

A SZUEZI VÁLSÁG
ÉS MAGYARORSZÁG 1956

A SZUEZI VÁLSÁG ÉS MAGYARORSZÁG 1956

Diplomáciai iratok az 1956-os magyar forradalom
és szabadságharc, illetve a szuezi válság történetéhez

A programot az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott
Emlékbizottság támogatja

A szerkesztőbizottság elnöke
Marinovich Endre

A szerkesztőbizottság tagjai
Dévavári Zoltán
Földváryné Kiss Réka
Sáringer János
Soós Viktor Attila

Összeállította és a bevezető tanulmányt írta
Sáringer János

A magyar levéltárakban a kutatást végezte és az iratokat válogatta
Sáringer János

Az egyiptomi levéltárakban a kutatást végezte és az iratokat válogatta
Abdalláh Abdel-Ati Abdesz-Szalám Mohamed

Az arab nyelvű iratokat magyar nyelvre fordította
Abdalláh Abdel-Ati Abdesz-Szalám Mohamed

Az arab nyelvű szövegek magyar nyelvű fordítását lektorálta
Zimonyi István

A kötetet lektorálta
Kecskés D. Gusztáv
Zinner Tibor

ISBN 978-615-5721-10-6
ISSN 2498-728X

Tartalom

Részletes tartalom

Mozaikszavak és rövidítések jegyzéke	15
Bevezetés	17
Angol nyelvű bevezető	49
Arab nyelvű bevezető	65

I., Dokumentumok

1. A kairói magyar követség jelentése a magyar Külügyminisztériumnak Egyiptom nemzetközi kapcsolatairól és helyzetéről 1956 elején, 1956. január 9.	77
2. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba Szudán függetlenségének elismerése tárgyában, 1956. január 27.	88
3. Mohamed Sarífnak, Egyiptom budapesti ügyvivőjének hivatalos látogatása Kárpáti Józsefnél, a magyar Külügyminisztérium miniszter-helyettesénél, 1956. február 17.	89
4. Rubin Péternek, a magyar Külügyminisztérium főosztályvezetőjének látogatása Egyiptom budapesti ügyvivőjénél, 1956. március 14.	94
5. Csatorday Károly, a Protokoll Osztály ideiglenes vezetője javaslatot kér Zágor György egyiptomi magyar követtől Gamel Abden-Nasszer egyiptomi miniszterelnök magyarországi látogatásának programjára, 1956. március 15.	96
6. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Szaúd-Arábia kormányának köszönete a magyar kormánynak a magyar- országi zsidók emigrációjának megakadályozására tett, vélt intézkedéseinek megtétele tárgyában, 1956. április 12.	98
7. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. A magyar kormány jó kapcsolatokra törekszik Szaúd-Arábiával, 1956. április 14.	99
8. Náfe Zádének, Egyiptom budapesti követének bemutatkozó látogatása a Külügyminisztérium Protokoll Osztályán, 1956. április 16.	100

9. Zágor György kairói magyar követ feljegyzése Boldoczki János külügyminiszter részére arról, hogy Gamel Abden-Nasszer egyiptomi miniszterelnök magyarországi látogatása során ipari létesítményeket kíván megtekinteni, 1956. április 19.	103
10. Náfe Záde, Egyiptom budapesti követe átadja megbízólevelét Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének, 1956. április 19.	104
11. Náfe Záde egyiptomi követ látogatása Hegedüs Andrásnál, a Minisztertanács elnökénél, 1956. május 17.	107
12. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Libia kereskedelmi egyezményt kíván kötni Magyarországgal, 1956. június 5.	109
13. Rostás Istvánnak, a Külügyminisztérium II. Politikai Főosztálya vezetőjének közlése Zágor György kairói magyar követnek a Magyar– Egyiptomi Társaság alapításának előkészítéséről, 1956. június 6.	110
14. Zágor György kairói magyar követ feljegyzése Gamel Abden-Nasszer elnök magyarországi látogatásának időpontjáról, 1956. június 30.	112
15. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba Gamel Abden-Nasszer elnök utazásának tervezett Prága–Budapest– Bukarest útvonaláról és időpontjáról, 1956. július 2.	114
16. Zágor György kairói magyar követ feljegyzése Gamel Abden-Nasszer elnök magyarországi látogatásának programtervezetéről, 1956. július 19. ...	115
17. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba Gamel Abden-Nasszer elnök tervezett moszkvai, budapesti és bukaresti látogatásáról, 1956. július 25.	119
18. Gamel Abden-Nasszer elnök beszéde az 1952. évi hatalomváltás negyedik évfordulója alkalmából. A Szezei-csatorna államosítása, 1956. július 26.	120
19. Náfe Záde egyiptomi követ látogatása a magyar Külügyminisztériumban, ahol bejelentette, hogy az egyiptomi kormány ellenőrzi a Szezei-csatornán zajló szállítást és az ebből származó bevételeket, 1956. július 27.	165
20. Náfe Záde egyiptomi követ jegyzék kíséretében átadta a Szezei-csatorna államosítását kimondó törvényt Rubin Péternek, a magyar Külügyminisztérium főosztályvezetőjének, 1956. július 30.	167
21. Medhat al-Fár, Egyiptom pekingi kereskedelmi képviselőjének feljegyzése a Kínai Népköztársaság Egyiptomnak nyújtandó lehetséges pénzügyi segítségéről, 1956. augusztus 5.	169

22. A budapesti egyiptomi követség jegyzéke a magyar Külügyminisztérium számára a Szezi Tengeri Csatorna Általános Társaság államosításáról, 1956. augusztus 6.	171
23. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Zágor György kairói magyar követ javaslata a nyugati nagyhatalmakkal szemben szervezendő konferenciára vonatkozóan, 1956. augusztus 6. ...	173
24. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök nem kíván részt venni a londoni konferencián, 1956. augusztus 8.	174
25. Náfe Záde egyiptomi követ látogatása a magyar Külügyminisztériumban, és a Szezi-csatorna államosításával kapcsolatos kérései a magyar kormányhoz, 1956. augusztus 9.	175
26. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. A Szovjetunió álláspontja, hogy Nasszer elnök vegyen részt a londoni konferencián. A magyar kormány nyilatkozata a londoni konferenciáról ne mutassa, hogy Budapest Moszkva utasítására cselekszik, 1956. augusztus 11.	177
27. Gamel Abden-Nasszer elnök nemzetközi sajtótájékoztatója a Szezi-csatorna államosítása ügyében és az egyiptomi kormány állásfoglalása, 1956. augusztus 12.	179
28. Az Arab Államok Ligája Politikai Bizottságának határozata a Szezi-csatorna állami kézbe vételéről, 1956. augusztus 14.	190
29. Feljegyzés Náfe Záde egyiptomi követ látogatásáról Szarka Károly miniszter-helyettesnél a magyar Külügyminisztériumban az Arab Államok Ligájának határozataival kapcsolatban, 1956. augusztus 15.	192
30. Feljegyzés Náfe Záde egyiptomi követ látogatásáról Szarka Károly miniszter-helyettesnél a magyar Külügyminisztériumban, hogy az arab származású lakók Budapesten tüntethessenek a gyarmati elnyomás ellen, 1956. augusztus 17.	194
31. Mód Péternek, a magyar Külügyminisztérium osztályvezetőjének körlevele a moszkvai, varsói és prágai magyar képviselők vezetőinek Gamel Abden-Nasszer elnök tervezett látogatásával kapcsolatban, 1956. augusztus 17.	196
32. Havasi Béla kairói magyar követségi attasé feljegyzése a magyar Külügyminisztérium illetékes szervezeti egységei számára a Szezi-csatorna államosításának következményeiről, 1956. augusztus 28.	197

33. A kairói magyar követség időrendi összefoglalója a Szezei-csatorna államosításától a magyar Külügyminisztérium számára az 1956. augusztus 25-i eseményekig, 1956. augusztus 28.	199
34. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Az egyiptomi kormány képviselői találkoznak az Ötös Bizottság tagjaival, 1956. augusztus 28.	230
35. Musztafa Huszein, Egyiptom indiai nagykövetének feljegyzése, hogy a szezei válság várhatóan hogyan befolyásolja India, az arab országok, a nyugat-európai államok, a Szovjetunió és az Egyesült Nemzetek Szervezete vezetőinek külpolitikai döntéseit, 1956. augusztus 31.	231
36. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök taktikázása a nyugati hatalmak felé, 1956. szeptember 3.	240
37. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök diplomáciai időhúzása a szezei válságban, 1956. szeptember 4.	242
38. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Az Amerikai Egyesült Államok nem vesz részt Egyiptom elleni támadásban, 1956. szeptember 6.	243
39. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök elvetette a Dulles-tervet és javasolta negyvenöt állam konferenciájának megrendezését, 1956. szeptember 6.	245
40. Az egyiptomi kormány jegyzéke a magyar kormány részére az egyiptomi Külügyminisztériumon és a kairói magyar követségen keresztül a szezei krízis megoldására, 1956. szeptember 10.	246
41. Náfe Zádének, Egyiptom budapesti követének látogatása a magyar Külügyminisztériumban Szarka Károly miniszter-helyettesnél a szezei krízis megoldása ügyében, 1956. szeptember 12.	250
42. Szarka Károly miniszter-helyettes feljegyzése Horváth Imre külügyminiszternek Náfe Záde egyiptomi követ látogatásáról. Az egyiptomi követnek átadta a válaszijegyzéket, amely szerint a magyar kormány támogatja Nasszer elnököt a szezei válság során kialakult helyzetben, 1956. szeptember 12.	252
43. Aláírás nélküli feljegyzés Náfe Záde egyiptomi követ látogatásáról a magyar Külügyminisztériumban. Az egyiptomi kormány újabb kérései, hogy a magyar kormány továbbra is támogassa Egyiptomot. Az Amerikai Egyesült Államok álláspontja a szezei válságban, 1956. szeptember 14. ...	254

44. Szarka Károly miniszter-helyettes feljegyzése Jurij Vlagyimirovics Andropov szovjet nagykövetet látogatásáról a magyar Külügyminisztériumban. Andropov véleménye a szuezi válságról, és a magyar Külügyminisztérium vezetése milyen lépéseket tegyen ebben az ügyben, 1956. szeptember 15.	256
45. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Az egyiptomi vezetőket miként befolyásolják az indiai, jugoszláv és szovjet nagykövetségek munkatársai, 1956. szeptember 25.	259
46. A kairói magyar követség időrendi összefoglalója a szuezi válság eseményeiről, 1956. szeptember 24.	261
47. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök szerint a nyugatiak fő célja az arab egység lazítása, 1956. október 2.	294
48. Aláírás nélküli feljegyzés Zágor György kairói magyar követnek. Jurij Vlagyimirovics Andropov budapesti szovjet nagykövet javaslatára egy magyar külügyi vezető uszonnán látta vendégül Náfe Záde egyiptomi követet és feleségét, 1956. október 3.	296
49. Haszan Ragab, Egyiptom pekingi nagykövete és a kínai pénzügyminiszter tárgyalása Egyiptom és a Kínai Népköztársaság közötti gazdasági együttműködés lehetőségeiről, 1956. október 20.	298
50. A magyar Külügyminisztérium nyílt távirata valamennyi magyar külképviselet részére. A magyar Minisztertanács feloldotta a Budapesten akkreditált diplomáciai képviselőkre vonatkozó utazási korlátozást Magyarország területén, 1956. október 23.	299
51. Az egyiptomi Külügyminisztérium Politikai Főosztály Európai Osztályának jelentése. A Szovjetunió álláspontja Közép- és Kelet-Európára vonatkozóan, 1956. október 25.	302
52. Ahmed Huszein, Egyiptom washingtoni nagykövetének rejtjeltávirata az egyiptomi Külügyminisztériumba. Titkosszolgálati forrásokra hivatkozva jelezte az izraeli támadás veszélyét, 1956. október 27.	304
53. Hadijelentések az egyiptomi katonai erők és az izraeli, brit és francia csapatok közötti összecsapásokról és a veszteségeikről, 1956. október 29. – november 15.	307
54. A magyar Külügyminisztérium nyílt távirata Szabó Jánosnak, a New York-i magyar ENSZ-képviselőnek. Nagy Imre miniszterelnök október 31-i beszédében kijelentette, hogy győzött a magyar forradalom, 1956. november 1.	317

55. Náfe Záde, egyiptomi követ jelentése az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkárának Magyarországról és a magyar forradalom vélt előzményeiről, 1956. november 2.	320
56. Gamel Abden-Nasszer elnök beszéde az egyiptomi néphez az al-Azhar mecsetből az Egyiptom elleni támadásról és az egyiptomi nép ellenállásáról, 1956. november 2.	332
57. A magyar Külügyminisztérium utasítása Szabó Jánosnak, a New York-i magyar ENSZ-képviselőnek. Kérje az ENSZ Közgyűlés tagországait a magyar semlegesség védelmére, 1956. november 2.	337
58. Szabó János, a New York-i magyar ENSZ-képviselő teletávírata Budapestre. Az ENSZ rendkívüli közgyűlése napirendjén a szuezi válság és a magyar ügy, 1956. november 2.	339
59. Nagy Imre miniszterelnök és külügyminiszter utasítása Szabó Jánosnak, a New York-i magyar ENSZ-képviselőnek. Szabó János közölje Dag Hammarskjöld ENSZ főtitkárral, hogy a hozzá és az ENSZ-hez intézett táviratok, levelek, üzenetek és az azokban foglalt információk a magyar kormány hivatalos álláspontját fejezik ki, 1956. november 3.	340
60. Telexüzenetek a magyar Külügyminisztérium és a New York-i magyar ENSZ képviselői tagjai között, 1956. november 3.	341
61. Rejtjeltávirat Egyiptom damaszkuszi nagykövetétől az egyiptomi Külügyminisztériumba. A szovjet kormány kész repülőgépeket, fegyvert és kiképzőket küldeni Egyiptomba, 1956. november 5.	345
62. Az egyiptomi Külügyminisztérium Politikai Államtitkárság Nyugat-európai Főosztályának feljegyzése, hogy az egyiptomi kormány szóvivője vizsgálatot követelt a brit–francia expedíciós csapatok által használt NATO fegyverek ügyében, 1956. november 6.	347
63. Az egyiptomi kormány felhívása a világ országaihoz, hogy fegyverekkel és önkéntesekkel támogassák az egyiptomi hadsereget, 1956. november 6.	348
64. Huszein Rusdinak, Egyiptom belgrádi nagykövetének feljegyzése az egyiptomi Külügyminisztériumnak. Az 1956. októberi és novemberi magyarországi események hatása a jugoszláv kormányra, 1956. november 8.	349
65. A magyar Külügyminisztérium nyílt távirata valamennyi magyar külképviseletnek, Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének és Marosán György államminiszternek 1956. november 7-én a Kossuth Rádióban elmondott beszédeiről, 1956. november 9.	352

66. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. 1956. november 9-én megalakult a Magyar Szocialista Munkáspárt egyiptomi szervezete a kairói magyar követségen, 1956. november 12.	353
67. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Zágor György követ szerint a magyar kérdést háttérbe szorította a szuezi ügy, 1956. november 15.	354
68. Náfe Zádének, Egyiptom budapesti követének beszámolója az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkárának az 1956-os magyarországi eseményekről, 1956. november 15.	355
69. Rejtjeltávirat a magyar Külügyminisztériumból a kairói magyar követnek. Az ENSZ főtitkára, Dag Hammarskjöld ne látogasson Magyarországra, a magyar kormány képviselőivel Rómában találkozzon, 1956. november 16.	367
70. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök presztízse megnőtt a Közel-Keleten, 1956. november 17.	369
71. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Dag Hammarskjöld, az ENSZ főtitkára nem látogat Budapestre, 1956. november 18.	370
72. Egyiptomi jegyzék Dag Hammarskjöldnek, az ENSZ főtitkárának arról, hogy Nagy-Britannia és Franciaország nem veszi figyelembe az inváziós erők kivonására és a tűzszünetre vonatkozó ENSZ-határozatokat, 1956. november 18.	371
73. Abdel-Hamíd Kadrinak, a moszkvai egyiptomi nagykövetség tanácsosának jelentése az egyiptomi Külügyminisztériumnak az 1956-os magyarországi eseményekről, 1956. november 22.	373
74. Náfe Záde budapesti egyiptomi követ összefoglaló jelentése az októberi és novemberi magyar eseményekről, 1956. november 24.	377
75. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Egyiptomban nagy az érdeklődés Nagy Imre és társai eltűnése iránt, 1956. november 26.	384
76. Mahmúd Fauzi egyiptomi külügyminiszter válasz-nyilatkozata Izrael Állam ENSZ-képviselőjének az ENSZ Közgyűlésében elmondott beszédére, 1956. november 29.	385
77. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. A brit és a francia csapatok további lehetséges célja, hogy fellépjenek az arab és afrikai felszabadító mozgalmakat támogató Egyiptommal szemben, 1956. december 3.	387

78. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Zágor György kairói magyar követ tájékoztatása, hogy egyes vélemények szerint a szuezi ügyben az Amerikai Egyesült Államok közvetítőként kíván fellépni az ellenséges felek között, 1956. december 3.	388
79. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Jevgenyij Dimitrijevic Kiszeljov volt budapesti nagykövet közlései Rákosi Mátyásról, 1956. december 6.	389
80. Zágor György kairói magyar követ jelentése a magyar Külügyminisztériumba. A kairói „baráti” diplomaták véleménye az 1956-ban Magyarországon és Lengyelországban történekről, 1956. december 7.	391
81. Havasi Béla kairói követségi attasé feljegyzése a magyar Külügyminisztériumnak. Havasi Béla előadása az egyiptomi magyarok számára és az azt követő vita az 1956. október 23-i eseményekről és a magyar politikai helyzetről, 1956. december 7.	393
82. Havasi Béla kairói magyar követségi attasé összefoglaló jelentése a magyar Külügyminisztériumnak az Egyiptom elleni katonai támadásról és annak következményeiről, 1956. december 7.	395
83. Havasi Béla kairói magyar követségi attasé időrendi összefoglalója a magyar Külügyminisztériumnak a szuezi válsággal kapcsolatos nemzetközi eseményekről (1956. szeptember 24. és október 2. között), 1956. december 7.	405
84. A magyar Külügyminisztérium utasítása a magyar külképviseleteknek a külképviseleteken eddig végzett munka felülvizsgálatáról és a jövőbeli irányelvekről, 1956. december 11.	414
85. Náfe Záde budapesti egyiptomi követ összefoglaló jelentése az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkárának az 1956-os magyar események után a magyar közvéleményről, a munkásokról, a kivándorlásról, Kádár János kormányáról, Kádár János álláspontjáról a Nagy Imre vezette kormányról és a sztrájkokról, 1956. december 13.	417
86. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. A brit és a francia erők távoznak Port-Szaídból, 1956. december 13.	432
87. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer céljai a brit és a francia csapatok távozása után, illetve washingtoni pénzügyi kölcsön lehetősége Egyiptom számára, 1956. december 13.	433
88. Egyiptom moszkvai nagykövetségének jelentése az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkárának a Szovjetunióról és a Varsói Szerződésről, 1956. december 17.	434

89. Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba. Zágor György követ javaslata a szorosabb magyar–egyiptomi kapcsolatokra, 1956. december 19.	437
90. Náfe Záde budapesti egyiptomi követ jelentése az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkárának az 1956-os magyarországi eseményekről, 1957. január 5.	438
91. Abdel-Hamíd Kadri moszkvai egyiptomi nagykövetségi tanácsos jelentése a szovjet–jugoszláv kapcsolatokról a magyarországi eseményekkel összefüggésben, 1957. január 15.	443
92. Fathi Ahmed Haszannak, Egyiptom líbiai nagykövetének jelentése a tripoli kormány álláspontjáról a szuezi válsággal kapcsolatban. Az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia líbiai politikájáról, 1956. augusztus 13.	446
93. Abdel-Hamíd Kadrinak, Egyiptom moszkvai nagykövetsége ügyvivőjének jelentése a magyar és a szovjet kormány közötti megállapodásról, a szovjet csapatok magyarországi jelenlétéről, 1957. május 29.	455
94. Abdel-Hamíd Kadrinak, Egyiptom moszkvai nagykövetsége ügyvivőjének jelentése az egyiptomi külügyi államtitkárnak. A szovjet kormány véleménye a magyarországi eseményekkel kapcsolatos ENSZ jelentésről, 1957. július 9.	456

II., Mellékletek

Térképek

1. számú térkép A NATO és a Varsói Szerződés tagállamai 1956-ban	463
2. számú térkép Hadmozdulatok a Szuezi-csatornánál 1956-ban	464
Névmutató	465

Mozaikszavak és rövidítések jegyzéke

AFL–CIO = The American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations
AJDC = Amerikai Egyesített Elosztási Bizottság
AKP = Algériai Kommunista Párt
ANI = Asian News International
ANSA = Agenzia Nazionale Stampa Associata
ANZUS = (Australia, New Zealand, United States Security Treaty) Ausztrália, Új-Zéland, Amerikai Egyesült Államok Védelmi Szerződése
BBC = British Broadcasting Corporation
CENTO = (Central Treaty Organization) Központi Szerződés Szervezet
d. = doboz
EAK = Egyiptomi Arab Köztársaság
ECOSOC = (Economic and Social Council) ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa
EFU = Egyiptomi Feminista Unió
EKK = Egyiptomi Külügyminisztérium Könyvtára
ENSZ = Egyesült Nemzetek Szervezete
EOL = Egyiptomi Országos Levéltár
FKgP = Független Kisgazdapárt
FLN = (Front de Libération National) Algériai Nemzeti Felszabadítási Front
IBRD = (International Bank for Reconstruction and Development) Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank
IKG = (Israelitische Kulturgemeinde Wien) Bécsi Izraelita Hitközség
ILO = (International Labour Organization) Nemzetközi Munkaügyi Szervezet
IMF = (International Monetary Fund) Nemzetközi Valutaalap
KB = Központi Bizottság
KKP = Kínai Kommunista Párt
KMP = Kommunisták Magyarországi Pártja
köt. = kötet
KV = Központi Vezetőség
MDP = Magyar Dolgozók Pártja
MENA = Middle East News Agency
METO = (Middle East Treaty Organization) Közel-keleti Szerződés Szervezete
MKP = Magyar Kommunista Párt
MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
MSZDP = Magyarországi Szociáldemokrata Párt

MSZMP = Magyar Szocialista Munkáspárt
 MTA = Magyar Tudományos Akadémia
 MTI = Magyar Távirati Iroda
 MTK = Magyar Testgyakorlók Köre
 NATO = (North Atlantic Treaty Organisation) Észak-atlanti Szerződés Szervezete
 NDK = Német Demokratikus Köztársaság
 NIKEX = Magyar Nehézipari Külkereskedelmi Vállalat
 NKVD = (Narodnij Komisszariat Vnutrennyih Gyel) Belügyi Népbiztonság
 NSZK = Németországi Szövetségi Köztársaság
 PB = Politikai Bizottság
 SEATO = (Southeast Asia Treaty Organization) Délkelet-Ázsiai Szerződés Szervezete
 SZER = (Radio Free Europe) Szabad Európa Rádió
 SZKP = Szovjetunió Kommunista Pártja
 TIT = Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
 TTIT = Társadalom és Természettudományos Ismeretterjesztő Társulat, 1953-tól Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat
 TUC = (Trades Union Congress) Angol Szakszervezetek Főtanácsa
 TÜK = Titkos Ügykezelőség
 ún. = úgynevezett
 UNESCO = (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) ENSZ Nevelésügyi Tudományos és Kulturális Szervezete
 UNHCR = (United Nations High Commissioner for Refugees) Egyesült Nemzetek Szervezetének Menekültügyi Főbiztossága
 UNRWA = (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East) Egyesült Nemzetek Szervezetének Palesztin Menekülteket Segélyező és Munkaközvetítő Hivatala a Közel-Keleten
 Uo. = ugyanott
 Vö. = Vessd össze!
 WFTU = (The World Federation of Trade Unions) Szakszervezeti Világszövetség
 WFUNA = (World Federation of United Nations Associations) ENSZ Társaságok Világszövetsége
 WPC = (World Peace Council) Béke Világtanács

Bevezetés

Szerkesztői megjegyzések

Kötetünkben arra vállalkoztunk, hogy a rendelkezésre álló magyar és egyiptomi dokumentumok alapján bemutassuk az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc, illetve a szuezi válság időben egymással párhuzamosan zajló eseményeit. Legendák, mítoszok, találgatások és szóbeszéd övezték – és övezik ma is – a magyarországi és az egyiptomi események közötti összefüggéseket, a washingtoni és moszkvai vezetés vélt „paktumát” Budapest és Szuezi kapcsán. Hogyan zajlottak az egymással párhuzamos események Magyarországon és Egyiptomban? Hogyan látták, láttatták a magyar forradalmat és szabadságharcot 1956-ban, Egyiptomban? Hogyan látták a szuezi válságot ugyanekkor Magyarországon? Mindezekben a kérdéseken túl a közölt iratok alapján betekintést nyerünk a magyar–egyiptomi kapcsolatokba, az arab országok megnyilvánulásaiba és véleményébe az 1956-ban Magyarországon történekről és a szuezi válságról. Emellett láthatjuk, milyen módon és eszközökkel kívánták megoldani a szuezi krízist. A közölt dokumentumok rávilágítanak a nemzetközi diplomácia működési mechanizmusára, a kulisszák mögött zajló egyeztetésekre is.

A két eseménnyel kapcsolatban összesen kilencvennégy darab magyar és egyiptomi, kizárólag diplomáciai iratot közlünk. Az 53. számú dokumentum azonban hadijelentéseket tartalmaz a szuezi válságról. A magyar Külügyminisztérium iratait a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában (MNL OL) őrzik. Az egyiptomi külügyi tárca iratai az Egyiptomi Országos Levéltárban (EOL) és az egyiptomi Külügyminisztérium Könyvtárában (EKK) lelhetők fel. A rendelkezésre álló arab nyelvű iratok egy része ugyanarra a témára vonatkozik, ebben az esetben eltekintettünk a közlésüktől. 1956-ban a kairói magyar követségről a magyar Külügyminisztériumba küldött rejtjeltáviratokból harmincnégy található meg, amelyeket teljes terjedelmükben, időrendi sorrendben közlünk. Áttekintettük a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában fellelhető, Izraelre vonatkozó, 1956-ban keletkezett külügyi forrásokat, amelyek között a témában nem találtunk iratokat.

Az esetleges elütéseket, az előforduló helyesírási hibákat javítottuk, mert azok gyakran és jelentősen zavarták volna az olvasást és az értelmezést. Emellett az idegen nevek esetében a magyar nyelv helyesírási szabályait alkalmaztuk.¹ Egyes iratok esetében

¹ Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériumának állásfoglalása szerint „[...] az arab nevek átírásához az arab nyelv sajátos hangkészlete, a (modern) standard arab nyelv speciális használati körülményei (diglosszia) és a dialektusok sokfélesége miatt általában kompromisszum szükséges. Feltehetően ebben az esetben is a nyelvészeti megközelítés és a szakirodalomban elterjedt formák

(pl. utasítás vagy összefoglaló) az akkori gépiró különböző módon emelte ki – vagy nem emelte ki – azok címét (pl. szaggatott vonalú, egyenes vonalú aláhúzással vagy kurzív betűvel). Ezek esetében elhagytuk az aláhúzásokat vagy más kiemeléseket az egységes szöveggép érdekében. Ha volt az iraton kézzel írt megjegyzés vagy aláírás, azokat a lábjegyzetben feltüntettük. A kézírásos áthúzásokat és javításokat az iratban vagy lábjegyzetben jeleztük. Kurzív betűvel jeleztük a kézzel írottakat. Arab nyelvről magyar nyelvre fordítás esetében a szöveggörnyezet döntötte el a tegező és a magázó forma alkalmazását, mert az arab nyelvben nem tesznek különbséget a kettő között.

A közlés során a kilencvennégy iratot megszámoztuk, címmel láttuk el, megadtuk a keletkezésük dátumát. Kapcsos zárójelek között tüntettük fel a dokumentum tartalmát kiegészítő megjegyzéseinket.

A lábjegyzetek az iratok megértéséhez nyújtanak segítséget, kiegészítő információt, és ezekben adott esetben a levéltári jelzet mellett rögzítettük a kötetben szereplő dokumentum számát is. Ha a szöveggörnyezetből egyértelmű az adott személyek beosztása vagy titulusa, eltekintettünk a lábjegyzettől, más esetben pedig a főszövegben az első említésnél adtuk meg a vonatkozó adatokat.

Nem közlünk teljes életutakat, hanem csupán a legjellemzőbb adatokat, a hatvanas évtized elejéig. Ettől csupán egy-két esetben térünk el.²

A Melléklet két térképet tartalmaz, amelyeket Gesztesi Zsolt készített. Az egyik az Észak-atlanti Szerződés Szervezete³ és a Varsói Szerződés⁴ tagállamait mutatja be, a másik a szuezi válság hadi eseményeiről nyújt tájékoztatást. A források jegyzéke a visszakereshetőséget szolgálja, és a további kutatások számára nyújt támpontot. A név- és helységnévmutató szintén a kötetben való tájékozódást segíti.

A lábjegyzeteket Dévavári Zoltán, Sáringer János és Soós Viktor Attila készítette. A lábjegyzetek összeállításában közreműködött Zimonyi István és Abdalláh Abdel-Ati Abdesz-Szalám Mohamed.

Külön köszönöm Marinovich Endrének, Zinner Tibornak és Kecskés D. Gusztávnak a kötethez nyújtott segítséget!

közi különbségekből adódott a többféle lehetőség. Bármelyik alakot is választják munkájuk során, a következetes használat a legfontosabb. A Külgazdasági és Külügyminisztériumnak nincsen központilag meghatározott álláspontja a kérdésben [...]”. Az arab nevek átírását Zimonyi István, a kötet arab nyelvi lektora végezte el, így pl. Gamel Abden-Nasszer nevének írása esetében is.

² *Főkonzulok, követek és nagykövetek, 1945–1990.* Szerk.: BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI Lajos. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2015, 2. kiadás, amelyben megtalálhatóak a magyar diplomaták részletes életrajza.

³ Észak-atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organisation – NATO), amelyet 1949-ben alapított az Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Izland, Kanada, Luxemburg, Norvégia, Olaszország és Portugália.

⁴ A Varsói Szerződés 1955-ben jött létre Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Német Demokratikus Köztársaság, Románia és Szovjetunió részvételével.

Bevezető gondolatok

Írásunknak nem célja annak a rendszernek érdemi bemutatása, ami a külügyi tárcának a korabeli vonatkozó nemzetközi erőterben, valamint hazai politikai struktúrában betöltött szerepét elemzi. Nyilvánvaló, hogy az idő tájt a Moszkva vezérelte táboron belül – és kívül – érvényesülő követelményektől a hazai párt- és kormányzati vezetők nem térhettek el – és nem is kívántak eltérni –, szigorúan ellenőrzött keretek közé szorították a külkapcsolatok világában tevékenykedőket, érdemi mozgásteret nem biztosítottak a magyar diplomaták számára. Mi több, egyéb feladatokat is rájuk „bíztak”. A hazai közvélemény és a befogadó állam előtt ugyan külkapcsolatoknak álcázták, valójában a diplomáciai fedéssel számos olyan államvédelmi feladatot is elláttak, amelyek mind a szűkebb pátria, mind a „tábor” céljait szolgálták. A Magyar Dolgozók Pártjának legfelsőbb vezetése – beleértve a rendelkezésére álló pártkereteket – a mindenkori „vonalhoz” igazodott, attól nem térhetett el. Elég itt csupán Belgrád és Moszkva ismert konfliktusára és annak drámai következményeire utalni.⁵ E kényszerpálya részletes elemzésétől eltekintünk, vizsgálódásunk főként az 1956 őszi budapesti és szuezi történeésekről fennmaradt külügyi források bemutatására korlátozódik. A különböző terjedelmű alfejezetek háttérként szolgálnak a források tartalmához. Így: a magyar külügyminisztérium szervezete; az egyiptomi külügyi tárca; a nemzetközi erőter a magyar forradalom előtti években; a Közel-Kelet és Egyiptom helyzete a sèvres-i megállapodás előtt; a sèvres-i megállapodás és következménye; ahogy az egyiptomiak látták a Magyarországon történeteket, valamint az összegzés a források alapján.

A Külügyminisztérium szervezete

A magyar Külügyminisztérium akkori szervezetét és működését az 1955-ben keletkezett szabályzat alapján tudjuk rekonstruálni.⁶ A külügyi tárca képviselte a Magyar Népköztársaság politikai, gazdasági és kulturális érdekeit a nemzetközi érintkezésben, illetve irányította a külképviseleteket, védte a magyar állampolgárok jogi és gazdasági érdekeit külföldön, továbbá tájékoztatta a kormányt a nemzetközi politikai és gazdasági élet változásairól. A Szovjetunióval és a Mongóliával kapcsolatos

⁵ ZINNER Tibor: „A nagy politikai affér” – a Rajk–Brankov-ügy, Budapest, Saxum, 2013. I. köt., és uő. A „nagy affér” – a Rajk–Brankov-ügy. Budapest, Saxum, 2014. II. köt.

⁶ A külügyminiszter 6/1955. számú utasítása a Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések*, 16. Keltezése nem ismert, a Politikai Főosztály 1955. július 1-ével hatályos átszervezését már tartalmazza.

ügyek 1955 júliusában a Szovjetunió Önálló Osztály elnevezésű hivatali egység hatáskörébe kerültek, ahová a mongol referatúra is tartozott. Az Osztályt a miniszter első helyettese felügyelte.⁷

Az I. Politikai (Területi) Főosztály⁸ három Osztályra tagolódott: a Közép-európai Osztályra (Ausztria, Német Demokratikus Köztársaság, Németországi Szövetségi Köztársaság és Svájc), a Közép- és észak-európai Osztályra (Csehszlovákia, Dánia, Finnország, Lengyelország, Norvégia és Svédország) és a Távol-keleti Osztályra (Észak és Dél-Vietnam, Kína, Japán, Koreai Népi Demokratikus Köztársaság, Koreai Köztársaság és Thaiföld).

A II. Politikai (Területi) Főosztály⁹ négy Osztályt alkotta. A Dél-kelet-európai Osztály (Albánia, Bulgária, Görögország, Jugoszlávia és Románia), a Nyugat-európai Osztály (Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Olaszország, San Marino, Portugália és Spanyolország), a Közel- és Közép-keleti Osztály (Abesszinia, Afganisztán, Burma, Ceylon, Egyiptom, India, Indonézia, Irán, Izrael, Libanon, Nepál, Pakisztán, Szíria és Törökország) és az Angol–amerikai Osztály (az amerikai kontinens államai és az Egyesült Királyság). Ide tartozott a Külföldi magyarok önálló referatúra is.

A III. Politikai Főosztály¹⁰ nem területi főosztály volt, mivel itt volt az Egyesült Nemzetek Osztálya, a Nemzetközi Jogi Osztály, a Nemzetközi Szervezetek Osztálya, a Nemzetközi Gazdasági és Pénzügyi Osztály, illetve a Restitúciós ügyekkel foglalkozó önálló referatúra. Az Egyesült Nemzetek Szervezete Osztály ügykörébe tartoztak az ENSZ, az ENSZ Nevelésügyi Tudományos és Kulturális Szervezetével¹¹ és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetével¹², valamint az ENSZ Társaságok Világszö-

⁷ A Szovjetunió Önálló Osztályt Maráz László vezette, aki 1951-től külszolgalaton volt, majd 1955 júliusától központi szolgálatot teljesített.

⁸ Ekkor az I. Politikai Főosztály vezetője Rózsa Irén volt, aki 1953-ban a Politikai Főosztály főosztályvezető-helyettese volt. 1956 és 1959 között a Kulturális Kapcsolatok Intézetének főtájkára. 1964-ben az oslói nagykövetség ügyvivője volt.

⁹ A II. Politikai Főosztályt Rubin Péter (1918–1980) irányította, aki 1948-tól lett a Külügyminisztérium munkatársa, 1953-tól a II. számú Politikai Főosztályon osztályvezető, főosztályvezető-helyettes, majd főosztályvezető volt 1956. januárig. 1956-ban a Külügyminisztérium Kollégiumának a tagja, 1956 után a külügyi pályafutása befejeződött és az Akadémiai Kiadó Propaganda- és Sajtóosztályát vezette.

¹⁰ A III. Politikai Főosztályt a volt illegális kommunista, Kolozs Márta (Sebes Sándorné) (1914–1993) vezette, 1949 és 1962 között dolgozott a Külügyminisztériumban, 1951-től az Európai Kapitalista Országok II. Osztályának, 1954 júniusától a III. Politikai Főosztálynak volt a vezetője.

¹¹ Az ENSZ Nevelésügyi Tudományos és Kulturális Szervezetéről (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) szóló megállapodást 1945-ben fogadták el.

¹² Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organization – ILO) az ENSZ szakosított szervezete, amelyet 1919-ben alapítottak. Célja a munkavállalók alapvető munkaügyi és szociális jogainak védelme.

vetségével¹³ kapcsolatos feladatok. A Nemzetközi Szervezetek Osztálya készítette elő a nemzetközi kongresszusokon történő magyar részvételt, és látta el anyagokkal a kongresszusokra kiutazó delegátusokat. Figyelemmel kísérte a nemzetközi szervezetek működését, valamint a nemzetközi kongresszusok munkáját, és arról feljegyzéseket, tanulmányokat, valamint javaslatokat készített. Az Osztály feladata volt, hogy előmozdítsa az úgynevezett baráti (szocialista) országokkal az együttműködést a nemzetközi szervezetek és kongresszusok területén. A Nemzetközi Gazdasági és Pénzügyi Osztály többek között vizsgálta a tőkés gazdaságok és a tőkés világpiac helyzetének változását, kutatta a politikai események gazdasági okait és hátterét. Figyelemmel kísérte a fejlett tőkés országok és az elmaradott gyarmati és függő országok közötti gazdasági kapcsolatokat. Felmérte a szocialista és a kapitalista tábor országai közötti gazdasági kapcsolatokat. Az I., II. és III. Politikai Főosztályok szoros kapcsolatot tartottak fenn egymással, valamint a többi társfőosztállyal, különösen a Protokoll Osztállyal.¹⁴

A Tájékoztatási Főosztály¹⁵ öt szervezeti egysége: a Külföldi Tájékoztatási Osztály, a Szerkesztési Osztály, a Sajtó- és Dokumentációs Osztály, a Külföldi Tudósítók Önálló Referatúra és a Rádió Önálló Referatúra. A főosztály feladata volt, hogy a politikai főosztályokkal együttműködve elősegítse a külképviseletek kulturális és tájékoztató tevékenységét és biztosítsa a sajtó- és kulturális munkához a megfelelő tájékoztatási anyagot.

¹³ Az ENSZ Társaságok Világszövetsége (World Federation of United Nations Associations – WFUNA) 1946-ban alakult. A Magyar ENSZ Társaság megalakulásakor, 1947-ben csatlakozott a szervezethez. A Világszövetség két-háromévente tart közgyűlést, a közbeeső években pedig regionális konferenciákat a világ főbb térségeiben, azok ENSZ-társaságainak részvételével. A WFUNA központja 2000-ig Genfben volt, majd New Yorkba költözött, de a genfi iroda is működik.

¹⁴ A Protokoll Osztályt 1953–1955 között Marjai József (1923–2014) osztályvezető irányította, aki 1948-tól volt a Külügyminisztérium munkatársa, Prágában, Belgrádban, majd Moszkvában diplomáciai szolgálatot teljesített. 1956-tól svájci, majd prágai nagykövet (1959–1963) volt.

¹⁵ A Tájékoztatási Főosztályt Száll József (Bögehold József) (1921–2004) vezette. 1945 júniusától – Kádár János ajánlására – a Külügyminisztériumba került szerződéses előadóként. 1950 szeptemberétől a Tájékoztatási Főosztály helyettes vezetője, majd 1954-től vezetője. 1956. áprilistól 1958. szeptemberig a pekingi nagykövetség tanácsosa volt, majd az UNESCO mellett állandó képviselő, nagykövet Indonéziában 1960–1962, Olaszországban diplomata volt 1962–1970 között. ■ Kádár János (Csermanek János) (1912–1989) kommunista állami és pártvezető. 1945 elején a Budapesti Főkapitányság főkapitány-helyettese. Belügyminiszter 1948–1950, államminiszter 1956. október 30. – november 4., valamint 1958. január 28. – 1961. szeptember 13. között. Kormányfő 1956. november 4. – 1958. január 28., valamint 1961. szeptember 13. – 1965. június 30. között. Pest Megyei MDP első titkár 1955. – 1956. július 18. között, ekkor a KV titkára, majd első titkára lett 1956. október 28-ig. Az MDP hattagú Elnökség elnöke 1956. november 4-ig. Az MSZMP KB első-, majd főtítkára, végül elnöke 1989. május 8-ig.

A Személyzeti Főosztály a Személyügyi Osztályon és az Oktatási Osztályon keresztül látta el feladatát. Az Igazgatási Főosztály a Műszaki osztályból, az Útlevel-osztályból, a Konzuli osztályból, a Futárirodából és az úgynevezett Ötös Csoportból állt. Az utóbbi látta el a rejtjelszolgálatot, és végezte a Minisztériumban az ügyeletet.

A Költségvetési Főosztály két alegysége a Pénzügyi Osztály és a Gazdasági Osztály volt. A Protokoll Osztályhoz tartozott a Diplomáciai Testületet Ellátó Iroda. Külön szervezeti egységet alkotott a Minisztérium Titkársága és a Központi Titkos Ügykezelőség (TÜK).

A miniszter közvetlen felügyelete alá tartozott a Személyzeti Főosztály, a Protokoll Osztály és a Minisztérium Titkársága. A miniszter első helyettese felügyelte a Szovjetunió Önálló Osztályt és az I., II., és III. Politikai Főosztályokat. A miniszter helyettese pedig a Tájékoztatási Főosztályt, az Igazgatási Főosztályt, a Költségvetési Főosztályt és a Központi Titkos Ügykezelőséget. 1955-ben a Külügyminisztériumban 471, míg a külképviseleteken 529 lehetett volna dolgozó személyek száma, de augusztus 31-ig a Bem rakparton 449, míg a külképviseleteken 472 állást töltöttek be.¹⁶

1956 júliusában vezették be a szóvivő intézményét, amely a MDP Központi Vezetőségének (MDP KV) a szócsöve volt, hozzátevé, hogy minden tekintetben a Moszkva utasításait hajtották végre.¹⁷ A Külügyminisztérium szóvivője a magyar sajtó képviselőit kéthetenként sajtóértekezleten fogadta. Az értekezleten a szóvivő tájékoztatást adott az legfontosabb aktuális nemzetközi kérdések magyar vonatkozásairól, így például ismertette, hogy Magyarország miért támogat vagy ellenez bizonyos nemzetközi helyzettel kapcsolatos javaslatokat, mi a Külügyminisztérium véleménye a hazánkat is érintő kérdésekben, külföldön elhangzott nyilatkozatokról, beszédekről, kijelentésekről. Esetenként előzetes tájékoztatást adott a már elfogadott, de nyilvánosságra még nem hozott nemzetközi lépésekről (pl. jegyzékek, meghívások, stb.). Kéthetenként, minden pénteken tizenegy órakor a szóvivő a Tájékoztatási Főosztály tanácsstermében fogadta a magyar lapok főszerkesztőit, az országos napilapok külpolitikai rovatvezetőit, az MTI és a Rádió illetékes vezetőit.¹⁸

1956. szeptember első napján megszűnt az I. és II. Politikai Főosztály és a területi politikai osztályok önálló osztály jelleggel működtek: „[...] az új, megnövekedett feladatok maradéktalan végrehajtásának biztosítása szükségessé teszi a Minisztérium

¹⁶ Kimutatás a Külügyminisztérium létszámeloszlásáról. A külügyminiszter 6/1955. számú utasításának melléklete. Keltezése: 1955. szeptember 12. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések* 1955. 43–51.

¹⁷ Vö. például BARÁTH Magdolna: *A Kreml árnyékában. Tanulmányok Magyarország és a Szovjetunió kapcsolatainak történetéhez, 1944–1990*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2014. 102–133.

¹⁸ A Külügyminisztérium szóvivőjének feladata. Keltezése: 1956. július. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések* 1956. 86.

politikai irányító munkát végző részlegei bizonyos fokú átszervezését [...]”¹⁹ Az utasítás szerint az addig a főosztályvezetők által végzett teendőket a jövőben az osztályvezetők végezték. Az osztályvezetőt a lehető legszélesebb körben be kellett vonni minden, a területéhez tartozó kérdés megtárgyalásába. A miniszterhelyettes hatáskörébe kerültek a Külügyminisztériumi Kollégiumon²⁰ belül a megszűnt főosztályvezetői jogosítványok. A Kollégium ülésén elhangzott elvi jellegű megállapításokat közölték az érintett osztályok vezetőivel. Az osztályvezetők közvetlenül irányították a hatáskörükbe tartozó nagykövetségeket, követségeket, konzulátusokat és a kétoldalú relációban a politikai kapcsolatok ápolását. Ekkortól a területi osztályvezetőknek joguk volt rejtjeles távirat küldésére is, ami korábban kizárólag a politikai főosztályvezetők hatáskörébe tartozott. A területi osztályvezetőket kiadmányozási és kötelezettségvállalási joggal is felruházta az 1956. szeptember 1-én kelt külügyminiszteri utasítás.²¹

1956. szeptember 26-án lépett hatályba a Tájékoztatási Főosztály keretében működő Kulturális Osztály megszüntetése és a Kulturális Titkárság felállításáról szóló külügyminiszteri utasítás.²² Azon feladatokat látta el, amelyeket a Kulturális Osztály megszervezése előtt a Tájékoztatási Főosztály Külföldi Osztálya végzett.

Ugyancsak 1956. szeptember végén lépett hatályba²³ a Nemzetközi Szervezetek Főosztályának ügyköre, amely szerint feladata „[...] a Magyar Népköztársaság által az ENSZ-ben, annak szakosított intézményeiben, valamint más nemzetközi szervezetekben kifejtett politikai, gazdasági, ill. kulturális tevékenységének elősegítése és irányítása, az említett szervezetek és intézmények munkájának, tevékenységének figyelemmel kísérése és tanulmányozása[...]”²⁴. Hatáskörébe tartozott a New York-i és a genfi magyar ENSZ misszió irányítása, a Biztonsági Tanács munkájával kapcsolatos kérdések, a Gazdasági és Szociális Tanácsban²⁵ szereplő politikai és egyes szociális

¹⁹ A külügyminiszter 11/1956.számú utasítása az I. és II. számú Politikai Főosztály megszűnéséről és a politikai osztályok önálló osztályokká válásáról. Keltezése: 1956. szeptember 28. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések* 1956. 35.

²⁰ A Külügyminisztériumi Kollégium a miniszter véleményező és tanácsadó szerve volt, amelynek elnöke a miniszter, tagjait a miniszter javaslatára a Minisztertanács nevezte ki.

²¹ A külügyminiszter 11/1956.számú utasítása az I. és II. számú Politikai Főosztály megszűnéséről és a politikai osztályok önálló osztályokká válásáról. Keltezése: 1956. szeptember 28. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések* 1956. 35.

²² A külügyminiszter 14/1956. számú utasítása a Kulturális osztály megszüntetéséről és Kulturális Titkárság felállításáról. Keltezése: 1956. szeptember 20. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések* 1956. 40.

²³ A hatálybalépés időpontja 1956. szeptember 29. volt.

²⁴ A külügyminiszter 15/1956. számú utasítása. Keltezése: 1956. szeptember 28. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések* 1956. 36–37. o.

²⁵ Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa (Economic and Social Council – ECOSOC) céljai közé tartozik az életszínvonal emelése, a teljes foglalkoztatás, valamint a gazdasági és szociális haladás

ügyek. A Gyámsági Tanács tevékenységével összefüggő és a Nemzetközi Bíróság és a Nemzetközi Választott Bíróság kérdései. Foglalkozott a Nemzetközi Munkaügyi Szervezettel, az ENSZ Társaságok Világszövetségével és az ENSZ szakosított intézményeivel. Ide tartoztak az Interparlamentáris Unió, továbbá az egyházi és jogi szervezetek tevékenységéhez kapcsolt ügyek is. A Világgazdasági Osztály az „elmaradott jellegű” országok gazdasági helyzetével és a technikai segélynyújtással, valamint a Dunabizottság ügyeivel foglalkozott. A Nemzetközi Kulturális Szervezetek Osztálya irányította a párizsi állandó UNESCO megbízottat, és ehhez az Osztályhoz tartoztak az Egészségügyi Világszervezet, a Nemzetközi Vöröskereszt, valamint az orvostudományi, egészségügyi és szociális szervezetekkel kapcsolatos ügyek is.²⁶

A Személyzeti Főosztály ügyköre igen jelentősen változott 1956 folyamán. „[...] Az utóbbi időben igen sok panasz hangzott el a Személyzeti Főosztály munkájával kapcsolatban [...]” – állapították meg –, mert „[...] a panaszok többsége azt kifogásolta, hogy a Személyzeti Főosztály rossz munkája folytán igen sok igazságtalanság történt (indokolatlan elbocsátások, áthelyezés stb.) Súlyos panaszok hangzottak el, hogy kegyetlen, embertelen bánásmódban volt része a dolgozóknak a Személyzeti Főosztály dolgozói részéről. A közelmúltban a KÜM pártszervezete foglalkozott a kérdéssel. Bizottság alakult az igazság felderítésére és így kb. 50 dolgozó meghallgatására került sor. *A vizsgálat eredménye szerint súlyos felelősség terheli a Személyzeti Főosztályt, valamint hasonló felelősség terheli a minisztert és helyetteseit.* [Kiemelés S. J.] Ez a felelősség ma is érvényes és mindent meg kell tenni, hogy a jövőben hasonló esetek ne fordulhassanak elő. Jelenleg az a helyzet, hogy teljes zűrzavar uralkodik ezen a téren. Az utóbbi időben a sok jogos és kevésbé jogos támadás alatt a Személyzeti Főosztály majdnem teljes mértékben tekintélyét veszítette, egyrészt, mert minden baj okozójának őt tartották, másrészt az utóbbi időben erősen mellőzték [...]”²⁷. A helyzetet tovább rontotta, hogy megszűntek a politikai főosztályok, és ezzel párhuzamosan az osztályvezetők nagyobb mértékben foglalkoztak a saját hatáskörükben lévő dolgozóikkal. A zavart tovább fokozta, hogy nem volt pontosan körülhatárolva a Személyzeti Főosztály szerepe és hatásköre. Olyan felvételek és áthelyezések történtek, amelyekről utólag értesült, csupán adminisztratív intézkedései maradtak.

és fejlődés feltételeinek megteremtése. Koordinálja az ENSZ, valamint a szakosított intézmények és szervezetek gazdasági és szociális munkáját.

²⁶ A külügyminiszter 15/1956. számú utasítása. Keltezése: 1956. szeptember 28. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések* 1956. 36–37.

²⁷ A Személyzeti Főosztály ügyköre. Keltezése: 1956. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések* 1956. 89–93.

A külföldi szolgálatban dolgozók munkakörét 1956 márciusában módosították,²⁸ és megállapították a magyar diplomaták rangsorát a külföldi magyar missziókon belül. Így: rendkívüli és meghatalmazott nagykövet; rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter; nagykövetségi tanácsos, állandó ügyvivő, főkonzul; I. osztályú követségi tanácsos, kereskedelmi főtanácsos, katonai attasé, konzul; I. osztályú követségi titkár, I. osztályú kereskedelmi titkár, II. osztályú követségi tanácsos; II. osztályú követségi titkár, II. osztályú kereskedelmi titkár, alkonzul; III. osztályú követségi titkár, követségi attasé, konzuli attasé, kereskedelmi attasé, előadó.²⁹

1945 és 1956 novembere között Magyarországnak negyvenkét állammal volt diplomáciai kapcsolata.³⁰ ENSZ képviselte volt 1954-től Genfben és 1955-től New York-ban, az UNESCO magyar képviselte pedig Párizsban ugyancsak 1955-ban kezdte meg a munkát.³¹

A magyar külügyi tárca sem maradhatott ki a forradalmi változások sorából: 1956. november 1-jén megkezdte munkáját a Külügyminisztérium Forradalmi Bizottsága,³² amelynek elnöke Mód Péter³³ lett.

²⁸ A Minisztertanács 3184/III. 10./1956. számú határozata a külföldi szolgálati munkakörök kibővítéséről. Keltezése: 1956. március 7. MNL OL XIX–J–1–j vegyes 1945–1964 53. doboz (a továbbiakban d.) lapszám nélkül.

²⁹ Az adminisztratív személyzet rangsorát a magyar külügyi hatóságon belül a következőképpen szabályozták: irodaigazgató; irodafőtiszt; irodatiszt; irodasegéd; gépkocsivezető; hivatalsegéd.

³⁰ 1945-ben az Amerikai Egyesült Államok, Svédország és a Szovjetunió. 1946-ban Ausztria, Ecuador, Franciaország, Lengyelország, Olaszország, Svájc és Törökország. 1947-ben Albánia, Belgium, Bulgária, Csehszlovákia, Egyesült Királyság, Egyiptom, Hollandia, Jugoszlávia, Norvégia, és Románia. 1948-ban Dánia, Finnország, India, Izrael, és Korea. 1949-ben Argentína, Kína, Luxemburg, Német Demokratikus Köztársaság. 1950-ben Vietnám, és Mongólia. 1951-ben Irán. 1952-ben Bolívia. 1954-ben Szíria. 1955-ben Indonézia és Izland. 1956-ban Burma, Görögország, Kambodzsa, Szudán, Tunézia és Uruguay.

³¹ Magyarországnak főkonzulátusa működött New York-ban 1946 és 1951, Clevelandban 1948 és 1956, Montrealban 1948 és 1950 között, illetve Pozsonyban 1947-től. Vö. BARÁTH–GECSÉNYI, 2015, i. m.

³² Rejtjeltávirat a központból a washingtoni és a New York-i magyar képviselőknek: „[...] a Külügyminisztérium Forradalmi Bizottsága névsora: Elnök: Mód Péter. Titkárok: Turai Józsefné, Félix Pál, Illés. Tagok: Nagy János, Kurimszki Sándor, Kuti Jenő, Palotás János, Józsa Sándor, Pásztor Imre, Kalmár György, Tóth Imre, Kovács Sándor, Maráz László, Dömény János. A Forradalmi Bizottság megkezdte munkáját [...]”. MNL OL XIX–J–1–j 1945–1964 Vegyes 81. d. Keltezése: 1956. november 1.

³³ Mód Péter (Oszkó Péter) (1911–1996), akit 1947-ben kineveztek a Külügyminisztérium kabinetfőnöki tanácsosává. Az ÁVH a Rajk-ügy kapcsán letartóztatta, és 1950. július 29-én életfogytiglani fegyházra ítélték. 1954-ben szabadult, a következő évben rehabilitálták, és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatója volt. Magyarország állandó képviselője az ENSZ-ben 1956. december 20. és 1961 között, a külügyminiszter első helyettese 1962–1968 között.

Az egyiptomi külügyi tárca

Az 1950-es években és az azt követő esztendőkből működő egyiptomi külügyi apparátusnak, főként az irányító testületének hivatali dokumentációja kötetünk összeállításakor nem állt rendelkezésre. Az ismert, hogy a külföldi egyiptomi misszióvezetők hármas rangsorolását figyelhetjük meg. A dokumentumokban olvasható a nagykövet (*szafír mumtaz*), a követ (*szafír*) és az állandó ügyvivő (*káim bi-l-ámel*). A beosztott egyiptomi diplomaták rangsora a következő volt: követségi tanácsos; kereskedelmi tanácsos; katonai attasé; konzul; követségi titkár; kereskedelemi titkár; követségi attasé.³⁴

A nemzetközi erőtér a magyar forradalom előtti években

A hidegháború során – Békés Csaba értelmezése szerint – az enyhülés 1953-ban kezdődött, és folyamatosan tartott a hidegháborús korszak végéig. 1953 után ugyanis a nagyhatalmak viszonyának fő jellegzetessége Washington és Moszkva folyamatos egymásra utaltsága és kényszerű együttműködése lett. Ennek alapja annak felismerése volt, hogy a nukleáris korban a két rendszer kénytelen együtt élni, ha el akarja kerülni a teljes megsemmisülést. Ez azt is jelentette, hogy az antagonizmus és a kooperáció elemei 1953 után párhuzamosan és folyamatosan jelen voltak a két nagyhatalom viszonyában. A kényszerű együttműködés mechanizmusa automatizmusként működött, de nem csupán a kooperációs szakaszokban hatott, hanem a legnagyobb konfrontációs válságok idején is. Ez „[...] tette lehetővé a status quo megváltoztatására törekvő fél arculatmentő visszavonulását, s így az eskaláció megakadályozását, s végül a krízis politikai megoldását. A kényszerű kooperáció mechanizmusa azonban a külvilág számára csak a kooperációs szakaszokban volt látható és felismerhető, súlyos válságok idején annak valódi működését mindkét oldalon csak a legfelső vezetés néhány tagja érzékelte [...]”³⁵.

A Washington és Moszkva közötti dialógus módjában és jellegében bizonyos változások következtek be 1955 januárjától. A két nagyhatalom képviselői már nem csupán a New York-i ENSZ székházban találkoztak, hanem hajlandóak voltak engedmén-

³⁴ Vö. Sáringer János: A diplomáciai rangok eredete és használata a középkortól napjainkig. In: *Külügyi Szemle* 2016/1. sz. 3–33.

³⁵ BÉKÉS Csaba: *Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika az enyhülés időszakában 1953–1991*. Akadémiai doktori értekezés. Budapest, 2012. 5–6. http://real-d.mtak.hu/653/7/dc_499_12_doktori_mu.pdf (Letöltés 2017. január 2.) A dőlt betűs kiemelések Békés Csaba értekezésében olvashatók.

nyekre és kompromisszumok megkötésére is. 1955. május 9-én a Németországi Szövetségi Köztársaságot felvették a NATO-ba. Május 14-én létrejött a Varsói Szerződés, amely a NATO-val ellentétben nem szuverén államok és nem önkéntes katonai szövetsége. A harmadik fontos jellemzője, hogy Moszkva a katonai szervezetet nem a NATO ellenpólusaként hozta létre, sokkal inkább a Kreml – Sztálin és Molotov – által Winston Churchill és Anthony Eden³⁶ moszkvai látogatása során tervezett és utóbb a harci cselekmények során kialakult európai befolyási övezetének további megerősítéseként. Egy nappal később aláírták az osztrák államszerződést, amely az 1956-os magyar forradalom és még inkább a magyar szabadságharc szempontjából is lényeges momentum volt. Fel lehet tenni a kérdést: Ausztria miért igen, és Magyarország miért nem? A válasz két fő okra vezethető vissza. Az egyik, hogy a Szovjetunió külpolitikájának homlokterében az európai szintén a német kérdés állt az 1945 és 1989 közötti időszakban. A Kreml fontosnak tartotta megakadályozni az ismételt Anschlusst, Ausztria és Németország esetleges egyesülését. Maga Hruscsov³⁷ javasolta az osztrák államszerződés megkötését a nyugati hatalmaknak. Molotov szovjet külügyminiszter 1955. február 8-i nyilatkozatában az osztrák szuverenitás feltételeit három pontban szabta meg: a köztársaság semlegességében, az Anschluss-törekvések szigorú tiltásában, illetve a külföldi katonai jelenlét megszüntetésében. Az ajánlat meglepte a nyugati nagyhatalmak politikusait, akik még Julius Raab³⁸ osztrák kancellár áprilisi moszkvai látogatása után is csapdát sejtettek a molotovi ajánlat mögött. A második világháborúban négy szövetséges hatalom és Ausztria részvételével zajló konferencián eloszlottak a kétségek, 1955. május 15-én megszületett az osztrák államszerződés, mely a szuverén Ausztria újjáalakulását jelentette. A dokumentum értelmében az Osztrák Köztársaság visszanyerte 1938-ban elveszített szuverenitását, és ennek fejében ígéretet kellett tennie, hogy sem gazdasági, sem politikai tekintetben nem törekszik Németországgal az egyesülésre. Moszkva az osztrák önállóság elismerésének még egy feltételt szabott: a szövetséges erők kivonása után az Osztrák Köztársaság semleges állam legyen. Miután a szovjet hadsereg és a NATO csapatai 1955. október 25-én megkezdték a kivonulást az országból,

³⁶ Jozsip Visszarionovics Sztálin (1878–1953) a Szovjetunió minisztertanácsának elnöke volt 1946 és 1953 között. Vjacseszlav Mihajlovics Molotov (1890–1986) a Szovjetunió Népbiztosok Tanácsának elnöke 1930–1941, külügyi népbiztosa 1939–1946 és külügyminisztere volt 1953 és 1956 között. Winston Churchill (1874–1965) brit konzervatív politikus. Nagy-Britannia had- és légügyi minisztere 1910–1911, pénzügyminiszter 1924–1929, majd miniszterelnöke volt 1940 és 1945 között. ■ Sir Robert Anthony Eden (1897–1977) brit konzervatív politikus. 1935 és 1938, illetve 1940 és 1945, valamint 1951 és 1955 között brit külügyminiszter, majd 1955 és 1957 között Nagy-Britannia miniszterelnöke volt.

³⁷ Nyikita Szergejevics Hruscsov (1894–1971) a Szovjetunió Kommunista Pártjának első titkára 1953–1964 és a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke volt 1958–1964 között.

³⁸ Julius Raab (1891–1964) osztrák konzervatív politikus. Ausztria kancellárja volt 1953 és 1961 között.

Ausztria teljesítette a megállapodást, október 26-án a bécsi törvényhozás kihirdette, majd alkotmányába foglalta a semlegességről szóló nyilatkozatot. A másik oka az osztrák államszerződésnek és még inkább a semlegességnek geopolitikai és ezzel szoros összefüggésben katonapolitikai okokra is visszavezethető. Svájc–Ausztria vonallal létrejött a kelet–nyugati semleges „tengely”³⁹, amely az európai NATO-szövetséges államok rendszerét kettévágta északi és déli részre. Az Anschluss megakadályozása és az európai NATO tagállamok geopolitikai megosztása a Kreml fontos célja volt, és ennek érdekében megérte kivonni csapatait Ausztria területéről és feladni az egyik nyugati bástyáját. A továbbiakban azonban már nem kívánta a második világháború során megszerzett befolyási övezetét tovább csökkenteni Kelet felé. Az osztrák semlegesség jellemzője, hogy nyugati típusú semlegesség, szemben a finn-moddal. Bécs szoros és baráti kapcsolatokat ápolt a nyugati államokkal, miközben szuverén és semleges állam maradt. A Paasikivi–Kekkonen⁴⁰ féle finn semlegesség jellemzője, hogy szoros és baráti kapcsolatokat ápol a Szovjetunióval, miközben önálló és szuverén külpolitikát folytat. A Tito⁴¹ vezette Jugoszlávia nem volt függő viszonyban a Szovjetunióval – szemben a többi európai szocialista országgal –, a nemzetközi kapcsolatrendszer önálló tényezője volt, belpolitikájában a szocialista utat követte. A második világháborúban győztes négy nagyhatalom vezetője⁴² az enyhülés jegyében 1955. július 18. és 23. között Genfben tárgyalóasztalhoz ültek. A megbeszélések két fő témája a német kérdés és a fegyverzetcsökkentés volt. A csúcstalálkozó a hidegháború dialógusában az enyhülés időszakának újabb állomása volt. A megbeszélésen Eisenhower kijelentette, hogy a népeknek joguk van megválasztani azt az államformát, amelyben élni akarnak, és helyre kell

³⁹ Lásd az 1. számú térképet!

⁴⁰ Juho Kusti Paasikivi (1870–1956) finn politikus. Finnország elnöke volt 1946 és 1956 között. ■ Urho Kaleva Kekkonen (1900–1986) finn politikus. Finnország elnöke volt 1956 és 1982 között.

⁴¹ Josip Broz Tito (1892–1980) horvát származású kommunista politikus. A délszláv állam 1941-ben bekövetkezett szétesése után a formálódó partizán ellenállási mozgalom vezetője volt. 1948-ban, miután elutasította a feltétlen lojalitást a sztálini Szovjetunó iránt, Jugoszláviát kizárták a Kominformból. Külpolitikája alapját a Kelet és a Nyugat közötti lavírozás jelentette. 1961-ben Gamel Abden-Nasszer egyiptomi elnökkel és Dzsaváharlál Nehru indiai külügyminiszterrel megalapította az El-Nem Kötelezettek Mozgalmát. ■ Dzsaváharlál Nehru (1889–1964) India első miniszterelnöke és külügyminisztere volt 1947 és 1964 között.

⁴² A genfi csúcstalálkozó Nyikolaj Alekszandrovics Bulganyin, a Szovjetunió miniszterelnöke, Hruscsov a Szovjetunió Kommunista Pártjának első titkára, Dwight David Eisenhower, az Amerikai Egyesült Államok elnöke, Robert Anthony Eden brit miniszterelnök és Edgar Faure francia miniszterelnök részvételével zajlott. ■ Nyikolaj Alekszandrovics Bulganyin (1895–1975) a Szovjetunió minisztertanácsának elnöke volt 1955 és 1958 között. ■ Dwight David Eisenhower (1890–1969) az Amerikai Egyesült Államok elnöke volt 1953. január és 1961. január között. ■ Edgar Faure (1908–1988) francia ügyvéd, politikus. 1952-ben Franciaország pénzügyminisztere és a Minisztertanács elnöke, majd 1955. február és 1956. január között ismét a francia Minisztertanács elnöke volt.

állítani azoknak a népeknek a szuverenitását és önrendelkezését, amelyeket megfosztottak attól. Bulganyin szerint viszont a kelet-európai kormányzatokról szóló vita más államok belügyeibe történő beavatkozás. A fegyverzetcsökkentés a hidegháborús logikában az elrettentés puhítását és ezzel összefüggésben a fegyverkezési verseny csökkentését is jelentette egyben. Maga az a tény, hogy a négy nagyhatalom Európában tárgyalóasztalhoz ült, önmagában is jelentős esemény volt, amely Kelet és Nyugat bizonyos közeledésére is reményt keltett. A csúcstalálkozón a négy nagyhatalom az érdeklődések és a viták ellenére megerősítette Európa kettéosztottságát, a befolyási övezetek határait és ezzel együtt a fennálló európai status quo-t. Ennek újabb megerősítését jelentette, hogy 1955. december 14-én Magyarország az ENSZ teljes jogú tagállama lett. Előzetes megállapodás alapján Kanada képviselője tizenhét ország felvételét ajánlotta, köztük Európából Albániát, Ausztriát, Bulgáriát, Finnországot, Írországot, Magyarországot, Olaszországot, Portugáliát, Romániát és Spanyolországot. A távol-keleti országok közül Japán és Mongólia is a javasolt országok között volt. Ez utóbbi kettő felvételét Csang Kaj-sek⁴³ képviselője – Kínát ekkor Tajvan képviselte a Biztonsági Tanácsban – megvétőzte. A szovjet–amerikai megállapodás alapján létrejött javaslatot a Biztonsági Tanács elfogadta és újabb tizenhat ország lett az ENSZ tagállama.⁴⁴

Hruscsov 1956. február 25-én, az SZKP XX. kongresszusának zárt ülésén tartotta meg beszédét „a személyi kultuszról és következményeiről” címmel – amelyet titkosnak nem lehet nevezni⁴⁵. A meghívott külföldi delegációk nem hallhatták, de a szocialista tábor pártvezetői, a francia és az olasz kommunisták két nap múlva megismerhették a tartalmát.⁴⁶

⁴³ Kínában Csang Kaj-sek 1925-től vezette a Kuomintangot, a köztársaságpárti hadsereget. 1945-ben a kínai kommunisták és a Kuomintang közötti együttműködés megszűnt, a hadsereg kettészakadt, és kezdetét vette a 20. századi Kína harmadik polgárháborúja. A Mao Ce-tung vezette kommunisták 1949-ben elfoglalták Nancsingot és 1949. október 1-én kikiáltották a Kínai Népköztársaságot. Csang Kaj-sek és követői Tajvan (Formosa) szigetére távoztak. A Csang Kaj-sek vezette Kínai Köztársaság 1954-ben védelmi szerződést kötött az Amerikai Egyesült Államokkal. ■ Csang Kaj-sek (1887–1975) kínai katonatiszt, politikus. A Kínai Nemzeti Kormány elnöke 1928–1931, majd a Kínai Köztársaság elnöke volt 1948–1949, illetve 1950 és 1975 között. A Kuomintang főigazgatója 1938–1975. ■ Mao Ce-tung (1893–1976) kínai kommunista politikus. A Kínai Kommunista Párt (KKP) elnöke 1945–1976, a Kínai Népköztársaság elnöke 1954–1959 és a KKP Katonai Bizottságának az elnöke volt 1954 és 1976 között.

⁴⁴ Albánia, Ausztria, Bulgária, Ceylon, Finnország, Írország, Jordánia, Kambodzsa, Laosz, Líbia, Magyarország, Nepál, Olaszország, Portugália, Románia és Spanyolország.

⁴⁵ A beszédet nem lehet titkosnak nevezni, mert több ezer szovjet pártvezető előtt hangzott el, illetve több tervezete is létezett.

⁴⁶ Az elmondottakra lásd FISCHER Ferenc: *A megosztott világ. A Kelet–Nyugat, Észak–Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1941–1991)*. Budapest, IKVA, 1993., illetve BÉKÉS Csaba: *Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában*. Budapest, 1956-os Intézet, 2006.

A honi helyzet alakulása Sztálin halála után

A Sztálin halála után bekövetkezett moszkvai, majd budapesti változások, az „új szakasz” és annak megtorpedózása ismertek a szakirodalomból.⁴⁷ Kiemelendő ugyanakkor, hogy 1954. augusztus 25-én a Gerő Ernő⁴⁸ által irányított Gazdaságpolitikai Bizottság az MDP KV PB elé csomagtervet terjesztett, mely az életszínvonal visszafogását és a parasztság terheinek növelését célozta meg. Az MDP KV 1954. októberi ülése⁴⁹ Nagy Imre⁵⁰ és híveinek javaslatát fogadta el, és ezzel együtt elutasították a Gazdaságpolitikai Bizottság terveit. 1954. október 20-án a kormányfő a *Szabad Nép* című lapban⁵¹ megjelent cikkében bírálta a korábbi pártvezetést és elismerte, hogy a rehabilitált kommunista vezetők ártatlanok voltak.

⁴⁷ Vö. RAINER M. János: *Nagy Imre. Politikai életrajz 1896–1953*. Budapest, 1956-os Intézet, 1993. I. köt., és uő. *Nagy Imre. Politikai életrajz 1953–1958*. Budapest, 1956-os Intézet, 1999. II. köt.

⁴⁸ Gerő Ernő (Singer Ernő) (1898–1980) kommunista politikus. Közlekedésügyi (1945–1949), pénzügyminiszter (1948–1949), majd államminiszter. 1952 és 1954 között miniszterelnök-helyettes, belügyminiszter 1953. július és 1954. június között. Az MDP KV Gazdaságpolitikai Bizottságának elnöke (1954–1956). 1956 júliusától Gerő Ernő volt a MDP KV első titkára. Gerő Ernőt és családját, több más kommunista vezetővel együtt 1956. október 29-én a szovjet hadsereg repülőgépen a Szovjetunióba menekítette. 1957. május 9-én megfosztották parlamenti mandátumától. 1960-ban tért haza, de a Kádár vezette kommunista rezsim nem engedte visszatérni a hatalomba. A Magyar Szocialista Munkáspártból 1962-ben kizárták.

⁴⁹ 1954. október 1. és 3. között zajlott az Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének az ülése.

⁵⁰ Nagy Imre (1896–1958) munkás, agrárközgazdász, a Szovjetunióból hazatért kommunista párt- és állami vezető, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. 1944-től földművelésügyi miniszter, 1945-től belügyminiszter, majd kisebb – 1946. március 20. és 1947. szeptember 15. közötti – megszakítás után élelmezési, majd újabb – 1949. június 9. és 1950. december 15. közötti – megszakítás után begyűjtési miniszter, a Minisztertanács elnökhelyettese és 1953. július 4-től 1955. április 18-ig kormányfő. 1956. október 24. és november 4. között ismét miniszterelnök volt, és november 1-jétől a külügyeket is ő irányította. Az MDP KV PB-nek 1945–1954 között, illetve 1956-ban volt tagja. 1956. novemberi elhurcolásától 1957. április 14-ig a romániai Snagovban deportálták. Budapestre szállították, előzetes letartóztatásba helyezték (ennek napjaként a vádirat téves adatot, április 17-ét jelöli). A Legfelsőbb Bíróság Népbíróság Tanácsa halálra ítélte 1958. június 15-én, másnap kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa felmentette a vádak alól 1989. július 6-án.

⁵¹ A *Szabad Nép* kommunista napilap volt, amelynek első száma 1942. február 1-én jelent meg. 1944 végétől a lap megjelenése szünetelt, majd 1945. március 25-től a Magyar Kommunista Párt és a Magyar Dolgozók Pártjának szócsöve volt. 1956. november 2-től a kommunisták hivatalos napilapja a *Népszabadság* lett.

1955 tavaszán ismét Rákosi Mátyásnak⁵² és követőinek kedvezett a szovjet politikai vezetés – az új miniszterelnök Hegedüs András⁵³ lett –, de 1956 nyarán mégis távozni kényszerült. A budapesti utca tudott gyógyíthatatlan politikai betegségéről, a „hyperTitóniáról” is. A súlyosan beteg, tisztségeitől és párttagságától megfosztott Nagyot fokozatosan egy öt tisztelő kör vette körül, 1956. október 13-án visszavették a pártba. A badacsonyi szüretéről 1956. október 22-én este tért haza, a műegyetemisták felkérték, hogy vegyen részt a nagygyűlésükön, de ezt ő visszautasította.⁵⁴

A Közel-Kelet és Egyiptom helyzete a sèvres-i megállapodás előtt

Franciaország és Nagy-Britannia a Közel-Keleten elveszítette a második világháború előtti pozíciót. Algériában 1954 novemberében Ben Bella vezetésével megindult a fegyveres harc a függetlenségért, amelyet Egyiptom fegyverrel is támogatott.

⁵² Rákosi Mátyás (Rosenfeld Mátyás) (1892–1971) kommunista állami- és pártvezető. 1945. január végén érkezett vissza Magyarországra a Szovjetunióból. 1945–1956 között az MKP, majd az MDP főtitkára, első titkára 1945. február 24. és 1956. július 18. között. Legmagasabb állami tisztsége a miniszterelnökség volt 1952. augusztus 24. és 1953. július 4. között. 1956 nyarat követően, életében már nem térhetett vissza Magyarországra a Szovjetunióból.

⁵³ Hegedüs András (1922–1999) 1948 és 1949 között a Magyar Dolgozók Pártja Mezőgazdasági és Szövetkezeti Osztályának munkatársa, majd 1951-ig vezetője volt. Tagja volt az MDP KV Titkárságának (1950–1951), az MDP KV és az MDP KV PB-nek (1951–1956). A Minisztertanács első elnök-helyettese (1953–1955). A Minisztertanács elnöke volt 1955. április 18. és 1956. október 24. között. 1956. október 29-én a családjával – és Gerő Ernő, Bata István és Piros Lászlóval együtt – a Szovjetunióba menekítettek. Távollétében 1956 novemberében az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottsága kizárta a pártból, majd 1957. március 9-én az Országgyűlés parlamenti mandátumaitól is megfosztotta. Hazatérése után tagja lett az MSZMP-nek. ■ Piros László (1917–2006) kommunista politikus. 1945–1957 között nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1948–1956 között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja. 1950 és 1953 között, majd 1955. áprilistól 1956. október 23-ig a Politikai Bizottság póttagja. 1950-ben az Államvédelmi Hatóság Határőrség parancsnokává nevezték ki vezérőrnagyi rangban. 1953-tól Gerő Ernő belügyminiszter első helyettese, 1954-től belügyminiszter. 1956. október 29-én Gerő Ernővel, Hegedüs Andrással együtt a Szovjetunióba távozott. November 3-án visszatért az országba. November 10-én Kádár János felszólítására visszament a Szovjetunióba, ahonnan 1958 augusztusában térhetett vissza Magyarországra. ■ Bata István (1910–1982) 1947-től az MKP budapesti III. kerületi pártbizottságának titkára. 1949-től Moszkvában katonai akadémián tanult. 1950–1953 között a Magyar Néphadsereg vezérkari főnöke altábornagyként. 1953. július 4-étől 1956. október 26-ig honvédelmi miniszter, vezérezredes 1954-től. 1956. október 28-án Moszkvába távozott, 1958-ban tért haza és a Budapesti Közlekedési Vállalat középvezetője lett.

⁵⁴ A történeteket lásd részletesen RAINER M., 1999, i. m., *Döntés a Kremlben 1956. A szovjet pártelnökség vitái Magyarországról*. Szerk. SZEREDA, Vjacseszlav és RAINER M. János. Budapest, 1956-os Intézet, 1996., SZAKOLCZAI Attila: *Az 1956-os forradalom és szabadságharc*. Budapest, 1956-os Intézet, 2001., KAHLER Frigyes–M. KISS Sándor: *Kinek a forradalma? Erőszakszervezetek 1956-ban. A fordulat napja, ismét sortűzek, a nagy per*. Budapest, Püski Kiadó, 1997.

1947-ben (hivatalosan 1950-ben) India független országgá vált. Az 1947. november 29-i ENSZ határozat értelmében Londonnak ki kellett vonni a katonaságát 1948. augusztus 1-ig a palesztin mandátumterületről. 1948. május 14-én éjjelkor David Ben-Gúrion⁵⁵ kimondta Izrael Állam létrejöttét és levonták a brit lobogót. Ugyanaznap az egyiptomi, iraki, libanoni, szíriai és transzjordániai erők támadást indítottak Izrael ellen, és kitört az első arab–izraeli háború. Izrael katonai győzelmet aratott, az ENSZ közvetítésével megkezdődtek az izraeli–egyiptomi tárgyalások, amelyek eredményeképpen 1949. február 24-én aláírták a fegyverszüneti megállapodást, amely a gázai zónából 378 km²-t egyiptomi ellenőrzés alá helyezett, a Negev-sivatag és Nyugat-Galilea pedig Izrael fennhatósága alá került. 1950 áprilisában létrejött a Jordániai Hásemita Királyság, amelyben egyesült Jeruzsálem keleti fele, Ciszjordánia és Transzjordánia. Az ENSZ 1949 decemberében létrehozta a Közel-Keleti Palesztin Menekülteket Segélyező és Munkaközvetítő (UNRWA) hivatalát, amely a Palesztinából menekült arabokat segítette. A mandátumterületen nem jött létre önálló arab állam, és Izrael megalakulásával elmélyült az arabok és a zsidók szembenállása.

Az egyiptomi hadseregben végbemenő átalakulások befolyásolták a Szabad Tisztek mozgalmát, akik a forradalmi változás napjaként 1952. július 22–23. éjjelét jelölték ki, és a terveknek megfelelően hajnalra a lázadók minden katonailag fontos posztot ellenőriztek. 1952 nyarától Egyiptomot Mohamed Nagíb⁵⁶ vezette, aki szerint minden pártnak meg kell tisztulnia a régi korrupt politikusoktól. A Szabad Tisztek mozgalmának hatalomátvétele után végrehajtották az 1952-es földreformot, amely 200 feddánban⁵⁷ korlátozta a legnagyobb földterületet, amelyet magánszemély birtokolhat. A király és családtagjainak földjét elkobozták, és szétosztották fizetségért a föld nélküli parasztok között.

Az új rendszer első évében az egyiptomiak és külföldiek is csodálták a Szabad Tisztek mozgalmának eredményes működését. Ekkor merült fel a kérdés, hogy a Forradalmi Parancsnoki Tanács átadja-e a hatalmat a polgári kormánynak. 1953 júniusában a Forradalmi Parancsnoki Tanács felszámolta a királyságot és 1953. június 18-án kihirdették az Egyiptomi Arab Köztársaságot. A Forradalmi Parancsnoki Tanácsnak nem volt szüksége versengő politikai erőcsoportokra. A hadsereg tekintélye igen alacsony volt, miután Egyiptom elveszítette az első arab–izraeli háborút,

⁵⁵ David Ben-Gúrion (1886–1973) Izrael Állam első miniszterelnöke volt 1948 és 1954, majd 1955 és 1963 között.

⁵⁶ Mohamed Nagíb (1901–1984) elvégezte a kairói Katonai Akadémiát, majd az egyiptomi hatalomátvétel után hadügyminiszter, illetve 1952. szeptember és 1954. november között Egyiptom elnöke volt.

⁵⁷ A feddán egyiptomi földmértékegység, amely 4200 m².

amelynek során az egyiptomi hadvezetés hibát-hibára halmozott. A kulcsminisztériumokat a Forradalmi Parancsnoki Tanács tagjai vették át a civilektől. Gamel Abden-Nasszer⁵⁸ miniszterelnök-helyettes és hadügyminiszter lett. Az utóbbi pozíciót feladta, de úgy, hogy bizalmasa és legjobb barátja, Abdel-Hakím Amer⁵⁹ lett a hadsereg parancsnoka, aki megtisztította a tiszti kart Nasszer ellenfeleitől. Nagib 1954. február 23-án lemondott a Forradalmi Parancsnoki Tanács elnöki és köztársasági elnöki posztjáról, de néhány nap múlva visszatért a vezetésbe. Úgy tűnt, hogy Nagib győzött, de alábecsülte Nasszer képességeit, amivel mozgósítani tudta a Szabad Tisztek mozgalmának, a titkosszolgálatoknak és szakszervezeteknek a támogatását. Nasszer ekkor vette át a miniszterelnökséget és a Nagib-párti minisztereket menesztette. Nagib híveit bebörtönözték vagy száműzték. Nasszer diktátorként lépett fel, miközben Nagib jelképesen az ország elnöke maradt 1954 novemberéig, de Egyiptomot 1954 tavaszától már Nasszer vezette.

Egyiptom külpolitikájának tengelyében már az első világháború óta a függetlenségi törekvések álltak. Az ötvenes években addig soha nem tapasztalt britellenes hajsza indult meg az egyiptomi sajtóban és a Forradalmi Tanács tagjainak nyilatkozataiban. A politikai kérdések közül fontos volt Egyiptom és Nagy-Britannia kapcsolata. 1952-ben brit csapatok őrizték a Szuezi-csatornát. Az első jelentősebb külpolitikai lépés a brit–egyiptomi szerződés megkötése volt 1953. február 12-én Szudán jövőjére vonatkozóan, amely felváltotta az 1899. évi kondomíniumi szerződést.⁶⁰ A hatalomátvétel után egy hónappal kezdődtek meg a tárgyalások Nagy-Britanniával,

⁵⁸ Gamel Abden-Nasszer (1918–1970) Alexandriában született. 1936-ban végezte el Kairó egyik legjobb középiskoláját és jelentkezett a Katonai Akadémiára, de elutasították. Jogi tanulmányokat folytatott, majd újra jelentkezett a Katonai Akadémiára 1937-ben. Tizennyolc hónap alatt elvégezte, és tisztté avatták. Szolgált Felső-Egyiptomban, Szudánban és El-Alameinben, valamint tanított a Katonai Akadémián. Szabad idejében szívesen sakkozott. A Szabad Tisztek Mozgalmának megszervezése, a forradalom és Nagib eltávolítása a hatalomból mind jó taktikai érzékéről tanúskodik. Miniszterelnök-helyettes 1953-ban, majd 1954. november 4-től miniszterelnök 1956. június 23-ig, majd ugyanekkortól Egyiptom elnöke volt 1970. szeptember 28-ig. 1958-ban létrehozta az Egyesült Arab Köztársaságot Szíriával. Megkísérelte megerősíteni az arab szocializmust 1961 és 1967 között. Az 1967-es, ún. hatnapos háborúban elszenvedett veresége Izrael ellen megkérdőjelezte politikáját, de továbbra is vezette az arabokat az Anyagháborúban (1969–1970) az izraeliek ellen.

⁵⁹ Abdel-Hakím Amer (1919–1967) egyiptomi hadügyminiszter (1954–1967) részt vett az első három arab–izraeli háborúban. 1956-ban az egyiptomi hadsereg vezérkari főnöke volt. A hivatalos jelentés szerint 1967. szeptember 14-én megmérgezte magát.

⁶⁰ 1942-től Nagy-Britannia Szudánt két különálló területként kormányozta, az északi volt a muszlim, míg a déli a keresztény régió. Egyiptom és Nagy-Britannia 1953-ban szerződést kötött arról, hogy három év múlva Szudán önállóan dönt a jövőjét illetően. 1955 novemberében a brit és az egyiptomi csapatok végleg elhagyták Szudánt, és az ország egyoldalúan deklarálta függetlenségét 1956. január 1-től.

majd 1953 februárjára tűzték ki a népszavazást Szudán jövőjéről, amellyel az egyiptomi–brit ellentét egyik alapkérdését rendezték. Ezek után Egyiptom azt remélte, hogy a britek hajlandók kivonulni a Szezi-csatorna melletti bázisukról és Szudán csatlakozik Egyiptomhoz. A kairói kormány még arra is utalást tett, hogy hajlandó lenne békét kötni Izraellel. Az 1953. évi egyiptomi–brit egyezmény a Szudánért folyó küzdelem megindítója volt. 1955 végén Szudán a függetlenséget választotta, amellyel azonban Egyiptom ekkor még nem veszítette el a szudáni játszmát. Szudán elindult a függetlenség útján, és később önálló szerepet játszott Afrikában.

Nasszer célkitűzése a szuverén Egyiptom megteremtése volt. Azt kívánta elérni, hogy ne állomásozzanak területén idegen csapatok. Önálló külpolitikára törekedett: nem akart a hidegháborús logika szerint egyik nagyhatalomhoz sem kötődni. Emellett célkitűzése volt, hogy Egyiptom az arab országok vezető állama legyen. Függetlenségi politikája mögé igyekezett felsorakoztatni az egész arab világot. Politikája elősegítette az arab nép egységtörekvéseit is. Egyiptom függetlenségi politikájának súlya volt a nemzetközi porondon. Az arab világ egységére és annak vezetésére irányuló törekvése visszatartotta Egyiptomot, hogy belépjen a katonai tömörülésekbe, mert ezekben a vezető szerep megszerzésére nem volt remény.

A kairói kormány blokkellenessége miatt 1954-ben fullasztó nyomás nehezedett Egyiptomra. Szudánban a britek csökkentették az egyiptomi befolyást, miközben London pozíciója is jelentősen meggyengült a térségben. Északon Törökország a nyugati érdekek szószólójaként lépett fel. Keleten Irak bejelentette, hogy katonai szerződést köt Törökországgal, amely 1955 februárjában be is következett. 1954-ben Nasszer együttműködött a washingtoni adminisztrációval, amely azt szerette volna, ha Egyiptom csatlakozik a szovjetellenes blokkhoz, és békét köt Izraellel. Nasszer azt akarta elérni, hogy Washington gyakoroljon nyomást Londonra a Szezi-csatorna elhagyása érdekében. Az együttműködésük azonban átmeneti és taktikai jellegű volt. Az egyiptomiakat az érdekelte, hogy a brit csapatok távozzanak Szuezből. A két fél hosszú tárgyalásokba kezdett a kiürítés feltételeiről. London azonban ragaszkodott ahhoz, hogy a bázison technikai személyzet maradjon.⁶¹

⁶¹ Az elmondottakra lásd GOLDSCHMIDT, Arthur Jr.: *Modern Egypt: The Formation of a Nation State*. Boulder, Colo, 2004., GOLDSCHMIDT, Arthur Jr. – JOHNSTON, Robert: *Historical dictionary of Egypt – African historical dictionaries*. Lanham, Maryland, and Oxford, The Scarecrow Press, 2003., ALMOG, Orna: *Britain, Israel and the United States, 1955–1958. Beyond Suez*. London–Portland, Frank Cass Publishers, 2003. 1–16., BENKE József: *Az arabok története*. Budapest, Kossuth Kiadó, 1987., GAZDIK Gyula: *Az egyiptomi külpolitika útja a szezi válságig*. In: *Kül-Világ* 2008/3–4. 1–19., illetve Zágor György kairói magyar követ által ellenjegyzett 1955. évi egyiptomi ország-ismertetőt. MNL OL XIX–J–11–a 6. d. Keltezése: 1956. január 16. ■ Zágor György (1917–1983) diplomata. 1947-től a Külügyminisztérium munkatársa. A kairói követségen 1949 és 1951 között tanácsos, 1951 és 1955 között ideiglenes ügyvivő volt. 1955-ben rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, 1955. októbertől 1957. augusztusig kairói követ, 1956. február 18-tól

Nasszer külpolitikájának jelentős lépése volt a Szezei-csatorna zónájára vonatkozó egyiptomi–brit szerződés megkötése. Az egyezményt 1954 októberében ratifikálták, ami szerint az angol csapatoknak húsz hónapon belül el kell hagyni a Szezei-csatorna övezetét. A megállapodás az elkövetkező hét évben engedte a brit királyi légierő gépeinek leszállását a Szezei-csatorna mellett és a civil kiszolgáló technikai személyzetet a bázisokon. Nagy-Britanniának joga volt visszaszállítani csapatait a Csatorna-zónába, ha az arab államok valamelyikét vagy Törökországot „háborús veszély fenyegeti”. Az egyezmény Törökországra vonatkozó részét általában úgy magyarázták, hogy Egyiptom ezzel lépést tett a NATO felé. Törökország bevétele a szerződésbe, amely leginkább ki volt téve egy esetleges szovjet támadásnak, látszólag Egyiptomot a nyugati védelmi szövetséghez kötötte. Az események azonban rácsfoltak ezekre a fejtegetésekre.⁶²

A bandungi konferencia⁶³ alkalom volt Egyiptom számára, hogy kitörjön az elszigetelődésből, illetve a két nagyhatalom mellett egy harmadik út lehetőségével is kecsegtetett. Nasszer tekintélye jelentősen megnőtt, amikor megjelent az afroázsiai csúcstalálkozón az indonéziai Bandungban 1955 áprilisában. Hősként fogadták, mivel rábírta a briteket, hogy távozzanak Szezeiből. Nagy presztízse volt az indonéz Sukarno⁶⁴, az indiai miniszterelnök, Dzsaváharlál Nehru és a kínai miniszterelnök, Csou En-laj⁶⁵ szemében is. Ők bíztatták, hogy amennyiben a nyugati hatalmak nem hajlandók fegyvert eladni, forduljon a kommunista országokhoz. Nasszer ekkor kezdte úgy érezni, hogy Egyiptom és ő maga fontos szereplővé vált a nemzetközi porondon.

akkreditálva volt Szudánba. 1958 és 1963 között a Külügyminisztérium Sajtóosztályát vezette, majd belgrádi nagykövet (1963–1966). 1966 és 1969 között a III. Területi (balkáni szocialista országok) Főosztály vezetője volt.

⁶² Az egyiptomi kommunisták és az Iszlám Testvériség elutasította az egyezményt és úgy vélték, a szerződés kiskaput hagyott Londonnak, hogy megőrizze befolyását Egyiptomban. Egy héttel később Nasszer Alexandriában tartott beszédet, ahol nyolc golyót lőttek ki rá, de egyik sem találta el és sértetlenül úszta meg a merényletet. 1954 után nem maradt Nasszer hatalmának törvényes ellenzéke, mert fizikailag is leszámolt ellenfeleivel.

⁶³ 1955. április 18-án nyitották meg az egy hétig tartó afroázsiai konferenciát az indonéziai Bandungban, ahol huszonkilenc állam lerakta a két hidegháborús hatalmi tömbtől elkülönülő politikai közösség alapjait. A konferencia fő védnöke és házigazdája Ruszlán Abdal-Gani volt. Eszmei alapját Nehru 1954. június 28-án, Colombóban (Ceylonban) elmondott beszéde adta. Eszerint a gyarmati uralom alól felszabadult államok számára az „el nem kötelezettség” politikáját tartja a legmegfelelőbbnek (Pancsa Sila). Az egyhetes tárgyalás végén kiadott tízpontos deklarációt aláíró államok követelték a faji megkülönböztetés eltörlését, az államok szuverenitásának, a nemzetközi jog szabályainak tiszteletben tartását, és kifejezték óhajukat a konfliktusok erőszakmentes, békés megoldása iránt. Az el nem kötelezett országok szorosabb együttműködése 1961-ben jött létre Belgrádban Jugoszlávia, Egyiptom, India és Indonézia részvételével.

⁶⁴ Ahmed Sukarno (1901–1970) Indonézia alapító elnöke volt 1945 és 1967 között.

⁶⁵ Csou En-laj (1898–1976) a Kínai Népköztársaság miniszterelnöke (1949–1976) és külügyminisztere (1949–1958) volt.

1955 szeptemberében Egyiptom bejelentette, hogy 200 millió dollárért fegyvereket vásárol Csehszlovákiától, amelyet egyiptomi gyapotban fizetnek.⁶⁶ Később világossá vált, hogy a valódi eladó a Szovjetunió volt. Ez a korábbiakban elképzelhetetlen méretű fegyverüzlet semmissé tette az 1950-ben megkötött szerződést az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia között, amely korlátozta a fegyvereladásokat a Közel-Keleten. Ekkor kezdődött jelentősebb mértékben az arab–izraeli fegyverkezési verseny, amelynek keretében Franciaország felgyorsította fegyvereladásait Izraelnek, és azzal vádolta Nasszert – egyébként jogosan –, hogy franciaellenes hangulatot gerjeszt Tunéziában, Marokkóban és különösen Algériában. Az üzlet jelezte, hogy a Szovjetunió jelentős tényezővé vált a Közel-Keleten. Nasszer nem vett tudomást a fegyverüzlettel kapcsolatos amerikai ellenvetésekről. A *Le Monde*⁶⁷ szeptember 29-i vezércikke az egyiptomi–csehszlovák fegyverszállítási szerződésről így vélekedett: „[...] a megfigyelők körében az a nézet alakult ki, hogy a kairói kormánynak egyáltalán nem áll szándékában felzárkózni Kelet mellé a Nyugattal szemben. Inkább arról van szó, hogy még erősebben akarják érvényesíteni hagyományos zsarolási politikájukat annak érdekében, hogy megkapják azokat a fegyverszállítmányokat, amelyeket az angolok, az amerikaiak és a franciák csak túl nagy huzavonával és lassúsággal szállítanak [...]”⁶⁸. Egyiptomban közismert volt, hogy a Nyugat politikai ajánlatot tesz, hogy kiegyensúlyozza a kommunisták erősödő befolyását Egyiptomban és más arab országokban a csehszlovák fegyverüzlet megkötése után. Szíria és Jemen Egyiptom példáját követve a kommunista országoktól vásárolt fegyvert, ami véget vetett a Nyugat fegyvermonopóliumának a Közel-Keleten.

⁶⁶ Az 1955. szeptember 12-én Prágában aláírt egyiptomi–csehszlovák fegyvervásárlási egyezmény értelmében, Prága 86 darab MIG-15 típusú vadászrepülőgépet, 220 darab BTR-152 csapatszállító járművet, 200 darab T-34 típusú harckocsit, 50 darab SAU-100 önjáró löveget, 92 teherautót, 12 torpedónaszádót, 1 transzporthajót, 10 ezer darab gyalogsági aknát, 200 darab tankelhárító töltetet, 170 darab légvédelmi ágyút (85 mm és 37 mm), 24 darab rakétavetőt, 4 darab P-8-as típusú radart és 200 darab marok löfegyvert, valamint 120 ezer lőszer szállított Egyiptomba. A vásárlás értéke elérte a 921 millió koronát, azonban Kairó nem készpénzzel, hanem százezer tonnányi gyapottal fizetett. Prága három részletben küldte el a szállítmányt, az első 1955. október 25-én befutott Alexandria kikötőjébe. Egyiptom kérése ellenére nem kapta meg az IS-3 (Josef Stalin–3) nehézpáncélosokat, két torpedónaszádót és három tengeralattjárót. Nasszer fegyvervásárlásának célja az egyiptomi hadsereg modernizálása volt. Vö. 1. számú dokumentummal, illetve KRAJCSÍR Lukács: Az 1955-ös csehszlovák–egyiptomi fegyvervásárlási egyezmény és következményei: Nasszer „keleti nyitása”. In: *Belvedere*, 2015/3. 23–33.

⁶⁷ A *Le Monde* befolyásos francia napilap. Első száma 1944. december 19-én jelent meg Párizsban. A korszakban Hubert Beuve-Méry volt a főszerkesztője (1944–1969).

⁶⁸ Közlés az 1. számú dokumentumban.

Az 1955 novemberében megkötött bagdadi paktum⁶⁹ újabb kihívást jelentett Nasszernek, aki úgy vélekedett, hogy az nem az arab országok érdekeit szolgálja. Irak bevonása – amely Egyiptom után a legbefolyásosabb arab ország volt – azt jelezte számára, hogy a hásemiták Bagdadban és Ammanban kétségbe vonják Kairó elsőségét és aláássák az arab szolidaritást.

Mindeközben Nasszer azt a célt követte, hogy Egyiptomot az arab országok vezetőjévé tegye. A monumentális terv, amely Egyiptom újjáéledését is jelképezte, az asszuáni nagy gát felépítése volt. Ezzel a termőterület jelentősen nőtt volna, amely a nemzeti jövedelem 15%-os emelkedését is jelentette egyben. 1952 előtt a szakértők kiegészítő tározók létesítésével számoltak a Fehér-Nílus és forrásai mentén, ami egész évben biztosította volna a vizet a szudáni és egyiptomi parasztoknak, tekintet nélkül arra, hogy milyen magas az árhullám, amely azonban a Kék-Nílus vízhozamától függött. A terv Egyiptomot kiszolgáltatta volna a Szudánban folyó munkálatoknak. Amint egyértelművé vált, hogy a két ország nem fog egyesülni, a terv megvalósulása Egyiptom számára hátrányos lett. A másik terv Asszuánban, Egyiptom területén kívánt gátat építeni, amely egy évnyi áradás vizét tudná befogadni. Külföldi kölcsönökre volt szükség a gát megépítéséhez. Egyiptom a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankhoz⁷⁰ fordult pénzügyi támogatásért. 1955 decemberében a Világbank elküldte ajánlatcsomagját: 200 millió dollár kölcsön az építkezés első szakaszában, kiegészítve 56 millió dollár amerikai és 14 millió dollár brit pénzsegéllyel. A két ország hajlandónak mutatkozott a továbbiakban is pénzt kölcsönözni az építés későbbi fázisaihoz. Az ajánlat elfogadása esetén Egyiptomnak bele kellett egyeznie az amerikai–brit pénzsegély folyósításának feltételeibe: eszerint Egyiptom gazdasága nyugati ellenőrzés alá kerül, nincs új fegyverüzlet a Szovjetunióval (holdudvarának országaival), a megegyezések és szerződések nyilvánossága, amivel ki lehet zárni a szocialista országokat, előzetes megegyezés Szudánnal a Nílus vízmegosztásáról. A Nasszer-kormány nem akarta elfogadni a csomagtervet, amely emlékeztetett a brit gyarmati korszak kettős pénzügyi felügyeletére. Nasszer figyelmeztetett arra, hogy Egyiptom más ajánlatra is nyitott, remélve, hogy a szovjetek érdeklődését is

⁶⁹ A bagdadi paktumot 1955. november 21–22-én kötötték meg Irakban Törökország, Irak, Irán, Pakisztán és Nagy-Britannia részvételével és az Amerikai Egyesült Államok támogatásával. A Közelkeleti Szerződés Szervezete (METO) nyolc cikkelyből álló szerződés – az 1946-ban megkötött Törökország és Irak (török–iraki paktum) kibővítéseként – öt évre kötött katonai szövetség volt. Irak 1959-ben kilépett a bagdadi paktumból és létrejött a Központi Szerződés Szervezet (CENTO), amely 1979-ben bomlott fel Irán és Pakisztán kilépésével.

⁷⁰ A Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (International Bank for Reconstruction and Development – IBRD), a Világbank Bretton Woods-ban alakult meg 1944-ben. Célja az újjáépítési és termelő célú beruházások támogatása, a külföldi magántőke bevonásának az elősegítése, a nemzetközi befektetések ösztönzése, valamint kamatmentes hitel nyújtása a szegényebb országok számára.

felkeltheti. Egyiptom megpróbálta versenyeztetni és egymás ellen kijátszani a két nagyhatalmat.⁷¹

Az amerikai külügyminiszter, John Foster Dulles⁷² úgy látta a világot, hogy azt két részre osztották: demokratikus nemzetekre és kommunistákra, amelyek között nincsenek semleges országok. Riadalommal szemlélte, hogy Egyiptom Moszkva felé kacsingat, különösen vészjósló volt számára, amikor Nasszer elismerte a népi Kínát 1955-ben. Közben a Kongresszus, amelynek hozzájárulására szükség volt ahhoz, hogy a washingtoni kormány részt vegyen a nagy gát finanszírozásában, kifogást emelt a tervvel szemben, mivel úgy vélték, hogy az veszélyt jelent az Amerikai Egyesült Államok déli államainak gyapotpiacára.⁷³ Aggódtak a terv hosszú távú költségtámogatása, illetve Egyiptom Izraellel szemben folytatott ellenséges politikája miatt is. Az egyiptomi nagykövet, Ahmed Huszein 1956. július 18-án jelezte, hogy Nasszer elfogadja Washington ajánlatát, még akkor is, ha annak vannak kifogásolható feltételei, másnap Dulles azonban megerősítette, hogy az amerikai kormány időközben visszavonta az ajánlatát.

Válaszul Nasszer július 26-án Alexandriában a Felszabadulás terén egybegyűltek előtt kijelentette: „[...] ma ünnepeljük a forradalom negyedik évfordulóját, a forradalom negyedik évét, azután, hogy négy küzdelmes, harcok évét töltöttünk azzal, hogy megszabaduljunk a szégyenletes, hosszan tartó múlt árnyaitól, a bennünket hosszú évszázadokon át elnyomó gyarmatosítás, a zsarnokság uralmától, valamint a külföldi és a hazai kizsákmányolás hatásától [...]”⁷⁴. Beszédében nyíltan vállalta az arab nacionalizmust a gyarmatosító hatalmakkal szemben: „[...] az arab nemzeti érzés mindinkább előtérbe kerül. Az arab nemzeti érzés győzedelmeskedik, tért hódít és tisztában van a haladás irányával. Az arab nemzet pontosan érzékeli, hogy ki a barátja és ki az ellensége. Az arab nemzet tudatában van annak, hogy léte az egységtől függ és ereje pedig nemzeti érzésében van [...]”⁷⁵.

Nasszer kitért Ferdinand de Lessepsre⁷⁶, a Szezei-csatorna építőjére is. Amikor megismételte beszédében Lesseps vezetéknévét – ami egyúttal egy titkos kód volt –, az egyiptomi hadsereg és haditengerészeti egységek elfoglalták a Szezei Csatorna

⁷¹ Lásd a 18. számú dokumentumot! Vö. ALMOG, 2003, i. m. 75–78., GAZDIK, 2008, i. m.

⁷² John Foster Dulles (1888–1959) külügyminiszter volt 1953. január és 1959. április között. Ő kezdeményezte 1950-ben Ausztrália és Új-Zéland közötti kölcsönös védelmi szövetséget, az ANZUS-t, jelentős szerepe volt a SEATO megeremtésében. 1956 novemberében súlyos műtéten esett át, rákban halt meg.

⁷³ A Kongresszus tévedett, mert a nagy gát éppen segítette volna Egyiptom terményszállításának szélesítését, amely az Amerikai Egyesült Államok déli államainak gyapoteladását nem nehezítette.

⁷⁴ Lásd a 18. számú dokumentumot!

⁷⁵ Uo.

⁷⁶ Ferdinand de Lesseps (1805–1894) francia mérnök, diplomata, a Szezei-csatorna építője volt. A Panama-csatorna építése során vállalkozása a költségek alul-tervezése miatt csődbe ment.

Társaság irodáit, rakpartjait és többi létesítményeit. Az igazgatótanács többnyire franciákból állt, és abból kizárták egyiptomiakat. Franciaország számára a csatorna volt az utolsó menedék, ahonnan befolyást tudott gyakorolni Egyiptom gazdaságára. A briteknek a két világháború közötti időszakban ez volt a birodalom köldökszínörja, és olyan állhatatossággal védelmezték, mintha saját hazájuk lett volna. Egyiptom területe felett haladtak át az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország és Hollandia Kelet felé vezető légi útvonalai, amelyek miatt stratégiai fontosságú volt a Szezei-csatorna.⁷⁷

A Szezei Csatorna Nemzetközi Társaságban a francia és a brit tőke volt a meghatározó, Egyiptom a Társaság éves bevételének mindössze 7%-át kapta meg.⁷⁸ Egyiptom a külkereskedelmi forgalmának majdnem teljes egészét a tengeren bonyolította le. A két legjelentősebb kikötő Alexandria és Port-Szaíd volt. Az előbbi kikötőn keresztül szállították a kivitel 91,6%-át, illetve a behozatal 72,7%-át, míg az utóbbi inkább a tranzitforgalmat bonyolította. Nasszer beszédének végén bejelentette a hat cikkelyből álló elnöki határozatot a Szezei Csatorna Társaság államosításáról is, a részvényesek kártalanításával. Az arabok szemében Nasszer így nemzeti hős lett, aki dacolt a nyugati hatalmakkal. Az Amerikai Egyesült Államok elsősorban a hajózási jogok miatt aggódott, illetve fejtörést okozott Nasszer példájának várható hatása Panamára és az ottani csatornára. Kevés nyugati vette figyelembe a tényt, hogy a Szezei csatorna jogilag Egyiptomé, amit építése óta mindenki elismert, és amelyet az 1954-es angol–egyiptomi szerződés is megerősített. A Társaságot Egyiptomban jegyezték be, jóllehet a központi iroda Párizsban volt. A kormány joga, hogy államosítsa a társaságot saját határain belül, amennyiben kártalanítja a részvényeseket, a nemzetközi jogban bevett eljárás volt. Nasszer lépését mindazonáltal szimbolikus jelentőségéért magasztalták vagy bélyegezték meg. Nasszer beszéde után egy nappal Egyiptom budapesti követe bejelentette a Külügyminisztériumban a Szezei-csatorna államosítását, illetve négy nappal később átadta az erről szóló hivatalos jegyzéket is.⁷⁹

A fejlemények igen változatos hatásokat váltottak ki. A francia és angol sajtó, valamint a közvélemény Egyiptom megszállását és Nasszer megdöntését sürgette, mielőtt az egész arab világ az ellenőrzése alá kerül. Sem a britek, sem a franciák nem

⁷⁷ 1950-ben Délről Északra a teherforgalom 60,4 millió tonna, amelyből a kőolaj és kőolajszármazékok 7,5 millió tonna, az Északról Délre irányuló forgalom 12,7 millió tonna volt. Zágor György kairói magyar követ által ellenjegyzett 1955. évi egyiptomi országismertető. MNL OL XIX–J–11–a 6. d. Keltezése: 1956. január 16. Vö. GOLDSCHMIDT–JOHNSTON, 2003, i. m. 376–378., SZABÓ Lóránd: A Szezei-csatorna története. Ferdinand de Lesseps vízi „kiskapuja a Távol-Keletre.” In: *Afrika Tanulmányok* 2008/3. sz. 16–23.

⁷⁸ A Szezei Csatorna Nemzetközi Társaság éves bevétele 1953-ban 28,8 millió francia frank volt.

⁷⁹ Lásd a 19., 20. és 22. számú dokumentumokat!

tudták azonnal Egyiptomot megszállni, hogy a csatornát birtokba vegyék. Eisenhower amerikai elnök pedig éppen kampányt folytatott második elnöki ciklusáért a „béke és prosperitás” jelszavakkal. Washington ragaszkodott ahhoz, hogy csak a Kongresszus jóváhagyásával támogat bármilyen katonai akciót Egyiptommal szemben. Az elnök és külügyminisztere diplomáciai úton kereste a megoldást. Franciaország és Nagy-Britannia nemzetközi felügyelet alá akarta helyezni a csatornát, mivel a létfontosságú olaj a Szezi-csatornán keresztül jutott el hozzájuk. Konferenciát szerveztek Londonban, de Egyiptom megtagadta, hogy képviselőit oda elküldje. Az egyiptomi kormány augusztus 12-én közölte, hogy úgy tekint a nemzetközi bizottság létrehozására tett javaslatra, mint udvarias formába csomagolt nemzetközi gyarmatosításra. A tizennyolc nemzet, amely támogatta a döntést, küldöttséget mentetett Kairóba az ausztrál miniszterelnök vezetésével, hogy rábeszélje Nasszert, de ő határozottan elutasította a nemzetközi ellenőrzés gondolatát. Dulles javasolta, hogy hozzák létre a Szezi Csatorna Használóinak Társaságát, hogy begyűjtsék a csatornahasználati díjat. Nasszer ezt az ötletet is elvetette, de Egyiptom készen mutatkozott a további tárgyalásokra. Időközben a francia, brit, amerikai és egyiptomi diplomaták megegyeztek egy október végén tartandó genfi találkozóban, hogy ott kompromisszumos megoldást találjanak. Eközben azonban a francia és brit kormány titokban már a katonai megoldást helyezte előtérbe.⁸⁰

India politikai vezetői fokozott figyelemmel kísérték a Szezi-csatorna államosítását és az érdekelt hatalmak megnyilvánulásait. Egyiptom indiai nagykövete szerint „[...] a valóság – szerintem – az, hogy az indiai illetékesek úgy vélik, hogy a Nyugat nem csupán a fent említett célt tűzte ki, hanem annál sokkal tágabban értelmezett célra tör, mint a jelenlegi egyiptomi politikai rendszer megdöntése. Ennek az lesz a következménye, hogy előbb vagy utóbb szétbomlik az arab blokk, melyik Egyiptomból, Szíriából, a Szaúdi Királyságból, talán Jordániából és Libanonból áll. Mindez azt eredményezi, hogy a Nyugat visszaszerzi befolyását Kairótól kezdve egészen Irak keleti határáig. Ennek a következménye óriási jelentőséggel bír a nyugati országok törekvései szempontjából, mert ha minderre képes és mindez megvalósul, akkor újból biztosíthatja a Nyugatnak a politikai, a gazdasági és a katonai dominanciát ezen a nemzetközileg döntő fontosságú területen. Ez pedig oda vezethet, hogy meg-

⁸⁰ Lásd a 24., a 27. és a 33. számú dokumentumokat! Vö. ALMOG, 2003, i. m. 56–96., LEFEBRE, Denis: *A szezi ügy*. Budapest, Osiris, 1999., KYLE, Keith: *Suez*. London, Weidenfeld–Nicolson, 1991. *La France et l'opération de Suez de 1956*. Actes du Table Ronde organisée sous la direction de VAÏSSE, Maurice. Ministère de la Défense–Centre d'études d'histoire de la Défense. Paris, Addim, 1997. DAVID, François: *John Foster Dulles. Secrétaire d'État, Cold Warrior et père de l'Europe*. Paris, Presse de l'Université Paris–Sorbonne, 2011. 399–413., LAHAV, Pnina: The Suez Crisis of 1956 and its Aftermath: A comparative study of constitutions, use of force, diplomacy and international relations. In: *Boston University Law Review* 2015/4. 1297–1354.

változik a keleti és a nyugati blokk közötti erőegyensúly. [...] Egyiptomnak erősítenie kell a kapcsolatait a barátaival és folyamatosan gondoskodni erről, elsősorban Szovjetunióval, Indiával, Indonéziával, és Ceylonnal stb., azért, hogy ne maradjon egyedül ebben a konfliktusban. De nem eshetünk túlzásba a hozzáállásunkban, hogy ne hozzuk a barátainkat kényes helyzetbe. Egyiptomnak – lehetőleg – közelednie kell az Amerikai Egyesült Államokhoz, annak biztosítása érdekében, hogy ne nyújtson valódi és feltétel nélküli támogatást Franciaországnak és Nagy-Britanniának [...]”⁸¹.

A sèvres-i megállapodás és következménye

A Párizs melletti Sèvres-ben 1956. október 22. és október 24. között Franciaország, Nagy-Britannia és Izrael vezetői⁸² titkos találkozáson megállapodtak az Egyiptom elleni katonai támadásban.⁸³ A három tárgyaló fél a hadmozdulatok lényeges elemeit már október 22-én rögzítette, a részleteket október 23-án egyeztették. A megállapodás titkos záradékában rögzítették, hogy Franciaország atomreaktort épít Izraelben és a működéséhez szükséges urániumot szállít a zsidó államnak.⁸⁴ A katonai terv lényege, hogy október 29-én este az izraeli erők nagyszabású hadműveletet hajtanak végre az egyiptomi erőkkel szemben, hogy másnapra elérjék a csatorna övezetét. Október 30-án a brit és a francia kormány egyidejűleg felhívást intéz a harcoló felekhez, amelyben felszólítják őket a háborús cselekmények leállítására és minden csapatuk visszavonására a Szuezi-csatornától tíz kilométerre. A csatorna minden kulcsfontosságú pontját a brit–francia erők szállják meg, hogy biztosítsák a szabad forgalmat minden nemzet számára a végleges rendezésig. Eközben Egyiptom wash-

⁸¹ A 35. számú dokumentum.

⁸² A francia kormányt Guy Mollet és Christian Pineau, a brit kormányt Selwyn Lloyd képviselte. Az izraeli küldöttség tagja volt David Ben-Gurion és Simón Perez. ■ Guy Mollet (1905–1975) francia szocialista politikus. Franciaország államminisztere 1946–1947 és 1950–1951. A Minisztertanács elnöke 1956. február 1. és 1957. június 13. között, majd ismét államminiszter volt 1958–1959. ■ Christian Pineau (1904–1995) francia politikus. Franciaország külügyminisztere volt 1956. február 1. és 1958. május 14. között. ■ John Selwyn Brook Lloyd (1904–1978) brit konzervatív politikus, aki 1955 és 1960 között brit külügyminiszter, 1971 és 1976 között a Képviselőház elnöke volt. ■ Simon Perez (1923–2016) izraeli politikus. Izrael Védelmi Minisztériumának főigazgatója 1953–1959, majd a Knesszet tagja volt 2006-ig. Miniszterelnök 1984–1986 és 1995–1996, majd Izrael elnöke volt 2007–2014.

⁸³ Az előzményekre, a tárgyalásra és a katonai előkészületekre lásd LEFEBRE, 1999, i. m.!

⁸⁴ TROEN, S. Ilan: The Protokol of Sèvres: British/French/Israeli Collusion Against Egypt, 1956. In: *Israel Studies*, 1996/2. 122–139., SCHILLIO, Frédérique: *La politique française à l'égard d'Israël (1946-1959)*. Paris, Éditeur: André VERSAILLE, 2012.

ingtoni nagykövete titkosszolgálati információkra hivatkozva jelezte a kairói kormánynak, hogy Izrael katonai támadásra készül Egyiptom ellen.⁸⁵

A sèvres-i megállapodás értelmében, azon a napon, amikor a brit, a francia, az amerikai és az egyiptomi diplomata összeültek Genfben, hogy kompromisszumos javaslatot dolgozzanak ki a szuezi krízis megoldására, izraeli ejtőernyősöket dobtak le a stratégiaiul fontos Mitla-hágónál a Sínia-félsziget nyugati oldalán. Izraeli szárazföldi csapatok nyomultak be Gázába és a Sínai-félszigetre. Jóllehet az egyiptomiak tudták, hogy Izrael mozgósítja a haderejét, azt hitték, hogy Jordánia ellen készülnek. Amikor megindult az izraeli támadás, az egyiptomiak visszavonultak. A következő nap London ultimátumot küldött, amiben felszólították Egyiptomot, hogy vonja vissza csapatait tizenhat kilométerre nyugati irányba a Csatornától, hogy ezáltal a britek biztosítani tudják katonailag a Csatorna övezetét, amint azt az 1954-es egyezségben rögzítették. Egyiptom visszautasította az ultimátumot. A brit repülők bombázni kezdték a kairói, alexandriai és a Csatorna melletti célpontokat, a brit–francia hajóhad elindult Egyiptom partjai felé. Az amerikai politikusok már a választási kampány végén jártak, Eisenhower azonban még az amerikai Izrael-barát szavazatok elvesztése árán is a visszavonulást követelte, és elítélte a brit–francia támadásokat. A Szovjetunió a magyarországi forradalom és szabadságharc leverésével volt elfoglalva, de november 5-én megfenyegette Londont, Párizst és Tel-Avivot, hogy az agressziót azonnal állítsák le Egyiptommal szemben.⁸⁶ A Brit Nemzetközösség több állama ellenezte a támadást, leghevesebben India és Pakisztán ítélte el az agressziót, de London arab szövetségesei, Irak és Jordánia is hasonlóképpen vélekedett. Eden brit miniszterelnök elhatározta, hogy félbeszakítja a hadműveletet, éppen akkor, amikor az angol és francia csapatok elkezdték a partraszállást Port-Szaídnál, hogy elfoglalják a csatornát.⁸⁷ A két nagyhatalom vezetői Washingtonban és Moszk-

⁸⁵ Lásd az 52. számú dokumentumot!

⁸⁶ Bulganyin három üzenetének hangneme különbözött egymástól. Az izraeli miniszterelnök számára a következőt írta: „[...] Izrael kormánya külső imperialista hatalmak ügynökeként cselekedve tovább folytatja örült kalandját [...] Elveti a Kelet népei között az Izraellel szembeni gyűlölet magvait, ennek a gyűlöletnek a következményeit Izrael a jövőben érzi majd, és ez kérdésessé fogja tenni Izrael állami létét is [...]”. A brit miniszterelnöknek írt levelében Bulganyin felvetette, hogy Nagy-Britannia ellen nem tengeri vagy légierőt küld Moszkva, hanem kilátásba helyezte a nukleáris rakéták indítását. A francia kormánynak pedig „[...] hidegvérrel kellene mérlegelnie a helyzetet [...]”, mert ellenkező esetben „[...] rendkívül veszedelmes következményekkel járna a világbékére nézve [...]”. Közli: LEFEBRE, 1999, i. m. 113–114.

⁸⁷ A hadieseményekre lásd az 53. számú dokumentumot! Vö. VARBLE, Derek: *The Suez crisis*. Oxford, Osprey Publishing, 2003., ALMOG, 2003, i. m. 97–110., JACKSON, Robert: *Suez 1956: Operation Musketeer*. London, Ian Allan, 1980., GROVE, Eric: Who to Fight in 1956, Egypt or Israel? Operation Musketeer versus Operation Cordage. In: *Reassessing Suez 1956. New Perspectives on the Crisis and its Aftermath*. Edited by SMITH, Simon Hamphshire–Burlington, C. Ashgate, 2008. 79–85.

vában – különböző okok miatt, de egyöntetűen – elítélték a támadást, Eden meghátrált, Port-Szaíd lakossága így eredményesen védekezhetett a támadókkal szemben.

Ahogy az egyiptomiak látták a Magyarországon történeteket

Miközben Sèvres-ben az egyeztetések zajlottak, Budapesten október 23-án tüntetés kezdődött a sztálini rendszerrel szemben, amely felkeléssé, majd forradalommal szélesedett, utóbb október legvégétől szabadságharcra vált. A Kreml az 1950-es évek közepétől erősítette pozícióit a közel-keleti térségben és különösen Egyiptomban, amelynek következményeként a Budapest és Kairó közötti kapcsolatok szorosabbá váltak. 1956 áprilisában Egyiptom a korábbi ügyvivő helyett Náfe Záde meghatalmazott minisztert követi rangban akkreditálta Magyarországon.⁸⁸ 1956 tavaszán a kairói kabinet pedig megkezdte az előkészületeket Nasszer elnök moszkvai, prágai és budapesti látogatására.⁸⁹ 1956 szeptemberében a Szovjetunió budapesti nagykövete, Jurij Vlagyimirovics Andropov⁹⁰ Szarka Károly külügyminiszter-helyettesnek⁹¹ kifejtette, hogy több alkalmat kell biztosítani az egyiptomi követ számára, hogy a népi demokratikus országok nagyköveteivel találkozhasson. Úgy gondolta, hogy ezen a téren a Külügyminisztérium is segíthetne. Andropov kitért a baráti országok külpolitikai lépéseinek koordinálására is, és hangsúlyozta, hogy a másolás semmi esetre sem kívánatos: „[...] ha a népi demokratikus országok kormányai szóról-szóra ugyanolyan nyilatkozatokat tesznek, mint amilyent előtte való napon a Szovjetunió tett, ezzel nemcsak nem használnak a közös ügynek, hanem támadási felületet nyújtanak az imperialistáknak. Ki kell használnunk külpolitikai megnyilvánulásaink változatossá tétele érdekében sajátos lehetőségeinket, előnyeinket is. Így pl. Magyarországnak jobb lehetőségei vannak a Törökországgal való viszony javításában, mint a Szovjetuniónak, ezért a Törökországgal kapcsolatos magyar megnyilvánulásoknak

⁸⁸ Abdel-Hamíd Náfe Záde a megbízólevelét 1956. április 19-én adta át, amelyre lásd a 10. számú dokumentumot! 1957. augusztus 6-tól rendkívüli és meghatalmazott nagykövetségként képviselte Egyiptomot Magyarországon, miután a két ország közötti diplomáciai kapcsolatok nagykövetségi szintre emelkedtek.

⁸⁹ Lásd az 5., a 14. és a 16. számú dokumentumokat!

⁹⁰ Jurij Vlagyimirovics Andropov (1914–1984) 1954 végétől 1957 márciusáig a Szovjetunió magyarországi nagykövete. Fontos szerepe volt abban a döntésben, mely a magyarországi szovjet katonai jelenlét 1956-os megerősítéséhez vezetett. 1967-től 1982-ig a KGB vezetője. Leonid Brezsnyev halála után, 1982-ben az SZKP főtitkárává választották.

⁹¹ Szarka Károly (1923–2005) 1948-ban került a Külügyminisztérium állományába. Londonban miniszteri segédfogalmazó és Új-Delhiben mint ügyvivő teljesített diplomáciai szolgálatot. 1953 és 1956 között – követi rangban – Magyarország washingtoni külképviseletét vezette. 1956 és 1968 között külügyminiszter-helyettes volt.

természetesen másoknak kell lenniök, mint amelyekre a Szovjetuniónak van lehetősége [...]”⁹².

Egy, 1956. október végén a kairói Külügyminisztériumban keletkezett irat a Varsói Szerződés létrejöttét taglalta, amely szerint „[...] a Szovjetuniót és a kelet-európai kommunista országokat tömörítő Varsói Szerződés arra válaszként jött létre, hogy az 1954 októberében aláírt Párizsi Szerződések lehetővé tették Nyugat-Németország újrafegyverezését, és a NATO-hoz való csatlakozását. A Varsói Szerződésnek egyik megkülönböztető jegye az, hogy lehetővé teszi más országok csatlakozását azok politikai és gazdasági rendszerétől függetlenül. Tény, hogy a Varsói Szerződés nem hozott újat a Szovjetunió és a vasfüggöny országai közötti kölcsönös segítségnyújtással kapcsolatban. De a Szovjetunió egy olyan dokumentummal akart rendelkezni, mely legalíssá teszi a fegyveres erőinek tartózkodását Romániában, Magyarországon és Lengyelországban. [...] A szovjet haderők romániai, illetve magyarországi tartózkodásának a célja, hogy védelmet nyújtson ennek a két országnak, de előbb-utóbb kivonulnak a szovjet haderők ezekről a területekről [...]”⁹³.

Náfe Záde Budapesten élte meg a magyar forradalmat és szabadságharcot. Az egyiptomi követ vélhetően nem volt kapcsolatban a budapesti francia és brit diplomáciai missziók tagjaival a történetek után. Az egyiptomi diplomáciai képviselő tagjai a rádióból, a sajtóból, az MTI híreiből és talán az utca emberétől értesültek az 1956. októberi–novemberi eseménysorokról. Ebből a szempontból is rendkívül fontosak azok a korabeli helyzetjelentések és diplomáciai iratok, amelyeket egyiptomi részről átitatott az erőteljes zsidó-ellenesség. Az egyiptomi követ a kiábrándulást jelölte meg a magyar forradalom legfőbb okaként: „[...] a nép többsége bizakodó volt, amikor az orosz hadsereg 1945-ben átlépte Magyarország határait, és bevezették a kommunista rendszert [...] és egyben boldogabb életet fog biztosítani a népnek, a valóságban mintegy tíz év elteltével sem nagyon változott a helyzet, mivel kizárólag az új kiváltságos osztály élvezte a javakat. [...] a nép, különösen az értelmiségiek, az írók, az ifjak és az egyetemisták tudatára ébredtek annak, hogy a kommunista rendszer nem volt más, mint egy eszköz, hogy államcsínyt hajtsanak végre, és hogy Magyarországot közvetlenül Moszkva alá rendeljék [...] a magyar hadsereg egy része csatlakozott a forradalmárokhöz és fegyverekkel látta el őket. A rendőrök is csatlakoztak a forradalomhoz. A politikai rendőrök pedig a szovjet erőkkel együtt ágyúkkal, a tankokkal és puskákkal nyitottak tüzet a magyarokra. Ekkor következtek be az első fegyveres összetűzések, amelyek kiterjedtek az ország egész területére, elsősorban a jelentős ipari központokra összpontosulva [...]”⁹⁴. Figyelemreméltó, hogy

⁹² A 44. számú dokumentum.

⁹³ Az 51. számú dokumentum.

⁹⁴ Az 55. számú dokumentum.

az egyiptomi követ november 2-án kelt jelentésében nagy hangsúlyt helyezett a magyar hazafiságra és a nemzeti érzésre: „[...] a munkások fiai mindannyian, valamint Magyarország minden dolgozója a kommunizmussal szemben előnyben részesítette a hazafiságot és a hazaszeretetet, amelyről azt feltételezték, hogy majd megnyeri a munkások szívét. A kommunizmus, amely 1945-ben Magyarországot birtokba vette, nem tudta ezen időszak alatt megnyerni a magyarok szívét, nem sikerült elfojtani a hazafiságot az országban [...] az egész nép kivétel nélkül megmozdult és felvette a harcot a különböző orosz csapatokkal, akik erre más orosz erőket hívtak segítségül [...]”⁹⁵. Egyiptom belgrádi nagykövete szerint október 30-án Moszkvában döntő fordulat következett be a magyarországi eseményekkel kapcsolatban. Szerinte „[...] ugyanis akkor kezdődött az Egyiptom elleni brit–francia agresszió, amely az oroszok kezébe a legmegfelelőbb fegyvert és legerősebb adut adta a Nyugat ellen, amely olyan pozícióba került, hogy most már nem követelheti az államok szuverenitásának és szabadságának tiszteletben tartását, valamint a katonai erő használatának elkerülését [az Egyiptom elleni] háromoldalú leplezetlen összeesküvés után [...]”⁹⁶.

Békés Csaba véleménye szerint, 1956. október 31-én még nem egyoldalú radikális lépésről volt szó, amilyenre a következő napon a magyar kormány végül rákényszerült, hanem „[...] a Szovjetunióval folytatott, minden bizonnyal hosszabb időt igénybe vevő közvetlen tárgyalások eredményeként kialakult független státusról. Az adott rendkívül rövid történelmi pillanatban ez a nemzetközi státus a legnagyobb valószínűséggel a semlegesség jugoszláv és finn modelljének valamiféle kombinációját jelentette volna: a belpolitikában a nemzeti kommunista irányzat érvényesítését, amelyet ekkor Gomułka⁹⁷ képviselt sikerrel Lengyelországban, a külpolitikában pedig Finnországnak az 1948-as szovjet–finn egyezmény keretei között Moszkva mindenkori érdekei és szándékai által erősen korlátozott, de formálisan »független« státusát [...]”⁹⁸. Úgy tűnik, hogy Nagy Imre célja október 31-én a nyilvános bejelentéssel talán inkább a forradalmi közvélemény megnyerése és megnyugtatósa volt. Kifejezése annak, hogy a politikai vezetés magáévá tette a követeléseket, és kész azokat a Szovjetunióval szemben is képviselni. Ezért elvárta, hogy a társadalom minden rétege támogassa a kormányt és annak konszolidációs törekvéseit.⁹⁹

⁹⁵ Uo.

⁹⁶ A 64. számú dokumentum.

⁹⁷ Władisław Gomułka (1905–1985) lengyel kommunista politikus. Lengyelországban a kommunista hatalomátvétel meghatározó alakja 1947–1948-ban. 1951-ben letartóztatták, 1954-ben szabadult ki a börtönből. Poznańban munkásfelkelés tört ki 1956 júniusában. 1956. augusztus elején célja Varsó Moszkvától való függésének lazítása és belső reformok. A Lengyel Egyesült Munkáspárt első titkára volt 1956. október 21. és 1970. december 20. között.

⁹⁸ BÉKÉS, 2012, i. m. 51–52.

⁹⁹ Uo.

A Magyarországon október 31-re bekövetkezett változások – a többpártrendszer visszaállítása, a kormányok fokozatos jobbratolódása, az MDP vezetésének szétesése – miatt a szovjet vezetés arra a következtetésre jutott, hogy a szovjet típusú rendszer végveszélybe került, ezért szükséges a katonai beavatkozás és a fegyveres „rendcsinálás”. A Nagy vezette kormány 1956. november 1-én radikális lépést tett, kimondta Magyarország kilépési szándékát a Varsói Szerződésből és az ország semlegességét. Ez az elhatározás megerősítette a Kremlben az egy nappal korábban hozott döntést a katonai beavatkozásról.

A szovjet csapatok november 4-én megkezdték újabb hadműveletüket Magyarországon a magyar forradalom és szabadságharc vérbe fojtására.¹⁰⁰ Mindeközben Moszkva kilátásba helyezte Kairó számára a katonai támogatás biztosítását is.¹⁰¹

Ismeretes, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia kezdeményezésére október 28-án összeült, hogy megtárgyalja a Magyarországon történeteket és ezeknek összefüggéseit. A magyar kérdés tárgyalásával kapcsolatos brit politika két szakaszra osztható. Az október 30-ig tartó első szakasz fő jellemzője, hogy London a késleltetésben volt érdekelt, a második szakaszban ennek ellenkezőjeként a határozathozatal felgyorsításában. A francia és a brit politika lényege az volt, hogy felhívják a világ közvéleményének figyelmét a Magyarországon zajló eseményekre, miközben csökkentik a brit–francia katonai beavatkozás tényének jelentőségét.¹⁰² Békés Csaba világított rá arra, hogy „[...] az Egyiptom elleni izraeli (majd angol–francia) támadás után azonban az Egyesült Államok érdekei ebben a kérdésben is szembekerültek Nagy-Britannia és Franciaország céljaival, amelyek ettől kezdve mindent elkövettek annak érdekében, hogy a magyar ügy a Biztonsági Tanácsból kerüljön át a szuezi válság tárgyalására november 1-jén összehívott rendkívüli Közgyűlésbe, ahol reményeik szerint a két válság együttes tárgyalása jelentősen javította volna pozícióikat. Ez magyarázza, hogy az Egyesült Államoktól eltérően Anglia és Franciaország azonnal hajlandónak mutatkoztak a magyar semlegesség elismerésére, mivel ezt olyan horderejű eseménynek tekintették, amely egyértelműen indokolja az »egyesülés a békéért« eljárás lefolytatását, majd annak eredményeként a magyar kérdés rendkívüli Közgyűlés elé való utalását [...]”¹⁰³.

¹⁰⁰ Vö. RAINER M. János: Szovjet döntéshozatal Magyarországról. In: *Évkönyv II.*, Budapest, 1956-os Intézet, 1993, 19–38., BÉKÉS, 2012, i. m. 42–85.

¹⁰¹ Lásd a 61. számú dokumentumot!

¹⁰² Az elmondottakra lásd BÉKÉS Csaba: Nagy-Britannia. In: *Evolúció és Revolúció. Magyarország és a nemzetközi politika 1956-ban.* Szerk. BÉKÉS Csaba. 1956-os Intézet – Gondolat Kiadó, Budapest, 2007. 260–279., illetve KECSKÉS D. Gusztáv: Franciaország. In: *Evolúció és Revolúció i. m.* 280–299.

¹⁰³ BÉKÉS Csaba: Egyesült Államok. In: *Evolúció és Revolúció i. m.* 236.

Összegzés a források alapján

Összességében megállapítható, hogy Nasszernek a szuezi háború katonailag kudarc, de politikailag győzelem volt. Elvesztette ugyan repülőgépeinek nagy részét és az egyiptomi hadsereg is veszített presztízséből, emellett Izrael katonai hírneve tovább növekedett. A szuezi háború következtében a brit és a francia pozíciók tovább gyengültek a Közel-Keleten, az Amerikai Egyesült Államok szerepe pedig megnövekedett. Miközben a Szovjetunió vérbe fojtotta a magyar forradalmat és szabadságharcot Európa szívében, presztízse jelentősen megnőtt a Közel-Keleten, amely előrevetítette a két nagyhatalom konfrontációjának újabb helyszínét. Nasszer nyíltan megfogalmazta az arab nacionalizmus üzenetét és egyben Egyiptom igényét, hogy befolyását az Atlanti-óceántól a Perzsa-öbölíig kiterjessze. Ez a Nyugat számára egyet jelentett az olajmezők elvesztésének veszélyével is. Sèvres-ben, 1956. október 22–24-én lezajlott brit–francia–izraeli tárgyalásokon valószínűleg szóba kerülhettek a Magyarországon zajló események, amelyek azonban nem befolyásolták az izraeli támadás időpontját. A magyarországi beavatkozással kapcsolatos, Kremlben zajló vitára és Hruscsov döntésének végkimenetelére a források szerint közvetlenül nem hatott a szuezi krízis. Sokkal inkább az, hogy a magyar kormányok október végétől nem tudtak úrrá lenni az eseményeken, amelyek a többpártrendszer létrejötte felé mutattak. A kilépés a Varsói Szerződésből és a semlegesség deklarálása pedig szembe ment a hidegháborús érdekszférarendszer ismerttetett játékszabályaival, miközben az enyhülés jegyében a győztes nagyhatalmak a tárgyalóasztal mellett kölcsönösen erősítették az európai érdekszférákat. A magyar forradalom és szabadságharc a két tábor között megnövelte a feszültséget, azonban csak időlegesen gyakorolt befolyást Washington és Moszkva viszonyára. Miközben a két tábor mellett formálódott a harmadik út, az el nem kötelezett országok mozgalma.

Introduction

On the basis of available resources, our volume attempts to present the simultaneously occurring events of the 1956 Hungarian Revolution and the Suez Crisis. Legends, myths, speculations and rumors have surrounded the links between the events of Hungary and Egypt and the “pact” between the leaderships in Washington and Moscow related to Budapest and Suez – and still surround them today. How did the concurrent events in Hungary and Egypt happen? How was the Hungarian Revolution perceived in Egypt in 1956? At the same time, what did the Hungarians think of the Suez Crisis? By using published documents, we wish to answer these questions, as well as to get insight into Hungarian-Egyptian relations and the statements and opinions of the Arab countries on the Hungarian events of 1956 and the Suez Crisis. Moreover, we will see what attempts were made to resolve the Suez Crisis. The published documents also allow us to shed light on the mechanisms of the international system and the ongoing diplomatic negotiations behind-the-scenes.

We disclosed a total of ninety-four Hungarian and Egyptian documents related exclusively to diplomacy. Document No. 53, however, includes military reports about the Suez Crisis. The documents of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs are stored in the National Archives of Hungary. The documents of the Egyptian Foreign Ministry are to be found in the National Archives of Egypt and the Ministry of Foreign Affairs’ Library in Egypt. Part of the available Arabic documents relates to the same subject. In these cases, we chose not to disclose them. We found thirty-four encrypted cables sent from the Hungarian Embassy in Cairo to the Hungarian Ministry of Foreign Affairs in 1956. These, we published in their integrity and in chronological order. We reviewed the Foreign Affairs sources issued in 1956, at the National Archives of Hungary concerning Israel, among which we found no documents related to the subject.

We corrected incidental typographical errors and occasional spelling mistakes as those would have made reading and comprehension significantly more difficult. For some documents (for example, directives and summaries) the typists of that period highlighted – or failed to highlight – their titles in various ways (for example, using dashed lines, straight lines for underlining or cursive letters). In these cases, we chose not to underline or highlight in in order to ensure uniformity. If the document contained handwritten notes or signatures, we highlighted them in the footnotes. Any handwritten crossing outs and corrections were highlighted either in the body of the document or in the footnotes. We used cursive letters to indicate handwritten

documents. In cases of Arabic-to-Hungarian translations, the decision to use informal or formal language was based on the context of the document, as there is no such differentiation in Arabic.

Over the course of the publication, we numbered, titled and noted the date of origin of all ninety-four documents, putting additional notes in parenthesis.

The footnotes help the reader better understand the documents and provide additional information. In some cases, we placed the document number adjacent to the archival reference. If the position or title of a given individual referenced in a document was contextually clear, we did not note it in the footnotes. If not, we included the supplemental information at first reference in the main text.

We did not include complete biographical descriptions, choosing instead to focus on a given individual's most indicative information up to the 1960's. Exceptions were made in only a few cases.

The appendix includes two maps by Zsolt Gesztesi. One presents the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the Warsaw Pact member states, while the other provides military information related to the Suez Crisis. The bibliography serves as both a guide for retrieving information and a point of reference for additional research. Similarly, the name and locality index provides guidance within the volume itself.

The footnotes were compiled by Zoltán Dévavári, János Sáringer and Viktor Attila Soós, with assistance from Abdalláh Abdel-Ati Abdesz-Szalám Mohamed and István Zimonyi.

Special thanks to Endre Marinovich, Tibor Zinner and D. Gusztáv Kecskés for their help with the volume.

The purpose of our work is not to provide a comprehensive analysis of the role in the system that the foreign ministry played in international power struggles of the time or in the domestic political structure. It is obvious that at the time within the Moscow-led camp – and outside of it – the Hungarian communist party and government leaders could not deviate from prevailing requirements – nor did they wish to; individuals tasked with dealing with international affairs were kept within a strictly controlled framework. Hungarian diplomats were not granted substantial decision-making freedoms. Moreover, they were “trusted” to handle various other responsibilities. Though presented as foreign relations to public opinion and in diplomatic circles, in reality, what was referred to as diplomacy included numerous state security tasks that served the interests of not only the homeland but also the larger “camp”. The highest level of leadership in the Hungarian Working People's Party – meaning the available party

framework – toed the existing “line”. They could not deviate from it. Simply referring to Belgrade’s and Moscow’s well-known conflict and the dramatic consequences thereof should be sufficient. We will abstain from providing a detailed analysis of those constraints; our study is limited to presenting the surviving foreign ministry sources related to the events of Budapest and Suez in autumn 1956. The various extensive subchapters serve as background information on the contents of the sources. Thus: the organization of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs, the Egyptian Foreign Ministry, the international situation in the years before the Hungarian Revolution, the circumstances in the Middle East and Egypt prior to the Treaty of Sèvres, the Treaty of Sèvres and its consequences, the way the Egyptians viewed the events in Hungary and finally the overall summary. These are all subchapters based on the sources.

According to Csaba Békés détente began in 1953, and was in effect until the end of the Cold War era. “[...] a more important factor, however, was that the forced cooperation mechanism, working as an automatism, not only had an impact during the periods of cooperation, but also during those of greatest confrontation – for example, during the Second Berlin Crisis or the Cuban Missile Crisis – and made face-saving retreats that attempted to change the status quo possible, thus preventing escalation and ultimately leading to a political solution to the crisis [...]”

From January 1955, certain changes took place in the form and character of dialogue between Washington and Moscow. The representatives of the two great powers no longer met only at the Headquarters of the UN in New York; moreover, they were more willing to offer concessions and compromises. On May 9th, 1955, the Federal Republic of Germany became a member of NATO. On May 14th, the Warsaw Pact came into existence, which, in contrast to NATO, was an involuntary military alliance composed of non-sovereign states. The third important characteristic is that Moscow did not intend the military alliance as a counterbalance to NATO. Rather it was a decision that the Kremlin made – in the persons of Stalin and Molotov – in response to Winston Churchill and Anthony Eden’s visit to Moscow, and later, following combat operations, served as a means of strengthening its European sphere of influence. One day later the Austrian State Treaty was signed, which would prove to be a significant moment for the 1956 Hungarian Revolution and even more so for the fight for freedom against the Soviets. We may ask the question: Why Austria, but not Hungary? The answer can be attributed to two main causes. The first is that between 1945 and 1989, the German question was the foremost concern of Soviet foreign policy on Europe. It was important from the Kremlin’s consideration to prevent another *Anschluss*, the reunification of Austria and Germany. It was Khrushchev himself who proposed the Austrian State Treaty to the Western powers. In his

statement (in his capacity as Soviet Minister of Foreign Affairs) on February 8th, 1955, Molotov summarized his conditions for Austrian sovereignty in three points: the republic would be neutral, political union with Germany would be strictly forbidden and no foreign troops would be allowed on Austrian soil. The proposal caught the politicians of the Western powers by surprise, and even after Austrian Chancellor Julius Raab's April visit to Moscow they suspected a trap in Molotov's proposal. With the participation of the four Allied powers of WWII (France, Great Britain, the United States and the Soviet Union) and Austria, on May 15th, 1955, the Austrian State Treaty was signed, which reestablished an independent Austria. According to the treaty, the Republic of Austria would regain the sovereignty lost in 1938, contingent upon pursuing neither economic nor political union with Germany. Moscow imposed one additional condition: following the withdrawal of Allied troops, the Republic of Austria would be a neutral state. When the Soviet Army and NATO began their respective withdrawals on October 25th, 1955, Austria fulfilled the agreement. On October 26th, the Austrian Parliament announced that the neutrality of the state had been incorporated into the constitution. The second cause for the Austrian State Treaty, and more specifically its neutrality component, can be traced to geopolitical, and more specifically, military considerations. With both Switzerland and Austria neutral, an East-West neutral "axis" would come into existence, effectively dividing NATO into northern and southern components. Preventing an *Anschluss* and geopolitically dividing the European member states of NATO were important objectives of the Kremlin. In order to accomplish these, the price was withdrawing Soviet troops from Austrian soil and sacrificing one of its western bastions. Afterwards, however, the Kremlin did not wish to diminish further its sphere of influence towards the east, which it had established over the course of WWII. Austrian neutrality was a particularity of the West, in contrast to the Finnish example. Vienna cultivated strong and friendly ties with the Western states while maintaining status as a sovereign and neutral state. The Paasikivi–Kekkonen (Finnish) doctrine was characterized by strong and friendly ties with the Soviet Union, while conducting independent and sovereign foreign policy. Tito's Yugoslavia was not a dependent of the Soviet Union – in contrast to the rest of the European socialist states. It was an independent player on the international stage while conducting domestic affairs as a socialist state.

In pursuit of the *détente*, the leadership of the victorious four great powers of WWII sat down to negotiate in Geneva between July 18th and 23rd, 1955. The two main topics of discussion were the German question and arms reduction. In the Cold War era, the summit proved to be a new milestone on the road to the *détente*. At the negotiations, Eisenhower announced that nations had the right to choose the form of

government they wished to live under, and nations deprived of sovereignty and self-determination must have both restored. According to Bulganin, however, the debate about the governments of Eastern Europe was akin to interfering with the domestic affairs of those states. In Cold War logic, arms reduction simultaneously meant lessening the deterrent and diminishing the arms race. The fact that the four great powers sat down to negotiate in Europe was itself a significant event, which raised hopes of the possibility of East and West moving closer. At the summit, despite the disputes and conflicts of interests, the four great powers reinforced Europe's division and the borders of their respective spheres of influence, thus giving support to the existing European status quo. Additional support came on December 14th, 1955, when Hungary became a full member of the UN. On the basis of a preliminary agreement, Canada's representative proposed the admission of eighteen new countries; from Europe, these were Albania, Austria, Bulgaria, Finland, Ireland, Italy, Hungary, Portugal, Romania and Spain. Japan and Mongolia were among the countries recommended from the Far East, but whose admissions were vetoed by the representative of Chiang Kai-shek (at the time, Taiwan represented China on the Security Council). The proposal that came out of the Soviet-American agreement was accepted by the Security Council, and sixteen countries were able to ascend to UN membership.

Both France and Great Britain had lost its pre-WWII status in the Middle East. In November 1954, under the leadership of Ben Bella, an armed struggle for freedom began in Algeria, for which Egypt provided arms. In 1947 India became independent (officially in 1950). According to the UN resolution adopted on November 29th, 1947, London was required to withdraw its troops from the territory of the Palestine Mandate by August 1st, 1948. At midnight on May 14th, 1948, David Ben-Gurion proclaimed the establishment of the State of Israel, and the Union Jack was lowered. On that same day, the armed forces of Egypt, Iraq, Lebanon, Syria and Transjordan initiated an attack against Israel; the First Arab–Israeli War was underway. Israel would score a military victory, and with the UN as mediator, Egypt and Israel began negotiations, the result of which was a ceasefire agreement signed on February 24th, 1949. As part of the agreement, 378 km² of the Gaza Zone were put under Egyptian oversight, while the Israelis were awarded authority of the Negev Desert and Western Galilee. In April 1950, the Hashemite Kingdom of Jordan came into existence, which united the eastern half of Jerusalem, the West Bank and Transjordan. No independent Arab state was set up on the territory of the Palestine Mandate, and with the formation of Israel, animosity between Arabs and Jews deepened.

Ongoing changes in the Egyptian armed forces influenced the Free Officers Movement, which set July 22nd – 23rd, 1952, as the date for revolutionary change. As planned, by dawn the rebels had control of every militarily important post. From summer

1952, Egypt was led by Muhammad Naguib, who insisted that every party had to cleanse itself of old corrupt politicians. In June 1953, Naguib announced the establishment of the Republic of Egypt. The civilian-run main ministries were taken over by the members of the Revolution Command Council (RCC). Gamal Abdel Nasser was appointed Deputy Prime Minister and Minister of Defense. He resigned the latter position, but in such manner, that his confidant and best friend Abdel Hakim Amer was named Chief of Staff of the Egyptian Army. Amer purged the officer ranks of Nasser's enemies. On February 23rd, 1954, Naguib resigned from his posts as President of the RCC and President of the Republic. His followers were jailed or exiled, and Nasser took dictatorial control.

Since WWI, aspirations for independence had been among the main objectives of Egyptian foreign policy. Egypt's relationship with Great Britain was an important political concern. In 1952, British soldiers guarded the Suez Canal. The first significant foreign relations step was the British-Egyptian agreement signed on February 12th, 1953, with respect to the future of the Sudan, which revived the 1899 Condominium Agreement. One month after the takeover, negotiations were initiated with Great Britain. The two sides agreed that the referendum on the Sudan's future would be held in February 1953, thus settling one of their points of contention. In the wake of the settlement, Egypt hoped that the British would be willing to withdraw from their base along the Suez Canal and that the Sudan would unify with Egypt. The 1953 Egyptian-British agreement acted as a catalyst in the struggle for the Sudan. Even though the Sudan chose independence at the end of 1955, Egypt had not yet lost the Sudanese match. The Sudan was on the road to independence and later would play an independent role in Africa.

Nasser's goal was to make Egypt sovereign. He wished to create an Egypt free of foreign troops stationed on its land. He endeavored for the establishment of an independent foreign policy, one not taking sides with either great Cold War power. Additionally, he wanted Egypt to be the leader among the Arab states, successfully lining up the entire Arab World in support of his foreign policy. His policies also catalyzed the pursuit of unity among the Arab nations (pan-Arabism). Egypt's independent foreign policy had weight on the international stage as well. Egypt's desire to lead a united Arab world kept it from joining any military bloc, for taking a leadership role in one was beyond hope.

In 1954 unbearable pressure bore down on the government in Cairo because of its anti-bloc stance. In the Sudan, Egyptian influence waned because of the British, whose position was also significantly weakened throughout the region. To the north, Turkey became an advocate for the Western powers. To the east, Iraq announced a military agreement with Turkey, which came to fruition in February 1955. In 1954

Nasser worked together with the administration in Washington, which wanted Egypt to join the anti-Soviet bloc and make peace with Israel. Nasser, however, wanted Washington to pressure London to withdraw from the Suez Canal. Nasser's and the Americans' cooperation was short-lived and tactical in nature. Egyptian interests dictated that British troops withdraw from Suez. The two sides held protracted negotiations on the conditions of the British pullout. London, however, insisted that technicians be allowed to remain at the base.

A significant foreign relations step for Nasser was signing the agreement by which the British agreed to leave the Suez Canal in a phased drawdown. Ratified in October 1954, the entire withdrawal of British troops would take place within twenty months. The agreement would allow, for a subsequent 7-year period, the Royal Air Force to land next to the canal and civil service technical staff to remain on the base. Great Britain would have the right to return to the Canal Zone with troops if any of the Arab states or Turkey "were under the threat of war". The Turkey-related section of the agreement was considered as a concessionary step by Egypt towards NATO. The agreement's inclusion of Turkey, the country most vulnerable to potential Soviet attack, made it seem as if Egypt were affiliating with the Western defensive alliance. Real-world events, however, would belie these conjectures.

The Bandung Conference provided Egypt the occasion to break out of isolation, and perhaps take a third way independent of the two great Cold War powers. Nasser's esteem rose considerably when he arrived at the Afro-Asian summit in Bandung, Indonesia, in April 1955. He was welcomed as a hero for having persuaded the British to leave Suez. Nasser also

enjoyed the admiration of Indonesian President Achmad Sukarno, Indian Prime Minister Jawaharlal Nehru and Chinese Premier Chou En-lai. They encouraged Nasser to turn to the communist countries for arms if the Western powers refused to sell to him. It was then that Nasser began to consider Egypt and himself as important players on the international stage.

In September 1955 Egypt announced that it would purchase \$200 million in arms from Czechoslovakia, to be paid for in Egyptian-grown cotton. Later it would come to light that the actual arms dealer was the Soviet Union. This mammoth purchase, which would have been considered inconceivable earlier, voided Egypt's 1950 agreement with the United States, France and Great Britain, which had put a limit on arms sales in the Middle East. This marked the point when the Arab-Israeli arms race ramped up considerably; France accelerated its arms sales to Israel and accused Nasser – legitimately – of inciting anti-French sentiments in Tunisia, Morocco and specifically Algeria. The sale also signaled the arrival of the Soviet Union as a major player in the Middle East. Nasser also ignored American objections to the sale. The September

29th lead article of *Le Monde* opined, “[...] among observers, the consensus opinion is that the Cairo government has absolutely no intention of teaming up with the East against the West. Rather, [the Egyptians are] pursuing more aggressively their traditional policies of blackmail in order to speed up delivery of arms shipments from the British, Americans and French that have involved much wrangling and lengthy deliberation [...]” Nasser faced another challenge with the November 1955 signing of the Baghdad Pact, which he did not believe was in the best interests of the Arab countries. To Nasser the inclusion of Iraq – the second most influential Arab country after Egypt – meant that the Hashemites in Baghdad and Amman had called into question Egypt’s superiority and were attempting to undermine Arab solidarity.

Meanwhile making Egypt the dominant player among the Arab countries remained Nasser’s goal. The monumental plan which symbolized the rebirth of Egypt was the building of the Aswan High Dam, which significantly increased arable land acreage and resulted in GDP growth. Prior to 1952, experts believed that building water reservoirs along the length of the White Nile and its sources would ensure irrigation throughout the year for the peasants of the Sudan and Egypt, irrespective of its water level, which was dependent on the Blue Nile. The plan, however, would have made Egypt dependent upon the works in the Sudan. When it became clear that the two countries would not unify, the plan ceased to be in the interests of Egypt. Thus, an alternative plan was placing a dam in Aswan on Egyptian territory capable of holding an entire year’s worth of flood water. In order to build it, Nasser needed foreign loans. In December 1955, the World Bank sent its proposal: an initial \$200 million loan for the first phase of the construction, to be supplemented by \$56 million and \$14 million in financial aid from the United States and Great Britain, respectively. Provided that the Egyptians agreed to the deal, they would have to accept the conditions of the American-British financial aid package: Western supervision of Egypt’s economy, no additional arms-deals with the Soviet Union (or any of the countries in its orbit), agreements and contracts made public (which had the effect of eliminating deals with socialist countries) and a preliminary agreement with the Sudan¹ on the Nile’s water rights.

From US Secretary of State John Foster Dulles’ point of view, the world was divided into two types of countries: democratic and communist. In other words, there were no neutral countries. He viewed Egypt’s moving closer to Moscow with apprehension, and considered it especially ominous when Nasser recognized Red China in 1955. In the meantime, the Congress, whose approval was necessary for the US administration to participate in the financing of the Aswan High Dam, objected to

¹ “The Sudan” name of the country once comprised the present countries of Sudan and South Sudan-Translator’s note

the plan on the grounds that Egypt's prospering cotton industry would pose a threat to the cotton producers of the southern states of the US. The Congress' additional worries were the long-term budgetary impact of the plan and Egypt's continuing beligerence towards Israel. On July 18th, 1956, Egyptian ambassador Ahmed Hussein confirmed that Nasser was ready to accept Washington's proposal even though it had objectionable conditions. The next day, however, Dulles confirmed that the US administration had, in the meantime, retracted the proposal.

In response, Nasser announced to a crowd gathered on Liberation Square in Alexandria on July 26th that "[...] today we celebrate the fourth anniversary of the revolution, the start of the fifth year of the revolution, after having spent four arduous and contentious years freeing ourselves from the shameful and long-lasting shadow of the past, the centuries-long oppression of colonialism, the reign of tyranny and the effects of both foreign and domestic exploitation [...]" In his speech Nasser also openly took up the mantle of Arab nationalism in the face of colonial powers: "[...] more and more Arab nationalism has come to the fore. Arab nationalism is running triumphant. It is gaining ground and clearly knows the direction of progress. The Arab people know exactly who their friends and enemies are. The Arab people know that their existence depends on their unity, and that strength flows from national feeling [...]"

In his speech Nasser also mentioned Ferdinand de Lesseps, the developer of the Suez Canal. When he repeated Lesseps' last name – which was a secret code – the Egyptian Army and naval units overran the offices, canal banks and other facilities of the Suez Canal Company. The Board of Directors, which was composed mainly of Frenchmen, excluded Egyptians. For France the Suez Canal was the last means through which to influence the Egyptian economy. For the British it had served as their empire's umbilical cord during the interwar period, resolutely defending it as if their own. The Suez Canal was also strategically important as flight paths to the east used by the United States, Great Britain, France and the Netherlands crossed Egyptian airspace.

In the eyes of the Arabs, Nasser was a national hero who flew in the face of the Western powers. The United States' main concerns were twofold: the right of shipping to pass through the Suez Canal, and what effect Nasser's example would have on Panama and its canal. Although company headquarters were located in Paris, few Westerners took note that the Suez Canal legally belonged to Egypt, a fact universally recognized since its completion, and reaffirmed by the 1954 British-Egyptian agreement. A standard procedure in international law, the Egyptian government was within its rights to nationalize the canal provided that stockholders were compensated. Nevertheless, Nasser's move was both praised and denounced for its symbolic

significance. One day after Nasser's speech in Alexandria, the Egyptian ambassador in Budapest announced to the Ministry of Foreign Affairs that the Suez Canal had been nationalized, which was followed by the official communiqué four days later.

The Suez developments had various repercussions. French and Anglo media, as well as public opinion, supported occupying Egypt and toppling Nasser before the rest of the Arab world lined up behind him. Neither the British nor the French were in a position to launch an immediate occupation of Egypt to retake the Suez Canal. Likewise, President Eisenhower was on the campaign trail trying to secure his reelection under the banner of "Peace and Prosperity". The administration remained firm that only with the Congress' consent would it support military action against Egypt. The President and his Secretary of State believed diplomacy was the means to a solution. France and Great Britain wanted to place the canal under international observation since the imported oil essential to their economies had to pass through the canal to reach them. A conference was organized to take place in London, but Egypt refused to send a delegation. On August 12th, the Egyptian government disclosed that it considered the proposal to form an international committee as nothing more than an international colonization attempt wrapped in niceties. The eighteen nations that supported the decision sent a delegation led by the Australian prime minister to Cairo to convince Nasser, but he was adamant in refusing the idea of international observers. Dulles proposed creating the Suez Canal User's Association, as a means to collect canal tolls. Nasser rejected this idea as well, but Egypt showed inclination to continue negotiations. In the meantime, French, British, American and Egyptian diplomats agreed to meet again in Geneva at the end of October to come to a compromise solution. However, the French and British governments had clandestinely prioritized a military solution.

India's political leaders paid close attention to the events surrounding the nationalization of the Suez Canal and the various responses of the interested parties. According to the Egyptian ambassador to India: "[...] the reality is – I think – that the Indian officials believe the goals specified by the West are but part of a much wider goal; it is more than toppling the current Egyptian political regime. The consequence of this is that sooner or later the Arab bloc consisting of Egypt, Syria, the Kingdom of Saud and perhaps Jordan and Lebanon will collapse. All this may lead to the West regaining its influence from Cairo all the way to the eastern border of Iraq. The consequence of this will be of great importance to the interests of the Western countries, for if they are able to bring all this to fruition, then the West will ensure for itself political, economic and military dominance over this internationally important territory. This will lead to a change in the balance of power between East and West. [...]"

Egypt must strengthen ties with its friends and maintain them, primarily with the Soviet Union, India, Indonesia, Ceylon etc. for it cannot stand alone in this conflict. We must, however, not go to extremes and put our friends in an unfavorable position. Egypt must – if possible – cultivate closer ties with the United States in order to keep it from giving real and unconditional support to France and Great Britain [...].”

Between October 22nd and 24th, 1956, the leaders of France, Great Britain and Israel held a clandestine meeting in Sèvres, near Paris, to plot their military attack against Egypt. The essential military tactics of the attack were laid down on October 22nd, while the detailed maneuvers were finalized the next day. On the night of October 29th, Israeli forces would execute a large-scale military attack against Egyptian forces with the objective of reaching the Canal Zone by the next day. On October 30th, the British and French governments would arrange simultaneous calls to the warring sides, calling on them to suspend hostilities and pull back ten kilometers from the Suez Canal, at which point combined British and French forces would occupy and secure every key point along the canal to ensure free movement through the canal for all nations until a final settlement.

Under the Protocols of Sèvres, on the day British, French, American and Egyptian diplomats sat down in Geneva to come up with a compromise proposal to resolve the Suez impasse, Israeli paratroopers landed on the strategically key Mitla Pass on the western side of the Sinai Peninsula. Israeli ground troops entered Gaza and the Sinai Peninsula. Although the Egyptians were aware that Israel was mobilizing its forces, they mistakenly thought the Israelis were preparing for an attack against Jordan. When the Israelis initiated their attack, the Egyptians retreated. On the next day, London gave an ultimatum to Egypt: pull back sixteen kilometers from the Canal Zone to allow British troops to secure militarily the Canal Zone, as per the 1954 agreement. Egypt refused the ultimatum. British warplanes began bombing targets in Cairo, Alexandria and the surroundings of the canal, while the British-French naval fleet sailed towards the Egyptian coast. Even though the end of the American electoral campaign was fast approaching, Eisenhower, at the risk of losing the support of pro-Israel voters, demanded a pullback and condemned the British-French attack. On November 5th, the Soviet Union, despite being preoccupied with crushing the Hungarian Revolution, demanded that Great Britain, France and Israel halt their aggression against Egypt. Several states of the British Commonwealth of Nations opposed the attack, with India and Pakistan most fervidly condemning the aggression. London’s Arab allies Iraq and Jordan also voiced their outrage. British Prime Minister Eden made the decision to suspend the military action at the moment when British and French troops landed ashore at Port Said to begin recapturing the canal. The leaders of the two great powers in Washington and Moscow simultaneously

condemned the attack, albeit for different reasons. Eden backed down, and the inhabitants of Port Said could defend themselves effectively against the attackers.

On October 23rd, while the plan of attack was being drawn up in Sèvres, protests against the Stalinist system were underway in Budapest. The protests would morph into a popular uprising, then a revolution and finally a fight for freedom against Soviet troops. Since the mid-1950's, the Kremlin had strengthened its position in the Middle East, especially in Egypt, which resulted in closer ties between the Egyptian government and the regime in Hungary. In April 1956, instead of the earlier charge d'affaires, Egypt promoted minister by proxy Náfé Záde to the ambassadorship in Hungary. Moreover, in spring 1956, the Egyptian cabinet began preparations for President Nasser's official visits to Moscow, Prague and Budapest. In September 1956, the Soviet Ambassador in Budapest Yuri Andropov explained to Deputy Minister of Foreign Affairs Károly Szarka that more opportunities should be provided to the Egyptian ambassador to meet with the ambassadors of the socialist countries. He believed that the Ministry of Foreign Affairs could provide assistance in this area. Andropov also talked about coordinating foreign policy steps among the friendly socialist states, but emphasized that copying each other's was by no means desirable. "[...] if the governments of the Marxist-Leninist countries put out statements that are word-for-word identical to what the Soviet Union put out on the day before, not only does that not advance our mutual cause, it provides the Imperialists an opening to attack us. We must use our unique opportunities and advantages to vary our foreign relations statements. For example, Hungary has better possibilities to improve its relations with Turkey than the Soviet Union does. Thus, of course, Hungary's statements regarding Turkey must differ from those of the Soviet Union's [...]"

Náfé Záde was in Budapest throughout the Hungarian Revolution. The Egyptian ambassador was likely not in touch with the representatives of the French and British diplomatic missions in Budapest after the fact. The Egyptian diplomatic representatives stayed informed about the events of October – November 1956 through radio, media, the Hungarian News Agency's news and perhaps from eyewitnesses on the streets. So even from this perspective, the period Egyptian status reports and diplomatic documents soaked through with anti-Jewish sentiment were extremely important. The Egyptian ambassador blamed the people's disillusionment as the main cause of the Hungarian Revolution: "[...] most of the people were hopeful when the Russian Army crossed the borders into Hungary in 1945 and established the communist system [...] The people, especially intellectuals, writers, the young and university students, came to the realization that the communist system was nothing more than a tool to be used to bring about a coup d'état and put Hungary under the heel of Moscow [...] One part of the Hungarian Army joined the revolutionaries and

provided them with arms. The police also joined the revolution. However, the secret police, in cooperation with Soviet forces, fired on the Hungarians with cannons, tanks and guns. The first firefights took place then. Soon there was fighting all over the country, primarily centered on the significant industrial centers [...]” It is worth noting that in his November 2nd report, the Egyptian ambassador put great emphasis on Hungarian patriotism and national feeling: “[...] every laborer’s son, as well as every Hungarian laborer, favors patriotism and love of country over communism, which was assumed would win over the laborers’ hearts [...] the entire nation without exception has mobilized and taken the fight to the various Russian units, which have called for help and reinforcements [...]”

According to Csaba Békés, as of October 31st, 1956, “[...] there were no indications from the Hungarian government of the one-sided radical steps that it would be forced to take on the next day. Rather it looked as if Hungary would gain independent status as a result of lengthy direct negotiations with the Soviet Union. At the given extremely short historical moment, the international status most likely to be achieved was a sort of combination of the neutral Yugoslav and Finnish models: in domestic affairs, a variation of the national communism that Gomułka had implemented so successfully in Poland at the time, while in foreign policy, a formally “neutral” status severely limited by Moscow’s abiding interests and intentions, within a framework identical to the 1948 Soviet-Finnish agreement. With his public announcement (on October 31st), Imre Nagy’s clear intention was to win over and calm public opinion about the revolution, thereby demonstrating that the political leadership had embraced those essential demands and was prepared to defend them against the Soviet Union. In exchange, he expected the public to unconditionally support the government and its attempts at consolidation [...]”

The changes that occurred in Hungary on October 31st – restoring the multi-party system, the gradual shifting rightwards of the governments, the collapse of the leadership of the Hungarian Working People’s Party – led Soviet leaders to the conclusion that the Soviet-style system was in critical danger; therefore, military intervention and armed “restoration of order” were necessary. On November 1st, 1956, the Nagy administration took a radical step by announcing Hungary’s intention to withdraw from the Warsaw Pact and become a neutral country. This declaration reinforced the Kremlin’s decision (made one day earlier) to invade Hungary.

On November 4th, Soviet troops began their military attack to crush the Hungarian Revolution and fight for freedom. Meanwhile Moscow looked to assure Cairo of forthcoming military aid.

It is well known that on October 28th, at the command of the United States, France and Great Britain, the UN Security Council met to discuss the ongoing events in

Hungary and their context. On the question of what to do about Hungary, the British stance had clearly shifted. Until October 30th, London's interests were best served by delaying a decision. Afterwards the opposite was true, when a quick decision was of essence. The French and British objective was to bring the Hungarian events to the world's attention, while trying to downplay the significance of their own military intervention. Csaba Békés points out that "[...] after the Israeli (and later British–French) attack against Egypt, the interests of the United States were no longer aligned with Great Britain and France's objectives. From that point, Great Britain and France did everything they could to have the Hungarian issue moved from the Security Council's docket to the General Assembly's November 1st special session on the Suez Crisis, so that both issues could be discussed together, thereby significantly improving their positions. This explains why England and France, unlike the United States, seemed immediately ready to recognize Hungary's neutrality, perceiving the event as so far-reaching as to obviously justify the two crises' joint deliberation in the "peace proceedings", and thus hinted at the Hungarian issue's placement before the General Assembly [...]"

In summary, we may conclude that the 1956 Suez War was a military failure but a political success for Nasser. Most of his airplane fleet was destroyed, the Egyptian Army suffered a loss of prestige and Israel's reputation as a fighting force grew. In the wake of the war, Britain and France's status in the Middle East continued to decline, while the United States' improved. While the Soviet Union bloodily quelled the 1956 Hungarian Revolution and fight for freedom, its prestige as a player in the Middle East significantly grew, which foreshadowed later confrontations in new locations between the two great powers. Nasser publicly expounded the message of Arab nationalism and Egypt's desire to expand its influence from the Atlantic Ocean to the Persian Gulf. For the West, this was akin to a potential loss of access to the oilfields of the Middle East. During the British–French–Israeli negotiations held in Sèvres from October 22nd to 24th, 1956, it is likely that the ongoing events in Hungary came up, but did not influence the timing of the Israeli attack against Egypt. According to sources, the Kremlin's deliberations on Hungary and the outcome of Khrushchev's decision were not directly impacted by the Suez Crisis. Rather it is much more likely that from the end of October the Hungarian governments were unable to maintain control of events, which seemed to indicate that Hungary was moving towards implementing a multi-party system. Withdrawing from the Warsaw Pact and declaring neutrality, moreover, violated the Cold War's rules pertaining to spheres of influence, even as in the interests of détente the victorious great powers mutually grew their European spheres of influence via the negotiating table. The 1956 Hungarian Revolution increased tensions between the two sides; however, its influence on Wa-

shington's and Moscow's relationship was only temporary. Meanwhile, a third way was under formation, one that bypassed both sides: the movement of non-aligned countries.

مقدمة

في مجلدنا هذا التزامنا بتقديم الأحداث المتزامنة والتي جرت بالتوازي بين الثورة وحرب الحرية المصرية وبين أزمة السويس عام 1956 ، وذلك بناءً على الوثائق المصرية والمصرية المتاحة . هناك ما يلف الارتباطات بين الحدثين من أساطير، والغاز وتكهانات وإشاعات – وما يسمى بـ "اتفاق" بين القيادة في واشنطن وموسكو في هذا الشأن وما زالت هذه تحيط بهما حتى اليوم . كيف جرت الأحداث المتزامنة في المجر ومصر؟ كيف رأوا الثورة المصرية وحرب الحرية بشكل مباشر وغير مباشر في عام 1956 في بمصر؟ وعلى الجانب الآخر كيف رأوا أزمة السويس في ذات الوقت في المجر؟ وباستعمال الوثائق الكثيرة ذات الصلة المنشورة سنحاول الإجابة على كل هذه الأسئلة و سنلقي بنظرة على العلاقات المصرية المجرية، وعلى مظاهر تفاعلات وآراء البلدان العربية عن أحداث المجر وأزمة السويس بمصر في عام 1956 وبالإضافة إلى ذلك، يمكن أن نرى بأي السبل والوسائل أريد حل أزمة قناة السويس. حيث نسلط الضوء على آلية عمل النظام الدولي من خلال الوثائق المتاحة ، و المشاورات الدبلوماسية الجارية وقتها وراء الكواليس.

وفيما يتعلق بالحدثين نستعرض ما مجموعه نحو 94 وثيقة دبلوماسية مصرية ومصرية بينما تتضمن الوثيقة رقم 53 بيانات عسكرية خاصة بأزمة قناة السويس. تحفظ وثائق وزارة الخارجية المصرية في الأرشيف الوطني المصري وفي مكتبة وزارة الخارجية المصرية . جزء من الوثائق باللغة العربية المتاحة ذات صلة بالموضوع نفسه. في هذه الحالة، قررنا عدم نشرها. في عام 1956. وجدنا أربعة وثلاثين برقية مشفرة مرسلة من السفارة المصرية بالقاهرة إلى وزارة الخارجية المصرية والتي قمنا بنشرها هنا بكامل تفاصيلها وفقاً لترتيبها الزمني . استعرضنا الوثائق ذات الصلة بإسرائيل بناءً على مصادر وزارة الخارجية الصادرة عام 1956 في الأرشيف الوطني المصري والبحث بينها عن ما يربطها بالحدث ، ولم يتم العثور على وثائق متعلقة بهذا الشأن .

هذا وقد قمنا بتصحيح الأحرف المكتوبة بطريق الخطأ في الآلة الكاتبة بالإضافة إلى الأخطاء الإملائية بالبرقيات، لأنها غالباً ما كانت تؤدي إلى حد كبير لمضايقة قارئها وإعاقه فهمه للمعنى المقصود . وبالإضافة إلى ذلك، قمنا في حالة الأسماء الأجنبية قمنا بتطبيق قواعد التدقيق الإملائي الخاصة باللغة المجرية. وفي حالة بعض الوثائق (مثلاً في حالة الأمر أو الموجز) كان يتم إبراز جزء من النص أو عدم إبرازه - من قبل علامات الآلة الكاتبة في هذا الوقت بطرق مختلفة مثل عناوين البرقية (مثل مد خط متقطع أسفلها أو مسطر أو إبرازها كأحرف مائلة). في هذه الحالات قمنا بغض النظر عن شكل الخط أسفل النص أو الإبرازات الأخرى وذلك من أجل الحفاظ على صورة النص المتكاملة. إذا تصادف وجود ملاحظة مكتوبة بخط اليد أو توقيع، فإننا قد قمنا بإبرازها كملحوظة في نفس البرقية أو في الهامش السفلي للصفحة. وفي الهامش السفلي أيضاً أو في الوثيقة ذاتها قمنا بالتبويب لحدوث شطب أو تصحيح بخط اليد في الموضوع المبرز أو القيام بتعليق في الهامش السفلي للصفحة. كما ونوهنا إلى الوثائق المكتوبة بخط اليد بأحرف مائلة. أما في حالة الترجمة من اللغة العربية إلى المجرية فإن السياق العام للنص كان المحدد لأسلوب المخاطبة سواء كان تعظيماً أو تقريباً بدون كلفة، نظراً لأن اللغة العربية لا تضع فروقاً بين الأسلوبين.

قمنا بترقيم وعنونة الوثائق الأربعة والتسعين ، وأضفنا إلى ذلك تحديد تاريخ إصدارها ضمن ملاحظتنا التكميلية حول محتويات الوثيقة بإبرازها بين قوسين .

الهوامش السفلية تقدم مساعدة على فهم الوثائق . بالإضافة إلى المعلومات الإضافية، وحيثما كان مناسباً، سجلنا بجوار الرقم المرجعي المعروف بواسطة الأرشيف الوطني رقم الوثيقة المبين في المجلد الخاص بها . في حالة كانت الرتبة الوظيفية أو اللقب الخاص بالأفراد واضحة من السياق العام للنص، تجاهلنا ذكر ذلك في الهامش السفلي للصفحات بينما في حالات أخرى قمنا بذكر البيانات الخاصة بهم في النص الرئيسي عند أول ذكر لهم .

لم ننشر سير حياة كاملة، ولكن فقط ذكرنا البيانات الأكثر أهمية عن فرد ما عمل حتى أوائل عقد الستينات . واستثنينا من ذلك النهج حالة واحدة أو اثنين منها فقط كونها الحالات الأكثر أهمية.

الملحق يحتوي على اثنين من الخرائط التي أعدهما جولت غسّشي . أحدهما تبين الدول الأعضاء في منظمتي حلف شمال الأطلسي و حلف وارسو، بينما تبين الأخرى المعلومات الخاصة بالعمليات العسكرية في أزمة قناة السويس . قائمة المصادر التي تساعد على إمكانية البحث الاسترجاعي للمعلومات ، وتوفر ركائز لمزيد من البحث . وبطريقة مشابهة يوفر مؤشر الاسم والمكان التوجيه داخل المجلد نفسه .

قام كل من زولطان ديفافاري ، يانوش شارينغر و شووش فيكتور أتيليا بتجميع الهوامش السفلية للصفحات . كما قام بالمساعدة في تجميعها عبد الله عبد العاطي وعبد السلام محمد و أيشنقان زيموني .

كما ونتوجه بالشكر الخاص إلى أندرا مارينوفيتش، تيبور زيئر و غوستاف د. كيتشيش على المساعدة المقدمة من قبلهم في إعداد المجلد !

ليس المقصود من عملنا هذا أن نحلل الدور الذي لعبته وزارة الخارجية في النظام الذي مثلته آنذاك فيما يخص الصراعات الدولية، أو إلى دورها في الهيكل السياسي المحلي بشكل شامل . فمن الواضح أنه في خلال هذه الحقبة من ثنائيا المعسكر الذي ترعّمته موسكو -ومن خارجه- أيضا أنه لم يكن للحزب الحاكم في البلاد والقيادات الحكومية بها أن يحددوا عن المتطلبات السائدة- بالإضافة لعدم رغبتهم في أن يحددوا أساسا عنها - حيث تم وضع العاملين في مجال العلاقات الخارجية في العالم ضمن إطار محددات صارمة- حيث لم يُترك للدبلوماسيين المجريين مجال حركة يُعَدُّ به في اتخاذ القرار . علاوة على ذلك، "استندت" إليهم القيام بمسؤوليات أخرى متعددة أيضا فُدمت كعلاقات خارجية أمام الرأي العام المحلي للدولة المضيفة وأمام الدوائر الدبلوماسية بها ولكن حقيقة الأمر في الواقع أن ما كان يُقدم على أنه نشاط دبلوماسي كان ينطوي على تنفيذ العديد من مهام الأمن التي لم تخدم فقط أهداف الوطن في نطاقها الأضيق بل أيضا أهداف المعسكر ككل . القيادة العليا لحزب العمال المجري - بما في ذلك الموارد الحزبية المتاحة كلها التزمت ب ' الخط ' العام ولم تكن لتحيد عنه . ويكفي هنا الإشارة فقط إلى الصراع المعروف بين موسكو و بلغراد وإلى عواقبه الدرامية . وبغض النظر عن التحليل التفصيلي لهذا المسار القسري ، فإن بحثنا إنما يركز بالأساس على تقديم المصادر الدبلوماسية الباقية عن أحداث خريف عام 1956 في بودابست و منطقة قناة السويس . الفصول الفرعية المختلفة لهذا البحث تمثل خلفية معلومات عن محتوى المصادر . وهكذا، فإن منظومة وزارة الخارجية المجرية و وزارة الخارجية المصرية . بالإضافة إلى ميزان القوى الدولي في السنوات التي سبقت الثورة المجرية . و وضع مصر و الشرق الأوسط قبل اتفاق سيفر . علاوة على عواقب اتفاق سيفر و كيف رأى المصريون الأحداث في المجر فضلا عن الملخص الشامل . جميعها تمثل الفصول الفرعية المبنية على المصادر .

أثناء الحرب الباردة، ووفقا لتفسير تشابا بيكش - فإن الوفاق بدأ في عام 1953، و استمر حتى نهاية فترة الحرب الباردة . [...] بل والأهم من ذلك، أن عامل آلية التعاون القسري إنما أثر كعامل حركة آلية تلقائية ليس فقط في مراحل التعاون ، إنما أيضا في أوقات أكبر أزمات المواجهة مثل أزمة برلين الثانية وأزمة الصواريخ الكوبية على سبيل المثال - الأمر الذي جعل من الممكن انسحاب بحفظ ماء الوجه للطرف الساعي إلى تغيير الوضع القائم ، وبالتالي منع تصعيد الأزمة وفي النهاية حل الأزمة حلا سياسيا . [...]".

طريقة وطبيعة الحوار بين واشنطن و موسكو انتجت بعض التغييرات التي حدثت من بداية كانون الثاني/يناير عام 1955 . لم يعد مجرد مقر الأمم المتحدة بنيويورك هو المكان الذي يجتمع فيه كلا من ممثلي القوتين العظميتين ، بل انهم كانوا على استعداد لتقديم التنازلات والحلول التوفيقية أيضا لإبرام اتفاق . وفي 9 مايو/أيار 1955، قُبلت 'جمهورية ألمانيا الاتحادية' كعضو في حلف شمال الأطلسي. وفي 14 أيار/مايو تم إنشاء 'حلف وارسو' الذي كان على نقيض حلف شمال الأطلسي لم يَقم كحلف من دول ذات سيادة أو مع طوعية في الانضمام لتحالفه العسكري . الصفة الرئيسية الثالثة له ، هو أن موسكو أقامته كمنظمة عسكرية وليس كقطب عكسي موازي لحلف الناتو . إنما بالأحرى كان قرارا اتخذته الكرملين -ممثلا بشخص ستالين ومولوتوف- كرد على زيارة وينستون تشرشل و أنتوني إيدن لموسكو في ذلك الوقت . ولاحقا، بعد بعض العمليات العسكرية كان الحلف بمثابة وسيلة لتعزيز منطقة نفوذه في أوروبا . بعدها بيوم واحد تم التوقيع على معاهدة الدولة النمساوية، التي مثلت زخما قويا للثورة المجرية عام 1956، وبالذات حرب الحرية المجرية ضد السوفييت . هنا يمكن أن نتساءل : لماذا هو محرم على المجر ما هو مسموح به للنمسا ؟

الجواب يمكن أن يُعزى إلى سببين رئيسيين ، أحدهما أن في مقدمة السياسة الخارجية للاتحاد السوفياتي على المسرح الأوروبي كانت هناك المسألة الألمانية في الفترة بين عامي 1945 و 1989 - عندئذ أرتأتى الكرملين أن من الأهمية بمكان أن يعرفوا احتمال إعادة اندماج كلا من النمسا وألمانيا مع بعضهما . اقترح خروشوف نفسه عقد معاهدة الدولة النمساوية، على القوى الغربية. وضع مولوتوف (بوصفه وزير الخارجية السوفياتي) شروط السيادة النمساوية في 8 شباط/فبراير 1955 في ثلاث نقاط هي حيادية الجمهورية ، منع مساعي الاندماج مع ألمانيا منعاً باتاً ، وإنهاء الوجود العسكري الأجنبي بالبلاد . فاجأ العرض سياسي القوى الغربية الرئيسية ، الذين كانوا مازالوا يعتقدون حتى بعد زيارة يوليوس راب المستشار النمساوي لموسكو في نيسان/أبريل، أن العرض لا يعدو عن كونه فخ منصوب من قبل مولوتوف . في المؤتمر المنعقد في 15 أيار/مايو من قبل القوى الأربع المتحالفة وقت الحرب العالمية الثانية وبمشاركة النمسا تم تهدئة الشكوك ، وأدى إلى ولادة الدولة النمساوية . الأمر الذي كان يعني إعادة تشكيل النمسا كدولة ذات سيادة . وبموجب الوثيقة، استعادت جمهورية النمسا سيادتها التي فقدتها في عام 1938 وفي المقابل كان عليها أن تقطع وعداً بعدم القيام بأي مساعي اقتصادية أو سياسية يمكن أن تؤدي إلى الاندماج مع ألمانيا. وللاعترااف باستقلال النمسا فرضت موسكو شرطاً إضافياً يتمثل في إعلان جمهورية النمسا بعد انسحاب قوات الحلفاء أنها دولة محايدة. وبعد بدأ الجيش السوفيتي ثم قوات حلف شمال الأطلسي في 25 تشرين أول/أكتوبر 1955 الانسحاب من البلاد ، أوفت النمسا بتعهداتها حسب الاتفاق في 26 تشرين الأول/أكتوبر حيث أعلن المجلس التشريعي في فيينا حيادية البلاد وتم تضمين هذا في دستورها . السبب الآخر وراء معاهدة الدولة النمساوية هو بالأحرى ما يرتبط بحياديتها من الناحية الجيوبوليسية وما يرتبط ارتباطاً وثيقاً بعدها بالأسباب السياسية العسكرية أيضاً . على خط حدود النمسا- سويسرا قام "محور" محايد من البلدين يفصل بين الشرق والغرب مقسماً دول الناتو الأوروبية المتحالفة إلى قسمين أحدهما شمالي وآخر جنوبي. كان منع الاندماج بين ألمانيا والنمسا والتقسيم الجيوبوليسائي بين الدول الأعضاء في حلف شمال الأطلسي الأوروبي هدفاً هاماً للكرملين، ومن أجل تحقيق هذه الغاية كان الأمر يستحق كل عناء سحب قواته من أراضي النمسا وتسليم إحدى أهم معاقلها في الغرب. وفيما تلى ذلك لم يرغب الكرملين في مواصلة الحد من نفوذه الذي حصل عليه في اتجاه الشرق خلال الحرب العالمية الثانية. خاصية حياد النمسا أنه كان حياً على النمط الغربي، فعلى النقيض من النموذج الفنلندي ، قامت فيينا بترسيخ علاقات وثيقة ودية مع الدول الغربية، كانت تقوم بهذا كدولة ذات سيادة ومحايدة. خاصية الحياد الفنلندي الموثق بمعاهدة باسيفيكي-كيكونين أنها تطلبت إقامة علاقات وثيقة ودية مع الاتحاد السوفياتي، في حين اتأحت لها أن تنتهج سياسة خارجية مستقلة وذات سيادة. يوغوسلافيا تحت قيادة تيتو لم تكن في علاقة تبعية مع الاتحاد السوفياتي، على النقيض من البلدان الأوروبية الاشتراكية الأخرى، كانت لاعباً مستقلاً على المسرح الدولي في عمل نظام العلاقات "الدولية بينما كان عليها تتبع طريق الاشتراكية في سياساتها الداخلية.

زعماء الدول الأربع المنتصرة في الحرب العالمية الثانية و بروح من الوفاق، جلست إلى طاولة التفاوض في جنيف في المدة من 18 إلى 23 تموز/يوليو 1955. الموضوعان الرئيسيان للمناقشات كانا المسألة الألمانية و خفض التسلح. وكان مؤتمر القمة هذا بمثابة محطة فارقة لمرحلة الوفاق في العلاقات القائمة على حوار الحرب الباردة ، أعلن أيزنهاور خلال النقاشات أن للشعوب الحق في اختيار شكل دولها، التي يريدون العيش بها، كما ويجب إعادة السيادة وتقرير المصير لتلك الشعوب التي حرمت من ذلك. من جانب آخر أعتبر بولجانيين أن الجدل الدائر حول حكومات أوروبا الشرقية هي من صميم الشؤون الداخلية لهذه الدول ، والجدل حولها إنما هو تدخل في هذه الشؤون. وحسب منطق الحرب الباردة فإن خفض التسليح يعني تلبين قوة الردع وما يرتبط به في هذا السياق من خفض حماية سباق التسليح في نفس الآن. إلا أن حقيقة جلوس القوى الأربع إلى طاولة التفاوض في أوروبا كان في حد ذاته حدثاً بالغ الأهمية من حيث بعثه للأمل في التقارب بدرجة أو بأخرى بين الشرق والغرب . تصادم المصالح والنزاعات بين القوى الأربع في لقاء القمة ثبت انقسام أوروبا إلى قسمين جنباً إلى جنب مع تأكيد حدود مناطق النفوذ ومن ثم تثبيت الوضع القائم المرتبط به ، كان هناك تأكيد آخر لذلك. تم في 14 كانون الأول/ديسمبر 1955 بانضمام المجر كدولة كاملة العضوية في "الأمم المتحدة" حيث اقترح ممثل كندا، بناء على اتفاق مسبق، بإدراج ثمانية عشر بلداً آخر في عضوية المنظمة من بينهم من أوروبا : ألبانيا و النمسا.

وبلغاريا وفنلندا وأيرلندا وإيطاليا والمجر والبرتغال ورومانيا وإسبانيا. ومن بين دول الشرق الأقصى: اليابان و منغوليا أيضا التي اقترحها ضمن هذه الدول. الدولتان الأخيرتان تم حجب انضمامهما عبر الفيتو المقدم من ممثل تشانغ كاي تشيك باعتبار أن تايوان كانت تمثل الصين في ذلك الوقت بمجلس الأمن. وبناء على اتفاق سوفيتي-أمريكي مشترك تم تقديم مقترح تمت الموافقة عليه في مجلس الأمن والذي انضمت ستة عشر دولة جديدة بمقتضاه إلى عضوية دول منظمة الأمم المتحدة. خسرت فرنسا وبريطانيا في الشرق الأوسط موقعهما ما قبل الحرب العالمية الثانية. وبقيادة بن بله في الجزائر بدأ الكفاح المسلح في نوفمبر/تشرين ثاني 1954 من أجل الاستقلال، والذي قامت مصر بدعمه بالأسلحة كذلك. في عام 1947، أصبحت الهند دولة مستقلة (رسميا في عام 1950). ووفقا للقرار المؤرخ بتاريخ 29 تشرين الثاني/نوفمبر عام 1947 الصادر عن الأمم المتحدة كان على لندن أن تسحب جنودها من أراضي الانتداب الفلسطينية حتى تاريخ 1 آب/أغسطس 1948. في منتصف ليلة 14 أيار/مايو 1948، أعلن ديفيد بن غوريون قيام دولة إسرائيل وأنزل العلم البريطاني. في نفس اليوم شنت القوات المصرية، العراقية، واللبنانية والسورية وقوات شرق الأردن هجوما ضد إسرائيل، واندلعت أول حرب عربية إسرائيلية. النصر العسكري فيها كان من نصيب إسرائيل، وبوساطة الأمم المتحدة بدأت أول المفاوضات الإسرائيلية-المصرية، والتي كانت من نتائجها أن وقعت يوم 24 شباط/فبراير عام 1949، اتفاقية الهدنة بين الجانبين، والتي بموجبها تم ضم منطقة غزة بمساحة 378 كم مربع تحت إشراف الإدارة المصرية، بينما ضمت صحراء النقب والجليل الغربي إلى المناطق الواقعة تحت سيطرة إسرائيل. في نيسان/أبريل 1950 تم تأسيس المملكة الأردنية الهاشمية التي وجد بها النصف الشرقي من القدس والضفة الغربية وشرق الأردن. لم تنشأ دولة عربية مستقلة في مناطق الانتداب الفلسطيني، ومع قيام دولة إسرائيل تعمق العداء بين العرب واليهود.

تأثرت حركة الضباط الأحرار في الجيش المصري بالتحولات الجارية، ولذا حددت الليلة بين يومي 22-23 تموز/يوليه 1952 كموعدا لقيام التغيير الثوري. وكما هو مخطط له، قام المتمردون في فجر هذه الليلة بضم كل موقع ذو أهمية عسكرية تحت سيطرتهم. ومن صيف عام 1952 قاد محمد نجيب الحكم في مصر، وهو الذي كان يصر على أنه يجب على كل حزب سياسي أن يظهر نفسه من السياسيين الفاسدين به. في حزيران/يونيه عام 1953 أعلنت جمهورية مصر العربية. حيث أخذت مناصب وزراء الوزارات الرئيسية التي شغلها المدنيون من قبل أعضاء 'مجلس قيادة الثورة'، عُين جمال عبد الناصر نائباً لرئيس الوزراء و وزيراً للدفاع فسلم المنصب الأخير إلى أقرب المقربين إليه وأفضل صديق له وهو عبد الحكيم عامر الذي أصبح قائداً للجيش، والذي قام بدوره بتطهير الجيش من الضباط خصوم عبد الناصر. استقال نجيب من منصبه كرئيس لـ 'مجلس قيادة الثورة' وكرئيس للبلاد في 23 شباط/فبراير عام 1954. تم إيداع اتباع نجيب بالسجن أو تم نفيهم بينما صعد ناصر إلى المشهد كحاكم ديكتاتور.

كانت المساعي للاستقلال هي محور السياسة الخارجية لمصر منذ الحرب العالمية الأولى. وكان من بين المسائل السياسية الهامة العلاقة بين مصر وبريطانيا العظمى في ذلك الوقت. في عام 1952، كانت قناة السويس تحت حراسة القوات البريطانية. وكانت أول خطوة تحرك رئيسية في السياسة الخارجية هي الاتفاق البريطاني-المصري في 12 شباط/فبراير 1953 فيما يخص مستقبل السودان، تلك التي حلت محل إتفاقية الحكم الثنائي عام 1899. وبعد تسلم السلطة بشهر واحد بدأت المفاوضات مع بريطانيا العظمى وتحديد شهر شباط/فبراير 1953 كموعدا للاستفتاء بشأن مستقبل السودان، الذي كان بمثابة تسوية لواحدة من أكبر النزاعات المصرية-البريطانية. وبعد ذلك، تأملت مصر أن يكون البريطانيون على استعداد للانسحاب من قواعدهم بجوار قناة السويس وأن تتوحد السودان مع مصر. كانت الاتفاقية المصرية-البريطانية لعام 1953 بمثابة عامل محفز للصراع الدائر من أجل السودان. في نهاية عام 1955، اختارت السودان استقلالها، وعندئذ كانت مصر لاتزال لم تفقد خيوط اللعبة في السودان. انطلقت السودان في طريق استقلالها، ولاحقا لعبت دور مستقل في أفريقيا.

كان هدف ناصر هو إنشاء دولة مصرية ذات سيادة. أراد تحقيق غاية أن لا تقيم قوات أجنبية في أراضيها والسعي لسياسة خارجية مستقلة: لم يرد وفقا لمنطق الحرب الباردة الارتباط بأي من القوتين العظميتين. وبالإضافة إلى ذلك، كان هدفه هو جعل مصر دولة رائدة بين البلدان العربية. وناجحة في رص الصفوف وراء سياسته الخارجية المتمثلة في الاستقلال في جميع أنحاء العالم العربي. ساعدت سياساته الشعوب العربية على السعي إلى الوحدة العربية أيضا. كان لسياسة مصر المستقلة ثقلها الوزان على الساحة

الدولية. بينما كان مسعاه نحو الوحدة العربية وقيادتها يمثل قوة كابحة لمصر في أن تدخل في أي تكتل عسكري ، لأن الانضمام لمثل هذه التكتلات لم يكن ليترك أملاً لها في أن تحصل على دور ريادي .

بسبب موقف التكتل المعادي لـ 'حكومة القاهرة' في عام 1954 وقع على مصر ضغط خائق ، بينما خفض البريطانيون النفوذ المصري في السودان، في وقت كان يضعف وضع لندن أيضاً بدرجة كبيرة في المنطقة. في الشمال صعدت تركيا كرافعة لراية المصالح الغربية . في الشرق، أعلنت العراق أنها ستعقد اتفاقاً عسكرياً مع تركيا، وفي شباط/فبراير عام 1955 حصل هذا أيضاً. في عام 1954، تعاون ناصر مع الإدارة الأمريكية في واشنطن ، التي أرادت منه أن ينضم إلى الكتلة المعادية للسوفييت، وأن يعقد سلاماً مع إسرائيل. بينما كان ناصر يحاول الوصول إلى أن تمارس واشنطن ضغطاً على لندن كي تترك قناة السويس. ومع ذلك، كان التعاون بين الجانبين مؤقت و ذو طبيعة تكتيكية . كان همّ المصريين هو رحيل القوات البريطانية عن منطقة قناة السويس. وقد بدأ الطرفان مفاوضات مطولة حول شروط الإخلاء. ولكن لندن أصرت على أن تبقى كواورها الفنية في القاعدة هناك.

كان عقد اتفاقية مصرية-بريطانية متعلقة بمنطقة قناة السويس ما تمثله خطوة هامة في السياسة الخارجية لناصر. هذا وقد تم التصديق على الاتفاقية في تشرين الأول/أكتوبر 1954، التي بموجبها كان على القوات الإنجليزية الجلاء التدريجي خلال 20 شهراً من منطقة قناة السويس. الاتفاق على مدى السنوات السبع التالية لتوقيعها كان يسمح لطائرات القوات الجوية الملكية البريطانية بالهبوط بجوار قناة السويس مع وجود الموظفين التقنيين البريطانيين لأداء الخدمات المدنية في القواعد خلال هذه الفترة. وقد كان للقوات البريطانية الحق في إعادة انتشار قواتها بمنطقة القناة، إذا هدد أي من الدول العربية أو تركيا 'خطر الحرب'. أما الجزء الخاص بتركيا من الاتفاقية، فقد أعتبر خطوة تنازلية من جانب مصر تجاه الناتو ، فتضمنت تركيا بالاتفاق ، وهي الدولة الأكثر عرضة للتهديد القوي المحتمل من جانب الاتحاد السوفيتي ، جعل الأمر يبدو وكأن مصر أبرمت الاتفاق بحيث تتموقع ظاهرياً في هذه الحالة إلى جانب التحالف الغربي. ومع ذلك، فقد أثبتت الأحداث عكس تلك الافتراضات في الواقع.

كان مؤتمر باندونغ فرصة لمصر للخروج من عزلتها أو أن تنشبت بفرصة طريق ثالث مستقل بخلاف الأصفاف بجوار أي من القوتين العظميتين . هناك ارتفع رصيد ناصر بدرجة كبيرة عندما ظهر في مؤتمر قمة ' باندونغ الأفروآسيوية' بإندونيسيا في نيسان/ أبريل 1955. كما تم استقباله استقبال الأبطال على اعتبار أنه حمل البريطانيين على الرحيل من منطقة السويس . كانت له مكانة كبيرة لدى أحمد سوكرانو بإندونيسيا ولدى رئيس الوزراء الهندي جواهر لال نهرو ورئيس الوزراء الصيني تشو وين لاي أيضاً. وهم من شجعوه بالقول طالما أن القوى الغربية ليست على استعداد لبيع الأسلحة له فإنه يمكنه التوجه للبلدان الشيوعية، عندئذ بدأ ناصر في الشعور بأن مصر وهو شخصياً يشغلان دوراً مهماً على الساحة الدولية.

في أيلول/سبتمبر 1955، أعلنت مصر أنها ستشتري أسلحة بقيمة 200 مليون دولار من تشيكوسلوفاكيا، والتي ستقوم بتسديدها مقابل القطن المصري. في وقت لاحق، تبين أن البائع الحقيقي هو الاتحاد السوفياتي . صفقة الأسلحة هذه التي كانت سابقاً غير متخيلة من حيث حجمها أبطلت الإتفاق المبرم في عام 1950، بين الولايات المتحدة وفرنسا وبريطانيا، والذي تم بمقتضاه تحجيم بيع الأسلحة لمنطقة الشرق الأوسط بشكل كبير. عندئذ بدأ سياق التسلح العربي-الإسرائيلي بشكل أكبر والذي في أطره عجلت فرنسا من مبيعات أسلحتها لإسرائيل واتهمت ناصر-عن حق من جهة أخرى- بأنه يثير أجواء معادية لفرنسا في تونس ، والمغرب، ولا سيما في الجزائر ، أوضحت الصفقة أن الاتحاد السوفياتي تحول إلى لاعباً رئيسياً في الشرق الأوسط. بينما لم يكثر ناصر بالاعتراضات الأمريكية ضد صفقة السلاح .

هذا وقد عبرت جريدة لوموند في مقالها الرئيسي الصادر في عدد 29 أيلول/سبتمبر - عن رأيها حول صفقة الأسلحة التشيكوسلوفاكية على النحو التالي : '[...] يسود الرأي وسط دوائر المراقبين أن 'حكومة القاهرة' ليس لديها نية على الإطلاق للالتحاق بالشرق في مواجهة الغرب. ولكن بالأحرى يتمحور الموقف في محاولتها التأكيد على رغبتها في أن تفرض نفسها بشكل أقوى

وبلغاريا وفنلندا وأيرلندا وإيطاليا والمجر والبرتغال ورومانيا وإسبانيا. ومن بين دول الشرق الأقصى : اليابان و منغوليا أيضا التي اقترحها ضمن هذه الدول. الدولتان الأخيرتان تم حجب انضمامهما عبر الفيتو المقدم من ممثل تشانغ كاي تشيك باعتبار أن تايوان كانت تمثل الصين في ذلك الوقت بمجلس الأمن . وبناء على اتفاق سوفيتي-أمريكي مشترك تم تقديم مقترح تمت الموافقة عليه في مجلس الأمن والذي انضمت ستة عشر دولة جديدة بمقتضاه إلى عضوية دول منظمة الأمم المتحدة .

خسرت فرنسا وبريطانيا في الشرق الأوسط موقعهما ما قبل الحرب العالمية الثانية. وبقيادة بن بله في الجزائر بدأ الكفاح المسلح في نوفمبر/تشرين ثاني 1954 من أجل الاستقلال ، والذي قامت مصر بدعمه بالأسلحة كذلك. في عام 1947، أصبحت الهند دولة مستقلة (رسميا في عام 1950). ووفقا للقرار المؤرخ بتاريخ 29 تشرين الثاني/نوفمبر عام 1947 الصادر عن الأمم المتحدة كان على لندن أن تسحب جنودها من أراضي الانتداب الفلسطينية حتى تاريخ 1 آب/أغسطس 1948. في منتصف ليلة 14 أيار/مايو 1948، أعلن ديفيد بن غوريون قيام دولة إسرائيل وأنزل العلم البريطاني. في نفس اليوم شنت القوات المصرية، العراقية، واللبنانية والسورية وقوات شرق الأردن هجوما ضد إسرائيل، واندلعت أول حرب عربية إسرائيلية. النصر العسكري فيها كان من نصيب إسرائيل، وبوساطة الأمم المتحدة بدأت أول المفاوضات الإسرائيلية-المصرية ، والتي كانت من نتائجها أن وقعت يوم 24 شباط/فبراير عام 1949، اتفاقية الهدنة بين الجانبين ، والتي بموجبها تم ضم منطقة غزة بمساحة 378 كم مربع تحت إشراف الإدارة المصرية ، بينما 'ضمت صحراء النقب والجليل الغربي إلى المناطق الواقعة تحت سيطرة إسرائيل. في نيسان/أبريل 1950 تم تأسيس المملكة الأردنية الهاشمية التي وجد بها النصف الشرقي من القدس والضفة الغربية وشرق الأردن. لم تنشأ دولة عربية مستقلة في مناطق الانتداب الفلسطيني، ومع قيام دولة إسرائيل تعمق العداء بين العرب و اليهود .

تأثرت حركة الضباط الأحرار في الجيش المصري بالتحولات الجارية، ولذا حددت الليلة بين يومي 22-23 تموز/يوليه 1952 كموعدا لقيام التغيير الثوري. وكما هو مخطط له، قام المتمردون في فجر هذه الليلة بضم كل موقع ذو أهمية عسكرية تحت سيطرتهم. ومن صيف عام 1952 قاد محمد نجيب الحكم في مصر ، وهو الذي كان يصر على أنه يجب على كل حزب سياسي أن يظهر نفسه من السياسيين الفاسدين به. في حزيران/يونيه عام 1953 أعلنت جمهورية مصر العربية. حيث أخذت مناصب وزراء الوزارات الرئيسية التي شغلها المدنيون من قبل أعضاء 'مجلس قيادة الثورة' ، عُين جمال عبد الناصر نائباً لرئيس الوزراء و وزيراً للدفاع فسلم المنصب الأخير إلى أقرب المقربين إليه وأفضل صديق له وهو عبد الحكيم عامر الذي أصبح قائداً للجيش، والذي قام بدوره بتطهير الجيش من الضباط خصوم عبد الناصر. استقال نجيب من منصبه كرئيس ل'مجلس قيادة الثورة' وكرئيس للبلاد في 23 شباط/فبراير عام 1954. تم إيداع اتباع نجيب بالسجن أو تم نفيهم بينما صعد ناصر إلى المشهد كحاكم ديكتاتور.

كانت المساعي للاستقلال هي محور السياسة الخارجية لمصر منذ الحرب العالمية الأولى. وكان من بين المسائل السياسية الهامة العلاقة بين مصر وبريطانيا العظمى في ذلك الوقت. في عام 1952، كانت قناة السويس تحت حراسة القوات البريطانية. وكانت أول خطوة تحرك رئيسية في السياسة الخارجية هي الاتفاق البريطاني-المصري في 12 شباط/فبراير 1953 فيما يخص مستقبل السودان، تلك التي حلت محل إتفاقية الحكم الثنائي عام 1899. وبعد تسلم السلطة بشهر واحد بدأت المفاوضات مع بريطانيا العظمى وتحديد شهر-شباط/فبراير 1953 كموعدا للاستفتاء بشأن مستقبل السودان، الذي كان بمثابة تسوية لواحدة من أكبر النزاعات المصرية-البريطانية. وبعد ذلك، تأملت مصر أن يكون البريطانيون على استعداد للانسحاب من قواعدهم بجوار قناة السويس وأن تتوحد السودان مع مصر. كانت الاتفاقية المصرية-البريطانية لعام 1953 بمثابة عامل محفز للصراع الدائر من أجل السودان. في نهاية عام 1955، اختارت السودان استقلالها، و عندئذ كانت مصر لاتزال لم تفقد خيوط اللعبة في السودان. انطلقت السودان في طريق استقلالها ، ولاحقا لعبت دور مستقل في أفريقيا.

كان هدف ناصر هو إنشاء دولة مصرية ذات سيادة. أراد تحقيق غاية أن لا تقيم قوات أجنبية في أراضيها والسعي لسياسة خارجية مستقلة: لم يرد وفقا لمنطق الحرب الباردة الارتباط بأي من القوتين العظميتين . وبالإضافة إلى ذلك، كان هدفه هو جعل مصر دولة رائدة بين البلدان العربية. وناجحة في رص الصفوف وراء سياسته الخارجية المتمثلة في الاستقلال في جميع أنحاء العالم العربي. ساعدت سياساته الشعوب العربية على السعي إلى الوحدة العربية أيضا. كان لسياسة مصر المستقلة ثقلها الوزان على الساحة

الدولية. بينما كان مسعاه نحو الوحدة العربية وقيادتها يمثل قوة كابحة لمصر في أن تدخل في أي تكتل عسكري، لأن الانضمام لمثل هذه التكتلات لم يكن ليترك أملاً لها في أن تحصل على دور ريادي.

بسبب موقف التكتل المعادي لـ 'حكومة القاهرة' في عام 1954 وقع على مصر ضغط خائق، بينما خفض البريطانيون النفوذ المصري في السودان، في وقت كان يضعف وضع لندن أيضاً بدرجة كبيرة في المنطقة. في الشمال صعدت تركيا كرافعة لراية المصالح الغربية. في الشرق، أعلنت العراق أنها ستعقد اتفاقاً عسكرياً مع تركيا، وفي شباط/فبراير عام 1955 حصل هذا أيضاً. في عام 1954، تعاون ناصر مع الإدارة الأمريكية في واشنطن، التي أرادت منه أن ينضم إلى الكتلة المعادية للسوفييت، وأن يعقد سلاماً مع إسرائيل. بينما كان ناصر يحاول الوصول إلى أن تمارس واشنطن ضغطاً على لندن كي تترك قناة السويس. ومع ذلك، كان التعاون بين الجانبين مؤقتاً و ذو طبيعة تكتيكية. كان همّ المصريين هو رحيل القوات البريطانية عن منطقة قناة السويس. وقد بدأ الطرفان مفاوضات مطولة حول شروط الإخلاء. ولكن لندن أصرت على أن تبقى كواورها الفنية في القاعدة هناك.

كان عقد اتفاقية مصرية-بريطانية متعلقة بمنطقة قناة السويس ما تمثله خطوة هامة في السياسة الخارجية لناصر. هذا وقد تم التصديق على الاتفاقية في تشرين الأول/أكتوبر 1954، التي بموجبها كان على القوات الإنجليزية الجلاء التدريجي خلال 20 شهراً من منطقة قناة السويس. الاتفاق على مدى السنوات السبع التالية لتوقيعها كان يسمح لطائرات القوات الجوية الملكية البريطانية بالهبوط بجوار قناة السويس مع وجود الموظفين التقنيين البريطانيين لأداء الخدمات المدنية في القواعد خلال هذه الفترة. وقد كان للقوات البريطانية الحق في إعادة انتشار قواتها بمنطقة القناة، إذا هدد أي من الدول العربية أو تركيا 'خطر الحرب'. أما الجزء الخاص بتركيا من الاتفاقية، فقد أعتبر خطوة تنازلية من جانب مصر تجاه الناتو، فتضمنت تركيا بالاتفاق، وهي الدولة الأكثر عرضة للتهديد القوي المحتمل من جانب الاتحاد السوفيتي، جعل الأمر يبدو وكأن مصر أبرمت الاتفاق بحيث تتموقع ظاهرياً في هذه الحالة إلى جانب التحالف الغربي. ومع ذلك، فقد أثبتت الأحداث عكس تلك الافتراضات في الواقع.

كان مؤتمر باندونغ فرصة لمصر للخروج من عزلتها أو أن تنشبت بفرصة طريق ثالث مستقل بخلاف الأصفاف بجوار أي من القوتين العظميتين. هناك ارتفع رصيد ناصر بدرجة كبيرة عندما ظهر في مؤتمر قمة 'باندونغ الأفروآسيوية' بإندونيسيا في نيسان/أبريل 1955. كما تم استقباله استقبال الأبطال على اعتبار أنه حمل البريطانيين على الرحيل من منطقة السويس. كانت له مكانة كبيرة لدى أحمد سوكرانو بإندونيسيا ولدى رئيس الوزراء الهندي جواهر لال نهرو ورئيس الوزراء الصيني تشو وين لاي أيضاً. وهم من شجعوه بالقول طالما أن القوى الغربية ليست على استعداد لبيع الأسلحة له فإنه يمكنه التوجه للبلدان الشيوعية، عندئذ بدأ ناصر في الشعور بأن مصر وهو شخصياً يشغلان دوراً مهماً على الساحة الدولية.

في أيلول/سبتمبر 1955، أعلنت مصر أنها ستشتري أسلحة بقيمة 200 مليون دولار من تشيكوسلوفاكيا، والتي ستقوم بتسديدها مقابل القطن المصري. في وقت لاحق، تبين أن البائع الحقيقي هو الاتحاد السوفياتي. صفقة الأسلحة هذه التي كانت سابقاً غير متخيلة من حيث حجمها أبطلت الإتفاق المبرم في عام 1950، بين الولايات المتحدة وفرنسا وبريطانيا، والذي تم بمقتضاه تحجيم بيع الأسلحة لمنطقة الشرق الأوسط بشكل كبير. عندئذ بدأ سياق التسلح العربي-الإسرائيلي بشكل أكبر والذي في أطره عجلت فرنسا من مبيعات أسلحتها لإسرائيل واتهمت ناصر-عن حق من جهة أخرى- بأنه يثير أجواء معادية لفرنسا في تونس، والمغرب، ولا سيما في الجزائر. أوضحت الصفقة أن الاتحاد السوفياتي تحول إلى لاعباً رئيسياً في الشرق الأوسط. بينما لم يكثر ناصر بالاعتراضات الأمريكية ضد صفقة السلاح.

هذا وقد عبرت جريدة لوموند في مقالها الرئيسي الصادر في عدد 29 أيلول/سبتمبر - عن رأيها حول صفقة الأسلحة التشيكوسلوفاكية على النحو التالي: '[...] يسود الرأي وسط دوائر المراقبين أن 'حكومة القاهرة' ليس لديها نية على الإطلاق للالتحاق بالشرق في مواجهة الغرب. ولكن بالأحرى يتمحور الموقف في محاولتها التأكيد على رغبتها في أن تفرض نفسها بشكل أقوى

في مدينة سيفر قرب باريس في الفترة من 22 أكتوبر/تشرين أول و 24 أكتوبر/تشرين أول 1956، التقى زعماء فرنسا وبريطانيا العظمى وقادة إسرائيل في لقاء سري للتخطيط لهجوم عسكري ضد مصر وقد تم تسجيل تكتيكات التحركات العسكرية الأساسية بين أطراف المفاوضين الثلاث يوم 22 أكتوبر/تشرين أول، تم الاتفاق على التفاصيل النهائية في 23 أكتوبر/تشرين الأول. ووفقا لهذه الخطة كان على القوات الإسرائيلية أن تنفذ مساء يوم 29 أكتوبر/تشرين أول عملية عسكرية واسعة النطاق ضد القوات المصرية كي تصل في اليوم التالي إلى منطقة القناة. بينما تقوموا الحكومتان البريطانية و الفرنسية في 30 أكتوبر بتوجيه نداء متزامن يدعوان فيه الأطراف المتحاربة لوقف القتال وسحب جميع قواتهم إلى مسافة عشرة كيلومترات بعيدا عن قناة السويس. من حيث تقوم القوات البريطانية-الفرنسية المشتركة بعد هذا باحتلال كل نقطة رئيسية على طول القناة كي يؤمنوا تدفق حركة الملاحة الحر لجميع الدول بها حتى بلوغ التسوية النهائية..

ووفقا لاتفاق سيفر، فإنه في اليوم الذي يكون قد التقى الدبلوماسيون البريطانيون والفرنسيون والأمريكيون والمصريون في جنيف للعمل على صياغة اقتراح حل وسط لأزمة السويس يكون المظليون الإسرائيليون قد تم أنزالهم على ممر متلا ذو الأهمية الاستراتيجية بالجانب الغربي لشبه جزيرة سيناء. حيث تتوغل القوات البرية الإسرائيلية في غزة وشبه جزيرة سيناء. على الرغم من أن المصريين كانوا على علم بأن إسرائيل تقوم بحشد قواتها هناك، إلا أنهم اعتقدوا أنها تستعد لعمل ضد الأردن. عندما بدأ الهجوم الإسرائيلي قام المصريون بالانسحاب. في اليوم التالي أرسلت لندن انذارا دعت فيه مصر إلى سحب قواتها إلى مسافة تبعد ستة عشر كيلومترا من الضفة الغربية للقناة، حتى يمكنوا الجيش البريطاني من تأمين منطقة القناة عسكريا، كما هو مسجل في إنفاقية عام 1954. رفضت مصر الإنذار.

بدأت الطائرات البريطانية في قصف القاهرة والإسكندرية وأهداف بجوار القناة، بينما انطلق الأسطول البريطاني-الفرنسي المشترك المشترك متوجهاً إلى السواحل المصرية. في تلك الأثناء وصل السياسيون الأمريكيون إلى نهاية الحملة الانتخابية، أيزنهاور مع ذلك، وحتى على الرغم من إمكانية فقدانه للأصوات المؤيدة لإسرائيل أدان الهجمات الفرنسية-البريطانية وطالب بالانسحاب. الاتحاد السوفياتي وعلى الرغم من انشغاله آنذاك بسحق الثورة المجرية وحرب حريتها، ولكنه في 5 تشرين الثاني أنذر لندن، وباريس و تل أبيب وطالب بضرورة وقف عدوانهم ضد مصر على الفور. هذا وقد عارض عدد من دول الكومنولث الهجوم، جاء الأكثر حدة بينها من جانب الهند وباكستان اللتان أدانتا العدوان، بل وحتى حلفاء لندن من العرب مثل العراق والأردن عبرا عن غضبهما. قرر إيدن رئيس الوزراء البريطاني وقف عملياته العسكرية في الوقت الذي بدأت فيه للثو القوات البريطانية والفرنسية عملية الإنزال البري في بورسعيد كي يعيدوا احتلال القناة. قادة القوتين العظميين في واشنطن وموسكو ولأسباب مختلفة، أدانتا الهجوم بشكل متزامن. عندها تراجع إيدن بينما قام سكان بورسعيد بالدفاع عن مدينتهم في مواجهة الهجوم بشكل ناجح.

في حين تم إجراء ترتيبات الخطة في سيفر، بدأت المظاهرات في بودابست في 23 تشرين الأول/أكتوبر ضد النظام الستاليني التي اتخذت شكل الانتفاضة ثم اتسعت لتتحول إلى ثورة، وأصبحت في نهاية المطاف حرب حرية في أواخر شهر تشرين أول/أكتوبر. الكرملين عزز مكانته منذ منتصف الخمسينات في منطقة الشرق الأوسط وخصوصا في مصر، والذي كان من نتيجته أن توثقت العلاقات بين القاهرة وبودابست. في نيسان/أبريل 1956 استبدلت مصر ممثلها القائم بالأعمال المؤقت بالوزير المفوض نافع زاده، والذي تم أعتماده برتبة سفير في المجر. في ربيع عام 1956 بدأت الحكومة في القاهرة بعمل الاستعدادات لزيارات الرئيس عبد الناصر إلى موسكو وبراغ وبودابست. في سبتمبر/أيلول 1956 أعرب السفير السوفياتي في بودابست يوري أندروبوف لكاروي صاركا نائب وزير الخارجية المجري عن ضرورة توفير المزيد من الفرص للسفير المصري كي يلتقي مع سفراء دول الديمقراطيات الشعبية (الدول الاشتراكية). وأعرب عن اعتقاده بأن وزارة الخارجية يمكنها أن تساعد في هذا الشأن أيضا. تناول أندروبوف تنسيق خطوات السياسة الخارجية بين الدول الصديقة، وشدد على أن نسخ الأصدقاء لبعضهم البعض هو أمر ليس مرغوب فيه بأي حال من الأحوال. [...] إذا كانت حكومات بلدان الديمقراطيات الشعبية (الدول الاشتراكية) تنسخ نفس تصريحاتها حرفيا من التصريحات التي أدلى بها مسبقا الاتحاد السوفياتي فإنهم بذلك لا يضيفون فقط نغما للقضية المشتركة بينهم بل يمنحون أيضا للإمبرياليين مساحة للهجوم عليهم، يجب استغلال فرصنا و ميزاتنا المنفردة أيضا التي تتمتع بها كل على حدة من أجل جعل توجهاتنا المعلنة في السياسة الخارجية أكثر تنوعا. وهكذا، على سبيل المثال. للمجر فرص أفضل في إمكانية تحسين علاقاتها مع تركيا من الاتحاد السوفياتي، وبالتالي فإن التوجهات المجرية المعلنة تجاه تركيا يجب أن تكون بطبيعة الحال مختلفة عن تلك التي يدلي بها الاتحاد السوفياتي [...].

نافع زاده عاش في بودابست أيام الثورة المجرية وحرب الحرية. وعلى ما يبدو أنه لم تكن هناك للسفير المصري علاقة بأعضاء البعثات الدبلوماسية الفرنسية والبريطانية في بودابست بعد الأحداث. أعضاء البعثة المصرية الدبلوماسية كانت تأخذ علماً بمسلسل الأحداث في البلاد في شهري أكتوبر/تشرين أول- نوفمبر/تشرين ثاني 1956 عن طريق الإذاعة، والصحافة، ومن نشرات أخبار التلفزيون المجري، وربما من رجل الشارع. حتى من هذه الناحية، كانت تقارير الموقف والوثائق الدبلوماسية المصرية آنذاك التي كانت تغطي الأحداث التي تعكس بقوة مشاعر العداء لليهود تحظى بأهمية فائقة. السفير المصري حدد خيبة الأمل كاهم الأسباب للثورة المجرية،... علفت الغالبية العظمى من الناس الأمل عندما عبر الجيش الروسي في عام 1945 الحدود إلى المجر، وتم إقامة النظام الشيوعي [...] استيقظ الناس، وخاصة المثقفون والكتاب والشباب والطلاب على حقيقة أن النظام الشيوعي لم يكن أكثر من مجرد أداة لتنفيذ انقلاب، كي تخضع المجر بشكل مباشر للتبعية لموسكو. [...] جزء من الجيش المجري انضم إلى للثوار وقدم لهم الأسلحة. كما انضمت الشرطة أيضاً للثورة أما الشرطة السياسية فقد وقعت إلى جانب القوات السوفيتية بالمدافع والدبابات والبنادق وفتحت النار على المجرين. ومن ثم وقعت الاشتباكات المسلحة الأولى ومن ثم غطت كافة أنحاء البلاد، وبخاصة بالتركز في المراكز الصناعية الهامة [...]'. ومن الجدير بالذكر أن في تقرير السفير المصري الصادر بتاريخ 2 نوفمبر، كان هناك تركيزاً كبيراً على الوطنية المجرية والشعور القومي [...] جميع أبناء العمال، بالإضافة إلى كل العاملين في المجر وضعوا الوطنية وحب الوطن كأولوية في مواجهة الشيوعية التي افترض منها أن تكسب قلوب العمال لاحقاً فيما بعد. [...] كل الشعب تحرك بدون استثناء وقاتل القوات الروسية المختلفة التي استدعت بدورها قوات روسية أخرى لمساعدتها [...]!.

في رأي تشابا بيكش أنه في 31 أكتوبر/تشرين أول 1956، [...] كان الأمر مازال ليس في طور أخذ خطوات راديكالية أحادية الجانب من طرف الحكومة المجرية والتي اضطرت للجوء إليها في النهاية في اليوم التالي، لأنها واصلت مفاوضات مباشرة مع الاتحاد السوفياتي أخذت بكل تأكيد وقتاً أطول من اللازم كي تؤدي بالمساومة إلى نتيجة إيجابية حول الوضع المستقل للبلاد في تلك اللحظة التاريخية القصيرة جداً التي لاحت، كان هذا الوضع الدولي، وعلى الأرجح، قد يعني حيادية هي مزيجاً من النموذج الحيادي اليوغوسلافي والفنلندي: في السياسة الداخلية كان قد يعني تحقيق التوجه الشيوعي القومي، والذي مثله "غومولكا" بنجاح في بولندا، أما في السياسة الخارجية كان قد يعني وضع «مستقل» للبلاد محدود للغاية بشكل رسمي مع صيانة مصالح موسكو ونياتها في كل الأوقات ضمن إطار مطابق لمعاهدة 1948 السوفيتية-الفنلندية. كان هدف "إمرا نود" واضح في خطابه العلني [في 31 أكتوبر/تشرين أول] هو بوضوح كسب الرأي العام الثوري وطمأنته، وإظهار أن القيادة السياسية تبنت هذه المطالب الأساسية له، وهي على استعداد لتمثيلها في المواجهة مع الاتحاد السوفياتي، ولكن في المقابل تتوقع هذه القيادة من المجتمع بعد ذلك أن يدعم جهود مساعي الحكومة في تعزيز وحدة البلاد دون تحفظ [...]!..

التغييرات في المجر وقعت بدءاً من تاريخ 31 أكتوبر/تشرين أول - وبسبب استعادة نظام التعددية الحزبية، والتدرج التدريجي تجاه اليمين من قبل الحكومات والانهيئات في قيادة حزب العمال المجري - وصلت القيادة السوفيتية إلى الاستنتاج بأن نموذج النظام السوفيتي كان في خطر شديد، مما يستوجب معه ضرورة التدخل العسكري وإعادة النظام والهدوء بالطرق المسلحة. الحكومة التي كان يقودها "نود" قامت بالإقدام على خطوة راديكالية يوم 1 نوفمبر/تشرين ثاني 1956، عندما أعلنت نية خروج المجر من حلف وارسو وحيادية البلاد. هذا الإعلان أكد في الكرملين القرار الذي اتخذ بيوم قبلها الخاص بالتدخل العسكري.

بدأت القوات السوفيتية في 4 نوفمبر/تشرين ثاني عملياتها العسكرية في المجر من أجل إخماد الثورة المجرية وحرب الحرية بشكل دموي. وفي الوقت نفسه، أعلنت موسكو وقوفها إلى جانب القاهرة بتأمين دعمها لها بالمساعدات العسكرية أيضاً.

من المعروف أن مجلس امن الأمم المتحدة قد انعقد بطلب من الولايات المتحدة، وفرنسا وبريطانيا يوم 28 أكتوبر/تشرين أول لمناقشة الأحداث الجارية في المجر وما يتعلق بها من أمور. انقسمت السياسة البريطانية فيما يخص كيفية تناول القضية المجرية إلى مرحلتين. الملمح الأساسي للمرحلة الأولى منهما يرمي إلى التأجيل حتى 30 أكتوبر/تشرين أول لأن مصلحة لندن كان يخدمها على أكمل وجه حينها تأخير اتخاذ قرار. بينما أخذ توجهها في المرحلة الثانية منحى عكسي للأول يتمثل في تسريع تنفيذ قرار. ماهية أهداف السياسة البريطانية والفرنسية كانت تتمحور حول لفت أنظار العالم لما يجري في المجر من أحداث وفي ذات الوقت خفض أهمية حقيقة التدخل البريطاني-الفرنسي المشترك في مصر. لفت تشابا بيكش الانتباه إلى حقيقة أن '[...] بعد الهجوم الإسرائيلي (ثم الإنجليزي-الفرنسي) ضد مصر أن مصالح الولايات المتحدة بشأن هذه المسألة لم تعد تتطابق مع أهداف بريطانيا وفرنسا منها و بناء عليه قاما بفعل كل شيء بمقدورهم كي تخرج القضية المجرية من دائرة مجلس الأمن إلى الاجتماع غير العادي للجمعية العمومية المنعقد في 1 نوفمبر/تشرين ثاني لمناقشة أزمة السويس على أمل منهما أن تتم مناقشة القضيتين سوياً الأمر الذي من شأنه أن يحسن موقفهما بشكل ملحوظ. هذا ما يفسر لماذا كانت إنجلترا وفرنسا، على عكس من الولايات المتحدة، على استعداد للاعتراف الفوري بحيادية المجر، لأنهما كانا يعتبران هذا حدثاً ذو ثقل بعيد المدى يبرر بوضوح إحداث إدماج للأزميتين من أجل 'إجراءات السلام'، ومن ثم إحالة القضية المجرية أمام اجتماع طارئ للجمعية العمومية كنتيجة لذلك [...]']

هذا ويمكن استخلاصاً استنتاج أن حرب السويس في 1956 كانت تعني فشلاً عسكرياً بالنسبة للناصر، ولكنها كانت تمثل نصراً سياسياً له. دُمر الكثير من طائراته كما وفقد الجيش المصري هيئته، بينما واصلت السمعة العسكرية الإسرائيلية نموها. ونتيجة لحرب السويس ضعفت بشكل أكبر مواقع كلاً من بريطانيا وفرنسا في الشرق الأوسط بينما تحسن موقع الولايات المتحدة به. في حين أخذ الاتحاد السوفياتي الثورة المجرية وحرب الحرية بشكل دموي في قلب أوروبا بينما زادت هيئته بدرجة كبيرة في الشرق الأوسط، الأمر الذي ألقى بظلاله على مزيد من المواجهة بين القوتين العظميين على مسرح جديد. أفصح عبد الناصر علناً عن خطابه القومي العربي وفي ذات الوقت رسخ رغبة مصر بأن توسع تأثيرها من المحيط الأطلسي إلى الخليج الفارسي. وكان هذا يعني شيئاً واحداً بالنسبة للغرب ألا وهو خطر فقدان الوصول إلى حقول النفط الشرق الأوسط في نفس الآن.

في سفير، جرت المفاوضات البريطانية والفرنسية والإسرائيلية في 22-24 أكتوبر/تشرين أول عام 1956، وربما قد أتى الذكر فيها على الأحداث الجارية في المجر والتي لم تؤثر على توقيت موعد بدء الهجوم الإسرائيلي. وفيما يخص التدخل في المجر، فإن أزمة السويس لم تؤثر على النقاش الدائر في الكرملين ولا على مسار القرارات الصادرة من خروشوف بشكل مباشر وفقاً للمصادر، وإنما أثر عليها بالآخرى كثيراً أن الحكومات المجرية المتعاقبة ومن بداية أواخر شهر أكتوبر/تشرين أول لم تكن قادرة على التحكم في الأحداث، الأمر الذي أشار إلى التوجه نحو نظام متعبد الأحزاب. إعلان الخروج من حلف وارسو وحيادية البلاد ذهب بها إلى خرق قواعد الحرب الباردة فيما يخص مناطق النفوذ الأوروبية بل وحتى قواعد الوفاق التي زادت من خلالها القوتان العظميتان المنتصرتان دائرة نفوذهما بشكل متبادل على طاولة المفاوضات. الثورة المجرية وحرب الحرية زادت حدة التوتر بين المعسكرين، ولكنهما أثرتا فقط بشكل مؤقت على العلاقة بين واشنطن وموسكو. في الوقت الذي شكلت فيه قوى أخرى إلى جانب المعسكرين طريقاً ثالثاً هو حركة بلدان عدم الانحياز.

Dokumentumok

1.
A kairói magyar követség jelentése a magyar
Külgügyminisztériumnak Egyiptom nemzetközi
kapcsolatairól és helyzetéről 1956 elején
1956. január 9.

Szigorúan titkos!
Készült: 33 példányban

Másolat a Politikai Főosztály előadójának 1956. január 9-én kelt feljegyzéséről

Tárgy: Egyiptom nemzetközi kapcsolatainak alakulása

Az egyiptomi kormány külpolitikáját jelenleg az alábbi három döntő tényező határozza meg.

1.) Biztosítani, illetve visszaszerezni Egyiptomnak az arab országok közt vitt vezető szerepét.

2.) Dűlőre vinni az arab–izraeli problémát úgy, hogy az Egyiptom és az arab országok számára kedvező legyen.

3.) Az első ponttal kapcsolatban ismeretes, hogy Egyiptomnak az arab országok közt vitt vezető szerepe a legutóbbi év folyamán meggyengült. Anglia – mely a Szu-ezi-csatorna kiürítése után jelentős mértékben elvesztette Egyiptomra gyakorolt befolyását – már hosszabb ideje arra törekszik, hogy Egyiptomot az arab világban elszigetelje, és helyére Irakot állítsa, melyet ezer szál köt Angliához és így teljes angol befolyás alatt áll. Anglia a török–iraki paktum létrehozásával többek között ezt a célt is el akarta érni. A bagdadi paktum kiszélesítésére irányuló tervek alátámasztják ezt a megállapításunkat.

Anglia ugyanis állandó nyomást gyakorol elsősorban Szíriára és Libanonra, hogy ezeket az országokat megnyerje a bagdadi paktumhoz való csatlakozáshoz és így leválassza őket Egyiptomtól. Ebben a helyzetben az egyiptomi külpolitika, mely a fenti okok következtében élesen szembehelyezkedik a bagdadi paktummal, – a maga szempontjából helyesen – azt a célt tűzte ki maga elé, hogy egyrészt az izraeli veszély hangoztatásával maga mellé állítsa az arab országok zömét, elsősorban a török–iraki paktummal szembehelyezkedő Szíriát és Libanont, másrészt megnyerje Szaúdi

Arábiát¹, melynek királya családi vetélkedést folytat az iraki hásemita dinasztiával.² Először egy egyiptomi–szír–szaúdi arab hármas paktum gondolatát vetették fel.

Ez a szerződés azonban több okból kifolyólag nem jött létre. Kairói követségünk-től nyert értesüléseink szerint egyiptomi részről az Arab Liga³ egységének látszólagos fenntartása érdekében ezt a formátumot nem is erőltették, hanem ennek gondolatát azért vetették fel, hogy hamarjában szembeállítsanak valamit a bagdadi paktummal. Hosszas tárgyalások után október végén Egyiptom kétoldalú katonai egyezményt kötött Szíriával és Szaúdi Arábiával.⁴ Jelenleg Egyiptom arra törekszik, hogy ezeknek a kétoldalú katonai egyezményeknek láncolatát kiszélesítse és e szerződések segítségével állítsa ismét maga mellé az egyes arab országokat. Különösen heves harc folyik Egyiptom és Anglia között Libanon megnyeréséért.

Szíria javasolta Libanonnak, hogy kössenek az egyiptomi–szír megállapodáshoz hasonlóan kétoldalú egyezményt, Libanon azonban mind a mai napig nem volt hajlandó egy ilyen szerződés megkötésére. A legutóbbi napokban – a bagdadi értekezletről visszatérően – az angol külügyminiszter⁵ folytatott tárgyalásokat a libanoni kormánnyal, feltehetően a bagdadi paktumhoz való csatlakoztatás érdekében, azonban Libanon Szíriára való tekintettel egy ilyen lépést sem mer megkockáztatni. Egyiptomnak a vezető szerep visszaszerzéséért folytatott harca változatlan erővel tovább folyik és ebben a harcban jelenleg Egyiptom az arab országokat fenyegető izraeli veszélyt használja fel, mint olyan eszközt, mely alkalmas e cél megvalósítására.

¹ Az Arab-félszigeten létrejött államban a Szaúd dinasztia uralkodik. A közölt iratokban előfordul a Szaúdi Arábia elnevezés. Az ország neve helyesen: Szaúd-Arábia.

² Irakot 1920-ban brit mandátumterületté nyilvánította a Népszövetség. A Nagy-Britanniától függő viszonyban lévő Irakban 1921-ben létrehozott monarchia trónjára a hásemita uralkodócsalád tagja, I. Fejszál (1921–1933) került. 1939-ben a három éves II. Fejszál helyett anyai nagybátyja uralkodott régensként. 1943-ban hadat üzent a tengelyhatalmaknak, 1945-ben tagja lett az Arab Ligának és ugyanebben az évben az Egyesült Nemzetek Szervezetének. 1958-ban kikiáltották a köztársaságot. A hásemita-dinasztia alapítója Hasem, Mohamed próféta dédapja volt.

³ Az Arab Államok Ligája (Arab Liga) az arab államok regionális nemzetközi szervezete, amelyet 1945. március 22-én hét arab állam (Egyiptom, Irak, Jemen, Jordánia, Libanon, Szaúd-Arábia és Szíria) alapított Kairóban. Líbia 1953 márciusától, Szudán 1956 januárjától a tagja. Az Arab Államok Ligája központi irányító szerve az Arab Államfők Tanácsa (Arab Liga Tanácsa), amelynek munkáját szakbizottságok segítik. Az adminisztratív ügyeket a Titkárság végzi, amelynek élén a főtitkár áll, akit a Tanács tagjai kétharmados többséggel választanak meg. Eredetileg Izrael Állam létrejöttének megakadályozására jött létre, majd célja az arab államok összefogása lett. Összetartó ereje az arab nyelv és kultúra.

⁴ 1955. október 20-án Egyiptom és Szíria, majd 1955. október 27-én Egyiptom és Szaúd-Arábia kötött kölcsönös védelmi egyezményt, amelyek értelmében katonai konfliktus esetén a szerződő felek kölcsönösen támogatták egymást. A szerződések elsősorban Izrael Állam ellen irányultak.

⁵ John Selwyn Brook Lloyd.

A legutóbbi időszakban ismét kiéleződött az arab–izraeli ellentét. Kölcsönösen – de elsősorban Izrael – több nagyszabású határincidenst provokált ki Gáza térségében. Az élesedő helyzetnek egyik oka az, hogy az imperialisták Izraelen keresztül akarják megfélemlíteni a bagdadi paktummal szembehelyezkedő Nasszer-kormányt, másik oka az, hogy Egyiptom vissza akarja szerezni Negevét és meg akarja oldani az Izraelből erőszakkal kitelepített 800.000–1.000.000 arab problémáját.⁶

A szudáni kérdésben éles ellentét keletkezett 1955 végén Egyiptom és Anglia között.

Ismeretes, hogy Egyiptom és Anglia 1953-ban egyezményt kötött Szudán jövőjére vonatkozólag. Az egyezmény értelmében 1956 elején Szudánban, népszavazás keretében nemzetközi ellenőrző bizottság jelenléte mellett kellett volna eldönteni, hogy Szudán csatlakozzék-e Egyiptomhoz, vagy kikiáltsa függetlenségét. Egyiptom természetesen az Egyiptom és Szudán egyesülésének megteremtésén fáradozott, míg Anglia inkább a függetlenség mellett volt, mert arra számított, hogy így kapcsolatain keresztül fenn tudja tartani befolyását Szudánban.

1955 végén a szudáni kormány – feltehetően angol sugalmazásra – bejelentette, hogy nincs szükség népszavazásra és ezzel együtt nemzetközi ellenőrző bizottságra, mert a szudáni parlament fog dönteni Szudán jövőjét illetően. Egyiptom először mereven visszautasította ezt a szudáni kezdeményezést és megvádolta Angliát, hogy elszabotálja a nemzetközi ellenőrző bizottság létrehozását. Amikor azonban 1955. december 19-én a szudáni parlament kikiáltotta Szudán függetlenségét, nem volt más választása, mint hogy elsőként elismerje a független Szudáni Köztársaságot. Természetesen a Szudán megnyeréséért folytatott harc Egyiptom és Anglia között nem ért véget, hanem feltehetően most még élesebbé fog válni. A szudáni miniszterelnök⁷ legutóbbi nyilatkozata azt mutatja, hogy Szudán Egyiptomhoz hasonlóan semlegességi politikát kíván folytatni, elítéli a bagdadi paktumot és csatlakozni kíván az Arab Ligához.

⁶ A Negev-sivatagot Nyugatról Egyiptom, Keletről az Arava alföld, Északon Gáza és Holt-tenger határolja. 1948. május 14-én David Ben-Gúrion kikiáltotta Izrael Államot. Egyiptom, Libanon, Szíria Transzjordánia és Irak támadást indított Izrael ellen. 1949-től a Negev-sivatag Izrael Állam ellenőrzése alá került, ahonnan az arab és a palesztin lakosság elmenekült. A környező országok a lakosságot nem fogadták be és menekültként éltek, és élnek ma is. 1955. február 28-án Izrael támadást intézett a Gázától északra, egy kilométerre lévő egyiptomi helyőrség ellen. Az Ariel Sharon által vezetett százhusz izraeli ejtőernyős rajtaütött az egyiptomi csapatokon. A március 1-ig tartó összecsapásokban harmincnyolc egyiptomi katona halt meg és negyvennégy sebesült meg. Két civil áldozat közül az egyik egy hét éves palesztin kisfiú volt. A rajtaütés után Nasszer kijelentette, hogy Izrael és Egyiptom között a béke nem lehetséges. Ariel Sharon (1928–2014) izraeli tábornok, politikus. 1956-ban ejtőernyős dandár parancsnoka, 2001–2006 között Izrael Állam miniszterelnöke volt.

⁷ Iszmáil al-Azhari (1900–1969) Szudán első miniszterelnöke volt 1954. január és 1956. július között.

Egyiptom vezető szerepének visszanyerése és az arab–izraeli probléma megoldása szoros összefüggésben áll a Nasszer kormány külpolitikájának semlegességi irányzatával. Ez az irányzat több szempontból kedvező Egyiptom és ugyanakkor a béke megőrzéséért harcoló országok számára. Elsősorban ez teszi lehetővé az egyiptomi kormánynak, hogy további eredményeket érjen el az ország politikai és gazdasági függetlenségének elnyeréséért folytatott harcában.

Az egyiptomi kormány az öt fenyegető imperialista nyomás ellensúlyozására megjavította politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatait a Szovjetunióval, Kínával, a népi demokráciákkal és azokkal az országokkal, melyek kifejezését adták őszinte békevágynak, Indiával és Jugoszláviával. Különösen jelentős lépés volt ezen a területen a Csehszlovákiával kötött fegyvervásárlási egyezmény, melynek keretében Csehszlovákia ellátja az egyiptomi hadsereget a számára szükséges fegyverzettel, méghozzá tisztán kereskedelmi alapon egyiptomi árukért, főként gyapotért és rizsért cserébe. A csehszlovák–egyiptomi fegyverszállítási megállapodás megkötésének híre nagy dühöt és idegességet váltott ki az imperialista táborban. Arról beszéltek, hogy ezzel a megállapodással a Szovjetunió és a népi demokratikus országok megsértették a genfi szellemet. Valójában azonban attól félnek, hogy ez a terület elvesz számukra, mint a maximális profit megszerzésének egyik forrása, és mint a Szovjetunió ellen irányuló katonai támaszpont. A *The New York Times*⁸ október 18-i számában C. L. Sulzberger⁹ nyíltan ki is mondja ezt, amikor azt írja, hogy „Óriási csapás lenne, ha a közép-keleti petróleum és repülőterek hozzáférhetetlenekké válnának számunkra”. Az imperialisták érdekeik megtartása céljából demagóg módon újból felvetik az 1950 májusában nyilvánosságra hozott hármas deklarációt (status quo). Ez a nyilatkozat – melyben az imperialisták azt állították, hogy az arabok Kelet békéjének fenntartására törekszenek – lényegében arra irányult, hogy a nyugati hatalmak befolyási övezetekre osszák szét az arab Keletet, ellenőrzésük alá helyezték az arab országok politikai, katonai és gazdasági ügyeit, és katonai csoportosulásokba vonva – területükön katonai támaszpontokat létesítve – terveik engedelmes eszközévé változtassák ezeket az országokat. A deklaráció felvetésével arról igyekeznek meggyőzni a közvéleményt, hogy Csehszlovákia Egyiptomba irányuló fegyverszállításával megbontja Közel-Kelet egyensúlyát és így háborús feszültséget teremt ebben a térségben. Valójában arról van szó, félnek attól, hogy Egyiptom és a béketábor országai közötti kapcsolatok megerősödése gátolni fogja eddigi mesterkedéseik folytatását a Közép-Keleten.

⁸ *The New York Times* a legnagyobb mértéktartó, konzervatív napilap, amely az Amerikai Egyesült Államokban is közzekvelt. 1851-ben Henry Jarvis Raymond és George Jones alapította. 1896-tól a Sulzberger család tulajdonába került.

⁹ Cyrus Leo Sulzberger (1912–1993) a *The New York Times* vezető külföldi tudósítója, a lap tulajdonosának unokaöccse volt.

Az egyiptomi lapok több ízben közölték, hogy Szovjetunió javaslatot tett az asszuáni Nagy-Gát pénzügyi finanszírozására. A lapok szerint a szovjet kormány felajánlotta, hogy 30 éves hitelt nyújt Egyiptomnak erre a célra, igen kedvező feltételekkel, gyapot és rizsszállítások ellenében. Hasonló ajánlatról számoltak be a közelmúltban Lengyelországgal kapcsolatban is. Kairói követségünk legutóbb azt közölte, hogy a Szovjetunió nem tett ilyen javaslatot, az egyiptomiak csak blöffként vetették fel, azonban megítélésünk szerint nincs kizárva, hogy történt valamilyen kezdeményezés ebben az ügyben a Szovjetunió részéről.

A politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok megjavítását ezen felül, még számos tény bizonyítja. Így többek között a legutóbbi hónapok folyamán Egyiptom hosszú lejáratú kereskedelmi szerződést kötött a Német Demokratikus Köztársasággal, Csehszlovákiával. Kereskedelmi megállapodás jött létre a Népi Kínával is, melynek keretében Egyiptom szerszámgépeket, acélt, bányászati felszereléseket, textilgépeket stb. vásárol Kínától egyiptomi gyapot ellenében.

Kulturális téren a kapcsolatok megerősödését bizonyítják, hogy ugyanebben az időszakban szovjet balett együttes, román népi együttes vendégszerepelt Egyiptomban. Jelenleg pedig a kairói filmszínházak a „Berlin eleste” című filmet¹⁰ vetítik.

Nagyon fontos lépés a kapcsolatok megjavítása terén az a tény, hogy Nasszer elfogadta a Szovjetunió, Magyarország, Csehszlovákia, Lengyelország, Bulgária és Románia meghívását és 1956 tavaszán ellátogat ezekbe az országokba.¹¹

Mint azt már előzőleg említettük Egyiptom hasonlóképpen fejleszti kapcsolatait azokkal az országokkal is, amelyek politikájukban a béke megvédésére törekszenek. Nasszer részt vett a történelmi jelentőségű bandungi konferencián és a közelmúltban az egyiptomi kormány hozzájárult ahhoz, hogy az afrikai-ázsiai országok legközelebbi konferenciáját 1956 júniusában, Kairóban tartsák meg. Ismeretes, hogy Nehru és Titó tavasszal látogatást tett Nasszernál és 1955. december végén Titó a Nasszer kormány meghívására ismét Egyiptomba utazott.¹²

Részletesebben szeretnék foglalkozni a magyar-egyiptomi kapcsolatok alakulásával és perspektívájával. A magyar kormány – az országgyűlés határozatának megfelelően – külpolitikájában arra törekszik, hogy elsősorban azokkal az országokkal fejlessze kapcsolatait, melyek nem tagjai háborús tömbnek. Ezeknek az országoknak sorába tartozik Egyiptom is. A magyar kormánynak ez a külpolitikai törekvése

¹⁰ A „*Berlin eleste*” című 167 perces háborús film 1950-ben készült a Szovjetunióban. Rendezte Mihail Csiaureli.

¹¹ Gamel Abden-Nasszer magyarországi utazását 1956. szeptember 5-i kezdettel tervezték, ami a szuezi krízis miatt nem valósult meg. Lásd erre vonatkozóan a 14. számú dokumentumot.

¹² Az iratban említett találkozót 1955. december 28. és 1956. január 6. között tartották, Tito indiai és indonéziai látogatását követően. A jugoszláv elnök megerősítette Nasszert külpolitikai törekvéseiben azzal a nyilatkozatával, amelyben elítélte a bagdadi paktumot.

találkozik az egyiptomi kormány jelenlegi törekvésével, mely a kapcsolatok kiszélesítésére irányul a béke megőrzéséért harcoló országokkal.¹³

Politikai téren a két ország kapcsolatainak megerősödését bizonyítja egyrészt az a tény, hogy megállapodás jött létre, melynek értelmében követségeink vezetésével kölcsönösen követeket bízunk meg, az eddigi ügyvivők helyébe. Másrészt, mint azt már említettük Nasszer elfogadta a magyar kormány meghívását és előreláthatólag a jövő év tavaszán Magyarországra érkezik.

Gazdasági téren szintén örömdetes alakultak kapcsolataink. Hogy csak a legjelentősebbeket említsük meg; az egyiptomi kormány határozata értelmében – versenytárgyaláson kívül – 93 diesel tolatómozdonyt rendeltek tőlünk, 7 hidat építünk a Niluson, megkaptuk El-Tabin erőmű építését, 1955 márciusában Bíró Ferenc¹⁴ elvtárs vezetésével magyar gazdasági kormánydelegáció járt Egyiptomban, augusztusban pedig Fathi Radván, akkori közlekedésügyi miniszter tett látogatást Magyarországon stb.¹⁵ A gazdasági kapcsolatok további erősödését fogja magával hozni a közeljövőben megkötendő magyar–egyiptomi hosszú lejáratú kereskedelmi szerződés.

Kulturális kapcsolataink szintén fejlődőben vannak. Elsősorban kairói követségünk az, amely ezen a téren több szép eredményt ért el kiállítások, filmbemutatók, stb. révén. Így a közelmúltban a követség rendezésében Kairó legszebb filmszínházában bemutatták a „Liliomfi-t”¹⁶, amelyet több mint 1500 néző tekintett meg.

¹³ A „béke megőrzéséért harcoló országok” kifejezést a hidegháború sajátos terminológiájában a Moszkva által irányított szocialista típusú országokra használták a keleti blokkban, szemben a Washington által irányított államokkal, amelyeket a „háborús, imperialista Nyugat” kifejezéssel illették a szocialista blokk országaiban.

¹⁴ Bíró Ferenc (Rosenfeld Ferenc) (1904–2006) Rákosi Mátyás testvére. 1920-tól a Vas- és Fém-munkások Szövetségének tagja, 1924-től a Szovjetunióban élt. A Vörös Hadsereg tisztje volt – harcolt Moszkva védelmében is – 1941–1945 között. Magyarországon a csepeli gyáróriás főmérnöke 1946–1948, vezérigazgatója 1948–1950 között. A kohó- és gépipari tárcánál 1951-től, a Külkereskedelmi Minisztériumban 1955–1956 között miniszter-helyettes. A Budapesti Műszaki Egyetem nyilvános rendes tanára, 1956-ig a gépgyártás-technológiai tanszék tanszékvezető egyetemi tanára. 1956. november 1-je után Tökölről a Szovjetunióba menekült, a Szovjetunióban élt, a moszkvai Szerszámgépipari Kísérleti Intézet főreferense, majd hazatérését, 1958 májusát követően főtechnológus lett az Április 4-e Gépgyárban, nem oktathatott tovább a műegyetemen, akadémiai levelező tagságát megszüntették 1960-ban, rágalomnak teret adva kizárták az MSZMP-ből 1962-ben.

¹⁵ Fathi Radván egyiptomi közlekedésügyi miniszter és Gamil Hamdi az egyiptomi államvasutak elnöke Bebrits Lajos közlekedés- és postaügyi miniszter meghívására látogatott Magyarországra 1955. augusztus 23. és augusztus 28. között. Az egyiptomi vendégek tárgyalásokat folytattak magyar partnereikkel, megtekintették a dunai hidakat Budapesten és látogatást tettek a ferihegyi repülőtéren.

¹⁶ A „Liliomfi” Szigligeti Ede 1849-ben alkotott három felvonásos vígjátéka. Ennek alapján 1954-ben Makk Károly rendezésében másodszor készítették filmet, amelyben a főszerepeket Ruttkai Éva és Soós Imre játszották.

A két ország közötti kapcsolatok megjavítása terén nagy feladatok és ugyanakkor nagy lehetőségek állnak előttünk.

Komoly feladatot jelent Nasszer magyarországi látogatásának előkészítése és lebonyolítása. Amennyiben a látogatásra sor kerül, úgy Nasszer előreláthatólag meghívja majd Hegedüs¹⁷ elvtársat látogatása viszonzására.

Kereskedelmi kapcsolataink kiszélesítésére számtalan lehetőségünk van. Elsőrendű feladat, hogy a vállalt kötelezettségeinket (Nílus hidak, erőmű stb.) határidőre és kifogástalan minőségben szállítsuk. További feladat, hogy nehézipari exportunkat tovább növeljük, mert csak így tudjuk biztosítani egyre növekvő egyiptomi gyapotimportunk ellenértékét. A követség és a kereskedelmi kirendeltség viszonya jó, a követségnek tovább kell szélesíteni az eddigi együttműködést.

Kulturális téren biztosítani kell az Állami Népi Együttes¹⁸ kimenetelét 1956 őszére. A januárban megtartandó kairói Bartók ünnepségekre ki kell küldenünk egy zongoraművészt. Az egyiptomi rádió már rendszeresen sugároz heti negyedórás magyar zenei műsort. Attól függően, hogy egyiptomi részről mikor bocsájtanak hasonló anyagot rendelkezésünkre, a magyar rádió is műsorára tűz arab zenei műsort. Híradó filmcsere egyezményt kell kötnünk. Nagyon hasznos lenne, ha sor kerülne az egyiptomi kulturális delegáció magyarországi útjára, melynek során esetleg lehetőség nyílna kulturális egyezmény megkötésére, mely azután főbb pontokban szabályozná a két ország kulturális kapcsolatainak alakulását. A követség tájékoztatási munkáját tovább kell szélesíteni, biztosítani kell elegendő film és kiállítási anyag kiküldését.

Sportkapcsolataink megerősítését eredményezi a Honvéd labdarugó csapat egyiptomi túrája¹⁹, valamint esetleg a magyar labdarugó válogatott 1956 elején lebonyolítandó vendégszereplése²⁰. Lehetővé kell tenni továbbá, hogy az egyiptomi labdarugó válogatott a jövő év folyamán Magyarországra jöjjön. Hasonló módon más sportágakban is (elsősorban úszás, vívás, vízipóló) kölcsönös vendégszerepléseket kell lebonyolítani. Megoldandó probléma még egy magyar labdarugó edző kiküldése Egyiptomba.²¹

¹⁷ Hegedüs András.

¹⁸ A Magyar Állami Népi Együttest Rábai Miklós alapította 1950-ben. A magyar népi kultúra, a hétköznapi szokások és az ünnepi hagyományok művészi megjelenítője. Az 1950-es években (és azóta is) a tánckar és zenekar számos országban mutatta be a magyar népi hagyományokat.

¹⁹ 1956. január 1-én a Budapesti Honvéd labdarúgói húszezer néző elő 3:0-ra legyőzték Alexandria város csapatát a kikötő-városban.

²⁰ A magyar „aranycsapat” Kairóban barátságos mérkőzést játszott, és 3:0-ra legyőzte 1954. február 12-én az egyiptomi válogatottat.

²¹ Titkos (Titschka) Pál (1908–1988) a Budai 33, majd az MTK-Hungária és magyar válogatott labdarúgója volt, az egyiptomi nemzeti válogatott vezetőedzője 1957 és 1959 között. 1959-ben, a Kairóban rendezett Afrikai Nemzetek Kupáján az általa irányított egyiptomi válogatott első lett.

Ugyanakkor, amikor megállapítjuk, hogy a Nasszer-kormány erősíti kapcsolatait a békeszerető országokkal rá kell mutatnunk arra, hogy ezzel párhuzamosan Egyiptom igyekszik erősíteni a kapcsolatait a kapitalista országokkal, elsősorban az Egyesült Államokkal. Az egyiptomi kormány például jobban szeretné, ha fegyvereket Nyugattól tudna beszerezni és többször kért is fegyvereket Amerikától, Angliától és Franciaországtól. Csak miután, mint erre Nasszer szeptember 27-i nyilatkozata²² rámutat, mindezek az országok a fegyverszállítást különböző Egyiptom számára elfogadhatatlan feltételekhez kötötték, fogadta el Egyiptom a csehszlovák ajánlatot. Ugyanakkor azonban továbbra is tesznek olyan nyilatkozatot, hogy feltételek nélkül szívesen vásárolnának Nyugattól fegyvert.

A Nasszer kormány külpolitikájában határozottan megfigyelhető a hagyományos zsaroló motívum. Megfigyelhető az a fentebb említett fegyverszállítási kérdésben, de még inkább látható a Nagy-Gát pénzügyi finanszírozásának esetében. Miután az egyiptomi lapok beszámoltak arról, hogy a Szovjetunió és Lengyelország igen előnyös feltételek mellett hitelt ajánlott fel, mely összeg fedezné az egyiptomi tervek megvalósítását az egyiptomi kormány elküldte washingtoni követét²³ Dulles-hez, aki részletesen ismertette a kedvező szovjet javaslatokat az amerikai külügyminiszterrel és közölte vele remélik, hogy most már megkapják a Nemzetközi Fejlesztési és Újjáépítési Banktól, illetőleg az Egyesült Államoktól a már régebben kért hitelt. Az egyiptomi pénzügyminiszter²⁴ a közelmúltban Londonban, jelenleg pedig New Yorkban folytat tárgyalásokat – hasonló stílusban – az ottani üzletemberekkel.

Megállapításainkat a Nasszer-kormány külpolitikájának zsaroló jellegéről alátámasztja a *Le Monde* szeptember 29-i vezércikke, mely az egyiptomi–csehszlovák fegyverszállítási szerződés kommentálva megállapítja, hogy „a megfigyelők körében az a nézet alakult ki, hogy a kairói kormánynak egyáltalán nem áll szándékában felzárkózni Kelet mellé a Nyugattal szemben. Inkább arról van szó, hogy még erősebben akarják érvényesíteni hagyományos zsarolási politikájukat annak érdekében, hogy megkapják azokat a fegyverszállítmányokat, amelyeket az angolok, az amerikaiak és a franciák csak túl nagy huzavonával és lassúsággal szállítanak.”

Az imperialista hatalmaknak az egyiptomi kormány külpolitikai vonalvezetése – érthetően – nem tetszik, és komoly erőfeszítéseket tesznek e politika megváltoztatására.

²² Nasszer 1955. szeptember 27-én jelentette be, hogy Egyiptom fegyvereket vásárol Csehszlovákiától.

²³ Ahmed Huszein (1902–1984) rendkívüli és meghatalmazott nagykövet képviselte Egyiptomot 1953 és 1958 között Washingtonban. 1927-ben doktorált Berlinben mezőgazdasági tudományból. 1947-től az egyiptomi Szociális Minisztérium államtitkára volt washingtoni akkreditálásáig.

²⁴ Mahmúd Abdel-Moneim el-Kaiszúni a Nasszer-kormány pénzügyminisztere volt 1954. és 1958. között.

tására. Októberben Allen, az Egyesült Államok külügyminiszter-helyettese²⁵ Kairóba utazott és feltehetően nyomást igyekezett gyakorolni Nasszerre, hogy változtasson politikáján. Emellett amerikai részről hangzottak el olyan burkolt fenyegetések, hogy gazdasági szankciókat alkalmaznak Egyiptommal szemben, hogy megbuktassák a Nasszer-kormányt. (*New York Times* okt. 18.) Emellett feltehetően végső esetben arra is készek, hogy erőszakos eszközökkel – esetleg államcsíny segítségével – buktassák meg a társadalmi bázissal csak kis mértékben rendelkező Nasszer-kormányt.

Mindazonáltal a jelenlegi nemzetközi helyzet és a tét jelentőségére való tekintettel az imperialistáknak egyelőre le kellett mondaniok durva eszközök alkalmazásáról. Emellett a Nasszer-kormány eddig is vigyázott arra, hogy a húrt túl ne feszítse, sőt több nyilatkozatban deklarálta a Nyugathoz való hűségét és azt, hogy továbbra sem tűrik a kommunista tevékenységet Egyiptomban. Egyes nyugati politikusok felhívják kormányaik figyelmét, hogy vizsgálják felül közel-keleti, elsősorban Egyiptommal kapcsolatos politikájukat. Walter Lippmann²⁶ a *New York Herald Tribune*²⁷ november 8-i számában pl. így ír: „Revízió alá kell venni a mi közel-keleti politikánkat és alapvetően meg kell változtatni azt. Segíteni kell a fejletlen országokat, melyek közül Egyiptom egyike a legfontosabbaknak.”

Ugyanakkor, amikor a nyugati nagyhatalmak arról beszélnek, hogy meg kell változtatni Egyiptommal kapcsolatos politikájukat éles ellentét alakult ki köztük Egyiptom megnyerése érdekében. A legélesebb harc Anglia és az Egyesült Államok között folyik, de igen érdekesen alakult Franciaországnak Egyiptommal kapcsolatos politikája.

Az Egyesült Államok elsősorban pénzügyi segéllyel akarják befolyásukat erősíteni Egyiptomban az angolok rovására, de ez az elképzelésük több nehézségbe ütközik, elsősorban azért, mert a Nasszer-kormány ügyes külpolitikát folytatva nem hajlandó elfogadni a különböző politikai feltételekhez kötött pénzügyi segélyeket,

²⁵ George Venable Allen (1903–1970) amerikai diplomata. 1946 és 1948 között az Amerikai Egyesült Államok iráni nagykövetségén dolgozott, majd belgrádi nagykövet (1949–1953). Ezt követően indiai (1953–1954) és nepáli nagykövet (1955–1956). Az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériumában a közel-keleti, dél-ázsiai és afrikai ügyekért felelős helyettes államtitkár 1955. január–1956. július között, illetve 1956–1957 között görögországi nagykövet. 1957–1960 között az Amerikai Információs Ügynökség igazgatója volt.

²⁶ Walter Lippmann (1889–1974) amerikai politikus, író, újságíró. Woodrow Wilson és az utána következő amerikai elnökök tanácsadója, a *New York Word* című újság szerkesztője volt. 1944-ben jelent meg nagy figyelmet keltő munkája, amelyet az Amerikai Egyesült Államok külpolitikájáról írt. A mű magyarul 1946-ban látott napvilágot.

²⁷ A *New York-i Tribune*-t 1835-ben James Gordon Bennett alapította. 1924-ben a *New York-i Tribune* felvásárolta a *Herald*-ot, így jött létre a *New York Herald Tribune*. Republikánus napilap, amely a *The New York Times* legnagyobb riválisa.

szembeállítva ezeket a segélyeket a szocialista országok feltétel nélküli javaslataival. Másrészt az amerikai kormány Izraelt támogató magatartása éles Amerika-ellenességet vált ki az egyiptomi közvéleményben és ez is jelentős mértékben megnehezíti az amerikai tervek végrehajtását. Anglia viszont az utóbbi évek folyamán sok pozíciót veszített Egyiptomban, igyekszik meglévő befolyását megerősíteni. Az angol diplomácia legügyesebb lépése ezen a téren kétségtelenül az volt, amikor Eden bejelentette, hogy az arab–izraeli problémát az 1947. évi ENSZ döntés²⁸ alapján kell rendezni. Az 1947. évi ENSZ döntés értelmében Egyiptomnak jelentős területeket kellene visszakapnia Izraeltől. Nasszer érthető módon kedvezően reagált Eden nyilatkozatára és az egyiptomi közvélemény is helyesléssel fogadta. Franciaország és Egyiptom között – mint ismeretes – ellentét alakul ki Franciaország észak-afrikai politikája miatt. Így pl. az egyiptomi rádió franciaellenes adásai miatt a francia kormány leállította az Egyiptomba irányuló francia fegyverszállítmányokat. Más oldalról azonban Franciaország féltve megmaradt közel-keleti befolyását élesen szembehelyezkedik a bagdadi paktummal. Ez a tény magával kellett, hogy hozza és magával is hozta, Franciaország és Egyiptom közeledését. Az utóbbi időben az egyiptomi rádió beszüntette franciaellenes adásait, ugyanakkor a francia kormány elhatározta, hogy ismét megindítja a fegyverszállításokat Egyiptomba.

Összefoglalva az egyiptomi kormány sikereket ért el az ország függetlenségéért vívott harca során. Egyiptom elmélyítette kapcsolatait a békeszerető országokkal, de ezzel egyidőben igyekezett fejleszteni kapcsolatait az imperialista hatalmakkal. A Nasszer-kormány ügyesen alkalmazza külpolitikájában a hagyományos zsaroló jelleget. Az imperialisták érthetően nincsenek elragadtatva ettől a politikától és nyomást gyakorolnak az egyiptomi kormányra, hogy változtasson ezen a politikáján. Eddig azonban nem mertek még durvább eszközöket igénybe venni. Ennek egyik oka az, hogy a béketábor országai komoly anyagi és erkölcsi segítséget adnak az országa függetlenségéért harcoló egyiptomi kormánynak, másik oka az, hogy az imperialisták félnek attól, hogy egy ilyen lépés esetleges kudarca esetén elvesztik a még meglévő befolyásukat és ezzel együtt maximális profitot kitermelő területeiket.

²⁸ A brit kormány 1947. februárban Palesztina problémáját átutalta az Egyesült Nemzetek Szervezetének hatáskörébe. Májusban az ENSZ különleges bizottságot hozott létre (UNSCOP–UN Special Committee of Palestine), amely szeptemberben javaslatot tett két különálló állam megalakítására 28 ezer km² területen: A zsidó állam 14 ezer km², a Negev-sivatagot is beleértve, az arab állam pedig 11 ezer km² beleértve Nyugat-Galileát, Judeát és Szamariát. A javaslat értelmében Jeruzsálemet és Bethlehemet tíz évig nemzetközi gyámság alatt álló területté nyilvánították. Ezt az Arab Legfelsőbb Bizottság elutasította, a Zsidó Ügynökség elfogadta. 1947. november 29-én az ENSZ Közgyűlése elfogadta a határozatot. A brit csapatok 1948. május 14-én elhagyták Palesztinát, ugyanezen a napon éjfélkor megalakult Izrael Állam.

Mindenesetre a Nasszer-kormány jelenlegi külpolitikája – mely aggodalommal tölti el az imperialista hatalmakat – kedvező a béke fenntartásáért folyó harc szempontjából, mert gátolja az imperialisták blokkalakítási kísérleteit és ezzel párhuzamosan háborút előkészítő terveit.

MNL OL XIX-J-11-a 7. d.

2.
Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba Szudán
függetlenségének elismerése tárgyában
1956. január 27.

402

883

Rejtjeltávirat

Kairó 1956.01. 27.

Diplomag Budapest

Von. 5 sz. rejtjeltáviratra: szudáni külügyminiszter²⁹ úgy másokkal, mint velem szemben elzárkózott a kérdés gyakorlati megtárgyalásától azzal, hogy szívesen lát ebből a célból megbeszélésre Khartumban. Itteni követek egymásután utaznak oda, egyrészt tájékozódás, másrészt a fenti megbeszélés végett. Az arabokon kívül a kisebb országok a kairói követeiket fogják akkreditálni. Szudáni érdekeinkre illetve ottani képviselőink indokolt sürgetésére való tekintettel javaslom, hogy miniszter elvtárs küldjön le Khartumba, ahova Dénes elvtárs kíséretében január 30-án utaz[ik].

Feladás kelte: 1956. 01. hó 27. nap 19. óra

Érkezett:

Megfejtette: Haj-Or. hó 27. nap 21. óra

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltávirat Kairó

²⁹ Iszmáil al-Azhari 1954-ben kezdeményezte a brit-egyiptomi csapatkivonást az országból, amely 1955 végére fejeződött be. 1956. január 1-én Szudán független állammá vált. Januárban kezdték el szervezni a szudáni Külügyminisztériumot Mubárák Bábkár Zarúk vezetésével, aki 1956. február 2. és 1956. július 4. között volt külügyminiszter. Őt követte a miniszteri székhelyen Mohamed Ahmed Mahdzsúb 1956. július 7. és 1958. november 17. között.

3.
Mohamed Sarífnak, Egyiptom budapesti ügyvivőjének
hivatalos látogatása Kárpáti Józsefnél, a magyar
Külügyminisztérium miniszter-helyettesénél
1956. február 17.

Szigorúan titkos!
00968/1/szig.titk.
Címzett: Követség, Kairó
Mell.: 3 drb.

Tárgy: Saríf egyiptomi ügyvivő³⁰ látogatása

Követ elvtárs tájékoztatására mellékelten megküldjük Saríf egyiptomi ügyvivő látogatásáról készült feljegyzéseket és az átadott nyilatkozat másolatát. Közljük Követ elvtárssal, hogy a nyilatkozat szövegét csak a követség tájékoztatása céljából küldjük, annak közzétételére semmilyen formában nem kerülhet sor.

Budapest, 1956. február 17.

Kárpáti József³¹
14/K-1956

Szigorúan titkos!
Készült 7 példányban

³⁰ A budapesti egyiptomi diplomáciai képviselő élén Abdesz-Szalám Raafat egyiptomi ügyvivőt váltotta Mohamed Saríf 1955-ben.

³¹ Kárpáti József (1916–2010) 1948-tól a Külügyminisztérium munkatársa, előbb Belgrádban, majd a berni követségen (1949–1951) és Teheránban látott el diplomáciai szolgálatot. 1953-ban Brüsszelben ügyvivő, 1954–1956 között külügyminiszter-helyettes volt. 1956-ban hágai követ lett, 1957-ben a Magyar Vöröskereszt főtitkára, majd a Magyarok Világszövetségének a főtitkára.

- 1.) Boldoczki elvtárs³²
- 2.) Sík elvtárs³³
- 3.) Rubin elvtárs
- 4.) Veres elvtárs (2 pld.)³⁴
- 5.) Marjai elvtárs
- 6.) Saját

Feljegyzés

Tárgy: Saríf egyiptomi ügyvivő látogatása

A mai napon kérésére fogadtam Saríf urat, Egyiptom ügyvivőjét.

A konvencionális beszélgetés után az egyiptomi ügyvivő kormánya megbízásából a következőket vetette fel:

Egyiptom kormánya szeretné tudni a magyar Kormány hivatalos álláspontját első-sorban az alábbi kérdésekben:

- 1.) Eisenhower–Eden tárgyalása³⁵ alapján kiadott közös nyilatkozat Izraelre és az arab országokra (külön Egyiptomra) vonatkozó álláspontfoglalásról.
- 2.) A bagdadi paktumról, illetve a paktum megerősítését célzó angol–amerikai törekvésekről.
- 3.) Egyiptom számára történő fegyverszállításokról. Különösképpen Csehszlovákia részéről.

³² Boldoczki János (1912–1988) a Külügyminisztérium munkatársa 1950–1960 között. Prágai nagykövet 1950–1953, majd 1953. július 4-től 1956. július 30-ig külügyminiszter. 1956. augusztustól 1960. májusig moszkvai nagykövet volt.

³³ Sík Endre (1891–1978) 1945 novemberétől a Külügyminisztérium munkatársa. 1948. júniustól 1949. szeptemberig washingtoni követ, majd 1949–1954-ben a külügyi tárca Politikai Főosztályának vezetője, a Külügyi Akadémia igazgatója, 1954–1955-ben külügyminiszter-helyettes, 1955–1958-ban a külügyminiszter első helyettese, majd 1958–1961 között külügyminiszter.

³⁴ Veres János (1927–2008) 1951-től a Külügyminisztérium munkatársa, 1956-ban osztályvezető-helyettes. 1956–1957-ben beosztott diplomata a kairói, 1957–1960 között a khartumi, 1964–1966 között a lagosi követségeken, majd első beosztott az újdelhi külképviseleten (1966–1968). 1968–1971 az V. Területi Osztály vezetője, 1971-től rendkívüli és meghatalmazott nagykövet a damaszkuszi külképviseleten.

³⁵ 1956. január 30. és február 1. között Eden brit miniszterelnök az Amerikai Egyesült Államokba látogatott és Eisenhower elnökkel tárgyalt Washingtonban. Eden a megbeszélésen kifejtette, hogy a bagdadi paktumot elismeri regionális együttműködésnek, azonban Izrael esetleges tagságát nem támogatja. A megbeszélések további témája volt még az arab–izraeli béke megteremtése, illetve az ENSZ 1947. évi határozata Izrael területére vonatkozóan.

Az ügyvivő megemlítette, hogy szívesen vennék, ha Dél-Afrika és Dél-Kelet-Ázsia irányában folytatott angol–amerikai politikáról is véleményt mondanánk. Ha lehet, a SEATO-ra³⁶ vonatkozó véleményünket is közöljük.

Az egyiptomi ügyvivő a felvetett kérdésekben kértek indoklásaképpen aláhúzta Egyiptom és Magyarország között kialakult szívélyes, baráti kapcsolásinak tényét és megállapította, hogy szeretnék, ha Izrael és az arab országok között fönnálló komoly ellentéteket jól ismernénk.

Válaszképpen közöltem az ügyvivővel, hogy a fölvetett kérdéseket továbbítani fogom kormányom felé. Amit most mondhatok az annyi, hogy a magyar kormány eddig is kifejezte rokonszenvét Egyiptom kormánya és népe által a függetlenségük megerősítésére irányuló harcáról és őszintén törekszünk, hogy a két ország közötti szívélyes kapcsolatokat tovább erősítsük.

Az ügyvivő kérte, hogy válaszunkat lehetőleg a jövő hét elején közöljük.

A beszélgetés kb. 20 percig tartott.

Budapest, 1956. február 4.

A Magyar Népköztársaság külpolitikájában, nemzetközi kapcsolatainak alakításában, valamint nemzetközi eseményekkel kapcsolatos álláspontjának kialakításában a népek egyenjogúságára és szuverenitásának a tiszteletben tartására vonatkozó elveket tartja következetesen szem előtt. A Magyar Népköztársaság kormánya elítéli egyes hatalmak más országok belügyeibe való beavatkozását és azon a véleményen van, hogy minden ország szuverén joga nemzetközi kapcsolatainak alakítása.

A fentieknek megfelelően a Magyar Népköztársaság kormánya úgy véli, hogy Egyiptom, valamint más arab országok és Izrael állam között fönnálló ellentéteket maguknak az érdekelt országoknak kell rendezniük. Minden más hatalom beavatkozása – amint azt az elmúlt évek eseményei is bizonyítják – akadályozó szerepet játszik a Közel-Kelet vitás kérdéseinek rendezésében, nem segíti elő a problémák megoldását. Vonatkozik ez teljes mértékben a legutóbbi angol–amerikai tárgyalásokról

³⁶ Délkelet-Ázsiai Szerződés Szervezete (Southeast Asia Treaty Organization – SEATO), más néven manilai paktum, amelyet 1954. szeptember 8-án írtak alá a Fülöp-szigetek fővárosában. Kollektív védelmi szerződés, megalakításának az volt a célja, hogy megakadályozza a Szovjetunió befolyásának és a kommunizmus eszméjének terjedését a délkelet-ázsiai térségben. Tagjai az Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Franciaország, Fülöp-szigetek, Nagy-Britannia, Pakisztán, Thaiföld és Új-Zéland voltak. A SEATO 1977-ben megszűnt.

kibocsájtott úgynevezett washingtoni deklarációnak a Közel-Keletre vonatkozó megállapításaira és nem utolsósorban a Nagy-Britannia, az Egyesült Államok, és Franciaország által tervezett további egyoldalú akciókra.

A Magyar Népköztársaság kormányának szilárd meggyőződése, hogy az egyes közel-keleti országok védelméről, e védelem megszervezésének formájáról az egyes közel-keleti országok maguk hivatottak dönten. Olyan támadó blokkoknak, mint a bagdadi paktumnak a létrehozását és kiszélesítését a magyar kormány a közel-keleti országok belügyeibe való beavatkozásnak tekinti, olyan beavatkozásnak, amely a gyarmati uralom fenntartására, illetve az elveszett gyarmati uralom visszaállítására irányul.

A Magyar Népköztársaság kormánya támogatásáról biztosítja az Egyiptomi Köztársaság kormányát, amikor az visszautasít minden, más hatalmak részéről jövő politikai és gazdasági természetű nyomást, amely Egyiptomi Köztársaságnak támadó blokkba való bevonására, s ezzel függetlenségének veszélyeztetésére irányul. A Magyar Népköztársaság kormánya az Egyiptomi Köztársaság kormányának a támadó blokkal szembeni elutasító álláspontját a közel- és közép-keleti béke fenntartására, az országok közötti békés együttműködésre, s ezzel a világbéke fenntartására irányuló törekvésnek tekinti.

Minden ország szuverén joga, hogy milyen gazdasági kereskedelmi kapcsolatokat épít ki más országokkal. Ennek megfelelően a Magyar Népköztársaság kormánya az a véleménye, hogy az egyiptomi–csehszlovák gazdasági kapcsolatok, a két ország között bonyolódó árucseréje megfelel a nemzetközi jog szabályainak, az ENSZ alapokmánya elveinek.

A Magyar Népköztársaság kormánya előtt ismeretes, hogy egyes hatalmakat az Egyiptom és Csehszlovákia között létrejött kereskedelmi megállapodás – melynek árutételei között katonai cikkek is szerepelnek – nagy nyugtalansággal tölti el a két ország között létrejött megállapodásban az 1950. május 25-i ún. háromhatalmi deklaráció³⁷ megsértését vélik felismerni. Mint ismeretes, az úgynevezett háromhatalmi deklaráció az érintett országok megkérdezése nélkül jött létre, s ezért ezen országok belügyeibe való beavatkozásként kell felfogni. A Magyar Népköztársaság kormánya az a véleménye, hogy az említett egyiptomi–csehszlovák megállapodás a két fél érdekeinek megfelelően jött létre, elősegíti Egyiptom gazdasági fejlődését, védelmének megszilárdulását.

A Magyar Népköztársaság kormánya mély rokonszenvvel figyeli a közel-keleti országok népeinek a függetlenségük kivívására, illetve megvédésére irányuló igaz-

³⁷ A háromhatalmi deklaráció az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia által 1950. május 25-én kiadott állásfoglalás volt, amely az arab–izraeli fegyverszünet alapján garantálta a területi status quo-t.

ságos törekvéseit és az egyenlő jogok s a kölcsönös érdekek alapján kész még szorosabbra fűzni kapcsolatait ezekkel az országokkal.

Délkelet-Ázsia térségében nagy teret hódítottak a függetlenségi törekvések és az országok közötti békés együttműködés politikája. Ez komoly aggodalmat vált ki a támadó blokkok alakítására és a hidegháború továbbfolytatására törekvő imperialista hatalmakban.

Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia délkelet-ázsiai politikájának az a célja, hogy imperialista befolyás alatt tartsa a délkelet-ázsiai országokat, illetve meggátolja az egyes országokat teljes függetlenségük elérésében.

Nagy-Britannia gazdasági eszközökkel és az „oszd meg és uralkodj” elvének alkalmazásával igyekszik megtartani befolyását a volt gyarmati és az egyre függetlenebbé váló országok felett. Az Egyesült Államok katonai tömbök szervezésével igyekszik megnyerni a délkelet-ázsiai országokat háborús terveinek, katonai segítyek révén akarja befolyását kiterjeszteni ezekben az országokban, s ugyanakkor alkalmat nyerni arra, hogy durván beavatkozzon ezeknek az országoknak a belügyeibe. Olyan katonai tömbök, mint a SEATO, a függetlenség elérésében gátolják az egyes országokat és ellentétek szítására teremtenek alapot az egyes délkelet-ázsiai országok között. A délkelet-ázsiai népek visszautasítják a SEATO-ban való részvételt s a legjelentősebb délkelet-ázsiai országok kormányai, mint India, Burma, Indonézia kormánya nemcsak elutasítja e támadó blokkban való részvételt, hanem aktívan fel is lép ellene.³⁸

A Magyar Népköztársaság kormányának szilárd meggyőződése, hogy a délkelet-ázsiai országok és népek kapcsolatainak fejlesztésének, függetlenségük; elérésének, illetve megszilárdításának legjobban megfelel a békés egymás mellett élésre vonatkozó, a Kínai Népköztársaság és az Indiai Köztársaság által kidolgozott öt alapelv³⁹, amely az ázsiai–afrikai országok bandungi értekezletének hatására egyre szélesebb tért hódít az egész világon.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

³⁸ 1954 szeptemberében a SEATO alapító konferenciáján a meghívott Burma, Ceylon, Indonézia és India képviselői nem jelentek meg.

³⁹ Utalás a Pancsa Silára.

4.
Rubin Péternek, a magyar
Külügyminisztérium főosztályvezetőjének látogatása
Egyiptom budapesti ügyvivőjénél
1956. március 14.

Szigorúan titkos!
00968/3/szig.titk.
Készült: 2 pld
Címzett: Követség, Kairó

Tárgy: Feljegyzés megküldése

Hiv sz: 1 feljegyzés

Követ elvtárs tájékoztatására mellékelten megküldjük Rubin elvtárs feljegyzését, melyet Saríf egyiptomi ügyvivőnél tett látogatása alkalmából készített.

Budapest, 1956. március 14.

Veres János, osztályvezető h.[helyettes]

Rubin Péter
34/Ru/1956

Készült 8 példányban

- 1.) Boldoczki elvtárs
- 2.) Sík elvtárs
- 3.) Kárpáti elvtárs
- 4.) Kolozs elvtársnő
- 5.) Marjai elvtárs

6.) Veres elvtárs (2pld.)

7.) Rostás elvtárs⁴⁰

Feljegyzés

Március 9-én ebéden vettem részt, amelyet Saríf egyiptomi ügyvivő adott Bebrits⁴¹ elvtárs tiszteletére kairói útja előtt. Az ebéd utáni beszélgetés során szóba került Glubb pasa⁴² menesztése és a jordániai helyzet. Saríf kifejezte azt a meggyőződését, hogy az angolok nem fogják leállítani a Jordániának eddig rendszeresen fizetett évi 8 millió font támogatást, de ha mégis megtennék, Egyiptom, Szaúd-Arábia és Szíria ezt az összeget önállóan kifizetheti, sőt talán az oroszok is hajlandóak volnának ezt az összeget fedezni. Ez után az észak-afrikai helyzet került szóba. Saríf kiemelte, milyen nagy szerepet játszott Egyiptom és az egyiptomi rádió Észak-Afrika népe nemzeti öntudatának emelésében. E nélkül – mondotta – Észak-Afrika népei sohasem jutottak volna el a függetlenség küszöbéig. Hangsúlyozta, hogy a franciák, véleménye szerint makacsul ragaszkodni fognak Algírhoz, még egy világháború árán is. Ami Franciaországnak Egyiptommal szemben való erélyes fellépését illet az észak-afrikai ügyek miatt, ennek az ügyvivő véleménye szerint nincs komoly jelentősége, mert Egyiptomban igen sok francia tulajdon van és a kapcsolatok megromlása vagy magakadása esetén az egyiptomiak ezeknek a francia tulajdonoknak a konfiskálásával⁴³ érzékeny csapást mérhetnek Franciaországra.

Budapest, 1956. március 9.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

⁴⁰ Rostás István (1906–1989) 1956. május 24-től az MDP KV Káderosztály vezetője, majd a Külügyminisztérium munkatársa és 1957–1961 között nagykövet volt a Német Demokratikus Köztársaságban.

⁴¹ Bebrits Lajos (1891–1963) kommunista politikus. 1949. február és 1956. október között közlekedésügyi, majd közlekedésügyi és postaügyi miniszter volt. 1957–1959 között stockholmi, oslói és reykjavíki követ. 1949–1962 között parlamenti képviselő volt.

⁴² Sir John Bagot Glubb, más néven Glubb pasa (1897–1986) brit katonatiszt, író. Megszervezte és vezette Transzjordániában az Arab Légiót (1939–1956), amely később a Jordán Királyi Hadsereg lett. Glubb pasa vezetésével az Arab Légió részt vett az első arab–izraeli háborúban. 1948-ban a legerősebb arab hadsereggént célja Ciszjordánia elfoglalása volt. 1956-ban Huszein (1935–1999) jordán király (1952–1999) menesztette Glubb pasát és a brit tiszteket, hogy csökkentse a britek befolyását az országban.

⁴³ Konfiskálás latin eredetű szó, amelynek jelentése: vagyon elkobzása, elvétele a kincstár számára.

5.

Csatorday Károly, a Protokoll Osztály ideiglenes vezetője javaslatot kér Zágor György egyiptomi magyar követől Gamel Abden-Nasszer, egyiptomi miniszterelnök magyarországi látogatásának programjára
1956. március 15.

Ügyiratszám: 003374/Szt/56.

Külügyminisztérium
Budapest, II., Bem rakpart 47.
Távbeszélő: 350–100

Címzett: Zágor György követ elvtársnak
Kairó

Előadó:
Hivatalból
Díj Átalányozva

Hiv. Sz.:
Mell.:

Tekintettel Nasszer miniszterelnök magyarországi látogatásának közeledő időpontjára, kérem Követ Elvtársat, hogy Protocole osztályunk számára nyújtson segítséget a miniszterelnök látogatásával kapcsolatos program megfelelő megtervezéséhez és sikeres megszervezéséhez.

1.) Küldjön a lehető legrészletesebb jelentést fényképmelléklettel stb. az utóbbi időben Egyiptomban lezajlott hivatalos látogatásokkal, így különösen Tito jugoszláv elnök látogatásával kapcsolatos rendezvények protokolláris formáságairól, a rendezvényeken megjelent személyek névsoráról, az ilyen látogatásokkor szokásos rendezvényektől (fogadások stb.) eltérő különleges érdekességű program-pontokról stb.

2.) Nagyban megkönnyítené munkánkat, ha Követ Elvtárs javaslatokat tenne arra vonatkozólag, milyen rendezvényeket szervezzünk Nasszer számára, ha értesüléseket tudna szerezni a miniszterelnök érdeklődése köréről, ha a számára készítendő programra vonatkozólag ötleteket tudna adni számunkra.

3.) A Nasszer miniszterelnök számára adandó ajándékokra vonatkozólag is kérnénk javaslatait.

Budapest, 1956. március 15.

(Csatorday Károly)⁴⁴
a Protocole id.[ideiglenes] vezetője.

MNL OL XIX-J-11-a 7. d.

⁴⁴ Csatorday Károly (1926–1972) 1948-tól a Külügyminisztérium munkatársa. 1949-től Hágában, 1951-től Pekingben, 1955 és 1956 között Hanoi-ban beosztott diplomata volt. 1956-tól 1960-ig a Külügyminisztérium Protokoll Osztályának vezetője, 1960 és 1962 között tokiói követ, 1962–1971-ben Magyarország állandó ENSZ képviselője. 1971 és 1972 között külügyminiszter-helyettes volt. Vitorlázó repülőgép-balesetben hunyt el.

6.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Szaúd-Arábia kormányának köszönete
a magyar kormánynak a magyarországi zsidók emigrációjának
megakadályozására tett, vélt intézkedéseinek megtétele tárgyában
1956. április 12.

1524

0049

Rejtjeltávirat

Kairó, 1956. 4/12

Diplomag Budapest

Szaúdi nagykövetség jegyzékben felkért, közöljük Kormányunkkal Szaúdi kormány
üzenetét, melyben köszönetét fejezi ki a magyar zsidóság beolvasztására és emigrá-
ciójának megakadályozására irányuló politikájáért, amely arab és kelet-európai orszá-
gok hasznát szolgálja. Válaszom, üzenetet továbbítottam. Javaslom, kormányunk
igazolja vételét és fejezze ki óhaját jó baráti kapcsolatok létrehozására és ápolására.

Feladás kelte: 1956. IV. hó 12 nap 07 óra 00

Érkezett: ----

Megfejtette: Or-Pe. hó '' nap '' ''óra 40

Követség 63.

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

7.
Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba. A magyar kormány jó
kapcsolatokra törekszik Szaúd-Arábiával
1956. április 14.

1545

2621

Rejtjeltávirat⁴⁵

Budapest, 1956. IV. 14.

Diplomag *Kairó*

Szaúd-Arábiában Nagykövetség jegyzékére fejezze ki kormányunk jó baráti kapcsolatokra és azok ápolására irányuló óhaját és törekvését. Szaúd-Arábia felé. Követ elvtárs tájékoztatására: kivándorlási tilalom nincs, indokolt esetekben engedélyt adunk.

Táviratot küldi: *Rostás*

Rejtjelezte: *Bp. IV. hó 14 nap 16 óra*

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

⁴⁵ A magyar Külügyminisztériumban rendszeresített rejtjeltávirat-formanyomtatvány, amelyet kézírással, kék golyóstollal, illetve az utolsó mondatát fekete töltőtollal töltötte ki Rostás István.

8.
Náfe Zádének, Egyiptom budapesti követének bemutatkozó
látogatása a Külügyminisztérium Protokoll Osztályán
1956. április 16.

Protocole
Csatorday Károly

Másolat

Tárgy: Záde egyiptomi követ bemutatkozó látogatása.

F.[Folyó] hó 11-én délután bemutatkozó látogatást tett nálam Záde egyiptomi követ. A vendéget Kertész József⁴⁶ elvtárssal fogadtam.

Záde először a miniszter elvtársnál teendő látogatásáról és megbízólevele átadásával kapcsolatos protokolláris kérdésekről érdeklődött. Megkérdezte a követ, előírás-e nálunk beszéd tartása a megbízólevél átadásakor. Náluk ugyanis ez már nem szokásos, s ha lehetséges ő sem akar beszédet mondani. Erre Kairóból való elutazásakor nem is készült fel. Közöltem a követtel, hogy beszéd tartása nem előírás, hanem általános szokás, de ha ezt nem akarja követni, a választás tőle függ. Protokolláris látogatásaival kapcsolatban megjegyezte, hogy a külkereskedelmi minisztert⁴⁷ feltétlenül fel szeretné keresni.

Kínáról beszélve a követ kijelentette, hogy kereskedelmi szempontból számukra is igen fontos Kína. Egyiptom már küldött kereskedelmi képviselőt Kínába és a kínaiaknak is van kereskedelmi képviselőjük náluk. Ezzel kapcsolatban a zászlóhaszná-

⁴⁶ Kertész József (1931–2006) 1954-től a Külügyminisztérium munkatársa, aki a Protokoll Osztályon dolgozott. 1956–1959 között a hanoi, 1960–1964 között a conakryi követségen beosztott diplomata volt. 1964-től 1967-ig az afrikai országokkal foglalkozó területi osztály munkatársa volt. 1970–1974 között a Személyzeti és Munkaügyi Főosztály főosztályvezető-helyettese, 1974-től conakryi nagykövet, Szenegálba, Bissau-Guineába, Maliba, Sierra Leonéba és a Zöld-foki szigetekre akkreditálva.

⁴⁷ Magyarországon, a korszakban a külkereskedelmi miniszterek a következők voltak: Háty László (1954. július 4.–1956. április 14.); Bognár József (1956. április 14.–1956. október 31.); Rónai Sándor (1956. november 4.–1957. március 1.)

lat körül merültek fel nehézségek, ugyanis a csangkaisekista Kínának⁴⁸ jelenleg még nagykövetsége van Kairóban. A népi Kína zászlajának használata ellen ezek tiltakoztak, mégis az egyiptomi kormány engedélyezte a kínai kereskedelmi kirendeltségnek, hogy a népi Kína zászlaját kitűzhessék. A követ hangsúlyozta, hogy a népi Kína elismerése előbb-utóbb részükről is bekövetkezik. Emellett igen nagy elismeréssel nyilatkozott a Kína által eddig elért eredményekről s kijelentette, hogy ilyen fejlődés mellett Kína nemsokára a világ egyik legnagyobb hatalma lesz.

Egyiptom belső helyzetéről és fejlődéséről beszélve a követ elmondotta, hogy a forradalom előtt milyen nagy nehézségekbe került egy szövögyár felállítása, alig találtak Európában egy olyan céget, amely vállalta volna ezt a munkát, s végül is csak úgy tudták megvalósítani, hogy garanciát adtak arra, az üzem nem fog gyártani finom szövetet. Ez a textilipari üzem nagy fejlődésen ment keresztül, már a háború alatt ellátta az Egyiptom területén állomásozó szövetséges erőket – mintegy 2 millió font – ruhaanyaggal, a háború utáni stagnálást kivéve, amikor is a nyugatiak ismét nagymennyiségben exportáltak Egyiptomba textilárut. A gyár további fejlődésben van.

Az asszuáni gát felépítését óriási jelentőségűnek tartja, Egyiptom történetében a nagy piramisok építésével hasonlította össze. Megkérdeztem, hogy a költségeket a Világbank finanszírozza-e. Záde azzal válaszolt, hogy a kérdés, még nincs teljesen eldöntve, természetesen ezt csak magunk között mondja, számukra az a lényeg, hogy a gátat felépítik. Az eszközök még nincsenek tisztázva. A követ többször hangsúlyozta, milyen nagy jelentőségű országuk számára, barátaik gazdasági támogatása, valamint az, hogy elegendő fegyvert adtak el nekik.

Záde igen elmarasztalólag nyilatkozott az angol gyarmatosítókról. Kijelentette, hogy az angolok igen kegyetlenül bántak a gyarmatokon a bennszülött lakossággal, így pld. Ausztráliában egész néptörzseket irtottak ki vadászat címén, csak azért mert azok feketék voltak. Záde elmondotta, tud olyan esetről is, amikor egy színesbőrű Angliában tanult, s angol nőt vett el feleségül, feleségét azonban nem engedték el vele saját hazájába, mert szerintük lehetetlen, hogy egy fehér nő színesbőrű férjét kövesse.

A követ kijelentette, Afrika népei hatalmas fejlődés előtt állnak, bár annak ellenére, hogy Afrika végtelenül gazdag, népei mégis nagyon szegények. A francia gyarmatosítókról sokkal lojálisabban nyilatkozott, azt mondva, hogy a franciák jobbak, mint az angolok, mert több lehetőséget adnak a színesbőrű gyarmatiaknak, de vég-eredményben ők is csak gyarmatosítók.

Az Egyiptom–Izrael közötti viszonyról a követ elmondotta, hogy a palesztinai helyzet elég súlyos, azonban „most már erősnek vagyunk, hiszen barátaink segítették

⁴⁸ A Kínai Köztársaságról van szó, amelynek kormánya igazgatja Tajvan szigetét, a Penghu-, Kinmen-, valamint a Matsu-szigeteket és más kisebb szigetet is.

felfegyverkezésünket”.⁴⁹ A továbbiak során szintén szükségük van baráti támogatásra, így Magyarország segítségére is.

Távozása előtt a követet biztosítottam, részünkről minden segítséget megadunk ahhoz, hogy minél sikeresebben teljesíthesse küldetését a minél jobb személyi kapcsolatok alakuljanak ki közöttünk.

A látogatás kb. 50 percre tartott.

Budapest, 1956. április 16.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

⁴⁹ Utalás az egyiptomi–csehszlovák fegyvervásárlási megállapodásra.

9.

Zágor György kairói magyar követ feljegyzése Boldoczki János
külügyminiszter részére arról, hogy Gamel Abden-Nasszer
egyiptomi miniszterelnök magyarországi látogatása során
ipari létesítményeket kíván megtekinteni
1956. április 19.

Szigorúan titkos!
Kairó, 1956. április 19.

0107/1956.

Tárgy: Nasszer egyiptomi miniszterelnök magyarországi látogatásának előkészítése

Készült 3 példányban
2 példány Központnak
1 példány Követségnek
Melléklet: 1 darab boríték

Vonatkozással fenti tárgyú és számú rendeletre, közlöm, hogy folyamatosan igyekezni fogunk dokumentációs anyagokat minél nagyobb mennyiségben felterjeszteni. Ami Tito itteni látogatását illeti, ezzel kapcsolatban már terjesztettünk fel anyagokat (kinyomtatott programokat, étlapokat stb. stb.), de igyekezni fogunk összeállítani egy komplett újságkivágat kollekciót egész itteni tartózkodása menetéről. Már ide-mellékelten is küldök egy csomót.

Ezúttal jelentem, hogy legutóbbi látogatásunkat Nasszernél – melyet Bebrits elvtárs-sal együtt eszközöltünk – felhasználtuk arra, hogy megtudakoljuk érdeklődési körét, magyarországi látogatásával kapcsolatban. Az elnök kijelentette, hogy elsősorban az ipari létesítmények, a gyárak érdeklik, és azokat szeretné a legszívesebben meg-látogatni.

(Zágor György)
követ

Külügyminisztérium
Miniszter elvtárs részére
Budapest

MNL OL XIX-J-11-a 7. d.

10.
Náfe Záde, Egyiptom budapesti követe átadja megbízólevelét
Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének
1956. április 19.

00968/3/szig. titk.

Szigorúan titkos!

Készült: 2 pld.

Címzett: Követség Kairó

Mell.: 5 db.

Tárgy: Saríf és Záde látogatásáról készített feljegyzések

Követ elvtárs tájékoztatására mellékelten megküldjük Saríf egyiptomi ügyvivő búcsúlátogatása és Záde egyiptomi követ bemutatkozó látogatása alkalmából készített feljegyzéseket.

Budapest, 1956. április 18.

Veres János, osztályvezető h.[helyettes]

Protocole

Kertész József

Tárgy: Záde egyiptomi követ megbízólevelének átadása

Dobi István elvtárs, az Elnöki Tanács elnöke⁵⁰ f.[folyó] hó 16-án délelőtt 11 órakor fogadta Abdel-Hamíd Náfe Záde egyiptomi követet, aki átadta megbízólevelét.

⁵⁰ Dobi István (1898–1968) politikus. A Független Kisgazdapárt alelnökeként, majd 1947. júniustól elnökeként szerepe volt az FKgP munkaspártokkal való együttműködésében. Miniszterelnök 1948–1952, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke 1952–1967 között.

A megbízólevél átadásánál jelen voltak:

Kristóf István az Eln. Tan.[Elnöki Tanács] titkára⁵¹

Kárpáti József külügyminiszter-helyettes

Csatorday Károly, a Protocole id.[ideiglenes] vezetője

Gergely Miklós, a Protocole h.[helyettes] vezetője⁵²

Kertész József előadó

Lutfi egyiptomi köv.[követségi] attaché

Mohamed Ali egyiptomi köv.[követségi] irattári titkár

A követért lakására az elnök kocsiján Gergely Miklós és Kertész József elvtársak mentek el.

A megbízólevél átadása a protokolláris előírásoknak megfelelően rendben folyt le. Az általános gyakorlattól eltérően Záde, a Protocole-on tett bemutatkozó látogatása alkalmával kifejezett kérése alapján megbízólevele átadásakor beszédet nem mondott, csak néhány udvariassági szóval adta át azt Dobi elvtársnak. Dobi elvtárs erre szintén rövid udvariassági formával válaszolt.

(Megjegyzendő, hogy Záde 14-én, szombaton délután 2 óra után azt üzente be a Protocole-ra titkárával, hogy ha ragaszkodunk hozzá, mégis mondhat beszédet megbízólevele átadásakor. Közlöttük Lutfi attachéval, hogy sajnos már nagyon késő van ahhoz, hogy ezt megvalósíthassuk.) A követ kihallgatása az elnöknel kb. 40 percet tartott.

Záde követ, miután visszakísértük őket a követségre, mindkettőnket beinvitált és borral, süteménnyel és feketével kínált meg. A követ örömét fejezte ki afelett, hogy megbízólevelét ilyen hamar sikerült átadnia, s most már ténylegesen akkreditált

⁵¹ Kristóf István (1912–1979) politikus. 1942-ben letartóztatták, utóbb illegalitásban élt. Cipész, a bőrrős szakszervezet titkára lett, majd főtitkára. Az MDP KV tagja, majd osztályvezető 1949-től, országgyűlési képviselő. A SZOT elnöke 1953–1954-ben. Az MDP KV Revíziós Bizottságának elnöke 1954–1956 között. Ezredesként ülnök volt az Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának 1955. november 29–30-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának titkára 1956. február 27.–1961. október 7. között, utána az Magyar–Szovjet Baráti Társaság főtitkára volt 1968-ig.

⁵² Gergely Miklós (1921–) 1944-től a Külügyminisztérium munkatársa. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellé rendelt Gazdasági Hivatalban, az Útlevel Osztályon, a Hadifogoly Osztályon, a Rejtjel Osztályon, az Elnöki Osztályon teljesített szolgálatot. A Protokoll Osztály munkatársa, 1949–1963 között helyettes vezetője. 1957. március–1959. január között a berni követség első beosztottja. 1963–1968 között a Protokoll Osztály vezetője. 1968–1972 között Párizsban az UNESCO Állandó Magyar Képviselő vezetője volt.

követ⁵³ lett. Zâde igen barátságos vendéglátónak bizonyult, sokat mesélt kairói élményéből, közös ismerőseinkről pl. Resseguier osztrák követéről.⁵⁴ A követ távozásunk előtt kérte, szervezzük meg számára mielőbb a protokolláris látogatásokat.

Budapest, 1956. április 19.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

⁵³ Az állandó diplomáciai képviselők hivatalba lépésének idejét a megbízólevél átadásától (az akkreditációs folyamat lezárásaként) számítjuk.

⁵⁴ Olivier Resseguier az Osztrák Köztársaság ügyvivője (1953. március–1954. augusztus), majd rendkívüli követe és meghatalmazott minisztere (1954. augusztus–1955. március) volt Magyarországon.

11.
Náfe Záde, egyiptomi követ látogatása Hegedüs Andrásnál,
a Minisztertanács elnökénél
1956. május 17.

00968/5/szig.titk.

Szigorúan titkos
Készült 2 példányban!
Mell: 2 drb.

Zágor kt. [követ]
Címzett: Követség Kairó

Tárgy: Záde egyiptomi követ látogatásai

Követ elvtárs tájékoztatására mellékelten megküldjük Záde egyiptomi követ Hegedüs elvtársnál és Veres elvtársnál tett látogatásáról készített feljegyzéseinket.

Budapest, 1956. május 17.

Veres János
osztályvezető h.

Tárgy: Záde egyiptomi követ bemutatkozó látogatása Hegedüs elvtársnál.

Ma reggel 9 órakor Záde egyiptomi követ bemutatkozó látogatást tett Hegedüs elvtársnál. A beszélgetés általánosságok körül forgott (magyar ipar fejlesztése, Egyiptom iparosítása, a magyar–egyiptomi baráti kapcsolatok továbbfejlesztése, stb.). Záde semmi konkrétumot nem mondott, és amikor Hegedüs elvtárs egy-egy konkrét területet (gazdasági kapcsolataink, kulturális kapcsolataink) vetett fel, akkor is csak általánosságokkal válaszolt. Válaszai azonban igen baráti hangúak voltak (ismételten mondott ilyeneket: „számítunk barátaink segítségére, barátaink segítségével erősödött meg országunk, stb.”)

Amikor Hegedüs elvtárs Nasszer miniszterelnök magyarországi látogatását említette, a követ azt válaszolta, hogy az elnök „a baráti országokban” látogatásait július 23-a, az Egyiptomi Köztársaság nemzeti ünnepe⁵⁵ után kezdi meg, először Moszkvába utazik. Még nem tudja, hogy pontosan mikor kerül sor a további látogatásokra. Arról Záde egyáltalán nem tett említést, hogy Magyarországra Nasszer jövőre látogat csak el. Volt egy olyan benyomásom, mintha e tekintetben nem volna teljesen tájékoztatva. Nem volna ugyanis indokolt, hogy a követ ilyen általánosságokat mondjon e kérdésben, miután egyiptomi részről másúton már közölték velünk, hogy Nasszer látogatására jövőre kerül sor.⁵⁶

A szívélyes, baráti hangú beszélgetés kb. 40 percig tartott.

Budapest, 1956. április 21.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

⁵⁵ 1952. július 23-án volt a „szabad katonatisztek” államcsínye, más terminológia szerint az „egyiptomi forradalom”.

⁵⁶ Nasszer magyarországi látogatásának időpontját utóbb 1956 szeptemberére módosították. Vö. a 14. számú dokumentummal!

12.
Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Líbia kereskedelmi egyezményt
kíván kötni Magyarországgal
1956. június 5.

2359

1859

Rejtjeltávirat

Kairó, 1956. VI. 5.

Diplomag Budapest

Líbiával való kapcsolataink kérdésében eszközölt tapogatózásunkra ma hivatalosan közölték, első lépésként ker.[kereskedelmi] egyezményt kívánnak kötni és ebből a célból egy magyar delegációt meghívnak. Javaslom, hogy a hivatalos meghívás után Dénesel⁵⁷ és egy budapesti szakértővel én utazzak Líbiába, ahol a kormány tagjaival kitárgyalhatom a diplomáciai kapcsolatokat is.

Érkezett: 1956. VI. hó 5. nap 17 óra 50

Megfejtette: Bel-Or hó ” nap 18 óra 30

Követség 95.

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

⁵⁷ Valószínűleg elírás lehet, Dénesről van szó. Vö. a 2. számú dokumentummal.

13.

Rostás Istvánnak, a Külügyminisztérium II. Politikai Főosztálya vezetőjének közlése Zágor György kairói magyar követnek a Magyar–Egyiptomi Társaság alapításának előkészítéséről
1956. június 6.

Ügyiratszám: 005301/szig.titk

Szigorúan titkos!
Készült 2 példányban!

Külügyminisztérium
Budapest, II., Bem rakpart 47.
Távbeszélő: 350–100

Címzett: Kairó

Előadó:
Hivatalból
Díj Átalányozva

Hiv. Sz.:
Mell.:

Tárgy: A Magyar–Egyiptomi Társaság megalakítása

Közljük Követ elvtárssal, hogy a Magyar–Egyiptomi Társaság megalakításának kérdését időszerűnek látjuk újra megvizsgálni a jelenlegi helyzetben. Úgy látjuk, hogy a Társaság megalakítása kérdésének első felvetése óta kedvezően alakultak a körülmények és jó feltételekkel rendelkezünk ahhoz, hogy a Társaság megalakulhasson. A követség kapcsolatai az utóbbi időben nagymértékben kiszélesedtek, megnövekedett a Magyarországon járt egyiptomi hivatalos személyiségek száma stb.

A követség feladatát továbbra is abban látjuk, hogy néhány legjobb és legbefolyásosabb kapcsolatán keresztül, közvetve vegyen részt a Társaság megalakításában.

Ahhoz azonban, hogy a Társaság létrehozását ez év őszére elérhessük és ennek érdekében a követség az első lépéseket megtegye, szükséges, hogy a követség részletesen kifejtse elgondolásait a helyszínen szerzett tapasztalatai alapján. Ezért kérjük Követ elvtársat, hogy a követség terjesszen fel részletes jelentést arról, hogy milyen célokat tűzne ki maga elé a Társaság, mennyiben és hogyan teszik lehetővé az egyiptomi törvények ilyen társaság megalakítását, hogyan oldanák meg a Társaság helyiségeinek, kiadványainak a kérdését stb, stb.

Már előre is közöljük, hogy kölcsönösség elvének kidomborításánál esetleg hivatkozni lehetne arra, hogy Magyarországon a TTIT-én⁵⁸ belül létrejött a „Kelet barátainak köre” melynek keretén belül orientalisták, diákok, Közel-Keleten járt mérnökök és tudósok működnek.

Budapest, 1956. június 6.

(Rostás István)
főosztályvezető

MNL OL XIX-J-11-a 7. d.

⁵⁸ A Társadalom és Természettudományos Ismeretterjesztő Társulat (TTIT) átszervezéséből alakult meg 1953-ban a Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat (TTIT). 1958-ban vette fel mai nevét a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT).

14.
Zágor György, kairói magyar követ feljegyzése
Gamel Abden-Nasszer elnök magyarországi
látogatásának időpontjáról
1956. június 30.

Szigorúan titkos!
Készült 3 példányban
2 példány Központnak
1 példány Követségen

Kairó, 1956. június 30.

0107/1/1956.

Tárgy: Nasszer elnök látogatása

Budapestről való megérkezésemet követő napon – június 30-án – fogadott engem Ali Szabri,⁵⁹ Nasszer elnök politikai kabinetjének vezetője, akivel az egyiptomi köztársasági elnök magyarországi látogatásának ügyét beszéltem meg. Ali Szabri ezredes közölte, hogy az egyes országokban teendő látogatások jelenlegi program-állása szerint, Nasszer elnök Prágából szeptember 5-én délben fog repülőgépen Budapestre indulni, ahová legkésőbb délután 2 órakor érkezik meg. Budapestről 7-én estére tervezik a tovább utazást Bukarest felé, vonattal.

Rámutattam az ezredesnek, hogy minimum 3 estére van szükség Budapesten ahhoz, hogy egy hivatalos program lebonyolódhassék. Ali Szabri ezen észrevételem alapján módosította a Budapestről való továbbindulás időpontját és megállapodtunk, hogy 8-án, a reggeli órákban fog az elnök elindulni, de nem vonattal, hanem repülőgéppel. (Az én véleményem az, hogy amennyiben a magyarországi program megkövetelné a 8-i délelőttöt, úgy a Budapestről való indulás időpontján még tovább tárgyhatnánk és esetleg azt eltolhatjuk déli 12 óráig, hasonlóképpen, mint ahogy a csehek tették azt a Prágából való indulás esetében. Ily módon 8-án, azaz szombat délelőttre lehetne áttenni a közös nyilatkozat aláírását és az utána következő kitüntetés átadásokat.)

⁵⁹ Ali Szabri (1920–1991) török származású, egyiptomi politikus. Nasszer politikai kabinetfőnöke, 1956–1957 között az egyiptomi titkosszolgálat, a Gihaz al-Mukhabarat al-Amma vezetője, majd 1962–1965 között Egyiptom miniszterelnöke volt.

Ali Szabri ezredes arra kért, hogy az elnök magyarországi látogatásának általunk elkészített ideiglenes előzetes program-tervezetét minél hamarább juttassam el hozzá. Az előkészületeket illetően közölte, hogy Ali Rasíd elnökségi főkancellár (grand chambellaid)⁶⁰ fog Magyarországra jönni a program egyeztetése végett, illetve a ceremóniák kitárgyalása céljából. Ali Rasíd jelenleg Belgrádban tartózkodik, Nasszer elnök jugoszláviai útjának előkészítése végett.

A jugoszláv ideiglenes ügyvivőtől⁶¹ nyert értesülésem szerint, a köztársaság elnöki hivatalos delegáció 18 tagból áll és ezen kívül 10 adminisztratív, illetve technikai személy kíséri azt. Úgy gondolom, hogy kb. ilyen apparátussal fogja az egyiptomi elnök kelet-európai útját is abszolválni.

A jugoszlávok nem rendeznek Nasszer számára népgyűlést, ellenben Belgrádban díszpolgári oklevelet fognak neki ünnepélyesen átnyújtani. Úgy tudom, hogy ez nálunk is tradicionális szokás volt a múltban és kérem ezt a dolgot megfontolás tárgyává tenni.

(Zágor György)
követ

MNL OL XIX-J-11-a 8. d.

⁶⁰ Helyesen grand chambellan, amely kamarást jelent. Ali Rasíd Nasszer szűk kabinetjéhez tartozott.

⁶¹ 1953 márciusától 1956 májusáig Marko Nikezić (1921–1991) volt Jugoszlávia kairói nagykövete, aki később 1965–1968 között az ország külügyminisztere volt. Őt Josip Đerđa (1911–1990) követte a nagyköveti poszton 1956 júniusa–1963 júniusa között.

15.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba Gamel Abden-Nasszer elnök utazásának
tervezett Prága–Budapest–Bukarest útvonaláról és időpontjáról
1956. július 2.

2729

1063

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. VII. 2.

Diplomag Budapest

Nasszer Elnök szeptember 5-én délben repülővel indul hozzánk Prágából és tőlünk 8-án de. repülővel Bukarestbe. Kérlek előzetes program tervezetünk átnyújtását. Istentiszteletet 7-én délre kell tervezni. 7-én du. 3-tól ½6-ig úttörővasutat és csillebérci⁶² ifjúsági ünnepséget javaslok. 6-tól 8-ig tárgyalások és 9-től az egyiptomi fogadás lenne. 8-án de. írják alá a közös nyilatkozatot és adnák át a kitüntetések. Sürgős távirati választ kérek.

Érkezett: 1956.07 hó 2 nap 22 óra 35

Megfejtette: Haj-Ném. hó ” ” nap ” ” óra 50

=102=

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltávíratok Kairóból

⁶² A csillebérci úttörő nagytábor 1948. július 31-én avatták fel. 46,5 hektáros erdős, ligetes területen hozták létre az Úttörő Köztársaságot, ahol a gyermekek számára lakóingatlanokat és kiszolgáló épületeket építettek. Az úttörővasút és az úttörő postahivatal mellett különböző sportlétesítmények működtek.

16.
Zágor György, kairói magyar követ feljegyzése
Gamel Abden-Nasszer elnök magyarországi látogatásának
programtervezetéről
1956. július 19.

Szigorúan titkos

Kairó, 1956. július 19.

Tárgy: Nasszer elnök magyarországi útja

Legutóbb egy alkalmi futárral Protokoll Osztályunk számára megküldtem egy anyagot, mely hozzásegítheti a kitüntetési ügyek előkészítéséhez. Most ide mellékeltem [mellékelve] megküldöm azt a kiadványt, amelyet Tito kairói látogatásával⁶³ kapcsolatban adott ki az egyiptomi kormány francia és arab nyelven. Ez a kiadvány tartalmánál fogva – mely részletesen, óráról-óra tartalmazza a látogatás programját és minden programponthoz kapcsolatban a protokolláris procedúrákat – igen hasznos segédanyag lehet a mi számunkra. Ettől függetlenül azt is javaslom, hogy mi egy hasonló kiadványt készítsünk elő és adjunk ki, mégpedig magyar és arab nyelven, mivel ez gyakorlati kézikönyvvül szolgálhat nem csupán a feltehetően elég nagyszámú egyiptomi delegációnak, hanem mindazon magyar szervezeteknek és személyeknek, akik az egyiptomi elnök látogatásával kapcsolatban a programban érdekelve lesznek.

Megkaptam az otthon előzetesen elkészített program-tervezetet, amelyet Szarka miniszterhelyettes elvtárs hozott ide magával. Ezzel a tervvel kapcsolatban megjegyzéseim az alábbiak:

1.) Feltétlenül meg kell szervezni az ebédeltetést a repülőgépen Prága és Budapest között és ily módon mentesíteni kell a délutáni programot az ebédidőre szánt egy és fél órától.

2.) Az este 1/8 órakor kezdődő operaházi díszelőadás szünetébe be kell iktatni a diplomáciai kar illetve a diplomáciai képviselők vezetőinek tisztelgését Nasszer elnöknel, az Operaház díszsalonjában. (Amennyiben az este 10 órára tervezett vacsorára lennének hivatalosak a diplomáciai kar tagjai, úgy a bemutatkozás természetesen ezen a vacsorán lenne lebonyolítható)

⁶³ Joszip Broz Tito 1955. december 28. és 1956. január 6. között Egyiptomba látogatott. Nasszer éppen a fenti távirat keletkezésekor, 1956. július 12. és 19. között viszonzta a jugoszláv elnök januári látogatását.

3.) A szeptember 6-án délutánra előirányzott 2 alternatíva közül a kereskedelmi tanácsossal való egyetértés alapján nem a motorbicikli versenyt, hanem a vitorlás-versenyt javasolom, mivel inkább ezen van összefüggésben üzleti perspektívánk Egyiptomban.

4.) Az a programpont, amely a délután 6 órai visszaindulást tartalmazza Budapestre, nem precilírozza⁶⁴ milyen eszközzel történne ez, de mivel kb. 2 óra lett szánva a menetidőre, feltehető, hogy autóra gondoltak. Szintén a kereskedelmi tanácsossal való egyetértés alapján azt javasolom, hogy ez a visszautazás motorvonattal történjék, mégpedig a NIKEX-el⁶⁵ való együttműködéssel, mivel üzleti érdekeink ezt megkívánják.

Az ideiglenes programtervezetet csak 21-én fogom tudni átadni az egyiptomiaknak, mivel mind Ali Szabri politikai kabinetfőnök, mind Ali Rasíd (Grand-Chambellan), Nasszer kíséretében távol vannak Jugoszláviában. Ily módon a magyarországi látogatás ügyének tárgyalása az egyiptomiakkal lényegesen nem haladt előbbre, viszont állandó kontaktusban állok a barátokkal. Így szignalizálhatom⁶⁶ azt, hogy a Szovjetunióból való visszaérkezés időpontjának bizonytalansága esetleg egy 24 órás eltolódást idézhet elő Lengyelországtól kezdve Bulgárián, Csehszlovákián, Magyarországon és a többi országokon keresztül. Erre az előkészítés során gondolnunk kell. Most már csaknem bizonyos, hogy Budapestről Nasszer elnök nem Bukarestbe utazik, hanem Szófiába, mivel a bulgárok ki kívánják használni azt, hogy szeptember 9-én van a nemzeti ünnepük és ezen a napon megmutathatnák Nasszernek nemzeti hadseregüket, valamint képet adhatnak neki a bolgár népi demokrácia dolgozóinak örömnépéről. A románok nem emelnek kifogást az ellen, hogy Nasszer csak Szófia után megy majd Bukarestbe.

Minden baráti ország – benyomásom szerint – igyekszik előkészíteni valamilyen politikai lépést Nasszer látogatásának alkalmára, de hogy mit, azt titokban tartják. A követségnek nagykövetségre emelését a románok nem Nasszer látogatásának alkalmával kívánják felvetni, mivel a csehszlovákoknak is több mint 3 hónapig tartott ennek a dolognak a lebonyolítása és ő előttük a lengyeleknek még tovább.

Amint az otthoni kísértekezleten már felvettem, én azt javasolom, hogy a mi viszonylatunkban a nagykövetségre emelésre az „i”-re a pontot Nasszer látogatása alkalmával tegyük fel. Nasszer látogatásának az idejére egyeztessük a kulturális egyezmény aláírását is. Tegyük lehetővé esetleg egy magyar–egyiptomi sporttalálkozó lebonyolítását Budapesten, amire vonatkozólag jelenleg egy egyiptomi javaslat

⁶⁴ A „precilíroz” szó a precizíroz kifejezés téves átírata. Jelentése: pontosít, pontosan meghatároz.

⁶⁵ NIKEX – Magyar Nehézipari Külkereskedelmi Vállalat, magyar–szovjet közös vállalat, amelyet 1948-ban alapítottak. Tevékenységi körbe nehézipari termékek tartoztak.

⁶⁶ Szignalizál kifejezés jelentése: jelez.

fut az illetékes szervek irányába (lásd erre vonatkozólag egyidejűleg felterjesztett 065/4/1956 szig.titk. számú jelentésemet).

Tekintettel arra, hogy a követi konferencia miatt 5-én haza kell innen utaznom és már nem lesz időm Nasszer elnök látogatása előtt visszajönni Kairóba, igyekezni fogom Veres János elvtársat bemutatni Ali Szabrinak és Ali Rasídnak abból a célból, hogy ő folytathassa az elnök útjának előkészítésével kapcsolatos intézkedéseket.

(Zágor György)
követ

Külügyminisztérium
Miniszter Elvtárs részére
Budapest

Tárgy: Nasszer elnök magyarországi látogatásának programtervezete

Szeptember 5: 14:00 h – Érkezés a ferihegyi repülőtérre.

Katonai díszszemle

Üdvözlő beszédek

7–8.000 főnyi tömeg

Elvonulás motorkerékpáros rendőrök kíséretében

Útvonal dekorálva, végig tömeg biztosítva

15:00 h – Ebéd a szálláson.

16:30 h – Tisztelgő látogatás az Elnöki Tanács elnökénél

17:00 h – Tárgyalások az országházban

19:30 h – Díszelőadás az Operában: Állami Népi Együttes fellépése

22:00 h – Vacsora a párt és kormány vezetőinek részvételével a Néphadsereg Tiszti Háza nyári helyiségében.

Szeptember 6: 08:00 h – indulás Bábolnára. A gazdaság megtekintése után lovasbemutató majd indulás Balatonra.

14:00 h – ebéd Badacsonyan a Kisfaludy-házban.

16:00 h – Hajókirándulás a Balatonon. Jó idő esetén vitorlásverseny vagy motoros-verseny Tihanyban.

Rossz idő esetén a tihanyi apátság és a Halbiológiai Intézet megtekintése.

18:00 h – indulás Budapestre.

21:00 h – kormányfogadás a delegáció tiszteletére az Országházban

Szeptember 7.

9:30 h – Magyar Hősi Emlékmű megkoszorúzása

10:00 h – Ganz vagongyár meglátogatása. Üzemlátogatás után gyűlés a nagyüzemek dolgozóinak részvételével.

12:00 h – Szabad idő

13:00 h – A Fővárosi Tanács ebédje a delegáció tiszteletére

15:00 h – Városnézés, úttörővasút, a csillebérci úttörőtábor megtekintése

18:00 h – Tárgyalások az Országházban

21:00 h – Az egyiptomi követség fogadása

Szeptember 8.

09:00 h – Közös nyilatkozat aláírása és kitüntetések kiosztása

11:30 h – Búcsúztatási ünnepség a repülőtéren

12:00 h – Delegáció a repülőtéren Bukarestbe indul

Budapest, 1956. július 11.

MNL OL XIX-J-11-a 8. d.

17.
Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba Gamel Abden-Nasszer elnök tevezett
moszkvai, budapesti és bukaresti látogatásáról
1956. július 25.

3022

2834

Rejtjeltávirat

Kairó, 1956. VII. 25

Diplomag Budapest

Nasszer, ötödike helyett már elsején reggel 10 óra 30 perckor hozzánk érkezik. Negyedikén 9 órakor indul Bukarestbe. 17 főnyi hivatalos és 10 főnyi technikai kíséret között. A város- és községfejlesztési, oktatásügyi és külügyminiszter, a Termelési Tanács 2 tagja és 3 főszerkesztő. Pontos névsort 27-én küldöm. Program kitárgyalására a főkamrás 25-én indul Moszkvába és hozzánk körülbelül 4-én érkezik. Kéri mindent részletesen előkészíteni, hogy maximum 36 óra után tovább utaz- [a rejtjeltávirat hiányos]

Érkezés kelte: 1956. VII. hó 25 nap 13 óra 40

Megfejtette: Fis-Le hó ” ” nap 14 óra 00

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

18.
Gamal Abden-Nasszer elnök beszéde az 1952. évi
hatalomváltás negyedik évfordulója alkalmából.
A Szuezi-csatorna államosítása
1956. július 26.

Alexandria, At-Tahrír tér⁶⁷
1956. július 26.

Honfitársaim!

Béke legyen veletek! Asz-szalám alejkum!⁶⁸

Ma ünnepeljük a forradalom negyedik évfordulóját, a forradalom negyedik évét. Négy küzdelmes, harcos évet töltöttünk azzal, hogy megszabaduljunk a szégyenletes, hosszan tartó múlt árnyaitól, a bennünket hosszú évszázadokon át elnyomó gyarmatosítás, a zsarnokság uralmától, valamint a külföldi és a hazai kizsákmányolás hatásától.

Ma, honfitársaim, a Forradalom negyedik évfordulójához érve egyre elszántabbak vagyunk, és komolyabb erővel, erősebb hittel rendelkezünk.

Igen, honfitársaim, egyesültünk, forradalmat robbantottunk ki, küzdöttünk, harcoltunk, igyekeztünk és győzelmet arattunk. Ma a jövő felé fordulunk. A forradalom kitörése után négy évvel, a jövő felé fordulunk elszántsággal, erővel és hittel. Bízunk Istenben és magunkban. Igen bízunk Istenben és elszántságunkban, bízunk Istenben és erőnkben, hogy meg lehessen valósítani azokat a célokat, amelyekért a forradalom kitört és amelyekért az őseink (szüleink és nagyszüleink) is küzdöttek és harcoltak. Most a jövő felé fordulunk és érezzük, hogy Isten segedelmével győzni fogunk és győzelmet győzelemre halmozunk, folyton győzelmet aratunk, hogy megerősítsük a büszkeség elvének érvényesítését, a szabadság elvének megvalósítását, az emberi méltóság alapvető értékeinek érvényesülését és egy független államot hozzunk létre, egy valódi s nem látszat függetlenséget, és mellé politikai és gazdasági függetlenséget is.

⁶⁷ At-Tahrír tér magyar jelentése: Felszabadulás tér. Egyiptomban több tér is viseli a nevet, a két fontosabb Kairóban és Alexandriában található.

⁶⁸ A muszlim köszönés teljes formája: Asz-szálém álejkum wa rahmatullah wa barakatuh. Magyar nyelven a jelentése: Béke, Isten kegyelme és áldása legyen veletek!

Honfitársaim!

Amikor a jövőbe tekintünk, úgy érezzük, hogy harcunk még nem ért véget és nem lesz egyszerű. Hiszen egyáltalán nem könnyű a magunk sorsát ilyen gyanakvó légkörben, kölcsönös gyanakvástól kísért nemzetközi önzés, kizsákmányolás és összeesküvések sora közepette formálni. Egyáltalán nem könnyű építkezni, hazánkat felépíteni és a politikai, gazdasági függetlenségünket megvalósítani. Testvérek! Hosszú küzdelem vár ránk. Azért fogunk végig harcolni, hogy szabadságban, méltóságban és büszkeségben élhessünk.

Ma megteremtettük a lehetőséget és leraktuk a büszkeség, a szabadság és a méltóság alapjait. Testvérek! Állandóan a jövőbe kell tekintenünk ahhoz, hogy megőrizzük ezt a büszkeséget, szabadságot és emberi méltóságot.

Ma megfogalmaztuk azokat az alapelveket magunk és Egyiptom számára, amelyeket proklamálunk a világpolitikában és a nemzetközi politikában az emberiség szabadsága és fellendülése érdekében. Alkalmat kell találnunk, hogy ezeket az elveket elterjeszthessük.

Haladunk előre. Támogatjuk a szabadságot és a felszabadítást. Szembeszállunk az imperializmussal és kiszolgálóival. Hosszú és szakadatlan harc vár ránk, testvérek, ama elvek megvalósításáért, amelyekben szülőföldünk valamennyi polgárával együtt mindig is hittünk.

Ez a harc még nem ért véget és egyelőre nem is fog véget érni, éppen ezért állandóan ébernek és nagyon figyelmesnek kell lennünk a kizsákmányolók, a gyarmatosítók és kiszolgálóinak cselszövéseivel szemben.

A gyarmatosítók minden eszközt felhasználnak arra, hogy megszüntessék nemzeti jellegünket, meggyengítsék arabságunkat és elválasszanak egymástól bennünket. E célból létrehozták Izraelt, a gyarmatosító hatalmak védencét.

Az elmúlt napokban Egyiptom két leghűségesebb fia halt mártírhálált Egyiptomért. Mind a kettő önzetlen volt, küzdöttek és harcoltak az emelkedett és nagy cél, a humánus elvek, az eszménykép megvalósítása érdekében, értetek, Egyiptomért és az arabokért. Mindegyikük hitt nemzeti, arab és egyiptomi mivoltában. Példaértékű, hogy életüket és véréüket áldozták a hitért és ezekért az elvekért.

Pár nappal ezelőtt két, az emberek szívéhez legközelebb álló és leghűségesebb ember halt mártírhálalt: Musztafa Háfiz,⁶⁹ a palesztin hadsereg vezetője, a rábízott feladatok elvégzése közben halt vértanúhálált értetek, az arabokért és az arab nemzetért. Musztafa Háfiz mindent megtett azért, hogy kiképezze és megteremtse a palesztin

⁶⁹ Musztafa Háfiz (1920–1956) ezredes az egyiptomi katonai hírszerzés vezetője volt Gázában 1948–1956 között. 1956. június 12-én egy egyiptomi–izraeli kettős ügynök könyvbe rejtett bombával megölte. Másnap (július 13-án) újabb könyvbombát küldtek Szalah Musztafa egyiptomi katonai attasé ammani hivatalába. Szalah Musztafa kinyitotta a küldeményt és meghalt.

hadsereget és újból feltámassza Palesztina nevét. Talán elfelejtkeztek róla a gyarmatosítók kiszolgálói? Vajon elfelejtkezett róla a gyarmatosító hatalmak védenice, Izrael? Vajon elfelejtkezett róla a gyarmatosító hatalom? Egyáltalán nem. Úgy találták, hogy Musztafa Háfiz közvetlen fenyegetés számukra, a mohóságukra, az összeküvésre, amelyet ellenetek, a nemzeti és az arab érzések és az Arab-világ ellen szöttek. Megölték Musztafa Háfizt a legaljasabb árulás és csalás eszközeit felhasználva. De vajon tényleg úgy gondolják, hogy megölték Musztafa Háfizot, vagy hogy megszabadultak Musztafa Háfiztól, és nem találni mást, aki Musztafa Háfiz helyére lép? Egyiptomban és Egyiptom minden táján mindegyik egyiptomi állampolgár ugyanazokat az elveket vallja és hisz ezekben az elvekben, eszményképben.

Ami Szaláh Musztafát illeti, ő pedig a testvéretek és testvérem, aki velem indult július 23-án. Ő Egyiptomért harcolt és hitt az elvekben és az eszményképben. Szaláh Musztafa hitt bennetek, a szabadságotokban, a büszkeségekben, a méltóságotokban július 23-án, azonban ő inkább csendben küzdött és harcolt. Közületek senki nem ismeri Szaláh Musztafát, senki nem tudja, mit tett Szaláh Musztafa és milyen szerepet játszott Szaláh Musztafa a július 23-i forradalomban. Szaláh Musztafa inkább harcolt és küzdött abban a hitben, hogy testét, lelkét és vérért adja értetek, az egyiptomi mivoltotokért, elveitekért és eszményképeitekért. Hitt abban, hogy az arab nézetért, illetve az arab világért adja testét, lelkét és vérért.

Szaláh Musztafát a legrútább hitszegő és áruló módon gyilkolták meg. Miután Szaláh Musztafát ilyen módon gyilkolták meg, úgy érzem, hogy a banditák, amelyekből létrejött [Izrael] állam, megint újra visszaváltoztak banditákká, mint [az állam] 1948-as alapítása előtt.

Honfitársaim! Ez jó előjel. Ma Izrael újból kezd visszatérni az 1948. év előtt követett bandita módszerekhez. Így tehát közel van a győzelem napja. Tévednek, ha azt hiszik, hogy Szaláh Musztafa meggyilkolásával végeztek vele, és nem lesz Egyiptomban több hozzá hasonló személy. Tévednek, ha azt hiszik, hogy ezekkel az alattomos módszerekkel képesek megfélemlíteni minket vagy az arab nemzetet. Mi mindannyian a magasztos elvekért és az eszményképért munkálkodunk. Mindannyian a nemzet, az arab jellegünk érdekében munkálkodunk. Mindannyian teszünk azért, hogy megvédjük magunkat a gyarmatosítástól, azok kiszolgálóitól és védencétől, Izraeltől. Továbbra is harcolni és küzdeni fogunk. Mindannyian készek vagyunk feláldozni magunkat a szülőföldünkért.

Honfitársaim! Ez az a harc, amelyet folytatunk. Jelenleg harcot vívunk a gyarmatosítás, annak taktikája és módszerei ellen, a gyarmatosítók védenice, Izrael ellen, amelyet a gyarmatosítók azzal a céllal hoztak létre, hogy megsemmisítsék nemzetünket és szétzúzzák Palesztinát. Igen, sikerült nekik szétzúzni Palesztinát, és feltámasztották Izraelben a banditizmust. Megerősítették Izraelt azért, hogy elpusztít-

sanak bennünket, földönfutókká tegyenek bennünket. Olyan mértékig bátorították Izraelt, hogy az egész világnak kijelenthette: a Szentföld a Nílustól az Eufráteszig terjed. Tudatában vagyunk az ebből fakadó veszélynek, s meg fogjuk védeni nemzetünket. Mindnyájan védelmezni fogjuk arabságunkat, és annak szellemében fogunk szorgalmasan munkálkodni azért, hogy az arabok hazája az Atlanti-óceántól a Perzsa-öbölíig terjedjen.

Honfitársaim!

Az arab nemzeti érzés mindinkább előtérbe kerül. Az arab nemzeti érzés győzedelmeskedik, tért hódít és tisztában van a haladás irányával. Az arab nemzet pontosan érzékeli, hogy ki a barátja és ki az ellensége. Az arab nemzet tudatában van annak, hogy léte az egységtől függ, ereje pedig nemzeti érzésében van.

Honfitársaim! A mai napon szeretett drága és testvéri szíriai véreitek felé tekintek, akik elhatározták és nyilvánították szándékukat, hogy szabad, kölcsönös tiszteleten és megbecsülésen alapuló tartós unió keretében egyesülnek veletek, hogy ilyen módon a szabadság, a büszkeség és a méltóság elveit együttesen megerősíthessük, az arab nemzeti érzést és az arab egységet megszilárdíthassuk.

A ti nevetekben azt mondom a szír testvéreiteknek: Nagy szeretettel fogadunk benneteket, testvérek! Azt állítjátok az [szír] alkotmányotokban, hogy ti az arab nemzet része vagytok. Mi is azt mondjuk az alkotmányunkban,⁷⁰ hogy mi az arab nemzet része vagyunk. Testvéreim, haladjunk együtt egyesülve, kéz a kézben, közös akarat-tal egy emberként, hogy megszilárdítsuk a valódi büszkeség és az igazi méltóság elveit, hogy megteremtsük a tényleges politikai és gazdasági függetlenséget az Arab-világ minden táján.

Honfitársaim!

Azóta, hogy Egyiptom meghirdette a maga szabad és független politikáját, a világ elkezdte éber figyelemmel kísérni Egyiptomot és számolni vele. Mindazok, akik a múltban semmilyen jelentőséget sem tulajdonítottak nekünk, nem számoltak velünk, most kezdenek komolyan venni bennünket. Kezdi komolyan venni az arabokat és természetesen az arab nemzeti érzést is. Régen a főbiztos, vagy a brit nagykövet irodái előtt váraoztattak bennünket. De ma, miután kivívtuk politikai függetlenség-

⁷⁰ Az 1956. évi egyiptomi alkotmány az *al-Vakáie al-Mászríja* hivatalos közlöny 5. számában jelent meg 1956. január 16-án. A törvényhozó testület a parlament, ahová választások alapján jutottak be a képviselők. Az 1956-os alkotmány prezidenciális rendszert vezetett be, erős elnökkel és egypárti vezetéssel. Az 1952. évi forradalom elvein alapult, biztosította a lelkiismereti szabadságot, a hitélet szabad gyakorlását. De kimondta, hogy az iszlám az államvallás, és ennek elvei képezik a törvényhozás legfőbb forrását. Jogilag nem volt elfogadott a muszlim nő és a keresztény férfi házassága, de keresztény nő hozzámehet muszlim férfihoz. A törvény szerint muszlim nem térhet át más hitre, míg keresztény áttérhetett az iszlámra. A Szíriával kötött államszövetség idején (1958–1961) nem tartottak szavazást.

günket, nyilvánvalóvá tettük az alapelveinket, összefogtunk és nemzeti egységfrontot hozunk létre ennek a népnek a fiaiból a gyarmatosítás, az elnyomás, a cenzúra, a kizsákmányolás és a külföldi beavatkozás ellen. Számításba vesznek bennünket. Most már jól tudják, hogy jelentős országunk van, amely azt tehet, amit akar.

Napjainkra Egyiptom nemzetközi tekintélye érezhetően megnőtt, az arabokat és az arab nemzetet sokkal inkább tiszteletben tartják és nemzetközi szerepük növekedett. Ezen az alapon került sor, testvérek, a brioni konferenciára.⁷¹ Elutaztam a konferenciára azzal a céllal, hogy találkozzam Titóval, a jugoszláv elnökkel és Nehruval, az indiai miniszterelnökkel, azzal a két államfővel, akik meghirdették az el nem kötelezett politikát, azaz a szabad és független politikát. Brionira utazva meglátogattam Jugoszláviát és találkoztam a jugoszláv néppel. Megérintett a jugoszláv nép barátsága Egyiptom népe iránt. A jugoszláv nép nagyra becsüli Egyiptom népét. Brionira való érkezésem után kezdtük a megbeszélést és tárgyalást a nemzetközi kérdésekről, illetve a saját problémáinkról. A brioni konferencia nagy sikert hozott az el nem kötelezettség elvére épülő egyiptomi politika számára, nagy győzelem az arab ügy szempontjából, amely most egy nemzetközi fórumon kapott hangot.

A brioni konferencia résztvevői kinyilvánították, hogy a bandungi értekezleten elfogadott tíz alapelv talaján állnak, és a tanácskozásról kiadott közlemény hangsúlyozta, hogy a három kormány, Jugoszlávia, India és Egyiptom vezetői áttekintették a nemzetközi helyzet fejleményeit. A nemzetközi problémákkal kapcsolatban hasonló állásponton vannak, ami szoros együttműködést alakított ki közöttük. Ugyancsak nagy örömmel állapították meg, hogy az országaik által követett politika bizonyos fokig hozzájárult a nemzetközi feszültség enyhüléséhez és az államközi kapcsolatoknak az egyenjogúság szellemében történő fejlesztéséhez.

Ezután, a konferencia határozata szerint: a tavalyi évben tartott bandungi konferencia határozott alapelveket hagyott jóvá, melyeket a nemzetközi kapcsolatok alapjának kell tekinteni. A három állam vezetője újra hangoztatja az általuk mindig támogatott [bandungi] tíz alapelvet. Továbbá tudomásul veszik, hogy a nemzetközi konfliktusok és feszültségek félelemmel töltik el a világot jelenleg és a jövőben is. Amíg a félelem uralkodik a világon, nem lehet a békét szilárd alapokra építeni.

Az elmúlt évben jóváhagyott bandungi nyilatkozat tíz elve szerint: minden egyes nemzet szabadon választhatja meg a politikai és gazdasági rendszerét, valamint az életmódját is, az ENSZ Alapokmány céljaival és elveivel összhangban, minden két-

⁷¹ 1956. július 19-én a Jugoszláviához tartozó Brioni szigetén Tito jugoszláv elnök, Nehru indiai miniszterelnök és Nasszer egyiptomi elnök a bandungi konferencián elfogadott elvek mentén meghirdette az el nem kötelezettség politikáját. A három politikai vezető a konferencia keretén belül elítélte a világ tömbökre való felosztását, követelték a leszerelést, az atomenergia békés célokra való felhasználását, valamint síkra szálltak a nemzetközi kereskedelem akadályainak a felszámolásáért.

ség és félelem nélkül, a kölcsönös bizalom és jószándék révén. A nemzeteknek gyakorolniuk kell az egymás iránti toleranciát és a békés egymás mellett élést. A nemzeteknek jószomszédi viszonyt kell ápolniuk és mindent meg kell tenniük az őszinte együttműködés érvényesítésére.

Ezek az alapok, amelyeket a bandungi konferencia lefektetett az államok közötti kapcsolatokat illetően: az alapvető emberi jogok és az ENSZ Alapokmánya céljainak és elveinek tiszteletben tartása. Valamennyi nemzet szuverenitásának és területi sérthetetlenségének tiszteletben tartása. Valamennyi emberfajta és valamennyi nemzet – legyen az nagy vagy kicsi – egyenlőségének elismerése. Más nemzetek belügyeibe való be nem avatkozás. Minden egyes nemzet azon jogának elismerése, hogy egyénileg vagy kollektíven védelmezze önmagát. Tartózkodás az olyan kollektív védelmi rendszerekbe való belépéstől, amelyeknek célja bizonyos nagyhatalmak különleges érdekeinek szolgálata, mint azok a paktumok, amelyeket létrehoztak, és amelyekbe beillesztették a védelem nevében saját érdekeik szolgálatát. Tartózkodás attól is, hogy nyomást gyakoroljon más hatalmakra. Tartózkodás az agressziótól, az agresszióval való fenyegetéstől vagy az erőszak alkalmazásától más országok területi épségével vagy politikai függetlenségével szemben. Minden nemzetközi viszály békés eszközökkel való rendezése. A kölcsönös érdekek és az együttműködés elősegítése. A nemzetközi jog és a nemzetközi kötelezettségek tiszteletben tartása.

Ezek voltak a bandungi értekezlet által jóváhagyott elvek, melyek a nemzetközi kapcsolatokat szabályozzák abból a célból, hogy a nagyhatalmak ne használják játékszerként a hatalmuk alatt álló kis országokat, és ne fenyegezzék őket a hatalmon és befolyáson alapuló politikájuk végrehajtására.

A bandungi konferencián jóváhagyott elveket a brioni értekezlet újra megerősítette, sőt kijelentette, hogy ezekhez ragaszkodik és ezeknek az elveknek kell az országok közti kapcsolatok alapjául szolgálniuk.

Aztán a brioni konferencián kijelentették, hogy növelik az erőfeszítéseket, hogy haladást érjenek el a világ elmaradott területeinek fejlesztése terén és hogy a népek közötti tartós béke és stabilitás állandósításának egyik legfontosabb feltétele megvalósuljon.

Ezt követően a brioni tanácskozás a Közel-Keletet érintő kérdésekkel foglalkozott. India kormányfője, Nehru támogatásáról biztosította az arab álláspontot. Jugoszlávia vezetője, Tito is hasonló véleményét képviselt.

A nagyhatalmak egymást keresztező közel-keleti érdekei vezettek a nehézségek növekedéséhez, ami a jelenlegi helyzetet megbénítja. A közlemény rámutatott arra, hogy a valódi kérdéseket olyan módon kell rendezni, hogy az biztosítsa a jogos gazdasági érdekeket, azzal a feltétellel, hogy a megoldások az érintett népek szabadságára alapozódjanak. Az ezeken a területeken élő népek szabadságának nemes

óhajához nemcsak a béke szükségeltetik, hanem ehhez kell a jogos gazdasági érdekek biztosítása is.

Emellett a brioni konferencia résztvevői aláhúzták, hogy a palesztin helyzet rendkívül veszélyes a világbékére, és a három vezető – az indiai, a jugoszláv és az egyiptomi – leszögezte, hogy ezzel összefüggésben a bandungi konferencia határozatát támogatják.

Ezzel kapcsolatban a bandungi konferencia határozata így szól: a palesztin helyzet miatt kialakult közel-keleti feszültséggel, illetve ennek a feszültségnek a világbékét veszélyeztető hatásával kapcsolatban az ázsiai-afrikai konferencia bejelentette, hogy támogatja az arab palesztin nép jogos igényeit, és követeli a palesztin ügygel kapcsolatos ENSZ határozatok végrehajtását.

Aztán a brioni konferencia még egy arab témával, az algériai kérdéssel foglalkozott.⁷² A három kormányfő foglalkozott az Algériában kialakult helyzettel, amely szerintük nemcsak nagy figyelmet érdemel, hanem sürgős megoldást igényel az algériai nép természetes jogainak érvényesítése szempontjából, hogy a világ e tájékán a béke megszilárdulhasson. A három kormányfő abból indul ki, hogy a gyarmati uralom egyáltalán nem kívánatos, sőt mi több, káros mind a hatalmon lévőknek, mind pedig az alávetetteknek. Úgy vélik, kötelességük kifejezni teljes szolidaritásukat az algériai nép szabadságvágyával. Tudatában vannak annak, hogy Algériában tekintélyes számban élnek európaiak⁷³, akiknek érdekeit meg kell védeni. Ők azok, akiknek a helyzetét Franciaország ürügyként használja. Ugyanakkor ez nem akadályozhatja meg az algériai nép törvényes jogainak elismerését. A kormányfők támogatnak minden erőfeszítést és tárgyalást, amely az igazságos és békés megoldást tűzi ki célként, különösképpen az erőszakos cselekmények leállítását mozdítja elő.

A brioni konferencia egyik eredménye az, hogy a nemzetközi kapcsolatok alapelvei megfogalmazásra kerültek, elmondtuk a véleményünket a világ különböző problémáiról: Németország ügyéről Európában,⁷⁴ Kína ügyéről Ázsiában, Palesztina és Algéria kérdéséről, amely minket, arab nemzetet és arab népet aggaszt.

⁷² Algéria 1830-tól volt francia gyarmat, 1948. novemberi alkotmány értelmében Franciaország három megyéje (département) lett és a francia Belügyminisztérium igazgatása alatt állt. Az Algériai Nemzeti Felszabadítási Front (Front de Libération National – FLN) Ben Bella vezetésével 1954. november 10-én függetlenségi háborút indított Franciaország ellen, ami 1962. március 18-án az eviani szerződés aláírásával fejeződött be.

⁷³ Algériában körülbelül egymillió európai származású ember élt, akiket „fekete lábúaknak” (pied noir) neveztek.

⁷⁴ A két Németország Európa megosztottságának szimbóluma is volt. A Németországi Szövetségi Köztársaság 1955. május 9-i felvétele a NATO-ba egyben az európai status quo és a megosztottság megerősítése is. 1955. július 18. és 23. között, Genfben az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Nagy-Britannia és a Szovjetunió vezetői tárgyalásokat folytattak – többek között – a német kérdéssel.

Tito elnök és Nehru miniszterelnök álláspontja teljes mértékben megegyezett az arab állásponttal. Ennek révén az arab álláspont megerősítést nyert, és tudatosította jelentőségét a világpolitikában.

Ezek a szavak hangzottak el a brioni konferencia során. Ha szétnézünk, azt látjuk, hogy a forradalom óta Egyiptom azért küzd, hogy saját maga és az arabok ügyét más útra terelje, és ne kelljen másoktól kéregetni. Mindig is az volt a véleményünk, hogy ezt akkor tudjuk elérni, ha már kivívtuk a politikai és a gazdasági függetlenséget. Az 1952-es forradalom után – és a forradalom előtt is – úgy gondoltuk, hogy a politikai függetlenség nem lehet teljes, ha nem párosul gazdasági függetlenséggel, olyan szilárd alapokon álló gazdasággal, amely ellen tud állni a gyarmatosítók, kizsákmányolók és nyereszkeskedők összeesküvésének.

A politikai függetlenség megteremtésével egyidejűleg mi a gazdasági függetlenség megvalósításán is dolgozunk.

Annak érdekében, hogy az angol megszállók Egyiptom területéről kivonuljanak, sokféle eszközzel harcoltunk, amelyeket mindannyian ismertek: küzdöttünk kéréletlenül és rugalmasságot is tanúsítva; erőszakos eszközökkel és tárgyalások révén is. Ezzel az volt a célunk, hogy Egyiptom számára a valódi függetlenséget biztosítsuk, hogy a hatalom Egyiptomban kizárólag Egyiptom népét illesse meg, hogy Egyiptom égboltján egyedül az egyiptomi zászló lengjen.

Ezért a célért a forradalom óta eltökélten harcolunk. Mindig is meg voltunk győződve arról, hogy ki tudjuk vívni a politikai függetlenséget, hogy képesek vagyunk megsemmisíteni a gyarmatosítók kiszolgálóit. Amikor eltávolítottuk a gyarmatosítást kiszolgáló erőket, a gyarmatosítás tarthatatlanná vált, és a megszállást többé nem lehetett fenntartani. A gyarmatosítás és megszállás megszűnt, minthogy képtelen volt fennmaradni, ugyanis köztetek – Egyiptom fiai és a honfitársaim között – nem talált egyetlen személyt sem, aki együttműködött volna vele, vagy segítette volna fennmaradását. Ilyen módon a gyarmatosítás, a megszállás véget ért, és az elmúlt hónap folyamán az 1882-ben hazánk földjére lépett megszálló erők utolsó egységei is elhagyták Egyiptomot. Akik 1882-ben behatoltak Alexandriába, vereséget szenvedtek Kafr ad-Davár-nál, legyőzték a betolakodókat, akik képtelenek voltak folytatni a küzdelmet.⁷⁵ Igen, egyáltalán nem tudták folytatni a hadjáratot, kudarcot vallottak. Győzelmet aratott felettük Urábi Kafr ad-Davár-nál. Nem tudtak benyomulni a területeinkre és kivonultak. Elhagyták Alexandriát, visszavonultak. Nem voltak képesek szembeszállni velünk szemtől szembe, kizárólag árulással és csalással

⁷⁵ Itt Nasszer az 1882. augusztus 5-ei összecsapásra utal. A brit erők megtévesztésre és felderítésre használták a Urábi Kafr ad-Davár város – Al-Behíra tartományban, Alexandriától keletre kb. 30 km-re – elleni támadást, miközben a főerők a Szezi-csatornán vonulnak Kairó ellen. Az egyiptomiak fényes győzelemként értékelik az ütközetet, amelynek során a brit haderők visszavonultak.

szálltak. A Szuezi-csatorna felé indultak és az ottani kiszolgálóik segítségével Tell al-Kabír-ba érkeztek és onnan elfoglalták Egyiptomot és megsemmisítették Egyiptom haderejét is⁷⁶.

Szemtől szembe soha nem tudtak szembeszállni velünk. 1882-ben legyőztük őket. 1807-ben is legyőztük őket, a Fraser⁷⁷ által vezetett expedíciót, amikor Egyiptomot meg akarták szállni és hatalmukba keríteni. Amikor Rosettába érkeztek, Rosetta lakossága ment ki ellenük, és Rosetta polgári lakosai legyőzték a brit katonai expedíciót, és a tenger felé visszavonulásra kényszerítették őket. Honfitársaim, Testvéreim, igen, ez történt 1807-ben és 1882-ben is.

Az az igazi Egyiptom, amely 1807-ben legyőzte Frazert és 1882-ben az angolokat Kafr ad-Davár-nál. Az angolok csak árulás és csalás útján tudták a hatalmat gyakorolni, miután megszálltak minket.

Honfitársak! A forradalom kitörése óta mindent megteszünk a politikai függetlenségünkért, hogy újra büszkékké lehessünk és méltóságunkat visszaszerezzük. Hála Istennek, június 18-án egyedülként emelhettük a magasba, az ég felé egyiptom zászlaját. Megvalósítottuk Egyiptom teljes szuverenitását. Ezzel az óhajtott céljaink, amelyek megvalósítására törekedtünk és keményen küzdöttünk, jelentős részben teljesültek.

Ugyanakkor, testvéreim, egyáltalán nem téveszthetjük szem elől a gazdasági függetlenségért vívott harcot sem. Sohasem hagytuk ezt figyelmen kívül '52, azaz a forradalom éve óta, mivel tisztában vagyunk azzal és meggyőződésünk, hogy a politikai függetlenség nem létezhet gazdasági függetlenség nélkül, hogy a gazdasági függetlenség a politikai függetlenség szerves része. A politikai függetlenség nem tekinthető valóságosnak gazdasági függetlenség nélkül, ugyanis akkor, ha gazdasági függőség áll fenn, azt befolyásolásra használhatják fel.

1953. évtől komolyan dolgoztunk a termelés fejlesztésén, és ezzel az a célunk, hogy megteremtjük gazdasági függetlenségünket. Ebbe az irányba indultunk, és sikerrel jártunk, mert saját magunkra, vagyonunkra, verejtékünkre és erőnkre támasz-

⁷⁶ 1882. január 8-án a brit és a francia kormány közös diplomáciai jegyzéket juttatott el Egyiptomba, amelyben fegyveres segítséget helyeztek kilátásba, ha Tavfik kedive hatalma veszélybe kerülne. Tavfik brit és francia támogatása ellenállásba ütközött az egyiptomi Képviselőtanácsban. 1882. június 11-én Alexandriában összecsapás volt az arab lakosság és az európaiak között, amelynek következtében Tavfik elhagyta Kairót. A britek védelmét élvező Tavfik alkirály 1882. augusztus közepén Mohamed Saríf pasát bízta meg kormányalakítással. A brit erők szeptember 13-án az at-Tell al-Kabír-i csatában legyőzték az ellenállók hadseregét, másnap bevonultak Kairóba, ahol Tavfikot is visszahelyezték alkirályi tisztségébe.

⁷⁷ Alexander Mackenzie Fraser (1758–1809) brit altábornagy. 1807-ben az irányítása alatt álló brit csapatok elfoglalták a stratégiai is fontos Alexandriát. A brit csapatok további előrenyomulása azonban kudarcba fulladt, és súlyos veszteségeket szenvedtek. A Mohamed Alival 1807. szeptember 19-én kötött egyezmény értelmében a brit expedíciós hadsereg elhagyta Egyiptomot.

kodtunk. 1952 és 1954 között kb. 16%-kal emelkedett a nemzeti jövedelem, és 1954 és 1956 között azzal egyenértékű, vagy magasabb százalékos növekedést sikerült megvalósítani.⁷⁸

Dolgozunk, vannak gondjaink és ismerjük mindazokat a módszereket és játszmákat, amelyekkel minket, a szüleinket és az őseinket is kihasználtak. Ezért amikor a politikai függetlenség elérésére törekszünk, azzal párhuzamosan a gazdasági függetlenség megvalósításáért is dolgozunk.

A felszabadulás évfordulóin, illetve a felszabadulás ünnepén,⁷⁹ amikor érezzük a politikai függetlenséget, a világ felé fordulunk, és azt mondjuk: felejtjük el, ami elmúlt! Így közelítünk még a gyarmatosítókhoz is, azokhoz az emberekhez, akik megszálltak minket, majd eltávoztak, akik az őseinket és a fiainkat meggyilkolták. Június 19-én azt mondtam: mindenkinek nyújtom a kezemet. Egyiptom mindenkinek békejobbot nyújt, kibékül azokkal, akik békében szeretnének élni vele, és ellenséggént kezeli azokat, akik ellenségesek vele.

Célunk politikánk, azaz a független politika megvalósítása, amely Egyiptomból – és nem Londonból vagy Washingtonból vagy Moszkvából vagy bármely más országból – ered, olyan politikáé, amely lelkiismeretünkből és érzéseinkből fakad. Mint ahogyan már említettem, készek vagyunk mindenkivel együttműködni azzal a feltétellel, hogy a tervezett együttműködés soha nem veszélyeztetheti nemzetünket és arab nemzeti érzésünket. Magától értetődőnek tartjuk, hogy az együttműködés nem történhet függetlenségünk és méltóságunk kárára.

A múlt év június 19-én megismétltem azt a beszédet, amelyet a forradalom kitörése óta mondok. Ma a forradalom kitörését követő minden fontos eseményről beszélek nektek, a tárgyalásokról, a tanácskozásokról és több dologról azért, hogy tisztán lássátok, mi folyik körülöttetek.

’52 óta, a forradalom győzelme után Anglia és Amerika kapcsolatba lépett velünk. Arra próbáltak rávenni bennünket, hogy lépünk szövetségre, kössünk egyezményeket velük, hogy írjunk alá szövetségi szerződéseket és egyezményeket. Válaszunk az volt, hogy nem léphetünk velük szövetségre, csak az arab országok közreműködé-

⁷⁸ 1953-ban Egyiptom teljes évi külkereskedelmi forgalmából az egyes államok részesedése ezer egyiptomi fontban kifejezve a következő volt: Nagy-Britanniából az import: 17.381.1, ide az export: 14.785.6. Amerikai Egyesült Államokból az import: 27.668.7 ide az export: 5.683.6. NSZK-ból az import: 18.381.1, ide az export: 11.119.5. Franciaországból az import: 15.440.3, ide az export: 17.980.1. Indiából az import: 3.644.4, ide az export: 15.942.9. Olaszországból az import: 13.508.6, ide az export: 10.154.1. Szovjetunióból az import: 4.920.8, ide az export: 4.142.1. Lengyelországból az import: 2.020.4, ide az export 1.467.3. Csehszlovákiából az import: 3.258.4, ide az export: 3.322.9 volt. MNL OL XIX–J–11–a 6. d. 1955. évi országjelentés (48. oldal).

⁷⁹ 1956. június 18. a felszabadulás ünnepe Egyiptomban, amikor az utolsó brit katona kivonult Egyiptomból.

sével létrejövő egyezményen alapuló szerződéshez csatlakozhatunk. Mindig ugyanazt mondtam nekik, ami a tárgyalások jegyzőkönyveiben is megtalálható: ha szövetségi szerződést kötünk Nagy-Britanniával, Egyiptom képes lesz-e akarátát rákényszeríteni Britanniára? Képes lesz-e Egyiptom véleményt formálni Britannia mellett? Ha egy asztalnál ülünk, ahol Eden képviseli Nagy-Britanniát, és mi reprezentáljuk Egyiptomot, hogyan szövetkezik egy ilyen nagyhatalom egy kis országgal, mint mi? Ez nem lesz szövetség, hanem egyfajta alárendeltség. Mindig mondtam nekik, hogy ez egyfajta függőség, és mi nem fogadjuk el az alárendeltséget. Az egyenrangú felek közötti együttműködés elve alapján tudunk veletek kooperálni. Egyetértésre juthatunk, barátkozhatunk, de semmiképpen nem fogadjuk el a függőséget és alárendeltséget.

A tárgyalások első ülésén – gondolom ez 53' áprilisában volt⁸⁰ – jelen volt Robertson tábornok, és arra kért minket, hogy írjunk alá egy 25 évre szóló szerződést Britanniával, de ezt visszautasítottuk. Megszakadtak a tárgyalások az első két ülés után. Elutasítottuk ezt a szövetséget, és közöltük: a kivonulási egyezményt kívánjuk aláírni és azért küzdünk. Nem lépünk szövetségre velük, minthogy a velük való szövetségünk alárendeltséget és függőséget jelent számunkra. Az '52-ben elmondottakat most is megismétlem. Nem látok különbséget az akkori és a mai kijelentéseim között! Ez a beszédem hangzott el '52-ben, minden ülésen és ezt jegyezték le minden jegyzőkönyvben.

'52-ben kezdtünk el beszélni az egyiptomi hadsereg felfegyverzéséről. Közöltük velük, hogy az általunk kért fegyverek szállításával bizonyítsák be a barátságukat. Készek vagyunk kifizetni a fegyverek árát. Azt válaszolták nekünk: akkor adunk fegyvereket, ha aláírjuk velük a kétoldalú biztonsági egyezményt.

Tudjátok, mit jelent a kétoldalú biztonsági egyezmény? Azt jelenti, hogy jön egy amerikai misszió és itt tartózkodik Egyiptomban, hogy irányítsa az egyiptomi hadsereg ügyeit. És onnantól kezdve Abdel-Hakím Amer-nak nincs köze az egyiptomi hadsereghez. Ez az úgynevezett kétoldalú biztonsági egyezmény.

⁸⁰ Az egyiptomi–brit tárgyalások az Egyiptomban állomásozó brit csapatok kivonásáról 1953. április 27-én, az egyiptomi Miniszterelnökségen kezdődtek. Az egyeztetések 1953 májusában szüneteltek. Nasszer ösztönözte a brit katonákkal szembeni ellenállást. A kairói brit nagykövetség diplomáciai jegyzékben tiltakozott az egyiptomi ellenállás miatt az egyiptomi kormánynál 1953 novemberében. 1953 decemberében Nagy-Britannia (Winston Churchill és Anthony Eden), Franciaország (Joseph Laniel) és az Amerikai Egyesült Államok (Dwight D. Eisenhower és John Foster Dulles) részvételével tanácskozott. Az egyiptomi és brit tárgyalások 1954 júliusában újakezdődtek, Nasszer, Abdel-Latif al-Bugdádi, Szaláh Szálem és Mahmúd Fauzi külügyminiszter, illetve Ralph Stevenson kairói brit nagykövet, Benson, az egyiptomi brit erők főparancsnoka, Ralph Moore brit nagykövetség meghatalmazott minisztere és Anthony Head, a brit hadügyminiszter közel-keleti tanácsadója között. A megbeszélések eredményeképpen 1954. július 27-én parafálták az egyiptomi–brit egyezményt, 1954. október 19-én a végleges megállapodást aláírták, amely szabályozta a brit erők egyiptomi kivonását.

Azt közöltük velük, hogy az ügyben vannak tapasztalataink. Katonaként szolgáltunk a hadseregben, és jelentős tapasztalatokkal rendelkezünk. Jól ismerjük a katonai missziókat. 1936-ban az egyiptomi hadseregben működött egy katonai misszió⁸¹ – akkor mi fiatal, kezdő tisztek voltunk: alhadnagyok, hadnagyok –, amellyel kapcsolatba kerültünk. Láttuk, hogy elsődleges céljuk az egyiptomi hadsereg meggyengítése, a sikertelenség és a bizalmatlanság szellemének elterjesztése a mi haderőnkben. Nekünk kisebbségi komplexusunk van, amelyet nem lehet feloldani a katonai missziókkal kapcsolatban. Így semmilyen körülmények között nem fogadhatunk katonai missziót, és kétoldalú biztonsági egyezményt sem írhatunk alá velük.

Azt akarjuk, hogy az egyiptomi hadsereg a forradalom alapelvét képviselje. Kifejtettük, hogy elveink megkívánják egy erős nemzeti hadsereg megeremtését. Azt akarjuk, hogy katonaságunk erős nemzeti hadsereg legyen, ezért sohasem fogunk beleegyezni abba, hogy egyiptomi egységeink külföldi – akár amerikai, akár más nemzetiségű – tisztek ellenőrzése alatt álljanak, illetve működésüket külföldi tisztek irányítsák. Ez a hadsereg csak ennek a népnek és fiainak érdekében fog küzdeni. Ez a mi meggyőződésünk, és ezért utasítottuk el a kétoldalú biztonsági egyezmény aláírását. Megmondtuk nekik, hogy készek vagyunk fegyvereket vásárolni, de nem kérünk tőlük támogatást, alamizsnát, mert nem azt kívánjuk, hogy ingyen adjanak nekünk valamit is. Ők azonban haboztak, majd ígéreteket tettek nekünk, azt mondták nekünk: hajlandóak vagyunk '52 végén Önöknek adni azokat a fegyvereket, amelyeket kívánnak. Mi ennek megfelelően elküldtük hozzájuk képviselőinket, hogy elhozzák a fegyvereket. De természetesen üres kézzel küldték vissza ezeket az embereket. A fegyverek részletes történetét természetesen jól ismeritek.⁸²

Semmit sem akartak adni nekünk: sem ingyen, sem pénzért. Csak akkor adnak, ha aláírjuk a méltóságunkról való lemondásról, szolgaságunk elfogadásáról az elismervényt. Aláírjuk a csekket arról, hogy feladjuk hazánkat, és átadjuk fiainkat abból a célból, hogy azt tegyenek velük, amit kívánnak, és így azt tegyenek Egyiptomban, amit akarnak. Olyan elismervényeket kellene aláírunk, amelyekben idegenként ismernénk el magunkat saját országunkban, ahol nem tudjuk érvényesíteni saját

⁸¹ Az 1936. augusztus 26-án aláírt egyiptomi–brit szerződés katonai fejezete értelmében az egyiptomi hadsereg egy brit katonai missziót fogadott a fegyveres erők fejlesztése és gyakorlatoztatása céljából, amelynek költségeit Egyiptom viselte.

⁸² Nasszer kezdetben abban bízott, hogy az Amerikai Egyesült Államok támogatni fogja a modern és erős egyiptomi hadsereg létrehozását, és azzal számolt, hogy Washington Kairó partnere lesz London ellensúlyozásában. A fegyvervásárlási tárgyalások azonban lassan haladtak. 1953 januárjában Mahmúd Fauzi külügyminiszter végül Washingtonba utazott, hogy véglegesítse a szerződést, azonban az amerikai vezetés elzárkózott a további tárgyalások elől. Ennek következtében Egyiptom a Szovjetunióhoz fordult, és 1955-ben megkötötték az egyiptomi–csehszlovák fegyvervásárlási szerződést.

politikánkat, hanem követjük a gyarmatosítók, a háborúk vámszedői, a kizsákmányolók és a zsarnokok által ránk kényszerített politikát.

Testvéreim! '52-ben mondtuk ezeket a szavakat, melyeket most is fennhangon mondunk a világ nyilvánossága előtt. Ezekben semmi új nincsen. A szavaim megtalálhatóak az '53. évi tárgyalások jegyzőkönyveiben, és ezt hangoztattuk a forradalom első napján is. Ezt követően fellángolt a harc a csatornaövezetben. Az ezzel kapcsolatos híreket nem tettük közzé a sajtóban. A csatornaövezetben elkeseredett küzdelem zajlott, amelyben sokan haltak meg, akik hittek Egyiptom győzelmében, szabadságában, akik hittek bennetek és a büszkeségetekben. Mindegyikünk legfőbb vágya az volt, hogy áldozatot hozzon a fennkölt elvekért úgy, ahogy azt megtette Musztafa Háfiz és Szaláh Musztafa. Voltak emberek, akik a Szezei-csatorna térségébe mentek és ott állomásoztak, hogy harcoljanak és küzdjenek. Visszavonulásra kényszerítették az angolok erőket, a csatornánál állomásozó 80 ezer főt.⁸³ Ők nem képesek megvédeni sem a Közel-Keletet, sem a Szezei-csatornát. Visszavonulásra készítették őket, és már magukat sem tudják megvédeni, legfeljebb saját magukat igyekeznek kimenteni.

A Szezei-csatornához indultak emberek, ismeretlen katonák, akik közületek jöttek és teljes erővel harcoltak a megszállók ellen. [A britek] végül feladták, és azt mondták: nem lehet olyan ellenséges országban maradni, ahol a katonai bázisunknak nincs semmi haszna, annak ellenére, hogy eredetileg 88 ezer katona állomásozik a Közel-Kelet megvédésére, de még saját magunkat sem tudjuk megvédeni. Így akkor minek maradnánk itt?

A kivonulási egyezmény eléréséhez vezető alapvető okok: a harc, a verejték, a vér, a küzdelem és a mártíromság, az emberek, akik meghaltak és megsebesültek a forradalom óta folyó harcokban, s akiknek neveit nem említettük. Ezek voltak a kivonulás alapvető indokai.

Anglia akkor vonult ki Egyiptomból, amikor teljesen meggyőződött arról, hogy már nincs alapja egyiptomi jelenlétének, ugyanis Egyiptom népe öntudatára ébredt. Az egyiptomi nép esküt tett arra, hogy kiharcolja a szabadságát. Arra is esküt tett, hogy a hatalom Egyiptomban kizárólag az egyiptomi népé és arra is, hogy Egyiptom égboltján egyedül csak egyiptomi zászló lenghessen.

Ez volt a kivonulás igazi oka. Nem voltak sem megbeszélések sem tárgyalások. Vajon közös megegyezésre juthattunk Angliával, amelynek értelmében a teljes brit haderő kivonul? Hosszú és igen keserű harc volt. Ám véget ért-e ezzel a harc? A küzdelem nem ért véget.

⁸³ Az 1936-os egyiptomi–brit szerződést húsz évre kötötték meg, amelyben a brit korona elismerte Egyiptom függetlenségét és szuverenitását. A szerződés értelmében Egyiptom területén brit katonák kizárólag a Csatorna-övezetben tartózkodhattak, katonai támaszpontokat tarthattak fenn, és a fő közlekedési útvonalakat is ellenőrzésük alatt tartották.

Testvéreim! A gyarmatosítás különböző formákban és árnyalatokban létezik. Először a katonai erővel történő megszállás formájában jelentkezett. Azután kezdett átalakulni. Ma a gyarmatosítás kiszolgálóinak álarcában jelentkezik, katonák és fegyveres erő nélkül, hogy célját elérje. Szándékait a kiszolgálói közreműködésével tudja megvalósítani, akik a minden országban fellelhető árulókból állnak. Így a hatalmat tőlük átveszik, befolyást szereznek, majd birtokba veszik az ország feletti teljes hatalmat. Ez az ország aztán alárendelt lesz, és a markukban tartják katonai erő, megszállás és fegyverek nélkül. A gyarmatosítás különböző formákban és árnyalatokban szokott jelentkezni.

Mi esküt tettünk arra, hogy a gyarmatosítás minden formája ellen küzdünk: a nyílt, a fegyveres, a megszállással járó gyarmatosítás ellen, valamint az álarcba bújtatott gyarmatosítás ellen, amelyek a gyarmatosítók kiszolgálóin, szövetségi szerződéseken, megállapodásokon keresztül jelentkeznek. Ez utóbbi esetben az érintett államokat csatlósoknak, vazallusoknak tekintik.

A gyarmatosítók uralkodni kezdtek rajtunk, cselszövők voltak, annak érdekében, hogy birtokba vegyék az arab államokat, illetve rátegyék kezüket ezekre a területekre. Ezzel bekerítették bennünket minden irányból. Így ránk tudták kényszeríteni akarataikat. Mi szembeszálltunk ezzel a cselszövéssel. Ez alatt az arabok öntudatra ébredtek, az arab nacionalizmus feléledt és minden arab országban megerősödött. A gyarmatosítók ezért nem voltak képesek megvalósítani céljaikat és szándékaikat. Az arab nacionalizmus győzedelmeskedett. Az arab felszabadító mozgalom nagy győzelmet aratott. Az arab nemzet győzedelmeskedett a gyarmatosítás felett. A gyarmatosítók rendkívüli súlyos vereséget szenvedtek.

Az elmúlt decemberben, Jordániában is vereséget szenvedett a gyarmatosítás, amikor Tampler tábornokot⁸⁴ küldték oda, hogy kényszerítse a másfél- vagy kétmillió lakossal rendelkező országot a behódolásra és engedelmességre, miután a gyarmatosító hatalom azt hitte, hogy még mindig erős, jelentős haderővel rendelkezik. De ennek ellenkezője történt, a Brit Birodalom vezérkari főnöke, Templer tábornok elmenekült Jordániából. Igen, a Brit Birodalom vezérkari főnöke, Templer tábornok elmenekült Jordániából⁸⁵ azért, mert az arab nacionalizmus győzedelmeskedett, feléledt és megerősödött. A gyarmatosítás egyetlen egy célját sem tudta megvalósítani.

⁸⁴ Sir Gerald Walter Robert Templer (1898–1979) az első és a második világháborúban is részt vett katona, aki a szuezi válság alatt Eden brit kormányfő első katonai tanácsadója volt.

⁸⁵ Sir Templer javasolta a jordán kormánynak, hogy Jordánia csatlakozzon a bagdadi paktumhoz, cserébe Nagy-Britannia kötelezettséget vállalt a jordán hadsereg és a légierő fejlesztésére és kiképzésére, valamint háború esetén katonai szövetséget biztosított volna. A jordán kormány visszautasította Sir Tampler javaslatát.

Megszületett a bagdadi paktum, amelyet eszköznek tekintenek arra, hogy uralkodjanak rajtunk, szolgáskorba taszítsanak és béklyóba verjenek bennünket, hogy ránk erőltessék akarataikat. A bagdadi paktum az arab öntudatra ébredésnek, az arab nemzeti érzésnek és az arab közvéleménynek köszönhetően nem tudott túllépni eredeti keretein. Teljesen megbénult, sőt nem sikerült egyetlen arab országot sem csatlakozásra bírni.

Testvéreim! Harcba indultunk. Igen, harcba indultunk Egyiptomban és az arabok is harcba indultak Egyiptomon kívül. Jelenleg az Arab-világ minden táján vannak harcok. A gyarmatosító hatalmak támogatják Franciaországot Algériában, Tunéziában és Marrakechben.⁸⁶ Az Atlanti Szerződés haderőit, amelyet több mint öt évvel ezelőtt hoztak létre és fegyvereztek fel, dollár milliárdokat költve rájuk, Európából mind átvezényelték Észak-Afrikába, hogy harcoljanak azok ellen, akik a szabadsághoz, önrendelkezéshez, élethez való jogukat követelik. Amerika, a szabad világ vezetője támogatja a gyarmatosító Franciaországot Algériában, az algériaiak lemezárslásában. Nagy-Britannia is támogatja. Ezek azok az országok, amelyek magukról azt állítják, hogy a szabad világot vezetik, támogatják a szabadságot, illetve az önrendelkezési jogot, valamint megfogalmazták az ENSZ alapokmányát és az emberi jogokat. Ezek azok az országok, amelyek megalkották az Atlanti Charta-t⁸⁷ és Rooseveltt⁸⁸ kihirdette: minden népnek joga van az önrendelkezési joghoz és a szabadsághoz.

Elfelejtették ezeket a szavakat, vagy inkább úgy tesznek, mintha elfeledkeztek volna róluk. Az arab nacionalizmussal szembeni harcot Algériában kezdték. Most már lassan két éve ezeknek az államoknak a seregei Algériában harcolnak. A 10 milliós Algéria ellen harcolnak. Vajon képesek győzelmet aratni Algéria fölött?

Az arab nacionalizmus Algériában képes volt vereséget mérni Franciaországra, még hozzá rendkívül súlyos vereséget. Az arab nacionalizmus Algériában képes volt vereséget mérni Franciaország szövetségeseire, amelyek fegyverekkel látták el. Amerikára, Nagy-Britanniára s az Atlanti Szerződés összes államára. Az algériai harcosok a maguk egyszerű és korlátozott fegyvereivel képesek voltak szétzúzni olyan erőket, amelyek tankokkal, ágyúkkal, nehézfegyverekkel voltak felszerelve.⁸⁹ Azokat

⁸⁶ Marrakech város Marokkó déli részén, az Atlasz-hegység lábánál.

⁸⁷ Franklin D. Roosevelt és Winston Churchill 1941. augusztus 12-én írták alá a nyolc pontból álló Atlanti Chartát.

⁸⁸ Franklin Delano Roosevelt (1882–1945) az Amerikai Egyesült Államok elnöke (1933–1945).

⁸⁹ Egyiptom a kezdetektől, 1954-től fegyverekkel támogatta az algériai felkelőket, akikhez a fegyverek mintegy 80%-a Tunézián keresztül jutott el. Bizonyos, hogy Egyiptom, 1957 augusztusában, tehát valamivel több, mint egy évvel Nasszer beszéde után 350 tonna fegyvert küldött szárazföldi úton. Az FLN számára bolgár, csehszlovák, jugoszláv, német, olasz és svéd vállalatok is adtak el fegyvert.

az erőket, amelyeket a britek és az amerikaiak szereltek fel a Szovjetunióval szemben, Algériába küldték, itt azonban kudarcot vallottak.

Testvéreim! Mit jelent ez? Ahogy mondtam nektek, az arab nacionalizmus lángra lobbant az Atlanti-óceántól a Perzsa-öböl. Az arab nemzeti érzés létezésének tudatára ébredt. Érti egységét, erejét és az élethez való jogát.

Mindezek a küzdelmek a mi harcunknak tekinthetők. Sohasem mondhatjuk, hogy Algéria harca nem a mi harcunk. Nem mondhatjuk, hogy az elmúlt év decemberében Jordániában folytatott harc nem a miénk volt. Nem mondhatjuk, hogy szövetségeseink küzdelmei nem a mi harcunk. Ha ezt tennénk, megtagadnánk arab mivoltunkat, nemzeti érzésünket, saját magunkat, sorsunkat, ugyanis sorsunk szorosan egybefonódik. Az én sorsom itt, Egyiptomban össze van kötve a Jordániában és Libanonban, illetve Szíriában, valamint az összes arab országban élő testvéreink sorsával, beleértve Szudánt is. Így teremtettek bennünket a világnak ezen a táján. Sorsunk alakulása befolyásolja a másik sorsát. Közülünk minden egyes személy sorsa hatással van a másikéra. Sohasem mondhatjuk, hogy ez nem a mi harcunk. Ez a mi harcunk, minden közülünk való egyén harca, minden egyes arab harca.

Mit akar a gyarmatosító hatalom? Azt akarja, hogy alárendeltek legyünk, hogy amikor utasításokat ad, azokat hajtsuk végre és álljunk rendelkezésére. Sok állam van, ahol ezt az eljárást követik. Ismeritek ezeket. Nem szükséges neveket mondani elkerülve a diplomáciai, illetve politikai bonyodalmakat. Mindannyian ismeritek őket. Olyan államok ezek, amelyek utasításokat kapnak és végrehajtják azokat. Ezek azok az államok, amelyekben a hatalom a gyarmatosító hatalom ügynökeinek és kiszolgálóinak kezében van, akik nem hisznek önmagukban, szülőföldjükben, nemzetükben, hanem inkább bíznak nagykövetekben és biztosokban és másokban.

Azt kívánják tőlünk, hogy maradjunk ebben az állapotban. Ez azonban lehetetlen. Miért tört ki akkor a forradalom? Miért harcoltak akkor az emberek? Miért harcolt a nép? Miért harcoltak azok, akik vértanúhalált haltak 1919-ben,⁹⁰ 1936-ban és a korábbi évek során? Vajon azért harcoltak és haltak meg, hogy végső soron továbbra is függőségben maradjunk és valamelyik másik országtól kapjunk utasításokat? Azt

⁹⁰ Egyiptomi küldöttség kereste fel a kairói brit főbiztost 1918. november 13-án, hogy követelje Egyiptom teljes függetlenségét. A Vafd Párt megszervezte az egyiptomi tömegeket a függetlenség kivívásáért. A tüntetések az egész országra kiterjedtek, amit zendülések, fosztogatások és erőszak követett, amely brit katonák meggyilkolásához is vezetett. A brit főbiztos statáriumot hirdetett. Az egyiptomi forradalom az angolokat, de még az egyiptomiakat is meglepte. A brit vezetők úgy vélték, hogy az egyiptomiak elfogadták a protektorátust, csak a forradalmárok akartak teljes függetlenséget. 1919 tavaszán a britek egyoldalú egyiptomi „függetlenségi” nyilatkozatot tettek, de néhány pontot nyitva hagytak a további tárgyalás előtt, míg az egyiptomi vezetők liberális alkotmányt foglaltak írásba. A forradalomnak kb. 3000 egyiptomi halottja, 1600 sebesültje volt. 3800 állampolgárt börtönre ítélték, és negyvenkilenc személyt kivégeztek. Egyiptom vezetése háromlábú székre hasonlított: a király, a britek és a Vafd Párt.

akarják tőlünk, hogy engedelmeskedjünk utasításaiknak és természetesen tegyünk eleget minden Izraellel kapcsolatos követelésüknek. Azt mondják, hogy Izrael létező valóság jelenlegi állapotában, Izrael követeléseinek eleget kell tenni. Izrael határai világosan meg vannak határozva. De amikor megkérdezzük, mi van a palesztin néppel, erre azt válaszolják, hogy majd beszélünk erről is, vagyis ez halasztható ügy.

Ők ugyanúgy arabok, mint mi! Lehet, hogy ők másképp látják őket, mint mi. Ők palesztin arabok, akik szétszóródtak a világ minden tájára. És a palesztin nép jogai? Azt mondják, hogy fizetnek nekik valamennyit. De nem mindenki árulja el a hazáját pénzért. Palesztina egy több ezer éves ország. Lehet, hogy az ő országuk csak száz vagy kétszáz éves, rövidéletű és nincs hosszú történelme. Mi büszkék vagyunk a szülőföldünkre, büszkék vagyunk az arab mivoltunkra és büszkék vagyunk hazánkra. Nekünk egy hazánk van és földje megfizethetetlen és felbecsülhetetlen. Mi, keletiek nem értékeljük az anyagi dolgokat. Nálunk az erkölcs sokkal magasabb értékkel bír, mint a pénz.

Azt kívánják tőlünk, hogy minden vonatkozásban hódoljunk be Izraelnek, hogy mellőzzük és hagyjuk figyelmen kívül a palesztinai arabok jogait. Azt kívánják tőlünk, hogy tagadjuk meg testvéreinket Észak-Afrikában. Sőt mi több, azt akarják, hogy fogadjuk el a Biztonsági Tanács két héttel ezelőtt hozott döntését. A Biztonsági Tanács, amely a nagyhatalmak ellenőrzése alatt áll, azzal, hogy elutasította az algériai kérdés megvitatását, elismerte és szentesítette az Algériában történt mészárlásokat és akasztásokat.⁹¹ Azt kívánják tőlünk, hogy kövessük ezt az utat és ezt a módszert. Azt várják tőlünk, hogy hajtsuk végre azt a politikát, amelyet diktálnak nekünk.

De Egyiptom felkelt, függetlenségre vágyott, azt akarta, hogy igazi nemzet legyen, valódi büszkeséggel és igazi szabadsággal. Megtagadták tőlük a fegyvereket, ezzel szemben Izraelt felfegyverezték. Izrael fenyegetni kezdett bennünket. Eleinte Nagy-Britanniához fordultunk fegyverekért, és hivatalos misszió utazott a fegyvereket

⁹¹ A francia kormány az elhúzódó algériai háborúban (1954–1962) nem tudta leverni és megfékezni a felkelőket. A konfliktus elmérgesedésében a fordulatot 1955 augusztusa jelentette, amikor a felkelők megtámadták a 70 ezer lakosú Philippeville-t (ma Skikda), s kegyetlen mészárlást követtek el az ott élő európaiak ellen. A francia hadsereg erre válaszul a kollektív megtorlás elvét alkalmazva falvak sorát pusztította el, valamint az európaiakból szerveződő szabadcsapatok a philippeville-i stadionban a „gyanús elemeket” legéppuskázták. Csak ebben az egy összecsapásban 71 európai és 1273 algériai halt meg. A konfliktus elhúzódása során Algírban és a nagyobb városokban az ott élő európaiak vették át a rendőri feladatokat. Ezek a kezdeményezések a hadsereg befolyásos köreiben is egyre nagyobb támogatással bírtak. A rend helyreállítására teljhatalmat kapott Jacques Massu (1908–2002), a 10. ejtőernyős hadosztály parancsnoka, aki erőteljes módszereket alkalmazott. Katonái 1957-től a terror eszközével és a brutalitással kívánták megfélemlíteni a helyi lakosságot. A korabeli közvéleményben különösen nagy felháborodást keltett az európai származású, de az algériaiak oldalán álló, Fernand Ivetonnak (1926–1957) az AKP (Algériai Kommunista Párt) tagjának és az FLN harcosának 1957. február 5-i kivégzése.

beszerezni Nagy-Britanniába. Mit mondtak neki? Hajlandók vagyunk fegyvereket adni, de két feltétellel. Az első kikötés az, hogy mikor Gamel Abden-Nasszer elutazik Bandungba, hallgat, nem mond beszédet. A második feltétel, hogy Önöknek abba kell hagyniuk a szövetségesek politikájának bírálatát, és olyan politikát kell folytatniuk, amelyet mi óhajtunk. Az ügylet így módon nem jött létre. A tranzakció lényege az lett volna, hogy a fegyvereket az uralom és a hatalom eszközeként használják fel. Nem a fegyverkezés határozza meg a politikánkat, hanem mi határozzuk meg a fegyverkezés politikáját. Vajon azt akarjuk, hogy fegyverek beszerzésével irányítsanak az eladók akarata szerint, vagy pedig a kitűzött céljaink megvalósítására, illetve a szabadságunk és függetlenségünk megerősítése miatt szükségesek számunkra a fegyverek. Nyilván nincs értelme fegyvereket vásárolni feladva magunkat és elveinket. Nem állt módunkban fegyvereket szerezni. Kértünk fegyvereket, aztán megint kértünk. Hiába kértük pénzéért is. Nem ingyen kértünk tőlük támogatásként, alamizsnaként, jótékonyagságból.

Mindezek után a Szovjetuniótól tudtunk fegyvereket vásárolni, jelzem a Szovjetunióból, nem pedig Csehszlovákiából. Megegyeztünk a Szovjetunióval, hogy fegyverekkel fog ellátni bennünket. Szovjetunió beleegyezett abba, hogy fegyverekkel ad el. A fegyverüzlet megtörtént. Ez nagy felzúdulást váltott ki. Mi volt vajon ennek a felfordulásnak az oka? Azt mondják, ezek kommunista fegyverek. Én nem ismerek kommunista vagy nem kommunista fegyvereket. Én csak azt tudom, hogy a fegyverek, amelyek Egyiptomba érkeztek, egyiptomi fegyverek lettek.

Sajtójuk kezdte. Csodálkoztam, hogy mi ez a nagy láрма, mint ahogy mindenki csodálkozott. Mi volt vajon a felzúdulás oka? Azt mondják, hogy tervet dolgoztak ki a közel-keleti erőegyensúly fenntartására. Az ő értelmezésük szerint 70 millió arab áll szemben 1 millió cionistával. Amikor egy puskát adnak a 70 milliónak, kettőt juttatnak az 1 millió cionistának, azért, hogy fenntartsák fölényüket az arabokkal szemben, és állandó fenyegetést jelentsenek az arabokra nézve.

Íme az egyensúly megtartása: az összes arab államnak adnak egy repülőgépet, de vajon melyik arab államnak adják a repülőgépet? Ezután elmennek Izraelbe és adnak nekik is egy repülőgépet. Azt mondják: ez az erőegyensúly fenntartása ebben a régióban. Milyen egyensúly ez? Ki bízta meg Önöket, hogy védnökség alá véve bennünket megteremtsék az egyensúlyt ebben a régióban? Talán mi kértük meg Önöket a gyámkodásra? De mi szabad és független nép vagyunk, és senkinek a gyámkodását sem tűrjük el. Sohasem fogjuk elfogadni. Ők rendelkeznek a fegyverekkel, a fegyverek monopóliumával, olyan monopóliummal, amelyet arra használtak fel, hogy uralkodjanak rajtunk. Azonban sikerült megtörnünk ezt a monopóliumot, és a legrövidebb időn belül be tudtuk szerezni az általunk kívánt fegyvereket, amelyeket a legutóbbi katonai parádén láthattatok. Amikor megkaptuk ezeket a fegyvereket,

minden tervük összeomlott, és a fegyverekkel nem tudtak többé hatalmukban tartani. A gyarmatosító hatalmak nem voltak képesek néhány fegyver ígéretével céljait és terveiket valóra váltani.

Az egyik sajtótermékükben egy angol újságíró azt írta: mi jól ismerjük az arabokat. Amikor haragszanak, adunk nekik pár fegyvert, hogy azokkal játszadozzanak egy kicsit. Az új játékszerekkel. Ez a szöveg járta be a sajtót, hogy megtévesszenek és becsapjanak minket. Aztán természetesen tartják a markukat.

Ki alapította Izraelt a térségben? Ki kapta a mandátumot Palesztinában? Ki rendelkezett mandátummal Palesztinában? Az első világháború után kinek adta át a Népszövetség a Palesztina fölötti mandátum jogát?⁹² Nagy-Britanniának. Ki adta ki a Balfour-nyilatkozatot 1917-ben?⁹³ Nagy-Britannia. Ki okozta a palesztin nép balsorsát azzal, hogy engedélyezte a fegyverkezést a cionistáknak, de fegyver nélkül hagyta az arabokat? Nagy-Britannia, mivel ő felel a mandátumért, és nagyon jól tudta, hogy voltak ott terrorista szervezetek, fegyveres szervezetek. Azt is jól tudta, hogy Izraelen belül volt az ún. Hagana⁹⁴ hadsereg, mely modern fegyverekkel rendelkezett, és mindent meg fog tenni azért, hogy birtokba vegye Palesztinát és teljesen megsemmisítse az arabokat.

Nagy-Britannia – pontosan tudta ezt – 1948. május 15-én kivonult, ott hagyva az arabokat a cionistákra. Tudta, hogy a cionisták fel vannak fegyverkezve, komoly fegyverekkel látták el őket, míg az arabok fegyvertelenek. Mit akart valójában Nagy-Britannia? Mi volt a gyarmatosító hatalmak valódi célja? És mit akart Amerika,

⁹² 1920. április 18–24-e között az Egyesült Királyság, Franciaország, Japán és Olaszország képviselői San Remóban – alapjaiban az 1916-os Sykes–Picot-egyezmény mentén – megegyeztek a Közel-Kelettel kapcsolatos területi rendezéséről. Ennek értelmében a Mezopotámia és Palesztina feletti mandátumot Nagy-Britannia kapta meg, a britek pedig beleegyeztek abba, hogy Franciaország megszállja Szíriát. A döntéssel Nagy-Britannia és Franciaország ellenőrzése alá került a Közel-Kelet, és egyben szertefoszlott egy független arab állam létrehozásának reménye.

⁹³ A Balfour-nyilatkozat a brit kormány 1917. november 2-án keltezett magánlevél. Nevét Arthur James Balfour brit külügyminiszterről kapta, aki kormánya álláspontját közvetítette a zsidóság egyik vezetőjének, Walter Rotschild bárónak. A nyilatkozat a brit kormány támogatásáról biztosította a cionista szervezeteket a Palesztinában létrehozandó „zsidó nemzeti otthonnal” kapcsolatban, amely azonban nem csorbíthatta a területen élő más népek önrendelkezési jogát. A levél nyilvános volt, 1917. november 18-án az Osztrák–Magyar Monarchia is állást foglalt az ügyben. A nyilatkozat szövegét végül beemelték az Oszmán Birodalommal megkötött 1920. évi sèvres-i békeszerződésbe, valamint a palesztinai brit mandátumokat létrehozó iratokba is.

⁹⁴ A Hagana héber jelentése: védelem, arab jelentése: garázdálkodó bandák. Az eredetileg zsidó titkos szervezet a palesztinai zsidó javak megvédését és lehetőleg minél több palesztin terület megszállását tűzte ki célul. A Haganán belül működő Irgun a szigorúan titkos operatív fegyveres akciókat hajtotta végre. A szervezet első feladatai között az állomány toborzása, kiképzése és felfegyverzése szerepelt. A fegyvereket és lőszereket Európából és az Amerikai Egyesült Államokból szereztek be, majd onnan csempészték a palesztinai brit mandátumterületre.

amely elismerte Izraelt rögtön azután, hogy 1948. május 15-én kikiáltották. Végeredményben egy célt akartak elérni, és ezt mindannyiunknak ismernünk kell, és minden gyermekben is tudatosítania kell: a nemzeti érzésünket szerették volna megsemmisíteni. Felismerték, hogy olyan nemzeti érzéssel rendelkezünk, amely összeköt bennünket az Atlanti-óceántól a Perzsa-öbölíig. Mindannyian arabok vagyunk és arab nyelven beszélünk. Ez olyan erő, amellyel feltétlenül számolni kell. Ha ez felébred, jelentős nemzetközi erővé fog válni. Hogyan kerülhető ez el a jövőben?

Vegyük Palesztina dolgát. Először történik ilyen a történelemben, sőt a világtörténelemben, hogy Palesztina népét teljesen megsemmisítik és helyükre betelepítik a cionistákat. Régen volt háború, hódítás: Németország meghódította Franciaországot. Franciaország támadt egyszer, aztán Németország támadt a második világháború idején, más országokkal is hadban álltak, de soha nem irtottak ki egy népet, vagy egy nemzetet. A háború befejezése után mindenki visszatért hazájába és a nép és a nemzet továbbélt.

Ami Palesztinában történt, az nem volt más, mint népirtás. Ez tulajdonképpen nemcsak Palesztina kiirtására irányult, hanem az egész arab nemzet megsemmisítését célozta. Arra irányult, hogy elpusztítsák az arab nemzetet, miközben a cionisták mindig is hangsúlyozták, hogy Szent Földjük a Nílustól az Eufráteszig terjed. A cionisták azt szokták mondani, hogy mi nagyon rövid időn belül újrakezdjük a harcot, felszabadítjuk a Sínai-félszigetet Egyiptom hatalma alól, Jordániát az arabok uralma alól és Irak egy részét is. Ilyen kijelentéseket szoktak tenni, ezt hangoztatják a parlamentjükben is. Azt mondják, hogy be kívánják fejezni a felszabadítási harcot.

Tehát ez az akció nem korlátozódik csupán Palesztinára. Nem szűkíthető le a zsidó nemzeti otthon kérdésére sem. Ez az akció sokkal inkább népirtás, az arab nemzet, az arabok és a teljes nép kiirtására, az egész fajta megsemmisítésére irányul. Nekünk fegyvereket kellett szerezniünk, hogy megvédhessük magunkat. Azért, hogy Palesztina lakóihoz hasonlóan – akik Nagy-Britannia mandátumának oltalma alatt álltak – nehogy menekültekké váljunk, mindenképpen, bármi áron fegyvereket kellett találnunk, hogy ne legyünk állandóan fenyegetésnek kitéve és ne fenyegetsenek minket a gyarmatosító hatalmak és nehogy ellenünk fordítsák mostohalányukat és egyben barátnőjüket, Izraelt.

Megkaptuk a szükséges fegyvereket. Megkötöttük az azzal kapcsolatos szerződést. Szeretném nektek elmondani: mi hiszünk az elvekben. Ezek a fegyverek korlátozásoktól mentesek, feltétel nélküliek, nekünk csak az árukat kellett kifizetni, ezen kívül nincs semmilyen korlátozás vagy megkötés. Ezek a fegyverek most már a mi tulajdonunkat képezik.

A fegyverüzlet bejelentése után, Washington megbízottat küldött Egyiptomba: Allen néven ismert George Allent, akit az elmúlt pénteken Athénból helyeztek át.

A megbízott idejött Egyiptomba, hogy átadja az amerikai kormány üzenetét, és eredetileg találkoznia kellett volna velem. Jöttek táviratok Washingtonból, illetve a hírügynökségek azt jelezték, hogy Allen ultimátumot ad Egyiptomnak. Allen megfenyegeti Egyiptomot azzal, hogy megszakítja vele ezt meg azt a kapcsolatot, és ilyen meg olyan ellenlépéseket tesz. Ezt követően az egyik amerikai hivatalos személyiség telefonon felhívott engem és személyes találkozást kért tőlem. Találkoztam vele, és közölte velem: nagyon sajnálja, hogy az amerikai–egyiptomi kapcsolat ideáig fajult. Allen igen kemény hangú üzenetet hozott az amerikai kormánytól, amely sérti az egyiptomi nemzeti érzést és büszkeségét. Ezzel kapcsolatban megnyugtattott, hogy az üzenetnek semmiféle befolyása nincs, figyelmen kívül hagyható. Azt tanácsolta, hogy fogadjam el ezt az üzenetet.

Megkérdeztem tőle: az üzenet megsérti-e az egyiptomi nemzeti érzést és büszkeséget? Miért sértik meg az egyiptomi nemzeti érzést és a nemzeti büszkeséget? A kérdésemre azt felelte: ez az üzenet Mr. Dulles-től jön, és nagyon kemény hangú levél. Mi is megdöbbenünk, hogyan küldhették ezt az üzenetet! Azt kérem Öntől, hogy maradjon nyugodt, hiszen egész életében higgadt emberként ismertük. Hidegvérrel fogadja ezt a levelet! Válaszoltam neki: hogyan fogadhatok egy olyan üzenetet, amely fenyegetést tartalmaz, és megsérti az egyiptomi nemzeti büszkeséget? Erre azt mondta: ennek az üzenetnek nem lesznek gyakorlati következményei. Én ezt tudom Önnek garantálni. Ez csupán egy írásbeli üzenet, amely elméletileg megsérti ugyan az egyiptomi nemzeti büszkeséget, de gyakorlatilag nincs jelentősége.

Mondtam neki: nézze, én nem vagyok tapasztalt miniszterelnök. Én a forradalom következtében lettem kormányfő, és soha nem jutott eszembe, hogy valamikor miniszterelnök leszek, vagyis véletlenül alakult így a helyzet. Amennyiben az Ön megbízottja bejön a hivatalomba elmondani ezt az üzenetet, azonnal utasítom, hogy hagyja el a helyiséget. Ez a hivatalos válaszom, amelyet nyilvánosságra fogok hozni. Nyilvánosan közlöm az egyiptomi néppel, hogy meg akarják sérteni a büszkeségét és emberi méltóságát. Mi mindannyian az utolsó csepp vérig fogunk harcolni. Magam is harcolni fogok Egyiptom büszkeségeért és méltóságáért az utolsó csepp véremig, ugyanis ezekért az elvekért küzdünk. A segély megszüntetését nem látom fenyegetésnek. Azonnal nyilvánosan bejelentem a segély megszüntetését. Akármivel is fenyegetőznek, azt nyilvánosságra hozom. Szeretném a tudomásukra hozni, hogy mi sem a diplomáciát, sem a politikát nem tanultuk. Mi forradalommal kerültünk hatalomra, és a forradalom céljai megvalósítása érdekében munkálkodunk. Ez a beszélgetés október elején történt. Később újra felkeresett. Elmondta, hogy Allen-nel közölte szavaimat, amelyek bizonytalanná tették. Hozzátette, ha Allen eljön Önhöz, akkor elküldi. Ha Allen visszamegy Dulles-hez dolgavégezetlenül, akkor ő is elküldi. Akkor ezek után mi lesz? Azt közöltem vele: Istenemre esküszöm, nem tudom, de

azt biztosan tudom, ha ilyen üzenettel megjelenik előttem, azonnal elküldöm. Az, hogy Dulles elzavarja-e vagy sem, az engem nem érdekel. Eljött Allen és nem szólt semmit, hanem ült csendben, végighallgatta az egyiptomi álláspontot és röviden ismertette az amerikai álláspontot.

Ez a fegyverek kérdését követő felzúdulás története. Az uszítás és megtévesztés megszokott eszközeivel viselkedtek irányunkban. Rájöttek, hogy vérbeli politikusok vagyunk. Így Egyiptom képes volt fenntartani a büszkeségét és a méltóságát. A fegyverek miatt mindenütt volt nagy felzúdulás, és fenyegető hangok is jelentkeztek. Mindennap elolvasom az angol, francia és amerikai lapokat, amelyekben meglepő dolgokat és rengeteg sértést olvasok. Véleményem szerint nem a fegyvervásárlás miatt nem tudnak megnyugodni, és nem ebből kifolyólag sértegetnek minket, hanem azért, mert elkerültük a csapdát, amelyet állítottak nekünk és megszabadultunk a láncoktól, amelyre vertek bennünket. Sikeresen megszabadultunk tőlük. Akaratuk ellenére felépítjük az országot, létrehozuk saját haderőnket, és ténylegesen független politikát folytatunk.

Ezért a felzúdulás a fegyverek körül és ez a fegyverüzlet története. Természetesen a többiek csak fenyegetőztek és beszéltek. De miért beszéltem velük ilyen módon? Nyugodt voltam, mialatt beszéltem. Testvéreim! Mindenki higgadt volt. Azért beszéltem velük így, mert éreztem az erőt. Miért? Mert éreztem, hogy hazánk teljes népe, vagyis a 23 millió ember az utolsó csepp véréig küzdeni fog a már megszerzett büszkeségéért és a függetlenségéért. Én nem Gamel Abden-Nasszer erejében bízva beszéltem így, jöllehet a magam részéről minden erőmmel és ígéretem szerint az utolsó csepp véremig harcolok. De abban is biztos voltam, hogy ti, egyiptomiak, mindannyian az utolsó csepp véretekig harcoltok. Nincsenek különbségek, nincs pártoskodás vagy megosztottság, amely a múltban jellemezte a társadalmat. Mindannyian nemzeti egységet képezünk, egységes frontot alkotunk, amely a reményeinket kifejező '52-es forradalom céljait követi. Határozottan beszéltem és bátran szoltam, mert jól tudom, hogy rátok, erőtökre, határozottságotokra és elszántságotokra támaszkodhatom.

Ez volt az álláspontom, ami nem Gamel Abden-Nasszer bátor tette vagy az ő erejét tükrözi, hanem az egységes és szilárd népé. Gamel Abden-Nasszer érzi, hogy biztonságban van, és mögötte áll az egész erős nép, aki éveken át harcolt, küzdött, és továbbra is hajlandó harcolni és küzdeni. Ez az erős nép megkóstolta a szabadság és a büszkeség ízét és elsőként látta országa zászlaját egymagában felemelkedve lengeni. Ez az erős nép, eltelve ezekkel az érzésekkel, hajlandó tovább harcolni; kész életét áldozni, úgy, ahogy Mahmúd Háfiz és Szaláh Musztafa az elmúlt hetekben. Mielőtt két napja elvesztette az eszméletét Szaláh Musztafa, utolsó szavai ezek voltak: Hála Istennek! Értesítetek Egyiptomot, hogy éberem figyeljenek! Ezek voltak Szaláh Musztafa utolsó szavai, mert hitt az elvekben.

Ilyen nemes anyagból teremtetett ez a nép. Szaláh Musztafa egy volt közületek, akinek az apja egy manszúrai kereskedő. A manszúrai iskolában tanult, és a parasz-
tok között élt Dakahliában és Manszúrában, illetve ugyanúgy érzett, mint ti. Úgy
érezem, hogy a hátam mögött 22 millió Szaláh Musztafa áll, és mindegyikük hajlandó
saját vérét ontani és feláldozni magát a büszkeség elvének fenntartásáért illetve
a függetlenség megerősítéséért.

Ez adott nekem erőt. Ez volt az, ami felbátorított engem arra, hogy az amerikai
kormány megbízottjával ilyen módon beszéljek, jóllehet óriási flottával, haderővel és
tűlerővel rendelkeznek. Megmondtam neki, hogy elküldöm [Allen-t]. Elküldöm, mert
tisztában vagyok azzal, hogy az egyiptomi nép nem fogadja el a sértést, küzdeni és
harcolni fog a szabadságáért az utolsó csepp véréig.

Vége lett a tárgyalások és a szövetségekötések kezdeti történetének. Aztán lezáró-
dott a fegyverek ügye és kezdődött az asszuáni Nagy Gát története.

Testvéreim, mint ahogy már említettem nektek, 53'-ban tervet dolgoztunk ki a ter-
melés növelésére és nemzeti jövedelem emelése céljából. Azt mondtuk, hogy a nem-
zeti jövedelmet gyorsan a kétszeresére kell növelnünk, minthogy minden évben
félmillióval többen vagyunk.⁹⁵ Azaz, 30 év múlva már kb. 40 millióan leszünk. Az
életszínvonalunk alacsonynak tekinthető.

Ebből adódóan két elvégzendő feladat áll előttünk. Először is termelnünk kell az
életszínvonal emelése érdekében, és annyit kell termelnünk, hogy az félmillió ember-
nek jövedelmet biztosítson, amellyel minden évben gyarapodunk. Vagyis a terme-
lésünket meg kell dupláznunk. Lakosságunk számának gyarapodása megkívánja
nemzeti jövedelmünk emelését. Az életszínvonal emeléséhez szükség van a nemzeti
jövedelem növelésére. Gondolkodni kezdtünk és úgy találtuk, hogy a Nílus vize,
amely a tengerbe folyik, minden évben hasznosítás nélkül ömlik a tengerbe. Úgy
gondoltuk, hogy hasznosítani tudnánk a Nílus vizét. '52-ben valaki előterjesztette
nekünk az asszuáni Nagy Gát tervét. Ezt 1953 év folyamán megvizsgáltuk. Ez a terv
már 1924 óta készen volt. Néhányan azt mondták, hogy az illető őrült, nem volt
senki, aki hitt volna benne.

Tanulmányoztuk a tervezetet, majd szembe kellett néznünk a finanszírozás nehéz-
ségeivel. Bizonyítást nyert, hogy a terv megalapozott, és megvalósítása esetén
a mezőgazdasági földterületek kiterjedése másfél millió feddánna lenne növelhető.
Az építkezés 10 évet venne igénybe, és 2 milliárd kilowatt elektromos áramot bizto-
sítana nekünk folyamatosan. Ez tényleg egy olyan terv, amely jövedelmet termelhet
és szerepet játszhat az életszínvonal és a nemzeti jövedelem emelésében. Kijelentettük,
hogy a tervet a termelés növelését elősegítő más projektekkel együtt szándékunkban

⁹⁵ Egyiptom lakossága 1937-ben 15,9 millió, 1947-ben 19 millió, illetve 1953 végén 21,941 millió fő
volt. Vö. MNL OL XIX-J-11-a 6. d. 1955. évi országjelentés (6. oldal).

áll megvalósítani. Nekiláttunk, hogy megvizsgáljuk a terv finanszírozásának problémáját. Nem rendelkezünk elegendő anyagi eszközökkel a terv költségeinek fedezésére, ami 10 év alatt összesen körülbelül 1 milliárd dollárt igényelne, úgy 800 és 1000 millió dollár között.

1953-ban kapcsolatba léptünk a Világbankkal. Most ti már mindannyian jól ismeritek a Világbankot, különösen az általa kiadott közlemények és az azokra adott válaszainkat követően. '53-ban vettük fel vele a kapcsolatot. Mivel tagjai vagyunk a Világbanknak, 10 millió dollárunk van ott elhelyezve, kértük, vegyen részt a projekt finanszírozásában. A Világbank képviselői kijelentették, hogy vannak nehézségek, és az Önök helyzete egyáltalán nem megnyugtató. Ott van az angolokkal és az Izraellel kapcsolatos ügy. Önöknek előbb rendezniük kellene az ügyeiket és nézeteltéréseiket az angolokkal és az izraeliekkel, utána tudjuk finanszírozni a tervezetet. Továbbá miután Önöknél parlamenti rendszer van, kérjük Önöket, hogy a tervezetről tartsanak népszavazást.

Az elhangzott kijelentések meglehetősen furcsák voltak. Ezzel az üzenettel tért vissza a pénzügyminiszterünk. Világossá tették, hogy nem kapunk támogatást a Világbanktól. Erre azt mondtuk, hogy saját magunkra fogunk támaszkodni, valamint olyan ipari cégekre, amelyek hajlandók közreműködni a gát felépítésében. Felvettük a kapcsolatot a német cégekkel, illetve a német kormánnyal is, akik azt mondták, hogy hajlandóak öt millió font értékű középtávú kölcsönt biztosítani számunkra. Ezt követően a német cégek megegyeztek a francia, illetve az angol társaságokkal. Természetesen azért vállalták, hogy részt vesznek a projektben, mert nyereségük lesz belőle, ugyanis a projekt költségei kb. 1 milliárd dollár. Természetesen részt vesznek benne, mivel az összeg egy harmadát, vagy talán a felét fordítják a megvalósításához szükséges ipari termékekre, amelyeket nekünk adnak, ugyanakkor iparukat is élénkítik. Később mind a hárman azt mondták, hogy fejenként 5 millió font középtávú kölcsönt adnak.

Novemberben a pénzügyminiszter Londonba utazott, ahol találkozott Butler angol pénzügyminiszterrel,⁹⁶ akivel tárgyalásokat folytatott. A brit miniszter azt közölte vele, hogy hajlandó emelni a középtávú kölcsönt 5 millióról 15 millióra, vagyis hárman 45 milliót adnának külföldi valutában az asszuáni Nagy Gát építésének finanszírozására, és mi vállaljuk a többi költséget egyiptomi valutában. Erre alapozva Washingtonba utazott a pénzügyminiszter.

Azt mondták az amerikaiak: 40 millió dolláros Egyiptomnak szánt segélyről döntöttek, de ez a döntés csak papíron maradt, mert semmit nem adtak ide nekünk.

⁹⁶ Richard Austen Butler – Rab Butler (1902–1982) brit konzervatív politikus, oktatási miniszter 1941–1945, majd pénzügyminiszter 1951–1955 között, az Alsóház vezetője volt 1955–1961 között. 1957–1962-ben belügyminiszter, 1963–1964-ben külügyminiszter volt.

Ez decemberben hangzott el. Előtte, júniusban határoztak a 40 millió dolláros segélyről, amelyet ide kellett volna adniuk. Többször kértük a segély folyósítását, de úgy tűnt, hogy egyáltalán nem áll szándékukban a segélyt ideadni. Azt mondták: természetesen hajlandók vagyunk átutalni a támogatást az asszuáni Nagy Gát felépítésére.

Az angolok is visszavonták az ígéretüket, és közölték: kérjenek kölcsönt a Világbanktól és mi 16 millió dollár értékű támogatást biztosítunk. Az angolok 16 millió dollárt, vagyis 5 millió fontot és az amerikaiak 56 millió dolláros, vagyis 20 millió font értékű támogatást adnának.

Ez volt a segély, amit ajánlottak: 20 millió font az amerikaiaktól, 5 millió font az angoloktól, és a Világbank kijelentette, hogy hajlandó 200 millió dollárt folyósítani, de csak a projekt megkezdése után 5 évvel. A program első 5 évében a saját pénzünk-ből és verejtékünk-ből kell 300 millió dollárt ráfordítanunk. Saját zsebből költünk rá 300 milliót, az angolok 16 millió és az amerikaiak 56 millió dolláros segélyt adnak nekünk. Ez az asszuáni Nagy Gát felépítésére vonatkozó első 5 éves fázis menete. Mindezek alapján kezdtek feltételeket szabni és befolyást gyakorolni.

December folyamán tárgyalásokat folytattunk Amerikában az amerikai kormánnyal és a brit kormány, valamint a Világbank megbízottjaival. E hosszú, keserves tárgyalások végén a Világbank javaslattal állt elő. Ezeket a javaslatokat a Világbank egy nekem címzett levele tartalmazta, amelyben kifejtették, hogy 200 millió dollár erejéig, amelyet öt évre elosztva lehet felhasználni, hajlandók közreműködni az asszuáni Nagy Gát finanszírozásában. A 200 millió dollárt nem egyszerre, hanem részletekben vehetnének igénybe, de minden alkalommal tárgyalnunk kellene, ha valamilyen összeget fel akarnánk használni. A levél tartalmazta azokat a feltételeket is, amelyeket Egyiptomnak teljesítenie kellene ahhoz, hogy a Világbank által nyújtott hitelt igénybe vehesse.

A Világbank közölte, hogy amennyiben pénzügyileg indokolt, a 200 millió dollárt külföldi valutában fogja rendelkezésünkre bocsátani. Ennek az összegnek a folyósítása a kölcsönfeltételekkel kapcsolatos egyezmény függvénye. Ezeket a feltételeket időről időre újra kell tárgyalni. Ezután a bank közölte, hogy a kölcsön folyósítása a következő feltételektől függ: először is, a banknak mindenképpen meg kell bizonyosodnia arról, hogy a kért külföldi valutát, amely angol és az amerikai adományokból származik, nem fogják visszatartani. Ez azt jelentette, hogy a bank a döntését angol és amerikai garanciáktól tette függővé. A bank kijelentette, hogy azzal a feltétellel folyósítja a 200 millió dollárt, ha az angolok és az amerikaiak meg vannak elégedve velünk. Másodszor, a banknak egyetértésre kell jutnia, illetve időről-időre meg kell egyeznie az egyiptomi kormánnyal a fejlesztési programról. Miben kell megegyeznie? A befektetési és iparosítási programmal kapcsolatban. Meg kell egyezniük velünk, és jóvá kell hagyniuk azt? Ez gyámkodás a Világbank részéről az egyiptomi

kormány fölött! Továbbá még egy dolog: Egyiptom államháztartási kiadásait a fedezhető pénzügyi erőforrásokhoz kell igazítani, ami azt jelenti, hogy az állami kiadásokat illetően előre meg kell egyeznünk a Világbankkal, amelynek azt jóvá kell hagynia.

Továbbá az egyiptomi kormány nem tehet szert külföldi kölcsönre, vagyis nem szabad egyetlen fillér⁹⁷ kölcsönt sem felvennünk senkitől. Hasonlóképpen nem szabad senkivel semmiféle olyan fizetési megállapodást kötnünk, amilyen a fegyvervásárlási egyezség volt a Szovjetunióval anélkül, hogy a bank előzetesen hozzájárulna, vagy olyan fizetési megállapodásokat, amely meghaladná az egyiptomi kormány és a bank közötti megállapodás által jóváhagyott összeget jelenleg vagy később.

A banknak mindig tisztán kell látnia Egyiptom [pénzügyeinek] állapotát, hogy Egyiptom előzetesen megegyezzen a bankkal, még mielőtt beleegyezne bármiféle kötelezettségvállalásba.

A bank közölte, hogy a program szervezése, megvalósítása, irányítása, a beruházás egymást követő fázisnak irányítása az egyiptomi kormány és a bank megállapodásának lenne alárendelve.

Mindezen feltételek után mit írt még a bank a levél végén? Azt írta végül, hogy időről időre felülvizsgálat alá kell venni a világbanki megegyezés alapján a projekt megvalósításához nyújtott támogatást, hátha felmerülnek rendkívüli körülmények. A bank ilyen értelmű levelet küldött nekem a decemberi tárgyalások után.

Az amerikai kormány jegyzéket, a brit kormány szintén jegyzéket, a bank pedig levelet küldött nekünk. Az amerikai kormány emlékeztetni kívánt engem a brit kormány jegyzékére és a bank levelére. A bank levele emlékeztetett a brit és az amerikai kormány jegyzékére. A brit kormány jegyzéke emlékeztetett a bank levelére és az amerikaiak jegyzékére. Így bonyolódott az ügy. Úgy tűnt, hogy csapdát állítottak számunkra azért, hogy felszámolják gazdasági függetlenségünket.

Ezeket a kikötéseket egyértelműen visszautasítottuk. Az ajánlatot véglegesen elvetettük, s leszögeztük, hogy 70 millió dollárért nem fogjuk eladni magunkat.

Beszéltünk az amerikaiakkal és megkérdeztük tőlük: az Izraelnek szánt pénzügyi segélyre vonatkozóan vannak-e ehhez hasonló feltételek. A nekünk jóváhagyott 40 millió dolláros segélyt még mindig nem kaptuk meg, és most azt mondjátok, folyósítjuk nektek a Világbank feltételeinek megfelelően. A Világbank olyan igazgatót akar küldeni, aki a helyemre ül. Mit kezdhetünk ilyen feltételekkel? Ezek a feltételek ellenkeznek a szuverenitásunkkal, a függetlenségünkkel és az elveinkkel.

⁹⁷ Az egyiptomi font Egyiptom hivatalos pénzneme. Váltópénze a *qirsh* (شرق; piaszter vagy kurus) és a *malleem* (مليم; millieme). 1 font = 100 piaszter = 1000 millieme. A font eredetileg 100 piaszterre, a piaszter pedig 40 parára oszlott. 1885-től parát már nem hoztak forgalomba, helyette a piasztert tizedekre (شرق لار شح *oshr al-qirsh*) osztották. A tizedet 1916-ban millieme-re (ezredre) nevezték át.

Azt közöltük velük, mennyiben ide akarják adni nekünk a pénzügyi támogatást, akkor adják haladéktalanul, hogy elkölthessük, amire szeretnénk. Összehasonlítottuk a helyzetünket és az arabok helyzetét Izraellel. Azt állítják, hogy Önök az arabok barátai, akkor mennyi támogatást biztosítanak Izraelnek? Az Izraelnek szánt amerikai segélyeket az alábbiak szerint felsorolom és emlékeztetek titeket minderre. Az Izraelnek szánt amerikai állami éves adomány összege 30–50 millió dollár között mozog Izrael megalapításától máig. Az Izraelnek szánt amerikai éves műszaki támogatás mértéke 6–14 millió dollár. Az Izraelnek ajándékba adott amerikai élelmiszer-többlet éves értéke 7 millió dollár. Az amerikai tőke, amelyet Izraelben, illetve izraeli vállalkozásokba fektettek be 214 millió dollár. Az Amerikában eddig eladott dollár alapú izraeli kölcsön kötvények értéke 234 millió dollár. 1955. július 12-én a Bank of America 30 millió dollár értékű kölcsönt adott Izraelnek. Az Amerikában élő zsidók által eddig összegyűjtött – amerikai törvények szerint adómentes – összeg 300 millió dollár. Az Izraelnek adott hivatalos amerikai kölcsönök összege 164 millió dollár. Az izraeli alapítványoknak elküldött adományok és ajándékok értéke 117 millió dollár. A teljes német kártérítés – amit ma Nyugat-Németország fizet és amelynek folyósításában 1953-ban amerikai nyomásra megegyeztek – 350 millió dollár. Ezt évente fizetik áruk, hajók és gyárak formájában.

Mindezek ellenére az izraeli kereskedelmi mérleg éves hiánya 230 millió dollár. Az egész hiányt az amerikai támogatásokból fizetik ki. Az 1956. év első 6 hónapjában az amerikai zsidók adományának összege eléri a 65 millió dollárt. Az idei év első 6 hónapjában már 65 millió dollárt gyűjtöttek, szemben 55'-ben elért 58 millió dollárral.

Ezek az Izraelnek nyújtott segélyek. Aki igazán akar segíteni, az megteszi. Ez csak akarat kérdése. Aki támogatni szeretne, az meg is teszi. Mint közismert, Izrael, Amerika fogadott leánya, minden segítséget megkap, mert Izrael nélkül nem tudna megélni. A fentiekben felsorolt támogatásokon kívül más is van, melyet nem említettem meg. Az Amerika és Izrael között létrejött megállapodásnak megfelelően az amerikaiak 50 millió dolláros segélyt adnak a menekültek letelepítésére, természetesen nem az arab, hanem az Észak-Afrikából és Európából érkező cionista menekültekről van szó.

Amerika képviselőivel beszéltünk, és megmondtuk nekik, hogy az első 5 év folyamán 370 millió dollárt költünk a Nagy Gát építésére. Ebből 300 milliót Egyiptom biztosít és a többi 70 milliót Önök folyósítják. Ezután a projekt várható költségvetése 1 milliárd dollár – 1000 millió dollár. Ebből a Világbank 200 millió, Önök 270 millió és mi kb. 730 millió dollár finanszírozását vállaljuk. Hogy van az, hogy mi fizetünk kb. 730 millió dollárt és ennek ellenére átadom Önöknek a pénzügyeim, a bank-számlám feletti irányítást, és csak az Önök utasítására tehetek bármit is. A Világbank

engedélye nélkül nem köthetnek pénzügyi egyezményt, nem kérhetek kölcsönt, nem tervezhetek belső projekteket, nem készíthetnek fejlesztési tervet. Hogy van ez? Ki fogadhat el ilyen feltételeket?

Azt közöltem velük, hogy ebben nekünk már van tapasztalatunk, ugyanis kizsákmányoltak minket, és ezen az alapon megszálltak minket. A következmény, jött Cromer⁹⁸ és itt maradt nálunk Egyiptomban. Mi ezt teljes mértékben elutasítjuk. Megmondtuk nekik, hogy ez a módszer számunkra elfogadhatatlan.

Azokban a napokban megjelent a szovjet nagykövet⁹⁹ és közölte, hogy a Szovjetunió kész az asszuáni Nagy Gát építésének finanszírozásában közreműködni. Azt válaszoltam neki, hogy jelenleg a Világbankkal tárgyalunk, ezért a részletek megtárgyalását halasszuk későbbre.

Ezt követően megkezdtuk a tárgyalásokat a Világbankkal. Tudták, hogy a szovjetek ajánlatot tettek, és ismerték kifogásainkat. A Világbank elnöke¹⁰⁰ 1956 februárjában érkezett Egyiptomba. Előtte küldött egy levelet, amelyben azt mondta, hogy szeretné, ha küldenék neki egy tárgyalásra szóló meghívást, hogy elsimítsa a vitás ügyeket. A tárgyalások februárban kezdődtek a Világbank elnökével. Amikor találkoztam a Világbank elnökével, őszintén kifejtettem neki, hogy nekünk a kölcsönök, illetve azok kamatai miatt aggályaink vannak, s ezt nem tudjuk elválasztani a politikától. Mivel mi a kölcsönök és a kamatok miatt lettünk annak idején megszállás áldozatai, nem felejtetünk. A történet vérrel íródott be emlékezetünkbe. Sohasem érthetünk egyet olyan kikötéssel, amely sérti szuverenitásunkat.

Nem tudom megérteni, hogy miért nincs bizalom, és az is érthetetlen, hogy Önök azért akarják ellenőrizni a költségvetésünket, hogy helyesbítsék azt. Ugyanis van mellettünk egy ország,¹⁰¹ amelynek a költségvetését ellenőrzésük alá vonták, mivel egyezséget kötött Önökkel, de a gazdasága összeomlott, jelenleg azt kéri, hogy adjanak kölcsönt, de Önök ezt visszautasították. Ha igazán sikeres lenne az ellenőrzés,

⁹⁸ Evelyn Baring, 1st Earl of Cromer (1841–1917) Lord Cromer kairói meghatalmazott miniszteri tevékenysége (1883–1907) alatt Egyiptomot pénzügyileg és politikailag is stabilizálták. Egyiptomban Cromer szerepét ellentmondásosan ítélik meg. Alapvetően autokrata, csak a pénzügyek iránt érdeklődést mutató hivatalnokként jellemzik, azonban éppen az ő nevéhez köthető Egyiptom pénzügyi és közigazgatási problémáinak a megoldása, aminek hatására fellendült az ipar, és sikerült politikai stabilitást biztosítani az országban.

⁹⁹ Jevgenyij Dmitrijevics Kiszeljov (1908–1963) szovjet diplomata. Budapesti nagykövet 1949–1954, a szovjet Külügyminisztériumban osztályvezető 1954–1955 és 1959–1962 között, kairói nagykövet 1955–1959 között, 1962–1963-ban az ENSZ főtítkárhelyettese volt. Lásd *Szovjet nagyköveti iratok Magyarországról 1953–1956 – Kiszeljov és Andropov titkos jelentései*. Szerk. BARÁTH Magdolna. Budapest, Napvilág Kiadó, 2002.

¹⁰⁰ Eugene Robert Black (1898–1992) amerikai közgazdász. 1949–1963 között volt a Világbank elnöke.

¹⁰¹ Az iratban szereplő arab szó egyszerre jelent északot és bal oldali irányt. Minden bizonnyal Nasszer Líbiára utalt a beszédében.

akkor javulni kellene a helyzetnek. Miért nem javult az ország helyzete, hiszen finanszírozták a projekteket és kölcsönöket adtak. Mi magabiztosak vagyunk. A Világbank jelentése az egyiptomi gazdaságról így szól: az egyiptomi gazdaság egészséges és képes vállalni a rá háruló pénzügyi részletet a költségvetés kiadásaiból.

Februárban mondtam neki, hogy most júniusban tervezzük a projekt első fázisát elindítani. Azért közöltem vele a kezdés időpontját, mert csak akkor kezdhethük el a projekt végrehajtását, ha ismerjük a végleges megállapodást!

Hosszas tárgyalások után végül is kijelentette, hogy az adott pillanatban nem írhat alá egy végleges szerződést, mivel bizonyos jogi problémák vannak. Csak akkor fogják aláírni a megállapodást, ha a Nílus vizének felhasználására vonatkozóan a Szudán és Egyiptom közt folyó tárgyalásokon már megállapodás született. Hozzátette, hogy máától tudjuk indítani a projektet az Amerika és Anglia által nyújtott 70 millió dolláros támogatásra támaszkodva.

A hetven millió dolláron kívül más segílyt ad-e nekünk Anglia és Amerika? Előbb azt mondták, hogy évente 40 millió dollárt adnak nekünk, most pedig azt mondják, hogy 5 éven belül 70 millió dollárt folyósítanak számunkra. Végso soron kijelentették, nem garantálják azt, hogy meg tudják mondani nekünk, képesek-e többet adni a jövőben, mint 70 millió dollárt!

Világos, hogy hol a csapda a folyamatban. Felvesszük a hetven millió dollárt és elindítjuk a projektet, lelkesen fel akarjuk építeni a Nagy Gátat. Minden nap felkelünk, és azt mondjuk: a Nagy Gát, a Nagy Gát építése. És tényleg megkezdjük az odavezető utak, állomások és a munkásoknak szánt házak építését. A projekt végrehajtására, miután elkezdjük az építkezést, elköltjük a 300 millió dollárt és vele együtt a 70 millió dolláros amerikai segílyt is. Azt követően kérjük a Világbanktól, hogy írjuk alá a 200 millió dolláros kölcsönről szóló végleges szerződést, és akkor a Világbank feltételeket szab. Így csak két megoldás marad számunkra: vagy visszautasítjuk a feltételeket, és akkor azt mondják, visszautasítottátok, így nem adjuk a kölcsönt, vagy elfogadjuk a feltételeket. Az előbbi esetben ott állunk a projekt megvalósításának közepén, ami azt jelenti, hogy a 300 millió dollárt feleslegesen költöttük el, vagyis mintha a tengerbe dobtuk volna. A másik esetben arra kényszerülünk, hogy behódoljunk és elfogadjuk a Világbank feltételeit, akkor a Világbank küld valakit, aki a pénzügyminiszter helyére ül, egy másikat, aki a kereskedelmi miniszter helyére ül, és egy harmadikat, aki a helyemet elfoglalja. Akkor ebben az országban semmit nem tudunk tenni anélkül, hogy megkapnánk tőlük előzetesen az instrukciókat és utasításokat.

Kiderült, ez csapda. Közöltük a Világbank elnökével ama elhatározásunkat, hogy addig nem kezdjük meg a munkálatokat, amíg a Nílus vizének felhasználásáról nem írtuk alá az egyezményt testvérországunkkal, Szudánnal, továbbá amíg nem írjuk

alá a végső megállapodást a Világbankkal, pontosan tudva feltételeiket az elejétől a végéig. Februárban parancsot adtam a projekten dolgozóknak, hogy állítsák le az ott folyó munkát abból a célból, hogy ne kockáztassuk meg, hogy így a gyarmatosító hatalmak uralkodjanak felettünk és megpróbáljanak gazdaságilag kizsákmányolni minket és dominálni a gazdaságban, miután kudarcba fulladtak a politikai alávetésre és függésre törekvő próbálkozások.

Ezeket a megfontolásokat eljuttattuk a Világbank elnökéhez. Mire a Világbank elnöke kijelentette, hajlandóak vagyunk megváltoztatni a feltételeket, és olyan levelet küldeni Önöknek, amely nem tartalmazza az önök álltak kifogásolt feltételeket. Megkérdeztem tőle, garantálja-e, hogy az elküldendő levél nem tartalmazza azokat a hátrányos feltételeket és ez lesz a végleges szerződés? Vajon ez a levél, amely alapján elkezdjük a projektet, azonos a végleges szerződéssel? Nem adott garanciát arra, hogy a végleges szerződés megegyezne a levéllel.

Közöltem vele, most fogalmazzuk meg, és írjuk alá a szerződést, ami akkor lép érvénybe, ha aláírtuk a Szudánnal való vízügyi szerződést. Meg akarjuk ismerni az Önök feltételeit, mielőtt indítjuk a projektet. Ezt nem fogadta el, és azt válaszolta: csak akkor írjuk alá a szerződést, ha közös megegyezésre jutottak Szudánnal, és megoldották a jogi problémákat, de saját pénzüikkel – a 70 millió dollárral – el tudják kezdeni a programot, és aztán félúton elkezdünk tárgyalni a kölcsönszerződés megkötéséről.

Természetesen szemfényvesztés volt az egész. Egy óriási kelepce. Az akció nehéz helyzetbe hozott bennünket: ha megalázkodunk előttük, kényük-kedvükre kiszolgáltatjuk nekik újból magunkat, és uralkodhatnak rajtunk. Két megoldás mutatkozott: felépítjük a gátat és kizárólag hídként működik, nem fogadva el a feltételeiket. Vagy igennel válaszolunk a feltételeikre, hogy felépítsük a gátat, és ezzel egyidőben a pénzünk – a 300 millió dollár – elfogy, az kidobott pénz.

Úgy döntöttünk, hogy akkor indítjuk el a gát építését, ha már pontosan tudjuk, hogyan kerül finanszírozásra a gát, miután megkötöttük a végleges szerződést a Világbankkal és miután megoldottuk a vízügyi problémákat, és miután a saját részünk finanszírozását biztosítottuk. Mielőtt elindulunk ezen az úton, tudnunk kell, hogy mi lesz a végén. Február folyamán minden munkát leállítottunk. A Világbank elnöke egy semmitmondó levelet küldött nekünk, és ettől kezdve úgy tekintettünk erre a levélre, mint aminek nincs jelentősége, mert az állt benne, hogy a Szudánnal kapcsolatos vízügyi problémák rendezése után folyósítani fogják számunkra a 200 millió dollárt. A pénzt részletenként vehetnénk igénybe a köztünk folyó tárgyalások után. A levél természetesen nem tartalmazza, hogy a bank fizetni fog. Tehát nincs jelentősége. Az ezt követő napokban bebizonyosodott, hogy még megfontolásra sem érdemes. Jóllehet úgy döntöttünk, hogy leállítjuk a munkát és nem kezdjük újra,

ameddig nem látjuk a kivitelezés biztonságos módját. Mivel a Világbank nekünk küldött levelében semmi olyan nem volt, ami sértette volna szuverenitásunkat vagy pénzügyeinket korlátozta volna vagy hasonló feltételeket szabott volna, így hát elfogadtuk azt.

De az első levéllel együtt elküldött amerikai és angol kormányjegyzék olyan dolgokat is tartalmazott, amelyek sértették a szuverenitásunkat. Kiderült, hogy szándékuk szerint ellenőrizni és irányítani akarják a gazdaságunkat.

Februárban az Egyiptomba akkreditált brit¹⁰² és az amerikai nagykövet¹⁰³ tudomására hoztuk, hogy ezeket a jegyzékeket nem fogadhatjuk el. Amennyiben pénzügyi támogatást kívánnak nyújtani nekünk, tegyék meg. De a jegyzékben olyan feltételek vannak lefektetve, amelyből az derül ki, hogy befolyásolni akarják politikánkat, ami sérti szuverenitásunkat, beavatkoznak a gazdaságunkba és megsértik Egyiptom függetlenségét. Február óta két jegyzéket küldtünk az amerikai és az angol kormány-nak, de ezekre természetesen máig nem jött válasz.

Márciusban, sőt márciust megelőzően, pontosan február 29-én, azt mondták, hogy Nagy-Britannia közvetítő szerepet szeretne játszani az egyiptomiak és szudáni testvéreink között a közös megegyezés elérése céljából. Az ügyben február 29-én Selwyn Lloyd [Egyiptomba], érkezett, és az otthonomban találkoztunk. A találkozás során azt közölte velem, hogy segíteni akarja az egyiptomi–szudáni vízügyi problémák elrendezését. Azt válaszoltam neki, tetteik világosan bizonyítják, hogy Önök nem megoldják a problémákat, hanem súlyosbítják. Szudánban tetteik, a sajtójuk, a rádió-állomásaik módszeresen uszítják a szudániakat a Nagy Gát felépítése ellen. Kézzelfogható tényekről van szó. A sajtójukban megjelent minden cikk, a londoni rádió, az angol tulajdonban lévő közel-keleti rádióállomás kizárólag megfélemlítő és vissza-utasító kommentárokat közölt a szudáni testvéreinkkel. Annál is durvább, hogy a Khartumban akkreditált követsége mindezeket a cikkeket összegyűjtve könyv formájában megjelentette, és Khartumban osztogatta. Ebben azt közlik a szudániakkal, hogy a Nagy Gát a szudáni érdekek ellen való, a Nagy Gát a szudániak ellen épül és ehhez hasonlókat. Ezek megértették velem, hogy Önök ki akarják élezni a konfliktust Egyiptomi és Szudán között. Ezeket mondtam Selwyn Lloyd-nak. Ezek kézzel-

¹⁰² Sir Humphrey Trevelyan (1905–1985) brit diplomata. 1953–1955-ben Nagy-Britannia ideiglenes ügyvivője Pekingben, majd 1955–1956 között Nagy-Britannia kairói nagykövete volt. 1956. október 31-én Egyiptom és az Egyesült Királyság között a diplomáciai kapcsolatok megszakadtak. Ebben az időszakban a brit érdekeket a svájci képviselő vezetője, Charles Albert Dubois képviselte. 1959–1961 között Colin Crowe ideiglenes ügyvivő képviselte az Egyesült Királyságot Kairóban.

¹⁰³ Henry Alfred Byroade (1913–1993) amerikai katonatiszt és diplomata. 1955. március 7. és 1956. szeptember 10. között volt az Amerikai Egyesült Államok egyiptomi nagykövete. Utódja Raymond Arthur Hare (1901–1994) 1956. szeptember 25. és 1958. március 10. között vezette az amerikai diplomáciai képviselőket Kairóban.

fogható tények. Most pedig azt állítja, hogy szeretne közvetítő szerepet játszani Egyiptom és Szudán között, vagyis hozzá kívánná járulni a Szudánnal kapcsolatos vitás kérdések megoldásához. Világos volt számunkra, testvéreim, hogy az angolok minden lehetséges erővel próbálnak gyűlöletet kelteni a szudáni testvéreink lelkében. Természetesen az angolok érdekeltek abban, hogy Szudánnal összeütközésbe kerüljünk. Ha konfliktus alakul ki Egyiptom és Szudán között, akkor be tud avatkozni a helyzetbe a konfliktus valamelyik résztvevőjének megvédése ürügyén.

Februárban történt ez a beszélgetés. Ezzel egy időben Lord Killearn¹⁰⁴ – mindannyian jól ismerjük Lord Killearn-t – a brit Lordok Házában felszólt, szidva Egyiptomot. Azt kérdezte: miért adjunk segílyt Egyiptomnak? Milyen alapon segítsünk Egyiptomnak? Egyiptom nem hallgat szavunkra; Egyiptom ma szabadságot követel, a felszabadítási mozgalom vezetője és szembeszáll velünk. Miért adjunk neki 5 millió fontot? Egyiptomnak nem kell adnunk 5 millió fontot. Egyáltalán nem szabad adni 5 millió fontot Egyiptomnak, sőt meg kell szüntetni a segílyt. Ezek Lord Killearn végtelen ízléstelen szavai. Persze, itt mindenki jól tudja, ki az a Lord Killearn. A parlament alsóházában is hasonló szavak hangzottak el.

Március 14-én találkoztam a brit nagykövettel a házamban, és közöltem vele, hogy mi érzékeny nép vagyunk. 1 millió dollárnál sokkal többre tartjuk a jó szót, és 15 millió dollár ellenében sem fogadjuk el a sértést. Mi visszautasítjuk a brit képviselők és a lordok kijelentéseit, különösen Killearn nyilatkozatait. Mi nem kértük ezt a segílyt. Azért fogadtuk el a segílyt, mert ennek a visszautasítása részünkről sértésnek számítana Önökre nézve. Önök 5 millió értékű segílyt kínálnak, és mi nem akartunk nemet mondani. Nem vagyunk nagyon gazdag ország, de azért annyira gazdagok vagyunk, hogy mi is meg tudunk takarítani 5 milliót. Közöltem vele, hogy tudjuk biztosítani az 5 millió fontot. Ha még kicsivel többet dolgozunk, Egyiptom megtermeli azt az 5 millió fontot, amelyet Önök segílyként adnának. Elfogadjuk ezt a segílyt, ugyanis nem akartuk visszautasítani, és nem szeretnénk, hogy úgy tűnne, mintha az egyiptomiak elhárítanák a jó szándék jeleit. Így elfogadtuk azt, de ha megismétlődnek ezek a szavak, visszautasítjuk. Kicsit többet dolgozunk és meglesz az 5 millió font, ugyanis Egyiptom nemzeti jövedelme több mint 900 millió font. Ilyen módon folytatódott az ügy. Se a brit, se az amerikai kormány nem válaszolt az általunk megküldött jegyzékre.

Február végén esett meg, hogy Jordániából kiutasították a *Globe*-t. Selwyn Lloyd-ot bahreini látogatása alatt körülvették és tégladarabokkal dobálták meg. Azt mondják, hogy a történetek Egyiptom kijelentéseinek következménye. Ádenben a zavargások

¹⁰⁴ Sir Miles Wedderburn Lampson – Lord Killearn (1880–1964) brit diplomata. 1933–1936 között Egyiptom és Szudán brit főbiztosa, majd 1936–1946 között az Egyesült Királyság kairói nagykövete volt.

azért törtek ki, mert az ottani munkások béremelést követeltek. Március elseje óta csúnya kampányt indítottak Egyiptom ellen a brit sajtóban, olyannyira, hogy egy brit parlamenti képviselő, a neve Fraser,¹⁰⁵ azt mondta, mindenképpen meg kell találni a módját annak, hogy megszabaduljunk Egyiptomtól. Menjünk el Ugandába és Kenyába gátat építeni a Níluson, és így elvágnánk a víz útját Egyiptomba, hogy ezzel végleg megszabaduljunk Egyiptomtól. Ez világosan megmutatja, hogy az örület mennyire hatalmába kerítette ezeket az embereket.

Gyűlöletkampányt indítottak. Azt állítják, hogy mi fenyegetést jelentünk a megélhetésükre, és veszélyeztetjük a kőolajforrásaikat. Azt közöltem a brit sajtóval, hogy mi nem avatkozunk be a térség egyetlen államának legálisan működő gazdasági érdekeibe sem, ahogy azt a brioni konferencián is kifejtettük, de harcolunk az úgynevezett hatalmi övezetek ellen. Lehetetlen, hogy bárkinek a hatalmi övezetébe tartozzunk. Teljesen lehetetlen, hogy valaki az angol parlamentben vagy az Alsóházban kiállva azt mondja, hogy ez Britannia hatalmi övezete Közel-Keleten, vagy ez a befolyási övezete Egyiptomban. Ebben a tárgyban nincs engedmény. Ellenben az Önök jogos érdekeit elismerjük, és nem ellenezzük. Az Önök jogos gazdasági érdekei ellen nincs kifogásunk.

1956 júniusában, a múlt hónapban döntés született arról, hogy monsieur Sepilov, a Szovjetunió külügyminisztere¹⁰⁶ Egyiptomba látogat. Ugyanebben az időben a Világbank elnöke arról értesített bennünket, hogy szintén Egyiptomba kíván jönni. Azt válaszoltuk neki, hogy szívesen látjuk. Ezt követően tárgyalás folyt az egyiptomi kormány és monsieur Sepilov, a Szovjetunió külügyminisztere között. A Szovjetunió külügyminisztere felajánlotta, hogy kész Egyiptom támogatására minden területen, ahol segítséget kérünk, egészen odáig, hogy hosszú lejáratú kölcsönt adnak. Azt is aláhúzta, hogy mindenben segítenek, mindenféle korlátozás és feltételek nélkül. Kérjük tőlük, amire csak szükségünk van. Nem kérnek tőlünk nyersanyagot, mert megvan minden ásványkincsük. Sepilov, Szovjetunió külügyminisztere azt is kifejtette, hogy nem akarnak viszályt szítani köztünk és a nyugati államok között, mivel a Szovjetunió érdekelt a békében és abban is, hogy békés viszony legyen köztünk és a nyugati államok között. Kijelentette, hogy nincs olyan törekvésük, amelynek az lenne a célja, hogy mi az Önöknek nyújtott segítséggel mérgezzük a kapcsolataikat a nyugati államokkal vagy ellenük uszítsuk Önöket. Mi a világban a feszültségek

¹⁰⁵ Nasszer itt annak a brit parlamenti képviselőnek, Fraser-nek a mondatait kritizálta, aki az 1807-es brit expedíció, az úgynevezett Fraser-expedíció vezetőjének névrokona volt.

¹⁰⁶ Dmitrij Trofimovics Sepilov (1905–1995) szovjet politikus. 1952–1956-ban a szovjet kommunista párt lapjának, a *Pravdanak* a főszerkesztője, majd 1956. június és 1957. február között a Szovjetunió külügyminisztere. 1952-től az SZKP Központi Bizottsága (KB) tagja, majd 1955. júliustól 1956. decemberig és 1957. februártól júniusig az SZKP KB titkára volt. 1957 júniusában leváltották, és kizárták a Központi Bizottságból.

enyhítésére törekszünk. Ezért a politikánk arra irányul, hogy Önök tartsanak fenn jó kapcsolatokat a Nyugattal. Mi csak együtt akarunk működni Önökkel és nem célunk tönkretenni a kapcsolataikat a nyugatiakkal.

Megköszöntem az ajánlatot a Szovjetunió külügyminiszterének, és azt mondtam neki, hogy a részletek kimunkálását az augusztusban esedékes Szovjetunióbeli látogatásomra halasztjuk.

A Világbank elnöke a következő nap jött, este 10 órakor vagy talán 10 óra után keresett fel az otthonomban. Megerősítette, hogy a bank tartja magát ahhoz az ígérethez, amelyet ő februárban körvonalazott, és kész a projekt finanszírozására. Közölte továbbá, hogy a brit és az amerikai kormány is – akikkel kapcsolatban áll – tartja magát ígéretéhez. Azt válaszoltam, hogy mi is tartjuk a magunkat ahhoz, amit februárban mondtunk a tárgyalásokon. Egyetértettünk abban, hogy csak akkor fogjuk elindítani a projektet, ha megegyeztünk a szerződés végleges verziójában.

Ez a megbeszélés az elmúlt hónap június 20-a tájékán zajlott. Az Amerikába akkreditált nagykövetünk Egyiptomba jött. Találkozott Dulles-szel mielőtt hazajött. Elmondta nekem, hogy találkozott Dulles-szel. Az amerikaiak támogatják és finanszírozni kívánják a tervet, de azt gondolták, hogy mi már nem akarjuk. Mondtam neki, Istenemre esküszöm, hogy mi pontosan azt akarjuk, hogy finanszírozzák a programot. Mi úgy érezzük, hogy ezt pont ők nem akarják. Kértem a nagykövetünket, hogy utazzon vissza Washingtonba és közölje velük, hogy mi tárgyalni akarunk a program finanszírozásáról.

Ahmed Huszein, a nagykövetünk visszatért Washingtonba, hogy találkozzon Dulles-szel, s választ kérjen a jegyzékünkre, amelyben tudatják az üggyel kapcsolatos végleges álláspontjukat.

Két nappal később az amerikai kormány közzétette nyilatkozatát. A magam részéről én már tegnapelőtt kifejtettem az ezzel kapcsolatos véleményemet. Most összefoglalom a július 20-án közzétett külügyi nyilatkozatot. '55 decemberében az amerikaiak, az angolok és a Világbank részvételével felajánlották a támogatást Egyiptom számára, aztán azt mondták, hogy az a projekt túlméretezett, és a végrehajtásához szükséges időtartam 12 és 16 év között mozog. A költsége kb. 1300 millió dollár, melyből több mint 900 millió dollár helyi valuta. Említették a nilusi vízügyi jogokat is. Ez a projekt nemcsak Egyiptom jogait, érdekeit és határát érinti, hanem más országok jogait és érdekeit is befolyásolja, amelyek a Nílus vizéből részesülnek, mint pl. Szudán, Etiópia és Uganda.

Ebben a nyilatkozatban az amerikaiak megpróbálták elsőként felbujtani ellenünk Etiópiát és Ugandát, és szintén kísérletet tettek, hogy viszályt szítsanak Egyiptom és Szudán között – amint korábban elmondtam nektek. Természetesen az érdekük, hogy az államok ebben a régióban konfliktusba kerüljenek egymással, és mindegyik

állam a másikkal viszálykodjon oly módon, hogy végül mindegyik Amerikához forduljon. Segítsetek, mert ez vagy az az ország megtámadott minket. Jönnek és érvényesítik hatalmukat ebben a térségben.

A Világbank jelentésében egy szóval sem említették sem Etiópia, sem Uganda kérdését. Szudánnal kapcsolatban megmondtam nekik, hogy nincs dolguk Szudán ügyében, nincs szükség a közvetítésükre, segítségükre, semmit nem kérünk Önöktől ebben az ügyben, mi beszéltünk a szudániakkal. Szudáni testvéreink és közöttünk egyetértés van minden szinten. Amikor itt volt Iszmáil al-Azhari, beszéltem vele, és hajlandó volt közös egyezsége jutni velünk. Teljes egyetértés volt köztünk. Amikor itt volt a szudáni vízügyi miniszter, Mirgani Hamza is,¹⁰⁷ sok mindenről tárgyaltunk vele nyugodtan, és nem volt huzavona és éles véleménykülönbség köztünk. Abdalláh Halíl, jelenlegi szudáni miniszterelnök¹⁰⁸ kairói látogatása alatt nagyon lelkes és jókedvű volt.

Ez a szellemiség jellemzi szudáni testvéreinket, minden társadalmi rétegüket és pártjaikat is. Semmi sem indokolja, hogy az angolok vagy az amerikaiak beavatkozva közvetítsenek, illetve megpróbáljanak kibékíteni minket. Felszólítottam őket, hogy ne avatkozzanak bele a dologba, és a projekt elleni kiadványokat és füzeteket se osztogassanak. A [amerikai] Külügyminisztérium természetesen Szudán és Egyiptom érdekeiről beszél. A szudáni–egyiptomi érdekeket kizárólag Szudán és Egyiptom határozhatja meg. Miért avatkozik be az ügybe Washington? Mi indokolja Amerika beavatkozását ebbe az ügybe?

Ilyen formában teremtetett meg Egyiptom és Szudán. Szoros kötődés van a két ország között, és senki nem tudja szétválasztani a kettőt. A világ teremtése óta máig létezik északon Egyiptom, délen pedig Szudán. Egyikük sem fog átköltözni Északra, vagy Dél-Amerikába. Itt maradnak az idők végezetéig. Ez természetes dolog, nincs értelme beszélni róla. Miért avatkoznak bele a dologba? Hacsak nem a gyámkodás, az uralkodás és a hatalom iránti vonzódás, a lelkek zaklatása, konfliktusok szítása és a zavarkeltés indokolja a dolgot.

Beavatkoztak Ugandában, hogy esélyt adjanak Angliának is a cselekvésre, mint-hogy Uganda brit gyarmat¹⁰⁹, és így Anglia érdekeltté vált a Nílus vízének ügyében, és aztán jött Etiópia is.

¹⁰⁷ Mirgani Hamza (1905–1972) az első független szudáni kormány öntözésügyi, közmunkaügyi és földművelésügyi minisztere volt. 1956. április közepén látogatott Kairóba, ahol kijelentette, hogy Szudán harcol a nem arab államokkal kötött katonai egyezmények ellen, és jó kapcsolatot kíván ápolni Egyiptommal.

¹⁰⁸ Abdalláh Halíl (1892–1970) szudáni politikus 1956. július és 1958. november között miniszterelnök volt.

¹⁰⁹ Uganda területét 1890-ben nyilvánították brit befolyási övezetnek. 1896-ban jött létre az Ugandai Protektorátus. Az ország 1962-ben nyerte el teljes függetlenségét, de továbbra is a Brit Nemzetközösség tagja maradt.

A közlemény szerint van itt még egy másik lényeges megfontolás is, amelytől a program végrehajtása függ. Előnyös-e az 54, vagy az 56 millió dollár értékű amerikai segély, amennyiben Egyiptom hajlandó fokozni és koncentrálni a gazdasági erőforrásait a hatalmas építkezési program megvalósítására. Az elmúlt hét hónap fejleményei nem voltak kedvezőek a projekt sikerét tekintve.

Amerika végleges döntése szerint a jelenlegi körülmények mellett nem célszerű részt vennie a projektben különösen, ha még mindig nem jutottak megegyezésre a Nílus vizét használó országok. Ráadásul Egyiptom nem képes elegendő forrást biztosítani a projekt sikeréhez.

Milyen jellegűek van az utóbbi hét hónapban jelentkező fejleményeknek? Vajon ezek a fejlemények gazdasági vagy politikai természetűek? Egyébként van egy különös dolog ebben az amerikai nyilatkozatban. Az amerikai külügyminiszter az egyiptomi néphez szól, azt állítva, hogy az amerikai döntés nem befolyásolja az amerikai kormány és nép és az egyiptomi nép közti baráti kapcsolatokat. Ez azt jelenti, hogy ez a nyilatkozat egyedül Gamel Abden-Nasszerrel függ össze, és egyáltalán nincs köze az egyiptomi néphez. Ők közvetlenül az egyiptomi néphez beszélnek. A módszer nyilván jól ismerjük több száz éve, szüleink és nagyszüleink is jól ismerték.

Melyek a legutóbbi hét hónap fejleményei? Kétségesnek ítélik a gazdaságot. Az utóbbi hét hónapban az egyiptomi gazdaság megerősödött, az egyiptomi termelés növekedett. A forradalom éveiről gazdasági szempontból most felolvasok pár mondatot nektek az ENSZ jelentéséből, vagyis az ENSZ által készített statisztikai évkönyvből. Az ENSZ statisztikai évkönyve szerint az egyiptomi nemzeti jövedelem összege jelentősen növekedett, 1952-höz viszonyítva 748 millió fontról 780 millióra 1953-ban és 868 millióra 1954-ben. Ez azt jelenti, hogy dolgozunk, termelünk, és növekszik a nemzeti vagyonunk, illetve javul a gazdasági helyzetünk. A nemzeti jövedelmünk 1952-ben 748 millió font volt, 1953-ban 780 millió font lett és 1954-ben 868 millió fontra emelkedett. Két év alatt 120 millió fonttal növekedett a jövedelmünk.¹¹⁰

1954–55. évi mezőgazdaságból származó összes jövedelem 38 millió fonttal, vagyis 15%-kal növekedett, elérve a 420 millió fontot, azelőtt 382 millió font volt. A mezőgazdasági termelésből származó jövedelem az 1952-es 123%-ról 1954-ben 131%-ra növekedett. Ez szintén az ENSZ által készített 1955-ös statisztikai évkönyvben van benne.

Az ipari termelés is jelentős fejlődést mutatott az 1955-ös évben. 15% és 25% között ingadozik a növekedés aránya az ipari szektor különböző ágazataiban. Június

¹¹⁰ Ekkor Egyiptomban az állami bevételek felét a vámok adták, a közvetlen adók a bevételek 22%-át, a közvetett adók 6%-át, a vasút, posta és a telefon az állami bevételek 10%-át tették ki. Vö. MNL OL XIX-J-11-a 6. d. 1955. évi országjelentés (50. oldal)

elején is beszéltem erről. A legnagyobb növekedés a vas- és az öntöttvas termelésében mutatkozott, ahol 94%-os volt a növekedés aránya.

Megélénkültek a külföldi cserekapcsolatok is. 1956. január elseje és június vége közötti időszakban az egyiptomi export értéke elérte a 91 millió fontot, azaz 21 millió fonttal növekedett. Más gazdasági adatok is közismertek, és a költségvetésünkben is közzétettünk ilyeneket.

Melyek az utóbbi hét hónap fejleményei? Ők azt igyekeznek bizonyítani, hogy ezek gazdasági fejlemények. Ez valójában a függetlenség, a szabadság, a büszkeség és méltóság terén elért előrelépés. Az utóbbi hét hónap fejleményei azt is jelentik, hogy felépítettük a büszkeség, a méltóság, a szabadság és a függetlenség gátját a mohóság ellen. Elhatároztuk a hadseregünk megerősítését és felfegyverzését. Döntöttünk arról, hogy önállóak és teljesen szabadok leszünk.

Mi volt tehát a célja a július 20-án bejelentett intézkedésnek?¹¹¹ Az amerikai kormányról akarok szólni, és nem a brit kormányról, ugyanis a brit kormány a bejelentését egy nappal az amerikai kormány nyilatkozata után tette meg, miután megkapta a levelet Amerikából. A Világbank pedig természetesen Nagy-Britannia után közölte döntését, miután megkapta Amerikától az utasításokat. Ezért ebben a kérdésben az amerikai motivációról fogok szólni. Mi a célja ennek a lépésnek? Megbüntetik Egyiptomot, mivel megtagadta, hogy katonai tömbök mellé álljon? Egyiptom kiállt a béke, az emberi szabadságjogok érvényesülésének ügye mellett. Egyiptom hangoztatja azokat az alapelveket, amelyeket az ENSZ alapokmányában leírtak, ám amelyekről ők megfeledkeztek. A második világháború után ők rögzítették ezeket, elfelejtették volna? Ma már mi hirdetjük azokat, ezek a szabadság, az önrendelkezési jog biztosítása, a gyarmatosítás felszámolása, az el nem kötelezettség elve, a békés egymás mellett élés és együttműködés az államok között. Szembe fogunk szállni azokkal, akik ellenségesek velünk, és békességben élünk azokkal, akik békés viszonyt ápolnak velünk. Ezek az elvek, amelyeket Egyiptom hirdet. De mi készített bennünket arra, hogy ezt mondjuk, és ne hallgassunk az amerikai kongresszusra, amely Texast¹¹² és a többi államot képviseli. Miért fogadnánk utasításokat tőlük és parancsolnának ők nekünk?

A kongresszus egyik tagja másfél vagy egy hónappal ezelőtt felállt, és azt kérdezte: hogyan lehetséges, hogy Egyiptom így beszél, ilyen politikát folytat és nem vesz bennünket figyelembe? Vonjuk meg a segítyt tőle stb. De nem adtak segítyt, amit átvehettünk volna. Mi egy fillér támogatást sem kaptunk tőlük. Milyen fajta önteltség és önkény ez a néppel szemben?

¹¹¹ 1956. július 20-án a brit és az amerikai kormány nyomására az IMF kihátrált annak a 70 millió dollárnak a folyósításától, amelyet Egyiptomnak az asszuáni gát építésére helyezett kilátásba.

¹¹² Nasszer beszédében Eisenhower elnökre utalt, aki Texas Állam Denison városában született.

Mi visszautasítottuk, hogy ilyen önkényt és hatalmaskodást eltűrjünk. A 70 millió dollár visszatartásával, amelyet öt évre elosztva – 12 millió dollár – adtak volna, büntetnek bennünket. Azon az alapon büntetnek meg minket, hogy fejlesztési tervet dolgoztunk ki a termelés növelésére és színvonalának emelésére. Újságjaikban azt írják, hogy mi tettük ezeket a kijelentéseket, és az egyiptomi emberek tudják, Nasszer kárt okozott nekik és ezért az egyiptomi nép nyomást gyakorol rá [az elnökre] abból a célból, hogy hallgasson az amerikaiakra, illetve Amerikára. Ezeket közlik újságjaikban, de azt nem tudják, hogy én azért utasítom vissza követeléseiket, mert az egyiptomi nép nem ért egyet azokkal, amit kérnek. Így áll a dolog!

Amikor elhalasztottuk a Nagy Gát felépítését azt kezdték terjeszteni és arról beszéltek, hogy ők finanszíroznák a Nagy Gátat. Amikor Black úr, a Világbank elnöke megérkezett, arról kezdett beszélni velem, hogy finanszíroznák a Nagy Gát építését. Azt mondta: mi nemzetközi bank vagyunk, nem olyan bank, aminek köze van a politikához. Amerikának nincs korlátlan befolyása rám, én önálló vagyok, csak olyan véleményt képviselek, amelyben én magam is hiszek. Azt mondtam neki: az igazgatótanács különböző államokat képvisel. A különböző államokat képviselő igazgatótanács hogyan tudja a bankot függetleníteni a politikától. Igen, Ön egy politikától befolyásolt bankot képvisel. Ön csak akkor hozhat bármilyen döntést, ha az államokat képviselő igazgatótanács azt már elfogadta. Az igazgatótanács többsége az amerikai politikát támogató nyugati országokból áll. Elnéztem Black urat, ahogy ott ült a székben. Elképzeltem, hogy a személy, aki előttem ül, Ferdinand de Lesseps. Visszaidéztem emlékezetembe azokat a szavakat, amelyeket az 1854-es üggyel kapcsolatban olvastam. Amikor Ferdinand de Lesseps Egyiptomba érkezett, elment Mohamed Szaídhhoz, Szaíd pasához, a kedivéhez, és azt mondta neki: ki akarjuk ásni a Szuezi-csatornát, amely Önöknek rendkívül nagy hasznukra fog válni. Ez olyan nagyszabású terv, amely sokszorosan megtérül majd Egyiptomnak. Amikor Black ott ült és beszélt hozzám, minduntalan komplexusaim támadtak. Szavai nyomán gondolataim visszatértek Ferdinand de Lessepshez. Azt mondtam neki: *nézzé*, nekünk komplexusunk van ezektől a dolgoktól. Mi nem akarjuk, hogy egy újabb Cromer jöjjön Egyiptomba, hogy uralkodjon rajtunk. Régen kölcsönöket adtak nekünk kamatra, amelynek következtében megszállták az országunkat. Ezért amikor beszél velem, kérem, vegye ezt tekintetbe, nekünk komplexusunk van de Lessepstől és Cromertől; nekünk komplexusunk van a gazdasági függőségen keresztül kialakuló politikai megszállástól.

Ez a kép alakult ki de Lesseps Egyiptomba jöveteléről, aki 1854 év november 7-én érkezett meg Egyiptomba. Elmesélem nektek a történetet. Először Alexandriába jött, körületekintően és furfangosan kezdett dolgozni. 1854. november 30-án felvette a kapcsolatot Mohamed Szaíd kedivével, akitől aznap megkapta a Szuezi-csatornára

a koncessziót. A Szaíd által kiadott koncesszió legelején olvasható, Ferdinand de Lesseps barátunk hívta fel a figyelmünket azokra az előnyökre, amelyekre Egyiptom szert tehet a Földközi- és a Vörös-tengerrel összekötő vízi hajó-útvonal létesítésével. Egyiptom számára busásan megtérül. Tájékoztatásul közölték velünk, hogy ebből a célból kifolyólag lehetne egy részvénytársaságot alapítani. Mi elfogadtuk az ötletet, amit ajánlottak nekünk, és ennek értelmében egy különleges meghatalmazást adunk a társaság igazgatótanácsának felállítására, a Szuezi-csatorna létesítésére és a két tenger közötti csatorna hasznosítására.

1854-ben hangzottak el ezek a szavak. 1856-ban, vagy pontosabban száz évvel ezelőtt napvilágot látott az uralkodó rendelete. Létrejött a társaság. A társaság részvényeinek 44%-a Egyiptomé. Egyiptom szerződést kötött de Lesseps-szel. Lesseps társasága magántársaság, nincs köze kormányokhoz, önkényeskedéshez, megszálláshoz, gyarmatosításhoz. Lesseps azt mondta a kedvének, én barátja vagyok és segíteni akarok önnek. Csatornát építek a két tenger között, amely hasznot fog hozni.

Létrejött a Szuezi [Tengeri] Csatorna [Általános] Társaság, amely részvényeinek 44%-a Egyiptomé. Egyiptom vállalta, hogy munkásokat ad, akik ingyenmunkában kiássák a csatornát. 120 ezer munkás halt bele a csatorna kiásásába – ingyen! Kiástuk a csatornát, lelkünket kiteve, koponya és csonthegyet hátrahagyva, és vérünket hullattuk, és még 8 milliót is kifizettünk. Mindezek után kártérítést is fizettünk de Lesseps-nek, amikor a garantált koncesszióról vagy annak egy részéről lemondott. A 44%-os részvények után járó nyereségen felül a nyereség 15%-a Egyiptomot kellene illesznie. Lemondtunk a 15%-os nyereségről. Miután Egyiptom érdekében kiásták a csatornát – úgy, ahogy de Lesseps uraság mondta a kedvének –, de idővel maga Egyiptom lett a csatorna tulajdonosa.

1866. február 22-én létrejött a megállapodás.¹¹³ A 16. paragrafus szerint a Szuezi Tengeri Csatorna Általános Társaság egyiptomi társaságnak tekinthető, és az egyiptomi törvények hatálya alá tartozik. Tartozott-e valaha a társaság az ország törvényeinek hatálya alá? Máig nem tartozott az ország törvényeinek hatálya alá, nem azok alapján döntöttek, hanem magát államnak tekintette az államon belül. A Társaság és

¹¹³ A tizenhét pontból álló 1866. február 22-diki konvenciót a szultán nevében Iszmáil kedive (1863–1879) kötötte meg Ferdinand de Lesseps-szel, mint a Szuezi Tengeri Csatorna Általános Társaság alapító elnökével. A megállapodás a Porta által jóváhagyott feltételek mellett határozta meg a Szuezi-csatornával kapcsolatos ügyeket. Ezzel hatályon kívül helyezték az 1856. július 20-án meghozott rendelkezéseket. Az egyezmény 16-ik pontja értelmében a Szuezi Tengeri Csatorna Általános Társaságot az egyiptomi törvények alapján kell működtetni, ugyanakkor a két fél által kötött különleges megállapodás alapján a csatorna társtulajdonosaira ugyanazok a törvények vonatkoztak, mint a francia részvénytársaságokra, vagyis azok a francia törvények hatálya alatt álltak. A szerződő felek ennek értelmében egyetértettek abban, hogy a társasággal kapcsolatos jogi kérdéseket a francia törvények alapján szabályozzák, az esetleges jogi vitákat a francia törvények alapján, Párizsban a császári bíróság előtt rendezik.

Egyiptom közötti, vagy a Társaság és akármilyen más állampolgárságú személyek közötti jogvitákban az egyiptomi bíróságok az illetékesek, követve az ország törvényeinek és szokásainak megfelelő eljárást. Az egyiptomi kormány és a társaság közötti vitás kérdésekben – az egyiptomi törvényeknek megfelelően – az egyiptomi bíróságok rendelkeznek illetékességgel.

De Lessepsnek 1856-ban az alkirályhoz¹¹⁴ intézett, a barátságnak, illetve a kölcsönöknek a következménye volt Egyiptom megszállása 1882-ben. Mit tett Egyiptom? Iszmáil uralma alatt Egyiptom arra kényszerült, hogy eladja a 44%-nyi részvényeit. Anglia azonnal megvette a Szezi-csatorna 44%-os egyiptomi részvényeit. Mennyiért vásárolta meg? 4 millió fontért. Aztán Iszmáil lemondott a nyereség 5%-áról a társaságnak adott kiváltságok egy részének a megszüntetése ellenében. Miután Anglia 4 millió fontért megvásárolta tőle a 44%-nyi részvényeit, Iszmáil arra kényszerült, hogy évente fizesse ki Angliának az 5%-os nyereséget, amiről lemondott. Így több mint 4 millió fontot fizetett az angoloknak, ami azt jelenti, hogy Britannia ingyen szerezte meg Egyiptom 44%-nyi részvényeit.

Az egy múlt századi történet. Vajon a történelem ismétli önmagát a csalás és félrevezetés tekintetében? Van-e gazdasági függetlenség? Létezik-e függetlenség, vagy a gazdasági függőség és befolyás az oka a politikai szabadságunk és függetlenségünk korlátozásának?

Testvéreim! Teljességgel lehetetlen, hogy a történelem megismétlje magát. Mi ma nem ismételtük meg a múlt hibáit. Ma eltöröljük a múltat. Jelenleg erős, egészséges és modern országot építünk. Ugyanakkor időnként azért a múlt felé tekintünk, hogy a múltat, a múlt gyűlöletes nyomait eltöröljük, melyek a megszállásunk következményeként valósultak meg, amelyet elfogadni kényszerültünk a gyarmatosítók csalása és félrevezetése miatt.

Testvéreim! A Szezi-csatorna, amelyet kényszerszolgálatban ástak ki, 120 ezer hazánkfiának az életébe került. Az alapítása idején 8 milliót fizettünk érte és a Szezi-csatorna állam volt az államban, amely porig alázta a minisztereket és a minisztériumokat, és senkinek sem engedelmeskedett, ez a csatorna egyiptomi csatorna lett, igen, egyiptomi részvénytársasággá vált. Britannia a társaság 44%-nyi egyiptomi részvényeit bitorolta és ahelyett, hogy pénzt adott volna érte, pénzt kapott érte! A Szezi-csatorna megnyitása óta a mai napig Britannia a 44%-os részvények ellenében is kap kamatot, a többi ország is kap kamatot, a részvényesek is kapnak kamatot, a társaság állam az államban. Most már egyiptomi részvénytársaság!

¹¹⁴ Mohamed Szaíd (1822–1863) tanulmányait Párizsban folytatta. 1854–1863 között Egyiptom alkirálya (kedive) volt. Országá modernizálására törekedett, a nevéhez köthető 1854-ben az Egyiptomi Bank megalapítása, valamint az első vasútvonal megépítése Kafr el-Zajyat és Alexandria között.

A csatornából származó jövedelem 1955-ben 35 millió font, vagyis 100 millió dollár. Ez az egyiptomi társaság, az Egyiptomi Szezi Csatorna Társaság bevétele 100 millió dollár, azaz 35 millió font, de ebből az összegből mi, akik a csatorna kiásása alatt 120 ezer munkást veszítettünk, csupán 1 millió fontot, vagyis 3 millió dollárt kapunk.

A Szezi Csatorna Társaságot a vonatkozó uralkodói rendelet értelmében Egyiptom javára és hasznára hozták létre. A csatornából származó évi jövedelem 35 millió fontot, vagyis 100 millió dollár. Tudjátok, hogy Amerika és Anglia öt évre milyen összegű segílyt akart nekünk adni? 70 millió dollárt. Tudjátok azt is, ki vágja zsebre a minden évben befolyó 100 millió dollárt? Természetesen ők.

Egyáltalán nem szégyen a szegénynek pénzt kölcsönkérni vagy segélyforrásokat keresni országa építéséhez. Az viszont gyalázat, ha valaki a nép vérét szipolyozza, s a nép jogait bitorolja. Ez tényleg szégyen!

Sohasem fogjuk megismételni a múltat, ellenkezőleg, eltöröljük a múltat. Úgy töröljük el, hogy visszaszerezzük a Szezi-csatornára vonatkozó jogainkat. A pénz minket illet. Ez a csatorna Egyiptom tulajdona, mivel ez egy egyiptomi részvénytársaság, és a csatornát az egyiptomiak ásták ki, amelynek során 120 ezer egyiptomi vesztette életét.

A Szezi Csatorna Társaság, amelynek székhelye Párizsban van, jogbitorló. Bitorolják a koncessziókat, akár csak de Lesseps, aki idejött, pontosan úgy, ahogy Black is, hogy tárgyaljon velem. Igen, a társaság bitorolta a koncessziókat. Ugyanaz a helyzet, de a történelem nem ismétli meg önmagát. Hanem éppen ellenkezőleg, felépítjük a Nagy Gátat és visszaszerezzük az elbitorolt jogainkat. Saját elképzeléseink szerint felépítjük a Nagy Gátat. Ezt határoztuk el. A Szezi Csatorna Társaság évente 35 millió fontot szedett be, ezt mi fogjuk felhasználni. A Csatorna Társaság a hasznosításból származó évi 100 millió dollárt Egyiptom javára fordítjuk. Mi valóra váltjuk ezeket a szavakat, és tényleg Egyiptom javára fordítjuk a 100 millió dollárt.

Honfitársaim! Amikor hozzáfogunk a Nagy Gát építéséhez, egyben a büszkeségből, a szabadságból és a méltóságból is gátat építünk. Leromboljuk a megaláztatás és megvetés által emelt gátakat, és kijelentjük, hogy egész Egyiptom egyetlen frontot, nemzeti egységet alkot, amely összetart és egységes. Minden egyiptomi az utolsó csepp véréig harcolni fog, úgy, ahogy Szaláh Musztafa és Musztafa Háfiz. Mindannyian az utolsó csepp vérig harcolunk országunk, Egyiptom építéséért. Nem adunk esélyt a háború vámszedőinek, a gyarmatosítóknak és az emberkereskedőknek. Mi a saját kezünk munkájára, vérünk hullatására és testünk verejtékére támaszkodunk.

Gazdagok vagyunk, de hanyagok voltunk a jogaink visszaszerzésében. Már mondtam nektek az előbb, hogy hosszú és folyamatos a küzdelem, és lépésről lépésre fogjuk visszaszerezni a jogainkat. Megvalósítunk mindent. Felépítjük az erős Egyip-

tomot, a büszke Egyiptomot. Ezért ma aláírtam és a kormány jóváhagyta az alábbi törvényt. Elnöki határozat a Szezei Tengeri Csatorna Általános Társaság államosításáról.

A nemzet nevében, a köztársasági elnök.

1. Cikkely Államosítja a Szezei Tengeri Csatorna Általános Társaságot, vagyis Egyiptomi Részvénytársaság lett. Az államra száll minden, ami annak vagyonát, jogait és kötelezettségeit képezte. Feloszlik az irányításért felelős összes jelenlegi testület és felügyelőbizottság. Kártalanítás illeti meg a részvényeseket és az alapító részvénytulajdonosokat, részvénytulajdonuk értékének arányában, a párizsi értékpapír tőzsdén ennek a törvénynek érvénybe lépését megelőző záró ára szerinti mértékben. Kifizetésre kerül ez a kárpótlás, amint az állam visszaszerzi az államosított társaság minden vagyonát és tulajdonát.

2. Cikkely A Szezei-csatorna működtetését egy közhivatal veszi át, egy állami tulajdonban lévő közintézmény. A Szezei-csatorna működtetését egy közhivatal veszi át, egy független testület, egy önálló jogi személyiség, amely a Kereskedelmi Minisztériumhoz tartozik. A vezető-testület alakítása köztársasági elnöki határozattal történik. Minden szükséges hatalommal rendelkezik a köz érdekében, a cél eléréséhez, betartva az állami jogszabályokat és rendet.

Anélkül, hogy a zárszámadást ellenőrző Pénzügyi Könyvvizsgáló Hivatal ellenőrzése sérülne, a testület önálló költségvetéssel rendelkezik, és a kereskedelmi szabályoknak megfelelően megalapozzák a költségvetést. A pénzügyi év kezdete minden évben július elseje és vége június hó legutolsó napja. A költségvetést, illetve a zárszámadást a köztársasági elnöki határozat hagyja jóvá. Az első pénzügyi év ennek a törvénynek a hatályba lépését követően kezdődik és 1957. június végén fejeződik be. A testületnek jogában áll meghatalmazni egy vagy több tagját a határozatainak végrehajtására, vagy elvégezni egyéb feladatokat, amellyel megbízták. A testület jogosult a tagjaiból, vagy másokból is műszaki bizottságokat alakítani a szükséges kutatások elvégzése és tanulmányok elkészítése céljából. A testületet az elnöke képviseli a bíróságokon és a kormány előtt, vagy másik céggel, valamint harmadik féllel szemben.

3. Cikkely Az államosított társaság pénzét és vagyonát befagyasztják, jogait felfüggesztik Egyiptomban és külföldön. A bankoknak, szervezeteknek és személyeknek megtiltották, hogy bármilyen formában kezeljék azt a pénzt, vagy összegeket folyósítsanak, vagy követeléseket teljesítsenek a 2. cikkelyben szereplő testület határozata nélkül.

4. Cikkely A testület tovább foglalkoztatja az államosított társaság jelenlegi alkalmazottait, dolgozóit és munkásait, akik kötelesek folytatni a rájuk kiszabott feladatokat és senkinek nem engedélyezik, hogy a 2. cikkelyben szereplő testület

engedélye nélkül munkáját otthagyja, vagy felmondjon valamilyen formában vagy valamilyen oknál fogva.

5. Cikkely A 3. cikkely rendelkezéseit megsértőkre börtönbüntetést és pénzbírságot szabnak ki, amely a szabálysértés következtében keletkezett kárérték háromszorosának felel meg. A 4. cikkely rendelkezéseit megsértőkre börtönbüntetést szabnak ki. Valamint megfosztják őket attól, hogy jutalmat, nyugdíjat, kártérítést kapjanak.

6. Cikkely Ez a határozat a Hivatalos Közlönyben lesz közzétéve, törvényerőre emelkedik, a kihirdetését követő napon lép hatályba. A kereskedelmi miniszter jogosult e határozat végrehajtásához szükséges rendelkezések kiadására.

Honfitársaim! Semmiféle lehetőséget nem adunk a gyarmatosítóknak és a zsarnokoknak. Nem fogadhatjuk el, hogy a történelem megismétlje önmagát. A jövő felé fordulunk, hogy felépítsük Egyiptom erős és szilárd alapzatát. A jövő felé fordulunk a politikai és a gazdasági függetlenség irányába, a nép érdekeit szem előtt tartó nemzetgazdaság megteremtésének irányába. A jövő felé fordulunk, hogy megvalósítsuk ezeket. De amikor visszatekintünk, ezt azért tesszük, hogy leszámoljunk a múlt árnyaival, az önkényuralom, a rabszolgasors, a kizsákmányolás maradványaival. Csak azért tekintünk vissza a múltra, hogy mindezeket a nyomokat eltüntessük.

Honfitársaim! Ma, amikor a jogok visszaszállnak eredeti tulajdonosaira, száz év múltán a Szezei-csatorna visszakerül jogos tulajdonunkba, csak ma szereztük vissza a valódi szuverenitást, és állítottuk helyre a valódi büszkeséget és a méltóságot.

A Szezei [Tengeri] Csatorna [Általános] Társaság állam volt az államban. Igaz, egyiptomi részvénytársaság, de a külföldi ármánykodásoktól, illetve a gyarmatosító hatalmaktól, valamint ezek kiszolgálóitól függött. Eredetileg Egyiptom érdekében és javára épült, de a Szezei-csatorna a kizsákmányolás és a pénzkiszívás forrásává vált. És ahogy mondtam nektek kevéssel ezelőtt, hogy nem szégyen a szegénység, vagy az országom felépítésére irányuló törekvés, de az szégyenletes, ha valaki az emberek vérért szipolyozza. A vérünket szipolyozták és a jogainkat bitorolták.

Ma, amikor visszaszerezzük ezeket a jogokat, azt mondom az egyiptomi nép nevében, hogy meg fogjuk őrizni ezeket a jogokat, és a végsőig ragaszkodunk ezekhez. Igen, meg fogjuk őrizni ezeket a jogokat, amíg lélegzünk és vér csordogál ereinkben. Meg fogjuk őrizni ezeket a jogokat, hogy pótoljuk a lemaradásunkat. Ma, amikor felépítjük a büszkeség, a szabadság és a méltóság építményét, úgy érezzük, hogy csak akkor lesz teljese ez az építmény, ha véglegesen leromboljuk a zsarnokság, a megaláztatás és a nyomorúság építményeit. A Szezei-csatorna a zsarnokság, a jogbitorlás és a megaláztatás egyik fő építményének tekinthető.

Ma, honfitársak, államosítottam a Szezei-csatornát, és az állami hivatalos közlönyben máris közzétették ezt a határozatot, és így befejezett tényé vált. Ma, honfitársaim, azt mondjuk, visszakaptuk a vagyonunkat és a jogainkat, amiről eddig

hallgattunk, az visszaszálltak ránk. Ma, honfitársaim, a Szezei-csatornából származó évi jövedelem 35 millió font, vagyis 100 millió dollár évente, 5 év alatt 500 millió dollár. Nem számolunk már sem a 70 millió dollár értékű amerikai támogatással, sem az angolokéval. Ma, honfitársaim, verejtékünkkel, könnyeinkkel, a 100 évvel ezelőtt 1856-ban kényszermunkában meghalt mártírjaink teste és lelke árán, gyarapítani tudjuk ezt az országot. Dolgozzunk, termeljünk, fokozzuk a munkát, függetlenül attól, hogy mennyi összeesküvést szőnek ellenünk. Minden beszéd ellenére, minden egyes washingtoni kijelentés ellenére. De én azt fogom mondani nekik: robbanjanak fel a méregtől!

Egyiptomban ipart fogunk teremteni, amely versenyre kel majd velük. Nem akarják, hogy ipari országgá váljunk, azért, hogy iparcikkeiket hozzánk szállítva piacot találjanak azok számára. Nem találkoztam még olyan amerikai támogatással, amely az iparosítás előmozdítására irányult volna. Nyilvánvaló, hogy ha az iparosítást szolgálná, ez a velük való konkurenciához vezetne. Az amerikai segély mindig a növekvő fogyasztás fenntartására irányul.

Ahogy említettem a beszédem elején – négy év elteltével most lépünk a forradalom ötödik évébe. Érezzük, hogy erősebbek, határozottabbak, szilárdabbak vagyunk. A mai napon, amikor a forradalom ötödik évébe lépünk, Fárúk¹¹⁵ 1952. július 26-i távozásához hasonlóan a Szezei Csatorna Társaság is ugyanazon napon fog távozni Egyiptomból. Most érezzük, hogy a dicsőségünket, az igazi büszkeségünket visszaállítjuk. A hatalom Egyiptomban kizárólag csak az egyiptomiaké. A hatalom Egyiptomban kizárólag Egyiptom népéé. Haladunk előre egységben és összefogva. Az egységes nép hisz önmagában, hazájában, erejében. Az egységes nép bízik a komoly munkában, és tör előre az ország építésében és a termelés növelésében. Az egységes nép egy szilárd tömb, amely ellenáll az árulásnak, az agresszióknak, és állja a sarat a gyarmatosítás, annak kiszolgálói és annak cselszövései ellenében.

Honfitársak! Sok mindent meg tudunk valósítani. Érezni fogjuk a büszkeséget, a méltóságot. Fel fogunk építeni egy valódi hazát saját elképzeléseink szerint. Úgy építjük, ahogy szeretnénk, és úgy dolgozunk, ahogy nekünk tetszik. Senki másnak nincs köze hozzá.

¹¹⁵ Fárúk király (1920–1965) tanulmányait Nagy-Britanniában végezte. Apja halála után, 1936-ban került a trónra. 1937 júliusáig régens-tanács felügyeletével uralkodott, An-Nahhász vezette Vafd Párt kormányzott. Ezután a Fárúk menesztette An-Nahhász pasát a miniszterelnöki posztról, feloszlatta a parlamentet és 1938-ra kitűzte a választásokat, amelynek során a Vafd párt vereséget szenvedett Fárúkkal szemben. Musztafa an-Nahhász pasa (1879–1965) egyiptomi politikus. Több alkalommal (1928, 1930, 1936–1937, 1942–1944, 1950–1952) miniszterelnök volt. 1936-ban egyiptomi részről ő írta alá a brit–egyiptomi szerződést, amelyet viszont 1951-ben Egyiptom részéről szintén an-Nahhász mondott fel.

Ma a bitorolt és elrabolt jogaink visszaszerzésével az erősödés útjára léptünk, és évről évre erősödünk. Isten segedelmével jövőre erősebbek leszünk, mint most. Növekszik a termelésünk, több lesz a munkánk, növekednek a gyáraink.

Most, mialatt hozzátok beszélek, honfitársaim, néhány egyiptomi testvéretek azon dolgozik, hogy átvegye a Csatorna Társaság igazgatását. Éppen ebben a percben veszik át a Szuezi [Tengeri] Csatorna [Általános] Társaság feletti ellenőrzést. Most már egyiptomi Csatorna Társaság, nem külföldi csatorna társaság. Átveszik most a Csatorna Társaságot, a társaság berendezéseit, és kezdik működtetni a csatornán a hajózást. A csatorna Egyiptom területén fekszik, átszeli Egyiptom földjét, a csatorna Egyiptom része, Egyiptomhoz tartozik. Mindezt azért tesszük, hogy kárpótoljuk magunkat a múltért, s a büszkeség és a méltóság új építményét rakjuk össze.

Isten vezessen titeket sikerre!

Béke legyen veletek és Isten áldása!

Alexandriai Könyvtár 74. számú elnöki beszéd. Gamel Abden-Nasszer beszéde a forradalom 4. évfordulója alkalmából. <http://nasser.bibalex.org/Speeches/SpeechesAll.aspx?CS=0&lang=ar>

19.

Náfe Záde egyiptomi követ látogatása a magyar
Külügyminisztériumban, ahol bejelentette, hogy az egyiptomi
kormány ellenőrzi a Szuezi-csatornán zajló szállítást
és az ebből származó bevételeket
1956. július 27.

95/Sz-1956

Szigorúan titkos!

Készült 7 példányban

Boldoczki elvtárs

Sík elvtárs

Rostás elvtárs

Csatorday elvtárs

Nagy János elvtárs (2)¹¹⁶

Saját

Feljegyzés

Tárgy: Záde egyiptomi követ látogatása

Ma ½5 órakor saját sürgős kérésére fogadtam Záde egyiptomi követet. A követ közölte azt az általam már ismert hírt, hogy a Szuezi-csatornát az egyiptomi kormány államosította. A követ megjegyezte, hogy ugyan még nem ismeri az elnök ezzel kapcsolatos beszédét, de utasítást kapott, hogy megérdeklődjön kormányunk és pártunk hivatalos álláspontját a kérdésben. Itt idézte azokat az adatokat és érveket, amelyek az államosítás alapjául szolgáltak. Itt felsorolt érvei közül a területi szuverenitását illetően azzal válaszoltam, hogy mi ezt minden ország elidegeníthetetlen jogának

¹¹⁶ Nagy János (1928–) 1948-tól a Külügyminisztérium munkatársa, ahol minisztériumi segédfőgalmozó (1948–1949), Londonban II. osztályú titkár (1949–1951), majd minisztériumi előadó 1952–1956 között. Később Djakartában (1957–1960), majd Új-Delhiben (1963–1967) és Washingtonban nagykövet (1968–1971). 1950-ben elvégezte a Külügyi Főiskolát, belépett az MDP-be, majd az MSZMP-be. Hazarendelése alatt a Központban külügyminisztériumi osztályvezető, 1960-tól főosztályvezető. Külügyminiszter-helyettes 1971–1980, külügyminisztériumi államtitkár 1980–1985 között. 1985–1990-ben Bécsben nagykövet volt.

tartjuk. Elmondta, hogy bár még nem látható, de várható, hogy ez a lépés erős reakciót fog kiváltani nyugati körökben. Feltett kérdésekre azzal válaszolt, hogy ők első-sorban sajtó és gazdasági vonalon várnak támadást. Katonait nem gondolnak, mivel Egyiptomnak a nemzetközi helyzete ma lényegesen más, mint néhány évtizeddel ezelőtt és számos baráti országra támaszkodhatnak. Itt utalt arra, hogy ezen országok közé számítja Magyarországot is. A követnek kérdésére azt válaszoltam, hogy nem lehet sok kétsége kormányom hivatalos álláspontja tekintetében, azonban azt rövid időn belül hivatalosan is közölni fogom vele. A követ megköszönte ezt és távozott, majd Boldoczki elvtárssal történt beszélgetés után felhívtam a követet és közöltem vele hivatalos álláspontunkat sok sikert kívánva lépésükhöz.

A követ a látogatást követő belga fogadáson óvatosan félrehívott és zsebéből kiemelte azt a szöveget, amelyet Kairónak küldhetett jelentésként. A szöveg lényege az volt, hogy a magyar kormány támogatja Egyiptom álláspontját és azt az elvet vallja, hogy minden ország jogai közé tartozik, hogy az ország területe felett szuverenitást gyakoroljon. A fogadás alatt a követ erősen kerülte, hogy az államosítással érintett nyugati országok diplomataival találkozzon.

Budapest, 1956. július 27.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

20.

Náfe Záde egyiptomi követ jegyzék kíséretében átadta
a Szezei-csatorna államosítását kimondó törvényt Rubin Péternek,
a magyar Külügyminisztérium főosztályvezetőjének
1956. július 30.

Rubin Péter

Másolat

Feljegyzés

1956. július 30.

Tárgy: Záde egyiptomi követ látogatása

Július 28-án délelőtt fél tizenkettőkor felkeresett Záde egyiptomi követ és egy jegyzék kíséretében átadta a Szezei-csatorna államosítását kimondó törvény francia szövegét azzal a megismételt kéréssel, hogy a szöveget vagy teljesen, vagy kivonatossan közölje a magyar sajtó. Az anyagot átvettem és eljuttattam az MTI-hez. A beszélgetés során kifejeztem örömünket az államosítás ténye miatt s egyúttal megmutattam Záde követnek a magyar sajtó szombati számait, mintegy bizonyítva, hogy milyen érdeklődést tanúsítunk a nagyfontosságú esemény iránt. A követ látható meglepéssel és örömmel vette tudomásul ezt s meg is jegyezte, hogy ő Magyarországot Egyiptom igaz barátjának tartja.

Kijelentette többek között, hogy az államosítással kapcsolatban az egyiptomiak régi vágya teljesül. Számos példát hozott fel a Szezei-csatorna építésével és az egyiptomiakat korábban sújtó kapitulációs egyezmények¹¹⁷ sértő voltával kapcsolatban. A követ szerint Anglia még mindig 250 millió font sterlinggel tartozik Egyiptomnak, s ezt most befagyasztották.

A követ szerint nem kell tartani fegyveres beavatkozástól az imperialisták részéről, de ha mégis sor kerülne ilyesmire, Egyiptom nem fél, mert erős. Van jól fel-fegyverzett hadserege s olyan nagyhatalom támogatja, mint a Szovjetunió és a népi

¹¹⁷ Kapitulációk: egyes gyarmati vagy függő országok és idegen hatalmak közötti megállapodás arról, hogy az utóbbiak külföldön élő állampolgárai csak saját országuk hatóságaitól függenek, és velük szemben az idegen állam törvényét alkalmazni nem lehet.

demokráciák. A továbbiakban még kiemelte Nasszer elnök szerepét, mint az olyan vezetőét, aki mer, közölte, hogy véleménye szerint a csatorna várható forgalma továbbra sem csökken.

A látogatás körülbelül 45 percig tartott.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

21.

Medhat al-Fár, Egyiptom pekingi kereskedelmi képviselőjének
feljegyzése a Kínai Népköztársaság Egyiptomnak nyújtandó
lehetséges pénzügyi segítségéről
1956. augusztus 5.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége
Peking
Kereskedelmi Hivatal

1956. augusztus 5. – titkos

Office of the commercial representative of the Republic of Egypt – Peking
[Egyiptomi Köztársaság Kereskedelmi Képviselőjének Hivatala –Peking]

*Tisztelt Nagykövet Úr, a Külügyminisztérium Állandó Gazdaságügyi Államtitkára!
Nagy megtiszteltetés számomra, hogy azt közölhetem, hogy miután bejelentették az
egyiptomi pénzek befagyasztását Londonban, kétszer találkoztam a Külkereskedelmi
Minisztériumban az egyiptomi kereskedelmet felügyelő [kínai] hivatal főigazgatójával.
A találkozás összefoglalója:*

Azzal kezdte, hogy gratulált Egyiptomnak forradalmi lépéséhez. Kimutatta csodálatát, illetve jelezte, hogy kormánya és népe Egyiptom álláspontját támogatja és bizakodásának adott hangot, hogy Egyiptom erőfeszítéseit biztosan siker fogja koronázni. Ezt megköszöntem neki. Azt mondta, hogy ők örülnek a két ország között jelenleg meglévő kereskedelmi forgalomnak, és érdekeltek annak növekedésében, illetve fellendülésében. Lehetőség szerint szeretnének nagyobb mértékben együttműködni Egyiptommal ebben a helyzetben, ami a korábbi gyarmatosítók támadása miatt következett be.

Említette, hogy kaptak egy táviratot a Banque Miszr-től, melyben azt javasolták, hogy a két fél mondjon le angol font alapú bankközi hitellevelek nyításáról a kétoldalú kereskedelmi tevékenységben, attól tartva, hogy azokat befagyasszák Londonban. De a hitellel végleg rögzítve a helyi könyveléshez mind Kairóban mind Pekingben.

Az igazgató kifejezte egyetértését a javaslattal, különös tekintettel a pénzek befagyasztására vonatkozóan. Hozzátette, hogy talán jobb lenne megegyezni ennek

a módszernek folyamatos alkalmazásáról, mert az első év protokollja hamarosan lejár, és folynak a tárgyalások az új protokoll megkötése érdekében. [A főigazgató úr] Őméltósága kérte a hozzájárulásomat a fent említettekhez.

Azt feleltem, hogy a hozzájárulásért az egyiptomi hatóságokhoz kell fordulni. De személyes minőségemben úgy látom – tekintettel a rendkívüli körülményekre –, hogy helyes lenne átmenetileg Banque Miszr javaslatát követni, amíg sikerül megállapodni más valutában való kreditnyitásban, ahogy azt a kereskedelmi megállapodásunk előírja. Lehetne például a svájci frankot használni csereeszközként. Nem látom akadályát annak, hogy Egyiptom továbbra is font sterlingben egyenlítse ki a számlákat, tekintettel arra, hogy a szerződések kiegyenlítettek. Megkértem őt, hogy táviratban küldje azt a kairói hivataluknak, hogy azonnal vegyék fel a kapcsolatot a Pénzügyminisztériummal ebben az ügyben. Ezzel egyetértett. Majd azt említette őméltósága, hogy a brit gőzhajók megtagadták az Egyiptomba küldött árucikkek szállítását. Mindenesetre komolyan keresnek más nemzetiségű gőzhajókat. Azt kérte, hogy közöljem ezt Egyiptommal, hogy tudatában legyenek az áruszállítás késedelmének okairól, valamint azért, hogy Egyiptom tudomására hozza a következőt: a kínai kormány utasításokat adott arra, hogy szokásos módon folytatódjon a szállítás a bankok kockázata ellenére.

Hozzátette, hogy ők több egyiptomi bankkal dolgoztak, és ennek a kapcsolatnak további lehetőségeiről kérdezett. Azt feleltem, hogy jobb lenne konzultálni az egyiptomi Pénzügyminisztériummal, mert nem rendelkezek részletes adatokkal, és csak Al-Ahly és Banque Miszr bankokat részesíthetem előnyben.

A hivatal főigazgatója közölte, hogy a kínai hatóságok gondolkodnak arról, hogy 20 millió svájci frankot bocsássanak Egyiptom rendelkezésére. A külkereskedelmi miniszter úr közölte velem, hogy szeptember elején egy 8 tagból álló gazdasági delegáció, egy miniszter-helyettes vezetésével Egyiptomba utazik. A delegációhoz csatlakozni fog a kairói kereskedelmi képviselő helyettesként, és a hivatal néhány tagja.

Tisztelettel:

Medhat al-Fár

kereskedelmi képviselő

Egyiptom és a Kínai Népköztársaság közötti kereskedelmi megállapodás ügyében¹¹⁸

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Peking), Tárca szám: 1149, dossziészám: 1/27/5

¹¹⁸ Az arab nyelvű irat kézírással íródott.

22.

A budapesti egyiptomi követség jegyzéke a magyar Külügyminisztérium számára a Szezei Tengeri Csatorna Általános Társaság államosításáról 1956. augusztus 6.

245-8/10-1956-os számú egyiptomi jegyzék fordítása:

Az Egyiptomi Köztársaság Követsége nagyrabecsülését fejezi ki a Külügyminisztériumnak és tisztelettel tudomására hozza, hogy a Szezei [Tengeri] Csatorna [Általános] Társaság államosítását követően egyes nyugati hatalmak katonai készülődéseiken, gazdasági intézkedéseiken és londoni értekezletükön túlmenően, a nyugati országok sajtójában propagandát indítottak acélból, hogy befolyásolják a nemzetközi közvéleményt, és hogy Egyiptomot olyan önkényes országnak tüntessék fel, amely megsérti más országok jogait és nem tartja tiszteletben a saját kötelezettségeit. Ennek az előre megindított propagandának célja az, hogy előkészítse a talajt az utóbb Londonban tartott megbeszélés által előkészített konferencia számára.

Nem szükséges, hogy az egyiptomi követség a Magyar Népköztársaság Kormányára előtt jobban rávilágítson arra, hogy az említett propaganda teljes egészében és részleteiben hamis.

Az egyiptomi követség tudatni kívánja a Külügyminisztériummal, hogy Egyiptom, amikor államosította a Szezei Csatorna Társaságot, szuverenitásából eredő jogait gyakorolta, mint hasonló esetekben minden más ország. Amikor ezt a határozatot meghozta, kijelentette, hogy a volt Szezei Csatorna Társaság részvényeseit kártalanítja.

Hozzá kell még tenni, hogy Egyiptomnak teljes érdeke a csatornán keresztül történő hajózás fejlesztése. Mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy a csatornát kimélyítse és kiszélesítse avégből, hogy eleget tegyen a forgalom növekedésének, és azoknak a szükségességeknek, amelyek a hajók tonnatartalmának növekedéséből fakadnak. A jövőben az intézmény bevételeinek nagy részét ezen a téren fogja befektetni. Egyiptomot nagyon érdeklik a Szezei-csatorna műszaki oldalai. Mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy a műszaki színvonalat a maximálisra emelje. A forgalomban használt két nyelv az arab és a francia lesz.

Az Egyiptomi Köztársaság követsége a fentieket azért hozza a Külügyminisztérium tudomására, hogy azt a Magyar Népköztársaság kormányával közölni szíveskedjék.

(Udvariassági záradék)

Budapest, 1956. augusztus 6.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

23.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Zágor György kairói magyar követ
javaslata a nyugati nagyhatalmakkal szemben szervezendő
konferenciára vonatkozóan
1956. augusztus 6.

3188

1097

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. VIII. 6.

Diplomag Budapest

Tájékoztatásra közlöm, hogy szovjet és csehszlovák barátainknak augusztus 4-én felvettem egy rivális konferencia megtartása gondolatát Szuezzel kapcsolatban augusztus 16. előtt, melyre Szovjetunió egyiptomi képviselője konstantinápolyi konverzációt [sic!] aláírók¹¹⁹ jogutódainak itteni képviselőit meghívná. Jogutódok címén egy sor kelet-európai és közel-keleti országnak lenne joga részt venni és így többséget lehetne biztosítani döntés hozatalnál. Elgondolás nyers formája barátainknak tetszett és amennyiben a körülmények realizálását célszerűvé tenné.

Érkezett: 1956. 8 hó 6 nap 19.30 óra

Megfejtette: Ta-Le 8 hó 6 nap 21.30 óra

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

¹¹⁹ Az 1888. október 29-én Ausztria–Magyarország, az Egyesült Királyság, Franciaország, a Német Birodalom, Olaszország, Oroszország, az Oszmán Birodalom és Spanyolország által aláírt szerződés (fermán), amely nemzetközi vízi úttá nyilvánította a Szezei-csatornát. Az 1888-as konstantinápolyi konvenció azt is kimondta, hogy amennyiben egy másik állam megtámadja Egyiptomot az aláírók a segítségére siethetnek és védhetik a Szezei-csatornát.

24.
Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök
nem kíván részt venni a londoni konferencián
1956. augusztus 8.

3224–25

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. VIII. 8

Diplomag Budapest

Egyiptom nem fog részt venni a londoni konferencián. Állandóan fokozza hadikészültségét és el van szánva úgy reguláris, mint partizánháború végső erőig való folytatására. Nasszer az amerikai követtel közölte, hogy a nyugatiak első puskalövésére megsemmisíti a Szuezi-csatornát és pusztulás fenyegeti majd az arab világban levő olajvezetékeket. Ilyen körülmények között lehetetlen, hogy az elnök elhagyja Egyiptomot.

Fentieket Nasszer a szovjet és a csehszlovák nagykövetnek¹²⁰ jelentette ki. Az egyiptomi amerikai követ kormányának az ügytől való távolmaradását tanácsolta. Szidja a rövidlátó amerikai köröket, de bízik a közöttük lévő értelmesebb vezetőkben, akik nem értenek egyet az angolok maradi módszereivel.

Feladás kelte:

Érkezés kelte:

Megfejtette: Va–Fi. VIII. hó 8. nap 8.00 óra

=127=

MNL OL XIX–J–1–u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

¹²⁰ Arnošta Karpíška, csehszlovák diplomata, 1954–1958 között nagykövet volt Kairóban.

25.

Náfe Záde egyiptomi követ látogatása a magyar
Külügyminisztériumban, és a Szuezi-csatorna államosításával
kapcsolatos kérései a magyar kormányhoz
1956. augusztus 9.

Szarka Károly
102/Sz-1956

Szigorúan titkos!

Készült 7 példányban
Horváth elvtárs¹²¹
Sík elvtárs
Rostás elvtárs
Csatorday elvtárs
Nagy János elvtárs (2)
Saját

Tárgy: Náfe egyiptomi követ látogatása.

Augusztus 6-án 12 órakor kérésére fogadtam az egyiptomi követet, aki a fordításban csatolt 245-9/10 számú jegyzéket¹²² adta át, arra kérve, hogy annak tartalmát hozzam kormányom tudomására. A jegyzék átadásával együtt két kérést adott elő:

a.) Mint arra jogosultak, tiltakozzunk az ellen, hogy a Szuezi-csatornával kapcsolatos londoni értekezletre nem kaptunk meghívót;

b.) Tegyük lehetővé számára, hogy a magyar sajtón keresztül nyilatkozhasson a szuezi kérdésről.

Ígéretet tettem neki, hogy a jegyzék tartalmát, valamint az a.) pontban említett kérését kormányom tudomására hozom és a b.) pontban említett kérését is igyekezem

¹²¹ Horváth Imre (1901–1958) kommunista politikus, diplomata, 1945-től a Külügyminisztérium munkatársa. 1946–1948-ban első titkár, majd követségi tanácsos a moszkvai nagykövetségen. 1949–1951-ben Washingtonban, 1951–1953-ban Londonban, 1953–1956-ban Prágában követ, 1954-től nagykövet. 1956. július 30-tól október 31-ig, majd 1956. november 12-től 1958. február 3-ig külügyminiszter volt.

¹²² Vö. a 22. számú dokumentummal!

teljesíteni. A követtel folytatott beszélgetés során elmondta, a konferencián való egyiptomi részvételt illetően még nincs döntés. Az elmondottakból kitűnően a nyugati hatalmak gazdasági vonalon tett megtorló lépései nehéz helyzet elé állították Egyiptomot. A követ elbeszéléséből ezt lehetett kivenni, hogy bár gazdasági szankciókra számítottak, de csak angol és francia részről, így az amerikai lépések voltak azok, amik váratlanul érintették őket. Nehézségeikre, mint példát említette meg, hogy a követség nem kapta meg a szokásos angol font átutalást. (Fizetésük egy részét valutában kapják, hogy külföldi vásárlásokat tudjanak eszközölni.)

Az aznap ismertté lett iraki álláspontot igen jelentősnek tartotta. Ezzel kapcsolatban elmondta, hogy a nyugatbarát külpolitika csak az uralkodó családra és szűk környezetére vonatkozik, mivel a jelenlegi uralkodó nagyapját az angolok erőszak útján segítették a trónra, míg a széles tömegek szemben állnak a kormány és az uralkodóház politikájával.

A beszélgetés során megemlítette, hogy Nasszer látogatása előkészítésére folytatott megbeszélések igen jól sikerültek protokollunk alapos felkészültsége és jó munkája következtében.

A látogatás 30 percig tartott.

Budapest, 1956. augusztus 9.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

26.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külgyminisztériumba. A Szovjetunió álláspontja,
hogy Nasszer elnök vegyen részt a londoni konferencián.
A magyar kormány nyilatkozata a londoni konferenciáról
ne mutassa, hogy Budapest Moszkva utasítására cselekszik
1956. augusztus 11.

3288

1876

Rejtjeltávirat

Statissime¹²³

Kairó 1956. VIII. 11

Diplomag Budapest

bek. 1./ Tájékoztatására közlöm, hogy szovjet álláspont, Egyiptom vegyen részt londoni konferencián azonban szovjet nagykövetnek ma reggelig nem sikerült Nasszer korábbi állásfoglalása megváltoztatására rábírni. Kiszeljov ma átadja jegyzék kíséretében szovjet kormány nyilatkozatát azon érintett arab államok képviselőinek, akiknek Moszkvában nincs követségük. Meghívásra ajánlott országok kormányaitól nyilatkozatot vár. Csehszlovák külügyminiszter¹²⁴ [a] magyar kormány hasonló szándékára való hivatkozással, javaslatot kér itteni nagykövettől nyilatkozat.

Érkezés kelte: 1956. VIII. hó 11 nap 21 óra 30

Megfejtette: Bo-Or hó nap 22 óra 00

Statissime!!

Távirat 2. része (bek. [bekezdés] 2. pont) megismétlem korábbi javaslatomat azonnali magyar kormánynyilatkozat kibocsátására, amelyben hivatkoznak valamilyen korábbi magyar állásfoglalásra, nehogy olyan ízű legyen, hogy kizárólag Moszkva

¹²³ A statissime latin eredetű szó, amelynek magyar jelentése azonnali.

¹²⁴ Václav David (1910–1996) Csehszlovákia külügyminisztere volt 1953–1968 között.

elgondolását hajtjuk végre. Osztrák követ véleménye Bécs valószínűleg jogutódlást nem vállalja és semleges álláspontra hivatkozva elzárkózik a részvételtől.

Követség 128

Érkezés kelte: 1956. 8. hó 11. nap 18.50 óra

Megfejtette: Haj. 8 hó 11. nap 19.30 óra

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejteltáviratok Kairóból

27.

Gamel Abden-Nasszer elnök nemzetközi sajtótájékoztatója a Szezei-csatorna államosítása ügyében és az egyiptomi kormány állásfoglalása 1956. augusztus 12.

Abdel-Nasszer elnök által összehívott nemzetközi sajtókonferencia a Szezei-csatorna államosításának bejelentése ügyében

1956. augusztus 12. Forradalmi Parancsnoki Tanács

Elnök: A Szezei-csatorna államosítását váratlanul jelentettük be, hogy elkerüljük azt az összeesküvést, amit az államosított társaság koncessziójának meghosszabbításáért szöttek. Egyiptom úgy véli, hogy minden problémát tárgyalásokkal kell megoldani. Mi készek vagyunk együttműködni bármelyik országgal. Jelenleg a meghatározó erő a régióban az arab nacionalizmus, és ennek köszönhető az arabok egyetértése Egyiptom támogatását illetően. Mi készek vagyunk megküzdeni bármilyen kihívással. A nép a végsőkéig védeni fogja a jogait és a szuverenitását. Magunkra kell számítanunk, és nem fogjuk az ügyet betérjeszteni az ENSZ Biztonsági Tanácsa elé. Egyiptomnak nincs ellenére, hogy garantálja a szabad hajózást a Szezei-csatornán, de ellenzi a gyarmatosító hatalmak uralmát, ugyanis a gyarmatosításra vezethető vissza, hogy csökken az életszínvonal Egyiptomban. Óriási erőfeszítés szükséges ahhoz, hogy emelni lehessen. A Szezei-csatorna bevétele elegendő ahhoz, hogy vállalkozásainkat megvalósíthassuk. Ehhez nem szükséges a Szezei-csatorna áthaladási díjainak emelése. Úgy döntöttünk, hogy végrehajtjuk a Szezei-csatorna felújítási tervét, amit a társaság javasolt nekünk az államosítás előtt. Egyiptomnak ellen kell állnia a fenyegetéseknek. Az ügyünk azonos a többi, a szabadságáért, függetlenségéért küzdő ország ügyével. A Szezei-csatornát már államosítottuk. Miért ne államosítsuk? A Szezei-csatorna egyiptomi. Területünk része, és jogunkban áll azt államosítani. A brit újságok azt mondják: Nasszer eltulajdonította a Szezei-csatornát. A valóság pedig az, hogy a gyarmatosító hatalmak azok, akik elvették Egyiptom részesedését a részvényekből. A részesedés az összes részvény 44%-a volt. Egy nemzetközi bizottságot akarnak létrehozni a szabad hajózás biztosításáért. De miért akarnak létrehozni egy olyan bizottságot, ha Egyiptom mindig is biztosította a szabad hajózást a Szezei-csatornán? Mi lenne a nemzetközi bizottság haszna? Hogyan tudja garantálni a hajózás szabadságát, ha az egyiptomi nép nem biztosítja azt? Ez gyakorlatilag lehetetlen, hiszen hogyan tudná a bizottság a csatornát egész hosszában ellenőrizése

alatt tartani, ha a nép nem állna készen megvédeni azt? Vajon Egyiptom nem biztosította a hajózás szabadságát a II. világháború alatt? 1955-ben a Társaság éves bevétele elérte a 34 millió fontot. 10 millió font nyereséget osztottak ki a részvényesek között, és további 5,5 millió fontnyi adomány került kiosztásra. Úgy döntöttük, hogy megtartjuk a nyereséget a részvényesek kárpótlása után. Ezt a nyereséget nem paloták építésére, hanem olyan vállalkozások kivitelezésére fogjuk használni, ami az egyiptomi nép számára jólétet teremt. A Szuezi [Tengeri] Csatorna [Általános] Társaság korábban ajánlatot tett az egyiptomi kormánynak a Szuezi-csatorna felújítására. Feltételül szabta, hogy Egyiptom a felével járuljon hozzá a költségekhez, vagy hosszabbítsa meg a Társaságnak biztosított koncesszió időtartamát 20 évvel. Egyiptom most, az államosítás után teljes mértékben megvalósítja a tervet. Senki sem tudja bizonyítani, hogy Egyiptom valaha is megsértette volna a hajózás szabadságáról szóló megállapodást. Mindannak, amit ezzel kapcsolatban állítanak, egyetlen célja van csupán: a nemzetközi közvélemény megtévesztése.

Készek voltunk bármeddig elmenni annak érdekében, hogy fenntartsuk a világbéket. De azután meglepődtünk a fenyegetéseken, a katonai intézkedéseken és a nyilatkozatokon, amelyekben egyes vezetők kifejezték, hogy nem bíznak Gamel Abdel-Nasszer-ben. Mi a haszna tehát a beszédnek vagy a tárgyalásoknak, ha hiányzik a bizalom? Az egyetlen lehetséges válaszunk az, hogy nem veszünk részt azon a konferencián, amire meghívtak. Mi kis ország vagyunk, ez igaz, de ennek ellenére meg fogjuk védeni a jogainkat, mert ha engedünk a fenyegetéseknek, akkor a többi kis ország úgy érzi, hogy nem képes megvalósítani a szabadságot, illetve a függetlenséget. Ez az ügy nemcsak Egyiptom dolga, hanem minden kis ország ügye, amely a szabadságért és a függetlenségért küzd. Eltökélt szándékunk, hogy megvédjük a méltóságunkat, a szuverenitásunkat és a függetlenségünket a nyílt és álcázott gyarmatosítástól. Aki háborút indít, nem tudja megjósolni, mi lesz a vége.

Kérdés: Miért ilyen váratlanul jelentette be Egyiptom a Szuezi-csatorna államosítását? Miért nem közölte a nagyhatalmakkal, hogy ezt az intézkedést szándékában áll meghozni?

Elnök: Úgy éreztük, hogy összeesküvést szőttek a Társaságnak biztosított koncesszió meghosszabbításáért. Ha értesítettük volna azokat az országokat, különböző nyomásnak lettünk volna kitéve.

Kérdés: Vajon még mindig van-e esély tárgyalásokra a nyugati országokkal, annak ellenére, hogy közülük néhány ország heves támadásokat folytat?

Elnök: Ezen támadások ellenére abban hiszünk, hogy tárgyalásokkal meg lehet oldani bármilyen problémát.

Kérdés: Vajon szándékukban áll államosítani az arab országokban működő olajcégeket?

Elnök: Az arab országokban működő olajcégek államosítása és az ehhez kapcsolódó szóbeszéd beavatkozásnak számít más országok belügyeibe. Egyiptom ahhoz az elvhez ragaszkodik, hogy nem szól bele más ország belügyeibe.

Azt állították, hogy Egyiptom beavatkozott Jordánia belügyébe – Glubb onnan való kiutasításába –, de ez üres beszéd. Mi már tisztáztuk az álláspontunkat azokkal a kérdésekkel kapcsolatban. A bagdadi paktum kapcsán is elmondtuk a véleményünket, és úgy döntöttünk, hogy nem csatlakozunk hozzá. Elmagyaráztuk az okokat, de nem avatkozunk be mások belügyeibe. Csak a brit újságok írnak erről, hogy provokáljanak, illetve azért, hogy megtévesszék a brit közvéleményt.

Kérdés: Miért halasztotta el a Szovjetunióba való látogatásának kitűzött időpontjától?

Elnök: Még nem tűztük ki a látogatás időpontját.¹²⁵ Egyiptom mindig készen áll együttműködni bármely országgal, mert Egyiptom egy kis ország, és érdekében áll együttműködni a többi országgal.

Kérdés: Vajon a Szovjetunió felajánlotta újra az asszuáni gát finanszírozását? Hogy viszonyul Egyiptom ehhez az ajánlathoz?

Elnök: A július 26-i beszédemben említettem, hogy a Szovjetunió egy ajánlatot tett az asszuáni gát finanszírozására, de Egyiptom úgy döntött, hogy a Szezi-csatorna bevételeiből finanszírozza azt annak államosítása után.¹²⁶

Kérdés: Mi a helyzet azzal a tervvel kapcsolatban, hogy általános tiltakozást hirdetnek az arab országokban?¹²⁷

Elnök: Mit jelent az, hogy átgondolt terv? Ki az, aki ilyen tervet tud készíteni? Annak zseninek kell lennie. De van egy jelentős tényező, amire nem figyeltek azok, akik értelmezik a Közel-Kelet eseményeit. Ez a tényező pedig az, hogy az arab nacionalizmus már elkezdett ébredni. Ez az arab nacionalizmus a zseniális irányító, a tervek készítője. Kétség sem férhet ahhoz, hogy az arab nacionalizmus az arabok szívéből jön. Senki sem tudja irányítani azt az érzést, hogy szabadok akarunk lenni. Ezért most az arab nacionalizmus minden arab reménye.

Kérdés: Hogy viszonyulnak a világ többi vízi útjainak államosításához?

Elnök: Jelenleg csak a Szezi-csatorna, illetve a Szezi Csatorna Társaság érdekel engem.

¹²⁵ Valójában az egyiptomi elnök kabinetje ekkorra már rögzítette a budapesti látogatás időpontját is, amely a moszkvai látogatás után valósult volna meg. Lásd erre vonatkozóan a 11. a 15. és a 16. számú dokumentumokat!

¹²⁶ A Kreml valóban felajánlotta az asszuáni gát további finanszírozását, amely részben megvalósult. A gát építésében részt vettek szovjet szakemberek, és Moszkva pénzügyileg is támogatta az építkezést.

¹²⁷ Vö. a 30. számú dokumentummal!

Kérdés: Milyen nagyságú egyiptomi erőkkkel számolnak most katonai szempontból?

Elnök: Most felkészülünk bármilyen támadásra, de nem említhetek számokat az erőinkről.

Kérdés: Mi a véleménye arról, hogy az arabok készek megsemmisíteni az olajcsöveket, illetve a külföldi repülőtereket Egyiptom támogatása érdekében?

Elnök: Hogy tudnék válaszolni ilyen kérdésre? Ha az arabok meg akarják semmisíteni az olajcsővezetékeket, nem fognak megkérdezni engem erről. Az arab nacionalizmus dönt el mindent.

Kérdés: Hogyan viszonyul Egyiptom a katonai fenyegetésekhez?

Elnök: Mindenképpen meg kell védenünk a jogainkat, a méltóságunkat és a szuverenitásunkat. Az utolsó csepp vérünkig védeni fogjuk magunkat.

Kérdés: Mi van a Társaság külföldi alkalmazottaival, illetve mi a helyzet a Szezei-csatorna államosítását kimondó törvény azon cikkével, ami arról rendelkezik, hogy a Társaság alkalmazottai nem mondhatnak fel előzetes bejelentés nélkül?

Elnök: Az alkalmazottak teljes szabadsággal rendelkeznek a felmondást illetően, csak az volt az egyetlen feltételünk, hogy jelezzék előre a felmondási szándékukat, mert attól tartottunk, összeesküvést szőnek, hogy megakadályozzák a hajózást a Szezei-csatornán a Társaság alkalmazottainak előzetes bejelentés nélküli felmondása útján. Így akartuk biztosítani a Szezei-csatornán a szabad hajózását.

Kérdés: Vajon Egyiptom szándékában áll felemelni a Szezei-csatornán az áthaladás díját?

Elnök: Egyiptomnak nincs szüksége a díjak emelésére, mert a nyereség emelkedni fog a Szezei-csatornán áthaladó hajók forgalmának növekedésével. A forgalom egyértelműen nőtt. A Szezei-csatornából származó bevétel elegendő számunkra ahhoz, hogy megvalósítsuk projektjeinket, amelyek újabb nyereséget hoznak nekünk.

Kérdés: Miért nem hívták meg az arab országokat a londoni konferenciára?

Elnök: A meghívókat elküldték, anélkül, hogy konzultáltak volna Egyiptommal. Egyiptomot azonban meghívták, hiszen azok, akik a konferencia megtartását elhatározták, biztosan tudják, hogy semmit sem lehet elrendezni Egyiptom hozzájárulása nélkül.

Kérdés: Mi van akkor, ha a muszlim országok elégedettek azzal, hogy nem-muszlim országok gyakorolnak uralmat felettük?

Elnök: Minden nép szabadon és függetlenül akar élni. A kérdés nem vallási, hanem általános emberi, a szabadságra és a függetlenségre való törekvés kérdése. A muszlim hívó elsősorban ember, aztán muszlim. Ez így van az összes vallás kapcsán.

Kérdés: Ön tényleg diktátor?

Elnök: Nem tudom. Ezt döntse el Ön. Azt mondták rólam a külföldi újságokban, hogy diktátor vagyok, sőt azt is mondták, hogy fáraó vagyok. A diktátor az, aki a nép akarata ellenére uralkodik az országban. Ön személyesen megvizsgálhatja, hogy így áll-e a helyzet Egyiptomban vagy nem.

Kérdés: Mi a véleménye a kőolaj[mezők] államosításáról az arab országokban?

Elnök: Nekem nincs lehetőségem dönteni ebben a kérdésben, hanem az érintett arab országok illetékesek úgy dönteni, ahogy akarnak. Annyit bizton mondhatok, hogy mi a Szezei-csatorna államosítása előtt meggyőződünk arról, hogy önmagunk képesek vagyunk ugyanúgy pontosan üzemeltetni azt.

Kérdés: Mikor született meg a Szezei-csatorna államosításával kapcsolatos ötlet?

Elnök: A Szezei-csatorna [államosításán] két és fél éve kezdtünk el gondolkodni. Eredetileg a Szezei-csatornát Egyiptom szolgálatára kellett volna felépíteni, de fordítva lett, Egyiptom szolgálja a Szezei-csatornát. Csak akkor határoztuk el a Szezei-csatorna államosítását, amikor a Nyugat elutasította az asszuáni gát projektjének finanszírozását. Jelenleg úgy látjuk, hogy fel tudjuk építeni az asszuáni gátat önállóan, saját forrásainkból. Az a nép, amely felépítette a piramisokat, képes felépíteni az asszuáni-gátat is. De ez alkalommal csak saját maga érdekében hajt végre programokat, amelyek jólétet hoznak a népnek és a jövő nemzedékeknek, ahelyett hogy [a nyereséget] paloták építésére használnák, ahogy a múltban történt. Egyiptomnak komoly erőfeszítést kell tennie a termelés területén, hogy az egyiptomi nép életszínvonala emelkedjen. 30 év múlva 45 millióan leszünk. Ez azt jelenti, hogy fáradhatatlanul azon kell dolgoznunk, hogy emeljük az életszínvonalat, amely a gyarmatosítás miatt süllyedt le ilyen mértékben.

Kérdés: Ön garanciát adott a hajózás szabadságára, de a kormányok változnak. Mi garantálja akkor a Szezei-csatorna szabad hajózásával kapcsolatos garancia fennmaradását?

Elnök: Világossá tettem a nyilatkozatomban, hogy nekünk nincs ellenünkre garanciát adni a hajózás szabadságára, de elutasítjuk a kollektív gyarmatosítást. Az idegen befolyást a szabad hajózás biztosításával kívánja megakadályozni.

Kérdés: Igaz-e, hogy a Szovjetunió katonai segítséget ajánlott Egyiptomnak? Hogy viszonyul Egyiptom ehhez az ajánlathoz?

Elnök: Nem adott választ erre a kérdésre.

Kérdés: Melyik dátumot tűzték ki Önök az általuk javasolt nemzetközi konferencia megtartására?

Elnök: Bármikor tarthatjuk ezt a konferenciát. Ez megegyezés kérdése, nem aggódunk emiatt. Az Egyiptom elleni katonai fenyegetés az egyiptomi nép megfélemlítését, illetve elszegényítését tűzte célul. Ámde a nép elszánta magát, hogy a végsőkig védelmezi jogait, szuverenitását és méltóságát.

— — — — —

Az egyiptomi kormány közleménye
1956. augusztus 12.

Július 26-án az egyiptomi kormány bejelentette a Szezei-csatorna államosítását. Ezzel kapcsolatban egy törvény jelent meg, mely előírta a részvénytulajdonosok kártalanítását a párizsi tőzsdének a törvény hatályba lépését megelőző napi árfolyama alapján. Attól a dátumtól a Szezei-csatorna irányítását átvette egy független testület, amelynek önálló költségvetése van és minden szükséges jogkörrel rendelkezik függetlenül a kormányzati szabályoktól, illetve rendszerektől.

Augusztus 3-án [az egyiptomi] Külügyminisztérium kapott egy jegyzéket a kairói brit nagykövetségtől a brit kormány nevében. Ez tartalmazta azon közlemény szövegét, amelyet az Amerikai Egyesült Államok kormánya, az Egyesült Királyság kormánya és Franciaország kormánya adtak ki a Szezei Csatorna Vállalat Egyiptom általi államosításával kapcsolatban. Ezen közlemény mellett az egyiptomi kormány meghívót kapott arra a konferenciára, amit Londonban 1956. augusztus 16-án javasoltak megtartani. Az egyiptomi kormány nem ért egyet azzal, ami a három nyugati ország külügyminiszterének nyilatkozatában szerepel a Szezei Csatorna Társasággal kapcsolatban. Ez a nyilatkozat megpróbálta minden eszközzel olyan számban bemutatni a Szezei Csatorna Társaságot, ami nem fedti a valóságot. Azért, hogy okot szolgáltatassanak annak igazolására, hogy beavatkozzanak Egyiptom belügyeibe. A nyilatkozat első cikkelye kimondja, hogy a Szezei Csatorna Társaság mindig nemzetközi jellegű volt. Az egyiptomi kormány sajnálattal jelenti ki, hogy ez alaptalan, hiszen a Szezei Csatorna Társaság egyiptomi részvénytársaság, amely koncessziót kapott az egyiptomi kormánytól 99 évre. Az egyiptomi kormány és a Társaság 1866-ban kötött megállapodásának 16. paragrafusa kimondja: a Szezei Csatorna Társaság egyiptomi társaság, amely aláveti magát az ország törvényeinek és szokásainak. Sőt a brit kormány ezt maga is tényként ismerte el, és ezt az álláspontot védelmezte a vegyes bíróságok előtt Egyiptomban. A brit kormány megbízott képviselője által az alexandriai fellebbviteli vegyes bírósághoz, 1939-ben benyújtott jegyzékében a következőket hangsúlyozták: a Szezei Csatorna Társaság jogi személynek minősül a vonatkozó hatályos egyiptomi törvény szerint, jellege és megformálása teljes mértékben egyiptomi, és nem lehet más. Az egyiptomi törvények kötelező érvényűek rá nézve.

Valóban ezt a társaságot a Szezei Tengeri Csatorna Általános Társaság [Compagnie Universelle du Canal Maritime de Suez] néven alapították, de melyek a jogkövetkezményei ennek az elnevezésnek? Közismert, hogy az elnevezés semmilyen körülmé-

nyek között sem vonja maga után, hogy a Társaságot megfosszák egyiptomi nemzeti jellegétől, hiszen a Társaság egyiptomi az általános törvényi irányelvek, a vonatkozó hatályos nemzetközi törvény irányelvei, és a Társaság alapító okirata alapján. A Szezei Csatorna Társaság egyiptomi, mert olyan koncessziót kapott, amely egyiptomi közföldekre épült. Ráadásul a Szezei Csatorna Társaság nem lehet egyszerre egyiptomi és nem egyiptomi, azaz egyiptomi és nemzetközi egyidejűleg, mert az összeférhetetlen a közjogi irányelvekkel.

A nyilatkozatnak ugyanabban a cikkelyében az szerepelt, hogy 1888-ban az összes érdekelt nagyhatalom aláírta, hogy megőrzi a Szezei-csatorna nemzetközi jellegét, illetve a hajózás szabadságát [a Szezei-csatornán] a hajók nemzetiségétől függetlenül. Mindezek az országok aláírták a konstantinápolyi konvenciót. Az egész világ érdekeire tekintettel az egyezmény szövege előírta a Szezei-csatorna nemzetközi jellegének állandó biztosítását függetlenül a Szezei Csatorna Társaság koncessziójának lejáratától.

Az egyiptomi kormány sajnálatát fejezi ki, hogy a három külügyminiszter nyilatkozata meghamisítja a tényeket, és a valóságtól elrugaszkodott képet fest róla, megpróbálva a Szezei-csatornának nemzetközi jelleget adni. Az 1888-as konvenció bevezetésében a következőt rögzítették a Szezei-csatorna szabad használatának biztosításával kapcsolatban. A konvenció célja egy olyan rendszer létrehozása, amely az összes országnak garantálja a Szezei-csatorna szabad használatát.

A konvenció első cikkelye kimondja: a Szezei-csatorna mindig szabad, és nyitva áll akár háborúban, akár békeidőben minden kereskedelmi-, illetve hadihajó előtt annak nemzetiségétől függetlenül. Az 1888-as konvenció 13. paragrafusa pedig kimondja, hogy a jelenlegi konvencióban közvetlenül előírt kötelezettségeket kivéve nincs olyan, ami bármilyen módszerrel érintheti az egyiptomi kormány szuverenitásának jogait.

A konvenció 14. paragrafusa egyértelműen megmagyarázza, hogy egyáltalán nincs semmi kapcsolat az 1888. évi konvenció és a Szezei Csatorna Társaság között, hiszen kimondja: a jelenlegi konvencióból adódó kötelezettségeket betartják a Szezei Csatorna Társaságnak biztosított koncesszió időtartamán túl is. Közismert, hogy a Társaságnak adott kiváltság tizenkét év múlva véget érne, és az egyiptomi kormány lépett volna a Társaság helyére a Szezei-csatorna irányításában.

Az egyiptomi kormány azért is sajnálatát fejezi ki, mert a három miniszter által kiadott nyilatkozat ugyan megemlített bizonyos tényeket, de olyan tényeket kihagyott, amelyek alátámasztják Egyiptom jogát. Ez egy újabb bizonyíték az egyiptomi belügyekbe történő beleszólási szándéokra. A nyilatkozat első cikkelye azt tartalmazza, hogy Egyiptom az 1954-ben Nagy-Britanniával kötött megállapodása 8. paragrafusában elismerte, hogy a Szezei-csatorna gazdaságilag, kereskedelmileg

és stratégiaiilag nemzetközi jelentőségű viziút. A nyilatkozat azonban figyelmen kívül hagyta a 8. paragrafus első részét, amely vitán felül megállapítja, hogy a Szezei-csatorna Egyiptom elidegeníthetetlen része.

A nyilatkozat második cikkelyében pedig a három kormány elismeri Egyiptomnak mint önálló, szuverén államnak birtokai államosításához való jogát, de vitatja Egyiptom jogát a Szezei-csatorna államosítását illetően arra hivatkozva, hogy egy állam törvényellenesen és kizárólagosan bitorolja a nemzetközi ügynökséget, amely felelős a Szezei-csatorna irányításáért és fenntartásáért, olyan módon, hogy az 1888-as konvenciót aláírók és akik annak hasznélvezői, használhatják ezt a nemzetközi vizifolyosót, amelyen a világ államai többségének gazdasága, kereskedelme és biztonsága függ.

A nyilatkozatot kiadó három kormány teljes egyértelműséggel ragaszkodik ahhoz az állításhoz, hogy a Szezei Csatorna Társaság nemzetközi ügynökség, továbbá ahhoz is ragaszkodik, hogy az egyiptomi kormány nem változtathatja meg annak a státuszát. Ezzel mellőzik az összes konvenciót és megállapodást, amely rögzíti, hogy a Szezei Csatorna Társaság egyiptomi részvénytársaság, és így az egyiptomi törvények szerint irányítandó. Hasonlóképpen nem veszik figyelembe, hogy az egyiptomi kormány át fogja venni a Szezei-csatorna irányítását, amikor lejár a koncesszió, továbbá eltekintenek attól, hogy a Szezei-csatorna Egyiptom el nem idegeníthető része.

Az 1888-as konvenció érvényben van attól függetlenül, hogy a társaság, vagy az egyiptomi kormány üzemelteti a Szezei-csatornát. Ez pedig egy újabb bizonyítéka arra, hogy a nyilatkozat meghamisítja a tényeket, így igazolva az Egyiptom belügyeibe történő beavatkozást. Egyáltalán nincs jogalapja annak, amely kizárná, hogy rábízzák a Szezei-csatornán a hajózás biztosítását egy egyiptomi részvénytársaságra, amely követi az egyiptomi törvényeket. Erre alapozva az egyiptomi kormánynak a Szezei-csatorna államosításával kapcsolatos döntése az egyiptomi kormány szuverén joga szerint történt. Bármilyen kísérlet arra, hogy nemzetközi jelleget adjanak a Szezei Csatorna Társaságnak, csak ürügyként szolgál, hogy beavatkozzanak Egyiptom belügyeibe.

A nyilatkozat harmadik cikkelyében azt közölték: „Az egyiptomi kormány által kezdeményezett intézkedés fenyegeti a Szezei-csatorna szabadságát és biztonságát, amiről az 1888. évi konvenció kezekedett.” Ez az állítás alapvetően helytelen, ugyanis nincs összefüggés az Egyiptomi Szezei Csatorna Társaság és az 1888-as konvenció között a hajózás szabadságát illetően. A konvenció 14. paragrafusának a szövege kimondja, hogy a jelenlegi konvencióból fakadó kötelezettségek nem korlátozódnak a Szezei Csatorna Társaságnak biztosított koncesszió időtartamára. Bármilyen kísérlet, hogy összefüggésbe hozzák a Szezei Csatorna Társaságot a sza-

bad hajózással a Szuezi-csatornán, további kétségekre ad okot. Ugyanis a Szuezi Csatorna Társaság sohasem volt felelős a szabad hajózásért a Szuezi-csatornán. Egyedül csak az 1888. évi konvenció szabályozza szabad a hajózást a Szuezi-csatornán. Az egyiptomi kormány pedig garantálja a Szuezi-csatorna szabad átjárhatóságát, miután fennhatósága alá tartozó területén halad át a Szuezi-csatorna, és így Egyiptom el nem idegeníthető részének minősül. Nyilvánvaló tény, hogy Egyiptom nem szegett meg egyetlen nemzetközi megállapodást sem. Felfoghatatlan, hogy egy társaság – akármilyen legyen is az – felelősséget vállalhatna a hajózás szabadságáért és biztonságáért a Szuezi-csatornán. A Szuezi Csatorna Társaságnak és a hajózás szabadságának összemosása csak egy újabb módozat, amivel megpróbálják igazolni az Egyiptom belügyeibe való beavatkozást, amely kizárólag Egyiptom szuverenitásának része.

A nyilatkozat negyedik cikkelyében azt mondja a három állam, hogy mindenképpen intézkedéseket kell hozni annak érdekében, hogy a csatorna valamilyen nemzetközi felügyelet irányítás alá kerüljön. Azért, hogy biztosítsák a Szuezi-csatorna állandó üzemeltetését, ahogy azt az 1888. október 29-i konvenció előírta, tekintettel Egyiptom törvényes jogaira. Ez a cikkely egyértelmű magyarázatot ad arra, miért próbálta meg a nyilatkozatot kiadó három ország a Szuezi-csatornát nemzetközi jellegűnek minősíteni, figyelmen kívül hagyva az összes egyezmény és törvény szövegét. Továbbá a nyilatkozat egyértelműen sérti Egyiptom jogait, és megfosztaná Egyiptomot a Szuezi-csatorna felett gyakorolt szuverén fennhatóságától, amely területének el nem idegeníthető része. Sőt még az 1888-as konvenció is előírja a jogfolytonosságot a koncesszió alatt és annak lejártá után is, amikor az egyiptomi kormány átveszi a Szuezi-csatorna üzemeltetését.

Az egyiptomi kormány úgy tekinti a nemzetközi bizottság létrehozásával kapcsolatos javaslatot, hogy azt udvarias formába csomagolt nemzetközi gyarmatosításnak lehet nevezni. Ez a javaslat, ami megtevéstől adatokra támaszkodik annak érdekében, hogy egy egyiptomi társaságnak nemzetközi jelleget tulajdonítson, egyértelműen azt mutatja, hogy a nyilatkozatot kiadó három kormány arra törekszik, hogy megfossza Egyiptomot alapvető jogától és szuverenitásától.

A három állam nevében az egyiptomi kormányhoz benyújtott javaslat, mely szerint nemzetközi bizottságot hozzanak létre a Szuezi-csatorna felügyeletére, azt a célt szolgálja, hogy erre a szervezetre rábizzák a Szuezi-csatorna üzemeltetését, illetve a szabad átjárhatóság garantálását, valamint a Szuezi Csatorna Társaság kárpótlásának szabályozását. Egy ilyen javaslat azt bizonyítja, hogy a tanácskozás célja az egyiptomi belügyekbe való leplezetlen beavatkozás, mely ügyek nem tartoznak semmilyen tanácskozás illetékességi köréhez. A három miniszter nyilatkozatát nagy nemzetközi összeesküvés kísérte, amely az egyiptomi nép kiéheztetésére, illetve

terrorizálására irányult, ugyanis a nyilatkozatot kiadó három ország befagyasztotta az egyiptomi folyószámlákat a bankjaikban, meg sértve ezzel a nemzetközi megállapodásokat és az ENSZ alapokmányát. Gazdasági nyomást gyakorolt az egyiptomi népre és Egyiptomra, amely kiásta a Szezei-csatornát elveszítve százhuszezer fiát, azon felül viselte a Szezei-csatorna kiásásának költségeit.

Nagy-Britannia és Franciaország bejelentette tartalékosai behívását, és hivatalosan bejelentette katonai erőinek mozgósítását. Az egyiptomi kormány mélyen elítéli ezt az intézkedést, hiszen ez fenyegetés az egyiptomi nép számára, hogy lemondjon szülőföldje egy részéről, illetve a szuverenitásáról egy olyan nemzetközi bizottság javára, ami valójában a nemzetközi gyarmatosítás eszköze. Nagy-Britannia, illetve Franciaország kormánya ezekkel az intézkedésekkel, amelyek fenyegetik a nemzetközi békét és biztonságot, olyan utat követ, ami ellenkezik az ENSZ alapokmányával, aminek tiszteletben tartására elkötelezték magukat. Ezeket az intézkedéseket, melyekkel a kisebb országokat fenyegetik, nem csupán Egyiptom utasítja el, hanem minden szabad ország, illetve minden olyan nép, amely súlyos küzdelem árán szabadult meg a gyarmatosítók uralmától, és még mindig küzd a függetlenség fenntartásáért.

Amikor az egyiptomi kormány bejelentette a Szezei Csatorna Társaság államosítását, újból hangsúlyozta, hogy garantálja a hajózás szabadságát a Szezei-csatornán, illetve hogy az államosításnak nem lesz hatása a szabad hajózásra a Szezei-csatornán. Ez abból is kiderült, hogy a csatornán az utóbbi két hét alatt 766 hajó kelt át. A konferencia összehívását illetően az egyiptomi kormány mélységes megdöbbenéssel vette tudomásul, hogy Nagy-Britannia olyan konferenciáról döntött, amely megvizsgálja a Szezei-csatornával kapcsolatos kérdéseket – amely Egyiptom el nem idegeníthető része –, anélkül, hogy konzultálna a közvetlenül érdekelt országgal, Egyiptommal. Mint ahogy az Egyesült Királyság kormánya egyedül határozta meg azokat az államokat, melyek jelen lesznek a konferencián, azaz huszonnégy államot, jóllehet azoknak az országoknak a száma, amelyek a Szezei-csatornát 1955-ben igénybe vették, elérte a negyvenötöt. A fentiekre való tekintettel az egyiptomi kormány úgy véli, hogy az említett konferencia, illetve az összehívásának körülményei egyáltalán nem teszik lehetővé azt, hogy egy olyan nemzetközi konferencia legyen, amelyen döntéseket hozhatnak. Emellett ez a konferencia semmiképpen nem jogosult olyan ügy megvizsgálására, amely Egyiptom szuverenitására vonatkozik, vagy Egyiptom szuverenitásának egy részét érinti. Ennek alapján erre a konferenciára való meghívást Egyiptom nem fogadhatja el.¹²⁸

¹²⁸ Vö. a 40. számú dokumentummal!

Egyiptom hisz abban, hogy mindent meg kell tenni a világbéke fenntartásáért, és betartja az ENSZ alapokmányát, illetve a bandungi konferencia döntéseit, amelyek a nemzetközi problémák békés megoldására szólítottak fel. Az egyiptomi kormány – illetve az 1888-as konstantinápolyi konvenciót aláíró egyéb országok kormányai – készen állnak arra, hogy olyan konferenciát tartsanak, amelyen jelen lesz Egyiptom és a többi állam kormánya, amelyek hajói áthaladnak a Szuezi-csatornán. A konferencia célja az lenne, hogy felülvizsgálják a konstantinápolyi konvenciót, valamint hogy mindazok az államok egy olyan megállapodás megkötését vitassák meg, amely újból megerősíti és garantálja a szabad hajózást a Szuezi-csatornán. Ezt a megállapodást az ENSZ főtitkársága rögzítené és hozná nyilvánosságra, nyitva hagyva az ajtót más kormányok csatlakozása előtt, ha a helyzet úgy alakul.

EKK Külpolitikai dokumentumok. Politikai Államtitkárság. Al-Kitáb al-Abjád fi Támím Kanát asz-Szuesz (Dokumentációs jelentés). Al-Matábie al-Amírja, Kairó, 63–71. oldal.

28.
Az Arab Államok Ligája Politikai Bizottságának határozata
a Szuezi-csatorna állami kézbe vételéről
1956. augusztus 14.

Az Arab Államok Ligájának Tanácsa által elfogadott határozat

Az Arab Államok Ligájának Tanácsa 1956. augusztus 12-én tartott ülésén a Politikai Bizottság által hozott határozatot fogadta el:

Az Arab Államok Ligájának Politikai Bizottsága, számításba véve a helyzetet, mely abból következett, hogy az egyiptomi kormány a Szuezi Csatorna Társaság államosítását határozta el, a következő határozatot hozta:

1.) Az arab államok támogatják az egyiptomi kormánynak a Szuezi Csatorna Társaság államosításáról hozott döntését. Ez egy egyiptomi, korlátolt felelősségű társaság, a csatorna pedig Egyiptom integráns része. Az arab államok úgy tekintik az egyiptomi kormány lépését, hogy az a nemzeti szuverenitásból következik.

2.) Az arab államok kijelentik, hogy érzéseik és céljaik közösek Egyiptoméval, mint ahogy szolidaritást is vállalnak Egyiptommal minden általa teendő lépésre vonatkozólag.

3.) Az arab államok azt kívánják, legyen vége az Egyiptom elleni nyomásnak és fenyegetésnek. Úgy vélik, a nemzetközi vitákat legjobban békés módszerekkel lehet megoldani, az Egyesült Nemzetek alapokmányának előírásai alapján.

4.) A Politikai Bizottság ülésén tanulmányozni fogja a jelenlegi helyzetből fakadó összes kérdést és olyan határozatokat hoz majd, amelyeket e helyzet megkövetel.

Az Arab Államok Ligájának Tanácsának augusztus 13-i határozata

Az Arab Államok Ligájának Tanácsa 1956. augusztus 13-án jóváhagyta a Politikai Bizottság alábbi határozatát.

A Politikai Bizottság ülést tartott, s gondosan tanulmányozta azt a nagy jelentőségű nyilatkozatot, amelyet Gamel Abden-Nasszer elnök mondott el 1956. augusztus 12-én este az egyiptomi kormány nevében az egyiptomi korlátolt felelősségű Szuezi Csatorna Társaság államosítására vonatkozólag. A bizottság egyetértően és csodálattal fogadta a határozatot. Elégedettségének oka az a tény, hogy a nyilatkozat mind szellemében, mind tartalmában összhangban áll a Liga Tanácsának 1956. augusztus 12-i határozatával.

A Politikai Bizottság az alábbi határozatokat fogadta el:

1.) A Politikai Bizottság teljes mértékben támogatja az egyiptomi kormány kiáltványát abban a meggyőződésben, hogy minden erőt biztosítani kell a világbéke fenntartására, ragaszkodva az Egyesült Nemzetek alapokmányának és a Bandungi Konferencia határozatainak előírásaihoz, melyek szerint a nemzetközi vitákat békés úton kell megoldani. A Politikai Bizottság támogatja az egyiptomi kormánynak azt a szándékát, hogy együttműködve az 1888-as konstantinápolyi egyezményt [konvenciót] aláíró többi hatalommal, ezek részvételével kongresszust kell összehívni, amelyen részt vennének mindazok a hatalmak is, amelyek hajói használják a Szezi-csatornát. E tanácskozás átvizsgálná a konstantinápolyi egyezményt [konvenciót], és megállapodást hozhatna létre valamennyi résztvevő ország között a Szezi-csatornán folyó hajózás szabadságának biztosítására.

2.) A Politikai Bizottság megállapítja, hogy az egyiptomi kormány által körvonalazott célok összhangban állnak a nemzetközi jogszabályokkal, a jóakarát szellemében születtek, s ékesszóló biztosítékot nyújtanak a világ valamennyi országa számára a csatornán folyó szabad hajózás fenntartását illetően.

3.) Az arab államok ismételten szolidaritásukról biztosítják Egyiptomot szuverenitásának megőrzését és nemzetközi jogainak biztosítását illetően. Bármely arab állam szuverenitása ellen irányuló agressziót úgy tekintenek, mint amely valamennyi arab állam szuverenitása ellen irányul.

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

29.

Feljegyzés Náfe Záde, egyiptomi követ látogatásáról
Szarka Károly miniszter-helyettesnél a magyar
Külügyminisztériumban az Arab Államok Ligájának
határozataival kapcsolatban
1956. augusztus 15.

Szarka Károly
103/Sz-1956

Készült 7 példányban

Kapják:

1. Miniszter elvtárs
2. Sík elvtárs
3. Rostás elvtárs
4. Nagy János elvtárs
5.
6. Csatorday elvtárs
7. Sajat

Feljegyzés

Tárgy: Náfe egyiptomi követ látogatása

Augusztus 15-én 11 órakor kérésére fogadtam Náfe egyiptomi követet. A követ látogatásakor a 254-4/13-56 számú, az egyiptomi kormánynak a londoni konferenciára vonatkozó nyilatkozatát tartalmazó és a 256-1/21/4-56 számú, az Arab Liga államainak tanácsa által a Szezei-csatorna államosítására vonatkozó határozatait tartalmazó¹²⁹ jegyzékeket nyújtotta át azzal, hogy a jegyzékek tartalmát hozzam kormányom tudomására. A követ megemlítette, hogy nyilatkozatunk lényeges pontjait még szombaton rejtjeltáviratban jelentette kormányának. Utalt arra, hogy nyilatkozatunkra meg nem erősített információ szerint Nasszer egy interjújában hivatkozott volna.¹³⁰

Beszélt arról, hogy az ENSZ szerepe tekintetében nyilatkozatunk végső fokon találkozik az egyiptomi kormány nyilatkozatával, mivel az ő elgondolásuk az, hogy

¹²⁹ Erre vonatkozóan lásd a 28. számú dokumentumot!

¹³⁰ Erre vonatkozóan nem találtunk adatot a rendelkezésre álló levéltári forrásokban. A Szezei-csatorna államosítása ügyében összehívott nemzetközi sajtótájékoztatót és az egyiptomi kormány nyilatkozatát lásd a 27. számú dokumentumban.

ez általuk összehívandó konferencián létrejött nemzetközi egyezményt az ENSZ-nél bejegyeztetik.

Végül kitért arra, hogy követségük meghívást kapott egyik városunkba egy, a Szuezi-csatornával kapcsolatban rendezett gyűlésre. A gyűlésre valószínűen csak az attaséja tud elmenni az ő elfoglaltsága következtében.

Náfe látogatásakor átnyújtott néhány Egyiptomról szóló idegenforgalmi célokat szolgáló kiadványt is.

A látogatása kb.15 percig tartott.

Budapest, 1956. augusztus 15.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

30.

Feljegyzés Náfe Záde, egyiptomi követ látogatásáról
Szarka Károly miniszter-helyettesnél a magyar
Külügyminisztériumban, hogy az arab származású lakók
Budapesten tüntethessenek a gyarmati elnyomás ellen
1956. augusztus 17.

Szarka Károly
107/Sz-1956

Készült 7 példányban

Kapják:
Miniszter elvtárs
Sík elvtárs
Rostás elvtárs
Nagy János elvtárs
.....
Csatorday elvtárs
Saját

Feljegyzés

Tárgy: Náfe egyiptomi követ kérdése

Augusztus 16-án a délutáni órákban felhívott Náfe egyiptomi követ azzal, hogy utasítást kapott kormányától arra vonatkozóan, hogy augusztus 17-én a greenwichi idő szerint 10 órára a város legnagyobb terére hívja egybe az egyiptomi, illetve arab származású lakókat és öt percnyi, néma tüntetéssel fejezzék ki a gyarmati elnyomás elleni állásfoglalásukat. Ezt az utasítást – folytatta – minden egyiptomi misszióvezető megkapta, de szeretné, ha az illetékes szerveink megadnák a gyűlés megtartására engedélyüket. Megemlítette, hogy nem lesznek nagy számban, és annak a kívánságának adott kifejezést, hogy szeretné, ha fotóriporterek leennének a helyszínen. Megígértem, hogy kérését az illetékes helyre továbbítom, és döntésünket később

közlöm. A szükséges döntés birtokában a követet rövid idő múltán felhívtam és közöltem vele, hogy a gyűlés megtartásának részünkről nincs akadálya.¹³¹

Budapest, 1956. augusztus 17.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

¹³¹ Vö. a 29. számú dokumentummal.

31.

Mód Péternek, a magyar Külügyminisztérium
osztályvezetőjének körlevele a moszkvai, varsói és prágai
magyar képviselők vezetőinek Gamel Abden-Nasszer elnök
tervezett látogatásával kapcsolatban
1956. augusztus 17.

Szigorúan titkos!

Tárgy: Nasszer elnök magyarországi útja

Követ elvtárs kapcsolatos jelentései nagymértékben segítséget nyújtottak Nasszer elnök magyarországi látogatása programjának kidolgozásában. A már elkészült for-gatókönyv alapján folytak a megbeszélések főkamarással mindkét fél megalégedé-sére. Tájékoztatjuk Követ elvtársat, hogy szándékunkban áll Nasszer elnök tartóz-kodása idején egy megfigyelőt kiküldeni Moszkvába, Varsóba és Prágába, hogy az ottan megszerzett tapasztalatokat is esetleg még felhasználhassuk. Kérjük ezért Kö-vet elvtársat, hogy Nasszer elnök Moszkvába indulásáról, valamint egy-egy ország-ban pontos tartózkodási idejéről, az eddigi gyakorlatnak megfelelően jelenteni szí-veskedjék.

Budapest, 1956. augusztus 17.

(Mód Péter osztályvezető)

MNL OL XIX-J-11-a 8. d.

32.

Havasi Béla, kairói magyar követségi attasé feljegyzése
a magyar Külügyminisztérium illetékes szervezeti egységei
számára a Szuezi-csatorna államosításának következményeiről
1956. augusztus 28.

Szigorúan titkos!

Kairó, 1956. augusztus 28.

Készült 3 példányban
2 példány Központnak
1 példány Követségen

Előadó: Havasi Béla¹³²

Tárgy: Szuezi probléma

Melléklet: 1 boríték azonos számon adminisztratív postában

Juliusi külpolitikai összefoglalónkban¹³³ már foglalkoztunk a Szuezi Csatorna Társaság államosításával kapcsolatos egyiptomi határozattal és annak első visszhangjával. Az ezzel kapcsolatos problémák azóta a nemzetközi politikai élet középpontjába kerültek és ez a kérdés továbbra is erősen foglalkoztatja úgy a nemzetközi diplomáciát, mint a közvéleményt.

Ezen felül a szuezi-ügy fejlődése arra mutat, hogy sor kerülhet egy olyan nemzetközi konferenciára, melynek munkájában esetleg Magyarország is részt vesz majd. Jelentésünk szerkesztési módjának eldöntésénél ezért figyelembe vettük azt, hogy ez segítségül szolgáljon a magyar delegációnak a konferenciára való felkészülésben.

¹³² Havasi Béla (1931–) 1954-től a Külügyminisztérium munkatársa, 1954-ben előadó, 1955–1957 között, majd 1961–1963 között Kairóban, 1963–1967 között Algírban beosztott diplomata, 1970–1976 között Bejrútban ügyvivő, a Külügyminisztérium IX. Területi Főosztályának helyettes vezetője. 1980–1986-ban algíri nagykövet, 1987. szeptembertől a Diplomáciai Testületet Ellátó Igazgatóság vezetője. 1989. január és 1990. június között külügyminiszter-helyettes. 1997–1998-ban a Külügyminisztérium gazdasági ügyekkel foglalkozó helyettes államtitkára.

¹³³ Az 1956. júliusi külpolitikai összefoglaló nem volt a dossziékban.

Az ügyel kapcsolatos hatalmas anyag kellő áttekintése céljából azt a módszert választottuk, hogy az államosítás napjától kezdve napról-napra ismertetjük az ehhez kapcsolódó eseményeket, Egyiptom és más országok kormányainak és sajtójának állásfoglalását.¹³⁴ Ismertetőnk mellékleteként az egyiptomi sajtó és a rendelkezésre álló jegyzékek és hivatalos anyagok alapján, megfelelő dokumentációs anyagot teszünk fel, mely bővebb betekintést enged a kérdésbe.

Ezúttal kívánjuk jelteni, hogy az egyiptomi külügyek vezetői részéről augusztus folyamán két hivatalos nyilatkozat hangzott el mifelénk. Az első Mahmúd Fauzi¹³⁵ köszönetnyilvánítása a magyar kormány augusztus 4-én, a nála tett látogatásom alkalmával, amikor is kijelentette, hogy az egyiptomi kormány hálával könyveli el, hogy Magyarország megbízható barátként konzekvensen Egyiptom mellett állt ki, ahányszor csak erre alkalom adódik. A másik Abdel Fattáh Haszan külügyminiszter-helyettes¹³⁶ kijelentése augusztus 28-án – nála tett látogatásom alkalmából – amikor is leszögezte, hogy az egyiptomi kormány – mint ahogy eddig is – napirenden tartotta Magyarország számára rendelkezésre álló jogalapot, amely onnan adódik, hogy aláírója volt az 1888-as konstantinápolyi konvenciónak, továbbra is számol ezzel.

Zágor György
követ

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

¹³⁴ Vö. a 27. számú dokumentummal!

¹³⁵ Mahmúd Fauzi (1900–1981) egyiptomi politikus, diplomata. 1952–1964 között Egyiptom külügyminisztere, 1970–1972-ben Egyiptom miniszterelnöke, 1972–1974-ben alelnöke volt.

¹³⁶ Abdel Fattáh Haszan egyiptomi politikus, diplomata. 1954–1959 között külügyminiszter-helyettes, majd 1960-ban az ENSZ genfi tengerjogi tárgyalásán az Egyesült Arab Köztársaság delegációjának a vezetője volt.

33.

A kairói magyar követség időrendi összefoglalója a Szuezi-csatorna államosításától a magyar Külügyminisztérium számára az 1956. augusztus 25-i eseményekig 1956. augusztus 28.¹³⁷

1956. július 26.

a) A forradalom negyedik évfordulója alkalmából Nasszer nagy beszédet tartott Alexandriában, amelyben nagy vonalakban ismertette a nagyhatalmak Egyiptommal kapcsolatos magatartását, különösen az asszuáni Nagy-gát finanszírozásával kapcsolatban. Beszéde végén bejelentette, az Univerzális Szuez Csatorna Társaság¹³⁸ államosítását, majd felolvasta az erről szóló 285/1956-os törvényt. (1. sz. melléklet: Nasszer alexandriai beszéde. 2. sz. mell.: Az államosításról szóló törvény szövege.)¹³⁹

b) Eden elnöksége alatt még 26-án éjjel összeült az angol Minisztertanács Nasszer bejelentésének megvizsgálására, melyen az USA és Franciaország londoni nagykövetei¹⁴⁰, valamint az angol vezérkari főnökök¹⁴¹ is részt vettek. Ezt megelőzőleg Eden fogadta Leon Georges-Picot-t¹⁴² Univerzális Szuez Csatorna Társaság főigazgatóját. Az angol Külügyminisztérium szóvivője kijelentette, hogy ma este nem kommentálja az államosítást, de kétségtelen, hogy az angol kormánynak holnap reggel sok hozzászólónivalója lesz a dologhoz. Emlékeztetett arra, hogy a Társaság tőkéjét kitevő 800.000 részvényből az angol kormány 353.504-el rendelkezik. A Társaság Igazgatási Tanácsa 32 tagból áll, és ebből 16 francia, 9 angol, 5 egyiptomi, 1 amerikai és 1 holland.

¹³⁷ Vö. a 32. számú dokumentummal.

¹³⁸ Helyesen: Szuezi Tengeri Csatorna Általános Társaság.

¹³⁹ A dossziében az irathoz mellékletek nem voltak csatolva. Nasszer Alexandriában elmondott beszédének magyar nyelvű fordítása lásd a 18. számú dokumentumot!

¹⁴⁰ Winthrop Williams Aldrich (1953–1957) az Amerikai Egyesült Államok londoni nagykövete. Franciaország Egyesült Királyságban akkreditált nagykövete Jean Chauvel (1955–1962) volt.

¹⁴¹ Sir Gerald Walter Robert Templer (1898–1979) 1955 szeptembere és 1958 szeptembere között volt az Egyesült Királyság hadseregének vezérkari főnöke volt.

¹⁴² Jacques-Marie-Charles Georges-Picot (1900–1987) az 1858-ban alapított Szuezi Tengeri Csatorna Általános Társaságnak (La Compagnie Universelle du Canal Maritime de Suez vezérigazgatója 1954. április és 1957. július között, majd elnök-vezérigazgatója 1957. július 10-től. A Szuezi Tengeri Csatorna Általános Társaság elnöke 1948. április 4. és 1956. július 26. között François Charles Roux (1879–1961) volt, akit Helmy Bahgat Badawy követett 1956. július 26. és 1957. július 9. között.

c) Pineau francia külügyminiszter bejelentette, hogy kormánya azonnal meg fogja vizsgálni az államosítással kapcsolatos eseményt. Hozzátette, hogy a francia kormány az egyiptomi határozat által érintett minden kormánnyal tárgyalni fog erről a problémáról, elsősorban az angol kormánnyal.

1956. július 27.

a) Abu-Nosszeir kereskedelmi miniszter¹⁴³ sajtókonferenciát tartott, amelyen kifejtette, hogy a Csatorna Társaság egy egyiptomi társaság és annak államosítása nem sérti a nemzetközi jog cikkelyeit. Kijelentette, hogy a régi társaság több kötelezettségét nem teljesítette a csatorna javításával és karbantartásával kapcsolatban. Bejelentette, hogy az egyiptomi kormány minden szükséges intézkedést megtett, hogy a csatornán való közlekedésben ne legyen fennakadás. (3. sz. melléklet: Sajtókonferencia anyaga.)¹⁴⁴

b) Kaiszúni pénzügyminiszter körrendeletet küldött a bankokhoz, melyben kérte, hogy újabb instrukcióig szüntessék be a csatornával kapcsolatos tevékenységüket. Az egyiptomi Nemzeti Bank¹⁴⁵ felé azt az utasítást adta, hogy ott lesznek lebonyolítva a társaság pénzügyi műveletei. Mahmúd Júnisz¹⁴⁶ pénzügyi á.t. [államtitkár], a Csatorna Társaság újonnan kinevezett igazgatóságának tagja közölte, hogy a társaság hivatalos nyelve az arab és másodsorban a francia. A társaság székhelyét Kairóba helyezték át.

c) Az angol kormány jegyzéket adott át Egyiptom londoni nagykövetének, melyben tiltakozott az egyiptomi határozat ellen és leszögezte, hogy minden következményéért az egyiptomi kormányt terheli a felelősség. Ali Szabri, Nasszer politikai

¹⁴³ Mohamed Abu-Nosszeir egyiptomi politikus, az egyiptomi delegáció tagja volt a bandungi konferencián. 1956. február 8-tól élelmiszerügyi, 1956. június 28-tól kereskedelmi, 1958-tól vidéki- és regionális miniszter volt. 1964–1968 között parlamenti képviselő, majd 1968-tól igazságügyi miniszter volt.

¹⁴⁴ Vö. 27. számú dokumentummal!

¹⁴⁵ Az Egyiptomi Nemzeti Bankot 1898-ban egymillió angol font tőkével alapították meg. 1950-es évek végéig ez az intézmény töltötte be az ország központi bankjának a szerepét és feladatkörét. Miután elnöki határozattal 1961-ben létrehozták az Egyiptomi Központi Bankot, a Nemzeti Bank kereskedelmi bankká alakult át. Ettől kezdve az ország monetáris politikáját alapvetően az Egyiptomi Központi Bank irányítja, amelynek a működése és felépítése a Magyar Nemzeti Bankéhoz hasonló.

¹⁴⁶ Mahmúd Ahmed Júnisz (1911–1976) egyiptomi politikus, 1952-ben a Forradalmi Parancsnoki Tanács technikai irodavezetője, 1953-tól, az egyiptomi mérnöki kamara elnöke, 1956-ban az egyiptomi Szezi Csatorna Társaság Igazgatótanácsának tagja, 1957 és 1965 között az egyiptomi Szezi Csatorna Társaság Igazgatótanácsának elnöke. A közlekedési ügyekben illetékes miniszterelnök-helyettes, majd az elektromossági miniszter, végül parlamenti képviselő. Ő játszotta a legfontosabb szerepet a Szezi Tengeri Csatorna Általános Társaság államosításában, mivel Nasszer 1956. július 26-án közvetlenül őt bízta meg annak kivitelezésével.

kabinetfőnöke közölte, hogy az egyiptomi kormány visszautasította az angol tiltakozó jegyzéket. (Lásd 4. sz. melléklet.)

d) Az angol alsóház ülésén Eden bejelentette, hogy az egyiptomi határozat súlyosan érinti az angol érdekeket. Munkáspárti képviselők kérdésére azt felelte, hogy a kormány már gondolt az egyiptomi javak és a font sterling hitel befagyasztására, de ilyen intézkedést csak a francia-amerikai kormányokkal való konzultálás után fog esetleg hozni. A kormány igénybe számítja venni a probléma megoldásában a Biztonsági Tanács segítségét. Gaitskell¹⁴⁷ ellenzéki vezér követelte, hogy az ügyet vigyék az ENSZ elé, és hogy fagyasszák be az Angliában lévő egyiptomi javakat.

e) A csatorna ügyével kapcsolatban több angol miniszter folytatott megbeszélést a Londonban tartózkodó Núri esz-Szaíd iraki miniszterelnökkel.¹⁴⁸

f) A *Daily Mail* című angol lap követelte, hogy az angol kormány ne ingadozzon és foglalja el újra a Csatorna-zónát.

g) Pineau francia külügyminiszter fogadta Egyiptom párizsi nagykövetét¹⁴⁹ és egy jegyzéket akart átadni neki, melyben a francia kormány tiltakozik az államosítás ellen. A nagykövet a jegyzéket elfogadhatatlannak minősítette és megtagadta annak átvételét. (Lásd 4. [sic!] sz. melléklet.)

h) Az amerikai külügyminisztérium szóvivője kijelentette, hogy az amerikai kormány csak akkor foglal állást, miután a problémát sokoldalúan megvizsgálta. Hozzátette azonban, hogy az egyiptomi határozat sérti a nemzetközi jog rendelkezéseit.

i) Az olasz képviselőház Külügyi Bizottságának elnöke kijelentette, hogy már több alkalma volt kifejezni, hogy Olaszország kedvezőnek tartja Egyiptom törekvéseit. Ugyanígy fogadja az egyiptomi határozatot is. Ezután emlékeztetett arra, hogy Olaszország mindig ki volt zárva a Szezi [Tengeri] Csatorna [Általános] Társaságban való részvételből.

j) Sukri el-Kuvatli szír elnök¹⁵⁰, valamint Huszein jordán király¹⁵¹ táviratokat küldtek Nasszernek, melyekben támogatták őt a szezi ügygel kapcsolatban. Több

¹⁴⁷ Hugh Todd Naylor Gaitskell (1906–1963) brit munkáspárti politikus. Clement Attlee kormányában (1945–1951) energetikai miniszter, majd 1955 és 1963 között a munkáspárti ellenzék vezetője. Clement Richard Attlee (1883–1967) brit politikus. 1945–1951 között miniszterelnök volt.

¹⁴⁸ Núri esz-Szaíd (1888–1958) iraki politikus, 1930–1958 között nyolc alkalommal töltötte be a miniszterelnöki tisztséget, így 1954. augusztus 4. és 1957. június 20. között is.

¹⁴⁹ A szezi válság alatt Egyiptom párizsi nagykövete Kemál Abden-Nabi volt.

¹⁵⁰ Sukri el-Kuvatli (1891–1967) szíriai politikus, 1943–1949 között Szíria elnöke. Az 1949-es katonai puccsot követően Egyiptomban talált menedéket. Az 1955-ös szír választásokat megnyerve 1958-ig ismét az ország elnöke volt. 1958-ban Egyesült Arab Köztársaság néven országát politikai unióban egyesítette Egyiptommal, melynek elnöke Nasszer lett. Az államalakulat 1961-ben az egyiptomi erőfölény miatt Szíria kilépésével felbomlott.

¹⁵¹ Huszein ibn Talal (1935–1999) 1952–1999 között Jordánia királya volt. 1994-ben az arab vezetők közül másodikként ismerte el Izrael Államot.

szír miniszter nyilatkozatban támogatta ez egyiptomi határozatot. A mezőgazdasági miniszter kijelentette, hogy ebből a határozatból nemcsak Egyiptom, hanem minden arab ország profitálni fog. Abdalláh el-Jáfi libanoni miniszterelnök¹⁵² kijelentette, hogy fenntartás nélkül támogatja az egyiptomi határozatot. A libanoni külügyminiszter¹⁵³ kijelentette, hogy ez a határozat történelmi fordulópontot jelent Egyiptom és az arab országok történetében. Abdalláh Halíl szudáni miniszterelnök a következőket mondotta: „a Nasszer által közölt határozatot szudáni körökben igen merész hazafias cselekedetnek tartják. Teljes sikert kívánok Nasszernek, amit ő meg is érdemel.” Az iraki közvélemény szintén kedvezően fogadta az államosítást, hivatalos részről azonban még tartózkodtak attól, hogy kommentálják azt. A Dél-afrikai Unió miniszterelnöke¹⁵⁴ kijelentette, hogy a Dél-afrikai Uniónak ezen a darázs-fészken kívül kell maradnia. Hozzátette, hogy a Közel-Kelet mindig veszélyes környék volt. A Szovjetunió, az NDK, Vietnámi Demokratikus Köztársaság, Jugoszlávia és India még nem foglalt állást, de az egyiptomi lapok beszámolója szerint ezen országok közvéleménye és sajtója igen kedvezően fogadta Nasszer bejelentését. (Az i.) és j.) pontokban említett állásfoglalásokat lásd bővebben az 5. sz. mellékletben.)

1956. július 28.

a) Nasszer Alexandriából visszatért Kairóba és beszédet mondott a Köztársasági Elnökség elé felvonuló hatalmas tömeg előtt.¹⁵⁵ Beszédében válaszolt a francia és angol tiltakozásokra és Egyiptom belügyeibe való beavatkozásnak minősítette azokat. Arra a nyugati fenyegetőzésekre, hogy szükség esetén az erő eszközét használják, azt válaszolta, hogy Egyiptom ellenséges aktusra ellenségesen fog felelni. Egyiptom népe minden felszólítás nélkül máris mozgósítsa magát az esetleges imperialista manőver visszaverésére – mondotta. (l. 6. sz. melléklet.)

b) Helmi Bahgat Badavi neves egyiptomi jogtudóst¹⁵⁶ nevezték ki az államosított Csatorna Társaság elnökévé.

¹⁵² Abdalláh el-Jáfi (1901–1986) libanoni politikus, 1938–1969 között tizenkét alkalommal volt Libanon miniszterelnöke. A tárgyalási időszakban 1956. március 20. és 1956. november 18. között.

¹⁵³ Libanon külügyminisztere 1955–1957 között Szelím Lahúd volt.

¹⁵⁴ Johannes Gerhardus Strijdom (1893–1958) 1954–1958-ban Dél-Afrika miniszterelnöke volt.

¹⁵⁵ Nasszer ebben a beszédében a csatorna államosításának a helyességét és szükségességét hangsúlyozta, s ismét kijelentette, hogy a Szezei-csatorna térsége az egyiptomi állam fennhatósága és törvényei alá tartozik.

¹⁵⁶ Helmi Bahgat Badavi (1904–1957) egyiptomi politikus, nemzetközi döntőbíró, az egyiptomi Ipari és Kereskedelmi Minisztérium munkatársa, valamint az egyiptomi Szezei Csatorna Társaság elnöke volt.

c) A szír képviselőház határozatot hozott, melyben egységesen támogatja Egyiptomot az államosítás kérdésében.

d) Az angol kormány határozatot hozott, hogy befagyasztja a Csatorna Társaság Angliában levő javait, továbbá, hogy hivatalos ellenőrzés alá veti az Angliában és az egész sterling zónában található egyiptomi sterlingköveteléseket. Egyiptomi részről hivatalosan közölték, hogy Egyiptom ezzel kapcsolatban a Hágai Nemzetközi Bírósághoz fordul. (Lásd. 7. sz. mell.)

e) Az angol Minisztertanács újabb ülést tartott a szuezi ügygel kapcsolatban.

f) Az amerikai Külügyminisztérium részéről bejelentették, hogy a közeli hármas londoni megbeszélésen amerikai részről Robert Murphy,¹⁵⁷ a külügyminisztérium államtitkára, valamint William Burdett,¹⁵⁸ a Közel-keleti Osztály helyettes vezetője fog részt venni. Ugyaninnen származó hírek szerint a hármas megbeszélés fő célja az lesz, hogy garanciát szerezzenek Egyiptomtól a csatornán való szabad hajózással kapcsolatban.

g) Herbert Hoover,¹⁵⁹ helyettes amerikai külügyminiszter Egyiptom washingtoni nagykövetét fogadta és tiltakozott Nasszer beszédének tartalma és hangja ellen. Az egyiptomi nagykövet visszautasította a tiltakozást. (Lásd. 8. sz. mell.)

1956. július 29.

a) Nasszer Kiszeljov szovjet nagykövettel, majd Kaiszúni pénzügyminiszterrel tárgyalt. A miniszter ezután egy hivatalos nyilatkozatot tett közzé. A nyilatkozat első részében jogtalanak nyilvánítja az angol megtorló határozatot és leszögezi, hogy ez szemben áll az 1951-es és 1955-ös angol–egyiptomi pénzügyi szerződéssel, valamint a nemzetközi jog alapelveivel. A nyilatkozat ezután leszögezi, hogy Anglia ezzel törvényes pénzügyi kötelezettségeitől akar megszabadulni, majd ismerteti ezen angol kötelezettségek forrásait. A nyilatkozat második részében megállapítja, hogy Franciaország az angol határozathoz hasonló intézkedéseket tett. Ez érthetetlen Egyiptom számára, mivel Egyiptomnak nincsenek követelései Franciaországban, másrészt

¹⁵⁷ Robert Daniel Murphy (1894–1978) amerikai diplomata. A második világháború előtt Zürichben, Münchenben, Sevilában és Párizsban szolgált. 1945 után Belgium és Japán volt az állomáshelye. 1958-ban Dwight D. Eisenhower személyes kiküldöttje volt a libanoni válság megoldásában.

¹⁵⁸ William Carter Burdett Jr. (1918–1995) amerikai diplomata. 1946–1947 között alkonzul Bászrában 1948-ban Jeruzsálemben, majd ugyanitt konzul. 1950–1951 között a teheráni konzulátuson teljesített szolgálatot. 1951–1952-bean Khartumban dolgozott. 1953-tól a State Department-be rendelik, ahol az egyiptomi ügyekkel foglalkozott, majd 1955-től a Közel-keleti osztály igazgató-helyettese, 1956. októbertől a Közel-Kelettel és Dél-Ázsiával foglalkozó államtitkárság szakértője volt.

¹⁵⁹ Herbert Hoover Jr. (1903–1969) amerikai politikus, Herbert Hoover amerikai elnök (1929–1933) fia, aki 1954–1957 között külügyi államtitkár volt.

pedig Egyiptom nem használja fizetési eszközül a francia frankot. (Nyilatkozat teljes szövegét lásd 9. sz. mell.)

b) A kereskedelmi miniszter bejelentette, hogy Egyiptom tiszteletben tartja a volt Csatorna Társaság alkalmazottainak és részvényeseinek jogait.

c) A szír miniszterelnök a minisztertanács ülésén bejelentette, hogy Szíria katonailag is kész Egyiptom mellett kiállni. A kormány, ha szükséges azt megteszi, hogy fölfüggeszti a nyugatnak való petróleumszállításokat. Kuvatti szír köztársasági elnök javasolta, hogy az arab államfők és hadseregparancsnokok részvételével tartssanak egy értekezletet, melyen kidolgoznák a közös álláspontot Egyiptom megsegítésére vonatkozóan.

d) A lapok közlik, hogy eddig a következő országok támogatják az államosítást: Szíria, Libanon, Jordánia, Irak, Szaúdi-Arábia, Jemen, Líbia, Tunisz, Marokkó, Görögország, Jugoszlávia, Csehszlovákia, Lengyelország, Románia, Magyarország, Bulgária, Szovjetunió, Kínai Népköztársaság, India, Pakisztán, Indonézia. (Megjegyezzük, hogy ezen kormányok legnagyobb része még nem tett hivatalos nyilatkozatot, de ezekben is a közvélemény és a sajtó már véleményt nyilvánított a határozat mellett.)

Eddig a következő országok tiltakoztak a határozat ellen: Anglia, Franciaország, USA, Ausztrália, Dél-afrikai Unió.

e) Egyiptom amerikai nagykövetsége kommunikét adott ki, miszerint az államosítás nem érinti a csatorna hajózásának szabadságát. Hasonló kommunikét adott ki Egyiptom londoni és párisi nagykövetsége is. (Lásd 9. a sz. melléklet.)

f) Selwyn Lloyd, Pineau és Murphy részvételével a hármas konferencia megkezdte munkáját Londonban. Vélemények szerint a konferencia javasolni fogja egy nemzetközi szervezet létrehozását a csatorna irányítására, melyben a Szovjetunió is részt venne. A konferencia a csatorna ügyével kapcsolatban nemzetközi értekezletet akar összehívni, melyen a hajózásban érdekelt hatalmak vennének részt. (Lásd. 10. sz. mell.)

g) Dulles kijelentette hogy az egyiptomi határozat súlyosan rontja a nemzetközi bizalom légkörét.

1956. július 30.

a) Eden nyilatkozatot tett az alsóházban, melyben közölte, hogy az addig tett Egyiptom elleni gazdasági szankciók, valamint a hadianyagok szállításának teljes leállítására, még csak első lépés Anglia részéről. Kijelentette, hogy Anglia semmiképpen sem fogadja el a csatorna államosítását, sem azt, hogy a csatorna bevételei az asszuáni Nagy-gát finanszírozására legyenek fordítva. (lásd: 11. sz. melléklet.)

b) Az egyiptomi külügyminisztérium szóvivője szerint az egyiptomi kormány minden szükséges intézkedést megtett minden nyugatról jövő megtorlás visszaverésére. Egyiptom katonailag megerősítette a Csatorna-zónát, mely a csatorna megvédése érdekében történt és acélból, hogy megakadályozzon minden olyan kísérletet, amely nehezíteni akarja a csatornán való hajózást.

c) Több egyiptomi szakszervezeti értekezleten és gyűlésen követelték az angol és francia áruk fogyasztásának bojkottálását.

d) Fauzi külügyminiszter fogadta a népi Kína nagykövetét,¹⁶⁰ aki közölte, hogy kormánya teljes mértékben egyetért a csatorna államosításával.

1956. július 31.

a) Nasszer nyilatkozatot tett, melyben alap nélkülinek nevezte a nyugati ellenállást az államosítással kapcsolatban, majd kifejtette, hogy a csatornán való szabad hajózást az 1888-as konstantinápolyi konvenció, valamint az 1954-es angol–egyiptomi szerződés¹⁶¹ rendelkezéseinek megfelelően messzemenően biztosítja. A nyilatkozatot eljuttatták minden kairói külképviseletnek, az ENSZ tájékoztatási irodájának, valamint az egyiptomi és külföldi sajtónak. Ali Szabri Nasszer politikai kabinetfőnöke sajtókonferenciát tartott, melyen az egyiptomi határozat jogosságáról, valamint arról beszélt, hogy Egyiptom biztosítja a csatornán való szabad közlekedést. (lásd: 12—13. sz. mell.)

b) Bahgat Badavi a Csatorna Társaság új elnöke a sajtónak kijelentette, hogy jogi szempontból az államosítással kapcsolatban nem illetékes dönteni sem a Hágai Nemzetközi Bíróság, sem a Biztonsági Tanács, sem az ENSZ, sem másféle szervezet. (lásd. 14. sz. mell.)

c) Hruscsov et. [elvtárs] kijelentette, hogy a Szovjetunió elismeri az egyiptomi határozat törvényességét.

d) Bahgat Badavi a Csatorna Társaság új elnöke a sajtónak kijelentette, hogy jogi szempontból az államosítással kapcsolatban nem illetékes dönteni sem a Hágai Nemzetközi Bíróság, sem a Biztonsági¹⁶²

Fauzi külügyminiszter fogadta Jugoszlávia egyiptomi nagykövetét, aki kijelentette, hogy Jugoszlávia támogatja a csatorna államosítását. A holland nagykövet¹⁶³

¹⁶⁰ Csen Jia-Kang (1913–1970) kínai diplomata. 1956–1965-ben a Kínai Népköztársaság kairói képviseletének a vezetője.

¹⁶¹ Az 1954. július 27-én megkötött brit–egyiptomi szerződés értelmében Nagy-Britannia vállalta, hogy csapatait kivonja a Szezi-csatorna térségéből.

¹⁶² A nem befejezett bekezdés piros golyóstollal áthúzva, mert már a b. pont ezt tartalmazta.

¹⁶³ Ekkor az Egyiptomban akkreditált holland nagykövet Willem Cnoop Koopmans (1895–1992) volt.

kijelentette, hogy Hollandiát csakis a hajózás szabadsága és a csatorna jó technikai irányítása érdekli. A svéd követ¹⁶⁴ átadta a külügyminiszternek kormánya üzenetét, miszerint ha a szabad hajózás biztosítva van, akkor a svéd kormánynak nincs kifogása az államosítás ellen.

e) Az olasz Minisztertanács ülést tartott a szuezi ügygel kapcsolatban. Hírek szerint ezen megerősítették azt az olasz álláspontot, hogy Olaszország nézeteit az államosítással kapcsolatban az vezérli, hogy fenntartsa Egyiptommal jó kapcsolatait. Hírek keringtek arról is, hogy az államosítás óta Olaszország londoni nagykövete¹⁶⁵ igen széles kontaktusban áll az angol külügyminisztériummal és megbeszéléseiről rendszeresen tájékoztatja kormányát. (lásd: 15. sz. mell.)

f) A londoni hármas konferencia Pineau rövid franciaországi konzultálása után újra folytatja munkáját. Az ülésen a csatorna használatával kapcsolatos fizetési kérdésekről tárgyaltak. Dulles amerikai külügyminiszter Londonba érkezett, hogy bekapcsolódjék a konferencia munkájába. Elutazása előtt több megbeszélést folytatott Eisenhowerrel. Elutazása előtti időben, Byroad az USA kairói nagykövete Nasszer-nél tett látogatást, majd közvetlen összeköttetésbe lépett Dulles-szel. (Lásd: 16–17. sz. mell.)

1956. augusztus 1.

a) Nasszer beszédet mondott az egyetemi év megnyitása alkalmából melyben kijelentette, hogy a csatorna védelméről beszélnek, holott örök időben Egyiptom volt az, aki ezt biztosította. Kiemelte, hogy az egyiptomi nép hatalmas lelkesedése azt bizonyítja, hogy utolsó csepp véréig hajlandó megvédeni az államosítási politikát. (Lásd. 18. sz. mell.)

b) Dulles javaslatot terjesztett be a hármas londoni konferencián, melyben a csatorna irányítására egy nemzetközi szervezet létrehozását irányozta elő. A javaslat megvalósítására egy nemzetközi értekezlet összehívását tervezi, melyre az 1888-as konvenció aláíró országai és a nemzetközi hajózásban különösen érdekelt országokat hívnák meg. Megfigyelők szerint Dulles jelenléte komoly fordulatot jelentett a konferencia munkájában különösen arra való tekintettel, hogy ezt megelőzőleg az angol kormány részéről olyan kijelentések hangzottak el, hogy, ha kell az USA támogatása nélkül, és esetleg az erő igénybevételevel is megoldja a problémát. (Lásd 19. sz. mell.)

c) Eden bejelentette, hogy a királynő aláírta a mozgósítási rendeletet. Hírek szerint a francia flotta mozgósítása is folyamatban van Toulon körül.

¹⁶⁴ Svédország kairói követét nem tudtuk azonosítani.

¹⁶⁵ Olaszország londoni nagykövete 1954–1961 között Vittorio Zoppi (1898–1967) volt.

d) Armand du *Chayla*,¹⁶⁶ Franciaország kairói nagykövete konzultálásra Párizsba ment.

1956. augusztus 2.

a) Egyiptomi részről hivatalosan kommentálták Eden alsóházi nyilatkozatát. A kommentár főbb elemei a következők: az 1888-as konvenció szerint a *csatorna* Egyiptom elidegeníthetetlen részét képezi. A Csatorna Társaság és Egyiptom között fennálló szerződéseknél nem nemzetközi, hanem az egyiptomi állam és egy egyiptomi vállalat szerződéseiről van szó. Nem az egyiptomi kormánynak, hanem az angol kormánynak szokása az, hogy nem tartja be ígéreteit és kötelezettségeit más országok felé a célból, hogy fenntartsa uralmát kisebb népek felett. Nem igaz az, hogy Egyiptom megsértette a konstantinápolyi konvenciót, mivel az jelenleg is teljes érvényben van. (lásd 20. sz. mell.)

b) A háromoldalú londoni konferencia befejezte munkáját és zárónyilatkozatot adott ki, miszerint az Univerzális a Szezei Csatorna Általános Társaság [Szezei Tengeri Csatorna Általános Társaság] nemzetközi jellegű, mind részvényeseit, mind irányítóit, mind végrehajtó személyzetét; stb. tekintve.

A három kormány elismeri Egyiptom nemzeti szuverenitását és azt, hogy államosíthat, de csak saját javait illetően. Az egyiptomi kormány határozata veszélyezteti a csatorna biztonságát és szabadságát és ezért annak orvoslására intézkedéseket kell hozni. A csatorna irányítására létre kell hozni egy nemzetközi rendszert, amely garantálja a konstantinápolyi konvenciót. A három kormány evégből javasolja, hogy a konvenció aláírói és a csatorna hajózásában különösen érdekelt kormányok képviselői augusztus 16-án üljenek össze Londonban. (A nyilatkozat teljes szövegét a meghívott országok felsorolását tartalmazó listát lásd 21. sz. mellékleten.)

c) Pineau kijelentette, hogy Franciaország a csatorna használatáért semmilyen körülmények között nem fog fizetni az Egyiptom által létrehozott Társaságnak.

d) 32 ország támogatja Egyiptomot az államosításban.

e) 237 hajó haladt át a csatornán az államosítás óta.

f) A Dél-afrikai Unió kairói követsége jegyzékben közölte követségünkkel nyilatkozatát a szezei ügygel kapcsolatban, melyben aggódását fejezi ki a kialakult helyzet miatt, de megállapítja azt is, hogy a hajózás a csatornán rendes mederben folyik. (Lásd [a] 20. [számú] melléklet[et].)

¹⁶⁶ Armand Blanquet du Chayla (1898–1996) francia diplomata. 1946–1952-ben követ Bejrútban, 1952–1955-ben nagykövet Stockholmban, 1955. március 2. és 1956. október 31. között nagykövet Kairóban. A szezei-válság miatt a két ország közötti diplomáciai kapcsolatok megszakadtak, és egészen 1963-ig nem volt francia képviselő Kairóban.

1956. augusztus 3.

a) Ali Szabri, Nasszer politikai kabinetfőnöke hivatalosan válaszolt a három külügyminiszter nyilatkozatára. A nyilatkozat a nyomás eszközét szolgálja, mivel olyan időben jelent meg, amikor Nyugaton az erő igénybevételével fenyegetőznek, és amikor Londonban, Párizsban és Washingtonban gazdasági nyomást gyakorolnak Egyiptomra. A nyilatkozatból kitűnik, hogy ezen országoknak nem volt szándékukban, hogy 1968 után, a koncesszió lejártával a Csatorna Társaságot Egyiptomnak adják át. A válasz leszögezi, hogy Egyiptom nemzeti érdekei és a nemzetközi érdekek jól összeegyeztethetők a csatorna kérdésében, Egyiptom nem gyakorol semmiféle erőszakot a volt Társaság alkalmazottaira, mivel azok teljesen szabadon lemondhatnak. Egyiptom mindig tiszteletben tartja az 1888-as konvenciót, amit az bizonyít, hogy az államosítás óta a csatornán való hajózás szabályos körülmények között folyik. (Lásd 22. sz. melléklet.)

Az egyiptomi sajtó igen élesen támadja a londoni határozatot. Az *Al-Chaab*,¹⁶⁷ a *Goumhoréja*,¹⁶⁸ a *Progres*¹⁶⁹ és az *Al-Káhira*¹⁷⁰ cikkeiben megemlítik, hogy, mint az egyik aláíró ország utódállamának, Magyarországnak is joga volna részt venni a konferencián.

1956. augusztus 4.

a) A görög Külügyminisztérium nyilatkozatban erősítette meg, hogy Görögország támogatja Egyiptomot. A nyilatkozat szerint a csatornával kapcsolatos konferencia olyan időpontban ül össze, amikor a Földközi-tenger keleti részében igen éles a helyzet, amiért Angliát terheli a felelősség.

b) A lapok élesen támadják Dulles-t azért, mert egyetért Anglia katonai előkészületeivel. Megjegyzik, hogy Amerika politikája sohasem volt olyan ellentmondásos, mint az utóbbi hónapokban.

c) Nasszer a szovjet, szír és az indiai nagykövetekkel¹⁷¹ tárgyal 4-én és 5-én is. Fauzi külügyminiszter a magyar, jordán, indonéz, olasz, valamint a burmai követekkel tárgyal.

¹⁶⁷ Az *Al-Chaab* napilap az 1952. évi hatalomváltás után jött létre. Az egyiptomi kormány hivatalos álláspontját képviselte. 1956–1960 között a lap főszerkesztője Szaláh Szálím volt. Ebben az időben igen meghatározó szerepet játszott az egyiptomi közvélemény formálásában.

¹⁶⁸ Az *Al-Goumhoréja* napilapot 1953-ban alapították meg Mohamed Anvar asz-Szadát főszerkesztőségével. A lap a mai napig az egyiptomi kormány orgánusaként működik.

¹⁶⁹ A *Progres Egyptien* az egyik legrégebbi francia nyelvű kiadvány a Közel-Keleten. Célközönsége a franciául beszélő külföldiek és a brit uralmat elutasító hagyományos egyiptomi elit. Általában kormánypárti álláspontot képvisel. Mai napig megjelenik és az *Al-Goumhoréja* sajtóalapítványhoz tartozik.

¹⁷⁰ Az *Al-Káhira* egyiptomi kormánypárti napilap, amelyet Kairóban adnak ki.

¹⁷¹ Ali Dzsavar Jung (1906–1976) India kairói nagykövete volt 1954–1958 között.

d) Az egyiptomi kormány az éles helyzet miatt hadserege tartalékait is mozgósítja. A Nemzeti Gárda táborait előkészítették arra, hogy ott fiatal önkénteseket képezzenek ki.

e) Szíria legnagyobb petróleumtársaságának munkás szakszervezete elhatározta, hogy ha a Nyugat részéről támadás éri Egyiptomot, lezárják a Szírián keresztülmenő olajvezetéseket.

1956. augusztus 5.

a) Núri esz-Szaíd iraki miniszterelnök Londonból való visszaérkezése után hivatalos iraki nyilatkozat jelent meg, mely Egyiptom elidegeníthetetlen jogának tekinti az államosítást, és Irak feltétlen támogatásáról biztosítja Egyiptomot. (Lásd 23. sz. mell.)

b) Camille Chamoun,¹⁷² libanoni elnök egy ünnepségen mondott beszédében támogatja Egyiptom politikáját az államosítással kapcsolatban. (Lásd 24. sz. melléklet.)

c) A börtönből kiszabadult Moszádek,¹⁷³ volt iráni miniszterelnök kijelentette, hogy a Csatorna Társaság államosítása teljesen törvényes volt Egyiptom részéről.

d) Nehru kijelentette, hogy India csak azután hajlandó részt venni a londoni értekezleten, miután elismerték Egyiptom szuverenitását.

e) Az egyiptomi Minisztertanács ülést tartott, melyen a londoni konferenciával kapcsolatos egyiptomi magatartás kialakításáról tárgyalt. Hírek szerint Egyiptom egy olyan ellenjavaslatot fog tenni, hogy az ENSZ felügyelete alatt tartsanak egy nemzetközi konferenciát, amely megerősítené az 1888-as Konvenció rendelkezéseit.

f) Szíria egyiptomi nagykövete¹⁷⁴ konzultációra Damaszkuszba utazott.

g) Portsmouthban aktívan folyik a 16. angol brigád behajózása, melynek csapat-törzse Cipruson állomásozik.

1956. augusztus 6.

a) Az egyiptomi Minisztertanács újabb ülést tartott az egyiptomi állásfoglalás kialakításával kapcsolatban. Ezután Nasszer elnökletével a hat legfontosabb miniszter ugyanerről a kérdéstről tárgyalt.

¹⁷² Camille Nimr Chamoun (1900–1987) libanoni maronita keresztény politikus 1952–1958 között Libanon elnöke.

¹⁷³ Mohamed Moszádek (1882–1967) iráni ügyvéd, jogász és politikus. 1924-től parlamenti képviselő, 1944-ben a Nemzeti Front politikai párt megalapítója. 1951 áprilisától 1952 júliusáig, valamint 1952 júliusától 1953 augusztusáig miniszterelnök. 1951-ben államosította a brit tulajdonú olajcégeket. 1953-ban az iráni sah néhány napra az ország elhagyására kényszerült, miközben az amerikai támogatással szervezett puccs megbuktatta Moszádeket.

¹⁷⁴ Szíria egyiptomi nagykövete 1956-ban Abder-Rahmán el-Azm volt.

b) Abdel-Halek Haszúna,¹⁷⁵ az Arab Liga főtitkára nyilatkozatot adott a *MENA* hírügynökség főigazgatójának, melyben, miután a Nyugatról Egyiptom irányába jövő nyomást támadja és jogtalannak minősíti a háromoldalú londoni konferencia határozatait, felhívja a figyelmet arra, hogy a problémáról az ENSZ-nek kellene foglalkozni. (Lásd. 25. sz. mell.)

c) Nasszer a szovjet, majd a jugoszláv nagykövettel tárgyal.

1956. augusztus 7.

a) Az angol külügyminisztérium szóvivője hivatalosan közölte, hogy a londoni konferencián való részvétel nem jelenti egyben azt is, hogy ezen országok mindegyike elveti az államosítást és azt sem kell, hogy jelentse a részvétel, hogy ezen országok egyetértenek a csatorna nemzetközivé tételével. A szóvivő nyilatkozata biztosítékot igyekszik adni arról, hogy a londoni konferencián nem fognak az erő alkalmazásáról tárgyalni. (Lásd 26. sz. mell.)

Az egyiptomi lapok ezt a nyilatkozatot az angol kormány meghátrálásának fogják fel, továbbá egy kísérletnek tekintik, amivel Anglia növelni szeretné a konferenciára szóló meghívást elfogadó országok számát. A lapok több cikkben írnak az USA magatartásáról is, mely nagyhatalom a közvetítő szerepét igyekszik játszani, hogy jó színben tűnjön fel és, hogy egy kompromisszumot elérjen. A lapok szerint a csatornával kapcsolatban kialakult probléma nemcsak egyes országok problémája többé, hanem ennél több, az egész Ázsia és az arab világ ügye. Ennél a kérdésnél lényegében a gyarmatosítók és a gyarmatosítást ellenzők szembeállításáról van szó.

b) Nyugat-Németország, Etiópia és India is elfogadta a londoni konferenciára szóló meghívást. Nehru az indiai állásfoglalással kapcsolatban [érzekeltette], hogyha a Nyugat tiszteletben tartja Egyiptom szuverenitását. Eddig összesen 17 ország fogadta el a meghívást. A következők nem válaszoltak: Szovjetunió, Egyiptom, Ceylon, Indonézia, Spanyolország, Görögország és Dánia.

c) Szíriában bejelentették, hogy Selah El Bittar,¹⁷⁶ szír külügyminiszter Bagdadba utazik, hogy a szuezi ügygel kapcsolatban összeegyeztesse a két ország álláspontját, melyet az Arab Liga Politikai Bizottságának következő ülésén képviselni fognak. A külügyminiszter e célból több más arab országba is ellátogat.

¹⁷⁵ Abdel-Halek Haszúna (1898–1992) egyiptomi diplomata, 1952. szeptember és 1972. június között az Arab Liga főtitkára.

¹⁷⁶ Szaláhaddín al-Bitar (1912–1980) szíriai politikus, az arab Baasz Párt egyik alapítója. 1954–1958 között vezette a szír külügyet, majd 1963–1966 között három alkalommal (rövidebb időre) miniszterelnök volt.

d) Az iraki állásfoglalással kapcsolatban a *Borba* és a *Politika* c. jugoszláv lapok¹⁷⁷ kommentárjaikban kiemelik, hogy a szuezi ügy közelebb hozta egymáshoz az arab országokat.

e) Charles Wilson,¹⁷⁸ amerikai hadügyminiszter nyilatkozatot tett, miszerint a szuezi ügy viszonylag egy kis ügy, amelyet egy konferencián békésen szabályozni lehet. (Lásd 27. sz. mell.)

f) Hírek szerint a francia és angol vezérkari főnökök szükség esetére közös Földközi-tengeri hadműveleti tervet dolgoztak ki.

g) Nasszer a szovjet, indiai, angol, etióp, jordán, szudáni és líbiai nagykövetekkel tárgyalt.¹⁷⁹ Fogadta a libanoni nagykövetet is, aki most érkezett vissza Bejrútból. Elutazását megelőzően Anglia libanoni nagykövete¹⁸⁰ a szuezi problémával kapcsolatban az angol kormány üzenetét adta át Samún¹⁸¹ elnöknek. Az elnök a jegyzék tartalmát a miniszterelnökkel és a külügyminiszterrel megvitatta és elhatározták, hogy azt az egyiptomi kormány tudomására hozzák.

h) A Csatorna Társaság államosítása után a londoni tőzsdén komoly mértékben esett a petróleum részvények árfolyama. Ez az esés csupán a négy legnagyobb olajtársaság viszonylatában 150 millió angol fontot tesz ki.

i) Franciaország kairói nagykövete konzultációjáról visszaérkezett Egyiptomba.

j) Augusztus első 5 napja alatt 294 hajó haladt át a *csatornán*.

k) Az egyiptomi oktatási testület kongresszusa határozatot fogadott el arról, hogy az oktatók önkéntes katonai kiképzésben vesznek részt. A tanítás megkezdéséig előreláthatólag 52.000 oktatót és oktatónőt képeznek ki. Az Egyiptomi Nőszövetség¹⁸²

¹⁷⁷ A *Borba* napilapot az illegális Jugoszláv Kommunista Párt alapította 1922-ben. Betiltották 1929-ben, majd a második világháború alatt a partizánok ellenőrzése alatt álló területeken adták ki újra. 1948-tól a Jugoszláv Kommunista Párt napilapjaként jelent meg. 2009-ben végleg megszűnt. A *Politika* napilapot 1904-ben Vladislav Ribnikar alapította. A második világháborút követően az egyik legtekintélyesebb jugoszláv napilap. Az 1980-as évek második felétől a milošević-i nagy szerb ideológia egyik fő hirdetője.

¹⁷⁸ Charles Erwin Wilson (1890–1961) amerikai mérnök és politikus. 1953–1957 között az Amerika Egyesült Államok védelmi minisztere.

¹⁷⁹ A szuezi válság miatt 1959-ig az Egyesült Királyságnak nem volt nagykövete Kairóban. Az etióp, jordán, szudáni és líbiai nagyköveteket nem tudtuk biztonsággal azonosítani.

¹⁸⁰ George Humphrey Middleton (1910–1998) brit diplomata, bejrúti nagykövet 1956. május 2. és 1958. október 2. között.

¹⁸¹ Camille Nimr Chamoun libanoni elnök nevét a kiejtése alapján írta az irat szerzője.

¹⁸² Az egyiptomi nőszövetség, az Egyiptomi Feminista Unió (EFU) 1923-ban alakult Kairóban. 1923-ban Huda Saarávi-t (1879–1947) választották a Vafd női tagozata Központi Bizottságának elnökévé, aki egyben alapító elnöke lett a Nőszövetségnek, vagyis az Egyiptomi Feminista Uniónak (EFU). Saarávi testesítette meg a politikai és a feminista mozgalom összekapcsolódását. Ő és Szajza Nabarávi (1897–1985) 1923 májusában – miután hazatértek a Nők Nemzetközi Választójogi Szövetségének római kongresszusáról – a kairói vasútállomáson levették az arcukat eltakaró kendőt (nikáb). Ez

nagygyűlést tartott, mely támogatja Nasszert. Az Egyiptomi Vörös kereszt¹⁸³ felhívta tagjait, hogy szorosan működjenek együtt az egyiptomi hadsereggel.

1956. augusztus 8.

a) Anthony Eden angol miniszterelnök rádióbeszédet mondott, melyben hangsúlyozta a csatorna fontosságát Anglia számára, valamint a többi ország számára. Ezután kijelentette, hogy a csatorna eddig nemzetközi volt, és hogy Nasszer azt saját céljaira jogtalanul hatalmába kerítette. Ezt a problémát nem erővel, hanem egy nemzetközi szerződéssel akarjuk rendezni – mondotta. A szabad hajózás nincs biztosítva jelenleg, mivel nem lehet hitelt adni arra, amit Nasszer mond. A londoni konferencia célja a szabad hajózás biztosítása. Kijelentette: nem engedhetjük meg, hogy egy fosztogatásnak nevezhető aktus veszélyeztessen számos nemzetet. (Lásd 28. sz. mell.)

b) Az angol külügyminisztérium szóvivője kijelentette, hogy az angol kormányának az a szándéka, hogy békésen rendezze a szuezi konfliktust, továbbá hogy ezt a kérdést el kell választani az arab–izraeli konfliktustól. (Lásd 29. sz. mell.)

c) 14 baloldali munkáspárti képviselő aláírásával egy kommuniké jelent meg, amely tiltakozik, hogy erőt alkalmazzanak a szuezi ügygel kapcsolatban. (Lásd 30. sz. mell.)

d) Eisenhower elnök sajtókonferenciáján többek között kijelentette, hogy békésen kell megoldani a szuezi problémát. A jelenlegi helyzet – mondotta – azt mutatja, hogy fegyveres beavatkozással nem lehet a probléma jó megoldását elérni. Jelenleg a londoni konferencia a legjobb eszköz ezen probléma megoldására. A Biztonsági Tanács igénybevétele esetén a megoldást a vétó használata megghiúsíthatná. (Lásd 31. sz. mell.)

e) Olasz hivatalos vélemények szerint a csatorna nemzetközi ellenérzése a legjobb biztosíték a hajózás szempontjából. A szuezi ügygel kapcsolatban a Keresztény Demokrata Párt¹⁸⁴ hivatalos nyilatkozatot tett miszerint teljes mértékben támogatják Olaszország részvételét a londoni konferencián. A párt szerint a konferencián két probléma megoldása l[e]sz a feladat: az egyik a Társaság államosításával, a másik

a kiállításuk tekinthető az egyiptomi feminista mozgalom szimbolikus kezdetének. A mozgalom alapító tagjainak többsége a földbirtokos rétegből került ki, Kairóban laktak és frankofón háttérrel rendelkeztek. 1944-ben Saarávi-t választották meg az Arab Női Unió elnökévé. A családi élet új értékei, a nők szerepének ártérkelődése elsősorban a vagyonosabb és középosztálybeli nőknél volt jellemző.

¹⁸³ Egyiptomban a Vörös kereszt Vörös Félhold néven működik. A szervezet 1898-ban alakult meg. A Nemzetközi Vörös kereszt az egyiptomi Vörös Félholdat 1924-ben hivatalosan is elismerte, a szervezet teljesjogú tagjává 1929-ben vált.

¹⁸⁴ A jobboldali Olasz Kereszténydemokrata Pártot (Democrazia Cristiana) 1942. december 15-én alapították. A pártnak fontos szerepe volt az európai integrációs folyamat elmélyítésében. 1945 és 1992 között meghatározó szerepet játszott az olasz politikai életben.

a csatornán való szabad hajózással kapcsolatos probléma. Ami a másodikat illeti, azzal kapcsolatban az Egyiptom által eddig ismertetett javaslat nem kielégítő. (Lásd: 31. sz. mell.)

1956. augusztus 9.

a) A szovjet kormány nyilatkozatot tett közzé a londoni konferenciával kapcsolatban, miszerint a Szovjetunió részt vesz a konferencián. Ugyanakkor kéri, hogy a konferenciát helyezték az ENSZ felügyelete alá, és napolják el augusztus végéig. Javasolta, hogy 22 újabb országot hívjanak meg a konferenciára. Kijelentette, hogy a Szovjetunió nem járul hozzá, hogy a konferencia elvesse az államosítást, mivel ez Egyiptom belügyeibe való beavatkozást jelentene és sértené Egyiptom szuverenitását. (Lásd 32. sz. mell. A nyilatkozat teljes angol és kivonatos francia nyelvű szövege.)

b) A londoni *Times*¹⁸⁵ elemző cikket közöl a francia álláspontról, amelyet a *Progres Egyptien*¹⁸⁶ átvett. Francia hivatalos körök attól való félelmükben, hogy Franciaország elszigetelődik, és hogy mint agresszort ítélik el, továbbá, mivel a közvélemény békés rendezést követel, igyekeznek a probléma békés rendezése felé hajlani. Nasszer győzelme igen nagy befolyással lenne a francia tekintély Észak-Afrikában való további csökkenésére. (Lásd 33. sz. mell.)

c) Anglia értesítette Észak-atlanti paktumbeli szövetségeseit, hogy szándékában áll Nyugat-Németországból angol csapatokat kivonni a szuezi krízisre való tekintettel. Angliában tovább folyik a hadsereg mozgósítása. Hírek szerint Stockwell¹⁸⁷ tábornokot nevezték ki a közös angol–francia Földközi-tengeri erők parancsnokává.

d) Nasszer törvényt írt alá a Nemzeti Felszabadítási Hadsereg megalakításáról. Ez a hadsereg a Nemzeti Gárdából, az ifjúsági csapattestekből és a 18 és 50 év közötti önkéntesekből tevődik össze. A hadsereg parancsnokává Kemáleddín Huszein¹⁸⁸ közoktatásügyi minisztert nevezik ki. (mell. 4. sz.)

e) Nagy népgyűlést rendeztek Gazában, melyen elhatározták, hogy a londoni konferencia elleni tiltakozásképpen augusztus 16-án általános sztrájkot tartanak.

¹⁸⁵ *The Times* konzervatív brit napilap, amelyet 1785-ben alapították.

¹⁸⁶ Helyesen *Le Progrès Egyptien*.

¹⁸⁷ Hugh Charles Stockwell (1903–1986) brit katonatiszt, katonai pályafutása Indiában kezdődött, a második világháborúban előbb Norvégiában, majd Afrikában és Burmában szolgált. 1948-ban az arab–izraeli konfliktusban, mint közvetítő vett részt. A szuezi válság alatt ő irányította az egyesült brit–francia csapatokat.

¹⁸⁸ Kemáleddín Huszein (1921–1999) egyiptomi politikus, Nasszer közeli munkatársa, 1954-től szociális, majd oktatási miniszter. A szuezi-válság alatt a Nemzeti Gárda parancsnokaként Ismailia védelmével volt megbízva.

Augusztus 10.

a) A 84 meghívott országból eddig 21 fogadta el a meghívást. Ezekből 13 közölte, hogy kik fogják vezetni a delegációikat (Lásd 35. sz. mellékletet.)

b) Előzetes válaszul Eden rádióbeszédére Egyiptom londoni nagykövetsége nyilatkozatot adott ki. A nyilatkozat tiltakozik az ellen, hogy Angliában Nasszert megkülönböztetik az egyiptomi néptől. A nyilatkozat szerint a londoni konferencia nem enged mást a résztvevőknek, minthogy elfogadják az angol álláspontot. A nyilatkozat a továbbiakban a csatorna funkcióinak zavartalan biztosításáról és a Társaság alkalmazottainak jogairól beszél (Lásd 36. sz. mellékletet.)

c) Nagy népgyűlést tartottak Kairóban, melyen határozatot fogadtak el Nasszer támogatásáról és arról, hogy 16-án tiltakozó sztrájkot tartanak.

d) Dulles New Yorkban megbeszélést folytatott az ENSZ főtitkárával.

Augusztus 11.

a) A Minisztertanács újabb ülésén foglalkozott az egyiptomi állásfoglalás kidolgozásával.

b) Anglia válaszolt a szovjet jegyzékre és elvetette a konferencia elnapolására és újabb országok meghívására vonatkozó kérést,

c) A lapok beszámolnak a londoni konferenciával kapcsolatos nyugati tervről, amelynek lényege a következő:

1. Nemzetközi szerv létrehozása a csatorna irányítására.

2. A régi Csatorna Társaság részvényeséinek kárpótlása.

3. Megfelelő jövedelem biztosítása Egyiptomnak.

4. A Hágai Bíróság felkérése az Egyiptom és a nemzetközi szervezet közti esetleges nézeteltérések feletti döntésre.

d) A görög kormány jegyzéket küldött az angol kormányhoz, melyben visszautasította a londoni konferenciára szóló meghívást. (Lásd 37. sz. mellékletet.)

e) A líbiai miniszterelnök-helyettes¹⁸⁹ nyilatkozatban közölte, hogy a kormány nem engedi meg Angliának, hogy Líbia területét támaszpontul használja az arabok elleni háború esetén, mivel Líbia arab ország és a többi testvér országgal együtt kíván működni.

¹⁸⁹ Abdel-Medzsid Kubar (1909–1986) líbiai politikus. 1955. április és 1956. március között közlekedési miniszter, majd külügyminiszter-helyettes. 1957. március 14. és május 26. között külügyminiszter, majd 1957–1960 között miniszterelnök.

f) Száib Szalám,¹⁹⁰ volt libanoni miniszterelnök jelenlegi államminiszter Chamoun elnöktől üzenetet hozott Nasszernek, miszerint Libanon feltétel nélkül támogatja Egyiptomot. Az üzenet megjelöli azokat az intézkedéseket, amelyeket Libanon tett az arab magatartás egységesítésére Egyiptom támogatása céljából (Lásd 38. sz. mellékletet.)

g) Lengyelország, Magyarország, Jugoszlávia és Románia kormányai jegyzékben tiltakoztak az ellen, hogy nem hívták meg őket a londoni konferenciára.

A magyar kormány-nyilatkozat szövegét a következő országok kairói diplomáciai képviselőinek küldték meg: Tunisz, Líbia, Szudán, Jemen, Libanon, Jordánia, Szíria, Szaúd-Arábia, Etiópia, Dél-afrikai Unió, Irak, Pakisztán, Indonézia, Afganisztán, Thaiföld, Japán, Arab Liga Politikai Osztálya, Burma

Eddig a következő országok válaszoltak rá:

Burma, Dél-afrikai Unió, Thaiföld, Arab Liga Politikai Bizottsága.

Augusztus 12.

a) Nasszer nagyszabású sajtókonferencián ismertette a londoni, háromoldalú konferencia nyilatkozatával kapcsolatos egyiptomi álláspontot, amelyben sokoldalúan és jogi tételekkel alátámasztva cáfolta a londoni nyilatkozat tételeit és visszautasította a konferencián való részvételt. Az egyiptomi határozat ismertetése után, a megjelent külföldi és egyiptomi újságírók kérdéseire válaszolt. Az egyiptomi Külügyminisztérium jegyzék kíséretében követségünknek megküldte az egyiptomi kormány nyilatkozatát. A jegyzék megemlíti, hogy az egyiptomi kormánynak szándékában áll a konstantinápolyi konvenciót aláíró országok valamint a csatornát használó országok részvételével egy nemzetközi konferenciát összehívni. (39. sz. melléklet: az egyiptomi Külügyminisztérium jegyzéke, valamint annak melléklete, amely az egyiptomi határozat hivatalos nyelvű szövege. Ennek magyar nyelvű fordítását 719. számon táviratilag már felterjesztettük.¹⁹¹ (39/a. sz. melléklet: a Külügyminisztérium jegyzékére átküldött válaszjegyzék. 39/b. sz. melléklet: Nasszer sajtókonferenciájáról kiadott angol nyelvű hivatalos jegyzőkönyv. 39/c. sz. melléklet: a konferenciáról a francia nyelvű sajtóban megjelent anyag.)

b) Este Nasszer rádióbeszédet mondott az arab népekhez, melyben támadja a csatornával kapcsolatos nyugati elképzeléseket és leleplezi azokat a próbálkozásokat, amelyekkel az USA már régebben foglalkozott a célból, hogy 1968 után döntő pozíciókat szerezzen a csatornával kapcsolatban. Pl. Piccot a régi társaság igazgatója

¹⁹⁰ Száib Szalám (1905–2000) libanoni politikus, 1952–1973 között több alkalommal volt az ország miniszterelnöke.

¹⁹¹ A 719. számú táviratot nem találtuk meg az iratok között.

Washingtonban erről folytatott megbeszéléseket. Black, az IBRD elnöke 1 milliárd \$-os kölcsönt ajánlott fel a csatorna szélesítésére azzal a feltétellel, hogy az USA-val közösen tanulmányozzák a koncesszió lejártá utáni terveket. (40. sz. melléklet.)

c) Az Arab Liga Politikai Bizottsága Kairóban ülést tartott, melyen elhatározta, hogy teljes mértékben támogatja a csatornával kapcsolatos egyiptomi álláspontot. Az ülésen részt vett a szír és a líbiai miniszterelnök, Száib Szalám, volt libanoni és Taufik esz-Szuveidi,¹⁹² volt iraki miniszterelnök, továbbá az arab országok külügy-miniszterei. (Bővebb anyag a következő nap a./ pontjának mellékleteként található.)

d) Nasszer fogadta a líbiai miniszterelnököt, aki kijelentette, hogy Líbia támogatja Egyiptomot.

e) A szír hadügyminiszter bejelentette, hogy Egyiptomhoz hasonlóan önkéntes népi hadsereget szerveznek.

f) A szaúdi király¹⁹³ az amerikai rádió munkatársának kijelentette, hogy Szaúd-Arábia teljes mértékben támogatja Egyiptomot és a csatorna ügyét összarab ügynek tekinti.

g) Salah Ben Youssef,¹⁹⁴ tuniszi vezető táviratban közölte Nasszerrel, hogy Észak-Afrika népei támogatják Egyiptomot.

h) Krisna Menon¹⁹⁵ a Londonba utazó indiai delegáció vezetője, Kairóban megszakította útját és megbeszélést folytatott Nasszerrel.

i) Ben-Gúrion izraeli miniszterelnök kijelentette, hogy nincs ellene az államosításnak, és csak az érdekli, hogy szabad legyen a csatorna hajózása.

j) A pakisztáni kormány szóvivője nyilatkozatában kijelentette: Pakisztán minden erőfeszítést megtesz a szuezi probléma békés megoldására, és hogy ezt a kérdést az arab–izraeli konfliktustól különállónak tekinti. (41. sz. melléklet.)

k) Az Egyiptomban élő görög, olasz és német kolóniák képviselői nyilatkozatot tettek, melyekben ezen kolóniák nevében támogatják Nasszert. A Kairóban lévő szu-dáni szervezetek gyűlést tartottak, melyen teljes támogatásukról biztosították Nasszert.

¹⁹² Taufik esz-Szuveidi (1892–1968) iraki politikus. 1929-ben, 1946-ban és 1950-ben rövid ideig miniszterelnök.

¹⁹³ Szaúd ibn Abdel-Azíz esz-Szaúd (1902–1969) Szaúd-Arábia királya 1953–1964 között. A belpolitikai nehézségek miatt 1964-ben lemondott a trónról.

¹⁹⁴ Száleh ibn Juszuf (1907–1961) tunéziai politikus, a tunéziai nemzeti mozgalom egyik vezéregyénisége. 1950–1952 között igazságügyi miniszter. Összeütközésbe került Habib Burgiba elnökkel és 1957-ben elhagyta hazáját. 1961-ben a tunéziai titkosrendőrség Frankfurt am Mainban meggyilkolta.

¹⁹⁵ Vangalil Krishnan Krishna Menon (1896–1974) indiai politikus és diplomata, 1957–1962 között India védelmi minisztere. 1952–1962-ben ENSZ képviselő. A szuezi válság idején Nasszert arról próbálta meggyőzni, hogy kössön kompromisszumot a Nyugattal. A londoni konferencián ellenjavaslatot terjesztett be a Dulles-tervre vonatkozóan, melynek értelmében Egyiptom megtarthatta volna a Szezi-csatorna feletti ellenőrzést.

l) Anglia és Franciaország kérte Törökországot, hogy tegye lehetővé, hogy az angol, francia Földközi-tengeri katonai parancsnokság székhelye török területen lehessen.

Augusztus 13.

a) Az Arab Liga Politikai Bizottsága az egyiptomi kormány nyilatkozatáról tárgyalta és határozatot hozott, hogy azzal egyetért, mivel az megfelel a békés együttélés érdekeinek, az ENSZ alapokmányának és a bandungi konferencia határozatainak. A Politikai Bizottság határozatainak szövegét jegyzék kíséretében megküldte követésüknek. (42. sz. Melléklet: A Liga jegyzéke és az augusztus 12–13-i ülések határozatainak francia nyelvű szövege, valamint a magyar válaszejegyzék.)

b) A francia külügyminisztérium szóvivője szerint az egyiptomi nyilatkozat nem tartalmaz olyan új elemeket, amelyek a francia kormányt arra kényszerítenék, hogy tervein változtasson és részt vegyen az Egyiptom által javasolt konferencián.

c) Angol politikai körök véleménye szerint az egyiptomi válasz igen éles és jogilag jól megalapozott. Úgy vélekednek, hogy ez szükségessé teszi, hogy a londoni konferencia előtt a három nyugati nagyhatalom képviselői megbeszélést tartsanak. A „*Manchester Guardian*”¹⁹⁶ azt írja, hogy Angliának sürgősen változtatnia kell a csatornával kapcsolatos magatartásán és a problémát semmiképpen sem szabad az erő alkalmazásával megoldani. Javasolja, hogy ha a londoni konferencián egy nemzetközi szervet hoznak létre a csatorna irányítására, annak feltétlenül az ENSZ-től kell függnie. Az angol Munkáspárt vezetősége ülést tartott, melynek határozata kéri a kormánytól, hogy ne alkalmazzon erőszakot Egyiptom ellen, és hogy a kormány az ügyet vigye az ENSZ elé. (43. sz. melléklet.)

d) Amerikai hivatalos körökben úgy vélekednek, hogy Nasszer nyilatkozata alapján előfordulhat, hogy több ország eláll a londoni konferencián való részvételtől.

e) Az „*ANSA*” olasz hírügynökség¹⁹⁷ az olasz álláspontot a következőkben határozta meg:

1. A hajózás szabadságának nemzetközi biztosítása.

2. Biztosíték a létesítmény kezelésére, karbantartására és a tarifák stabilitására vonatkozóan. (Lásd 43/a. sz. melléklet.)

f) A moszkvai Rádió megállapította, hogy az egyiptomi határozat megfelel Egyiptom nemzeti érdekeinek és a csatornán való hajózás fenntartása követelményének.

g) A jordán király és a szír köztársasági elnök meglegedésüket fejezték ki az egyiptomi határozattal kapcsolatban. Az arab országok sajtója egyhangúan támogatja a határozatot.

¹⁹⁶ Helyesen itt és másutt is: *Manchester Guardian*.

¹⁹⁷ Az *ANSA* (Agenzia Nazionale Stampa Associata): 1945-ben alapított olasz hírügynökség.

h) Az indonéz miniszterelnök¹⁹⁸ a Parlament előtt kijelentette, hogy egyetért az egyiptomi állásponttal. Az indonéz külügyminiszter¹⁹⁹ kijelentette, hogy Indonézia elismeri Egyiptomnak az államosításhoz való jogát és biztos abban, hogy Egyiptom nem sérti meg a hajózás szabadságát. (44. sz. melléklet.)

i) Thaiföld külügyminisztere²⁰⁰ kijelentette, hogy a kormány támogatja Egyiptomot az államosítás kérdésében (45. sz. melléklet.)

k) A máltai munkáspárt²⁰¹ kijelentette, hogy Málta nem fog többé angol támaszponttul szolgálni.

l) Ahmed Kasszem Guida,²⁰² a *Gomhúrija* főszerkesztője, az Újságírószövetség elnöke és Salah Salam,²⁰³ az *Al-Chaab* főszerkesztője Londonba utazott.

Augusztus 14.

a) Fauzi külügyminiszter 16 ország kairói diplomáciai képviselőjének vezetőjével tárgyalt a nap folyamán, melynek során ismertette Egyiptomnak egy nemzetközi konferenciával kapcsolatos elgondolását. Ezen országok közül 14-nek a delegáció részt vesznek a londoni konferencián (46. sz. melléklet.)

b) Az arab országok londoni diplomáciai képviselőinek vezetői értekezletet tartottak a szuezi ügygel kapcsolatban.

c) Szaláh Szálem Londonban nyilatkozatot tett, miszerint ha Nasszerrel előzetes megbeszéléseket folytattak volna, a helyzet most másképpen állna. (Nyilatkozatot lásd a 47. sz. mellékletben.)

d) Indiai hivatalos körök szerint, az indiai delegáció azt az álláspontot fogja képviselni, hogy Egyiptomra nem lehet rákényszeríteni a csatorna nemzetközivé tételét, továbbá, hogy az ENSZ keretében egy olyan nemzetközi szervet hozzanak létre,

¹⁹⁸ Ali Sastroamidzso (1903–1976) indonéz politikus 1956. március 20. és 1957. április 9. között miniszterelnök.

¹⁹⁹ Ruszlán Abdal-Gani (1914–2005) indonéz politikus 1956. március 24. és 1957. április 9. között külügyminiszter.

²⁰⁰ Wan Waithayakon herceg (1891–1976) thaiföldi diplomata, politikus, 1947-től washingtoni nagykövet és ENSZ-képviselő. 1952–1957 között, valamint 1958-ban külügyminiszter, 1956–1957-ben az ENSZ 11. Közgyűlésének elnöke volt. A magyar forradalom eltiprása ellen hozott ENSZ határozatok kivitelezésére a Közgyűlés rendkívüli megbízottja 1957. szeptember 30.–1958. december között.

²⁰¹ A Máltai Munkáspártot (Partit Laburista) 1920. október 15-én alapították, ideológiájának a főköszában a szociáldemokrácia áll. A szuezi válság idején kormánypárt volt (1955–1958 között).

²⁰² Ahmed Kasszem Guida a Gomhúrija főszerkesztője és az egyiptomi Újságírószövetség elnöke volt 1954–1957 között.

²⁰³ Szaláh Szálem (1920–1962) aktív résztvevője volt az 1952-es egyiptomi eseményeknek. 1953-ban a szudáni ügyek államminisztereként aktívan támogatta Szudán és Egyiptom egyesülését. Miután vitába keveredett Nasszerrel, az Al-Chaab lapot szerkesztette 1957–1959 között.

mely csak akkor avatkozna a csatorna ügyébe, ha Egyiptom nem teljesítené kötelezettségeit. (48. sz. melléklet.)

e) A Londonba utazó indonéz küldöttség, valamint a pakisztáni küldöttség Kairóban megbeszélést folytatott Nasszerrel és Fauzi külügyminiszterrel.

f) Az NDK delegációjának nem adták meg az angliai beutazó vízumot.

g) Az angol külügyminiszter kijelentette, hogy Anglia mindent el fog követni a probléma békés megoldására. (49. sz. melléklet.)

h) A szuezi ügyre való tekintettel Angliában egy bizottságot alakítottak, mely megvizsgálta, hogy az arab országokból jövő petróleumszállítások megszűnése esetén, hogyan lehet biztosítani az USA és az európai országok szükségleteit. (50. sz. melléklet.)

Augusztus 15.

a) Az egyiptomi kormány szóvivője hivatalosan válaszolt Selwyn Lloyd angol külügyminiszter tegnapi nyilatkozatára és cáfolta annak állításait (Nyilatkozat szövegét lásd 51. sz. mellékletben.)

b) Ali Szabri – Nasszer politikai kabinetfőnöke – Londonba utazott a célból, hogy a konferencián kívül konzultálni fog az Egyiptom-barát országok delegációival.

c) Szaláh Szálem nyilatkozatot tett a *BBC*²⁰⁴ munkatársának, melyben annak a reményének adott hangot, hogy a konferencia el fogja határozni, hogy az ENSZ elé viszi az ügyet (52. sz. melléklet.)

d) A három nyugati nagyhatalom képviselői megbeszélést tartottak. Sepilov első ízben tárgyalt Dulles-szel. Krisna Menon eddig több megbeszélést folytatott a nyugati államférfiakkal és a konferenciára érkező delegációk vezetőivel, melyek eredményeit Indiai egyiptomi nagykövete Nasszerrel folytatott tárgyalásai során az egyiptomi kormány tudomására hozta. (53. sz. melléklet.)

e) A francia Külügyminisztérium nyilatkozata szerint nem az a kérdés, hogy megsértsék az egyiptomi népet és megfosszák azt attól a jövedelemtől, melyet a csatorna hoz, hanem olyan eszközt kell találni, mely lehetővé teszi, hogy a csatornán való szabad hajózás ne egyetlen kormány akaratától függjön.

f) Az egyiptomi Béketanács néhány nappal ezelőtt levelet küldött a BVT²⁰⁵ bécsi Titkárságának, melyben annak segítségét kérte a szuezi üggyel kapcsolatban. A BVT

²⁰⁴ A British Broadcasting Corporation rövidítése: *BBC*. 1922-ben alapították és 1927-től a brit állam tulajdonában lévő közszolgálati műsorszolgáltató.

²⁰⁵ A Béke Világtanácsát (World Peace Council – WPC) a szovjet propaganda célját szolgáló nemzetközi szervezet a hidegháború idején, 1950-ben alapították, a Szovjetunió befolyása alatt állt. Ki nyilvánított céljai között szerepelt az egyetemes leszerelés, az államok szuverenitása és a békés egymás mellett élés.

Titkárságának válasza biztosítja Egyiptomot arról, hogy a BVT komolyan meg fogja vizsgálni, hogy a béke világmozgalom hogyan tud segíteni a szuezi probléma békés megoldásában. Kamel El Bindari és Czéza Nabaraouni asszony – akik a Béke Világtanács tagjai – Bécsbe utazott, ahol az olasz békebizottság segítségét fogja kérni. Egy ötödik kiküldött Libanonba és Szíriába tesz látogatást, hogy az ottani békebizottságok vezetőivel tárgyaljon. Ezután, mind az öt küldött Bécsben fog találkozni.

g) A csatorna igazgatásával megbízott Bizottság a kereskedelemügyi miniszter vezetésével ülést tartott. Az ülésen a csatorna szélesítésével kapcsolatos terveket tanulmányozták és elhatároztak, hogy egy bizottságot alakítanak, amely a szélesítési program végrehajtásáért felelős. A tervek kivitelezésével a Csatorna Társaság Technikai Osztályát bízták meg. Létrehoztak egy Jogi Bizottságot is, amely a régi Társaság likvidálásával kapcsolatos jogi kérdéseket vizsgálja meg.

Augusztus 16.

a) Eden angol miniszterelnök megnyitotta a londoni konferenciát, melyen 22 ország vesz részt. Ezután Selwyn Lloyd-ot egyhangúlag a konferencia elnökévé választották.²⁰⁶ Ezután a szavazási procedúra felett indult meg a vita, melyen Sepilov szólalt fel elsőnek. Beszédében kifogásolta a konferencia összetételét és kiemelte, hogy Egyiptom nélkül az alapvető kérdésekben a konferencia nem hozhat határozatot. Ellenezte a szótöbbség elvén való szavazásra vonatkozó angol javaslatot, majd Pineau támogatta azt. Az angol külügyminiszter javasolta, hogy először az érdemi kérdésekről tárgyaljanak, azután térjenek vissza a szavazási procedúra kérdésére. A délutáni ülésen Dulles betérjesztette a csatorna irányítására létrehozandó nemzetközi szerv megvalósításának elveit (1. az 1888-as konvenció szerint a csatornának szabadnak kell lennie háborúban és békében egyaránt, 2. A csatornán való hajózásnak függetlennek kell lennie minden nemzeti, politikai tevékenységtől, 3. Megfelelő jövedelmet kell biztosítani Egyiptomnak, 4. A részvényeseknek kártérítést kell fizetni.) Az angol külügyminiszter felszólalásában kijelentette, hogy egyetért ezekkel az elvekkel.

²⁰⁶ A londoni konferenciát 1956. augusztus 16-án nyitották meg. A tanácskozásnak az volt a célja, hogy elérje a Szezi-csatorna feletti nemzetközi ellenőrzést. India viszont mereven ragaszkodott ahhoz az álláspontjához – melyet Ceylon, Indonézia és a Szovjetunió is támogatott –, amely szerint Egyiptomnak joga volt az államosításra. A konferencián résztvevő további tizenkilenc állam ugyanakkor Dulles amerikai külügyminiszter tervét támogatta, amely tárgyalások útján azt akarta elérni, hogy Egyiptom egyezzen bele egy Nemzetközi Szezi Csatorna Igazgatóság létrehozásába, amely egyben biztosítaná a csatorna hajózhatóságát. Az amerikai tervet Robert Gordon Menzies ausztrál miniszterelnök közvetítette Nasszer felé. Szeptember 4-én a Menzies-misszió kudarcát követően, Dulles egy teljesen új tervet fogalmazott meg, azt javasolta, hogy a csatorna használói maguk működtessék a csatornát, az ENSZ fennhatósága alá helyezve azt. ■ Robert Gordon Menzies (1894–1978) ausztrál jogász és politikus, 1939–1941 és 1949–1966 között miniszterelnök.

Martino²⁰⁷ olasz külügyminiszter felszólalásában hangsúlyozta, hogy reméli, hogy az egyiptomi kormány által is elfogadható igazságos megoldást fog hozni a konferencia.

A svéd²⁰⁸ és a portugál²⁰⁹ külügyminiszterek egyetértettek Dulles javaslatával.

Az indonéz küldött kijelentette, hogy elismeri Egyiptomnak az államosításhoz való jogát. (54. sz. melléklet.)

b) Egyiptomban egész napos sztrájkot tartottak a londoni konferencia elleni tiltakozásképpen. Több más arab országban is hasonló sztrájkot rendeztek.

Augusztus 17.

a) A londoni konferencia 17-i ülésén elsőnek Pineau mondott beszédet, melyben cáfolta azt, hogy a Csatorna Társaság tisztán egyiptomi jellegű volt, majd kifejtette, hogy a Dulles által javasolt elvekkel egyetért, de ezen terven belül javasolja, hogy 1969-től számítva, Egyiptomé legyen a teljes bevétel, és így Egyiptom megvalósíthatja beruházási programját. (55. sz. melléklet.)

Ezután Sepilov elvtárs mondott beszédet, melyben leszögezte, hogy minden olyan megoldási javaslatot elvet, mely elfogadhatatlan az egyiptomi nép számára. Szét kell választani a Csatorna Társaság államosításának tényét és a szabad hajózás kérdését. Az első kérdés csakis Egyiptomra tartozik, a másodikban más államok is érdekeltek. Ezután megcáfolta a nemzetközi szervezet létrehozására vonatkozó tervet. A szovjet álláspont az, hogy a hajózás szabadságát és a csatorna kezelését Egyiptomnak kell biztosítani. Ha ezen elvek alapján nem jutunk megegyezésre, akkor az Egyiptom által javasolt konferencián kell a problémákat újra megvizsgálni. (56. sz. melléklet.)

Nyugat-Németország, Törökország, és Új-Zéland delegációi a nyugati terv mellett foglaltak állást. A spanyol delegáció vezetője egyetértett azzal, hogy az államosítás kérdése csakis az egyiptomi kormányra tartozik. A szabad hajózás biztosításával kapcsolatban 8. pontból álló javaslatot terjesztett be, miszerint ennél a kérdésnél természetben kell tartani Egyiptom szuverenitását. Javasolta, hogy a hajózás szabadságának biztosítására az egyiptomi Társaság Adminisztrációs Tanácsában legyenek képviselve a csatornát használó országok és úgyszintén a technikai szolgálatban is. (57. sz. melléklet.) Irán küldötte kisebb módosításokkal egyetértett a nyugati javaslattal. Az értekezleten kívül több megbeszélésre került sor. (58. sz. melléklet.)

²⁰⁷ Gaetano Martino (1900–1967) olasz liberális politikus. 1954–1957 között Olaszország külügyminisztere volt.

²⁰⁸ Östen Undén (1886–1974) svéd szociáldemokrata politikus. 1945–1962 között Svédország külügyminisztere volt.

²⁰⁹ A tárgyaló időszakban Portugália külügyminiszterei Paulo Cunha 1950. február 4. és 1956. december 22., majd Marcello José das Neves Alves Caetano volt 1956. december 23. és 1957. február 11. között.

- b) Az egyiptomi sajtó és az arab országok sajtója támadja a nyugati javaslatot.
- c) Hassan Raghab²¹⁰ – Egyiptom pekingi nagykövete – kijelentette, hogy az ázsiai népek támogatása következtében a Nyugat gazdasági blokádpolitikája nem Egyiptomra, hanem esetleg a Nyugatra fog csapást mérni.

Augusztus 18.

a) A konferencia harmadik napján Selwyn Lloyd angol külügyminiszter beszédében elvetette a Sepilov által tett javaslatokat és leszögezte, hogy Dulles javaslatának megvalósulásához a következők szükségesek: igazságosan megegyezni a régi Társaság részvényvényeseivel, mely pontban lényegében minden jelenlévő küldöttség egyetértett. A csatornával kapcsolatos minden új rendelkezésnek olyannak kell lenni, hogy az elfogadható legyen a Társaság technikai személyzete számára is, mivel, ha azok nem értenek egyet azzal a rendszerrel, amelyben dolgozniuk kell, ez veszélyeztetheti a hajózás biztonságát. A csatornának „depolitizálnak” kellene lenni. Egyiptomnak is érdeke, hogy más kérdéseket ne keverjen ehhez. (59. sz. melléklet.)

Az ausztrál küldöttség felszólalásában elfogadta Dulles javaslatait.

A ceyloni küldött leszögezte, hogy egy megfelelő megoldás eléréséhez bizalom alapuló, jó nemzetközi légkör szükséges. Az államosítást fait accomplinak²¹¹ tekinti. Szerinte a legjobb az volna, ha az ENSZ keretében hoznának létre egy szervezetet a szabad hajózás biztosítására.

A pakisztáni küldött is befejezett ténynek tekinti az államosítást. Javasolja, hogy az ezzel kapcsolatos kompenzációs problémákat az érdekelt országoknak meg kell vitatni. A hajózás biztosítására olyan szervezetet kellene létrehozni, amely aktívan együttműködik Egyiptommal, és amely tiszteletben tartja Egyiptom törvényes érdekeit.

A holland küldött egyetértett Dulles javaslatával és támadta Egyiptomot, mivel megingatta a nemzetközi bizalom légkörét. Javasolta, hogy a létrehozandó nemzetközi szervezet kapcsolódjék az ENSZ-hez.

Az etióp küldött javasolta, hogy a csatorna irányítására létrehozandó nemzetközi szervezet kapcsolódjék az ENSZ-hez. A konferencia 20-án tartja következő ülését. (60. sz. melléklet.)

b) A konferencián kívül ismét több megbeszélésre került sor Londonban, melynek felsorolását lásd. [a] 61. sz. mellékletben.

²¹⁰ Haszan Ragab (1911–2004) egyiptomi diplomata, 1956 szeptemberétől Egyiptom első nagykövete Pekingben. 1959-től 1961-ig Rómában szolgált, ezt követően Egyiptom belgrádi nagykövete.

²¹¹ Fait accompli francia kifejezés, amelynek jelentése: befejezett, megmásíthatatlan tény.

c) Nasszer nyilatkozatot tett az *ANI* hírügynökség²¹² igazgatójának, melyben közölte, hogy semmilyen körülmények között nem lehet elfogadni a Dulles által javasolt szervezet létrehozását. Egy konzultatív szervezet életre hívásáról lehetne tárgyalni. (62. sz. melléklet.)

d) Kairóba érkezett Panama római és egyidejűleg kairói követe.²¹³ A követ Nasszerrel és Fauzi külügyminiszterrel tárgyalt, melyek során átnyújtotta a panamai kormány azon jegyzékmásolatát, melyet az angol kormányhoz küldtek tiltakozásképpen az ellen, hogy Panamát nem hívták meg a londoni konferenciára, egyrészt mint tengeri hatalmat, másrészt azért, mert a Panama-csatorna problémája hasonló a Szezei-csatornáéhoz (63. sz. melléklet.)

Augusztus 19.

a) Nasszer nyilatkozatot tett az *Al Diyar* c.[ímű] lapnak,²¹⁴ melyben az arab országok szoros összefogásáról beszélt a Csatorna Társaság államosítása utáni időkben. (64. sz. melléklet.)

b) Ali Szabri nyilatkozatot tett az angol sajtó képviselőinek, melyben kijelentette, hogy Egyiptom visszautasítja a nyugati javaslatot, mivel az egy állam alakítását jelentené az államban. Egyiptom nagyvonalakban elfogadja Sepilov javaslatát – mondotta. (65. sz. melléklet.)

c) Az angol kabinet ülést tartott a konferencia addigi fejleményeivel kapcsolatban.

d) Az egyiptomi ifjúsági szervezetek főtitkára²¹⁵ nyilatkozatot tett, melyben többek között bejelentette, hogy sok szovjet, népi kínai, jugoszláv, indonéz és pakisztáni, önkéntes küldött levelet Egyiptomba, melyben kifejezik, hogy készek Egyiptom mellett harcolni. (66.sz. melléklet.)

Augusztus 20.

a) Krisna Menon India küldötte, a konferencia 20-i ülésén mondott beszédében ismertette a szuezi probléma megoldásainak alapelveit és ezeknek megfelelően javasolta, hogy a *Csatorna* irányítását az egyiptomi Társaság végezze, melyben a hajózásban érdekelt országok egy konzultatív tanácsa által legyenek képviselve. Ezen szervezet az ENSZ felügyelete alá lenne rendelve. A jelenlegi szükségesség által

²¹² Asian News International (*ANI*) india hírügynökség, amelynek igazgatóját 1956-ban nem tudtuk azonosítani.

²¹³ Panama római és egyidejűleg kairói követét biztonsággal nem tudtuk azonosítani.

²¹⁴ Az *Ad Diyar* 1941-ben alapított, szír álláspontot képviselő libanoni napilap.

²¹⁵ Az egyiptomi ifjúsági szervezetek főtitkárát biztonsággal nem tudtuk azonosítani.

megszabott elvekkel módosítani kellene az 1888-as konvenciót. (67. sz. melléklet.) Ezután Dulles beterjesztette javaslatát a konferencia véghatározatára vonatkozóan. Ez a javaslat az eddig ismertetett nyugati terven épül fel, mely ki van bővítve azzal, hogy Egyiptom szuverenitását tiszteletben kell tartani. (A javaslat teljes szövegét lásd: 68. sz. mellékletben.)

Augusztus 21.

a) A 21-i ülésen Sepilov elvetette Dulles határozati javaslatát, mivel Egyiptom távollétében ilyen határozatot nem lehet hozni, mivel az nem ad alapot arra, hogy az egyiptomi kormánnyal együttműködésben megfelelő megoldás jöjjön létre, továbbá, mivel nincs törvényes alapja annak, hogy Egyiptomot megfosszák a csatorna irányításának jogától. A határozatnak gyarmatosítási célja van, és az nem számol azokkal a jelentős változásokkal, amelyek az utóbbi időkben történtek. Sepilov a Krisna Menon által beterjesztett tervet találja elfogadhatónak. (69. sz. melléklet.)

A spanyol küldött javaslatot terjesztett be a Dulles-féle javaslat módosítására, miszerint nem egy nemzetközi szerv, hanem az egyiptomi Társaság lenne megbízva a csatorna irányításával, melyben az érdekelt országok érdekei képviselve volnának. (70. sz. melléklet.)

Ezután a pakisztáni küldött mondott beszédet a pakisztáni, iráni, etiópai és török küldöttségek nevében, melyben bejelentette, hogy egy néhány módosítással – melyek lényegében formaiak – elfogadja Dulles tervezetét. Kiemelte, hogy előbb azonban abban kell megegyezni, hogy tárgyaljanak az egyiptomi kormánnyal. (71. sz. melléklet.)

A ceyloni küldött felszólalásában az indiai javaslatot támogatja.

Az olasz küldöttség vezetője – miután hosszan beszélt arról, hogy Egyiptom szuverenitását tiszteletben kell tartani – támogatta a nyugati tervezetet. (72. sz. melléklet.)

b) A nyugati és indiai javaslatok beterjesztése után, újra nagy diplomáciai aktivitás kezdődött Kairóban. (73. sz. melléklet.)

c) Dr. Ráif Bellama, az Arab Liga főtitkárhelyettese, több külföldi újságíró kérdéseire válaszolva többek között kijelentette, hogyha más országoknak érdeke a csatornán való szabad hajózás és a biztonság fenntartása, akkor semmi kétség nem férhet ahhoz, hogy Egyiptom az, amely a leginkább érdekelt ebben, mivel az az ország a fő haszonélvezője a csatornának. Egyiptom biztosít minden feltételt a szabad hajózáshoz. (74. sz. melléklet.)

d) Sepilov elvtárs nyilatkozatában közölte, hogy a régi Csatorna Társaság bizonyos angol és francia körök támogatásával dezorganizálni igyekszik a csatornán való hajózást, amikor visszahívja a csatorna révkalauzeit és más technikai személyzetét.

e) Az új Csatorna Társaság közölte, hogy 300 új révkalauzt kíván alkalmazni.

f) Kemáleddín Huszein – a Nemzeti Felszabadító Hadsereg főparancsnoka – kijelölte a népi ellenállási körzetek parancsnokait. Ezekre a posztokra több ezredes és tábornok került. A Nemzeti Felszabadító Hadsereg vezérkari főnöke Amin Hamed Hoveidi vezérkari tiszt lett. A hadsereg főparancsnokságának székhelye a kairói Koubbeh palotában²¹⁶ lesz. A közlemények szerint, eddig 3 millió önkéntes jelentkezett kiképzésre. A kiképzésben részt vesznek a Minisztertanács civil tagjai is. (75. sz. melléklet.)

Augusztus 22.

a) A konferencia 22-i ülésén az angol külügyminiszter támadta Sepilovot előző napi beszédéért és a következő értékelést adta a konferenciáról:

1. Mindenki elismeri a Szuezi-csatorna nemzetközi tervének életfontosságát.

2. Mindenki egyetért abban, hogy a csatornát használó országoknak érdekelve kell lenniük a csatorna irányításában és a résztvevők döntő többsége támogatja egy nemzetközi szerv létrehozásának szükségességét.

3. A konferencia többsége szükségtelennek tartja az 1888-as konvenció elveinek újra megerősítését, valamint egy ú.n. konzultatív szervezet létrehozását, amely a csatornát egyetlen ország kezébe adná.

Pineau felszólalásában megerősítette a nyugati terv melletti kiállását és egyetértett a Pakisztán, Irán, Etiópia és Törökország által tett módosításokkal. Ezután, Krisna Menon beszédében elmondotta, hogy Egyiptom semmiképpen sem fogadja el a Nyugati tervét. Ha azt Egyiptomnak elfogadásra ajánlják, akkor a feszültség újabb szakasza következne be.

Sepilov kérte, hogy a nyugati és indiai tervet is terjesszék Nasszer elé. Selwyn Lloyd ezzel nem értett egyet. A spanyol küldött bejelentette, hogy csatlakozik a nyugati tervhez, de kérte, hogy ha azt Egyiptom nem fogadná el, úgy terjesszék az egyiptomi kormány elé a spanyol tervet. Ezt a nyilatkozatot Spanyolország kairói nagykövetsége jegyzékben közölte követségünkkel. (Lásd 75/a. sz. mellékletet.)

Az új-zélandi küldött javasolta, hogy a 18 ország által támogatott tervet 5 ország képviselőiből álló delegáció terjessze Nasszer elé, Dulles támogatja ezt a javaslatot. Az indiai küldött tiltakozott ez ellen és közölte, hogy ez kettészakítaná a konferenciát. Sepilov támogatta Menon álláspontját, és kijelentette, hogy a helyzet nagyon súlyos. Ezután Dulles sürgette a konferencia befejezését, mivel a késlekedés azt vonja maga után, hogy az értekezlet eredményeit később tudják Egyiptom tudomására hozni, amely súlyosbítja a helyzetet. (76. sz. melléklet.)

²¹⁶ A kairói Koubbeh palotát 1866-ban Musztafa Fazil pasa építtette, amely elsősorban a külföldi küldöttségek elszállásolására és fogadására szolgál.

b) Hivatalos egyiptomi szóvivő közölte, hogy a londoni konferencia sérti Egyiptom függetlenségét és szuverenitását, és hogy Egyiptom semmiképpen sem fogadja el a nyugati tervezetet. Menon javaslata az, amelyet Egyiptom tárgyalási alapul elfogad. A szóvivő kijelentette, hogy Egyiptom csak akkor hajlandó a csatornával kapcsolatos tárgyalásokba bocsátkozni, ha Anglia és Franciaország visszavonja erőit a Földközi-tenger térségéből. (77. sz. melléklet.)

c) Nehru a Kongresszusi Párt²¹⁷ egyik gyűlésén kijelentette, hogy abban látja a londoni konferencia eredményét, hogy az kizárta az erő igénybevételét. Hozzátette, hogy szerinte a konfliktus veszélye akkor áll fenn, ha Egyiptom nem fogadja el a nyugati javaslatot.

d) A szaúdi király közölte, hogy kapcsolatba lép az amerikai kormánnyal a célból, hogy a szuezi ügyben Egyiptomot segítse. Sajtóhírek szerint, a király felhívást küldött Washingtonnak, melyben a petróleumszállítás megszüntetésével veszélyezteti az USA-t, ha a szuezi ügy elmérgesíti a helyzetet Egyiptom és a többi arab ország, valamint az arabok és a nyugati nagyhatalmak között.

e) A Szakszervezeti Világszövetség²¹⁸ egyik küldötte kommunikét adott át Egyiptom prágai követének,²¹⁹ melyben a Szövetség teljes támogatásáról biztosítja Egyiptomot a szuezi ügygel kapcsolatban. A kommuniké másolatát Londonba küldték.

f) Anglia területén újabb csapatösszevonások történnek. Anglia nyugati részén sivatagszínűre festett tankok és harckocsik gyakorlata folyik, melyeket néhány nap múlva behajóznak.

g) A régi Csatorna Társaság egyik funkcionáriusa kijelentette, hogy Egyiptom a csatorna bevételeinek csak kis részét élvezheti, mivel a régi Társaság szokott partnerei továbbra is Londonban fogják befizetni a csatornán való áthaladás díjait.

²¹⁷ Az Indiai Nemzeti Kongresszust 1885-ben hindu ügyvédek, újságírók, állami tisztviselők alapították. Mahátma Gandhi vezetésével széles tömegbázisra tett szert, az 1947-es függetlenség után az ország kormánypártja lett. ■ Mahátma Gandhi (Mohandász Karamcsand Gandhi) (1869–1948) indiai jogász és politikus. Az indiai függetlenségi mozgalom vezetője. Gandhi elve, hogy az igazság ereje mindent legyőz, ezért passzív ellenállással kell elérni a kitűzött célokat.

²¹⁸ A Szakszervezeti Világszövetséget (The World Federation of Trade Unions – WFTU) 1945. október 3-án Párizsban hozták létre, azzal a céllal, hogy tömörítse a világ szakszervezeteit. A Marshall-terv kapcsán kibontakozott vita miatt, a nyugati államok képviselői 1949-ben kiléptek a szervezetből. Ettől kezdve a Szakszervezeti Világszövetség a Szovjetunió erőteljes befolyása alatt állt. Később Jugoszlávia és a Kína képviselői is elhagyták azt, mivel kormányaik a szovjet állásponttól eltérő ideológiát képviseltek.

²¹⁹ Egyiptom prágai nagykövete 1956-ban Mohamed Abdel-Moneim volt.

Augusztus 23.

a) A konferencia záróülésén az új-zélandi küldött javasolta, hogy a nyugati tervezetet a következő öt ország képviselőiből álló delegációja adja át az egyiptomi kormánynak: USA, Ausztrália, Irán, Svédország, Etiópia. A Bizottság elnökekül Menzies ausztrál miniszterelnököt.²²⁰ Az ülésen több küldött javaslata alapján elfogadták, hogy nem készítenek kommunikét, és hogy csupán a konferencia jegyzőkönyvét küldik meg Egyiptomnak, mely előtt a Pineau által javasolt és Sepilov által módosított bevezető áll. Ezután Selwyn Lloyd bezárta a konferenciát. (78. sz. melléklet.)

b) A három nyugati külügyminiszter a konferencia után megbeszélést folytatott Menziessel.

c) Ali Szabri Krisna Menonnal folytatott tárgyalást, majd kijelentette, hogy Egyiptom visszautasítja a 18 ország javaslatát. (79. sz. melléklet.)

d) Egyiptom londoni nagykövete megcáfolta azokat a híreszteléseket, hogy az egyiptomi kormány szándékában volna diszkriminációt alkalmazni az angol és a francia hajókkal szemben. (81. sz. melléklet.)

e) A Londonban tartózkodó Szaláh Szálem kijelentette, hogy Egyiptomot Svájc-hoz hasonlóan semleges állammá kellene változtatni, amelynek ugyanilyen semleges része lenne a Szezi-csatorna. Egyiptom londoni nagykövetsége ezzel kapcsolatban közölte, hogy ez a nyilatkozat nem kötelez mást, csupán azt, aki kijelentette. (81. sz. melléklet.)

f) Hammarskjöld²²¹ sajtókonferenciáján kijelentette, hogy valószínű, hogy az ENSZ novemberi ülészaka lesz az, amely a szuezi ügy rendezését ratifikálni fogja, természetesen abban az esetben, ha a londoni konferencia nyomán egy nemzetközi szervezet jön létre a csatorna irányítására. A főtitkár kijelentette, hogy a közel-keleti helyzet az államosított csatornával kapcsolatos válság és más, különböző fontos nemzetközi problémák miatt, annulálja a dél-amerikai útitervét. Andrew Cordier²²², az ENSZ főtitkárhelyettese Kairóba érkezett és Fauzival tárgyal.

²²⁰ A londoni konferencia záróülésén új-zélandi javaslatra létrejött egy öt ország (Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Etiópia, Irán és Svédország) képviselőiből álló bizottság azzal a feladattal, hogy átadja a nyugati javaslatokat az egyiptomi kormánynak, és tárgyaljon vele. Elnöke Menzies ausztrál miniszterelnök volt.

²²¹ Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld (1905–1961) svéd politikus, az ENSZ főtitkára volt 1953–1961 között.

²²² Andrew Wellington Cordier (1901–1975) amerikai diplomata, ENSZ-tisztviselő, 1946–1961 között az ENSZ főtitkár közgyűlési ügyekkel megbízott helyettese. 1962-től a Columbia Egyetemen kévő School of International Affairs dékánja.

Augusztus 24.

a) Az ú.n. Ötös Bizottság ülést tartott. Hírek szerint a Bizottságnak olyan terve van, hogy Nasszert Londonba, Rómába, vagy Genfbe kéri tárgyalás céljából, vagy pedig Fauzi külügyminiszterrel tárgyalnának ugyanezek a helyek. Menzies, a Bizottság elnöke átadta a londoni konferencia dokumentjeit Egyiptom londoni nagykövetének.²²³ (82. sz. melléklet.)

b) Sepilov sajtókonferenciát tartott, melyben kifogásolta, hogy a konferenciára nem lettek meghívva mindazok az országok, amelyek abban érdekeltek lettek volna és utalt arra, hogy a résztvevők legnagyobb része a különböző agresszív paktumokhoz tartozó [tartozó] országokból tevődött össze. Az indiai tervről kijelentette, hogy az békés megoldást eredményezhet. A Dulles-tervvel kapcsolatban hangsúlyozta, hogy az nem tesz lehetővé sem tárgyalásokat, sem egy kompromisszum elérését és összeegyeztethetetlen a szuverenitás tiszteletben tartásával. Sepilov az Ötös Bizottság ténykedését teljesen a konferencián kívülinek tekinti. A londoni konferencia erkölcsi csapást mért azokra, akik erő alkalmazásával fenyegetőztek Egyiptom ellen. (88. sz. melléklet.)

Hruscsov a román nagykövetség moszkvai fogadásán a nyugati nagykövetek társaságában kijelentette, hogy ha Egyiptomot megtámadnák, az arabok nem lennének egyedül.

c) Indiai vélemények szerint, a konferencia hozzájárult a feszültség csökkentéséhez és ugyanakkor megmutatta, hogy semmiféle eredményt nem lehet elérni az erőszak alkalmazásával.

d) Nasszer nyilatkozatot adott a „*New Chronicle*”²²⁴ munkatársának, mely során kijelentette, hogy az egyiptomi népnek nincs semmi nézeteltérése az angol néppel, továbbá, hogy örömmel fogadná és őszintén reméli a két ország közötti nézeteltérések rendezését. Kijelentette, hogy Egyiptom részt vett volna a londoni konferencián, ha azt megelőzőleg Eden nem mondta volna el rádióbeszédét, melyben Nasszert Anglia ellenségének titulálta. Szívesen részt venne az ENSZ azon közgyűlésén, melyen a Szuezi-csatornáról lenne szó. Egyiptom nem hajlandó elfogadni a csatorna nemzetközi ellenőrzését, egy konzultatív tanács azonban egészen más volna. (84. sz. melléklet.)

²²³ Számi Abul-Futúh volt Egyiptom londoni nagykövete 1955 októbere és 1959 novembere között.

²²⁴ A *News Chronicle* 1872-ben Edward Lloyd által *Daily Chronicle* néven alapított napilap. A lap támogatta a palesztin területek felosztását. 1956-ban ellenezte Nagy-Britannia külpolitikáját, hogy az Egyesült Királyság katonai támogatást nyújtson Izraelnek az Egyiptom elleni invázió során. A lap 1960 októberében beolvadt a *Daily Mail*-be.

e) Pineau újságírók kérdésére kijelentette, hogy ha Egyiptom nemet mond, a Nyugat akkor sem fog az erő alkalmazásához nyúlni és ebben az esetben az érdekelt kormányok újabb konzultációjára volna szükség. (85. sz. melléklet.)

f) Az angol külügyminiszter a Rádió televíziós adásában bejelentette, hogy a londoni értekezletet siker koronázta. Az angolok élete, továbbá számos ázsiai és afrikai ország jövője, valamint Nyugat-Európa sorsa forog most kockán – mondotta. (86. sz. melléklet.)

g) Egyiptom bonni nagykövetségének szóvivője szerint eddig 30 német révkalauz jelentkezett egyiptomi munkára.

h) Franciaország egyiptomi főkonzulja²²⁵ felhívással fordult az itt élő francia kolóniához, hogy az asszonyok és gyerekek utazzanak vissza Franciaországba. A férfiak maguk bírálják el, hogy hazatérnek-e.

i) Illetékesek elhatározták, hogy Kairó és Alexandria utcáin leningrádi és sztálingrádi harcokról készült filmeket fognak vetíteni, hogy a lakosság megismerje az utcai harcok technikáját.

Augusztus 25.

a) Az úgynevezett Ötös Bizottság Egyiptom londoni nagykövetségén keresztül üzenetben kérdezte meg Nasszertől, hogy hajlandó-e tárgyalni az Ötös Bizottsággal a csatornára vonatkozó nyugati javaslatokkal kapcsolatban. A válasszal kapcsolatban Nasszer értekezletet tartott a belügy-, hadügy- és a közlekedési miniszter²²⁶ részvételével.

b) Az angol külügyminiszter átadta Egyiptom londoni nagykövetének a londoni konferencia jegyzőkönyvét.

c) Ali Szabri visszaérkezett Kairóba.

d) Londonból jövet Kairóba érkezett az indonéz külügyminiszter és hosszasan tárgyalt Nasszerrel, melyről kijelentette, hogy az ázsiai, afrikai, vagy a csatornát használó 45 ország értekezletének lehetőségeit vizsgálták meg. (87. sz. melléklet.)

e) Dulles Washingtonba érkezve nyilatkozatot tett, melyben felhívta az egyiptomi kormányt az együttműködésre. (88. sz. melléklet.)

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

²²⁵ Franciaország egyiptomi főkonzulját 1956. évben nem tudtuk biztonsággal azonosítani.

²²⁶ Az értekezleten Zakarija Abdel-Magid Mohieddin belügyminiszter, Abdel-Hakím Amer hadügyminiszter és Musztafa Halil Kámil közlekedési miniszter vett részt.

34.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Az egyiptomi kormány képviselői
találkoznak az Ötös Bizottság tagjaival
1956. augusztus 28.

3551

3716

Rejtjeltávirat

Statissime!!

Kairó 1956. VIII. 28.

Diplomag Budapest

Ma délben, Londonban átadták [a] beleegyezést [az] 5-ös Bizottsággal való találko-
záshoz, mert a Bizottság nem tekinti magát a londoni konferencia szószólójának és
nem előre megfogalmazott platformon fog tárgyalni.

Feladás kelte: hó nap óra

Érkezés kelte: VIII. hó 28. nap 14 óra 30

Megfejtette: Lu-Or hó ” nap ” óra 40

Követség 142

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

35.

Musztafa Huszein, Egyiptom indiai nagykövetének feljegyzése,
hogy a szuezi válság várhatóan hogyan befolyásolja India, az arab
országok, a nyugat-európai államok, a Szovjetunió és az Egyesült
Nemzetek Szervezete vezetőinek külpolitikai döntéseit
1956. augusztus 31.

Külügyminisztérium

Egyiptomi Köztársaság Nagykövetsége
Újdelhi
Kelt: 1956. augusztus 31.

Feljegyzés
a Szezei-csatorna válságának hatásairól

Tisztelt Nagykövet Úr, Külügyminisztériumi Állandó Államtitkár Úr!²²⁷

Megtiszteltetés számomra, hogy a következő feljegyzést küldhetem Méltóságodnak, amely a Szezei-csatorna válságának hatásairól szól a következőkre vonatkozólag: India, az arab országok és Pakisztán, a Nyugat, Irán és Törökország, a Szovjetunió és az Egyesült Nemzetek Szervezetének felelős körei.

A jelenlegi helyzet értékelése. [Nem olvasható kézírással szavak és számok.]

Tisztelt Nagykövet Úr, Külügyminisztériumi Állandó Államtitkár Úr!

Nagy megtiszteltetés számomra a következőket tudatni Méltóságoddal, elsőként India álláspontját a jelenlegi Szezei-csatornával összefüggő válságról. Az indiai politikai körök jelenleg komolyan érdeklődnek az egyiptomi kormánynak a Szezei-csatorna államosításával kapcsolatos döntése által kiváltott minden közvetett és közvetlen hatása iránt, illetve a nyugati országok azt követő intézkedései iránt, amelyek katonai előkészületekkel, politikai propagandával és egy Londonban összehívott konferenciával kezdődtek. Mindezt azért tették, hogy szembeszálljanak, sőt megdöntsék a jelenlegi egyiptomi kormányt. Ez a tény nem titok az itteni [indiai] politikai körökben. Ezek úgy vélik, hogy ebben a kérdésben a Nyugat lépései mögött ez a hátsó szándék, illetve ez a lényeges cél, amire a Nyugat törekszik. A valóság – szerintem – az, hogy az indiai illetékesek úgy vélik, hogy a Nyugat nem csupán a fent

²²⁷ Az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkára ekkor Huszein Aziz volt.

említett célt tűzte ki, hanem ennél sokkal tágabban értelmezett célra tör, mint a jelenlegi egyiptomi politikai rendszer megdöntése. Ennek az lesz a következménye, hogy előbb vagy utóbb szétbomlik az arab blokk, amely Egyiptomból, Szíriából, a Szaúdi Királyságból, talán Jordániából és Libanonból áll. Mindez azt eredményezi, hogy a Nyugat visszaszerzi befolyását Kairótól kezdve egészen Irak keleti határaiig. Ennek a következménye óriási jelentőséggel bír a nyugati országok törekvései szempontjából, mert ha minderre képesek és mindez megvalósul, akkor újból biztosíthatja a Nyugatnak a politikai, a gazdasági és a katonai dominanciát ezen a nemzetközileg döntő fontosságú területen. Ez pedig oda vezethet, hogy megváltozik a keleti és a nyugati blokk közötti erőegyensúly. Véleményem szerint a valóság az, hogy a Nyugat terve ebben az ügyben – ami talán egy vagy két éve készülhetett el, és amelynek kivitelezésére a Nyugat az egyiptomi kormány Szezei-csatorna államosításáról szóló döntésében esélyt látott –, hogy az eredmények tekintetében tágabb keretekben határozza meg a célt, mint azt korábban tette. Ha a Nyugatnak sikerülne felbomlasztani a fentebb említett arab blokkot, India és egész Dél-Ázsia politikailag teljesen elszigetelődik, ráadásul teljes erkölcsi összeomlás fogja sújtani ezt az egész területet. Úgy tűnik, hogy mindennek hatása veszélyes lesz India számára, hiszen nyugati katonai szövetségek vesznek körül: Északról a bagdadi paktum, délről pedig a Délkelet-Ázsiai Szerződés Szervezete. Így kénytelen lesz két lehetőséggel szembesülni, nincs harmadik út. Vagy aláveti magát a nyugati befolyásnak, vagy a keleti blokk ölébe hull. Nekem úgy tűnik, hogy az első lehetőség inkább elképzelhető. India mindkét esetben elvesztené a szabad cselekvés lehetőségét, a függetlensége korlátozott lesz, és az elért nemzetközi befolyása semmivé foszlik. Ez az, amit az itteni felelősöknek megmagyaráztam, akik némi habozás után megértették. Ez az igazi oka annak, hogy India nyíltan támogat minket, amely ellenkezik az indiai politika természetével, amely több nyilvánvaló okból kifolyólag kerüli a határozott álláspont kialakítását a nemzetközi jogvitákban, főleg ha Nagy-Britanniáról van szó.²²⁸

A következőkre érdemes felhívnom a Méltóságod figyelmét, hogy teljessé, illetve hiánytalanná váljon a kép India Szezei-csatornával kapcsolatos álláspontjáról. A kereskedelmük 80%-a a Szezei-csatornán halad át, az indiaiak úgy vélték a Szezei-csatorna válságának kezdetén, hogy számukra veszélyes lesz, ha egy muszlim ország üzemeltetné az átmenő forgalmat ezen a jelentős vízi úton. Ha ez a muszlim ország, azaz Egyiptom megegyezik India ellenségével, azaz Pakisztánnal abban, hogy megakadályozzák az indiai kereskedelem áthaladását a Szezei-csatornán, vagy legalábbis felemeli az indiai hajók áthaladási díját, mindezzel sértené India gazdasági érdekeit. De most úgy vélik az indiai politikai körök – ahogy elmagyaráztam nekik –,

²²⁸ Vö. Nehru beszédét, a 33. számú dokumentum, augusztus 22. c) pontjában.

hogy ez a félelem nem a pontos elemzés és alapos kutatás eredménye, hiszen az Indiát fenyegető súlyos veszélyt valójában az idézné elő, ha egy nemzetközi vezetés átvinné a dolgok [Szezei-csatorna] feletti irányítást. Ebben az esetben pedig nyilvánvaló, hogy a döntés a nyugati országok kezében lenne. Így ha India olyan politikát folytatna, amellyel megvédi saját érdekeit, és ez a politika nem tetszene a nyugati országoknak, akkor ebben az esetben megakadályozhatják az indiai hajók áthaladását, mivel az ő kezükben van a Szezei-csatorna irányítása. Mindez azt jelenti, hogy ha egy nemzetközi szervezet üzemelteti a Szezei-csatornát, az veszélyesebb lenne India számára, mint ha ezt Egyiptom teszi. Mert ha Egyiptom megengedné magának, hogy ellenkezzen Indiával ebben a dologban – az iszlámra vagy valami hasonlóra hivatkozva –, akkor India könnyen felkeltheti a keresztény nyugati világ haragját Egyiptom ellen, illetve győzelmet arathat felette egy ilyen a küzdelemben. De hogyan tudná India legyőzni a nyugati országokat, ha ellenséges lépéseket tennének a Szezei-csatorna nemzetközi vezetése révén?

Mindez azt jelenti, hogy a Nyugat uralmat gyakorolhat egész Ázsia fölött – beleértve Indiát is – a Szezei-csatorna nemzetközi működtetése útján. Ezt hangsúlyoztam itt az indiai felelős politikusoknak. Azt mondtam nekik, hogy ha valósággá válik ez a nemzetközi irányítás, olyan lesz, mint egy Ázsiára irányított lándzsahegy, amely által a Nyugat meghatározhatja az egész kontinens sorsát, ha a körülmények úgy alakulnak. Másfelől kezdetben némi bizonytalankodás után India úgy vélte, hogy a Szezei-csatorna problémája esélyt adhat arra, hogy megnyerje az iszlám világot magának, és elszigetelje Pakisztánt [az iszlám világban], amennyiben magára vállalja Egyiptom védelmét, kiáll mellette és támogatja. Ezzel egyrészt ki fogja vívni az ázsiai és az afrikai népek, sőt a nyugati világ kis népeinek a csodálatát. Másrészt ez a hozzáállása megbecsülést vált ki, és a környező országokban emeli a tekintélyét. India megértette, hogy Pakisztán, mivel a nyugati országok karjaiba vetette magát, nem fog világos álláspontot képviselni az egyiptomi szempont támogatásával kapcsolatban. Ezért az iszlám világ nem lesz elégedett vele. Ez tényleg így is történt. Összegezve: India azzal, hogy támogatta Egyiptomot, az iszlám világot a maga oldalára állította, és jelentős mértékben elszigetelte Pakisztánt, amely nehéz helyzetbe került. Ennek ellenére – a Szezei-csatornára vonatkozó mostani indiai álláspontot szemügyre véve – úgy érzem, hogy az indiai kormány kezdte úgy érezni, hogy talán átlépte a politika természetes határát a diplomáciai tevékenység során, illetve jobban felfedte arcát egy, a Nyugattal kapcsolatos nemzetközi probléma miatt, mint az szándékában állt. Ezért a velem folytatott beszélgetéseikben az indiai illetékesek kifejezték aggodalmukat a velük szembeni nyugati sajtótámadások és az ebben a kérdésben képviselt politikájuk miatt. Ők egy olyan nép, amely nem kitartó és nem szeret ellenségeskedni senkivel. Ezért ők nagyon érzékenyek minden ilyenre. Nehru – annak

ellenére, hogy az események logikája és India érdeke diktálta neki a hozzáállását irányunkba – mindenhol, minden alkalommal közli nyilatkozataiban, hogy nem beszélt az egyiptomi kormányfővel Brioniban a Szezei-csatorna ügyéről. Látjuk azt is, hogy Krishna Menon bejelentette, ő nem bátorította Egyiptomot arra, hogy elutasítson bármilyen nyugati megoldást és ragaszkodjon az indiai javaslatokhoz. Továbbá kijelentette, hogy India csak azt akarta és akarja továbbra is, hogy békés módon, a nemzetközi elveket alkalmazva oldják meg a konfliktust, Nem hozták nyilvánosságra, hogy abban az időben, amikor a Nyugat nem volt elégedett a Szezei-csatorna ügyében az Egyiptomot támogató indiai politikával, India sietett minél előbb megkötni az [Amerikai] Egyesült Államokkal az eddigi legfontosabb gazdasági megállapodást. Erről a megállapodásról részletes jelentés készült, amelyet mellékelek. Mindez azt jelenti, hogy amikor India Egyiptom mellett áll a Nyugat ellenében, ezzel párhuzamosan kiengeszteli a Nyugatot is azzal, hogy megerősíti vele a kapcsolatait. A célja, hogy helyreállítsa az egyensúlyt a kapcsolataiban. Ha netán feldühítette a Nyugatot, nem élezi tovább a helyzetet, hanem sietve megpróbálja kiengesztelni. Ez India politikája, egy rugalmas politika, amit a felelős politikusok folytatnak pontos kutatás és hosszas meggondolás után. Felvázolják, majd diszkréten és óvatosan kivitelezik. Olyan politika ez, ami ideálisnak tűnik, a lényege a saját érdek és az anyagi hasznon érvényesítése, külsőleg pedig a bátorság és a merészség. [Nem olvasható rész]. Mindenesetre szerintem valószínűleg – a fenti okok miatt – India továbbra is segíteni fog nekünk a Szezei-csatorna válságában – lehetősége szerint.

Az indiai politikai körök úgy látják, hogy az egyiptomi politikának össze kell szednie minden lehetséges erejét, hogy békés megoldást találjon a Szezei-csatorna válságra. Mégpedig azért, hogy az arab országok, India és a többi dél-ázsiai ország megmenekülhessenek a csapdából, amelyet a Nyugat állított számunkra. Ezért a barátságosság és a türelem fontosságára utaltak, illetve arra, hogy el kell kerülni minden provokatív cselekedetet, nyitva kell hagyni az ajtót a Nyugat előtt, és sürgős megoldást kell találni arra, hogy kizárjuk a számunkra kedvezőtlen lehetőségeket.

Jelenleg az itteni politikai körök nem tagadják, hogy annak ellenére, hogy a feszült helyzet – Egyiptom és a Nyugat között – csillapodik a korábbi állapothoz képest, de a válság még mindig tart. Ráadásul több olyan megközelítés van, amely komplikálttá teszi a kérdést. Ilyen például a brit és a francia miniszterelnökök személyes álláspontja a válságról, illetve Egyiptomnak a válságban elért győzelme után a politikai pozíciójukra gyakorolt hatás következményeinek kérdése. Továbbá olyan túlzott katonai és gazdasági intézkedések, amelyek indokolttá teszik a brit és a francia közvélemény előtt a politikai győzelem elérését a konfliktusban. Mindazonáltal a Nyugat teljes politikai győzelme ezzel az üggyel kapcsolatban nem az akaratán múlik, mivel a Nyugat szabadsága korlátozott az Egyiptom elleni katonai akcióban a különféle

nemzetközi meggondolások következtében. Az itteni politikai körök úgy vélik, hogy a londoni konferencia végül is a következő megoldásokra jutott a szuezi válság ügyében. A nyugati többség úgy véli, hogy nemzetközivé kell tenni a Szezei-csatorna vezetését. India úgy véli, hogy Egyiptom üzemeltesse a Szezei-csatornát, de az egyiptomi terület mellett legyen egy tanácsadó kuratórium is. Spanyolország úgy véli, hogy a Szezei-csatorna üzemeltetését egyiptomiakból és a jelentős tengerrel rendelkező országok képviselőiből álló szervezetnek kellene átvennie. Végül az egyiptomi vélemény szerint egy egyiptomi szervezetnek kell üzemeltetni a Szezei-csatornát. Egyiptom semmilyen módon nem fogadhatja el a nyugati álláspontot. Nekem úgy tűnik, hogy az egyiptomi álláspontot sem fogják elfogadni. Az is világos, hogy az indiai véleményt a nyugati országok szintén nem fogják elfogadni. Így egy másik megoldást kell találni a válság rendezésére.

Másodszor: a szuezi válság hatása az arab országokra és Pakisztánra

Az indiai politikai körök úgy látják, hogy ha Egyiptom sértetlenül képes kijutni a Szezei-csatorna válságából, akkor Egyiptom helyzete az arab országok között felértékelődik. Meg kell változtatnunk a politikai taktikánkat ezzel a régióval kapcsolatban, eltávolodva a Nyugat elleni nyílt tevékenységtől, propagandától és nyilvános támadástól a nyugodt és folyamatos diplomáciai tevékenység irányába, mely nem sietteti az eredményeket, hanem a körülmények alakulásából indul ki. Ezzel kapcsolatban az indiai politikai körök nagy figyelmet szentelnek a válság Irakra, illetve a bagdadi paktumra gyakorolt hatásainak tanulmányozására. Úgy vélik, hogy ez a válság megmutatta a Nyugat számára a keserű igazságot. Ugyanis az, hogy Núri asz-Szaíd kénytelen volt támogatni Egyiptomot – habár ezt a támogatást számos megjegyzéssel lehet kritizálni –, megmutatta különösen az angoloknak, hogy a helyzet Irakban nem olyan, ahogy azt elképzelik, illetve hogy az iraki közvélemény nem elégedett Núri asz-Szaíd angolbarát politikájával, valamint hogy az iraki helyzetet alapvetően kellene orvosolni, különben összeomlik a jelenlegi politikai rendszer ebben az országban. Mindebből arra a következtetésre jutottak, hogy a bagdadi paktum nagy törést fog szenvedni, ha véget ér a Szezei-csatorna válsága, akár elkerüljük, akár várjuk a háborút a Nyugattal, és ennek számunkra káros következményeivel.

Amit Irakról el lehet mondani, az Pakisztánra is igaz. Ugyanis a jelenlegi pakisztáni kormány hozzáállása a pakisztáni közvéleményt ellene hangolta, és megingatta a Nyugat helyzetét ebben az országban. Mindez azt jelenti, hogy Pakisztán megkísérelhet, talán a közvélemény nyomása alatt, nyugatellenes politikát folytatni, jóllehet nem várható, hogy ez az esemény rövid időn belül bekövetkezzen az indiai–pakisztáni konfliktus súlyosságára tekintettel.

Harmadszor: a szuezi válság és a Nyugat

Az itteni politikai körök úgy látják, hogy habár a Nyugat látszólag egységes Egyiptom ellenében a londoni konferencián, de a háttérben nézeteltérés van köztük. Jóllehet az Amerikai Egyesült Államok megegyezett Nagy-Britanniával és Franciaországgal, de ezt csak azért tette, mert Eden és Mollet megfenyegette azzal, hogy kilépnek a NATO-ból, ha nem támogatja őket. Ugyanakkor az Egyesült Államok nem titkolta, hogy nem járul hozzá a konfliktus háború útján való rendezéséhez, továbbá félti az érdekeit az arab térségben, és talán úgy érzi, hogy amennyiben a britek és a franciák győzelmet aratnának Egyiptom felett ebben a konfliktusban, az oda vezetne, hogy megnövekedne a befolyásuk a Közel-Keleten, illetve csökkenne az amerikai befolyás. Ezen felül a német kormány álláspontja bizonytalan volt a konferencián. Jelenleg a német sajtó támadja a Nyugatot a Szezi-csatorna kérdésének kezelése miatt. Talán a legélesebb támadás ebben az ügyben a híres német *Die Welt*²²⁹ újság egyik fontos cikkében jelent meg. A cikkből világosan kiderült, hogy az újság hűen tükrözi a német nép elégedetlenségét a Nyugat Egyiptom elleni tervét illetően. Ugyanaz a helyzet Olaszországban, Dániában... stb. Összefoglalva: a Nyugat összhangja inkább látszólagos volt, mint valódi. Nagy-Britannia és Franciaország tudja ezt, így ha katonai kalandba kezdene Egyiptom ellen, az inkább Eden és Mollet személyes meggyőződésének eredménye lenne, szemben a diplomáciai lépésekkel, ami elmélyült vizsgálaton és a helyzet minden elemének értékelésén alapul.

Negyedszer: Iránra és Törökországra gyakorolt hatás

Ami Iránt és Törökországot illeti, nehéz helyzetbe kerültek, mert ha mindkét kormány teljes mértékben Nagy-Britannia és Franciaország oldalára áll, az komoly hatással lesz a két kormányra saját országukban, hiszen a közvélemény nem fogja elfogadni Egyiptom elpusztítását a Nyugat érdekeiért. Ennek következtében meggyengülhet a két kormány helyzete a saját országában, sőt, talán a Nyugat érdekei is csorbulnának ebben a két országban.

Ötödször:

Közvetett módon Etiópiának a konfliktussal kapcsolatos álláspontjáról is beszéltek velem az indiai felelős politikai körök tagjai. Nagyon csodálkoztak az etiópiai állásponton, és kérdeztek annak változásáról. Nem titkolták elégedetlenségüket azzal kapcsolatban. Azt tanácsolták, hogy Egyiptom rendezze vele a kapcsolatait, illetve próbálja meg saját szövetséges csoportja mellé állítani. Sőt az indiai külügyminisztériumi körökben hírek keringtek Etiópiának és Svédországnak a Szezi-csatorna

²²⁹ A *Die Welt* országos német napilap, amelyet Hamburgban alapítottak. Az első száma 1946. április 2-án jelent meg, majd a lapot Axel Springer megvásárolta 1953-ban.

konfliktusával kapcsolatos álláspontjáról, miszerint az indiai kormány azon gondolkodik, hogy megerősíti a diplomáciai képviselőt ebben a két országban, hogy hatékonyabb legyen.²³⁰

Hatodszor: A válság hatása a Szovjetunió szempontjából

Az itteni politikai körök úgy vélik, hogy a Szovjetunió álláspontja Egyiptom irányába megfelelő volt. Hruscsov legutóbbi nyilatkozata az egyik ünnepélyes fogadáson Moszkvában világos üzenetet tartalmazott a franciákra és a britekre nézve.²³¹ Azím Huszein,²³² indiai külügyi államtitkár úr tudatta velem, hogy a delhi-i szovjet nagykövet²³³ közölte vele Hruscsov fent említett ünnepségen tett nyilatkozatának

²³⁰ Az Addisz Abeba-i egyiptomi nagykövetség jelentése: „[...] nagyon örültek az etióp kormányzati körök, miután bejelentette az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia, hogy visszavonják az asszuáni gát finanszírozását. Az etióp hivatalos körök úgy tekintettek erre, mint győzelemre, illetve az etióp álláspontot támogató döntésre. Az etiópok öröme tovább fokozódott, amikor bejelentette a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank, hogy nem tudja tovább folytatni az egyiptomi kormánnyal a hitellel kapcsolatos tárgyalásokat, amelyek az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia ajánlatához voltak kötve. [...] Az etióp minisztertanács elé terjesztették azt a meghívót, amit kapott Etiópia a 16-án, Londonban tartandó konferenciára. Egy jól tájékozott forrás tudatta velem, hogy a minisztertanács különböző irányzatokra oszlott e meghívó miatt. Volt olyan, aki támogatta a meghívó elfogadását, volt olyan, ki ellenezte, de mindnyájan úgy vélték, hogy Egyiptomnak jogában áll a Szezei-csatorna államosítása. Végül a miniszterelnök részletes jelentést küldött a császári felségnek a harari rezidenciájára, amely tartalmazta a különböző szempontokat, megkérve Őfelségét arra, hogy hozzon végleges döntést. Tegnap reggel felhívtam a Külügyminisztériumot, és sürgős találkozót kértem az etióp külügyminiszter úrral. Aznap este öt órakor találkoztam vele az irodájában. Azt mondtam neki, hogy azért jöttem, hogy választ kapjak tőle az etióp kormány döntéséről, arról a brit meghívóról, hogy vajon részt vesz-e a londoni konferencián. Elmondta, hogy ő minden erőfeszítést megtett, hogy eleget tegyen az egyiptomi kérésnek. Etiópia elfogadta a meghívót a londoni konferenciára. Levelet küldött az etiópiai brit nagykövetség ügyvivője. Megmutatta nekem a válasz szövegét – egy másolatot is adott nekem – azzal kommentálva, hogy nincs benne olyan, ami egyiptomi szempontból kritizálható lenne. Az etióp külügyminiszternek jeleztem, hogy az etióp válasz, csalódást okoz az egyiptomi testvéreinek. Az államosítás Egyiptom jogában áll. A szabad hajózást garantálják Egyiptom által aláírt egyezmények, illetve Gamel Abden-Nasszer elnök utóbbi nyilatkozatai [...]” EOL Külügyminisztériumi iratok. EAK Nagykövetsége (Addisz-Abeba), Tárcaszám: 140, dosszié: 30/45/15. Keltezése: 1956. augusztus 7.

²³¹ „Hruscsov a román nagykövetség moszkvai fogadásán a nyugati nagykövetek társaságában kijelentette, hogy ha Egyiptomot megtámadnák, az arabok nem lennének egyedül.” Lásd a 33. számú dokumentum augusztus 24-e b./ pontját!

²³² Azím Huszein (1914–2007) indiai diplomata, 1952–1954 között India San Franciscó-i főkonzulja. 1954-től az Indiai Külügyminisztérium államtitkára. A szezei válságot követően, az 1950-es évek végén és az 1960-as évek elején az Egyesült Királyságban szolgált, majd India egyiptomi és libanoni nagykövete. 1970–1978 között a Brit Nemzetközösség (Commonwealth) főtítkárhelyettese volt.

²³³ Mihail Alekszejevics Mensikov (1902–1976) szovjet diplomata, 1946–1949-ben külkereskedelmi miniszterhelyettes, 1953–1957-ben Új-Delhiben nagykövet, 1957–1958-ban Nepálban szolgált, 1958–1961-ben washingtoni nagykövet volt.

teljes szövegét. Ebben így szólt a brit nagykövethez: ha háborút indítanak Egyiptom ellen, elküldeném a fiamat – még ha csak egyetlen fiam is lenne – hozzájuk, hogy részt vegyen az egyiptomi erőkkal hazájuk megvédésében.

Hetedszer: a válság hatása az Egyesült Nemzetek Szervezetének vezetőire
Bizonyos itteni külföldi diplomata­k gyakran szóba hozzák, hogy Hammarskjöld, az ENSZ főtitkára nem titkolja elégedetlenségét azzal a módszerrel, amellyel Franciaország és Nagy-Britannia a Szezei-csatorna válságot kezelte, ugyanis úgy véli, hogy a katonai fenyegetéshez, illetve az erői mozgósításához folyamodva meggyengítették a nemzetközi szervezetbe vetett bizalmat, amelynek segítségével a világ biztosítani akarja a békét, illetve ami eszközül szolgálna a nemzetközi problémák békés megoldására. Továbbá úgy véli, hogy e két ország lépései jelentős törést idézhetnek elő ebben a szervezetben.

A fent említettekből a következőkre jutottunk. Az itteni vélemény szerint Egyiptom politikai győzelmet ért el a közötté és a Nyugat között zajló ütközetben. Nem tett semmilyen provokatív lépést az államosítást elrendelő döntése után, sőt biztosította a Szezei-csatorna működését és a szabad hajózást a csatornán, megcáfolva a Nyugat propagandáját. Ha továbbra is így tesz, a nemzetközi közvélemény nyíltan őt fogja támogatni. Az érdek azt diktálja, hogy kitartsunk e terv mellett, és rugalmasan, kifogyhatatlan türelemmel és nyugalommal kezeljük az ügyet, amire nem tudnak az események, a szövetségek és a bennünket sértő beszédek hatást gyakorolni. Irányítanunk kell a propagandagépezeteinket oly módon, hogy tárgyilagos nyelven szóljanak, érveket állítsanak érvek ellen, és nyugodt hangnemben leplezzék le a nyugati politika manővereit. Kerülnünk kell az elsietett véleménynyilvánítást, ami elsőként a Nyugat bennünket ért provokációja miatt eszünkbe jut. Egy ilyen terv lecsillapítja a haragjukat a szívükben, és kellemetlen helyzetbe hozza őket. Ez által megnyerjük a világ rokonszenvét.

Az általános vélemény, hogy a válság jelenleg is kiélezettnek tekinthető. A politika válsággal kapcsolatos taktikáknak azon kell alapulnia, hogy nyitva hagyjuk az ajtót, amíg erre mód nyílik. Mindezt azért, hogy ne adjunk a briteknek, illetve a franciáknak esélyt arra, hogy politikailag, illetve katonailag provokálhassanak bennünket. Ugyanis a nyugati népek lelkülete mostanában már nem enged meg olyan provokációt, amely teljesen kiszámíthatatlan. Összességében a hozzáállásunknak pozitívnak kell lenni ehhez a válsághoz, és nem negatív­nak, amely ugyan elutasításon alapul, de nem retten vissza egy ésszerű megoldási ajánlattól sem.

A Nyugat politikailag veszített ebben a konfliktusban, ugyanis pozíciója megrendült az egész Közel-Keleten és Ázsiában. Jóllehet a nyugati országok Nagy-Britanniát és Franciaországot támogatták, de ez inkább csak látszólagos volt, mint valódi.

Egyiptomnak erősítenie és folyamatosan ápolnia kell a kapcsolatait a barátaival, elsősorban a Szovjetunióval, Indiával, Indonéziával és Ceylonnal; stb., azért, hogy ne maradjon egyedül ebben a konfliktusban. De nem eshetünk túlzásba a hozzáállásunkban, hogy ne hozzuk a barátainkat kényes helyzetbe.

Egyiptomnak – lehetőleg – közelednie kell az Amerikai Egyesült Államokhoz, annak biztosítása érdekében, hogy ne nyújtson valódi és feltétel nélküli támogatást Franciaországnak és Nagy-Britanniának.

Az itteni felelős körök néhány tagja jelezte annak szükségességét, hogy ne adjunk ki olyan nyilatkozatokat, illetve beszédeket, amelyek ingerlik a tömegeket, illetve amelyek általános vádakát fogalmaznak meg a Nyugat ellen. Mindezt azért, hogy nyugodt légkört teremtsünk a probléma körül, kizárva a feszültséget nálunk és náluk is. Így elkerüljük, hogy okot adjunk nekik az összetűzésre.

Ha megoldást akarunk javasolni a problémára, akkor rendelkezünk kell az összes információval, beleértve a színpalak mögött zajló politikai mozgásokkal kapcsolatos információkat, mert mindezek szükségesek ahhoz, hogy megkíséreljük megtalálni a megoldást.

Kérem, fogadja Méltóságod őszinte tiszteletemet

*Musztafa Huszein*²³⁴

Nagykövet

Az Államtitkár jóváhagyásának dátuma: 1956. szeptember 5.

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Új-Delhi), Tárcaszám: 1505, (7. rész), dosszié-szám: 15/45/30

²³⁴ Kézírással.

36.
Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök
taktikázása a nyugati hatalmak felé
1956. szeptember 3.

3628–29–30

Rejtjeltávirat

Statissime

Kairó 1956. szept. 3

Diplomag Budapest

Von 142 sz. rejtjeltáviratomra:

Az a tény, hogy az egyiptomi sajtó nem közölte az 5-ös hatalommal²³⁵ a tárgyalás elfogadásának körülményeit, arra mutat, hogy az egyiptomiak beleegyeztek az amerikaiak javaslatába, a közvélemény kiiktatására és titkos diplomáciai eszközöknek alkalmazására vonatkozólag. Szovjet nagykövet az összes baráti követ bosszankodása dacára hallgat, mint a hal. Egyes barátok velem együtt hajlanak arra a véleményre, hogy Egyiptom flörtölni igyekszik az USA-val, amit remélhetőleg kizárólag taktikai célból tesz. Ezt megerősíti Szabri közlése a kínai nagykövetnek, hogy az alapvető elvi álláspont fenntartása mellett Egyiptom taktikai húzásokat fog alkalmazni. Véleményem szerint az Amerika felé való taktikázás mellett az egyiptomiak Irán és Etiópia vonalon próbálnak a Bizottság egységén rést ütni. Külügyminiszter ma a lengyel nagykövetnek kijelentette, hogy a Bizottság kairói tárgyalásai semmi izgalmat nem tartogatnak, mert Egyiptom nem tesz szuverenitását érintő engedményt és itt az ideje, hogy végre valamelyik ország megmutassa az imperialista nyugatnak, hogy az erőszaknak nem enged.

Jugoszláv követ szuezi ügy első felében azt kifogásolta, hogy sem Egyiptom sem a Szovjetunió nem nyújtott platformot mellettük álló erők egyesítésére [papírszakadás] azt kifogásolja, hogy Egyiptom saját érdekeinek ellenére nem él az időhú-

²³⁵ Helyesen: Az Ötös Bizottsággal.

zás fegyverével. Általában Nasszert nem túl jó diplomatának tartják és a szovjet tanácsok tökéletességéről sincs meggyőződve.

Feladás kelte: *IX.* hó 3 nap 9 óra

Érkezés kelte: -, - hó 3 nap 9.30 óra

Megfejtette: *Ga-Jel-Pesz* hó 3 nap 10.30 óra

Követség 148

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

37.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök
diplomáciai időhúzása a szuezi válságban
1956. szeptember 4.

3654

0952

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. IX. 4

Diplomag Budapest

Nasszerhez közelálló nem hivatalos hely szerint az Ötös Bizottsággal a megbeszélések eredménytelensége esetén, időhúzás érdekében Nasszer ki fogja jelenteni, hogy most a londoni konferencia kisebbségét kell meghallgatni. Egyes itteni tényezők az időhúzást látják abban is, hogy a Bizottság nem tud kinek jelenteni, ha csak újra össze nem ül a konferencia. 45 hatalmi konferencia összehívását Nasszer azért nem szorgalmazza, mert csak 20 külügyminiszterre számíthat. Elképzelhetőnek tart egy Menon Dulles javaslati közötti, kompromisszumos megoldást, mivel Egyiptom [hiányos a távirat]

Feladás kelte: hó nap óra

Érkezés kelte: IX. hó 4 nap 11 óra 00

Megfejtette: Pe-Ne hó 4 nap 11 óra 45

Követség 149

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

38.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba. Az Amerikai Egyesült Államok
nem vesz részt Egyiptom elleni támadásban
1956. szeptember 6.

3708–09–10

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. IX. 6

Diplomag Budapest

Von 148 sz. rejtjeltáviratomra²³⁶: Szabri ma a következőket közölte a csehszlovák követ-tel: Nasszer szeptember 4-én közölte a Bizottsággal, hogy az amerikai javaslat szóba sem jöhet, mivel ha az egyiptomi kormány el is fogadná, úgy népi zavargások törnek ki. Menzies erre kijelentette, hogy ezen esetben viszont nemzetközi zavarok fenyegetnek, mire Nasszer azt válaszolta, hogy áll elé. Ezek után Menzies visszalépett és megpróbált enyhébb értelmezést kölcsönözni a fenti kijelentésének. Egyébként *Bizottság*²³⁷ tényleges²³⁸ vezetője, [az] amerikai küldött kijelentette, [az] USA nem kíván részt venni semmiféle Egyiptom ellenes összeesküvésben, vagy valamilyen meghatározott határozat kikényszerítésében. Amerika a Dulles-terv szerinti, nemzetközi ellenőrzési szervben sem kíván részt venni. Az iráni és etiópiai küldött szintén fenntartásokat szögezett le. Bizottság egyes tagjai magánbeszélgetés közben kifejezésre jutatták, hogy hajlandóak volnának engedményekre további tárgyalások érdekében.

Szovjet nagykövet ma tájékoztatott, hogy szovjetek véleménye szerint a Bizottság meghallgatása után Nasszernek nem szabad idővákuumot teremteni, mert ez a tárgyalási fázisból esetleg az erő alkalmazásához vezetne. Ezért egyiptomi ellenjavaslatot kellene átadni és nyilvánosságra hozni, amely a Menon-terven alapulna és a fegyveres fellépés ellenzőinek platformot adna a nyugati akció megakadályozására.

Követség 150

²³⁶ Lásd erre vonatkozóan az 36. számú dokumentumot!

²³⁷ Kézírással, fekete tintával a megfejtett távirat szövegébe írva.

²³⁸ A megfejtett táviratban a tényleges szó aláhúzva.

Feladás kelte: 956. IX. hó 6. nap 12 óra

Érkezés kelte: hó nap óra

Megfejtette: Gar-Bel. hó 6 nap 14 óra

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

39.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök
elvetette a Dulles-tervet és javasolta negyvenöt állam
konferenciájának megrendezését
1956. szeptember 6.

3744–45

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. 9/6

Diplomag Budapest

Bizottsággal való negyedik tárgyaláson Nasszer benyújtotta ellenjavaslatát, miután a Dulles-tervet kategorikusan elvetette. A Nasszer javaslat pontjai 45 állam konferenciájának összehívása, melyen megtárgyalnák:

I. Hajózás szabadságának kérdését.

II. Csatorna gyakorlati igazgatásának kérdését.

III. Csatornán való átmeneti díj megállapításának kérdését.

IV. Ha valamelyik állam diszkriminációt tapasztalna az áthajózásnál, a nemzetközi bírósághoz fordulhat, amelynek döntését Egyiptom minden esetben elfogadja.

Nasszer javaslattal svéd, etiópiai, iráni tag egyetértésben. Amerika elfogadja tárgyalás alapul. Menzies kijelentette, hogy Bizottságnak nem áll jogában tárgyalni. Menzies Londonba továbbította az egyiptomi javaslatot. Menzies eljárása teljesen az angol érdekek védelmét igazolja. Egyiptom javaslatát brit parlament megnyitása előtt közzé fogja tenni erkölcsi előnynyerés céljából. Fentieket és továbbiakat kérem közölni Zágor elvtárssal, fentemlítettek Szabritól származnak és csehszlovák követ közölte velem.

Feladás kelte: év hó nap

Érkezés kelte: IX. hó 8. nap 15 óra 00

Megfejtette: Gar-Haj. hó ” nap ” óra 10

151

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

245

40.

Az egyiptomi kormány jegyzéke a magyar kormány részére
az egyiptomi Külügyminisztériumon és a kairói magyar
követségen keresztül a szuezi krízis megoldására
1956. szeptember 10.

Ikt. 881/1956

Ügyirathoz!²³⁹

Kairó, 1956. szeptember 10.

Az egyiptomi kormányjegyzék szövegét kérjük azonnal bemutatni már fél kilenc
előtt Nagy János elvtársnak.

*Aláírás*²⁴⁰
(Veres János)
id. ügyvivő

*A választ a jegyzékre Bp-en adták meg. Én szóban közöltem a bpi pozitív választ
Musztafa Júsziffel. Másúton jelentés ment.*

Veres János
*IX. 10.*²⁴¹

Ikt 881/1956

Ügyirathoz!²⁴²

1956. szeptember 10.

A kairói követség Mustafa Youssef, az egyiptomi Külügyminisztérium Politikai
Főosztálya vezetőjének névjegyével 1956. szeptember 10-én este háromnegyed
kilenc órakor a következő jegyzéket kapta az egyiptomi KÜM-től.

²³⁹ Kék színű golyóstollal, kézírással.

²⁴⁰ Kézírással.

²⁴¹ Fekete tintával írt kézírással.

²⁴² Kék színű golyóstollal, kézírással.

Cím: Az egyiptomi kormány jegyzéke.

1. Az egyiptomi kormány 1956. július 26-án államosította a Szuezi Tengeri Csatorna [Általános] Társaságot. Egyiptom ezt a lépését szuverén jogainak gyakorlásában tette meg anélkül, hogy beleavatkozott volna, vagy megsértette volna bármely ország jogait. Az államosítással egyidőben az egyiptomi kormány bejelentette azon elhatározását, hogy garantálni fogja a csatornán való hajózás szabadságát és azt a készségét, hogy teljes kártalanításban részesíti a Társaság részvényeseit.

2. A fent említettek ellenére az államosítás ténye Franciaország és az Egyesült Királyság kormányainak olyan nyilatkozataival találkozott, melyek erőszakkal való fenyegetést tartalmaznak, s ugyanakkor lépéseket tettek fegyveres erők mozgósítására és összevonására.

3. Franciaország, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok képviselői ezután Londonban jöttek össze, és közös kommunikét tettek közzé, mely megállapítja, hogy lépéseket kell tenni egy nemzetközi irányítás alatt lévő operatív rendezés érdekében, s ennek érdekében további 21 országnak – beleértve Egyiptomot is – meghívót küldtek a konferenciára Londonba. Augusztus 12-én az egyiptomi kormány kifejtette annak okait, hogy ez a konferencia, mely céljául Egyiptom integráns részének megvitatását tűzte ki célul anélkül, hogy ezt Egyiptommal megtanácskozták volna, miért nem nyugszik jogos alapokon és kifejtette azt is, hogy Egyiptom képtelen elfogadni a meghívást. (A konferenciának, melyet Londonban tartottak 1956 augusztus 16-tól augusztus 23-ig, eredményeit közölték azóta az egyiptomi kormánnyal.)²⁴³

5. Az indiai kormány által a konferencián benyújtott javaslatokat India kairói nagykövetsége közölte az egyiptomi kormánnyal 1956. augusztus 24-én. Ezek a javaslatok olyan tárgyalások fontosságát húzzák alá, melyen Egyiptom részt vehet. Ezt követően Ceylon, Indonézia és a Szovjetunió kormányai tájékoztatták az egyiptomi kormányt arról, hogy támogatják az indiai javaslatokat, és hogy ezeket a javaslatokat ezeknek a kormányoknak az Indiai kormány részéről Krisna Menon Úr Ő Nagyméltósága, az indiai kormány minisztere fejtette ki.

6. Azokat a javaslatokat, melyeket az Egyesült Államok, Pakisztán, Törökország, Irán és Etiópia kormányai terjesztettek a konferencia elé, és amelyeket további 13 kormány támogatott 1956. szeptember 3-án egy Öthatalmi Bizottság²⁴⁴ adta át az egyiptomi kormánynak, mely bizottságot Róbert G. Monzies²⁴⁵ Úr Őnagyméltósága, Ausztrália miniszterelnöke vezetett, aki kifejtette a Bizottságot támogató kormányok szempontjait. E javaslatok lényege egyrészt, az, hogy a Szuezi-csatorna feletti egyip-

²⁴³ Utalás az Ötös Bizottság tevékenységére.

²⁴⁴ Helyesen: Ötös Bizottság.

²⁴⁵ Helyesen: Robert G. Menzies.

tomai ellenőrzés helyett nemzetközi ellenőrzést kellene létrehozni, másrészt az, hogy szankciókat helyeznek kilátásba. Azt a javaslatot, melyet Spanyolország kormánya terjesztett a konferencia elé ugyancsak közölték az egyiptomi kormánnyal, mégpedig 1956. szeptember 8-án.

7. Az előbb említett javaslatok, és azok kifejtése mellett az egyiptomi kormány időről-időre értesült más nézetekről is, melyek a londoni konferencia keretén kívül alakultak ki. Meg kell jegyezni, hogy eddig Egyiptommal semmilyen tárgyalás nem történt.

8. Az egyiptomi kormány szükségesnek látja hivatkozni arra, hogy 1956. augusztus 12-én kifejezte azon készségét, hogy az 1888. évi konstantinápolyi konvenció többi aláíró kormányaival együtt támogat egy olyan konferenciát, mely felülvizsgálná a konvenciót, és megfontolás tárgyává tenné olyan egyezmény kötését, mely újra csak megerősítené és garantálná a hajózás szabadságát.

9. Az egyiptomi kormány ki kívánja nyilatkoztatni, azon meggyőződését, hogy a következő kérdésekre megoldást lehet találni anélkül, hogy Egyiptom szuverenitása és méltósága csorbát szenvedne:

- a) A Csatornán való hajózás szabadsága és biztonsága,
- b) A Csatorna fejlesztése, hogy megfelelhessen a hajózás jövőbeni kívánalmainak,
- c) Igazságos és megfelelő jogok, illetve kötelezettségek kialakítása.

Körülbelül ezek azok a kérdések, amelyekben a Szezi-csatornát használó államok érdekeltek, és amelyekben Egyiptomnak, mint érintett szuverén kormánynak természetesen legalább ugyanolyan érdeke fekszik. Az egyiptomi kormány azt hiszi, hogy se előbb említett kérdésekre lehet és kell találni megoldást békés tárgyalások útján.

10. Ennek érdekében az egyiptomi kormány azt javasolja, hogy mint azonnali lépést, tárgyaló testületet kell létrehozni, mely képviselné a Szezi-csatornát használó államok különböző nézeteit, és hogy meg kellene vitatni egy ilyen testület összetétele, helyének, időpontjának és összetételének kérdését. Erre a testületre lehetne bízni az 1888. évi konstantinápolyi konvenció felülvizsgálásának feladatát is.

11. Az egyiptomi kormány sajnálja, hogy olyan erőszakos lépések és sugalmazások történhettek meg egyes körök részéről, hogy defektust hozzanak létre a technikai személyzet körében, azzal a céllal, hogy gátolják a Szezi-csatornán való hajózást. Mindezek ellenére az egyiptomi kormány és az egyiptomi nép megőrizte türelmét és nyugalmát és el van határozva arra, hogy a csatornát nyitva és működésbe tartsa.

12. Az egyiptomi kormány kijelentve azon meggyőződését, hogy megoldásokat lehet találni, és javasolná ezek megtárgyalását, teljesen világossá akarja tenni, hogy nem törekszik sem területszerzésre, sem bárki szuverenitásának megsértésére, sem pedig diszkriminációra, és hangsúlyozza, hogy nem hajlandó, és nem akar agressziós célú lépéseket tenni, sem pedig szerződéseket megszegni. Az egyiptomi kor-

mány ki kívánja jelenteni azt az elhatározását, hogy tárgyalásos megoldás érdekében kíván dolgozni az Egyesült Nemzetek alapokmánya betűjének és szellemének megfelelően.

Kairó, 1956. szeptember 10.

*Aláírás*²⁴⁶

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

²⁴⁶ A szövegnek több kézzel írott átírata van. A géppel írott szövegben található az aláírás.

41.

Náfe Zádének, Egyiptom budapesti követének látogatása
a magyar Külügyminisztériumban Szarka Károly miniszter-
helyettesnél a szuezi krízis megoldása ügyében
1956. szeptember 12.

Szarka Károly
122/Sz-1956

Szigorúan titkos!

Készült 6 példányban.

1. Miniszter elvtárs,
2. Sík elvtárs,
3. Nagy János elvtárs,
4. “ ” ”
5. Csatorday elvtárs,
6. Sajat.

Feljegyzés

Tárgy: Az egyiptomi követ látogatása.

Szeptember 11-én kérésére fogadtam az egyiptomi követet, aki a 293–9/10/2–56 számú jegyzéket adta át.²⁴⁷ A jegyzék a szuezi kérdés rendezésére vonatkozó egyiptomi javaslatot tartalmazta, amellyel kapcsolatban a követ kérte kormányunk álláspontjának sürgős közlését. Arra a kérdésre, hogy mikor hívjon a válaszáért, közöltem vele, hogy mi magunk fogjuk hívni, és amint a múltban is láthatta, igyekszünk gyors választ adni felvetett kérdéseikre.

A követ elmondta, hogy a jegyzékben felállításra javasolt tanácskozó testületet széles alapokon akarják létrehozni. Ennek érdekében – többek között – javaslatot tesznek a Szovjetunió felé, hogy az ENSZ-beli helyzethez hasonlóan, a Szovjetunió, a Belorusz és az Ukrán SzSzk vegyenek részt abban.

²⁴⁷ Vö. a 40. számú dokumentummal!

A követnek felvettem azt a közlekedési balesetet, amelyet Kassen egyiptomi mérnök okozott, és amelynek egy halálos és egy súlyos sérüléseket szenvedett áldozata van. Felhívtam a követ figyelmét arra, hogy Kassen esetében hatóságaink az egyiptomi–magyar kapcsolatokra való tekintettel nem alkalmazták az előzetes letartóztatást, feltételezve azt, hogy a követség garanciát vállal azért, hogy amíg az ügy le nem zárul, Kassen nem hagyja el Magyarországot.

A követ kérte, hogy a bünygyi eljárás mellett, ha lehet, ne indítsunk kártérítési eljárást, mert azt tárgyalások útján akarja a mérnök rendezni. Kérte azt is, hogy legyünk Kassen mérnök kocsija eladásánál segítségükre, mivel annak árából akarja a kártérítés egy részét fedezni. A követ megígérte, hogy Kassen nem hagyja el az országot az üggyel kapcsolatos tárgyalások befejezéséig, de ugyanakkor kérte, hogy annak befejeztekor tegyük lehetővé az elutazást.

A beszélgetés végén ismételten kérte gyors válaszunkat jegyzékükre, amit megígértem.

Budapest, 1956. szeptember 12.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

42.

Szarka Károly miniszter-helyettes feljegyzése Horváth Imre
külügyminiszternek Náfe Záde egyiptomi követ látogatásáról.
Az egyiptomi követnek átadta a válaszjegyzéket, amely szerint
a magyar kormány támogatja Nasszer elnököt a szuezi válság
során kialakult helyzetben
1956. szeptember 12.

Szarka Károly

124/Sz-1956.

Szigorúan titkos!
Készült 6 példányban

1. Miniszter elvtárs
2. Sík elvtárs
3. Nagy Jenő elvtárs
4. „ „ „
5. Csatorday elvtárs,
6. Saját

Feljegyzés

Tárgy: Az egyiptomi követ látogatása

Ma délben 12.30-kor fogadtam az egyiptomi követet és átadtam neki válaszjegyzékünket, melyben közöltük a magyar kormány pozitív álláspontját az egyiptomi javaslatokra vonatkozóan. Az egyiptomi követ, miután elolvasta a jegyzéket, megjegyezte, hogy ez a jegyzék is mutatja az erősödő barátságot és jószándékot Magyarország részéről. Hozzáfűzte, hogy az éjszaka folyamán Kairó már érdeklődött válaszuk iránt.

A szuezi kérdéssel kapcsolatos jelenlegi helyzetet igen súlyosnak ítélte meg. Ismételten kitért arra, hogy több ország, amelyek kezdetben támogatást ígértek Egyiptomnak, álláspontot változtattak. Ilyennek említette meg Etiópiát. Ezen országok álláspontja megváltoztatása okául minden esetben az amerikai segílyt említette,

amelynek megvonásától félnek az említett országok. Kitért arra is, hogy az a hivatkozás, hogy a londoni konferencián résztvevő országok egyben a Szuezi-csatornán átmenő forgalom több mint 90 százalékát is adják, nem eléggé alátámasztott érv Nasszer ama álláspontjával szemben, hogy azok az országok érdekeltek elsősorban a szuezi kérdés megoldásban, amelyek számára az áruszállítás történik, esetleg az említett országok hajóin. Ezek sorában említette meg Indiát, a népi Kínát és a kelet-európai országokat.

A beszélgetés végén azzal búcsúzott, hogy siet távirata minél hamarabb történő elküldése végett.

Budapest, 1956. szeptember 12.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

43.

Aláírás nélküli feljegyzés Náfe Záde egyiptomi követ
látogatásáról a magyar Külügyminisztériumban.

Az egyiptomi kormány újabb kérései, hogy a magyar kormány
továbbra is támogassa Egyítmot. Az Amerikai Egyesült Államok
álláspontja a szuezi válságban
1956. szeptember 14.

Ma délben, fél 12-kor fogadtam kérésére az egyiptomi követet. A követ a következő
négy kérdést vetette fel:

1. Eden legutóbbi álláspontjával kapcsolatban kérte, hogy kormányunk adjon ki
egy nyilatkozatot, mivel Eden álláspontja sérti Egyiptom szuverenitását és háborús
veszélyt jelent. A követ kérdésben átnyújtotta a követség jegyzékét is, amelyben sür-
gős választ kérnek.

2. Második kérését ugyancsak jegyzékben nyújtotta át a követ. A jegyzékben az
egyiptomi kormány kéri, hogy a New York-i atomkonferencián támogassuk az egyip-
tomi jelölt beválasztását.

3. Harmadik kérése a követség megoldatlan pénzügyi problémájára vonatkozott.
Közbenjárásunkat kérte a Nemzeti Banknál, hogy a követség ellátmányaként átutalt
egyiptomi font-összegek egy részének nyugati valutákra való átválthatósága bizto-
sítva legyen. A követ e kérésével kapcsolatban már több ízben kijelentette, hogy a mi
Nemzeti Bankunk illetékes tisztviselője igazán udvariatlan magatartást tanúsít a kö-
vetség vele tárgyaló beosztottjával.

4. A negyedik kérése a balesetet okozó egyiptomi mérnök autójának eladására
vonatkozott. Kérte, hogy az autó gyors eladását tegyük lehetővé, mivel a kártérítési
ügyet teljesen le szeretnék zárni. A mérnök már megegyezett a hozzátartozókkal, és
autója terhére 50 ezer forint kölcsönt vett fel a kártérítések rendezésére. A követ azzal
kapcsolatban kérte azt is, hogy járjunk közbe igazságügyi szerveinknél, hogy a mér-
nök ellen indított bünvádi eljárás is minél hamarabb fejeződjön be. Megjegyezte,
hogy a mérnök meglátogatta a balesetet szenvedett asszonyt a kórházban és annak
virágot, csokoládét vitt. Némi éllel hozzátette, hogy annyira jó a viszony a mérnök és
a balesetet szenvedett nő között, hogy ez utóbbi az említett látogatás során a mérnök-
től elkérte annak Parker töltőtollát is.

A kérések előadása után a szuezi helyzetre visszatérve, követ közölte, hogy kb. száz-
ra tehető azon révkalauzok száma, akik ma elhagyták a csatornát. Úgy látja, hogy

a zavartalan forgalmat nagymértékben biztosítani tudják a jelentkezett önkéntesekkel. A helyzetet politikailag igen súlyosnak ítélte meg és reményének adott kifejezést, hogy Egyiptomot barátai, köztük a Szovjetunió, nem fogják cserbenhagyni még a válság további éleződése esetében sem. Utalt Bulganyin elvtárs levelére is.²⁴⁸

A legutóbbi amerikai álláspontot, hogy az Egyesült Államok akkor sem vesz részt egy fegyveres akcióban, ha Egyiptom az amerikai hajók számára is lezárna a csatornát, a maga számára megmagyarázhatatlannak tartja, míg az angol képviselőházi vitát úgy értékeli, hogy lényegében a miniszterelnök saját személyét illetően presztízs-kérdésként kezeli az ügyet. Az angoloknak ezt a lépését, hogy hajóikat Afrika megkerülésére utasítják, a gazdasági blokád újabb tényezőjének tekintette, de egyben kijelentette, hogy az hatástalannak tekinthető.

A követ távozása előtt kérte, hogy az első két kérését illetőleg mielőbb juttassuk el válaszungkat.

Budapest, 1956. szeptember 14.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

²⁴⁸ 1956. január 23-án Bulganyin Eisenhowernek írt levelében barátsági és megnehtámadási szerződés megkötését javasolta az országaik között. Eisenhower 1956. március 1-jén írt levelében javasolta Bulganyinnak a fegyverzetcsökkentést. Az Amerikai Egyesült Államok tartózkodna a nukleáris anyagok katonai célú felhasználásától, ha a Szovjetunió elfogadná a „nyitott égbolt” elvet. Március 6-án Bulganyin telefonban közölte Eisenhowerrel, hogy a fegyverzetcsökkentésre vonatkozó javaslata érdekes és jó. Vö. a 44. számú dokumentummal!

44.

Szarka Károly miniszter-helyettes feljegyzése Jurij
Vlagyimirovics Andropov szovjet nagykövetet látogatásáról
a magyar Külügyminisztériumban. Andropov véleménye a szuezi
válságról, és a magyar Külügyminisztérium vezetése milyen
lépéseket tegyen ebben az ügyben
1956. szeptember 15.

Szarka Károly
128/Sz–1956

Szigorúan titkos!

Készült 7 példányban

Kapják:

1. Miniszter elvtárs
2. Sík elvtárs
3. Rubin elvtárs
4. Maráz elvtárs
5.
6. Csatorday elvtárs
7. Saját

Feljegyzés

Tárgy: A szovjet nagykövet látogatása

Tegnap – kérésére – fogadtam Andropov elvtársat. Andropov elvtárs átnyújtotta annak a válaszjegyzéknek a másolatát, amelyet a szovjet kormány az egyiptomi kormánynak adott át. Andropov elvtárs külön felhívta figyelmemet a jegyzék azon kitételére, amely szerint a szovjet kormány figyelembe veszi, hogy az 1888. évi konvenció felülvizsgálására összehívandó nemzetközi értekezleten részt vesznek mind a konvenció egykori aláírói, mind pedig azok jogutódai. Felhívta figyelmemet továbbá Bulganyin elvtársnak Eisenhowerhez intézett válaszlevelére, amelyet a magyar sajtó is közöl.²⁴⁹

²⁴⁹ Vö. a 43. számú dokumentummal!

Az ezután kialakuló beszélgetés során Andropov elvtárs kifejtette azt a nézetét, mennyire hasznosnak találja az információnak mind magyar, mind szovjet részről történő megjavítását, mert ezzel a baráti országok komoly mértékben segíthetik egymást. Ha pl. az általa most átadott jegyzéket a szovjet sajtó az egyiptomiaknak való átadás napján, tehát napokkal ezelőtt közölte volna, ezzel sokkal többet segíthettek volna nekünk álláspontunk kialakításban. A fontosabb nemzetközi kérdésekben megvan a kellő koordináció országaink között, így pl. az ENSZ soron következő ülésszaka előtt a baráti országok külügyminiszter-helyettesei értekezletre ülnek össze. Ma már azonban olyan gazdasági eseményekben a nemzetközi élet, hogy minden fontosabb eseményt nem lehet értekezleteken megtárgyalni, hanem a sajtóinformáció megjavításával kell gyorsabbá tenni egymás tájékoztatását.

A magam részéről ismertettem Andropov elvtárrsal hasonló válaszjegyzékünket. Elmondtam, hogy mivel az egyiptomi jegyzék 10. pontja meglehetősen homályos volt, nem adtunk arra részletes választ, hanem azt szögeztük le, hogy a szuezi problémának megoldására vonatkozó egyiptomi elvekkel és javaslatokkal egyetértünk és támogatjuk azokat. Andropov elvtárs érdeklődésére való tekintettel felajánlottam neki, hogy jegyzékünk másolatát eljuttatom hozzá.

Amikor megköszöntem Andropov elvtársnak a szerdai ebédre szóló meghívást, Andropov elvtárs elmondta, hogy az ebédekkel tulajdonképpen a nehéz helyzetben lévő egyiptomi követnek kíván segíteni. Az egyiptomi követ ugyanis – mondotta Andropov elvtárs – most két út között áll. A nyugati követek, akikkel eddig jó viszonyban volt, a szuezi események óta valósággal bojkottálják őt, a népi demokratikus országok követei pedig még nem fogadták be őt társaságukba. Nehéz helyzetben van az egyiptomi követ azért is, mert politikai nézeteit bizonyos mértékben revideálnia kellett. Régi egyiptomi diplomatáról van ugyanis szó, akit az egyiptomi forradalmi események magukkal vonszoltak ugyan, de aki sok szempontból magmaradt régi nézetei mellett. Erre vall, hogy – főként régebben – Nasszer nézeteit nem mindig tudta magáévá tenni, így egy fogadáson pl. a Szuezi-csatorna államosításáról, úgy vélekedett: „jó dolgot csinál Nasszer, de majd meglátjuk, mi jön ki belőle.” Andropov elvtárs véleménye szerint több alkalmat kell biztosítani az egyiptomi követ számára, hogy a népi demokratikus országok nagyköveteivel találkozhasson. Úgy gondolja, hogy ezen a téren a Külügyminisztérium is segíthetne.

Elmondottam Andropov elvtársnak az egyiptomi követre való észrevételeimet, amelyek lényegében azonosak voltak az ő meglátásaival. Egyetértettem azzal, hogy több alkalmat kell adnunk az egyiptomi követtel való jó viszony elmélyítésére és ez irányban tevékenykedünk is.

Andropov elvtárs kitért a baráti országok külpolitikai lépéseinek koordinálására is, és hangsúlyozta, hogy a kopírozás ezen a téren semmi esetre sem kívánatos. Ha

a népi demokratikus országok kormányai szóról-szóra ugyanolyan nyilatkozatokat tesznek, mint amilyent előtte való napon a Szovjetunió tett, ezzel nemcsak nem használnak a közös ügynek, hanem támadási felületet nyújtanak az imperialistáknak. Ki kell használnunk külpolitikai megnyilvánulásaink változatossá tétele érdekében sajátos lehetőségeinket, előnyeinket is. Így pl. Magyarországnak jobb lehetőségei vannak a Törökországgal való viszony javításában, mint a Szovjetuniónak, ezért a Törökországgal kapcsolatos magyar megnyilvánulásoknak természetesen másoknak kell lenniök, mint amelyekre a Szovjetuniónak van lehetősége. Sajátos a helyzetünk Nyugat-Németországban is. Bár a Szovjetuniónak van nagykövetsége Bonnban, Magyarország lehetőségei semmivel sem kisebbek a Nyugat-Németországgal való viszony alakításában.

Budapest, 1956. szeptember 15.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

45.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba. Az egyiptomi vezetőket
miként befolyásolják az indiai, jugoszláv és szovjet
nagykövetségek munkatársai
1956. szeptember 25.

[...] ²⁵⁰99–4000–4001

Rejtjeltávirat

Kairó. 1956. IX. 25.

Diplomag Budapest

Indiai tanácsos szerint Menon nem vetett fel új tervet, Csatorna Társaságra vonatkozólag Kairóban. Barátaink szerint Menont felkérték²⁵¹ arra, hogy használja fel közvetítő szerepét, hogy engedményekre bírja Egyiptomot, ami mostanáig sikertelen maradt. A Csatornát használók társaságára²⁵² vonatkozó terv megrettentette az egyiptomi vezetőket és csak [a] szovjet követ javaslatára adták át [az] információs jegyzéküket [az] ENSZ-nek, ami nagyot lendített Egyiptom helyzetén. A szovjet és jugoszláv tanácsos²⁵³ külön-külön kijelentette, hogy egyiptomi vezetők több ízben tehetetlenek és nagyban támaszkodnak a szovjet és jugoszláv, valamint indiai nagykövetség tanácsosára²⁵⁴. Egyiptomi vezetők úgy vélik, hogy most két hétig lélegzetvételi szünetük van. [Az] El-Riadi értekezletnek értesülése szerint az a célja, hogy betöltse az arab egységen mutatkozó réseket. Csehszlovák követ visszatért Kairóba.

Feladás: hó nap óra

Érkezés: IX. hó 25. nap 11 óra 00

Megfejtette: Be-Ta IX. 25 13.00

=160=

²⁵⁰ A távirat széle hiányos.

²⁵¹ A megfejtett rejtjeltávirat átiratában a felkérték szó gépirással aláhúzva.

²⁵² Az egyiptomi kézben lévő Szezi Csatorna Társaságról van szó.

²⁵³ Zdravko Pečarról van szó, aki 1952–1957 között töltötte szolgálati idejét Kairóban.

²⁵⁴ India kairói nagykövetségének tanácsosát nem tudtuk biztonsággal azonosítani.

Láttam:

*Aláírás*²⁵⁵

.....

miniszter

*Aláírások*²⁵⁶

.....

miniszterhelyettesek

MNL OL XIX–J–I–u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

²⁵⁵ Kézírással, fekete grafitceruzával.

²⁵⁶ Három különböző színű és különböző kézírású aláírás.

46.
A kairói magyar követség időrendi összefoglalója
a szuezi válság eseményeiről
1956. szeptember 24.

0194/1/1956.

Kairó, 1956. szeptember 24.

Készült 3 példányban:
2 példány Központnak
1 példány Követségen”
Melléklet: 1 darab boríték azonos számon, és 1 ismertető

Tárgy: Szuezi probléma

Csatoltan felterjesztjük a szuezi kérdéssel kapcsolatos kronologikus ismertetőnk második részét, mely az augusztus 25-től szeptember 23-ig terjedő időszak eseményeit foglalja magában.²⁵⁷

*Aláírás*²⁵⁸
(Veres János)
id. ügyvivő h.

Külügyminisztérium
Miniszter elvtárs részére
Budapest

²⁵⁷ Vö. a 33. számú dokumentummal.

²⁵⁸ Veres János ideiglenes ügyvivő helyett az irat kék golyóstollal, kézírással aláírva, amely azonban biztonsággal nem olvasható.

e) Krisna Menon Londonban kijelentette, hogy Nasszer kétségkívül fogadja az „5-ös Bizottságot”. A csatorna szabad hajózása – mondotta – India számára még nagyobb létfontossággal bír, mint a Nyugat számára. (92. sz. melléklet.)

f) A londoni konferencián részt vett török külügyminiszter²⁵⁹ kijelentette, hogy a megbeszéléseket siker koronázta, mivel a résztvevők elismerték, hogy a problémát nem az erő alkalmazásával, hanem tárgyalásokkal és az ENSZ alapokmánya szellemében kell megoldani. Ha Egyiptom nem fogadja [el] a 18 ország javaslatát – mondotta –, akkor közösen új tervet kell kidolgozni. (93. sz. melléklet.)

g) A „Nemzeti Felszabadító Hadsereg” parancsnoksága felhívást adott ki, melyben véradásra szólítja fel a lakosságot.

Augusztus 27.

a) Az angol és francia kormány hivatalos szóvivői közölték, hogy a két kormánynak nincs szándékában visszahívni a révkalauzokat addig, amíg az ú.n. „8[5]-ös Bizottság” be nem fejezi küldetését. (94. sz. melléklet.)

b) Az „5-ös Bizottság” két ülést tartott Londonban, az Egyiptommal való esetleges megbeszélések előkészítésével kapcsolatban.

c) Az Egyiptomba látogató Abdar-Rahmán Mohái,²⁶⁰ a szudáni „El Umma” párt vezére kijelentette, hogy ami a szuezi-ügyben Egyiptomot éri, az ugyanolyan mértékben éri Szudánt is. A jelenlegi helyzet – mondotta – megerősíti a kapcsolatokat az arab országok között. (95.sz. melléklet.)

d) Nasszer fogadta Sejk Júszip Jásszín-t, a szaúd-arábiai Külügyminisztérium államtitkárát, aki közölte, hogy Szaúd-Arábia 10 millió dollárt bocsájt Egyiptom rendelkezésére, hogy ezzel megkönnyítse Egyiptom külkereskedelmi tevékenységét.

²⁵⁹ Mehmet Fuat Köprülü (1890–1966) Törökország külügyminisztere volt 1950. május 22. és 1956. június 20. között. Őt rövid időre İbrahim Ethem Menderes (1899–1992) követte, majd 1957–1960-ban Fatin Rüştü Zorlu (1910–1961) töltötte be a külügyminiszteri tisztséget.

²⁶⁰ Abdar-Rahmán al-Mahdi Mahdi (1885–1959) szudáni vallási és politikai vezető, Ansar imámja volt. Az első világháború alatt lojalitásáról biztosította a brit koronát. 1945 februárjában a centrista iszlám politikai csoportosulás, a Nemzeti Umma Párt egyik alapítója, amely politikai programjában a Szudán a szudániakért jelmondat állt. Bár támogatta Szudán önállóságát, a negyvenes évek második felében ellenezte a brit csapatoknak az országból való kivonását, mivel nem támogatta Szudán és Egyiptom egyesülését. 1953-ban a köztársasági államberendezkedésért szállt síkra. Szudán végül 1956. január elsején elnyerte függetlenségét. Ezt követően az összes politikai párt bevonásával ideiglenes kormány alakult. Az első választásokat 1958. február 27-e és március 8-a között tartották, melyet az Abdar-Rahmán al-Mahdi vezetett Nemzeti Umma Párt nyert meg (a 173 parlamenti helyből 63-at szerzett meg). Később erőteljesen támogatta az 1958. novemberi katonai puccsot. Egyes vélemények szerint azért, mert elnöki ambíciói voltak.

e) Nasszer dekrétumot adott ki arról, hogy a Nemzeti Felszabadító Hadsereg az egyiptomi fegyveres erők szerves részét képezi és annak tisztjei az elnök által kiadott rendeletekben kerülnek kinevezésre. (96. sz. melléklet.)

f) A pakisztáni külügyminiszter²⁶¹ kijelentette, hogy Pakisztán tiltakozik az ellen, hogy Egyiptom ellen fegyveres erőt alkalmazzanak. (97. sz. melléklet.)

g) Dulles közép-keleti szakértőivel részletesen megvitatta a szuezi kérdést. Dulles véleménye szerint, ha sor kerül az „5-ös Bizottság” és az egyiptomi vezetők közötti találkozóra, a megbeszéléseket titkosan kell folytatni.

Augusztus 28.

a) Egyiptom londoni nagykövete átadta Menziesnek az egyiptomi kormány jegyzékét, miszerint Nasszer hajlandó találkozni az „5-ös Bizottsággal”. Menzies ezután Eden-nel folytatott megbeszélést az egyiptomi válasszal kapcsolatban, majd ugyanerről a kérdésről tárgyalt az „5-ös Bizottság” tagjaival. Ezt követően Menzies újra találkozott az egyiptomi nagykövettel és egy jegyzéket adott át neki, melyben az „5-ös Bizottság” kérte Nasszert, hogy jelölje meg a találkozó helyét és időpontját. (98. sz. melléklet.)

b) Krisna Menon elindult Londonból Kairóba. Elutazása előtt Anthony Edennel és Selwyn Lloydal találkozott.

c) Nasszer nyilatkozatot adott az amerikai újságírók egy csoportjának. Kijelentette, hogy Egyiptom nem köti magát sem a Szovjetunió sem Anglia szekeréhez és hozzátette, hogy a nyugati gazdasági intézkedések következtében, Egyiptom tovább erősítette a gazdasági kapcsolatait a „Keleti blokk” országaival. Külföldi katonai blokkokban való részvétellel kapcsolatban megerősítette, hogy az arab országok saját erejükből kívánják megszervezni biztonságukat. (99. sz. melléklet.)

d) Nasszer fogadta Kiszeljov szovjet nagykövetet, aki egy jegyzéket adott át az államfőnek, melyben a szovjet kormány megerősítette, hogy a Szezi-üggyel kapcsolatban a Krisna Menon által beterjesztett indiai javaslat mellett foglal állást. (100. sz. melléklet.)

e) Dulles sajtókonferenciáján kijelentette, hogy Nasszer válasza az „5-ös Bizottságnak”, hozzájárulás a szuezi probléma békés megoldásához. A jelenlegi stádiumban nem reménytelen a probléma békés rendezése – mondotta. Kijelentette, hogy nem a Nagy-gáttal kapcsolatos kölcsönajánlat visszavonása váltotta ki a szuezi krízist, mivel Nasszer már két éve készült erre a lépésre. Ezután, azt fejtegette, hogy a Panama-csatorna más elbírálás alá esik, mint a Szezi-csatorna. (101. sz. melléklet.)

²⁶¹ Hamíd al-Huk Csúdhuri (1901–1992) pakisztáni politikus. 1955. szeptember 28. és 1956. szeptember 12. között külügyminiszter. Utóda Malik Feroz Khan Noon (1893–1970), aki 1956. szeptember 14. és 1958. október 7. között töltötte be a külügyminiszteri tisztséget.

Augusztus 29.

a) Egyiptom londoni nagykövete átadta Menziesnek az egyiptomi kormány választ, miszerint Nasszer Kairóban szeptember 3-tól hajlandó megbeszéléseket folytatni az „5-ös Bizottsággal”. (102. sz. melléklet.)

b) Szabri al-Aszali²⁶² szír miniszterelnök kijelentette, hogy a csatornával kapcsolatos helyzet az egyiptomi válasz után biztató. A pakisztáni külügyminiszter is megelégedésének adott kifejezést a válasszal kapcsolatban. Eisenhower egy sajtókonferencián kijelentette, hogy teljesen egyetért a 18 ország által támogatott javaslattal. (103. sz. melléklet.)

c) A *New York Herald Tribune* pesszimista hangot üt meg az egyiptomi válasszal kapcsolatban írt cikkében, miszerint a kairói megbeszélések nem járhatnak túl nagy eredménnyel, mivel igen nagy különbség áll fenn a nyugati és a Menon-féle javaslat között. A „*Tribune*” emlékeztet arra a Nasszer-kijelentésre, hogy a csatorna nemzetközivé tétele a kolonializálás egy formája lenne. A római Külügyminisztérium körében is megelégedéssel fogadták az egyiptomi választ. A „*Daily Times of India*”²⁶³ szerint a csatorna nemzetközivé tételén alapuló terv semmiképpen sem lehet elfogadható Kairó számára. (104.sz.melléklet.)

d) Nasszer fogadta Krisna Menont és hosszantartó megbeszélést folytatott vele. Menon a sajtó képviselőinek kijelentette, hogy a helyzet már jobb, mint volt és még kell, hogy javuljon. A londoni konferenciával kapcsolatban megjegyezte, hogy ott senki sem beszélt a háborúról, mindenki az ügy békés megoldását várja. (105. sz. melléklet.)

Augusztus 30.

a) Az „5-ös Bizottság” előkészítő ülést tartott Londonban.

b) Nasszer magához hívatta Byroad-ot, az USA kairói nagykövetét és tudatta vele, hogy az egyiptomi kormány sajnálattal vette tudomásul, hogy Eisenhower legutóbbi nyilatkozatában kijelentette, hogy a Szezei-csatorna nem egyiptomi, hanem nemzetközi. (106. sz. melléklet.)

c) Nasszer újra fogadta Menont és 2 óráig tárgyalt vele. A tárgyaláson részt vett India kairói nagykövete, Fauzi külügyminiszter, valamint Ali Szabri is. Menon ezután Fauzival, majd este újra Nasszerrel tárgyalt. (107. sz. melléklet.)

²⁶² Szabri al-Aszali (1903–1976) szíriai politikus, 1954. március 1.–1954. június 19 és 1955. február 13.–1955. szeptember 13., illetve 1956. június 14.–1958. február 1. között miniszterelnök.

²⁶³ *The Times of India* Indiában megjelenő angol nyelvű napilap, melynek első száma 1838. november 3-án hagyta el a nyomdát. A legnagyobb példányszámban eladott angol nyelvű újság Indiában.

d) Az angol Külügyminisztérium szóvivője közölte, hogy az Észak-atlanti Szövetség Tanácsa szeptember 5-én összeül. Az ülésen a szuezi problémát fogják megvitatni.

e) Közös francia–angol kommuniké jelent meg Párizsban és Londonban, miszerint a két ország szerződést kötött a Földközi-tenger térségében való katonai együttműködésre vonatkozóan. A megegyezés szerint Franciaország csapatokat tarthat Cipruson. A szerződés a szuezi-ügy végleges megoldásáig marad érvényben. Az első francia csapategységek már meg is érkeztek Ciprusra. Az angol Külügyminisztérium szóvivője ezzel kapcsolatban közölte, hogy nem megfélemlítő, hanem csak óvintézkedésről van szó. Hozzátette, hogy szükség esetén ezek az erők fogják megvédeni a francia érdekeket Egyiptommal szemben. (108. és 108/a. sz. mellékletek.)

f) Az angol Külügyminisztérium kérte a Szezei-csatorna angol alkalmazottait, hogy a Nasszer–Menzies-féle megbeszélések végéig, folytassák munkájukat.

g) Egyiptom katonai nagykövete [sic!]²⁶⁴ közölte, hogy eddig 300 német révkalauz jelentkezett munkára a Szezei-csatornához.

Augusztus 31.

a) Az angol Külügyminisztérium szóvivője kijelentette, hogy az „5-ös Bizottság” feladata és hatásköre csupán arra korlátozódik, hogy Nasszer tudomására hozza a 18 ország javaslatát.

b) Eisenhower sajtókonferenciát tartott, melyen válaszul Nasszer legutóbbi nyilatkozatára kijelentette, hogy a csatorna egyedüli tulajdonosa Egyiptom és hozzátette, hogy az 1888-as szerződés értelmében a csatornának nyitva kell lenni a világ minden országának hajója számára. A francia csapatok Ciprusra küldésével kapcsolatban visszautasította azt, hogy az USA ezzel egyetért és hozzátette, hogy az amerikai kormány a békés megegyezés érdekében tesz erőfeszítéseket, mert meg van győződve arról, hogy a probléma békét rendezése megvalósítható. Ha Nasszer nem fogadja el a 18 ország javaslatát, újabb megoldási formákat kell keresni – mondotta. (109. sz. melléklet.)

c) Több angol lap élesen támadja a kormányt a hadi előkészületek miatt. A „*Manchester Gardien*”²⁶⁵ szerint úgy tűnik, hogy az angol kormány a Menzies által vezetett delegáció kudarca esetén, az erő alkalmazásához fog nyúlni. A lap szerint egy háborúval Anglia csakis azt érné el, hogy a szovjet befolyás tovább növekedne a Közel-Keleten. A lap követeli az alsóház sürgős összehívását. (110. sz. melléklet.)

²⁶⁴ Az „Egyiptom katonai nagykövete” kifejezés nem értelmezhető, elírásról van szó.

²⁶⁵ Helyesen: *The Guardian* 1821-ben alapított brit országos napilap, amely 1959-ig *The Manchester Guardian* néven jelent meg.

d) Saeb Salam libanoni államminiszter a francia csapatok ciprusi tartózkodásával kapcsolatban kijelentette, hogy Libanon élesen tiltakozik az ellen, mivel az komolyan veszélyezteti a világbiztonságot és sérti a népek nemzeti érzését. Az iraki parlament katonai bizottságának elnöke is élesen fellépett a francia kormány ezen intézkedése ellen. Egyiptom és a többi arab ország sajtója több cikkben támadja a csapatmegmozdulásokat.

e) Aly Gholi Ardahan,²⁶⁶ iráni külügyminiszter Bejrútban kijelentette, hogy az „5-ös Bizottság” kairói megbeszélései két elven fognak alapulni:

1. Egyiptom szuverenitásának tiszteletben tartása,
2. Más országok belügyeibe való be nem avatkozás.

Annak a véleményének adott kifejezést, hogy az „5-ös Bizottságnak” sikerül egyetértésre jutni Nasszerrel.

f) Krisna Menon két esetben folytatott megbeszélést Ali Szabrival, majd elutazott Kairóból.

g) Szovjet, indiai és japán révkalauzok jelentkeztek az egyiptomi kormány szolgálatába.

h) Július 26 óta 1465 hajó haladt át a Szuezi-csatornán, melyből 273 angol, 217 norvég, 115 francia és 42 amerikai.

1956. szeptember 1.

a) Az ú.n. „5-ös Bizottság” ülést tartott Londonban, mely után Menzies ausztrál miniszterelnök, a Bizottság elnöke újságíróknak kijelentette, hogy ezzel az üléssel befejezik a kairói megbeszélések előkészítő munkálatait.

b) Gaitskell, a munkáspárti ellenzék vezére az alsóház összehívását követeli a szuezi probléma újbóli megvizsgálása céljából.

c) Krisna Menon Bombaybe érkezésekor nyilatkozatot tett, melyben kiemelte, hogy egyiptomi részről a békés megegyezés óhaját tapasztalta. Annak a reményének adott kifejezést, hogy a közeli kairói megbeszélések elérnek bizonyos haladást a probléma megoldásában. (111. sz. melléklet.)

d) Az iráni külügyminiszter – aki az „5-ös[5-ös] Bizottság” tagja – kijelentette, hogy ha Nasszer elveti a nyugati javaslatot, akkor egy módosított javaslat alapján is lehet folytatni a tárgyalásokat.

e) A szír Külügyminisztérium szóvivője a francia csapatok ciprusi tartózkodásával kapcsolatban kijelentette, hogy az a feszültség légkörét teremti meg a Közel-

²⁶⁶ Ali Koli Ardalán (1901–1990) iráni politikus, 1955–1958 között külügyminiszter volt.

Keleten, amit a Nyugat nyomásként akar felhasználni imperialista tervei keresztülvi-tele céljából. (112. sz. melléklet.)

f) Saeb Salam libanoni államminiszter és miniszterelnök-helyettes az előbbi kérdéssel kapcsolatban utasítást adott Szelím Lahúd külügyminiszternek, hogy kérjen felvilágosítást Franciaország bejrúti nagykövetétől²⁶⁷ a francia csapatok ciprusi tartózkodásának okairól. (113. sz. melléklet.)

g) Az angol szakszervezetek főtanácsa²⁶⁸ ülésének határozata szerint, ha kudarcal járnának az „5-ös Bizottság” és Nasszer közti megbeszélések, akkor sem kell az erő alkalmazásához nyúlni. A kérdést ebben az esetben előbb az ENSZ elé kellene vinni. (114. sz. melléklet.)

h) Három baloldali munkáspárti képviselő nyilatkozatot tett közzé, miszerint az angol kormány azon határozata, hogy francia csapatok állomásozhatnak Cipruson, meggondolatlan és veszélyes és olyan melynek nyomán agresszornak nyilváníthatják Angliát. (115. sz. melléklet.)

Szeptember 2.

a) Az etióp delegáció kivételével az „5-ös Bizottság” tagjai megérkeztek Kairóba. Az amerikai delegációnak 10 tagja van. Ezt a tényt a lapok úgy értékelik, hogy az „5-ös Bizottságnak” nagyobb hatásköre lesz a tárgyalásokon, mint csak az, hogy a nyugati tervet ismertesse az egyiptomi kormánnyal. (116. sz. melléklet.)

b) Nasszer nyilatkozatot tett 15 amerikai újságíróknak, melyben kijelentette, hogy Egyiptom minden megoldást elfogad, mely nem sérti szuverenitását, továbbá, hogy a nemzetközi ellenőrzés elvét elveti. Csakis a szabad hajózást garantáló megegyezést hajlandó az egyiptomi kormány aláírni. Az „5-ös Bizottsággal” kapcsolatban kijelentette, hogy azzal csak konzultálhatnak és vitatkoznak, de nem tárgyalnak. Eisenhower legutóbbi nyilatkozatáról kijelentette, hogy az eloszlatta azt a csalódást, amit Eisenhower előbbi nyilatkozatai keltettek. (117. sz. melléklet.)

c) Pineau francia külügyminiszter nyilatkozatában kijelentette, hogy Nasszer elfogadná a nyugati javaslatot, ha nem érezné, hogy számíthat az oroszokra. A francia csapatok ciprusi állomásozásával kapcsolatban kijelentette, hogy az egy egészséges intézkedés, mivel Nasszerben nem lehet bízni. Annak a véleményének adott kifejezést, hogy az Egyiptom melletti arab szolidaritás nem szilárd.

²⁶⁷ Louis Roché (1903–1989) francia diplomata, 1955–1960-ban bejrúti nagykövet volt.

²⁶⁸ Az Angol Szakszervezetek Főtanácsa (Trades Union Congress – TUC) 1866-ban Manchesterben alakult meg. Jelentős szerepet játszott az 1926-os általános sztrájkban. 1930-tól szoros kapcsolatban áll a Munkáspárttal. Napjainkban mintegy 5,8 millió tagot számlál.

d) Anthony Acad angol hadügyminiszter²⁶⁹ kijelentette, hogy senki sem kívánja az előkészített haderők igénybevételét, de könnyelműség lenne passzívan szemlélni egy olyan dolgot, melytől Anglia egész jövője függ.

e) Gaitskell ellenzéki munkáspárti képviselő követelte a kormánytól, hogy nyilvánosan cáfolja meg azokat a kijelentéseket, hogy Anglia erő alkalmazásával óhajtja megoldani a szuezi problémát.

f) Georges Meany,²⁷⁰ az AFL és a CIO elnöke levelet küldött Dulles-hez, melyben közölte, hogy az amerikai munkások igen izgatottak a közel-keleti helyzet élesedésével kapcsolatban. Javasolta, hogy Egyiptomot bízzák meg azzal, hogy a csatornán folyó közlekedést biztosítsa.

g) Párizsi diplomáciai körök véleménye szerint az Észak-atlanti Szövetség Tanácsának rendkívüli ülésén Selwyn Lloyd és Pineau igyekeznek majd megmagyarázni, hogy a Földközi-tengeri csapatösszevonások tisztán óvatossági intézkedések és nem az a céljuk, hogy veszélyeztessék Egyiptomot. A két külügyminiszter ezen az értekezleten igyekezik majd megnyerni a londoni konferencián részt nem vett országokat a Dulles-terv támogatására. Hírek szerint Belgium és Kanada kormányai támogatják a Dulles-tervet.

h) Szabri El Assali szír miniszterelnök nyilatkozatban ítélte el Anglia és Franciaország magatartását a ciprusi csapatösszevonásokkal kapcsolatban és hozzátette, hogy szükség esetén minden arab ország összes erőit mozgósítani fogják az imperializmus visszaverésére.

i) Az Egyiptomban élő ciprusi kolónia vezetője minden itteni ciprusi nevében tiltakozott a francia csapatok Ciprusra küldése ellen.

j) Anglia szíriai és jordániai nagykövetségei javasolták az ott élő angoloknak, hogy a helyzet miatt térjenek vissza Angliába.

Szeptember 3.

a) Az etióp delegáció is megérkezett Kairóba. Az „5-ös Bizottság” megbeszélést tartott, majd megkezdődtek az Egyiptom és az „5-ös Bizottság” közti tárgyalások. Ezen a napon két megbeszélésre került sor. Az elsőt a tárgyalások procedúrájáról, a másodikon érdemi kérdésekről volt szó. A megbeszéléseken egyiptomi részről

²⁶⁹ Az idézett szövegben elírás történt. 1955. december 20. és 1956. október 18. között Walter Turner Monckton (1891–1965) volt a brit honvédelmi tárca vezetője. Utóda Anthony Henry Head (1906–1983) 1956. október 18. és 1957. január 9. között volt honvédelmi miniszter.

²⁷⁰ William George Meany (1894–1980) amerikai szakszervezeti vezető, az 1955-ben alapított The American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations (AFL–CIO) amerikai szakszervezet egyik főszervezője.

Nasszer elnök, dr. Mahmúd Fauzi külügyminiszter és Ali Szabri, Nasszer politikai kabinetfőnöke vett részt. Az ülésen Menzies átadta Nasszernek a 18 ország által támogatott tervezet szövegét, Menzies ausztrál miniszterelnök, az „5-ös Bizottság” vezetője, újságíróknak kijelentette, hogy meg van elégedve a tárgyalás légkörével, valamint, hogy a tárgyalásokról valószínű nem fogják naponta tájékoztatni a közvéleményt. (118. sz. melléklet.)

b) Londoni hivatalos körökben kijelentették, hogy fennáll annak a lehetősége, hogy sürgősen összehívják a nyugati tervet támogató 18 országnak a képviselőit, hogy az „5-ös Bizottság” annak beszámolhasson a kairói megbeszéléseinek eredményeiről.

c) Washingtoni diplomáciai körök véleménye szerint a kairói tárgyalások kudarca esetén az USA az ENSZ közgyűlése elé viszi az ügyet.

d) Fauzi külügyminiszter sürgősen fogadta Byroade amerikai nagykövetet. Hírek szerint Washington sürgős üzenetet küldött Nasszernek, amit a nagykövetnek kellett továbbítani Fauzin keresztül még az előtt, hogy az „5-ös Bizottsággal” megkezdődtek volna a tárgyalások.

e) Az arab országok párizsi diplomáciai képviselőinek részvételével értekezhet zajlott le Egyiptom párizsi nagykövetségén, melynek kommunikéje válaszképpen Pineau legutóbbi kijelentésére leszögezi, hogy minden arab ország kész Egyiptomot támogatni és annak ügye mellett kiállni. (119. sz. melléklet.)

f) Szabri El Assaly szír miniszterelnök szerint a szuezi ügy megvizsgálása céljából szükséges volna az arab államfők értekezletsorozatát összehívni.

g) Sukri el-Kuvatli szír elnök beszédében újra megerősítette, hogy ha szükséges, Szíria fegyveres erővel is kiáll Egyiptom mellett. (120. sz. melléklet.)

h) Mohamed Ahmed Mahdzsúb szudáni külügyminiszter Kairóba érkezett, hogy közelelről figyelje az „5-ös Bizottság” tárgyalásait és szükség esetén a tárgyalásokon kívül megbeszéléseket folytasson egyiptomi hivatalos személyekkel.

i) Abdel-Hakím Amer²⁷¹ hadügyminiszter nyilatkozatot tett az egyiptomi hadsereg felkészültségéről és kijelentette, hogy a hadsereg az államosítás bejelentésekor már fel volt készülve arra, hogy a helyzettel szembenézzen. (121. sz. melléklet.)

k) 50 spanyol kormányos fejezte ki óhaját, hogy szívesen szerződne kormányosnak az új Csatorna Társasághoz.

²⁷¹ Abdel-Hakím Amer (1919–1967) egyiptomi katonatiszt és politikus. 1952-ben kinevezték az egyiptomi hadsereg vezérkari főnökévé. Formálisan 1956-tól 1967-ig megszakításokkal Egyiptom védelmi minisztere és a hadsereg vezérkari főnöke. Egyiptom alelnöki tisztségét is betöltötte 1958–1965 között.

Szeptember 4.

a) Nasszer elnök Fauzi külügyminiszterrel és Ali Szabrival tárgyalt, majd 3 órás megbeszélést folytatott Amer hadügyminiszterrel.

b) Az „5-ös Bizottság” megbeszélést tartott a délelőtti folyamán.

c) Este került sor az „5-ös Bizottság” és Nasszer közötti harmadik értekezletre. (122. sz. melléklet.)

d) Eden kabinetjének ú.n. „szuezi csoportjával” tárgyalt, melyen a Kairóból kapott első jelentést tanulmányozták. Eden megbeszélést folytatott Selwyn Lloyd külügyminiszterrel a szuezi kérdésről. Vélemények szerint az alsóház akkor ül össze, miután a kairói megbeszélések befejeződnek.

e) Eisenhower elnök Dulles-szel értekezett a szuezi problémáról.

f) Szíria egyiptomi nagykövete nyilatkozatában kijelentette, hogy a szuezi ügy igen megerősítette az arab országok egységét és hozzátette, hogy az imperialisták tévednek, ha azt hiszik, hogy csapatösszevonással meg lehet akadályozni az arab országoknak ezt az ébredését. (123. sz. melléklet.)

g) Az Arab Liga főtitkársága táviratot kapott Mohamed Zaher²⁷² afgán királytól, melyben közölte, hogy Afganisztán Egyiptom oldalán áll a szuezi ügyben.

h) Moszkvában közölték, hogy a szovjet révkalauzok egy csoportja hamarosan elindul Egyiptomba.

Szeptember 5.

a) Az esti órákban zajlott le Nasszer és az „5-ös Bizottság” közötti negyedik megbeszélés. Az ülés végén Menzies kijelentette, hogy a következő ülés időpontját nem fixálták, továbbá, hogy hamarosan Londonba megy és ott személyes jelentést tesz Selwyn Lloydnek a megbeszélés eredményéről. (124. sz. melléklet.)

b) Eisenhower sajtóértekezletén kijelentette, hogy az USA továbbra is kitart amellett, hogy békés megoldást kell találni a szuezi ügyben. A kairói megbeszélésekről nem volt hajlandó nyilatkozatot adni. (125. sz. melléklet.)

c) Nasszer megbeszélést folytatott Ali Ardalán iráni külügyminiszterrel.²⁷³

d) Az Észak-atlanti Szövetség párizsi ülésén Selwyn Loyd és Pineau beszámolt a Szuezzel kapcsolatban kialakult helyzetről. (126. sz. melléklet.)

²⁷² Mohammed Záhír sah (1914–2007) Afganisztán uralkodója volt 1933–1973 között, aki az ország modernizálásra törekedett.

²⁷³ Az iratban szereplő külügyminiszteri tisztség téves, mert 1953. április 7. és 1958. április 29. között Abdalláh Entezám (1895–1983) volt Irán külügyminisztere.

e) A líbiai miniszterelnök²⁷⁴ magához rendelte az USA tripoliszi nagykövetét²⁷⁵ és közölte vele a líbiai kormány azon véleményét, hogy komoly következményeket vonhat maga után az a tény, hogy francia csapatokat küldtek Ciprusra.

f) A görög hadsereg több régi tisztje felajánlotta szolgálatait az egyiptomi kormánynak. Hírek szerint több görög révkalauz szerződött munkára az új Csatorna Társaság mellé.

g) A kormány felhívása nyomán nagy aktivitással folyik Egyiptomban a véradási mozgalom.

Szeptember 6.

a) Az „5-ös Bizottság” külön megbeszélést tartott. Hírek szerint még egy találkozásra kerül sor a Bizottság és Nasszer között. Nyugati diplomáciai körök véleménye szerint Nasszer elvetette a 18 ország tervét. Hozzáteszik, hogy Egyiptom régebbi magatartásán semmi változás nem történt.

b) Nasszer 4 órás megbeszélést folytatott Abdel-Hakím Amer hadügyminiszterrel. A megbeszélés egy részén Ali Szabri is részt vett. Ezután Nasszer másfél órán keresztül tárgyalt Nosseir kereskedelemügyi miniszterrel és Kayssouni pénzügyminiszterrel. A megbeszélésen Nosseir beszámolt Szíriában tett látogatásának eredményeiről.

c) Az angol Minisztertanács elhatározta, hogy szeptember 12-én ülésre hívja össze az alsóházat. Hírek szerint a Minisztertanács ülése előtt az angol Külügyminisztérium jelentést kapott Menzies-től. Úgy tudják, hogy az alsóház összehívását a kairói megbeszélések eredménye teszi szükségessé. (128. sz. melléklet.)

d) Az angol szakszervezetek rendes évi ülése határozatot fogadott el a szuezi kérdéssel kapcsolatban, miszerint a kérdést az ENSZ elé kell vinni, és semmiképpen sem szabad az erő alkalmazásához folyamodni. A határozat szerint az egész világ munkásainak az az óhaja, hogy a probléma rendezésénél – ugyanakkor, amikor szem előtt tartják a csatorna nemzetközi jelentőségét – el kell ismerni Egyiptom szuverén jogait is. (120. sz. melléklet.)

e) Sajtóhírek szerint újabb francia csapatok érkeztek Ciprusra. Iraki hivatalos szóvivő kijelentette, hogy Irakot igen érzékenyen érinti az a tény, hogy francia csapatokat küldtek Ciprusra. (130. sz. melléklet.)

²⁷⁴ Musztafa Ahmed ibn Halím (1921–) líbiai politikus, 1954–1957 között miniszterelnök, egyben 1954 decemberétől 1956 októberéig külügyminiszter.

²⁷⁵ John L. Tappin (1906–1964) amerikai diplomata 1954–1958 között bejrúti nagykövet volt.

Szeptember 7.

a) Menzies nyolcadikára újabb találkozót kért Nasszertől. Ezzel egyidőben Menzies egy Aide memoire-t²⁷⁶ adott át Nasszernak, mely megállapítja, hogy Egyiptom a tárgyalások során nem volt hajlandó elfogadni a 18 ország javaslatát. A levél miközben ismerteti a viták eredményét, a nyugati javaslat helyességet igyekszik bizonygatni. A londoni konferencia azon határozata értelmében, hogy ha Nasszer nem fogadja el a 18 ország javaslatát, akkor a spanyol tervezetet kell előterjeszteni, Menzies átnyújtotta Nasszernak ezt a tervezetet. (131. sz. és 131/a. sz. mellékletek.)

b) Angol hivatalos körök véleménye szerint a közvélemény nyomására változás várható az angol kormány Szuezzel kapcsolatos politikájában és valószínű, hogy az „5-ös Bizottság” tárgyalásai után Anglia az ENSZ-hez fordul. (132. sz. melléklet.)

c) Dulles külpolitikai szakértővel folytatott hosszas megbeszélést a szuezi ügygel kapcsolatban. Hírek szerint az USA újabb konstruktív javaslatot készít elő.

d) Szíria és Libanon külügyminiszterei megbeszélést folytattak a szuezi kérdéssel kapcsolatban.

e) Saeb Salam libanoni államminiszter Kairóba érkezett.

Szeptember 8.

a) Az „5-ös Bizottság” újabb külön megbeszélést tartott. Nasszer holnap este fogadja a bizottságot, mely egyben az utolsó találkozó lesz. (133. sz. melléklet.)

b) Fontos megbeszélés zajlott le Nasszer, Amer, Fauzi és Ali Szabri részvételével. Nasszer [a] nap folyamán az indiai nagykövettel is tárgyalt.

c) Saab Slam libanoni államminiszter nyilatkozatot tett, melyben hangsúlyozta, hogy az arab országoknak fel kell készülni a szuezi probléma fejleményeinek következő szakaszára.

d) A libanoni külügyminisztérium szóvivője kijelentette, hogy az arab országok elvetnek a szuezi kérdéssel kapcsolatban minden olyan megoldást, amelyet Egyiptom nem fogad el.

e) Az iraki kormány jegyzéket küldött a három nyugati nagyhatalom bagdadi nagykövetségeinek²⁷⁷, melyben követelte, hogy békés megoldást kell találni a szuezi problémát illetően.

f) Krisna Menon Bombayban mondott beszédében kijelentette, hogy India második ötéves tervének megoldása szempontjából rendkívül fontos a szuezi probléma

²⁷⁶ Aide memoire francia kifejezés, amelynek jelentése emlékeztető. A diplomáciai érintkezés személytelen formája, aláírás és pecsét nélküli diplomáciai irat.

²⁷⁷ Utalás az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia bagdadi nagykövetségeire.

rendezése. Hozzátette, hogy újabb és újabb javaslatokkal kell előállni, hogy végül is békés megegyezés szülessen.

g) Pakisztán kairói nagykövetsége nyilatkozatot adott ki, miszerint Pakisztán tiltakozik az ellen, hogy az erő eszközével oldják meg a szuezi problémát. Pakisztán elismeri Egyiptom jogát a csatorna államosításával kapcsolatban. A probléma rendezésénél Pakisztán mindig szemelőtt tartja Egyiptom szuverén jogait. Pakisztán csak ezen feltételek szemelőtt tartásával vett részt a londoni konferencián. (134. sz. melléklet.)

h) Alfred Robens²⁷⁸ volt miniszter, az Angol Munkáspárt szóvivőjének kijelentette, hogy ha igazak azok a hírek, miszerint a kairói megbeszélések nem vezettek eredményre, Edennek nincs más választása, mint hogy lemondjon. A szóvivő szerint Eden politikája az erő alkalmazásán alapul. Ez a politika kudarcot vallott, mint ahogyan azt előre lehetett látni. A Munkáspárt álláspontja az, hogy a szuezi kérdést nem lehet a XIX. századbeli módszerekkel megoldani. A párt véleménye szerint nem szabad erőt alkalmazni Egyiptom ellen és a kérdést az ENSZ elé kell vinni. (135. sz. melléklet.)

i) Mollet és Pineau holnap Londonba utazik. Utazásuk célja olyan javaslatok kidolgozása a szuezi problémával kapcsolatban, mely véglegesen rendezi a kérdést.

k) Washingtoni hírek szerint Dulles-nek az a véleménye, hogy újból össze kell hívni a 18: ország konferenciáját.

l) Nyugat-Németország kairói nagykövete²⁷⁹ konzultációra Bonnba utazott.

Szeptember 9.

a) Az „5-ös Bizottság” utolsó megbeszélését tartotta Nasszerrel. Az ülésen Nasszer átadta az egyiptomi kormány válaszát, mely a következő főbb megállapításokat tartalmazza:

1. A súlyos helyzetet a Nyugat mesterségesen alakította ki az angol és francia csapatok átcsoportosításával, azon manőverrel, hogy a csatorna külföldi révkalauzai szüntessék mag munkájukat, továbbá az Egyiptom ellenes gazdasági intézkedések által.

2. Egyiptom kész részt venni egy széleskörű nemzetközi konferencián és kész tárgyalni a célból, hogy az érdekeltek az ENSZ alapokmányának megfelelő békés megegyezésre jussanak.

²⁷⁸ Alfred Robens (1910–1999) brit szakszervezeti vezető, munkáspárti politikus, 1951. április 24-e és 1951. október 26-a között munkaügyi miniszter.

²⁷⁹ Walther Becker (1894–1973) a Németországi Szövetségi Köztársaság egyiptomi nagykövete volt 1955–1959 között.

3. Egyiptom egyetért a 18 ország által lefektetett elvekkel, de elveti azokat az eszközöket, és azt a rendszert, melyeket ezen országok javasolnak, mivel az súlyosan sértené Egyiptom szuverenitását.

4. Az egyiptomi kormány az, amely garantálja a hajózás szabadságát és a csatorna biztonságát, annak fejlesztését és a megfelelő technikai szolgálatot. (Teljes szöveget lásd 136. sz. mellékletben.)

b) A záróülésen az 1956. szeptember 3-tól 9-ig tartott megbeszélésekről néhány soros közös kommunikét adtak ki, mely érdemi megállapításokat nem tartalmaz. (137. sz. melléklet.)

c) Nasszer fogadta Saab Siam libanoni államminisztert, aki átadta Nasszernek Kamil Samún²⁸⁰ libanoni köztársasági elnök szóbeli üzenetét. Nasszer Saeb Salammal válaszolt az üzenetre. Az államminiszter újságíróknak tett kijelentésében megerősítette, hogy a csatorna-ügy minden arab ország ügye egyaránt.

d) Nasszer fogadta az etiópai külügyminisztert, majd ezután Helmi Bahgat Badavit, a Csatorna Társaság főigazgatóját.

e) A Szovjetunióban tartózkodó Abdal-Gani indonéz külügyminiszter nyilatkozatot adott a moszkvai rádió munkatársának, mely során kijelentette, hogy Indonézia tiltakozik az ellen, hogy a szuezi problémát erő alkalmazásával oldják meg. A Csatorna-zónában tett látogatása alkalmából szerzett benyomásai alapján annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy az egyiptomi kormány mindent megtesz a szabad hajózás biztosítása érdekében. (138. sz. melléklet.)

f) Londonban hivatalosan megcáfolták azokat a híreket, hogy angol csapatokat küldtek Izraelbe.

g) Guy Mollet francia miniszterelnök egy normandiai városban mondott beszédében kijelentette, hogy ha az egyiptomi kormány visszautasítja a nyugati javaslatot, az igen súlyos helyzetet fog előidézni. (139. sz. melléklet.)

Szeptember 10.

a) Az egyiptomi kormány a szuezi kérdéssel kapcsolatban jegyzéket küldött minden, érdekelt kormányhoz, melyben egy széleskörű értekezlet gondolatát veti fel. A jegyzéket az ENSZ-nek is megküldötték. A jegyzék szerint egy ú.n. „tárgyalási szervezetet” kell létre hozni.²⁸¹ A tárgyalásokat akkor lehet megkezdeni, ha megállapodtak e szervezet összetételében és a tanácskozás helyében. A jegyzék szerint a tárgyalásokon korlátozás nélkül minden álláspontot meg lehetne vitatni. Ezt a szervezetet meg lehetne bízni azzal is, hogy az 1888-as konvenció szövegében megfelelő

²⁸⁰ A libanoni köztársasági elnök keresztnévét és vezetéknévét kiejtés szerint írta az irat szerzője.

²⁸¹ Vö. a 40. számú dokumentummal!

változtatásokat hajtson végre. A jegyzék teljes magyar és angol, valamint kivonatos francia szövegét lásd [a] 140. sz. mellékletben.

b) Az *Al-Ahram*²⁸² jólétesült köröktől származó hírek alapján közli, hogy Henderson 5.000 szóból álló táviratot küldött Dulles-nek, melyben a következőképpen analizálja a helyzetet:

1. Semmiféle erővel nem lehet meggyőzni Egyiptomot arról, hogy elfogadja a csatorna nemzetközivé tételét.

2. Nem lehet tényekkel alátámasztani azt, hogy a hajózás szabadsága veszélyeztetve van, mivel az államosítás óta igen sok hajó haladt át a csatornán minden incidens nélkül.

3. Amerika sohasem fogta fel úgy a kairói megbeszéléseket, mint végleges tárgyalások.

c) Menzies Kairóból Londonba érkezett és kijelentette, hogy a bizottság küldetésének kudarca ötödikén este már nyilvánvaló volt. Menzies szerint ez a kudarc nem volt teljesen váratlan. (141. sz. melléklet.)

d) Indiai hivatalos vélemények szerint Menzies delegációjának kudarcát előre lehetett látni. India helyesli, hogy az egyiptomi jegyzék értelmében egy új konferenciára kerülne sor a szuezi kérdésben.

e) Saeb Salam az egyiptomi kormány Menziesnek adott válaszát kommentálva kijelentette, hogy az egyiptomi álláspont teljesen világos és azt egységesen támogatja minden arab ország. A válasz nyitva hagyja az ajtót mindazok előtt, akik jószándékkal kívánnak közeledni a kérdéshez. A 10-i egyiptomi jegyzékről kijelentette, hogy az egészséges, békés tárgyalások alapja lehet és a Nyugat is találhat benne számos olyan pontot, amely békés megoldásra vezet. (142. sz. melléklet.)

f) Haszúna, az Arab Liga főtitkára kijelentette, hogy az angol alsóház ülése után megbeszélést tart a Liga Politikai Bizottsága.

g) Az angol Külügyminisztérium szóvivője az egyiptomi jegyzékkel kapcsolatban kijelentette, hogy az nem képezheti újabb tárgyalások alapját.

h) A belga lapok Menzies kudarcát kommentálva leszögezik, hogy a kérdést csakis az ENSZ segítségével lehet megoldani.

i) Dulles fogadta Franciaország washingtoni nagykövetét,²⁸³ aki a megbeszélés után kijelentette, hogy Franciaország nincs amellett, hogy a szuezi kérdést az ENSZ elé vigyék. Az erő alkalmazásával kapcsolatban kijelentette, hogy azt sohasem lehet kizártnak tekinteni.

²⁸² *Al-Ahram* 1875-ben alapított egyiptomi napilap, amely közvetlenül az egyiptomi kormány befolyása alatt áll. A mindenkori kormánypárt szócsövének tekinthető, szerkesztőségéhez több hetilap és havi magazin is tartozik. Napi 1–1,2 millió példányban jelenik meg.

²⁸³ Hervé Alphand (1907–1994) francia diplomata, 1956. július 7-től 1965-ig washingtoni nagykövet.

k) Dulles kijelentette, hogy mélységes csalódást okozott számára a kairói értekezlet sikertelensége. Utalt arra, hogy a Szezei-csatorna kérdésében támadt vitának a következő lépését a kérdésnek az ENSZ elé terjesztése jelenti és hangsúlyozta, hogy messzemenően szem előtt kell tartani a csatornát használó országok jogait. (h. és k. pontok melléklete.)

l) Mollet és Pineau Londonba érkeztek, a nap folyamán sor került [az] első angol–francia megbeszélésre, melynek egy részén Menzies is rész vett.

m) Az Ahram jólétesült forrás alapján közli, hogy az amerikai Külügyminisztériumban nagy nyugtalanságot okoz az, hogy a Szovjetunió és a népi Kína önkéntesei szükség esetén Egyiptom segítségére sietnének. Ezt figyelembe véve Dulles-nek az a véleménye, hogy minden eszközzel akadályozni kell a válság elmélyülését, még akkor is, ha ez gyengíti az USA és szövetségesei közötti szálakat.

n) Cipruson tiltakozó tüntetések zajlottak le a francia csapatok jelenléte miatt.

o) Togliatti²⁸⁴ beszédében felhívta az olasz dolgozókat, hogy szolidarizáljanak az egyiptomi nép harcával. Semmilyen körülmények között nem szabad engedni, mondtotta, hogy az olasz nép fegyverrel harcoljon francia és angol érdekekért.

Szeptember 11.

a) Közös kommunikét adtak ki az angol–francia megbeszélésekről, miszerint Nasszer visszautasító magatartása igen súlyos helyzetet teremtett. A nyilatkozat szerint a két kormány továbbra is szorosan együttműködik a csatornát használó országok jogainak védelmében és ennek érdekében megtesznek minden szükséges lépést. Myllet sajtókonferenciáján kijelentette, hogy nagy meglepéssel tapasztalta a két kormány nézeteinek azonosságát. Hozzátette, hogy az előirányzott intézkedések között vannak olyanok, melyeket a két ország szövetségeseivel még megvitát. A miniszterelnök elismerte, hogy van összefüggés az algíri probléma és Nasszer magatartása között, de hozzátette, ha nem létezne az algíri probléma, Franciaország magatartása Egyiptom felé ugyanaz lenne, mint most. (114. és 144/a. sz. mellékletek.)

b) Ali Szabri Nasszer politikai kabinetfőnöke hivatalosan válaszolt az angol–francia közös kommunikére és kijelentette, hogy egyedül Franciaország és Anglia felelős a súlyos helyzet kialakulásáért. Ali Szabri közölte, hogy a régi Csatorna Társaság újabb kommunikét adott ki, melyben felhívja a csatorna nem egyiptomi révkalauzait, hogy e hét vége előtt hagyják abba munkájukat. Ez is azt mutatja, hogy Anglia és Franciaország mindenáron olyan helyzetet akar kialakítani, amely lehetővé teszi számára a közvetlen beavatkozást. (145. sz. melléklet.)

²⁸⁴ Palmiro Togliatti (1893–1964) olasz politikus, az Olasz Kommunista Párt alapítója, 1927-től haláláig főtitkára.

c) A „*Manchester Guardian*” szerint az újabb Nasszer-féle javaslatot nem szabad elvetni. Az angol kormánynak meg kell egyezni az USA-val és Franciaországgal abban, hogy a kérdést az ENSZ elé viszik és megakadályozzák azt, hogy Franciaország fegyveresen lépjen közbe az ENSZ hozzájárulása nélkül.

d) Az egyiptomi kormány Szíriától, Afganisztántól, Libanontól, Szaúd-Arábiától és Jordániától kapott eddigi választ szeptember 10-i jegyzékére. Ezen országok elfogadták az egyiptomi javaslatot. (146. sz. melléklet.)

e) Az iráni külügyminiszter kijelentette, hogy Irán ellenzi azt, hogy a szuezi problémát fegyveres akcióval rendezzék. A 18 ország javaslatával kapcsolatban közölte, hogy ha a szuezi kérdés az ENSZ elé kerül, Irán támogatni fogja ezt a tervezetet, mivel bízik az abban javasolt nemzetközi szervezetben. (147. sz. melléklet.)

f) Eisenhower a szuezi ügyel kapcsolatban kijelentette, hogy az USA csak akkor fordul fegyveres erő alkalmazásához, ha megtámadják. Szerinte a jelenlegi helyzet nem ad jó alapot arra, hogy Anglia és Franciaország fegyvert alkalmazzon. Az ENSZ arra való; – mondotta –, hogy annak segítségével megelőzzük az agressziót. (148. sz. melléklet.)

g) Megkezdte ülését az angol alsóház.

Szeptember 12.

a) Az angol alsóház ülésén Eden beszédet mondott, melyben miután törvényellenesnek nevezte a Csatorna Társaság államosítását, kijelentette, hogy a kormány által tett katonai intézkedések a kialakult helyzetben teljesen jogosak voltak. Ezután ismertette azokat a lépéseket, melyeket az angol kormány szándékozik tenni a szuezi ügyel kapcsolatban. Eszerint felállítanák a „Csatornát Használók Szövetségét.” A szövetséget a három nyugati nagyhatalom²⁸⁵ javaslatára hoznák létre a célból, hogy az biztosítsa a csatorna használóinak „jogaik” gyakorlását. A szövetség saját révkalauzokat alkalmazna. A szövetséghez csatlakozó országok ennek a szervnek fizetnék az áthaladási díjakat, melyből egy bizonyos összeget a szövetség Egyiptomnak adna a csatorna használatáért. Eden szerint, ha az egyiptomi kormány akadályozná ennek a szervnek a funkcionálását, ez az 1888-as egyezmény [konvenció] megsértését jelentené. Ebben az esetben, a szövetségben résztvevő országok szabadkezet nyernének ahhoz, hogy az ENSZ-hez forduljanak, vagy más eszközöket vegyenek igénybe. (146. sz. melléklet.)

A munkáspárti képviselők igen nagy felháborodással fogadták Eden beszédét. Gaitskell az ellenzék vezére bár bírálta Nasszer elutasító magatartását és támogatta a Dulles-tervet, élesen támadta Eden beszédét és leleplezte annak tervét. A „Csatornát

²⁸⁵ A három nyugati nagyhatalom: az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia.

Használók Szövetsége” veszélyes provokációs intézkedés – mondotta. Szerinte az ilyen kísérletek könnyen világháborúhoz vezethetnek. A képviselő ezután követelte, hogy a kormány az ENSZ segítségével igyekezzen megoldani a problémát. Követelte, hogy az angol kormány tegyen lépéseket, hogy a külföldi révkalauzok folytassák tovább munkájukat. Az angol kormány tegyen nyilatkozatot, hogy az ENSZ hozzájárulása nélkül nem alkalmaz fegyveres erőt. (147. sz. melléklet.) Az angol kormány elhatározta, hogy a szuezi politikáját bizalmi kérdésként terjeszti az alsóház elé.

b) Mollet francia miniszterelnök rádióbeszédet mondott, mely során ismertette a „Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó tervet és kijelentette, hogy az elgondolást az USA kormánya támogatja. (148. sz. melléklet.)

c) Abdel Khader Hatem,²⁸⁶ az Orientációsügyi Minisztérium Tájékoztatási Osztálya vezetője kijelentette, hogy az új nyugati terv provokációs lépés és az a célja, hogy olyan helyzetet teremtsen, melyben fegyverrel léphetnek fel Egyiptom ellen. (149. sz. melléklet.)

d) A szudáni külügyminiszter Kairóból Khartumba érkezett, és kijelentette, hogy Szudán meglelégedéssel fogadta a 10-i egyiptomi jegyzéket és azt egy fontos lépésnek tekinti a békés megegyezés irányában. A szudáni Minisztertanács rendkívüli ülésén vizsgálta meg a szuezi ügyet. (150.sz. melléklet.)

e) Az egyiptomi jegyzék megvizsgálásával kapcsolatban ülést tartott a libanoni Minisztertanács. Az ülés végén a kormány tudatta, hogy teljes mértékben támogatja az egyiptomi jegyzéket. (151. sz. melléklet.)

f) A jordán kormány közölte, hogy támogatja az egyiptomi javaslatot.

g) Az olasz Minisztertanács ülést tartott a szuezi problémával kapcsolatban. A Minisztertanács véleménye szerint a jelenlegi helyzetben a legmegfelelőbb lépés a kérdésnek az ENSZ elé vitele volna. (152. sz. melléklet.)

h) A szír Külügyminisztérium szóvivője nyilatkozatában támadta az új nyugati tervet. (153. sz. melléklet.)

i) Mahmoud Younnes,²⁸⁷ a „Csatorna Társaság” Tanácsának alelnöke nyilatkozatban közölte, hogy London és Párizs nyomására, az angol és francia révkalauzok megszakítják munkájukat és 14-től kezdődően eltávoznak Egyiptomból. Kijelentette, hogy minden lehető intézkedést megtettek, hogy a forgalomban ne legyen fennakadás. (154. sz. melléklet.)

²⁸⁶ Abdel-Káder Hátem (1918–) 1952-től Nasszer sajtóasszisztense. 1957-től az egyiptomi parlament tagja, 1959–1962-ben tájékoztatási miniszter. 1962 és 1966 között a kulturális tárcát vezette. Az első egyiptomi televízióadások az ő nevéhez kötődnek. 1970–1981 között miniszterelnök-helyettes és tájékoztatási miniszter 1974-ig.

²⁸⁷ Mahmúd Junisz (1911–1976) mérnök, a Szezei-csatorna Hatóság elnöke 1957. július 10. és 1965. október 10. között.

j) Válaszul a szeptember 11-i angol–francia nyilatkozatra, Omar Lutfi,²⁸⁸ Egyiptom ENSZ küldötte kommunikét adott át a sajtónak, miszerint a francia és angol kormány magatartása igen kritikus helyzetet teremtett. (155. sz. melléklet.)

k) Anglia és Franciaország levelet küldtek a Biztonsági Tanács elnökéhez,²⁸⁹ melyben panaszt emeltek Egyiptom ellen a szuezi problémával kapcsolatban.

Szeptember 13.

a) Nasszer a *Daily Herald*²⁹⁰ tudósítójának adott interjúbán kijelentette, hogy Egyiptom minden körülmények között biztosítani fogja a csatorna forgalmának zavartalanságát. Ezután hangsúlyozta, hogy bárkivel hajlandó szabadon tárgyalni a szuezi kérdésben. Kijelentette, hogy Menzies feltétel nélküli kapitulálást kért Egyiptomtól és ugyanakkor a Nyugat gazdasági intézkedéseket tett Egyiptom ellen és a francia csapatokat Ciprusra rendelték, hogy azokkal szorítsák rá Egyiptomot a nyugati feltételek elfogadására. (156. sz. melléklet.)

b) Egyiptom szeptember 12-i dátummal jegyzéket küldött Dag Hammarskjöldnek és az ENSZ minden tagországának, melyben közölte, hogy a Nyugat nyomására a csatorna francia, angol, holland, norvég- és olasz révkalauzai beszüntetik munkájukat. A jegyzék szerint Egyiptom megtette a szükséges intézkedéseket a forgalom biztosítására. Mégis, ha valamilyen fennakadás következne be, azért azokat terhelné a felelősség, akik ezt a helyzetet megteremtették. (157. sz. melléklet.)

c) Egyiptom Washingtoni nagykövete közölte Dulles-szel az egyiptomi kormány sürgős üzenetét, miszerint a „Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó terv agresszió Egyiptom szuverenitása ellen. Ha az USA háborút akar – mondja a nyilatkozat –, akkor támogathatja ezt a tervet, de ha békés megoldást akar, akkor el kell, hogy vesse azt. (158. sz. melléklet.)

d) Az angol alsóház ülésén Selwyn Lloyd elmondotta, hogy a kormány nem hajlandó semmilyen kompromisszumra a csatorna kérdésében és nem engedheti meg, hogy Egyiptom ellenőrizze a csatornát. A „Csatornát Használók Szövetségéről” kijelentette, hogy annak tevékenységét Egyiptom nem akadályozhatja meg, mivel az 1888-as konvenció értelmében minden ország hajóinak meg van az áthaladási joguk. Alfred Robens volt munkáspárti miniszter Selwyn Llyodnak válaszolva rámutatott,

²⁸⁸ Omar Lutfi (1908–1963) egyiptomi diplomata, ENSZ-képviselő.

²⁸⁹ 1956 szeptemberében a Biztonsági Tanács elnöki posztját Emilio Núñez Portuondo (1898–1978) kubai politikus töltötte be, aki országát 1952–1958 között képviselte az ENSZ-ben. 1958. március 6. és március 12. között Kuba miniszterelnöke is volt.

²⁹⁰ A kérdéses időpontban több *Daily Herald* című napilap is volt. Ebben az esetben vélhetőleg az 1912 és 1964 között Londonban megjelent napilapról van szó, amely 1964-ben beolvadt a *The Sun*-ba.

hogy a szuezi problémát csak tárgyalásokkal lehet megoldani olyan módon, amely Egyiptom számára is elfogadható. A nemzetnek több mint a fele ellenzi az erő igénybe vételét – mondotta. Az Eden által ismertetett szövetség csak akkor tudna elérni valamilyen célt, ha az az Egyiptommal való együttműködés elvén alapulna. Gaitskell újra felszólalt a vitában és újra követelte, hogy a kormány tegyen olyan nyilatkozatot, hogy nem fordul az erő alkalmazásához. Az Eden-kormány a bizalmi szavazás során 319 szavazattal 243 ellenében bizalmat kapott. Attle, volt munkáspárti miniszterelnök a Lordok Házában kijelentette, hogy a kormány politikája súlyosan veszélyezteti a békét és az egész Közel-Keletet Anglia ellen fordítja. Az angol kommunista párt főtitkára²⁹¹ levelet intézett a Munkáspárthoz annak érdekében, hogy a két párt között kezdjenek tárgyalásokat, hogy közös kampányt indítsanak Angliának a tory kormánytól való megszabadítására, amely az országot a háború szakadékára vitte.

Az angol lapok többsége ellenségesen fogadta Eden beszédét. A *Manchester Guardian* hangsúlyozza, hogy Eden politikája csakis kudarchoz vezethet. A *News Chronicle*²⁹² kiemeli, hogy Eden szerdai beszéde még nehezebbé tette a tárgyalások útján való rendezést. A *Times* rámutat arra, hogy az alsóház teljesen kettészakadt. (159. sz. melléklet.)

e) Dulles közvetlenül az egyiptomi üzenet vétele után tartotta sajtókonferenciáját, melyen kijelentette, hogy az USA a szuezi kérdés békés megoldására törekszik és nincs szándékában háborúba sodródni, ha Egyiptom nem működik együtt a „Szuezi Csatornát Használók Szövetségével”, akkor az USA nem a fegyverekhez fordul, hanem hajóit a Jóreménység-foka felé irányítja. Hozzátette, hogy a kormány szükség esetén megvizsgálja annak lehetőségét is, hogy dollár-kölcsönnel támogassa azokat a baráti országokat, amelyek nem képesek viselni a hosszabb hajóúttal járó magasabb költségeket. (160. sz. melléklet.)

f) Nehru az indiai parlament ülésén kijelentette, hogy Egyiptom legutóbbi javaslata megnyitotta az utat a rendezés felé. Az Eden által ismertetett terv megvalósítása nagyon veszélyes lenne, mivel a terv elzárja az utat a további tárgyalások elől és arra mutat, hogy az angolok kényszer útján akarják elérni a rendezést. (161. sz. melléklet.)

g) A Szovjetunió, India, Csehszlovákia, Német Demokratikus Köztársaság, Ceylon, Jugoszlávia, Libanon, Jordánia és Irak is elfogadta, hogy részt vesz a szeptember 10-i egyiptomi jegyzékben javasolt konferencián. (162. sz. melléklet.)

²⁹¹ Harry Pollitt (1890–1960) brit szakszervezeti vezető, 1929-től 1956-ig (rövid megszakítással) Nagy-Britannia Kommunista Pártjának főtitkára volt.

²⁹² Helyesen: *The News Chronicle*.

Szeptember 14.

a) Nasszer mexikói újságírók kérdéseire válaszolva kijelentette, hogy a latin-amerikai országok támogatják Egyiptomot, mivel ezen országok harca hasonlít Egyiptom törekvéseihez, továbbá, mert Egyiptom ellenségei ugyanazok, mint a latin-amerikai népek ellenségei. (163. sz. melléklet.)

b) Hírek szerint, hamarosan sor kerül a három nyugati nagyhatalom külügyminisztereinek találkozójára Londonban. Ezt egy újabb londoni konferencia fogja követni. A konferencián a „Csatornát Használók Szövetségének” létrehozásáról lesz szó. Selwyn Lloyd ezzel kapcsolatban Franciaország, a skandináv országok, valamint a bagdadi paktum országainak londoni nagyköveteivel tárgyalt. Az angol Minisztertanács ülésén szintén ezzel a tervvel foglalkozott. (164. sz. melléklet.)

c) Vidéki lapvélemények szerint a „Csatornát Használók Szövetségének” létrehozása elkerülhetetlenül egy azonnali konfliktust vonna maga után. A norvég lapok szerint, a norvég közvélemény ellenzi az erőszak alkalmazását s az a véleménye, hogy tárgyalásokon alapuló megoldást kell találni. A stockholmi lapok szerint az angol–francia tervet nem lehet másnak minősíteni, mint provokációnak. Hírek szerint, a skandináv országok külügyminiszterei értekezletet tartanak, melyen összeegyeztetik magatartásukat. (165. sz. melléklet.)

d) Az indiai Minisztertanács ülése után közölték, hogy a szuezi-üggyel kapcsolatban Nehru 15-én tárgyalni fog a Colombo-országok delhii képviselteinek vezetőivel. (166. sz. melléklet.)

e) A japán külügyminiszter²⁹³ kijelentette, hogy kormánya jelenleg az egyiptomi és az angol jegyzékek tanulmányozásának befejezéséig nem foglal állást a szuezi kérdésben.

f) Egyiptom bonni nagykövete²⁹⁴ jegyzéket adott át a nyugat-német Külügyminisztériumnak, melynek tartalma hasonló ahhoz, mint amit Dullesnek küldtek.

g) A líbiai Minisztertanács ülést tartott a szuezi kérdéssel kapcsolatban, mely után a líbiai miniszterelnök kijelentette, hogy Líbia továbbra is támogatja Egyiptomot.

h) A szír Minisztertanács is ülést tartott, melyen az Eden beszéde után kialakult helyzetet vizsgálta meg. A miniszterelnök kijelentette, hogy az Eden-terv súlyosan sérti Egyiptom szuverenitását és az egyetlen helyes út az új helyzetben az Egyiptom által javasolt széleskörű konferencia megtartása. (167. sz. melléklet.)

²⁹³ Japán külügyminisztere ekkor Sigemicu Mamoru (1887–1957) volt, aki a második világháború alatt 1943–1945 között kisebb megszakításokkal szintén ellátta ezt a posztot. Utóda Kishi Nobouske (1896–1987), aki 1956. december 23. és 1957. július 15. között vezette a japán Külügyminisztériumot.

²⁹⁴ Egyiptom bonni nagykövete 1955–1958 között Ahmed Galál ed-Dín Abder-Rázek volt.

i) A libanoni kormány kairói nagykövetén keresztül üzenetet küldött Nasszerhez, miszerint a libanoni kormánynak az a véleménye, hogy az Egyiptom által javasolt konferencia a legjobb eszköz a válság megoldására. (168. sz. melléklet.)

j) Eddig 20 ország fogadta el az egyiptomi javaslatot.²⁹⁵ (Felsorolást lásd: 169 sz. mellékletben.)

Szeptember 15.

a) Nasszer beszédet mondott az új repülőtisztek avatási ünnepségén. Beszédében ismertette a Nagy-gát finanszírozására vonatkozó ajánlat visszavonásának időpontjától eltelt eseményeket, különös tekintettel a nyugati nagyhatalmak magatartására. Különösen támadta Selwyn Lloyd magatartását, aki a volt Csatorna Társaság igazgatójával dolgozta ki azt a tervet, mely a csatorna forgalmának megbénítását szolgálja azzal, hogy a külföldi révkalauzokat visszahívták. Kiemelte, hogy az egyiptomi és görög révkalauzok jó munkája meghiúsította azt az Egyiptom-ellenes kísérletet. Ezután rámutatott az USA állásfoglalásának ellentmondásosságára, majd élesen bírálta a „Szezei Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó tervet, melyről kijelentette, hogy ez eszköz a háború kirobbantására. Beszéde végén Egyiptom katonai felkészültségéről és elszántságáról szólt, mellyel kész szembeszállni minden támadóval, Egyiptom szuverenitásának megvédése érdekében. (170. sz. melléklet.)

b) Egyiptom londoni nagykövetsége kommunikét tett közzé, melyben elítéli az angol kormányt, mivel az előre megfontolt szándékkal, a szokottnál jóval több hajót küldött a csatornához, hogy a mostani helyzetet annak bebizonyítására használja fel, hogy a csatorna egyiptomi révkalauzai képtelenek biztosítani a zavartalan közlekedést. A csatorna történetében először, 50 hajó haladt át egy nap alatt a csatornán. (171. sz. melléklet.)

c) 15 szovjet és 4 jugoszláv révkalauz érkezett Egyiptomba, akik 2 nap múlva már dolgozni fognak a csatornán. (172. sz. melléklet.)

d) Egyiptom tájékoztatta Indiát arról az elhatározásáról, hogy a „Szezei Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó nyugati tervvel kapcsolatban panasszal fordul a Biztonsági Tanácshoz.

e) Nehru, Menon, valamint Burma, Ceylon, Pakisztán és Indonézia delhii dipl. [diplomáciai] képviselői vezetőinek részvételével megbeszélés zajlott le Delhiben, melyen az indiai miniszterelnök ismertette a szezei helyzetet. Megfigyelők szerint India hajlik afelé, hogy az ügyét vigyék az ENSZ elé.

²⁹⁵ A következő országok fogadták el az egyiptomi javaslatot: Afganisztán, Albánia, Csehszlovákia, India, Jugoszlávia, Kínai Népköztársaság, Libanon, Magyarország, Német Demokratikus Köztársaság, Pakisztán, Szíria és Szovjetunió.

f) Nehru személyes üzenetet küldött Edennek, Dulles-nek és Selwyn Lloydnek, melyben tiltakozott a „Szezei Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó terv ellen.

g) Hírek szerint, az Arab Liga Tanácsának szeptember 17-én kezdődő értekezlete felhívással fordul majd a különböző országokhoz és közli, hogy a „Szezei Csatornát Használók Szövetségében” való részvételt a Liga 9 tagországa ellenzi, agressziós cselekedetnek tekint, mely sérti az arab országok szuverenitását és szemben áll az ENSZ alapokmányának elveivel.

h) Szudán hivatalosan közölte, hogy elfogadja az Egyiptom által javasolt konferencián való részvételt. A lapok megjegyzik, hogy Szudán támogatja azt a javaslatot, hogy az ügyet vigyék az ENSZ elé.

i) Mao Ce-tung, a Kínai Kommunista Párt VIII. kongresszusán mondott beszédében kitért a szezei helyzetre és teljesen törvényesnek ismerte el az államosítást, továbbá kijelentette, hogy a népi Kína tiltakozik a probléma minden olyan megoldása ellen, mely sértené Egyiptom szuverenitását, vagy erő alkalmazását venné igénybe Egyiptom ellen.

j) Selwyn Lloyd angol külügyminiszter Párizsba utazott és találkozott Pineauval.

k) Az *Ahram* c. [című] lap londoni és washingtoni levelezői szerint a közeli londoni találkozón éles vitára fog sor kerülni Dulles és Eden között, mivel Eden megelőzte az előbbi a „Szezei Csatorna Használók Szövetségére” vonatkozó terv bejelentésében, valamint mert az USA nem szolidarizál megfelelően Angliával és Franciaországgal, továbbá, mivel Dulles kijelentette, hogy a problémát az ENSZ elé kell vinni. Politikai körök véleménye szerint Dulles javasolni fogja, hogy Egyiptom a terv szerinti társaság megalakítása esetén is kapja meg a csatornán való áthaladás díját.

l) A svéd, norvég és dán külügyminiszterek értekezlete szerint az ENSZ az a hely, ahol a szezei problémát meg kell oldani. Svéd hivatalos körök véleménye szerint a skandináv országok idegenkedve fogadták az új londoni javaslatokat. Hírek szerint Svédország nem kíván részt venni az újabb londoni konferencián.

m) Japán elvileg elfogadta az új londoni konferencián való részvételt, de nem mindenben ért egyet a „Szezei Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó elgondolásokkal.

n) A pakisztáni kormány szóvivőjének kijelentése szerint az a tény, hogy Pakisztán támogassa a Dulles-tervet, még nem kötelezi a kormány arra, hogy a „Szezei Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó tervet elfogadja.

o) A magyar Külügyminisztérium szóvivője nyilatkozatban bírálta a „Szezei Csatornát Használók Szövetsége” létrehozására vonatkozó Eden-tervet. (176. sz. melléklet).

Szeptember 16.

a) Abdalláh Halíl szudáni miniszterelnök megbeszélést tartott az ellenzéki Iszmáil al-Azhari volt miniszterelnökkel, a Nemzeti Unionista Párt vezetőjével, továbbá Bábker Avadalláh-val,²⁹⁶ a parlament elnökével. A megbeszélés végén a kormány szóvivője közölte, hogy Egyiptom támogatásának kérdésében teljesen megegyezik a kormány és az ellenzék álláspontja. Ezzel egyidőben a Minisztertanács kommunikét adott ki, melyben hivatalosan közölték, hogy Szudán teljes mértékben támogatja Egyiptomot a szuezi kérdésben. A nyilatkozat szerint a kérdést az ENSZ volna hivatalosan eldönteni. (174. sz. melléklet.)

b) Egyiptomban érkezett Cheikh Ibrahim Soliman szaúd-arábiai államminiszter. Újságíróknak kijelentette, hogy Szaúd-Arábia támogatja Egyiptom újabb lépéseit a szuezi problémával kapcsolatban.

c) Mohammed Naím Hán,²⁹⁷ afgán külügyminiszter és miniszterelnök-helyettes kijelentette, hogy a „Szuezi Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó elgondolások mélyen sértik Egyiptom nemzeti érdekeit és szuverenitását. A problémát imperialista módszerekkel nem lehet megoldani – mondotta.

d) Krisna Menon elindult Kairóba. Indulása előtt újságírók azon kérdésére, hogy India elfogadja-e az egyiptomi meghívást, azt felelte, hogy az egyiptomi jegyzékben nincs lekonkretizálva az értekezlet időpontja, viszont a jegyzék egy új elgondolást ad a probléma megoldására, melyet India kedvezően fogad.

e) A *Reuters*²⁹⁸ szerint eddig 10 ország fogadta el a 3 nyugati nagyhatalom meghívását a szeptember 19-i londoni konferenciára. Ezen szeptember 19-i londoni konferenciára, ezen országok azzal a fenntartással mennek Londonba, hogy nem kötelezték el magukat a „[Szuezi] Csatornát Használók Szövetségébe” való belépésre. Ezek: Ausztria, Dánia, Olaszország, Japán, Norvégia, Pakisztán, Irán, Svédország, Nyugat-Németország, Hollandia. A következő 5 ország még nem válaszolt a meghívásra: Etiópia, Új-Zéland, Portugália, Spanyolország, Törökország.

f) A skandináv országok külügyminiszterei értekezletének kommunikéje szerint a szuezi problémát az ENSZ elé kell vinni. Ezen országok elfogadták a 19-i londoni konferencián való részvételt, de tartózkodtak attól, hogy előre adjanak biztosítékot arra vonatkozólag, hogy részt vesznek a „Szuezi Csatornát Használók Szövetségében”.

²⁹⁶ Bábker Avadalláh (1917–?) szudáni arab politikus, 1954–1957 között a szudáni parlament elnöke.

²⁹⁷ Szardár Mohammed Naím Hán (1911–1978) afgán politikus, 1953–1963 között külügyminiszter volt.

²⁹⁸ A *Reuters* londoni székhelyű hírügynökség, amelyet a német Paul Julius Reuter alapított 1851-ben.

g) Abdel-Halek Haszúna, az Arab Liga főtitkára fogadta Pakisztán kairói ügyvivőjét.²⁹⁹ Az ügyvivő újságíróknak kijelentette, hogy Pakisztán állandóan az arab országok mellett van, de különösen a szuezi kérdésben. Hozzátette, hogy Pakisztán hivatalosan közölte Egyiptommal, hogy a szeptember 10-i jegyzékben említett meghívást elfogadja. A Pakisztáni Nép Párt³⁰⁰ határozatba foglalta, hogy támogatja Egyiptomot a csatorna államosításának kérdésében.

h) Lilliacus,³⁰¹ baloldali munkáspárti képviselő egy nagyszabású békegyűlésen kijelentette, hogy a Munkáspárt visszautasítaná a kormánnyal való együttműködést, ha az fegyveres erőt vesz igénybe a szuezi ügy rendezésében.

i) Nyugat-Németország kairói nagykövete konzultációra Bonnba utazott.

j) Az Arab Liga Tanácsának holnap nyíló ülésére Egyiptomba érkezett a szír, jordán és az iraki küldöttség.

k) A Szakszervezeti Világszövetség prágai főtitkársága³⁰² táviratot küldött az egyiptomi szakszervezeti kongresszus főtitkárságához. A távirat szerint a Szakszervezeti Világszövetség felhívja a világ összes szakszervezeteit, hogy támogassák Egyiptomot az imperialista háborús fenyegetés ellen.

l) Hírek szerint, a közeljövőben Nasszer elnökletével összeülnek Kairóban az arab országok vezérkari főnökei.

m) A Szovjetunió nyilatkozatot adott ki a szuezi kérdéssel kapcsolatban, melyben elítéli a nyugati nagyhatalmak magatartását és értékeli a helyzetet.

Szeptember 17.

a) Az egyiptomi kormány jegyzéket küldött a Biztonsági Tanács elnökéhez, melyben javasolja, hogy a szuezi probléma megoldására Egyiptom és még 8 ország részvételével alakítsanak egy tárgyalási testületet. A jegyzék leszögezi, hogy a szeptember 10-i egyiptomi meghívásra eddig 21 ország adott pozitív választ, majd élesen

²⁹⁹ A pakisztáni nagykövetség ügyvivője 1956-ban Tajjib Huszein volt.

³⁰⁰ 1956-ban Pakisztánban nem létezett a Pakisztáni Nép Párt. A Pakisztáni Néppártot, a balközép iszlám szocialista politikai csoportosulást 1967. november 30-án alapították meg. 1956-ban a pakisztáni politikai életben a következő pártok bírtak jelentőséggel: Muzulmán Liga, Egyesült Front, Avami Muzulmán Ligája és a Pakisztáni Nemzeti Kongresszus.

³⁰¹ Helyesen: Konni Zilliakus (1894–1967) angol munkáspárti képviselő, ismert volt szélsőséges, Moszkva-barát állásfoglalásairól.

³⁰² Az 1945. október 3-án Párizsban megalapított, szovjet befolyás alatt álló Szakszervezeti Világszövetséget 1951-ben a francia hatóságok felforgató tevékenységgel vádolták, így annak székhelyét Bécsbe telepítették át. Az osztrák hatóságok 1956-ban viszont „Ausztia semlegességének veszélyeztetése miatt” tiltották meg a bécsi iroda működtetését. Ettől kezdve a Szakszervezeti Világszövetség székhelye Prága volt.

elítéli a „[Szuezi] Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó tervet. (Teljes szöveget lásd a 176. sz. mellékletben.)

b) Nasszer fogadta Kiszeljov szovjet nagykövetet.

c) Krisna Menon tárcanélküli indiai miniszter megérkezett Kairóba. Nasszer a nap folyamán két esetben hosszasan tárgyalt vele. Hírek szerint Menon újabb javaslat kérdésében tárgyal Nasszerrel, majd Londonba megy, ahol ugyanerről a kérdésről fognak megbeszélést folytatni.

d) Nehru jegyzéket küldött az USA-nak és Angliának, melyben felhívja ezen országok figyelmét, hogy a „Szuezi Csatornát Használók Szövetségének” létrehozása igen súlyos helyzetet teremtett. Eisenhower és Eden Nehrunak válaszolva leszögezték, hogy végrehajtják a szövetség megalakítására vonatkozó tervet.

e) Összeült az Arab Liga Politikai Bizottsága. Az ülésen a nyugati nagyhatalmak magatartását és annak következményeit tárgyalták.

f) Szíria és Libanon jegyzéket küldött a Biztonsági Tanácshoz, melyben felhívja annak figyelmét a ciprusi csapatösszevonással kapcsolatban kialakult súlyos helyzetre. (177. sz. melléklet.)

g) Albánia is elfogadta az egyiptomi kormány javaslatát.

h) Minden meghívott ország elfogadta a londoni konferencián való részvételt. Lapvélemények szerint az eredeti terv nagy változásokon fog keresztülmenni, mivel a legtöbb ország fenntartással fogadta el a részvételt. Hírek szerint, Dulles egy póttervet is kidolgozott, melyek előterjesztésére akkor kerül sor, ha a résztvevők megvalósíthatatlannak tartják az eredeti elgondolást. (179. sz. melléklet.)

i) Dulles kijelentette, hogy az USA-nak az a közleménye, hogy szükség esetén kölcsönt ad azoknak az országoknak, melyeknek hajói megkerülik a Szuezi-csatornát, nem jelentheti azt, hogy az USA a csatorna bojkottálására szólítaná fel ezen országokat. (179. sz. melléklet.)

j) A spanyol külügyminiszter³⁰³ nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy Spanyolország részvétele a londoni konferencián nem jelent egyben kötelezettséget arra, hogy csatlakozik az Eden-tervhez. Kiemelte, hogy a londoni konferencián nemcsak az angol-francia tervről lesz szó, hanem az egyiptomi javaslatról is. (180. sz. melléklet.)

k) A pakisztáni külügyminiszter közölte, hogy Pakisztán a londoni konferencián olyan magatartást fog tanúsítani, mely a probléma igazságos és békés megoldását célozza. (181. sz. melléklet.)

l) Gaitskell javasolta, hogy hozzák létre az ú.n. „[Szuezi] Csatornát Használók Bizottságát”, melyet azzal bíznanak meg, hogy Egyiptommal érdemi tárgyalásokat folytasson.

³⁰³ Alberto Martín-Artajo (1905–1979) spanyol politikus, 1945–1957 között külügyminiszter volt.

Szeptember 18.

a) Dulles, Selwyn Lloyd és Pineau három esetben tartottak megbeszélést. Pineau Londonba érkezésekor kijelentette, hogy ha Egyiptom akadályozza a nyugati terv megvalósulását, az igen súlyos következményeket vonhat maga után. A spanyol külügyminiszter kijelentette, hogy az egyiptomi álláspontot fogja támogatni a londoni konferencián; Az olasz külügyminiszter annak a reménynek adott kifejezést, hogy sikerül Londonban olyan új javaslatokat kidolgozni, mely alapul szolgálhat az egyiptomi kormánnyal való megegyezéshez. Az ausztrál kormány támogatja a nyugati tervezetet. (182. és 182/a. sz. melléklet.)

b) Nasszer fogadta Taufik esz-Szuveidi,³⁰⁴ volt iraki miniszterelnököt, továbbá az etióp nagykövetet és a pakisztáni ügyvivőt.

c) Az Arab Liga Politikai Bizottsága határozatot hozott, amelyben elítéli a „Szezei Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó tervet és teljes mértékben támogatja Egyiptom magatartását. (183. sz. melléklet.)

d) A szír miniszterelnök sajtókonferenciát tartott, melyen újra megerősítette, hogy Szíria támogatja Egyiptomot, mivel a csatorna ügye éppúgy vonatkozik Szíriára, mint Egyiptomra. (184. sz. melléklet.)

e) Aszhari volt szudáni miniszterelnök kijelentette, hogy a szezei problémával kapcsolatban Szudán nem hoz semmiféle határozatot az Egyiptommal való konzultálás nélkül. Abdalláh Halíl szudáni miniszterelnök kijelentette, hogy ha a helyzet megkívánja, azonnal Kairóba utazik és ott konzultálni fog.

f) Nasszer újabb megbeszélést folytatott Krisna Menonnal.

Szeptember 19.

a) Megkezdte tanácskozását a második londoni konferencia. A nap folyamán két ülést tartottak, Selwyn Lloyd üdvözlő beszéde után a svéd, az iráni és a spanyol küldöttek javasolták, hogy új alapokon kezdjenek tárgyalásokat Egyiptommal. Dulles miután a „Szezei Csatornát Használók Szövetségére” vonatkozó tervet méltatta, aláírta, hogy a jövőbeni tárgyalások alapja továbbra is a 18 ország által elfogadott deklaráció lesz. Ezután, Dánia küldötte javasolta, hogy az ENSZ elé kell vinni a kérdést. A szövetséggel kapcsolatban kijelentette, hogy Egyiptom mindenképpen visszautasítja az azzal való együttműködést. A pakisztáni küldött szerint el kell vetni a „Szezei Csatornát Használók Szövetségének” a tervét és közvetlen tárgyalásokat kell kezdeni Egyiptommal és meg nem egyezés esetén a Biztonsági Tanácshoz for-

³⁰⁴ Taufik esz-Szuveidi (1892–1968) iraki politikus. Több alkalommal volt rövid időre Irak miniszterelnöke.

dulni. Az ausztrál küldött helyeselte a szövetségre vonatkozó tervet. Olaszország képviselője azért találja jónak a szövetség tervét, mert az amellet, hogy védi a használók jogait, alapot ad az Egyiptommal való közvetlen tárgyalásokhoz. A norvég küldött szerint Egyiptommal kell tárgyalni a kérdésről. A japán küldött több kérdésre kért felvilágosítást, melyre, Dulles válaszolt. Ezután Pineau és Selwyn Lloyd a szövetség terve mellett foglaltak állást, majd a nyugat-német külügyminiszter³⁰⁵ is támogatja azt. (185. sz. melléklet.)

b) Bulgaryin kijelentette, hogy a szovjet kormány kész részt venni a szuezi kérdéssel kapcsolatos olyan értekezleten, melyen India, Egyiptom, Franciaország, Anglia, az USA és a Szovjetunió államfői vennének részt. (186. sz. melléklet.)

c) Az egyiptomi Minisztertanács rendkívüli ülésén foglalkozott a szuezi problémával.

d) Nasszer több arab külügyminiszterrel tárgyalt. (187. sz. melléklet.)

e) Az Arab Liga főtitkára megküldte az ENSZ-nek az Arab Liga Politikai Bizottságának határozatait.

f) Menon Fauzi külügyminiszterrel és Ali Szabrival tárgyalt.

g) Az arab országok népi szervezeteinek és politikai pártjainak képviselői Damaszkuszban konferenciát tartottak, melynek határozatai felhívják az arab országokat, hogy kezdjék meg a lakosság katonai kiképzését acélból, hogy bátran szembenézzenek az imperialista veszéllyel. (188. sz. melléklet.)

h) Hírek szerint, Lengyelországból, a Német Demokratikus Köztársaságból és az USA-ból érkeznek révkalauzok a csatornához.

i) Huszein Aziz, a Külügyminisztérium államtitkára fogadta azon országok kairói diplomáciai képviselteinek vezetőit, akik részt vesznek a londoni konferencián és tudatta velük, hogy Egyiptom elveti a vita alatt lévő szövetségre vonatkozó nyugati tervet, mivel annak megvalósulása súlyosan sértené Egyiptom szuverenitását.

Szeptember 20.

a) A második londoni konferencia második napján kidolgozták a „Szuezi Csatornát Használók Szövetségének” létrehozásáról szóló okmányt, melyet 21-én, a konferencia utolsó napján hoznak nyilvánosságra. Lapvélemények szerint komoly nézeteltérések vannak a résztvevő országok képviselői között. (189. sz. melléklet.)

b) Chou-En Lai [Csou En-laj] a Népi Kongresszus állandó bizottságának 46-ik ülése előtt mondott beszédében kijelentette, hogy a szuezi kérdésben Kína visszautasít minden nyugati kísérletet, amely sérti Egyiptom szuverenitását. Kiemelte, hogy

³⁰⁵ Heinrich von Brentano di Tremezzo (1904–1964) nyugat-német kereszténydemokrata politikus, 1955 és 1961 között külügyminiszter volt.

a népi Kína nem nézné tétlenül az Egyiptom elleni fegyveres intervenciót. (A beszéd teljes angol és kivonatos francia nyelvű szövegét lásd: 190. sz. mellékletben.)

c) Nasszer fogadta Krisna Menont.

d) Hírek szerint, szeptember 26. körül Eden és Selwyn Lloyd Franciaországba látogat.

Szeptember 21.

a) Végetért az ú.n. második londoni konferencia, mely 7 pontból álló nyilatkozatot dolgozott ki és ugyancsak elkészítette a „Szezi Csatornát Használók Szövetségének” [Sic!] vonatkozó tervet. A [„Szezi] Csatornát Használók Szövetségéhez” eddig az USA, Anglia és Olaszország csatlakozott. Pineau kijelentette, hogy Franciaország egyenlőre nem csatlakozik a szövetséghez, mivel az lényegesen eltér az eredeti elgondolástól. A francia Minisztertanács rendkívüli ülése fog döntést hozni, ebben a kérdésben. A konferencián résztvevő országoknak egy héten belül kell válasszaniuk, hogy részt vesznek-e a társaságban. (191. sz. melléklet.)

b) Shigemitsu³⁰⁶ japán külügyminiszter kijelentette, hogy japán csak akkor fogadja el a második londoni konferencia határozatait, miután azt Egyiptom is elfogadta. (192. sz. melléklet.)

c) Az angol Külügyminisztérium szóvivője közölte, hogy az angol kormány véleménye szerint gyorsan közeleg az a pillanat, amikor az ENSZ segítségét fogják igénybe venni a szezi probléma rendezésében.

d) Az *ANSA* szerint, a hajózással foglalkozó olasz hivatalos köröket sokat foglalkoztatja az a probléma, hogy abban az esetben, ha különböző országok hajói a Jóreménység-foka felé veszik útjukat, az komolyan fogja veszélyeztetni számos olasz kikötő forgalmát. (198. sz. melléklet.)

e) Menon újabb megbeszélést folytatott Nasszerrel. Másfél órán keresztül tárgyalt Kiszeljov szovjet nagykövettel is. A megbeszélésen a második londoni konferencia eredményeit és Bulganyin elvtárs javaslatát tanulmányozták.

f) Nasszer hosszasan tárgyalt Amer hadügyminiszterrel és Ali Szabrival.

g) Hét amerikai révkalauz kapott útlevelet, hogy Egyiptomba utazzon – közli az USA Külügyminisztériuma.

h) A szír külügyminiszter elutazott Egyiptomból. Elutazása előtt tett nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy megghiúsulnak azok az imperialista kísérletek, melyek azt célozzák, hogy megbontsák az arab országok összefogását.

³⁰⁶ Helyesen: Sigemicu Mamoru.

Szeptember 22.

a) Nasszer elnök, Ali Szabri és Anvar Szadat³⁰⁷ kíséretében Szaúd-Arábiába utazott, ahol kétnapos tárgyalásra kerül sor a szaúdi király, Kowatly szír elnök és Nasszer között. 24-én Nehru is Szaúd-Arábiába megy, néhánynapos látogatásra. Jordán politikai körökből származó hírek szerint, hamarosan sor kerül az arab államfők találkozására. A mostani hármass megbeszélés erre a kérdésre is ki fog térni. (194. sz. melléklet.)

b) A francia Minisztertanács ülést tartott a második londoni konferencia határozataival kapcsolatban. A Minisztertanács Pineau álláspontját elfogadva elhatározta, hogy csak fenntartással csatlakozik a „Szezi Csatornát Használók Szövetségéhez”. Franciaország kitart a csatorna nemzetközi ellenőrzésének elve mellett, melyet az első londoni konferencián határoztak el. A Minisztertanács meglepéssel állapította meg, hogy Anglia és Franciaország jól együttműködik a szezi-kérdésben. Hírek szerint több francia miniszter lemondással fenyegetődött, ha a kormány fenntartás nélkül elfogadja a „Szezi Csatornát Használók Szövetségében” való részvételt. (195. sz. melléklet.)

c) A francia sajtó hidegen fogadta a „Szezi Csatornát Használók Szövetsége” átdolgozott tervezetét. [A] *Combat*³⁰⁸ szerint, ez egy jövő nélkül[i] szervezet lenne. A *France Soir*³⁰⁹ azt írja, hogy a második londoni konferencia kudarcát különösen súlyos krízist hozott létre mind a nyugati koalícióban, mind a francia kormányban és parlamentben, továbbá, hogy az élénk neheztelést váltott ki Franciaországban, Anglia irányában. (196. sz. melléklet.)

d) Eden angol miniszterelnök hivatalosan meghívta a 15 ország képviselőit a harmadik londoni konferenciára, melyre október elsején kerül sor. A konferencia nagyköveti síkon folyik le, melyen a „Szezi Csatornát Használók Szövetségével” kapcsolatos terv realizálásának technikai kérdéseit beszélik meg.

e) Az *Ahram* londoni diplomáciai körök véleménye alapján közli, hogy a második londoni konferencia több olyan eredményt hozott, mely kedvező Egyiptomba: [Egyiptomnak]:

1. Az egyiptomi Csatorna Társaság révkalauzainak engedték át, hogy a [„Szezi” Csatornát Használók Szövetségébe” tartozó országok hajóit átvezessék a csatornán.

³⁰⁷ Mohamed Anvar Szadat (1918–1981) arab politikus, katonatiszt, a Szabad Tisztek Mozgalmának tagja és Nasszer bizalmasa. 1970–1981 között Egyiptom elnöke volt.

³⁰⁸ A *Combat* 1941. decemberben alapított francia napilap, a francia ellenállási mozgalom titkos lapja volt. Utolsó száma 1974. augusztusban jelent meg.

³⁰⁹ A *France Soir* 1944-ben alapított francia napilap. Az 1950-es években 1,5 millió példányban jelent meg, 2011-ben megszűnt.

2. Több ország – köztük Nyugat-Németország és Olaszország – közölte, hogy az áthaladási díjakat továbbra is Egyiptomnak fizetik.

3. Meghiúsult a Szezei-csatorna bojkottálásának gondolata.

4. Elkerülhetetlenné vált az, hogy az ügyet az ENSZ elé vigyék. Ebben a tárgyban Anglia hamarosan elküldi kérését

f) Gaitskell kijelentette, hogy csak két megoldási lehetőség van: vagy az ENSZ elé viszik a kérdést, vagy közvetlen tárgyalásokat kezdenek Egyiptommal. A fegyveres erő alkalmazásának nincs jogalapja – mondta.

g) Dulles Washingtonba érkezésekor kijelentette, hogy a második londoni konferencia kilátásba helyezte a szezei problémának az ENSZ elé vitelét.

h) Krisna Menon Kairóból Londonba utazott. Hírek szerint Washingtonba is el látogat.

i) A spanyol külügyminiszternek az a véleménye, hogy közvetlen tárgyalásokat kell kezdeni Egyiptommal és jelenleg nincs szükség arra, hogy az ENSZ elé vigyék az ügyet.

j) 11 révkalauz érkezett a csatornához Lengyelországból.

Szeptember 23.

a) Franciaország és Anglia levélben kérték a Biztonsági Tanácsot, hogy szeptember 26-án üljön össze a szezei kérdés megvizsgálására. Hírek szerint; Egyiptomot is meghívják az ülésre. A 26-i ülés csak előkészítő jellegű lesz és az érdemi, tárgyalásokra a harmadik londoni konferencia után kerül sor. Hivatalos angol hírek szerint, az érdemi vitákon több ország külügyminisztere is részt vesz. Anglia és Franciaország elgondolása szerint az első londoni konferencián előterjesztett tervet terjesztik majd az ülés elé, mely a csatorna nemzetközi ellenőrzését irányozta elő. Egyiptomi lapvélemények szerint ebben az esetben a Biztonsági Tanács ülése sem fog megoldást találni a kérdésben.

Az angol és a francia lapok helyeslik a kérdésnek a Biztonsági Tanács elé való vitelét. Az angol lapok utalnak arra, hogy itt az ideje annak, hogy angol kormány saját elgondolása alapján cselekedjék. Ezzel kapcsolatban támadják az USA Szezzel kapcsolatos magatartását, mely több esetben megakadályozta az angol elgondolás érvényesülését.

Az angol Külügyminisztérium szóvivője szerint Dulles tudott arról, hogy Anglia és Franciaország erre a lépésre készül és nem ellenezte azt. Azzal szemben több lap utal arra, hogy az USA nem támogatja ezt a lépést.

Egyiptom ENSZ küldötte, az angol–francia levél tudtul vétele után tárgyal Irán ENSZ küldöttjével,³¹⁰ aki a Biztonsági Tanács egyetlen tagja Közel-Keletről. (197 és 197/a. sz. melléklet.)

b) Nehru Szaúdi-Arábiába való indulása előtt kijelentette, hogy a csatorna egyiptomi, továbbá, hogy a szuezi válsággal kapcsolatos háborús veszély csökkenően van. (198. sz. melléklet.)

c) Krisna Menon megérkezett Londonba és kijelentette, hogy Nasszer kész a békés megegyezésre. Megjegyezte, hogy békés légkör uralkodik Egyiptomban és semmi-féle olyan óhajt nem tapasztalt, mely mérgesíteni akarná a helyzetet.

d) Abdel-Halek Haszúna, az Arab Liga főtitkára nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy a világ kezdi elismerni Egyiptom okos politikáját, mely elítéli a provokációs, agressziós és gazdasági háborús módszereket. (199. sz. melléklet.)

e) A szír sajtó és rádió a második londoni konferencia kudarcával kapcsolatban rámutat a nyugati nagyhatalmak közötti nézeteltérésekre és felhívja Franciaországot, hogy változtasson politikáján és igyekezzék keresni az arab országokkal való barátság szálait. (200. sz. melléklet.)

f) Nasszer táviratban köszönte meg az afgán királynak, hogy Afganisztán a szuezi kérdésben a kezdettől Egyiptom mellett foglal állást.

g) Dulles négy amerikai újságíró kérdéseire válaszolva kijelentette, hogy a szuezi kérdés által kiváltott háborús veszély csökkent, de nem tűnt el teljesen. Szerinte a „Szuezi Csatornát Használók Szövetségének” megalakítása egy jó gyakorlati bázist jelent egy ideiglenes megoldás megvalósításában.

Az angol–francia levéllel kapcsolatban megjegyezte, hogy ezt a lépést a második londoni konferencián elvben elfogadták. Hozzátette azonban, hogy ezt előnyösebbnek tartotta volna a „Szuezi Csatornát Használók Szövetségének” megalakulása utáni időkben megtenni. A továbbiakban jelentette, hogy ha Franciaország és Anglia fegyveresen avatkozna be – mint ahogy ez kérdéses volt egy bizonyos idővel ezelőtt –, akkor ez egy vég nélküli háborút vonna maga után, mely az indokinai esethez volna hasonló. (201. sz. melléklet.)

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

³¹⁰ Dzsálál Abdoh (1910–?) képviselte Iránt 1955–1959 között az Egyesült Nemzetek Szervezetében.

47.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külgügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök szerint
a nyugatiak fő célja az arab egység lazítása
1956. október 2.

4115

0119

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. X. 2

Diplomag Budapest

Nasszer következőket mondta csehszlovák követnek: [a] Biztonsági Tanácsnál [a] nyugatiak [a] 18 ország platformját igyekeznek elfogadtatni. Nem törekednek arra, hogy Biztonsági Tanács elítélő határozatot hozzon Egyiptom ellen. Egyiptom egyébként nem fogja tűrni, [hogya] francia és [az] angol hajók nem Egyiptomnak fizetik [a] csatornadíjat. Nyugatiak fő tevékenysége [az] arab egység megbontására irányul, királyokat azzal fenyegetik, hogy Nasszerrel való együttműködésük, [a] trónjuk[at] fenyegeti.

Feladás kelte: 1956. X. hó 2. nap 16. óra

Érkezés kelte: „ hó „ nap „ óra

Megfejtette: Bel-Ta X hó 2 nap 16.30 óra

Követség 164.

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

48.

Aláírás nélküli feljegyzés Zágor György kairói magyar követnek.

Jurij Vlagyimirovics Andropov budapesti szovjet nagykövet
javaslatára egy magyar külügyi vezető uzsonnán látta vendégül

Náfe Záde egyiptomi követet és feleségét

1956. október 3.

Zágor György

[részére]

Szeptember 28-án uzsonnán láttam vendégül lakásomon Náfe Záde egyiptomi követet és feleségét.

Láthatóan örültek a meghívásnak és hízelgett nekik, hogy lakásunkra hívtuk őket, mivel ebben a különösen baráti és meleg viszony kifejezésre juttatását látták. A követ észrevehetően fel kívánta használni ezt az intim együttlétet ahhoz, hogy ismertesse velem a bankátutalásokkal kapcsolatos és a Külügyminisztérium illetékes osztályvezetői által már ismert problémáját. Ezzel kapcsolatos előadásában két olyan körülmény volt, amelyet a külügyminisztériumi osztályvezetőktől az ügyről szóló ismeretéseikben nem hallottam. Ezek a következők:

1. A Nemzeti Bank illetékes tisztviselői készségének, illetve jóhiszeműségének hiányán múlt, hogy annakidején nem tudta felvenni a júliusra és további három hónapra szóló font sterling-átutalást. Ezek a tisztviselők nem akceptálták az általa előadottakat és ameddig érdeklődésükre Londonból megjött a válasz, addig elmúlt az a bizonyos határidő, ameddig az összegek folyósíthatók lettek volna. Az összes többi népi demokráciában az egyiptomi követek ilyenfajta akadékoskodással nem találkoztak. Ez az eset nem volt az első, amikor a Nemzeti Bank illetékes tisztviselői rosszhiszemű és barátságtalan magatartást tanúsítottak vele, illetve az egyiptomi követséggel szemben. A szóbanforgó tisztviselők egyike éppen a napokban utazott valamilyen hivatalos küldetésben Kairóba.

2. Itteni követi működése eleje óta, de különösképpen az utóbbi időben azt tapasztalja, hogy mindenhol a legszívélyesebben és barátságosabban viszonyulnak hozzá, minden kívánságát teljesítik és igyekeznek bebizonyítani Magyarország segítőkészségét Egyiptom iránt. Ilyen segítőkészségre volna gyakorlatilag szüksége a Nemzeti Bank vonalán abból a célból, hogy az egyiptomi fontot font sterlingre konvertálhassa, és ily módon biztosíthassa úgy saját, mint beosztottai megfelelő színvonalú életmódját (az Ostermann cégtől³¹¹ való vásárlások, stb, útján.) Megvan róla győ-

³¹¹ A bútorokat és háztartási cikkeket forgalmazó áruházláncot Fredi Ostermann alapította 1949-ben, a Németországi Szövetségi Köztársaságban.

zódve, hogy ha ezen kérésével Hegedüs elvtárs vagy pedig bármelyik más vezető pozíciójú személyhez fordult volna, úgy a kérdés máris elintézésre nyert volna, mivel ezek a vezetők minden kérését teljesítik. Viszont nem akarta a dologgal őket igénybe venni és így a Külügyminisztérium illetékes személyeit kérte fel az elintézésre, de eddig semmi eredménye ennek nem volt. Kairóból sürgetik a jelentést a követség pénzügyi problémáinak megoldásáról és ő rendkívül sajnálná, ha a kérelme el nem intézése esetén negatív tartalmú jelentést kellene Kairóba elküldenie, ugyanakkor, amikor a többi népi demokratikus országban működő kollegái mind kedvező megoldásról jelentettek.

Más témákról beszélgetve Tito szovjetuniói utazásával kapcsolatban kifejtette azt a nézetét, hogy a Biztonsági Tanács ülése előtt a szuezi kérdésben elfoglalandó állásfoglalás és követendő taktika kidolgozásáról van szó. Közölte azt is, hogy értesítést küldött Kairóba Bojti költségvetési főosztályvezető³¹² közeli odaérkezéséről és arra kérte az illetékeseket, hogy nyújtsanak neki támogatást a követségi épület problémájának megoldásában.

Budapest, 1956. október. 3.

MNL OL XIX-J-11-a 6. d.

³¹² Bojti János (1912–1982) diplomata. 1937-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1949-től a Külügyminisztérium munkatársa. 1950–1963 között főosztályvezető, 1963–1971 között külügyminiszter-helyettes, 1971–1975 között nagykövet Szófiában.

49.

Haszan Ragab, Egyiptom pekingi nagykövete
és a kínai pénzügyminiszter tárgyalása Egyiptom és a Kínai
Népköztársaság közötti gazdasági együttműködés lehetőségeiről
1956. október 20.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége

Peking

1956. október 20.

Haszan Ragab pekingi egyiptomi nagykövet úr látogatása Li Hsien Nien,³¹³ miniszterelnök-helyettes és pénzügyminiszter úrnál 1956. október 16-án.

A találkozó alkalmával említettem, hogy Egyiptom most azon munkálkodik, hogy az életszínvonal emelésének egyik eszközeként új iparágakat vezessen be, mint például a vas- és acélipart. Az utóbbi időben arról hallottunk, hogy az ehhez szükséges szén megtalálható Jemenben. Már ez előtt azt javasoltam a kínai külkereskedelmi miniszternek, hogy ennek kihasználásában Egyiptom, Kína és Jemen működjön együtt. Foszfát is van, melyből Egyiptom évente félmillió tonnát exportál.

Sajnálatos módon Egyiptom a foszfátot kövek formájában exportálja. Ezt a gyarmatosításkori politikát még mindig követjük. Ha azt a mennyiséget szuperfoszfát műtrágya formájában exportálnánk, évente 5 millió fonttal növelné a nemzeti jövedelemet. Ezt az összeget hasznosítani lehetne új iparágak létesítésére. Erre azt felelte, hogy Kína még mindig le van maradva általánosságban és az ipar tekintetében is, annak ellenére, hogy hatalmas erőfeszítéseket tettek a mai napig és tesznek továbbra is. Jelenleg képtelen lenne szakértőket küldeni Egyiptomba, hogy ott új iparágakat létesítsenek, mert óriási szüksége van rájuk. Hozzátette, hogy azok a támogatások, amelyeket Kína kap a baráti országoktól, élén a Szovjetunióval, döntő szerepet játszottak Kína ipari fellendülésében. Erre azt mondtam, hogy Egyiptom helyzete teljesen más, mint Kínáé, és jelenleg az adott [nehéz] körülmények között, amelyeket a Szuezi-csatorna válsága miatt élünk át, nem fokozhatjuk a Nyugat aggodalmát azzal, hogy új megállapodásokat kötünk a Szovjetunióval. Erre azt válaszolta, hogy Kína szorosan együttműködik a Szovjetunióval. Ennek ellenére sem Amerika, sem Anglia nem mer ebbe beleszólni. Kijelentettem, hogy Kína nem olyan, mint Egyiptom, ugyanis Kína erős ország, amely közvetlen határos a Szovjetunióval, így bármilyen támogatást közvetlenül fogadhat tőle anélkül, hogy külső fenyegetés

³¹³ Li Hsien Nien (1909–1992) kínai politikus, 1954–1966 között (az úgynevezett kínai kulturális forradalomig) pénzügyminiszter. 1954–1980 között miniszterelnök-helyettes, 1983–1988-ban a Kínai Népköztársaság elnöke.

élné a közlekedési útvonalait. Egyiptom viszont nagyon jelentős stratégiai pozícióval rendelkezik a világon, hiszen ott van a Szezei-csatorna. Köztudott a világ előtt, hogy a független Egyiptom működteti a Szezei-csatornát. Amerika nem járul hozzá az Egyiptom elleni erőszakos politikához. Ez azért van így, mert még mindig reménykedik abban, hogy a jövőben majd együttműködik vele Egyiptom, és így Amerika majd újból közvetlen módon uralhatja a Szezei-csatornát. Ha nyíltan megerősödik a gazdasági együttműködésünk a Szovjetunióval, ez felkeltené Amerika aggodalmát, főleg egy olyan időszakban, amelyben most élünk, és azt gondolná Amerika, hogy a Szovjetunió arra törekszik, hogy gazdaságilag uralja Egyiptomot, és ennek következtében a Szezei-csatornát. Ettől tart leginkább a Nyugat, különösen Amerika. Ezért jó lenne egyiptomi–kínai gazdasági együttműködési megállapodást kötni különböző ipari ágazatokban, például:

- Szuperfoszfát ipar, több olyan gyár építése, amely a foszfát tartalmú kövek szuperfoszfáttá alakításával foglalkozik.
- Kohók létesítése, amelyek a szenet koksszá alakítják a hlváni vasműben.
- A jemeni szén hasznosítása.
- Egyiptom ellátása az Egyiptom nyugati sivatagjaiban lévő bányák hasznosításához szükséges különböző bányaiipari felszerelésekkel.
- Gabonasilók létesítése.
- A mezőgazdasághoz szükséges vízszivattyú-gyárak létesítése.
- Textil- és szövőipar létesítése.
- Kerámiagyárak létesítése Egyiptomban.
- És más egyéb ipar létesítése.

A megállapodás közvetlenül Egyiptom és Kína között jönne létre. Az ipari termékekért részletekben, hosszú futamidőre és közepes kamattal fizetnének. Így Egyiptom elkezdheti törleszteni a berendezések árát abból a nyereségből, amelyet ezek évente megtermelnek. Természetesen Kína kérhet segítséget a többi baráti demokratikus népköztársaságtól, de ne kerüljön a Szovjetunió előtérbe. Öméltósága megígérte, hogy megbeszéli ezt a dolgot Csou En-laj miniszterelnök úrral.

Végül kijelentette, hogy Egyiptom a tűzvonalban van. Noha azt mondjuk, hogy Kína fog segíteni Egyiptomnak, de valójában Egyiptom az, amely segít most Kínának azáltal, hogy a gyarmatosításnak ellenáll. De senki sem állhat egyedül ellen, kellenek neki olyan baráti országok, amelyekre számíthat. Jelenleg Kína is hatalmas támogatást kap a demokratikus népköztársaságoktól. Ezzel véget ért a nála tett látogatásom.

Haszan Ragab
nagykövet

50.

A magyar Külügyminisztérium nyílt távirata valamennyi magyar
külképviselet részére. A magyar Minisztertanács feloldotta
a Budapesten akkreditált diplomáciai képviselőkre vonatkozó
utazási korlátozást Magyarország területén
1956. október 23.

Tájékoztatásul közöljük, hogy a min. tanács [Minisztertanács] október 20-i hatállyal
a Budapesten akkreditált diplomáciai képviselők beosztottaira vonatkozó utazási
korlátozásokat megszünteti. A jövőben, ezen személyek utazásánál a magyar állam-
polgárookra vonatkozó előírások az érvényesek.

11/61

MNL OL XIX-J-1-j 1945–1964 Vegyes 81. d. 4j dosszié

51.

Az egyiptomi Külügyminisztérium Politikai Főosztály
Európai Osztályának jelentése. A Szovjetunió álláspontja
Közép- és Kelet-Európára vonatkozóan
1956. október 25.

Külügyminisztérium
Politikai Főosztály
Európai Osztály
Titkos jelentés
Kelt: 1956. 10. 25.

A szovjet hadsereg megszállja Magyarországot és Romániát

Magyarországon harcoltak a kommunizmus ellen, és börtönbe zárták annak híveit, vagy Moszkvába menekültek. Magyarország 1944. márciusi náci megszállása után a magyarok a Szovjetuniótól várták a segítséget. Az 1945-ös év elején a szovjet hadsereg megszállta Magyarországot, és 1945. január 20-án békeszerződést kötöttek Moszkvában, amely előírja, hogy az oroszok addig tartják megszállva Magyarországot, ameddig a szerződés hatályba nem lép 1947-ben, valamint a Szovjetunió fenntartja a jogot, hogy fegyveres erői magyarországi területeken tartózkodjanak, miáltal biztosítani lehet a megszállt Ausztriába vezető közlekedési útvonalakat.³¹⁴ Ennek a szerződésnek köszönhetően felügyelheték az oroszok az ország gazdaságát, és minden kétséget kizáróan politikai nyomást kezdtek gyakorolni, amelynek következtében a kommunisták megszerezték a belügyminiszteri tárcát, illetve 100%-osan kommunistává váltak a rendőri erők. A magyar kommunista vezetők azért támogatták az oroszokat, mert azok zöme zsidó, akiket sújtott az antiszemitizmus.

A Szovjetuniót és a kelet-európai kommunista országokat tömörítő Varsói Szerződés arra válaszként jött létre, hogy az 1954 októberében aláírt Párizsi Szerződés lehetővé tette Nyugat-Németország újrafelfegyverzését és a NATO-hoz való csatlakozását. A Varsói Szerződésnek egyik megkülönböztető jegye, hogy lehetővé teszi más országok csatlakozását a politikai és gazdasági rendszerétől függetlenül. Tény,

³¹⁴ Magyarország 1945. január 20-án kötött fegyverszünetet, amelynek betartását a szovjet politikusok vezetésével működő Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellenőrizte. A békeszerződést Párizsban, 1947. február 10-én írták alá a felek, amely előírta, hogy szovjet csapatok állomásozhatnak Magyarországon területén, összeköttetést biztosítva az Ausztriában lévő szovjet katonai erőkkel. A szerződés hat hónappal később, szeptemberben lépett hatályba.

hogy a Varsói Szerződés nem hozott újat a Szovjetunió és a vasfüggöny országai közötti kölcsönös segítségnyújtással kapcsolatban. De a Szovjetunió egy olyan dokumentummal akart rendelkezni, mely legálissá teszi, hogy fegyveres erői Romániában, Magyarországon és Lengyelországban tartózkodjanak. A Varsói Szerződés feloszlottnak tekinthető, amennyiben Európában megszűnik a közös biztonsági rendszer, [ez érinti] a Nyugat-európai Uniót és a NATO-t. A szovjet haderők romániai, illetve magyarországi tartózkodásának a célja, hogy védelmet nyújtson ennek a két országnak, de előbb-utóbb kivonulnak a szovjet haderők ezekről a területekről. A Varsói Szerződés azonban egy olyan kikötést tartalmaz, mely alapot ad a szovjet haderők további jelenlétére a szerződést aláíró országok közül bármelyiknek a területén.

A négy nagyhatalom értekezlete 1955 júliusában, és annak összefüggései a kelet-európai országokra vonatkozóan a következő. A kutatóknak különböző véleménye van az új szovjet politikáról, illetve a békés egymás mellett élés elvének magyarázatára. Vannak köztük, akik hangsúlyozzák, hogy a szovjetek komolyan gondolják ezt a dolgot. Ám akadnak olyanok is, akik hangoztatják, hogy a szovjet békekampány célja csak az időnyerés és a békés időszak meghosszabbítása, mielőtt folytatnák az agresszív politikájukat. Mindenesetre a négy nagyhatalom tanácskozása nagy szerepet töltött be a nemzetközi feszültség enyhítésében, és a két blokk közeledésében illetve együttműködésben is, amely pozitív előjelként arra utalt, hogy csökken a Szovjetunió nyomása a kelet-európai országokra. A konferencia előtt rövid idővel az amerikai kormány bejelentette: ragaszkodni fog ahhoz, hogy a személyes szabadságot sértő korlátozások kérdését a vasfüggöny mögött, illetve az államok szabadságát a Szovjetunió befolyása alatt álló országok esetében napirendre tűzzék. Amikor Eisenhower amerikai elnök megpróbálta vita tárgyává tenni ezt a kérdést, az oroszok tiltakoztak ellene mondván, hogy ez belügy. A genfi konferenciát követően átfogó változásra került sor a kelet-európai országokban. Bulgáriában például a miniszterelnök nem volt jelen a nemzeti ünnepen. Magyarországon pedig a nép kísérletet tett a szabadság, illetve a függetlenség bizonyos elemeinek megvalósítására. A nyugati országok nagykövetségeit körülvették további rendőrségi erők attól tartva, hogy a Nyugat visszaél a helyzettel, és valószínűleg eltávolítja Rákosit és elvtársait, és egy másik csoporttal helyettesíti őket, amely követi az új szovjet politikát. Romániában pedig azt jelentették be, hogy az ország kapuit megnyitották a turisták előtt, mivel korábban a turizmus szigorúan tilos volt. Romániában szabadon engedik a külföldi fogvatartottakat és kiutasítják őket Romániából. Az új szovjet politikához igazodva a békés egymás mellett élés lehetőségét hangsúlyozta az elnök. A Szovjetunió maga is részese a zajló változásoknak, ugyanakkor azt mondta Molotov elvtárs október 9-én, hogy múlt februárban tett nyilatkozatában a megbékélés azt is jelenti, hogy a Szovjetunió továbbra is a szocialista társadalom építésének útján jár.

Sztálin halála után a világ kezdett változásokat tapasztalni a szovjet külpolitikában, ugyanis rugalmasabb, illetve mérsékeltebb lett, mint korábban volt. A Szovjetunió kinyitotta kapuit a külföldi látogatók és az újságírók előtt. Később igyekezett megszabadulni az együttműködést gátló gyanakvástól, és lehetségesnek tartotta a két rendszer, azaz a kommunista és a kapitalista egyidejű létezését a világon, melyet a békés egymás mellett élés elvének neveztek. Azelőtt a Karl Marx által kidolgozott elvet vallották, mely szerint a két rendszer egymás mellett élése lehetetlen, ugyanis a kettő közül a kapitalizmus össze fog omlani. Végül a kommunizmus mindenképpen győzelmet arat. Ennek a fejlődésnek különböző okai vannak, amelyek a következők:

- A kommunista pártoknak nem sikerült az államforma megváltoztatása a nyugati országokban, főleg Olaszországban és Franciaországban.
- A gazdasági válság elmaradása a kapitalista országokban, amint azt a kommunisták jósolták az 1930-as gazdasági világválság mintájára.³¹⁵ Emellett, az újonnan felfedezett nukleáris energia reményt adott a gazdasági fellendülésre.
- A szovjet nép igénye, hogy érzékelje a kommunista rendszer előnyeit és az élet színvonal emelkedését, amelyet megakadályoz a fegyverkezési verseny. Ráadásul a háború, amelyben a nukleáris fegyvereket vetnek be, iszonyú szenvedést hozna mindkét harcoló fél számára.

Akárhogyan is alakul a dolog, a Szovjetunió nem fog lemondani arról, hogy a kommunizmust világszerte békés módszerekkel elterjessze. A békére való felhívása igazából egy kidolgozott terv, hogy időt nyerjen a szocialista rendszer megerősítésére a befolyása alatt álló országokban.

Esmat [nem olvasható név]
attasé, Európai Osztály

EOL Külügyminisztérium iratai; EAK Nagyövétsége (Moszkva); Tárcaszám: 675 (2. rész), dosszié-szám: 4/87/247

³¹⁵ A marxi ideológia történelemfelfogása ciklikus, a történelem az osztályharcok története, amelynek során az elnyomottak társadalmi osztálya győz az elnyomók társadalmi osztálya felett. Minden fordulópont megelőz egy gazdasági válság, amelyek ciklikusan követik egymást. Nyikolaj Dimitrijevic Kondratyev (1892–1938) szovjet közgazdász véleménye szerint a kapitalizmusban bizonyos időközönként gazdasági világválságok követik egymást (Kondratyev-ciklusok vagy K-hullámok).

52.

Ahmed Huszein, Egyiptom washingtoni nagykövetének
rejtjeltávirata az egyiptomi Külügyminisztériumba.
Titkosszolgálati forrásokra hivatkozva jelezte
az izraeli támadás veszélyét
1956. október 27.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége
Washington
Titkos szám: 121
Keltezési dátum: 1956. október 27.
Szigorúan titkos
Kód: 05/11/3

Tisztelt Nagykövet és Külügyi Államtitkár Úr!

Harry Corn úr meglátogatott engem, és megemlítette, hogy Selwyn Lloyd úrral találkozott New Yorkban, röviddel legutóbbi elutazása előtt. Harry Corn úr közölte, hogy úgy gondolja, az angolok rosszat forralnak Egyiptom ellen, és az amerikai választások megtartásáig kívánnak, hogy az amerikaiakat ne hozzák kellemetlen helyzetbe most. Azt mondta Lloyd úr, hogy Egyiptomba bemenni könnyű, de onnan azt követően távozni nehéz lesz.

Corn úr ezután egy előadást tartott itt – Washingtonban – a közel-keleti modern fejlesztésekkel foglalkozó cégek vezetőinek szervezett konferencián. Ebben azt mondta, egy megbízható brit forrásból tudja, hogy a brit kormány biztos abban, hogy Egyiptom nem fog elfogadható javaslatokat benyújtani, és nem fogja megváltoztatni a Szezi-csatornával kapcsolatos álláspontját, amely arra fogja kényszeríteni Britanniát, hogy megszállja a csatorna területét és Egyiptomot az amerikai választások után. Hozzátette, hogy ők úgy vélekednek, hogy Egyiptomba bemenni könnyű dolog, de a valódi nehézség az, hogyan távozzanak onnan azt követően.

Másnap az itteni brit nagykövetség üzenetet küldött a konferenciának, amely azt közli, hogy Corn úr hírforrását, melyre utalt az előző napi ülésen, nem lehet hivatalos forrásnak tekinteni, mert az nem tükrözi a brit kormány álláspontját.

Két napja vacsorázott velem a híres író, Dorothy Thompson³¹⁶, aki az arabok egyik fő támogatója, majd meglátogatott engem a következő napon, és két óra hosz-

³¹⁶ Dorothy Thompson (1893–1961) amerikai újságíró, 1939-ben a *Time* magazin a második legbefolyásosabb amerikai nőnek tartotta Eleanor Roosevelttel. 1931-ben interjút készített Adolf Hitlerrel, majd monográfiát írt a náci vezetőről, aminek következtében 1934-ben kitiltották Németországból.

szat beszélgetett velem. Azt közölte, hogy hamarosan meglátogatja a Közel-Keletet, illetve Egyiptomot. Remélem, hogy egyiptomi látogatása során megfelelő figyelmet és gondoskodást fog kapni, hiszen írásainak itt nagy súlya van. A beszélgetés során kifejezésre juttatta aggodalmát két dolog miatt. Elsőként, azt hallotta egybehangzóan a kitűnő újságíró társaitól, hogy a kommunisták előzönlötték az egyiptomi újságok többségét és a rádiót is. A másik dolog az, hogy annak ellenére, hogy Abden-Nasszer elnök az arab nép teljes támogatását élvezzi, a mozgalmának nincs határozott filozófiája, nincs programja, vagy szervezete, amelyre támaszkodna. Ezért attól lehet tartani, hogy a kommunisták kihasználják a helyzetet, még akkor is, ha számuk kevés, ha szerintünk nincs erejük, amelytől félnünk kellene, de nekik van filozófiájuk és programjuk. Céljuk is van, melynek eléréséért mindent megtesznek. Ismerik a cél eléréséhez vezető utat. Ekképpen győztesen kerülhetnek ki a helyzetből, és kézben tarthatják azt.

Dr. Mohamed ibn Abbúd,³¹⁷ a marokkói nagykövetség meghatalmazott minisztere említette a nagykövetségünk meghatalmazott miniszterének, hogy ő az egyik barátjától – aki az amerikai titkosszolgálat igazgatóságánál dolgozik – úgy tudja, hogy Izrael támadásra készül a következő napokban, és elkobozza a személygépkocsikat.

Tisztelettel:
Ahmed Huszein
Nagykövet

Egy eredeti és hat másolati példány készült a Minisztérium részére – egy példány Gamel Abden-Nasszer elnök úr részére, egy példány a speciális dossziénak, egy példány a dossziénak.

EOL Külügyminisztérium iratai. Vegyes iratok az 1956-os eseményekről. EAK Nagykövetsége (Washington), Száma: 121, Keltezési dátum: 1956. október 27. Kód: 05/11/3

Adolf Hitler (1889–1945) 1921–1945 között a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt vezetője, 1933–1945 között Németország kancellárja és 1934–1945 között Németország főhrere. Tiltotta hazájában a Harmadik Birodalom fogalom használatát.

³¹⁷ Al-Mahdi Mohamed ibn Abbúd marokkói diplomata. Marokkó első nagykövete 1956. szeptember 5-én adta át megbízólevelét Washingtonban.

53.

Hadijelentések az egyiptomi katonai erők és az izraeli, brit és francia csapatok közötti összecsapásokról és a veszteségekről
1956. október 29. – november 15.

Egyiptomi Arab Köztársaság
Külügyminisztérium
Politikai Államtitkárság
Nyugat-Európai Osztály
Brit–francia–izraeli agresszió
1956. október 29–december 4.

Hadijelentések³¹⁸

1. számú hadijelentés; Kelt: 1956. október 29. 22:00

A fegyveres erők főparancsnokságának szóvivője az izraeli jelentéseket kommentálva úgy nyilatkozott, hogy Kontella³¹⁹ körzete, amelyet elérték az izraeli erők, sivatagos, lakatlan terület, ahol csak határellenőrzési pont van. Az erőink éjjel 11 óráig nem csaptak össze az izraeli erőkkel.

2. számú hadijelentés; Kelt: 1956. október 29. 24:00

Egy illetékes egyiptomi katonai forrás úgy nyilatkozott, hogy a határerők riadó egységei Al-Kuntillah-ban, Et-Thamad-ban³²⁰ és Nekhel-ben³²¹ összecsaptak a támadó erőkkel, amelyek átlépték a határokat, de reggel hét óráig nem tudták legyőzni az ezen a három területen állomásozó egyiptomi egységeket. Így meghíúsult az ellenség azon terve, amely főerőinek előrenyomulására irányult. Hadseregünk tagjai megkezdték ennek a három területnek az izraeli erőktől való megtisztítását, az ellenségnek okozott veszteségek méretéről semmi sem ismert.

³¹⁸ A külügyi dokumentációs jelentés szerint a fegyveres erők főparancsnoksága 1956. október 29-én, hétfőtől összesen harminckettő hadijelentést adott ki a háború menetére vonatkozóan. Az első hadijelentést aznap este tíz órakor adták ki. Az utolsó hadijelentés szerdán, 1956. november 7-én, délután három óra tizenöt perckor futott be.

³¹⁹ Al-Kuntillah Észak-Sínai Kormányzóságban lévő és Nekhel város egyik faluja, Tabától északra mintegy 30 kilométerre fekvő település, amely az egyiptomi–izraeli határtól nagyjából tíz km-re fekszik. Az 1956-os háború alatt itt állomásozott a 202-es számú izraeli katonai ejtőernyős egység.

³²⁰ El-Thamad az Észak-Sínai Kormányzósághoz és Nekhel városhoz tartozik, stratégiai szempontból fontos település.

³²¹ Nekhel az Észak- és Dél-Sínai két kormányzóságot összekötő város. Aristól 156, Szueztől 127 km-re lévő település.

3. számú hadijelentés; Kelt: 1956. október 30. 13:30

Az ellenség a légierjét is bevetette, hogy nyomást gyakoroljon szárazföldi erőinkre. Ezért a mi légierőnk is azonnal közbeavatkozott, és az ellenség két repülőgépét lelőtte, 12 páncélozott harcjárművet semmisített meg, valamint óriási veszteségeket okozott az ellenségnek Et-Thamad területén, s így végül megállította az izraeliek előrenyomulását. A légierőnk csapásokat mért az ellenség összevont csapataira, amelyek El-Koszeima³²² területén lévő állásaink előtt helyezkedtek el. A szárazföldi csapataink most előrehaladnak, hogy felszámolják az ellenséges erőket a Sínai-félszigeten.

4. számú hadijelentés; Kelt: 1956. október 30.; 18:45

Délután hadseregünk teljesen megsemmisítette az ellenség erejét Nekhel [város]tól nyugatra. A légierőnk négy gépe összetűzésbe került nyolc izraeli, Mystére típusú repülőgéppel, s ezek közül sikerült lelőni az egyiket. Az izraeli repülőgépet valószínűleg közvetlen találat érte. A légvédelmi tüzérségnek sikerült lelőni egy ellenséges „Aragon”³²³ típusú repülőgépet, és egy másikat a Gáza övezetben. A megmaradt ellenséges erők felszámolása a hadművelleti területeken folyamatban van.

5. számú hadijelentés; Kelt: 1956. október 30. 23:00

Erőink tovább folytatják a Sínai-félsziget déli részén szétszóródott izraeli erők maradványainak felszámolását. Az ellenség El-Kaszaimában rátámadt néhány előretolt állásunkra. Az erőink azonban ezt visszaverték, tönkretették néhány tankjukat és súlyos veszteségeket okoztak. A repülőgépeink összeecsaptak az ellenség gépeivel, és egy Mystére típusú repülőgépet lelőttek. Így az ellenség eddig összesen 7 repülőt veszített. A mi légierőnk viszont nem szenvedett kárt.

6. számú hadijelentés; Kelt: 1956. október 30.³²⁴

Az egyiptomi erők uralták a helyzetet, amely a meglepő izraeli agresszió következtében állt elő az utóbbi 24 órán belül. A Szezei-csatornát nem fenyegeti semmiféle katonai fenyegetés, ahogyan a Szezei-csatornán haladó hajók biztonságára, vagy a hajózás szabadságára nézve sem leselkedik semmilyen veszély. Az egyiptomi fegyveres erők minden körülmény között képesek megvédeni a Szezei-csatornát.

³²² El-Koszeima az Észak-Sínai Kormányzóság egyik települése.

³²³ A jelentésben nagy valószínűséggel egy U-2 Dragon Lady gépre utalnak. Az együléses repülőt az ötvenes években állították szolgálatba. Később az amerikai légierő fényképes, majd szintetikus apertúrájú rádiólokátoros felderítésre rendszeresítette.

³²⁴ A külügyi dokumentációs jelentés nem említi órát, de az akkori katonai források szerint a hadijelentés éjjel egy órakor jelent meg.

7. számú hadijelentés; Kelt: 1956. október 31.³²⁵

Tegnap délután az ellenség Ewedzseh (Al-Oga) és Abu Edzsélah (Abu Aweigila?) között megtámadta az előőrseinket. A támadás egész éjszaka folytatódott. Az erőink visszaverték a támadást, veszteségeket okozva az ellenségnek, amely 4 közepes tankot veszített a csatatéren. Az ellenség éjfélkor újra kezdte a támadását ezen egyiptomi állások ellen, de másodjára is megghiúsult a támadás, s hajnal előtt az erői visszavonultak. Reggel hat órakor az ellenség egy harmadik támadást is indított.

Tegnap este a bombázóink folyamatos támadásokat intéztek az ellenség repülőtereire ellen. Megsemmisült Uqair, illetve Ramat David repülőtere,³²⁶ mely egész éjszaka lángokban állt. Az ellenség többi repülőtere is károkat szenvedett. Az összes repülőgépünk sértetlenül tért vissza.

Vadászrepülőgépeink tegnap egész nap csapásokat mértek az ellenség összevont csapataira, illetve az egyiptomi határokhoz felvonuló egységeikre. A repülőgépeink 21 katonákat szállító harcjárművet találtak el, amelyek közül hetet teljesen megsemmisítettek, további két járművet egy másik területen semmisítettek meg, és ezen a területen is veszteségeket okoztak az ellenség élőerejében. Ráadásul repülőgépeink tizenöt páncélozott harcjárművet és tankot is eltaláltak, valamint húsz katonákat szállító járműre mértek csapást, így súlyos veszteségeket okoztak az izraelieknek. Ezeket az erőket erősítésként küldték azokhoz az izraeli erőkhöz, amelyek tegnap csaptak össze az egyiptomi csapatokkal, és súlyos veszteségeket szenvedtek.

Múlt éjszaka az Ibrahim romboló csatahajó csapást mért Haifa kikötőjére. Kiválóan teljesítette a feladatát, ugyanis hatalmas károkat okozott a kikötőben. A támaszpontjára tartó visszaútnán, Haifától³²⁷ negyven mérföldre, három repülőgéppel is megtámadott három ellenséges hadihajóval csapott össze. Az összecsapás három órán keresztül tartott, a romboló mozgásképtelenné vált, gépei károkat szenvedtek, így a hajó kapitánya úgy döntött, hogy elsüllyeszti.

Tegnap reggel az ellenség megkísérelte megakadályozni főerőinket abban, hogy a csatatérre érkezzenek. Repülőgépei a felvonuló erőink ellen több támadást is intéztek, de a légierőnk beavatkozott, és végül képes volt ellenőrzése alá vonni a csatateret. Több egymást követő összecsapásra került sor az egyiptomi erők és az ellenség harcoló egységei között. A csaták során légierőnk az ellenség hét repülőgépét lelőtte, és két Vampire típusú repülőgépet veszített.

Az ellenség kilenc Mystère francia típusú repülőgéppel próbálta megtámadni az egyik légi támaszpontunkat. Négy egyiptomi, MiG vadászrepülőgép szállt szembe velük. A csata következtében három izraeli repülőgép zuhant le. A többi repülőgép

³²⁵ A hadijelentés éjjel fél háromkor jelent meg.

³²⁶ Uqair és Ramat David izraeli katonai légi bázis volt.

³²⁷ Haifa izraeli kikötőváros, amely a Földközi-tenger partján található, kb. 90 km-re északra Tel-Avivtól.

elmenekült. Nem voltak képesek megtámadni a légi támaszpontunkat. Repülőgépeink nem szenvedtek semmilyen kárt. Így a tegnap lelőtt izraeli repülők száma összesen tíz, míg a mi veszteségünk csak két repülőgép.

8. számú hadijelentés; Kelt: 1956. október 31.³²⁸

Tegnap este hét órakor brit sugárhajtású bombázók támadtak Kairó városára. Gyújtóbombákat, illetve nagy robbanóerejű bombákat dobtak le, de személyi sérülés nem történt, az anyagi kár is jelentéktelen.

9. számú hadijelentés; Kelt: 1956. október 31.³²⁹

Tegnap este kilenc órakor a brit sugárhajtású bombázó repülőgépek támadtak Kairó városára. Gyújtóbombákat, illetve nagy robbanóerejű bombákat dobtak le. A halálos áldozatok száma hét. Az anyagi veszteség viszont jelentéktelen. Légítámadásokat indítottak Kairó, Alexandria, Iszmáília, Port-Szaíd és Szuez ellen.

10. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 1. 9:00

A múlt éjszaka során a brit és francia repülőgépek folyamatosan támadták az egyiptomi repülőtereket. Ezek a repülőgép-rajok e hadijelentés írásakor még mindig egymást követően mennek bevetésre. Miután a harc első két napján az egyiptomi légierő megsemmisítette az Izrael által birtokolt repülőgépeknek több mint negyedét, számos francia repülőraj az izraeli gépekkel közösen vett részt a Sínai-félszigeten állomásozó szárazföldi erőink megtámadásában.

11. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 1.³³⁰

A fegyveres erőink ma négy brit repülőt lőttek le azon támadás során, amelyet a britek Alexandria ellen hajtottak végre. Egy ötödik brit repülő megsérült. Az erőink két repülőt lőttek le azon légítámadás során, amelyet a britek Kairó városa ellen hajtottak végre ma délből.

12. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 1.

Brit és francia harci repülőgépek több ponton is átrepülve a Szuezi-csatornát támadták a szárazföldi erőinket, elsősorban az el-Ferdán hídnál.³³¹ Ráadásul lecsaptak az

³²⁸ A külügyi dokumentációs jelentés nem említi órát, de az akkori katonai források szerint a hadijelentés feltizenegykor íródott.

³²⁹ A hadijelentés éjjel félkettőkor keletkezett.

³³⁰ A korabeli egyiptomi források szerint a hadijelentés délután két órakor készült.

³³¹ Az Iszmáília város melletti, a Szuezi-csatornán átvívelő el-Ferdán vasúti- és közúti híd jelenleg a leghosszabb forgóhíd a világon.

egyiptomi flotta Akka nevű hajójára, miközben az a Szuezi-csatornán a Timszáh-tó közelében haladt át. Ez a hajó elsüllyedt a csatornában, s ennek következtében leállt a hajózás. Ezzel Nagy-Britannia és Franciaország megbénította a hajózást a Szuezi-csatornán, miközben szóban mindent megtettek annak érdekében, hogy hirdessék a hajózás fenntartását a Szuezi-csatornán. A brit, illetve a francia repülőgépek egész nap folyamatosan támadták a repülőtereinket Kairóban, Alexandriában és a Szuezi-csatorna területén.

13. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 2.³³²

Az utóbbi huszonnégyszerében az egyiptomi városok elleni légitámadások száma negyvenkettő. A Suez városa ellen indított egyik légitámadás eredménye az, hogy a brit–francia bombák elsüllyesztettek egy egyiptomi hajót a csatorna tengerszorosában, és ennek következtében elzárták a csatornát. A fegyveres erőink három brit repülőgépet lőttek le.

14. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 2. 12:00

Ma reggel az angol és a francia repülőgépek több légitámadást hajtottak végre az egyiptomi városok ellen, és Subra³³³ külterületein bombákat dobtak az egyik cég gyárára. Személyi sérülés nem esett. Dél előtt 11:30 órákor légitámadást mértek Abu Zaabalban³³⁴ egyiptomi falura, továbbá megtámadták az egyiptomi rádió átjátszó állomásait, amelyek a támadás következtében működésképtelenné lettek, és további, még meg nem határozott károkat okoztak. Fegyveres erőink három angol, illetve francia repülőgépet lőttek le.

15. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 2. 18:00

Az angol és a francia repülőgépek egyiptomi városokat támadtak. A bombatámadások során százan meghaltak, és 404-en megsebesültek Abu Zaabalban központjában, hét ház pusztult el Abu Hammád központjában,³³⁵ ahol három ember halt meg. Továbbá eltalálták Marconi állomást³³⁶ és a koptoknak egy temploma dőlt romba Ain

³³² A külügyi dokumentációs jelentés nem említette a kelezés óráját, azonban az akkori katonai források szerint ez a hadijelentés délután hat órákor keletkezett.

³³³ Subra Kairó koptok által (is) lakott városrésze.

³³⁴ Abu Zaabalban falu Kalióbja kormányzósághoz és Al-Khanka városhoz tartozik, amely Kairótól keletre körülbelül tizennyolc kilométerre fekszik.

³³⁵ Abu Hammád as-Sarkíja tartományhoz tartozik. Kairótól északkeletre kilencvenkilenc kilométerre fekvő város.

³³⁶ A Marconi állomás Guglielmo Marconi (1874–1937) olasz fizikusról és mérnökről, a drótnélküli táviró feltalálójáról kapta a nevét.

Samszban.³³⁷ Voltak még néhány városban más anyagi veszteségek is. A fegyveres erőink tizennégy brit és francia repülőlt lőttek le. Két repülőgépet Port-Szaídban, kettőt Alexandriában, egyet Rasídban és kilencet Kairóban. Így a fegyveres erőink összesen tizennégy brit, illetve francia repülőgépet lőttek le.

16. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 2.³³⁸

November 2-án a brit, a francia és az izraeli légierő folyamatos éjjel-nappali légitámadásokat hajtott végre. Állandóan támadták Sarm es-Sejk területét is. Légvédelmi tüzérségünknek sikerült lelőni 5 repülőgépet. Így az utóbbi 24 órában az ellenség lelőtt repülőgépeinek száma 19-re emelkedett. Ekképpen a fegyveres erőink súlyos veszteségeket okoztak az ellenségnek, ugyanis a katonai műveletek kezdetétől 52 repülőgépet lőttek le.

17. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 3. 15:00.

Ma reggel a brit, illetve a francia haditengerészeti erők megpróbálták a szuezi kikötőhöz közeledni, ezért az egyiptomi parti tüzérség azonnal tüzet nyitott rájuk, melynek következtében elsüllyedt egy brit haditengerészeti egység (hajó). Ezután a brit és a francia haditengerészeti erők azonnal dél felé vonultak, eltávolodva az egyiptomi partoktól. Az egyiptomi parti tüzérség folyamatos tűz alatt tartotta azokat. Az egyiptomi flotta üldözte, majd támadta a visszavonuló ellenség flottáját. A haditengerészeti műveletek során az ellenség a következő veszteségeket szenvedte el: egy brit hadihajó elsüllyedt, egy másik hadihajó megrongálódott, egy brit katonákat szállító hajó elsüllyedt.

18. számú hadijelentés; kelt: 1956. november 3. 22:00.

A brit és a francia repülőgépek egymást követő támadásokat hajtottak végre az egyiptomi városok ellen a következő veszteségeket okozva: tüzek Kairóban és Almazában, illetve károk a Metro raktárban Maszr el-Gedídában.³³⁹ As-Sarkija tartományban: károk a vasútvonalban. Ráadásul az ellenség repülőgépei bombákat dobtak az al-Muáhada útra is, s ennek következtében hárman meghaltak és tizenöten megsérültek. A Szuezi-csatorna és a [Nílus] Delta területén: vannak még eddig fel nem becslült veszteségek és anyagi károk.

A fegyveres erőink az alábbi számú brit és francia repülőgépet lőtték le: kettőt Szuezen, kettőt Alexandriában, hetet Port-Szaídban, hetet Iszmáilijában, tízet Kairóban. Így ma összesen huszonnyolc brit és francia repülőgépet lőttek le.

³³⁷ Ain Samsz Kairó egyik városrésze.

³³⁸ A külügyi dokumentációs jelentés nem említette az órát, a korabeli katonai források szerint ez a hadijelentés éjjel egy órakor keletkezhetett.

³³⁹ Maszr el-Gedída akkor új része volt Kairónak.

19. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 4. 15:00

A katonai szóvivő úgy nyilatkozott, hogy tegnap délután az erőink három brit hadihajóval csaptak össze a Vörös-tengeren, és az egyiküket elsüllyesztették.

20. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 4. 15:45

Ma délután az egyik katonai szóvivő úgy nyilatkozott, hogy kilenc órakor az egyiptomi partok közelében, a Deltától északra erőink összecsaptak egy francia rombolóval. A közvetlen támadás következtében reggel tíz órakor a francia romboló elsüllyedt.

21. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 4.³⁴⁰

Ma reggel hat órától e hadijelentés kiadásáig az ellenség repülőgépei légicsapásokat mértek a Szezi-csatorna egész területére, Alexandriára és Kairóra. Csak jelentéktelen veszteségek keletkeztek a felszerelésben és az emberéletben. A Szezi-csatorna területén négyen meghaltak és hatan megsebesültek. A légvédelmi tüzérségünk három ellenséges repülőgépet lőtt le Iszmáilija területén, valamint egy repülőgépet Kairó területén. Így ennek a hadijelentésnek a kiadásáig összesen 87 izraeli, francia és angol repülőgépet lőttek le. Ma reggel tíz órakor az egyiptomi haditengerészet elsüllyesztett egy 7 ezer tonna rakományú francia cirkálót. Ma délután a parti tüzérség egy brit rombolót süllyesztett el Sarm es-Sejk területén. Így az erőink az ellenségnek az alábbi haditengerészeti veszteségeket okozták: két rombolót és egy cirkálót elsüllyesztettek, három rombolót súlyosan megrongáltak. Ezen felül az egyiptomi haditengerészet sok hajót kerített hatalmába.

22. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 4.³⁴¹

Este tizenegy órakor a brit, illetve a francia repülőgépek megtámadták Kairót, Port-Szaídot, Iszmáilját, Szezt és Alexandriát, amelynek következtében tüzek és anyagi károk keletkeztek Almazában és Port Fuádban, megsemmisült a Szezi-csatornán lévő Al-Ferdan híd és bombatalálat ért egy alexandriai templomot, melynek következtében romba dőlt a templom, ketten meghaltak és 12-en megsebesültek.

³⁴⁰ A külügyi jelentés nem említette az órát, a hadijelentés délelőtt tizenegy órakor íródott.

³⁴¹ A hadijelentés délben keletkezett.

Az egyiptomi szóvivő összefoglalója a hadi helyzetről az október 29-től november 4-ig. Kelt: 1956. november 4.

A katonai hadműveletek 1956. október 29-én, hétfőn este kilenc órakor azzal kezdődtek, hogy néhány izraeli egység Akabától Kontella felé tört előre. Ez utóbbi egyiptomi határellenőrző pont, ahol csak egy kisebb egység tartózkodott, hogy riaszsa a határvédő erőket. Nem sokkal később Izrael ejtőernyős desszantot dobott le a Szueztől keletre 90 km távolságra található hegyes, nehezen megközelíthető területen, Szadr al-Haitán-nál. Ugyanakkor az izraeli propaganda azt kezdte hiesztelni, hogy az izraeli erők a Szuezi-csatornához közelednek. Az egyiptomi erők az ejtőernyős desszant felé vonultak, elfoglalták Mitla hegyszorost, majd megkezdték az összecsapást az izraeli ejtőernyős desszanttal. 1956. október 30-án, kedd reggel nagyon heves harc folyt az egyiptomi erő és az ellenség desszantja között. Az egyiptomi légierő is beavatkozott az ütközetbe, s összecsapott az ellenség gépeivel, amely katonáinak a megmentésére érkezett a térségbe. Délre erőink végül megtisztították a területet az ellenségtől, s a légtér felett az egyiptomi légierő vette át az ellenőrzést. Ezzel egyidőben az ellenség páncélos erői Al-Ogah és Abu-Aweigila között támadni kezdték az egyiptomi előőrsök állásait. Az egyiptomi előőrsök képesek voltak visszaverni az ellenség támadását, és komoly veszteségeket okoztak tankokban és élő erőben egyaránt. A keddi nap végén az egyiptomi hadsereg főerőinek, amelyek között voltak gyalogos és páncélos egységek is, kiadták a parancsot, hogy vonuljanak a határokhoz, és vegyék fel a harcot. Éjfél óta az egyiptomi egységek a lehető leggyorsabban haladnak a keleti határokhoz. Teljesen egyértelmű volt, hogy a csata az egyiptomi erők javára dől el, ugyanis a harc kezdetétől huszonnégy óra elteltével hadseregünk megállította az izraeli hadsereg előrenyomulását, amely azt célozta, hogy megmentse az ejtőernyős desszantját Szadr al-Haitánnál.³⁴² Az egyiptomi légierő megsemmisítette a támogatásukra küldött segítséget, és uralta a légtér. Megállították az Abu-Aweigila elleni támadást. Az ellenség súlyos veszteségeket szenvedett. A tartalékos gyalogos és páncélos erőink úton vannak a csatátér felé, és átvették a kezdeményezést. Szerdán Nagy-Britannia és Franciaország, a két szószegő, ultimátumot küldött Egyiptomnak. Szerdán hajnalban az egyiptomi légierő váratlan légítámadásokat hajtott végre az ellenség összes repülőtere ellen Izraelben. Az ellenség megismételte a támadást Abu-Aweigila állásai ellen, de újabb veszteségeket szenvedett tankokban és élő erőben. Majd másodjára is megtámadta Abu-Aweigila állásait, de ekkor sem és a harmadik támadásnál sem járt sikerrel. Az egyiptomi légierő egyértelműen uralta a légtér, összecsapott az izraeli légierővel, és a csata kezdetétől kevesebb, mint 26 órán belül 12 Mystére típusú repülőgépet semmisített meg, amely

³⁴² Szadr al-Haitán Nekhel városhoz, az Észak-Sinai Tartományhoz tartozó zóna.

az ellenség sugárhajtású vadászrepülőgépeinek felét teszi ki, melyeket Franciaországból szereztek be.

Megjelent a csata légterében sok Mystère típusú raj is, amiből világosan kiderült, hogy a francia légierő nyíltan részt vesz az ütközetben az izraeli légierővel együttműködve, és ugyanazokat a repülőtereket, illetve támaszpontokat használja. Szerdán este az egyiptomi bombázók felszálltak, hogy elérjék célpontjaikat Izraelben, és egész éjszaka gyújtó, illetve nagy hatóerejű bombákkal folytatták a támadást. Szerdán este hat órakor a harcokba beavatkozott a brit légierő, amelyet francia repülőgépek is támogattak. Kairót, Alexandriát, Szezt és Izmaíliját támadták meg.

Nyilvánvalóvá vált az angol–francia–izraeli ellenség terve. Bebizonyosodott, hogy a katonai művelet elsődleges célja az, hogy az egyiptomi fegyveres erők legnagyobb részét a keleti határokra csalják, és ezzel párhuzamosan folyamatosan támadják az egyiptomi repülőtereket a levegőből. Ekképpen kívánják megfosztani a keleti határoknál állomásozó erőinket bármilyen légi támogatástól. Ezzel elvágják a hadseregünk közlekedési útvonalait a Sínai-félszigeten, így előkészítve azt, hogy fokozzák a légítámadásokat ellenünk, miközben a repülőtereink folyamatos légítámadásoknak lesznek kitéve. Így a brit és francia légierő által támogatott izraeli támadás az egyiptomi hadsereg főerőit veszi célba. Közben teljesen elszigetelik a főerőt a támaszpontjaitól, főleg akkor, ha brit és francia erők partra szállnak Szeztben.

Szerdán, este kb. tíz órakor súlyos döntés született, amely szerint ki kell vonni az egyiptomi erőket a keleti határokról, ahová kommandós egységeket kell küldeni, hogy biztosítsák a terv kivitelezését. Csütörtök hajnalban visszavonultak azok az egyiptomi erők, amelyek a félúton voltak, és hátrahagytak erőket, amelyek visszaverték az Abu-Aweigila elleni támadást. Ez biztosította a hadműveletet. Ugyanúgy kivonták El-Arisból is a csapatok egy részét, majd visszavonult a Rafahban és El-Arisban állomásozó egység is. Amikor az ellenség látta, hogy lelepleződött az általa szőtt terv, a brit vadászrepülőgépek sietve megtámadták a nyugat felé vonuló egyiptomi erőket, s támadni kezdték a hidakat és a kompokat is a Szezi-csatornán, hogy megakadályozzák a hadművelet végrehajtását. A hadművet biztosítására kijelölt kommandós erők azt a parancsot kapták, hogy minden lehetséges eszközzel vegyék fel a harcot az ellenséggel, de a lőszer elfogyása után a parancsnokaik kezében van a döntés a sorsukról. Ugyanazon a napon ellenséges brit repülőgépek megtámadtak egy egyiptomi hajót a Szezi-csatornában. Pénteken az egyiptomi erők abból a célból kezdték elfoglalni a pozícióikat, hogy megtámadják az angol és a francia ellenséges erőket. Az angol és a francia hadvezetés a légítámadásokat főleg az egyiptomi repülőterekre, a Szezi-csatornára és a flotta Alexandria kikötőjében állomásozó hajóira összpontosította.

Az ellenség folytatta a légitámadásokat szombaton és vasárnap is. Ebben az időben az egyiptomi légierő képes volt felvenni a harcot az izraeliekkel, s az egyiptomi pilóták képesek voltak megsemmisíteni az izraeli légierő csapásmérő erejét, majd folyamatos heves légitámadásokat hajtottak végre az izraeli repülőterek és támaszpontok ellen. Ezek száma néha több volt, mint éjszakánként tizennégy légitámadás. Az egyiptomi légvédelmi tüzérség tökéletesen teljesítette a feladatát, mindent megkísérelve annak érdekében, hogy visszaverje az ellenség támadó repülőit. November 4-e éjszakájáig az egyiptomi légierő, illetve a légvédelmi tüzérség által lelőtt brit, francia, illetve izraeli repülőgépek száma összesen 87.

Az elmúlt héten a hadműveletek kezdetétől a haditengerészeti erők a következőket teljesítették: a tenger felől lecsaptak Haifa kikötőjére, elsüllyesztettek egy brit hadihajót a Szuezi-öbölben, elsüllyesztettek egy másik hadihajót, elsüllyesztettek egy brit katonákat szállító hadihajót és Al-Burullusz [tó] előtt elsüllyesztettek egy francia cirkálót.

23. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 4. 9:30

Ma reggel 7 óra 30 perckor egy ejtőernyős desszantot dobtak le Port-Szaídban és további három helyen: Al-Gabbánában, Port Fuádban és Matár al-Gamílban.³⁴³ A hadsereg, a rendőrség és a népi erők az utolsó szálig elpusztították az ellenség katonáit.

24. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 5. 10:30

Az erőink teljesen uralják a helyzetet. Megsemmisítették az elsőként bevetett erőket az említett területeken. Az egész nép részt vesz az ellenállásban. Hét repülőgép zuhant a tengerbe, amikor megpróbáltak felszerelést, fegyvereket és lőszereket ledobni az ejtőernyős desszantnak. Miután megghiúsult a támadás, katonáinak kiszabadítása céljából az ellenség a levegőből próbált lecsapni Port-Szaídra.

25. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 5. 11:00 délelőtt

Ma reggel megtámadták Kairó városát. A fegyveres erőink az alábbi brit és francia repülőgépeket lötték le: három repülőgépet Abu Zaabalban egy repülőgépet Helvánban³⁴⁴, két repülőgépet Almázá-ban³⁴⁵, egy repülőgépet Al-Abbászjá-ban³⁴⁶ és egy repülőgépet Mansija al-Bakri-ban (Mansheya El-Bakry).³⁴⁷ Így az ellenség összesen nyolc repülőt veszített.

³⁴³ Matár al-Gamíl Port-Szaíd repülőtere.

³⁴⁴ Helván Egyiptom egyik közigazgatási területe, mely akkor Alsó-Egyiptomhoz tartozott.

³⁴⁵ Almáza Kairó egyik negyede, ahol a kairói katonai légibázis található.

³⁴⁶ Al-Abbászjá Kairó történelmi negyede, itt található a Honvédelmi Minisztérium.

³⁴⁷ Mensija al-Bakri szintén kairói városrész, ahol az egyik elnöki palota is megtalálható.

26. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 5. 11:30

Az ellenség Port-Szaídnál bevetett egy másik egységet, amely nem azonos a reggel megsemmisült erővel. Katonáink, illetve Port-Szaíd népe újból felvette a harcot az ellenséggel, hogy azt is megsemmisítse. Fegyveres erőink összesen tizenöt ellenséges repülőgépet lőttek le ennek a hadijelentésnek a megjelenéséig. Este hét óra tizenöt perckor a főparancsnokság bejelentette, hogy csapataink és Port-Szaíd népe heves ellenállást tanúsít az ellenséggel szemben. Sikerült megállítani az ellenség támadásának első hullámát. Az összecsapások – az ellenségnek okozott súlyos veszteségek mellett – jelenleg is folyamatosan tartanak. Nincs valós alapja annak, amit Eden közölt az alsóházban, hogy Port-Szaíd megadta magát, éppen ellenkezőleg, az egész nap folyó heves légitámadások ellenére erőink a néppel együtt teljes elszántsággal harcolnak. Nincs erre meggyőzőbb bizonyíték annál, mint az, amit az angol-francia szövetséges erők hadműveleti parancsnoka, Keightley mondott ma délutáni legutóbbi nyilatkozatában, miszerint Egyiptom nem fogja megengedni az angoloknak és a franciáknak, hogy megszállják a Szuezi-csatornát, s az egyiptomiak ellenállása Port-Szaídban igen heves.

27. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 5. 14:30

Az ellenség egy másik egységet is bevetett Port-Szaídban, amely nem azonos a reggel megsemmisítettel. Katonáink és Port-Szaíd népe újból felvette a harcot az ellenséggel. Fegyveres erőink e hadijelentés megjelenéséig összesen tizenöt ellenséges repülőgépet lőttek le.³⁴⁸

28. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 5. 20:30

Ma este hét óra harminc perckor bevetettek egy brit, illetve francia ejtőernyős deszantot Port-Szaídtól nyugatra al-Gamíl területén, illetve Port-Fuád területén. Csapataink a néppel együtt képesek voltak megsemmisíteni ezt az erőt. Port-Szaíd folyamatos, heves légitámadásokat szenvedett el, amelyeknek az elsődleges célja az volt, hogy nyomást gyakoroljanak a lakosságra. A heves támadások ellenére (Port-Szaíd népe) részt vett az egyiptomi erőknek az ellenséggel vívott küzdelmében. A naplemente közeledtével e két területen az ellenség még egyszer megerősítette az erőit. Az ellenség hatalmas veszteségeket szenvedett, amelyet hivatalos jelentéseiben is elismert. Csapataink még mindig teljes mértékben ellenőrzésük alatt tartják Port-Szaídot, kivéve al-Gamíl területét és Port-Fuád egy részét. A fegyveres erők főparancsnoksága arra kéri az összes egyiptomi állampolgárt, hogy ne higgyen az ellenség propagandájának és rádióhíreinek, amelyek kizárólag a saját érdekeit szolgálják, illetve

³⁴⁸ A 27. számú hadijelentés azonosságot mutat a 26. számú hadijelentéssel.

elfedik ezzel a kudarcot, amelyet a csatatéren elszenvedetek. A hadijelentéseink a mindennapi helyzetet valóságként adják vissza.

29. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 6.³⁴⁹

Az ellenség új erőket vetett be légi úton Port-Szaídban. Ugyanakkor haditengerészeti műveleteket próbál meg végrehajtani abból a célból, hogy csapatai partra szálljanak. Az ellenség a várost flottával és repülőgépekkel támadja, s a város számos utcájában heves harcok folynak a hadsereg, a rendőrség, illetve a népi ellenállás embereivel szemben. Erőink ellenőrzésük alatt tartják a várost. A harci morál nagyon erős.

30. Számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 6. 20:00

Franciaország és Anglia folyamatosan támadja Port-Szaíd városát, amelyet egész nap repülőgépek és a flotta bombáznak. Az ellenség partra szállt Port-Fuádban. A fegyveres erők és a népi ellenállás erői a házakban sáncolták el magukat. Számos utcában házról-házra zajló súlyos harc folyik.

31. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 7. 8:00 reggel

Hétfőn, november 5-én reggel 7 óra 30 perckor a brit és a francia repülőgépek heves légitámadásokat hajtottak végre Port-Szaíd ellen. Az ellenség Port-Szaídban három helyen ejtőernyős desszant erőket vetett be: Port-Fuádban, al-Gabbaná-ban és al-Gamíl-ban. Reggel 10 óra 30 perckor katonai erőink és a népi ellenállás tagjai teljesen megsemmisítették az ellenséget. A kudarcot követően tizenegy órakor az ellenség erős légi csapást mért Port-Szaídra. Tizenkét órakor az ellenség egy második légi desszant erőt is bevetett. Egységeink a város ellen folytatott súlyos légitámadások ellenére a népi ellenállás tagjaival együtt teljes erővel vették fel a harcot az ellenséggel. Délután 2 óra 30 perckor az ellenség egy harmadik ejtőernyős desszant erőt is bevetett. Az ezt követő harcban katonáink és a népi ellenállás tagjai felvették a harcot. Este fél kilenckor az ellenség csapatai al-Gamíl és Port-Fuád területén voltak. Katonáink ennek ellenére teljesen ellenőrzésük alatt tartják a várost. Bár a város heves légitámadásoknak volt kitéve, a lakosság egésze támogatja katonáinkat az ellenség elleni harcban.

Kedden, november 6-án reggel hét órakor az ellenség új légi desszant erőt vetett be, a tenger felől pedig megkezdték páncélozott harcjárművek partraszállítását. Ezzel párhuzamosan a brit és a francia repülőgépek és flotta újabb támadást intézett a város ellen. Csapataink a népi ellenállással együtt teljes erőbedobással vették fel a harcot. Délben az összecsapások a város külterületein folytatódtak, majd a csata utcai

³⁴⁹ A hadijelentés délelőtt tíz órakor keletkezett.

harccá alakult át. Délután fél ötkor katonáink a népi ellenállás tagjaival együtt a házakban sáncolták el magukat. Az ekkor kibontakozó súlyos és öldöklő harc házról-házra folytatódott. Este nyolc órára az ellenség elfoglalta a Port-Szaíd déli részén lévő vízműveket és elzárta a vízszolgáltatást. Harckocsizó és gyalogos erői Port-Szaíd város déli útját igyekeznek lezárni. A súlyos harc egész nap folytatódott a város több utcájában. Repülőgépeink tegnap reggel és délután támadást indítottak a légidesszant bevetésére készülő ellenség ellen. Éjfélkor a harcok még mindig folytak a város külterületein. Fegyveres erőink most foglalják el állásaikat Port-Szaíd déli részén.

32. számú hadijelentés; Kelt: 1956. november 7. 3:15

A kairói idő szerint reggel két órakor megkötött fegyverszüneti határozat ellenére a brit és a francia erők körbevették Port-Szaíd városát. E hadijelentés kiadásakor továbbra is folytatják a támadást.

33. számú jelentés Kelt: 1956. november 7.

Az egyiptomi szóvivő tagadta Guy Mollet-nek a francia minisztertanácsban elhangzott azon állítását, miszerint a brit-francia erők még a fegyverszünet megkötése előtt megszállták volna Iszmáilíját, illetve a csatorna városainak többségét. A szóvivő azt is állította, hogy az egyiptomi csapatok tartják ellenőrzés alatt a Port-Szaíd déli részén lévő harci övezetet, s mindent megszerveztek, hogy a külföldi tudósítók ezekre a területekre látogathassanak.

EKK Külpolitikai dokumentumok. Politikai Államtitkárság, Nyugat-Európai Osztály; Brit-francia–izraeli agresszió (Dokumentációs jelentés) 1956. október 29.–december 4. Első rész, bejegyzési szám: 0176. Al-Matábie al-Amíríja, Kairó, 149–171. oldal.

54.

A magyar Külügyminisztérium nyílt távirata Szabó Jánosnak,
a New York-i magyar ENSZ-képviselőnek. Nagy Imre
miniszterelnök október 31-i beszédében kijelentette,
hogy győzött a magyar forradalom
1956. november 1.

Diplomag New York

1956. október 31-én du. [délután] Nagy Imre miniszterelnök beszédet mondott. Kijelentette: a dicső forradalom győzött, elűzte a Rákosi–Gerő bandáját. A létrejött Forradalmi Bizottság nem tűr semmiféle beavatkozást a független, demokratikus magyar köztársaság belügyeibe.

Tisztázódott, hogy Nagy Imrének semmi köze a szovjet csapatok behívásához, mert ekkor még nem volt tagja a Központi Vezetőségnek, és nem tudott arról, hogy miniszterelnöknek nevezete [nevezték ki]

Rákosi–Gerő banda be akarta szennyezni, első beszédeit terror és fegyveres nyomasztás alatt mondatták vele. Nagy Imre kéri a nép bizalmát, hogy adjanak időt kormánya programjának megvalósításához, mely megegyezik a magyar nép érdekeivel. Segítséget kér a rend [és a] béke megteremtésére.

Nagy Imre nyilatkozatot adott számos külföldi újságírónak. Megkérdezték, hogy a szovjet csapatok kivonása megkezdődött-e? Nagy Imre erre igennel felelt. Hozzátette, hogy Magyarország népe meg tudja védeni saját érdekeit, és így nincs szükség a Varsói Szerződésre. A Varsói Szerződés lehetővé teszi, hogy Magyarország abból kilépjen. Az újságírók felvetették Magyarország semlegességének kérdését, mely alól Nagy Imre nem tért ki. Hivatkozott arra, hogy amennyiben a magyar nép ezt kívánja meg fogják vizsgálni.

A Katonai Forradalmi Tanács kinevezte Maléter Pál ezredest a honvédelmi miniszter első helyettesévé.³⁵⁰ Megalakult a Szakszervezetek Országos Szövetségének Ideiglenes Forradalmi Tanácsa. A régi vezetőket leváltották. Azok vették át a veze-

³⁵⁰ Maléter Pál (1917–1958) katonatiszt. Partizán a második világháborúban, 1946-tól a határőrságnél zászlóalj-parancsnok, 1947–1948 a köztársasági elnök testőrségének parancsnoka, majd a páncélos csapatok hadműveleti osztályvezetője. 1952-től a Honvédelmi Minisztériumban csoportfőnök volt. 1955–1956 között a Műszaki Kisegítő Egységek parancsnoka. 1956. október 31-én lett a Kilián lak-tanya parancsnoka, a honvédelmi miniszter első helyettese, november 2–4. között miniszter. A szovjetek tárgyalás közben letartóztatták Tökölön november 3-án éjjel. A Nagy Imrével és társai-val szemben indított büntetőperben halálra ítélték és kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa felmentette a vádak alól 1989. július 6-án.

tést, akik most szabadultak ki a börtönből, valamint a mostani forradalomban részt vett kiváló szakszervezeti vezetők.

Sz.O.Sz. Ideiglenes Forradalmi Tanácsa követelte, hogy a szovjet csapatok vonuljanak ki Budapestről. Ha ez megtörténik, felkérlik a szakszervezeti dolgozókat, foglalják el munkahelyüket. Továbbá kéri a szovjet csapatok egész Magyarországról való kivonását. Egyetértenek a magyar forradalmi ifjúság követelésével és támogatják azt. A Sz.O.Sz. kijelentette, hogy kilép a szakszervezetek világszövetségéből. Ugyanakkor leszögezte, hogy hajlandó kapcsolatot tartani a világ valamennyi szakszervezetével.

Megalakult a Főügyészség Forradalmi Tanácsa, mely felkérte a lakosságot, hogy tegyen jelentést az Ügyészségnek, ha van tudomásuk a forradalom ideje alatti letartóztatásokról. Megalakult a Magyar Tudományos Akadémia Forradalmi Tanácsa.

Letartóztatták azokat az ÁVH személyeket, melyek a nép szerint bűnös cselekményt követtek el. Ezek ügyében nyilvános bírósági tárgyalások lesznek.

Kovács Béla miniszter³⁵¹ a Kisgazdapárt vezetője Pécsen nagygyűlésen beszédet mondott. Többek között kijelentette, nem kiszagda az, aki 1939 és 1945-ben gondolkodik. Nem kérnek a bankárok, földbirtokosok uralmából. Az alapelv a független, szabad Magyarország.

Megalakult a Szociáldemokrata Párt elnöke: Kéthly Anna,³⁵² titkára: Kelemen Gyula.³⁵³

³⁵¹ Kovács Béla (1908–1959) kisgazdapárti politikus. 1944 és 1945 között az Ideiglenes Nemzeti Kormány belügyi államtitkára, földművelési miniszter (1945–1946). A Kisgazdapárt főtitkára és a *Kis Újság* főszerkesztője (1945–1947). 1947. februárban a szovjet hatóságok köztársaság-ellenes összeesküvés vádjával letartóztatták és a Szovjetunióba hurcolták. Távollétében a hadbíróság 25 évi börtönbüntetésre ítélte 1952. március 5-én, 1955. novemberben tért haza, 26-tól Nyíregyházán, majd Jászberényben őrizték, 1956. áprilisban szabadult. 1956. október 30-án az újjáalakuló FKgP Intéző Bizottságának a tagja, 1956. november 3-tól a párt elnöke, november 1-től a *Kis Újság* főszerkesztője volt. 1956. október 26-tól Nagy Imre kormányának földművelési minisztere október 31-ig, november 2–4. között államminiszter és a szűkebb kabinet tagja.

³⁵² Kéthly Anna (1889–1976) szociáldemokrata politikus. 1945–1948 között a Szociáldemokrata Párt Politikai Bizottságának a tagja, az Országos Nőszervező Bizottság elnöke. A *Szocializmus* című lap szerkesztője, a *Világosság* főszerkesztője. 1948-ban kizárták a pártból, hogy a Magyar Kommunista Párttal való egyesülést ne tudja akadályozni. Letartóztatták 1950. június 9-én. A Budapesti Megyei Bíróság életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte 1954. január 20-án, egyéni kegyelemmel szabadult 1954. november 19-én, házi őrizetben tartották 1956 nyaráig. A Legfelsőbb Bíróság felmentette valamennyi vád alól 1994. július 7-én. Az 1956. október 31-én újjáalakult MSZDP elnöke, a *Népszava* főszerkesztője, 1956. november 2–4. között államminiszter volt. Október 31-től Bécsben volt, ahonnan nem tért haza. Az emigráns MSZDP vezetője, a külföldön megjelenő *Népszava* kiadója. 1957-től a strasbourgi Magyar Forradalmi Tanács elnöke volt.

³⁵³ Kelemen Gyula (1897–1973) szociáldemokrata politikus. 1945–1948 között az Iparügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1948. február 2-án letartóztatták, a Budapesti Népbíróság 1948. március 4-én, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. június 12-én életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélt.

Széna-tér, Corvin-környéki forradalmi központok felhívják a szabadságharcosokat, hogy ne hagyják bepiszkolni eddigi vívmányaikat, működjenek közre a honvédséggel és rendőrséggel, hogy a rend és a fegyelem helyreálljon.

MNL OL XIX-J-1-j 1945–1964 Vegyes 81. d. 4j dosszié

tésre ítélte. 1956 júniusában kegyelemmel szabadult. 1956. október 31-én az újjáalakult MSZDP főtitkárává választották. November 2–4. között a Nagy Imre kormány államminisztere volt. 1963. június 1-jén a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa felmentette a vádak alól.

55.

Náfe Záde egyiptomi követ jelentése az egyiptomi
Külügyminisztérium államtitkárának Magyarországról
és a magyar forradalom vélt előzményeiről
1956. november 2.

Egyiptomi Arab Köztársaság Követsége

Budapest

Titkos jelentés

Kelt: 1956. november 2.

Kód: 78/046815

A magyar forradalom

Tisztelt Külügyi Államtitkár Úr!

Van szerencsém Excellenciáddal a továbbiakban közölni a különböző okokat, amelyek a forradalom kitöréséhez vezettek, illetve annak következményeit. Először azonban röviden beszélni kell a modern Magyarország helyzetéről az első világháborút követően.

Magyarország közvetlenül az első világháború után³⁵⁴

Amikor véget ért az első világháború, a kommunizmus hívei kísérletet tettek a hatalom átvételére Magyarországon,³⁵⁵ illetve más országokban is. Magyarországon ez ténylegesen bekövetkezett. Az Osztrák–Magyar Monarchia teljesen kimerítette erőit, és olyan helyzetbe jutott, mint a történelem során más államok, amelyekre az eltűnés és megsemmisülés várt.

Horthy³⁵⁶ admirális és számos főtiszt harcolt a kommunista csoport ellen, amelynek nem volt elég ereje és megbízható erős támasza az országban. Horthy felszámolta

³⁵⁴ Az egyiptomi követ Budapestre érkezéséig a korábbi, valamint 20. századi magyar történelem hazai és határon túli alapvető összefüggéseiről jórészt a korabeli magyarországi és nyugati szakirodalomból szerezte ismereteit. Ebből fakad, hogy számos helyes következtetése ellenére gyakorta téves összefüggésekről, adatokról tájékoztat. Ezért ezeket egy-két kivételtől eltekintve nem javítottuk. Ezzel szemben a magyar fővárosban élte át 1956 őszét, amelynek mozzanatairól – még a november 4-i szovjet attack előtt 48 órával – rendkívül hiteles összképét vetett papírra.

³⁵⁵ A magyar kommunisták nem csak kísérletet tettek, hanem át is vették a hatalmat 1919. március 21-én Magyarországon. Rendszerük 1919. július végére összeomlott, hivatalosan 1919. augusztus 1-én szűnt meg.

³⁵⁶ Vitéz nagybányai Horthy Miklós (1868–1957) hivatásos tengerész, az Osztrák–Magyar Monarchia hadiflottájának parancsnoka. Hadügyminiszter 1919. június 6. – július 12. között Szegeden, majd a nemzeti hadsereg fővezére. Kormányzó 1920. március 1. – 1944. október 16. között.

ezt a csoportot, és kezébe vette a hatalmat. A kommunisták közül, aki tudott, elmenekült és a Szovjetunióban keresett menedéket. Számos kommunistát pedig bíróság elé állították. Ezek közé tartozott Rákosi Mátyás is, akit elítéltek, és körülbelül tizenöt évet börtönben töltött.³⁵⁷ Szabadulása után a Szovjetunióba távozhatott. Amikor Ausztriában kikiáltották a köztársaságot, egyidejűleg a magyar trónt Kormányzótanács alá rendelték.³⁵⁸ A Kormányzótanácsot Horthy admirális vezette. Addig maradt Horthy admirális az ország kormányzója, amíg a németek el nem távolították az országból, miután 1944 márciusában megszállták az országot.³⁵⁹

Amikor Horthy kormányzó átvette a hatalmat, a feudális³⁶⁰ rendszer volt a fennálló rend, és az érvényben maradt egészen uralma végéig.³⁶¹ Ez annak az eredménye, hogy Magyarország a Habsburg-dinasztia uralma alatt állt, azt megelőzően pedig a Magyarország feletti hatalom más királyi dinasztiák kezében volt. Ez a rendszer ebben az országban jobban megnövelte a szegények és a gazdagok közötti különbséget, mint másutt. A nemesek, a nagy földbirtokosok, a nagytőkések és a nagybankárok a nép egészének a kisebbségét tették ki, míg a nagy többség a legnyomorú-

³⁵⁷ Rákosi (a korábbiakban: Rosenfeld) Mátyást letartóztatták 1919. február 20-án, de hamarosan szabadult. A kommünt követően elmenekült, de visszatért. Letartóztatták 1925. szeptember 22-én. November 14-én statáriális eljárás vette kezdetét vele és társaival szemben – a tanács elnöke dr. Langer Jenő, az ügyész dr. Miskolczy Ágost volt –, két nappal később az ügyet rendes, büntetőbírói eljárássra tették át. Egy másik büntetőüggyel egyesítették 1926. január 6-án. Az ötvennégy vádlottal szembeni vádiratot benyújtották április 6-án, a tárgyalás zajlott július 12. – augusztus 4. között. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék nyolc és fél évi fegyházbüntetésre ítélte. A Budapesti Királyi Ítéletábrla nem változtatott ítéletén, az 1926. január 13–15-én tartott tárgyalás végén kihirdetett ítéletében. Büntetése letelt 1934. április 24-én, de nem szabadulhatott. Ismét büntetőperbe fogták májusban, majd az 1935. január 21. – február 8. között zajlott tárgyalás végén a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék dr. Szemák Jenő vezette tanácsa – az ügyész ismét dr. Miskolczy volt – életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. A Budapesti Királyi Ítéletábrla dr. Harmath Géza vezette tanácsa – noha a vád képviselője dr. Miskolczy főügyész-helyettes halálbüntetést kért – ezt hagyta helyben az 1935. június 27. – július 1. között tartott tárgyalás végén. A Magyar Királyi Kúria úgy változtatott ezen, hogy a két ítélet összefüggésbe foglalását rendelte el 1936. április 30-án. Magyarország és a Szovjetunió között kötött államközi egyezmény alapján azonban a Szovjetunióba távozhatott az 1848/1849-es zászlókért cserébe. Négy nappal a határ átlépése után, november 6-án érkezett Moszkvába.

³⁵⁸ Ausztria 1918. november 12-én lett köztársaság. Magyarországon 1919. március 21-én, a kommunista hatalomátvétel után az úgynevezett Forradalmi Kormányzótanács proklamálta a munkás-, paraszt- és katonatanácsok diktatúráját. A kormányzói hatalom gyakorlásáról az 1920. I. törvény-cikk második fejezete rendelkezett.

³⁵⁹ Horthy Miklós Magyarország államfője volt a nyilaskeresztesek hatalomra juttatásáig, 1944. október 16-ig.

³⁶⁰ Náfe Záde követ téves fogalomhasználata a korabeli olvasmányaiból következett.

³⁶¹ Az 1848/1849. évi forradalom és szabadságharc eredményei a polgári átalakulás és fejlődés motorjai voltak. A feudális gazdasági és társadalmi rendszer elemei a 19. század folyamán megszűntek Magyarországon.

ságosabb sorsot szenvedte el a hosszú évszázadok alatt a társadalmi osztályok közötti egyenlőtlenség, illetve a társadalmi igazságtalanság miatt.

Amikor a németek a második világháború alatt megszállták Magyarország területét, az első dolguk az volt, hogy 1944 márciusában Horthy admirálist száműzzék Magyarországról.³⁶² A magyar nép többsége szembeszállt velük. A Rooseveltt, Churchill és Sztálin által megkötött jaltai konferencia határozatainak következményeként az oroszoknak jutott Kelet-Európa, beleértve Magyarországot is. A szovjet erők előrenyomultak a visszavonuló németek nyomában. Amikor az oroszok behatoltak Magyarországra, maguk a magyarok két csoportra oszlottak. Az egyik csoport a németeket támogatva harcolt az oroszok ellen. Ez a csoport elsősorban az uralkodó osztály tagjait alkotó földbirtokosokból állt. A másik csoport pedig az oroszokat támogatta a németekkel szemben, abban reménykedve, hogy javulni fog a helyzete. Eközben a kommunista propaganda is elkezdődött.

Az orosz hadsereggel együtt 1945-ben jött az a csoport, amely még az első kommunista politikai rendszer felbomlása után a Szovjetunióban keresett menedéket. Ezekhez csatlakoztak mindazok, akik Moszkva emlőin nevelkedtek, azok élén pedig Rákosi Mátyás állt.

A kommunisták a propaganda fegyverét használták, a másik erős fegyverük a szolidaritás volt. A parasztokban és a munkásokban termékeny talajra hullott az általuk terjesztett propaganda, mivel ez a két csoport a feudális rendszerből eredően égbekiáltó igazságtalanságot szenvedett el korábban a nagytőkések és a nagybankárok részéről. Több koalíciós kormány váltotta egymást. A kommunisták mindent elkövettek azért, hogy uralmuk alá hajtsák az összes minisztériumot és állami közintézményt, egészen addig, amíg teljesen tisztán kommunista nem lett a politikai rendszer. Annak érdekében, hogy a kommunista rendszert megszilárdítsák és az ellenzéküket üldözzék, a Szovjetunió mintájára Magyarországon is megalakították a politikai rendőrséget, amely rettegett eszközzé vált.

Rákosi átvette a [munkás]mozgalom vezetését, ami megsemmisítette a magyar uralkodó osztályt, amelyhez a nemesek, a nagy földbirtokosok, a nagytőkések és a bankárok tartoztak. Kitelepítették őket az ország különböző vidékeire, s megfosztották ezt a réteget a közalkalmazotti állásoktól. Tilos volt fiaik számára beiratkozni az egyetemekre, illetve a felsőoktatási intézményekbe. Bevezették a munkás származású kifejezést. Aki igazolta, hogy munkás származású, az minden olyan jogot élvezhetett, amit a kommunista rendszer nyújthatott. Aki pedig a nemesek, nagybirtokosok, nagytőkések vagy bankárok osztályából származott, azt üldözték, és nem vették fel egyetemekre, így elkerülhetetlenül a társadalom peremére kényszerültek.

³⁶² A német megszállás – 1944. március 19. – után nem száműzték Horthy kormányzót, továbbra is államfő volt lemondásáig.

Eközben maga a nép a társadalmi igazságosság elvének alkalmazásában reménykedett, valamint abban, hogy a helyzete jobb lesz, mint korábban.

Rákosi csoportja megszerezte az államhatalmat, és a Kreml befolyását felhasználva megerősítette uralmát az országban, egyben követve a számukra előírt politikai és gazdasági terveket.

Az iparosítást fejlesztő politika – ami valójában szovjet koncepció – Magyarország új politikájává vált. Összeállították az első ötéves tervet, majd a másodikat is,³⁶³ figyelmen kívül hagyták az ország lehetőségeit, ugyanis az ipar fejlesztéséhez két alapanyagra, szénre és vásra van szükség. De Magyarországon nincsen elegendő ebből a két nyersanyagból. Ráadásul Magyarország tengerparttal nem rendelkező ország, ami lehetővé tenné, hogy olcsó áron importáljon szenet és vasat. Ennek következtében emelkedtek a termelési költségek is. A kormány úgy tervezte, hogy az iparcikkeket olcsón adja majd el külföldi országoknak, a Szovjetuniónak vagy más államoknak. A veszteség pótlását a helyi fogyasztókra hárította, akik így a helyi termékeket hozzávetőleg háromszoros áron vették meg. Azt a terméket, amit 100 forintért exportáltak külföldre, 300 forintért adták el belföldön. Ezért jelentős mértékben emelkedtek az árak.

Az iparosítást fejlesztő politika vonzotta a munkaerőt, így csökkent a mezőgazdasági termelés, és ezzel egyre rosszabb lett a helyzet. Ráadásul a mezőgazdasági termények nagy részét kivitték a Szovjetunióba, illetve a többi népköztársaságba. Ennek következtében romlott a gazdasági helyzet, folyton emelkedtek a megélhetési költségek, a fizetések és a munkabérek azonban csökkentek, ami nem tartott lépést a meredeken növekvő megélhetési költségekkel.

Magyarországon a kommunista hatalom alapjainak megerősödése következtében, illetve a magyar politikában a zsidók dominanciája miatt, a párt Központi Vezetőségében, a kormányban és a jelentős közintézményekben egy kiváltságos osztály alakult ki, amely kézben tartja a kormányt, és uralja az ország gazdaságát. Ez az osztály igyekezett a saját érdekeit érvényesíteni, illetve a fontos pozícióit megtartani. Ennek érdekében a nép jogainak megvédésére hivatkozva teljesen behódolt Moszkvának.

A zsidók elfoglalták a legmagasabb pozíciókat, a legjobb fizetésű és a legkönnyebb állásokat. A Magyar Munkáspárt [Dolgozók Pártja] Központi Vezetőségének zöme zsidó volt, hasonlóképpen tele voltak a közintézmények és a minisztériumok is magas posztokat betöltő zsidókkal. Véletlen lenne, hogy amióta a kommunizmus Magyarországot hatalmába kerítette, azóta egy zsidót sem ítéltek halálra a politikai

³⁶³ Az első hároméves terv 1947 és 1949 között volt. Az első ötéves tervet 1949-ben fogadták el, majd 1951-ben módosították. A Magyar Dolgozók Pártja III. kongresszusán (1954. május 24–30.) a Központi Vezetőség az új tervidőszakot 1956–1960 közöttre tette, és 1955 előkészítő év lett.

bíróági eljárások során,³⁶⁴ amelyeknek viszont sok áldozata volt. Ennek az osztálynak a politikai rendőrség volt az eszköze, amelyet az ellenük tiltakozók ellen használtak. Ennek az osztálynak mind a vezetői, mind a tisztjei, mind az egyszerű katonái óriási fizetéseket kaptak; például egy ÁVO-s havonta 1400 forintot keresett, míg a magas rangú állami tisztségviselő szinte ugyanennyit vitt haza.³⁶⁵ Ez a politikai rendőrség országszerte önkényes és zsarnoki tetteket követett el. Már a neve elgondó volt ahhoz, hogy félelmet keltsen az emberekben. Számos közismert eset volt, amikor hamisan vádoltak meg embereket, illetve megkínózták a kormánnyal szembeálló ellenzékiet.

A nép többsége bizakodó volt, amikor az orosz hadsereg 1945-ben átlépte Magyarországot határait, és bevezették a kommunista rendszert. A kommunizmus ideológiáját sulykoló propaganda ellenére – amely szerint a helyzet meg fog változni, amint az előző uralkodó osztály elnyomását felszámolják, és jelentős javulás fog bekövetkezni, és boldogabb életet biztosítanak a népnek – a valóságban a helyzet tíz év eltél-

³⁶⁴ Náfe Záde téved. A Rajk–Brankov-ügyben és mellékpereiben kivégzettek, utóbb öngyilkosságot elkövetők, valamint egyéb büntetőeljárások során fizikai kényszerrel halálra kínzottak között számos zsidó volt. Nevük felsorlásától, életútjuk ismertetésétől eltekintünk. Rajk László (1909–1949) Magyarországon letartóztatták és internálták 1941–1942-ben, 1944-ben. Szabadult szeptemberben, de újra őrizetben volt 1944. december 7-től. Sopronkőhidán büntetőügyét rendes büntetőbíróóság elé utalták, 1945. május 13-án érkezett vissza Budapestre Németországból. A volt belügyminisztert, majd külügyminisztert letartóztatták 1949. május 30-án, a Budapesti Népbíróóság halálra ítélte 1949. szeptember 24-én, a Népbíróóságok Országos Tanácsa helybenhagyta a határozatot október 14-én, másnap kivégezték. A Legfelsőbb Bíróóság az 1955. november 23–25. között tartott tárgyalás végén – részben törvénytörő módon – felmentette a vádak alól. Büntetőügyét végleg, jogilag tiszta helyzetet teremtve, a legfőbb ügyész 1963. június 29-én tett indítványa után, az Legfelsőbb Bíróóság ú.n. elnöki megállapítással 1963. július 11-én zárta le. Brankov, Lazar (1912–2011) a második világháború utolsó hónapjaiban – mielőtt 1945. március 10-én a Szövetéges Ellenőrző Bizottság jugoszláv katonai missziójának századosi rangú titkára lett volna Budapesten – a bácska-baranyai katonai rögtönítélő bíróóság „vérbírája” volt. Számos végrehajtott halálos ítélet meghozatalában vett részt, főképp vagyonos újvidéki polgárok voltak az áldozatok. Előbb gazdasági, majd a kulturális és sajtóügyekkel foglalkozott a misszió titkáráként, a katonai misszió vezetője 1947 elejétől, az év közepétől egyúttal az UDB főrezidense is volt. Novembertől a követség tanácsosa lett és volt 1948. október 24-ig. A budapesti jugoszláv követség volt ügyvivőjét, aki Magyarországon társaival együtt politikai menedékjogot kért, a jugoszláv emigráció tevékenységének megbeszélése ürügyével Moszkvába csalták 1949. május 19-én. Ott vették őrizetbe június 21-én. A budapesti büntetőeljárás végső forgatókönyvét meghatározó, 1949. július 8-án és 16-án ott jegyzőkönyvezett vallomásai másokat súlyosan terheltek, a Szovjetunióból 1949. július 19-én szállították vissza vonaton Magyarországra. A Budapesti Népbíróóság életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte 1949. szeptember 24-én, a Népbíróóságok Országos Tanácsa helybenhagyta a határozatot október 14-én. Egyéni kegyelemmel szabadult 1956. április 3-án, majd 1956. szeptember 6-án kegyelemből mentesült a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól is. A Fővárosi Bíróóság semmisnek nyilvánította ítéletét 1997. szeptember 12-én.

³⁶⁵ 1950-es évek elején Magyarországon az átlagfizetés körülbelül 800 forint volt.

tével sem változott, mivel kizárólag az új kiváltságos osztály élvezte a javakat. Közben pedig emelkedtek a megélhetési költségek, csökkentek a munkabérek, romlott az ország gazdasági helyzete. A nép, különösen az értelmiségiek, az írók, az ifjak és az egyetemisták tudatára ébredtek annak, hogy a kommunista rendszer csak eszköz volt ahhoz, hogy államcsínyt hajtsanak végre, és hogy Magyarországot közvetlenül Moszkva alá rendeljék.

A kommunista politika megtiltotta, hogy a nemesi és a polgári családok gyermekei beiratkozassanak az egyetemekre, a felsőfokú intézményekbe. Csak a munkások gyermekei folytathatták felsőfokú tanulmányaikat. Ennek eredményeképpen az egyetemi évek alatt lehetőségük nyílt megismerni az országuk nemzeti történelmét, és a múltat összehasonlítani hazájuk jelenlegi helyzetével. Azzal, hogy országuk milyen lenne, ha nem lenne közvetlenül alárendelve Moszvának. Ha olyan független lenne, mint Jugoszlávia. Ennek nagy hatása volt a forradalom menetére.

A moszkvai XX. kongresszus határozatainak köszönhetően – amelyek elítélték a személyi kultuszt, illetve szociális igazságot követeltek – az értelmiségiek és az írók kezdték nyíltan hangoztatni a véleményüket, kritizálták a hibákat és az alapvető szabadságjogok biztosítását követelték. Az ifjúság meghallotta felhívásaikat. Először a Petőfi-kör felhívásai jelentek meg Budapesten múlt nyáron, amely rákényszerítette a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségét arra, hogy néhány szabadságjogot biztosítson. Ráadásul Rákosi kénytelen volt lemondani a párt vezetéséről, és átengedni Gerőnek, társának és kollégájának.³⁶⁶ A magyar nép ezt viszont úgy értelmezte, hogy a helyzet nem változott, és a zsidók továbbra is kézben tartják az államhatalmat az országban, és ők azok, akik a sztálini önkényt és zsarnokságot képviselik. Az ország törvényei fölé helyezve magukat mindent megtesznek, hogy megtartsák pozícióikat.

Az amerikaiaknak, illetve az angoloknak nem meghatározó, de jelentős szerepük volt a kommunista rendszer elleni propaganda terjesztésében. Az amerikaiak Budapest fölé léggömböket küldtek, amelyről röpcédulákat dobtak le. A [budapesti] amerikai és brit követségen dolgozó magyar alkalmazottak, illetve a magyar származású dolgozók összekötő kapocsként működtek a propagandaanyagok terjesztésében.

Ha összegyűjtjük az okokat és az azokat megelőző körülményeket, kiderül, hogy a fiataloknak döntő szerepük volt a forradalom előkészítésében. Minden fiatal egyöntetűen úgy gondolta, hogy meg kell változtatni a dolgokat Magyarországon. Váratlanul tört ki a forradalom október 23-án este. Az egyetemi hallgatók szándéka az volt, hogy a lengyel testvérek iránti szolidaritásukat mutatják ki az orosz hadsereggel szembeni nemzeti erőpróbájukon. Ennek a tüntetésnek a második célja az volt,

³⁶⁶ Moszkva nyomására az MDP Központi Vezetősége 1956. július 18-i ülésén Rákosi Mátyást leváltotta az MDP pártfőtitkári tisztességéből, és helyére Gerő került.

hogy alkalmas légkört teremtsen a további lépésekhez, illetve a nép követeléseinek hangot adjon. De az egész népnek a tüntetéshez való csatlakozása, illetve a rádióban Gerő által elmondott beszéd feltűzte az embereket. Ez volt a forradalom első szikrája, mivel a nép nagyon gyűlölte őt és a zsidókat, miután tíz éven át szenvedtek miattuk. Statáriumot hirdettek, Gerő és a korábbi miniszterelnök, Hegedüs András pedig az orosz hadsereget hívták segítségül, hogy szétoszlassák a tüntetést. Ekkor tört ki a népi forradalom, a munkások forradalma, a fiatalok forradalma. A magyar hadsereg egy része csatlakozott a forradalmárokhöz és fegyverekkel látta el őket. A rendőrök is csatlakoztak a forradalomhoz. A politikai rendőrök pedig a szovjet erőkkal együtt ágyúkkal, tankokkal és puskákkal nyitottak tüzet a magyarokra. Ekkor következtek be az első fegyveres összetűzések, amelyek kiterjedtek az ország egész területére, elsősorban a jelentős ipari központokra összpontosulva: Miskolcon, a vas- és acélipar legfontosabb központjában, Győrben, a vasúti kocsik gyártásának jelentős központjában, valamint a Magyarország déli részén elhelyezkedő Szegeden, amely a magyarok szemében történelmi fontosságú, ahol egy dzsámi is található.³⁶⁷ A munkások fiai mindannyian, valamint Magyarország minden dolgozója a kommunizmussal szemben előnyben részesítette a hazafiságot és a hazaszeretetet, amelyről azt feltételezték, hogy majd megnyeri a munkások szívét. A kommunizmus, amely 1945-ben Magyarországot birtokba vette, nem tudta ezen időszak alatt megnyerni a magyarok szívét, nem sikerült elfojtani a hazafiságot az országban.

Október 23-án este a politikusok kénytelenek voltak manőverbe kezdeni: kinevezték Nagy Imrét miniszterelnöknek, és vele együtt Hegedüst, a korábbi miniszterelnököt és Gerőt miniszterelnök-helyettesenek.³⁶⁸ A nép viszont nem volt elégedett ezzel, és követelte [Gerő] Ernő lemondását, és azt, hogy Nagy Imre alakítson új kormányt. Hegedüs, Gerő és [Piros] László Moszkvába menekült [napokkal később].

A nép zavarodottsággal, illetve aggodalommal fogadta Nagy Imre miniszterelnöki kinevezését, ugyanis akkor nevezték ki, amikor [a kormány] a szovjet hadsereg beavatkozását kérte.³⁶⁹ Ráadásul Nagy első kormánya október 23-án alakult meg a fent említettek részvételével, akik a forradalom közvetlen kiváltó okának tekinthetők. Ugyanakkor Nagy későbbi nyilatkozatai nem voltak őszinték, és a korábbi nyilatkozatai ellentmondanak a későbbieknek. Ennek talán az volt az oka, hogy az orosz haderők elfoglalták Budapestet, és a kormánynak nem volt tényleges hatalma. Nagy

³⁶⁷ Záde követ Szeged városát összekeverte Péccsel.

³⁶⁸ A második Nagy-kormánynak sem Gerő, sem Hegedüs nem lettek tagjai. Ezzel szemben mindketten az első Nagy-kormányban a Minisztertanács első elnökhelyettesei voltak mindhárom összetételben, 1953. július 4. – 1955. április 18. között.

³⁶⁹ 1956. október 23-án a Kossuth téri tüntetés ideje alatt Gerő telefonon katonai segítséget kért Hruscsovtól. Másnap, október 24-én a szovjet csapatok bevonultak Budapestre.

kategorikusan tagadta, hogy ő lenne az, aki segítséget kért volna az orosz hadseregtől. Sőt azzal vádolta Hegedűst és Gerőt, hogy ők ketten hívták segítségül ezt a hadsereget, hogy elfojtsák a forradalmat.

Október 23-án este kezdődött a fegyveres harc a magyar fiatalok és a hozzájuk csatlakozó magyar hadsereg, illetve a rendőrség erői és az orosz egységek, valamint a [magyar] politikai rendőrség tagjai között. A harcok a fővárosban egészen október 30-ig, kedd estig folytatódtak. Néha folyamatosan, néha megszakításokkal lehetett hallani a nehéztüzérségnek, a tankoknak és egyéb különféle ágyúknak a hangját. Október 25-én a forradalom a magyarországi fő központokra, illetve a teljes magyar területre kiterjedt. Az egész nép kivétel nélkül megmozdult és felvette a harcot a különböző orosz csapatokkal, akik erre más orosz erőket hívtak segítségül Romániából, illetve Csehszlovákiából.³⁷⁰ Elsősorban a fiatalok és a közemberek mutattak példát a hősiesség legnemesebb fajtáiból a függetlenségükért folyó harcban. Az első két napon a fiatalok közül több ezren haltak meg, illetve sebesültek meg. Ők támadták meg az orosz ütegeket és tankokat egyszerű puskákkal és pisztolyokkal, amellyel példát mutattak igazi bátorságból.

A nemzeti forradalom ideje alatt ezrek haltak meg és ezrek sebesültek meg. Nem tudni pontosan a halottak és a sebesültek számát. Úgy hírlírik, hogy a sebesültek száma meghaladja a 30 ezret, a halottak száma pedig 2000 és 3000 között ingadozik.³⁷¹ Megteltek a kórházak, és arra kényszerültek, hogy két sérültet fektessenek egy ágyba. A magyar kormánynak pedig a Nemzetközi Vöröskeresztől kellett segítséget kérni, hogy támogassa Magyarországot a szükséges kötszerekkel és gyógyszerekkel. Számos ország annyi támogatást küldött ezekből a szerekből, amennyit csak tudott.

A forradalom kitörésekor az összes boltot bezárták és leállt a vidéki élelmiszer szállítása is. Nehéz volt élelemhez jutni, különösen az első napokban, azaz október 24-én, 25-én és 26-án. Kenyeret is csak nehezen lehetett kapni. Bizonyos alapanyagok, mint a hús, a tojás, a zöldségek eltűntek [a boltokból]. Ezzel párhuzamosan leállt a teljes közlekedés is.

Amióta elkezdődött a forradalom, a kormány nem tudta ellenőrzése alá vonni a helyzetet a városban. A hatalom vagy az orosz erők vagy a harcoló magyarok kezében volt. Nehézségekbe ütközött átmenni a hidakon, mert hosszan tartó ellenőrzést, illetve személyazonosítást végeztek. Ráadásul amióta kihirdették a statáriumot,

³⁷⁰ A Magyarországon állomásozó szovjet fegyveres erőkhöz 1956. október 25-én reggel Romániából Budapestre érkezett a Vörös Hadsereg 33. gépesített hadosztálya és a 128. lövész gárdahadosztály. A szovjet csapatok kivonulása a magyar fővárosból október 30-án délután három órakor kezdődött meg és október 31-én délben fejeződött be. Ugyanezen a napon a Forgószél fedőnevű hadművelet részeként újabb megszálló erőket irányítottak Záhony felől Magyarország belső területei felé.

³⁷¹ Záró téves adatait a határon túli sajtótermékek és rádiótudósítások alapján fogalmazta.

a közlekedést is akadályozták. Nappal a kijárást néhány órára korlátozták, és volt olyan nap, amikor már négy órára csökkentették – reggel 6-tól 10-ig. Ugyanakkor a benzin eltűnt a piacról. A közúti, a légi és a vasúti közlekedés pedig teljesen megszűnt.

A forradalom szorításában Nagy kénytelen volt új kormányt alakítani, amelybe beléptek a régi magyar pártok képviselői, és belépett néhány kommunista is. A kormány egyik tagja volt Tildy Zoltán,³⁷² a korábbi magyar köztársasági elnök volt. A lakosság azonban nem bízott teljes mértékben a jelenlegi kormányban, tekintettel arra, hogy a kormány feje nem volt a kezdettől fogva őszinte annak a politikának a magyarázatával kapcsolatban, amit követni fog. Amikor a kormány vezetését október 23-án átvette, úgy nyilatkozott, hogy mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy az 1953. évi politikáját megvalósítsa, jóllehet a fiatalok követelése, azaz mostanra már a nép követelése is – amelyeket október 25. dátummal említettünk – már túlléptek ennek a programnak határain. Mostanáig Nagy nem tudott határozott ígéreteket tenni a nép minden követelésének teljesítésére, azonban egészen október 28-ig újabb és újabb ígéreteket tett. Beszédet mondott, amelyben közölte: tekintettel arra, hogy Budapesten megnyugodott a helyzet, és az orosz parancsnok hozzájárult a Budapestről való kivonuláshoz, arra törekszik, hogy tárgyalásokat folytasson Szovjetunióval, a szovjet hadsereg végleges kivonásáról Magyarország területéről. Az emberek azonban nem hittek teljes mértékben ennek a nyilatkozatnak, mert az orosz haderők továbbra is kemény harcot folytattak a hazafiak ellen. Majd Nagy miniszterelnök és a társaságában lévő miniszterek, a korábbi magyar pártok képviselőinek beszédét sugározta a rádió a népnek. Bejelentette, hogy az orosz haderők azonnali tűzszünetet rendeltek el, továbbá hogy amint megszűnik vidéken az ellenállás, követelni fogja az orosz haderők kivonulását Magyarország területéről, valamint a kormány elszánta magát az egypártrendszer megszüntetésére, illetve koalíciós kormány alakítására, amint az 1945-ben történt. Bejelentette új minisztertanács megalakítását is, amely az országban a legfelsőbb hatalmat képviseli, és amely a következő tagokból áll: Nagy (miniszterelnök), Kádár János (a párt főtitkára), Losonczy

³⁷² Tildy Zoltán (1889–1961) református lelkész, kisgazda politikus. A Független Kisgazdapárt alelnöke, majd 1945-től országos pártelnöke. Tagja volt az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd az 1945-ös nemzetgyűlési választáson is mandátumot szerzett. 1945. november 15. és 1946. január 31. között miniszterelnök, 1946. február 1-től köztársasági elnök, majd 1948. augusztus 3-tól házi őrizetben volt 1956. május 1-jéig, mert július 31-én a kommunisták lemondatták. Nagy Imre kormányában államminiszter 1956. október 26. – november 4. között. Letartóztatták 1957. május 23-án, Nagy Imre és társai büntetőperében a Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa hatévi börtönbüntetésre ítélte 1958. június 15-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felfüggesztette büntetésének letöltését 1959. április 1-jén. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa felmentette a vádak alól 1989. július 6-án.

Géza³⁷³ (kommunista), Tildy Zoltán és Kovács Béla (a Nemzeti Parasztpárt képviselője)³⁷⁴, valamint a Szociáldemokrata Párt tagjai. Közlötték, hogy hamarosan titkos és szabad választásokat tartanak, hogy a nép érvényesíthesse az akaratát. Kérte a diákokat, küldjenek delegációt, hogy megbeszéljék a Nemzetőrség megalakítását, amelyben a rend, illetve a biztonság fenntartása érdekében a fiatalok is részt vesznek.

A kormány bejelentette még a politikai rendőrség szervezetének feloszlását. Ez a szörnyű szervezet az igazságtalanságot, az elnyomást, az önkénnyt, a kínzást és a hamis vádak tesztelését szolgálta. Helyette a magyarországi közbiztonság fenntartásának érdekében egy másik új rendőrségi szervezetet fognak létrehozni normális rendőrökből, illetve a hadsereg katonáiból.

Október 31-én kezdett megnyugodni Budapest, néhány kisebb jelentőségű összecsapást leszámítva, amelyek a mai napig is folytatódnak. Ezek pedig a politikai rendőrség menekülő maradványainak megsemmisítésére irányultak, akik elsáncolták magukat néhány városi épületben. A legfontosabb hírek Magyarország számára azok voltak, amelyeket a moszkvai rádióállomás közölt azzal kapcsolatban, hogy a szovjet kormány döntött a Varsói Szerződés tagállamainak összehívásáról, ahol megbeszélnek a szovjet haderők kivonulását ezekből az országokból. Tényleg kivonultak a fővárosból a különböző szovjet erők: a tankok, a páncélozott harcjárművek és a tüzérség. A fiatalok kimentek és megtöltötték a város utcáit, s kezükben könnyen beszerezhető puskákat, géppisztolyokat és pisztolyokat hordtak. Maguk közül kiválasztottak egyes embereket, akik jelvényeket viseltek, és az útkeresztezéseknél álltak, hogy kikérdezzék a gyanúsaknak ítélt személyeket az úti céljukról és a személyazonosságukról. Győzelmük ellenére a fiatalok ragaszkodtak ahhoz, hogy elpusztítsák a politikai rendőrség minden egyes tagját. Ha közülük bárkire rátaláltak, a közutakon birka módjára lemészárolták őket.³⁷⁵

Kétségtelen, hogy a magyar forradalom hatalmas áldozatok árán győzelmet aratott. A fiatalok közül sok ezren meghaltak és megsérültek a szabadságért folytatott harcokban. Örömmel elmondható, hogy ezek a győztes fiatalok igazi emberséget

³⁷³ Losonczy Géza (1917–1957) Két alkalommal politika államtitkár, a Miniszterelnökségen (1948. december 4. – 1949. szeptember 5.) és a Népművelési Minisztériumban (1949. szeptember 5. – 1951. január 27. között). Letartóztatták 1951. március 17-én, a Budapesti Megyei Bíróság (jogerősen) 14 évi fegyházbüntetésre ítélte 1951. október 12-én. Szabadult 1954. július 31-én, a Budapesti Megyei Bíróság felmentette a vádak alól 1955. április 30-án. Államminiszter volt 1956. október 30. – november 4. között. Romániába deportálták 1956. november 23-án, hazahozatala után letartóztatták, a büntetőeljárás ún. vizsgálati szakaszában, az állambiztonsági szervek őrzetében vesztette életét. A Legfőbb Ügyészség megszüntette a nyomozást bűncselekmény hiányában 1989. június 9-én.

³⁷⁴ Tildy és Kovács nem paraszt-, hanem kisgazdapárti politikusok voltak, a kormánynak mások is tagjai voltak.

³⁷⁵ Záde nem túloz, mert az államvédelmisek közül voltak olyanok, akikkel szemben érvényesült a népharag.

és példátlan bátorságot mutattak, és képesek voltak fenntartani a közrendet és a közbiztonságot.

A főváros sok kerületében óriási pusztítást okozott az ágyútűz. Sok épület homlokzatát lerombolták. Hasonlóképpen a város kerületei komoly szükségét szenvednek ablaküvegekből, és jelenleg nincs elegendő mennyiség raktáron, hogy kicseréljék az eltört ablaküvegeket. A városon kívüli közúti és vasúti közlekedés leállt, ugyanígy a villamosok, a buszok és a taxik is. Nem volt más közlekedési eszköz, mint a személygépkocsi, illetve maradt a gyaloglás.

A magyar kormány hívta Mindszenty bíborost,³⁷⁶ hogy térjen vissza a budapesti hivatalos rezidenciájára. A kommunista korszak kezdetén hoztak ellene ítéletet: 8 évre zárták akkor börtönbe. Végül szabadon bocsájtották. Ő az egyetlen ember Magyarországon, akit minden társadalmi osztály tagja tisztel. A kommunizmus elleni küzdelem, illetve a bátorság szimbólumának tekintik őt a harcolók.

A jelenlegi bizonytalan körülmények között nincs olyan megbízható személyiség, aki vezetni tudná Magyarországot az új korszakban, ugyanis a nép most már nem bízik Nagy Imrében, Tildy Zoltánban, a korábbi magyar köztársasági elnökben sem, mert különösen a forradalom kitörése óta bizonytalankodásuk miatt a nép bizalma megrendült mindkettejükben. Az országnak viszont szüksége van egy határozott vezetőre, akit mindenki tisztel, aki jobb jövő felé vezeti az országot.

Magyarországtól a magántulajdon rendszerére való visszatérés óriási erőfeszítést igényel mind a magánszemélyektől, mind a kormánytól. Emellett Magyarországon nincsen tőke, mivel az állam az, amely elad, birtokol, gyártat, vásárol, élelmiszerrel ellát, oktat. Minden az állam kezében van olyan fokig, hogy az működteti az éttermeket és a fodrászüzleteket is. Az állam működtet mindent. Magánszemély nem rendelkezhet tőkével, mivel a törvény meghatározta, hogy mennyi pénzt rakhat be egy magánszemély a központi bankba, és azt ötezer forintra korlátozta, ami 150 [egyiptomi] fontnak felel meg.

³⁷⁶ Mindszenty József (Phem József) (1892–1975) Esztergom érseke, Magyarország utolsó hercegprímása, bíborosa. 1944. március 15-én szentelték püspökké és ekkortól a veszprémi egyházmegyét vezette. 1944. őszén a nyilaskeresztesek elhurcolták Sopronköhidára. Szabadulását követően visszatért Veszprémbe. 1945. szeptember 16-ától esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása, a következő esztendőben bíboros lett. 1948. december 26-án letartóztatták. A Budapesti Népbíróság 1949. február 8-án, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. július 9-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. 1956. október 31-én szabadult felsőpetényi házi őrizetéből, november 4-én az Amerikai Egyesült Államok követségére menekült, ahol 1971. szeptember 28-ig tartózkodott. Ekkor előbb Schwechaton keresztül a Vatikánba, majd onnan egy hónap elteltével Bécsbe távozhatott. A Fővárosi Bíróság semmissé nyilvánította törvénytörő elmarasztalásait 1990. május 11-én. 1994. márciusában kezdeményezték boldoggá avatását.

Ráadásul azok, akik a különböző minisztériumok ügyeit és a mezőgazdasági termelést irányították, nem értettek ezekhez a szakmákhoz, amiért felelősséget vállaltak. De a korábbi korszak szakemberei segítettek nekik.

1956. november 1-jén este a budapesti rádió közölte, hogy az orosz haderők átlépték Magyarország észak-keleti határait. Nagy Imre miniszterelnök, külügyminiszeri minőségében úgy nyilatkozott, hogy a külügyminiszter meghatalmazottja New Yorkba utazik, behívatta a szovjet nagykövetet és a következőket közölte vele:

- a magyar határőrizeti hatóságok tudatták vele, hogy orosz páncélozott erők hatoltak be Magyarországra,
- a magyar kormány határozottan tiltakozik e lépés ellen,
- követelik, hogy ezek az új haderők azonnal vonuljanak ki Magyarországról,
- a magyar kormány úgy döntött, hogy kilép a Varsói Szerződésből,
- a magyar kormány hivatalosan deklarálta Magyarország semlegességét,
- a magyar kormány kérte az ENSZ-től, illetve a négy nagyhatalomtól, hogy garantálják Magyarország semlegességét.

A szovjet nagykövet megígérte, hogy azonnal tájékoztatja a kormányát a fentiekről. Jelenleg az a hír terjedt el, hogy az orosz haderők egyelőre még a peremvárosokon kívülről, de minden oldalról körbevették Budapestet.

Abdel-Hamíd Náfe Záde
Meghatalmazott miniszter

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Követsége (Budapest), Tárcaszám: 114 (5. rész), dossziészám: 1/7/220

56.

Gamel Abden-Nasszer elnök beszéde az egyiptomi néphez
az al-Azhar mecsetből az Egyiptom elleni támadásról
és az egyiptomi nép ellenállásáról
1956. november 2.

Egyiptomi Arab Köztársaság
Külügyminisztérium
Politikai Államtitkárság
Nyugat-Európai Osztály
Brit–francia–izraeli agresszió
1956. október 29. – december 4.
1956. november 2.

Gamel Abden-Nasszernek a pénteki ima utáni beszéde az al-Azhar
mecsetben az Egyiptom ellen folyó hármás (brit–francia–izraeli)
agresszió idején

Honfitársaim!

Ezekben a napokban, amelyekben küzdünk a szabadságunkért, az egyiptomi nép szabadságáért, a haza becsületéért, azt szeretném mondani nektek, hogy Egyiptom mindig is a hódítók temetője volt. Az összes birodalom, amely létrejött az elmúlt századokban, véget ért és megsemmisült, amikor Egyiptomra támadt. Egyiptom azonban mindig összetartott, egységes és szolidáris maradt. Eltűntek a támadók. Vége lett a birodalmaknak, de Egyiptom megmaradt és megmaradt az egyiptomi nép is.

Ma, honfitársaim, miközben szembenézünk a zsarnokság és a gyarmatosítás agressziójával, amely a szabadságunkat, az emberségünket és az emberi méltóságunkat készül sárba tiporni, felvesszük a harcot ezzel az agresszióval szemben, kérve az Istent, hogy adjon nekünk türelmet, hitet, bizakodást, elszántságot és kitartást a harchoz.

Mi ma Istenhez fordulunk, hogy erősítse meg szívünket és lelkünket, hogy megvédelmezhe ssük hazánkat. A halál, honfitársaim, mindegyikünket utolér, nincs menekvés előle, de ha meghalunk, akkor becsülettel haljunk meg. Méltósággal kell meghalni. Tegnap a nevetekben bejelentettem, hogy harcolni fogunk. Harcolni fogunk és nem adjuk fel. Harcolni fogunk és nem fogunk behódolni, akár további bűncselekményeket követnek el, akár tovább folytatják az agresszív terveik végrehajtását.

A mai helyzet, honfitársaim, jobb, mint két napja volt. A legsötétebb ármányt szőtték, hogy fegyveres erőinket a határokra vonzzák, harcba bonyolódva Izraellel, hogy hadsereg nélkül maradjon Egyiptom, és azt tegyenek, amit csak akarnak.

Ez volt az előre kigondolt, félrevezető tervük. Hétfőn, október 29-én Izrael támadt, majd bejelentette, hogy az nem tekinthető agresszióknak, csupán összecsapásnak az egyiptomi erőkkal. Ezzel egyidőben Nagy-Britannia bejelentette, illetve Eden szóvivője közölte, hogy a tiszteletre méltó Nagy-Britannia, amely mindig is a lovagias stílust követte, nem használja ki saját javára, szándékai megvalósítása érdekében az egyiptomi–izraeli összecsapást.

Ez az, testvéreim, ami hétfőn történt. Fegyveres erőink a határok felé vonultak, a teljes fegyveres haderőnk a Sínaira vonult, hogy visszaverje a zsidó támadókat, hogy visszaszorítsa az izraeli hadsereget, hogy duplán fizessen vissza nekik az agresszióért. Huszonnégy órán belül a teljes fegyveres erő a Sínai sivatagba ért, ahol elkeseredett harcot vívtak és veszteségeket okoztak az izraelieknek. Azt hiszem, honfitársaim, ti már tudjátok, hogy Izrael ezekben a napokban nem volt olyan hangoz, mint korábban.

A fegyveres erőnk minden egyes tagja elkeseredett harcot vívott, mindegyik katoná elszántsággal, hittel és kitartással harcolt. A fegyveres erőnk minden tagja a frontra indult, Izraellel közös határainkra, hogy visszaverje az izraeli hódítókat. Ez volt a helyzet kedden. Az összes katonánk a határokra vonult. Az összes erőnk szembeállt Izraellel.³⁷⁷

Mi történt kedden? Nagy-Britannia ultimátumot adott, hogy el kell fogadnunk azt, hogy Nagy-Britannia és Franciaország megszállja a területeinket, és ha nem fogadjuk el ezt tizenkét órán belül, akkor erővel kényszerítenek rá.

Ez, testvéreim, nem fogadható el a becsület, nem fogadható el a büszkeség és nem fogadható el a méltóság nevében sem. Jobb nekünk, ha meghalunk mindannyian hazánk védelmében, dicsőséggel írva be neveinket a történelmünkbe, megalapozva hazánk jövőjét, mint hogy önként elfogadjuk azt, hogy Nagy-Britannia és Franciaország megszállja területeink egy részét.

A becsület, a haza becsülete, honfitársaim, oszthatatlan. A haza becsülete egységes, összetartozó egész. A haza becsülete Port-Szaídban pontosan olyan, mint a haza becsülete Kairóban. Nem mondhatunk le a becsületünkről. Végérvényesen és határozottan elutasítottuk az ultimátumot, és lelepleztük az ármányt. Az összeesküvést Nagy-Britannia szötte Franciaországgal és Izraellel közösen. Úgy tervezték, hogy Izrael megtámad minket, csapataink szembeszállnak vele, és így az ország belsejéből a főerők kivonulnak, hogy összecsapjanak Izraellel. Ezzel Nagy-Britannia

³⁷⁷ Vö. az 53. számú dokumentummal!

és Franciaország egyedül marad a civil állampolgárokkal szemben hazánk belsejében, miközben a katonáink a határoknál lesznek a Sínai-félszigeten. Ez volt az ármány.

A légierőnk 30-án, illetve 31-én uralta a csatateret a Sínai-félszigeten. A harcok során lelőttünk tizennyolc izraeli repülőt. A légierő tagjai, a testvéreitek éjjel-nappal küzdöttek, folyamatosan harcoltak. Felszállt a repülőgép, visszatért tankolni, majd újra felszállt. A pilóták uralták a csatateret, mi két repülőt veszítettünk, a harcok során két pilóta vértanúságot szenvedett, de Isten sikerrel koronázta az erőfeszítéseinket, és 30-án, illetve 31-én lelőttünk tizennyolc izraeli repülőt, és uraltuk a csatateret.

De mi történt szerdán hat órakor? Nagy-Britannia és Franciaország vezetése – a nagyhatalmak, a szabad világ vezetői – egy másik ultimátumot adtak Egyiptomnak, melyben az állt, hogy katonai célpontokat semmisítenek meg. Ami azt jelentette számunkra, hogy a brit–francia ultimátumot már elkezdték végrehajtani. Megkezdődtek a légitámadások, amivel fenyegettek, majd következik a támadás vagy az agresszió.

Tehát amit Nagy-Britannia 29-én, az izraeli agresszió napján állított, hogy nem fog visszaélni az Egyiptom elleni izraeli támadással, előre kigondolt, félrevezető terv volt, azzal a céllal, hogy a katonáinkat a Sínai sivatagba csalja, hogy megfosszák hazánk fontos részét a katonáitól, hogy elszigeteljenek bennünket itt a Delta, illetve a csatorna területén, miközben az egységeink a csatornától keletre eső határoknál csapnak össze Izraellel.

Így tehát, az első [brit–francia] támadás után, amely szerdán következett be, kétfrontos harcra kényszerültünk: a határoknál az izraeliek ellen, és a brit–francia gyarmatosítókkal szemben az ország belsejében, amely a csatorna elfoglalásának veszélyével járt.³⁷⁸

Mint ahogy a tegnapi rádióbeszédemben közöltem veletek, gyors, határozott döntést kellett hoznom. Mindenképpen meg kellett hiúsítani az ellenség tervét. Nekünk tudnunk kell, mi a célunk. Mi célból maradjanak a fegyveres erőink elszigetelve a Sínain, miközben a brit–francia erők támadnak minket, és nem találkoznak ellenállással? Tehát olyan helyzet alakult ki, amely célunk megváltoztatására késztetett. Ahogy elmondtam nektek a beszédemben, mindenképpen súlyos döntést kellett hozni. A döntést már tegnapelőtt szerdán kilenc órakor meghoztuk, amikor úgy döntöttünk, hogy egyesítenünk kell a két frontot. Ki kell zárunk annak a lehetőségét, hogy Nagy-Britannia és Franciaország elszigetelje az egyiptomi hadsereget a Sínain a néptől. Kiadtam a parancsot a főparancsnoknak, hogy vonja vissza Egyiptom fő

³⁷⁸ Vö. a 2. számú térképpel!

erőit a Sínai sivatagból a Szuezi-csatorna nyugati oldalára, hogy a néppel vállvetve küzdhessen a várható brit–francia agresszió ellen.

Ez a döntés, testvérek, veszélyes volt, de nekünk harcolnunk kell. Ahhoz kell ragaszkodnunk, hogy az angolok és a franciák ne arathassanak könnyű győzelmet. Nem szabad feladnunk a becsületünket és a méltóságunkat. Egy frontba egyesültünk. A teljes hadseregünk most már kivonult a Sínai sivatagból, és csak öngyilkos egységek maradtak ott a zsidók ellen. A teljes főerőnk visszatért, amely a csatorna, illetve a Delta területén sorakozott fel. Most várjuk az angolokat és a franciákat. A katonáink nem megosztottak, ahogyan azt elképzelték.

Honfitársaim!

Meghiúsítottam Nagy-Britannia, Franciaország és a velük szövetségre lépett Izrael tervét, hogy az izraeli határokhoz vonzzák az egyiptomi hadsereget, és elszigeteljék az egyiptomi fegyveres erőket. Miután pedig az egyiptomi hadsereg megérkezne a határokra, Nagy-Britannia és Franciaország beavatkoznak, majd Nagy-Britannia és Franciaország Izraellel együttműködve tönkrezúzza a repülőtereinket, és bekapcsolódik a légierőnk elleni harcokba.

Így csapataink ki lesznek téve a Sínai sivatagban a zsidó, az angol és francia légi-erő támadásának. A légierőnknek megtiltottuk, hogy bekapcsolódjon a háborúba. Különben ennek az lett volna a következménye, hogy az egyiptomi erők megsemmisülnek. A Sínain szembeszállunk a zsidókkal, valamint a zsidó, az angol és a francia légierővel is. Ez volt a tervük. A zsidók részvételével, a légierővel megsemmisítik a hadsereget Sínain, így nem marad elégséges katona Egyiptomban, hogy viasszo-ritsa őket. Akkor pedig könnyűszerrel megszállnak, hogy valóra váltsák gyarmatosító és agresszív szándékaikat.

Ezért én úgy gondolom, hogy a kivonulás melletti döntés, illetve annak sikeres végrehajtása – hála Istennek – még annál is sikeresebb volt, mint ahogy azt elképzeltem. A kivonulás az az elmúlt éjszaka megtörtént. Főerőink teljesen kivonultak a Sínai sivatagból, és épségben meg is érkeztek. Természetesen vannak kisebb veszteségek, mert tegnap a francia és a brit, majd az izraeli légi-erő is támadta katonáinkat a Sínain. Ennek ellenére a tisztek végrehajtották a parancsot, és visszavonultak a csatorna nyugati oldalára. Ma, mielőtt megérkeztem ide, ezeknek a csapatoknak az utolsó része is megérkezett a csatorna területére, és csak öngyilkos kommandós egységek maradtak a Sínai sivatagban, hogy felvegyék a harcot a zsidókkal. Az öngyilkos kommandókat hagytuk a zsidók ellen, a főerőt, a hadsereg magját pedig kivontuk, hogy a területeink elleni bármilyen tervezett brit vagy francia agresszióval szembeszálljon.

Szeretném tehát közölni veletek, a hadsereg érintetlen, és nincs elszigetelve tőletek. A hadsereg most a csatornától Nyugatra állomásozik. Jelenleg az a tervünk, hogy egy frontba tömörülve egységet alkossunk.

A hadsereg harcolni fog. A fegyveres erőknek kiadott parancs: küzdelem mindhaláláig. A nép és én tegnap és ma nagyobb számban látta a szabadságért küzdő zászlóaljat, nemzeti gárdát és önkéntest, mint amennyit kért. Ők a hadsereggel együtt fognak küzdeni, bárhol, ahol harcolnunk kell, házról-házra, faluról-falura. Ezt tették más nemzetek is az elmúlt világháborúban, győzelmet arattak és megteremtették a hazájukat.

Ma az állhatatosságunk határozza meg a sorsunkat, az állhatatosságunk határozza meg hazánk jövőjét. Ma, Istennek hála, jobb a helyzet, mint amilyenek az angolok tervezték. A fegyveres erők és a nép mindenhol vállvetve fog harcolni. A jelszavunk: a végsőig harcolunk és soha nem adjuk fel. Ez a fegyveres erők minden tagjának a jelszava, és ez a nép minden egyes tagjának a jelszava is.

Mi készen állunk. Készen állunk harcolni, testvérek, ugyanis a halál elkerülhetetlen. Én a palesztin háborúban, mint tudjátok, ott voltam. Öt hónapig folyamatosan követték egymást a légitámadások. Öt hónapig folyamatosan lőtt a tüzérség. Öt hónapig folytak a támadások és a harci események. Miért nem haltam meg? Persze nem tartózkodtam végig a lövészárokbán, mindig kint voltam. Ez Isten kezében van. Senki sem tudja meghatározni halála időpontját.

Harcolni fogunk. Én itt vagyok Kairóban, és harcolni fogok veletek bármilyen támadás ellen. Én itt vagyok Kairóban, és a gyerekeim is Kairóban vannak, veletek. Nem vittem el őket innen, és nem is fogom. Én is itt vagyok veletek Kairóban. Harcolni fogunk – ahogy tegnap közöltem veletek – az utolsó csepp vérig. Sose adjuk fel! Felépítjük az országukat, történelmet írunk, felépítjük a jövőnket.

Ma ez minden egyiptomi jelszava. Nagy-Britannia és Franciaország nagyhatalomnak tekinti magát, mi pedig egy Istenben hívő nép vagyunk. Mindig is az lesz a mi jelszavunk, hogy Isten hatalmas, Isten erőt ad nekünk, Isten győzelemhez segít minket. Számítunk Istenre és számítunk önmagunkra. Szent háborút fogunk vívni, küzdeni fogunk, harcolni fogunk és győzni fogunk Isten engedelmeivel. Isten hatalmas, Isten hatalmas, Isten adjon nektek jó sorsot!

Isten békéje és kegyelme legyen veletek!

EKK Külpolitikai dokumentumok. Politikai Államtitkárság a Nyugat-Európai Osztály, Brit-francia–izraeli agresszió (Dokumentációs jelentés) 1956. október 29. – december 4. Első rész, bejegyzési szám: 0176. Al-Matábie al-Amírja, Kairó, 73–76. oldal.

A magyar Külügyminisztérium utasítása Szabó Jánosnak,
a New York-i magyar ENSZ-képviselőnek. Kérje az ENSZ
Közgyűlés tagországait a magyar semlegesség védelmére
1956. november 2.

Állandó Misszió, New York

Hivatkozással Nagy Imre miniszterelnök az ENSZ főttitkárához tárgyban küldött táviratára, valamint az ENSZ alapokmánya 2. cikk 4. pontjára,³⁷⁹ írásban kérje a magyar semlegesség kérdését a rendkívüli közgyűlés napirendjére felvétetni. A napi-rendi vita során a következő beszédet mondja el:

Tisztelt Közgyűlés!

1956. október 23-án történelmi jelentőségű esemény vette kezdetét a magyar nép életében. A magyar nép legjobbjai, ifjak, munkások és parasztok egyemberként keltek fel a népelnyomó, hazaáruló Rákosi–Gerő-klikk ellen, valamint azon Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok ellen, amelyeket ez a bűnös klikk kért fel a magyar belügyekbe való beavatkozásra. Népünk e nagyszerű forradalma teljes győzelmet aratott a magyar fővárosban és vidéken egyaránt. A nemzeti kormány – szorosan együttműködve valamennyi demokratikus erővel és a forradalmi csapatok parancsnokaival – jelenleg hatalmas erőfeszítéseket tesz a forradalom vívmányainak megőrzésére. Első feladatának a rend és a biztonság gyors helyreállítását tekinti, ezt azonban akadályozza az a rendkívüli sajnálatos és szomorú tény, hogy a szovjet kormány október 31-i nyilatkozata ellenére³⁸⁰ nem tesz eleget a magyar nép egységes és jogos követelésének, hogy haladéktalanul vonja ki csapatait az ország területéről. A magyar kormány eltökélt szándéka – és a jelenlegi intézkedéseiben is e cél vezérli –, hogy ez a konfliktus békés tárgyalások útján rendezze és bízik abban, hogy a Szovjetunió, mint szocialista nagyhatalom, a legteljesebb mértékben közreműködik, hogy e szándékunkat siker koronázza.

³⁷⁹ Az ENSZ alapokmányának II. fejezet 2. cikkének 4. pontja rögzíti, hogy „[...] a Szervezet összes tagjainak nemzetközi érintkezéseik során más Állam területi épsége, vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon nyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniok kell [...]”.

³⁸⁰ A dokumentum a szovjet kormány 1956. október 30-i nyilatkozatára utal, amelyben szerepel, hogy a szovjet alakulatokat, amennyiben a magyar kormány kéri, kivonják Budapestről, és készek tárgyalni a csapatok magyarországi teljes kivonulásáról is.

Tisztelt Közgyűlés!

Kormányom utasítására bejelentem, hogy november 1-én teljesen megbízható értesülések szerint újabb szovjet csapatok vonultak be Magyarországra. Nagy Imre miniszterelnök és megbízott külügyminiszter úr ezen értesülések birtokában erőlyesen tiltakozott a Szovjetunió budapesti nagyköveténél, Andropov úrnál, és követelte a szovjet csapatok azonnali visszahívását. Egyúttal bejelentette, hogy a magyar kormány felmondja a Varsói Szerződést és kinyilatkoztatja Magyarország semlegességét. Egyidejűleg a magyar kormány kérte az Egyesült Nemzetek Szervezetnek főtítkárárt, tűzze soron kívül a közgyűlés napirendjére a magyar semlegesség kérdését, és a nagyhatalmakhoz fordult a magyar semlegesség biztosításáért és védelméért.

Elnök Úr! Tisztelt Közgyűlés!

Történelme során nem először kelt fel a magyar nép függetlensége és szabadsága védelmére, de mindannyiszor magára hagyatva véreztek el szabadságharcosaink. A magyar nép számít a nagyhatalmak józan és megfontolt segítségére semlegességünk védelmére és számít a világ valamennyi népének együttérzésére és aktív támogatására ezekben a számunkra oly nehéz és súlyos órákban.

Elnök Úr! Tisztelt Közgyűlés!

A magyar nép békében kíván élni minden néppel, a szomszédos, közeli és távoli népekkel egyaránt, a teljes egyenjogúság alapján kívánja kapcsolatait építeni és fejleszteni. Ennek a nemes célkitűzésnek a megvalósításához azt tartjuk szükségesnek, hogy tiszteletben tartsák a Magyar Népköztársaság semlegességét. Ennek biztosítását kérjük a tisztelt Közgyűléstől.

1956. november 2.

MNL OL XIX-J-1-j 1945–64 Vegyes 81. d.

58.

Szabó János, a New York-i magyar ENSZ-képviselő telextávirata
Budapestre. Az ENSZ rendkívüli közgyűlése napirendjén
a szuezi válság és a magyar ügy
1956. november 2.

ENSZ-misszió (Szabó) november 2-án KÜM-höz intézett telextávirata

Az ENSZ rendkívüli közgyűlésének ülése, amelyet az izraeli egyiptomi konfliktussal kapcsolatban hívtak össze november 1-én 17 órakor kezdődött és 2-án reggel 4 óra 30 perckor ért véget. A már megküldött határozati javaslat mellett szavazott 64 ország. 5-en ellene szavaztak és 6-an tartózkodtak a szavazástól. A szavazás után több delegátus megindokolta szavazatát: ekkor az olasz delegátus foglalkozott Nagy Imre miniszterelnök főtítkárhoz intézett levelével.³⁸¹ Javasolta, hogy az ENSZ támogassa Magyarország törekvéseit, de nem tett formális javaslatot, hogy a kérdést a rendkívüli közgyűlés napirendjére tűzzék. Rajta kívül csak Dulles tett említést a kérdésről olyan formában, hogy ezzel a Biztonsági Tanácsnak kell foglalkoznia, mivel már annak napirendjén is szerepel. A kérdés napirendre tűzéséhez 2/3 többség kell, amit az említett egyéb okoknál fogva valószínűtlen elérni. Értesülések szerint a Biztonsági Tanács 2-án itteni idő szerint 15 órakor ül össze és a magyar kérdés tárgyalását folytatja. A központtól kapott utasítás értelmében az egyiptomi–izraeli vitában nem szólaltam fel, ezért az említett körülményeknél fogva nem kerülhetett sor a küldött szöveg elmondására.

MNL OL XIX-J-1-j 1945–64 Vegyes 81. d. 4j dosszié

³⁸¹ Vö. Nagy Imre 1956. november 2-i keltezésű levelét Dag Hammarskjöldnek: „[...] November 1-i üzenetemben már említettem, hogy újabb szovjet katonai alakulatok vonultak be Magyarországra, hogy erről a magyar kormány értesítette a szovjet nagykövetet, felmondta a Varsói Szerződést, ki nyilatkoztatta Magyarország semlegességét és az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez fordult az ország semlegességének garantálására. [...] Kérem Excellenciádat, szólítsa fel a nagyhatalmakat Magyarország semlegességének elismerésére és utasítsa a Biztonsági Tanács a szovjet és a magyar kormányt a tárgyalások azonnali megkezdésére. Kérem Excellenciádat, ismertesse a Biztonsági Tanács tagjaival a fentieket és fogadja őszinte nagyrabecsülésem kifejezését [...]”. MNL OL XIX-J-1-j 1945–1964 Vegyes 81. d. 4j dosszié

59.

Nagy Imre miniszterelnök és külügyminiszter utasítása
Szabó Jánosnak, a New York-i magyar ENSZ-képviselőnek.
Szabó János közölje Dag Hammarskjöld ENSZ főtitkárral,
hogy a hozzá és az ENSZ-hez intézett táviratok, levelek, üzenetek
és az azokban foglalt információk a magyar kormány hivatalos
álláspontját fejezik ki
1956. november 3.

Szabó János ENSZ delegátusnak New York

Utasítom, hogy haladéktalanul jelentse be hivatalosan, közvetlenül az ENSZ főtitkárnak, hogy az eddigiek folyamán és a jövőben küldendő táviratok, levelek, üzenetek, valamint az azokban foglalt információk az egész magyar kormány hivatalos álláspontját fejezik ki, beleértve a főtitkárnak közvetlenül megküldötteket is.

Budapest, 1956. november 3. 12 óra 9 perc

Nagy Imre
a Magyar Népköztársaság
Minisztertanácsának elnöke

1/257

MNL OL XIX-J-1-j 1945–1964 Vegyes 81. d. 4j dosszié

60.
Telexüzenetek a magyar Külügyminisztérium
és a New York-i magyar ENSZ képviselő tagjai között
1956. november 3.

Diplomag Bp.

– Most én adok. Ismételten kérjük, hogy Nagy Imre november 2-i levelét közvetlenül is küldjék meg az ENSZ főtitkárnak a fentebb említett ok miatt. Ha nem adja azt a sürgős anyagot, akkor később hívjon vissza. Könnyen megkaphat minket?

– Jó, akkor később fogom adni.

– Légy szíves a neved megmondani!

– Telexnél Szabó.

– Teljes neved!

– Dr. Szabó János. És ott ki van a telexnél?

– Igen, köszönöm szépen. Itt Radinkovics György.³⁸²

– Milyen minőségben?

– Én mint a telex kezelője.

– Ki van még ott? Ki adja az utasításokat?

– Szarka et. [elvtárs]

– Miért nem hív telefonon Szarka et. [elvtárs]? Jeleztek, hogy hívni fog.

– Szarka et. [elvtárs] már elment. Erre vonatkozóan nem tudok választ adni.

– Rendben van. Kérjed, hogy Szarka et. [elvtárs] sürgősen hívja fel Szabó et. [elvtársat].

– Igen. Most kaptam engedélyt a sürgős távirat továbbítására. Máris adom. Utána kérem a véleményét. Azonnali hatállyal központi szolgálatra berendelve Hollai Imre.³⁸³ Berendelésre vonatkozóan, [az] érvényben lévő rendelkezések érvényesek.³⁸⁴

KÜM 1/259

³⁸² Radinkovics György a Titkos Ügykezelőség munkatársa volt 1955-től. Vö. A külügyminiszter 6/1955. számú utasítása a Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. *Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések 1955.* 16.

³⁸³ Hollai Imre (1925–) diplomata. 1956-ban a New York-i magyar ENSZ Misszió tanácsosa.

³⁸⁴ Lásd erre vonatkozóan: „[...] Diplomag Washington. Azonnali hatállyal központi szolgálatra berendelve: Berci István, Csopala Vince, Molnár István, Torda Endre, Tóth István, Peszleg Rudolf, Hollai Imre. Berendelésre vonatkozóan az érvényben lévő rendelkezések érvényesek. Vége. KÜM 1/259 [...]”. MNL OL XIX–J–1–j 1945–1964 Vegyes 81. d. 4j dosszié Keltezése: 1956. november 1.

– Szabó Jánosnak állandó misszió New York. Miután a magyarországi helyzetről személyes tapasztalatok alapján beszámolni nem tud, a Biztonsági Tanács mai ülésén röviden hivatkozzék Nagy Imre miniszterelnöknek az ENSZ főtitkárához eddig küldött távirataira. A magyar kormány nevében nyomatékosan kérje fel a Biztonsági Tanácsot, hogy szólítsa fel a nagyhatalmakat Magyarország semlegességének elismerésére és haladéktalanul szólítsa fel a szovjet és a magyar kormányt a tárgyalások megkezdésére. Budapest, 1956. XI. 3.

11/262

– Ismételten közlöm, hogy személyesen csak akkor tudok részt venni a Biztonsági Tanács mai ülésén, ha a megbízólevelét az ülés időpontjáig megérkezik a főtitkárnak [főtitkárhoz]. Washingtonból kapott közlés szerint, a követséggel hazulról közölték, hogy a szovjet csapatok kivonására vonatkozóan már megindultak a tárgyalások a magyar és a szovjet haderők vezetői között. Milyen további tárgyalásokra gondolnak? Kérem, azonnali választ adjanak!

– Megbízólevelét, már hamarosan [ott] kell, hogy legyen, mert közvetlenül telexen [az] ENSZ főtitkárnak ma leadtuk. Ne ismételtesse feleslegesen a már közölteket.³⁸⁵

– Mi van Kóssal?³⁸⁶ Washingtonból is hazahívták és utazzon haza? Mert ide még nem kaptunk semmiféle utasítást.

– Halló! Telefonon tessék megbeszélni.

– Köszönöm. Kikapcsolok.

³⁸⁵ 1956. november 1. napján New York-ból nyílt táviratban, telexgépen kérdezték a magyar Külügyminisztériumtól „[...] kérem közöljék, hogy a megbízólevelet elküldték-e az ENSZ-nek is, az ENSZ főtitkárának. Ha nem, akkor Szabó nem tud részt venni a Biztonsági Tanács mai ülésén, mivel a megbízatásnak rajtunk keresztül való bejelentése nem tekinthető hivatalosnak [...]”. A válasz: „[...] Igen. A megbízólevelet megküldtük az ENSZ főtitkárnak [...]”. MNL OL XIX–J–1–j 1945–1964 Vegyes 81. d. 4j dosszié. Keltezése: 1956. november 1.

³⁸⁶ Kós Péter (Raab Leó 1938-ig, Konduktorov Leó) (1921–?): diplomata, indológus, 1949-től a Külügyminisztérium tisztviselője, majd a csehszlovák-magyar vegyesbizottságba delegálták 1951. április 13-án. 1952-től Kós Péter néven a washingtoni magyar követség tanácsosa, 1954-től indiai nagykövet, 1956 májusától washingtoni követ és a New York-i állandó magyar ENSZ-képviselő vezetője, majd november 5-én visszahelyezték állásába. Több országban volt nagykövet 1983-ig. Az első magyar–hindi szótár szerkesztője.

Rádióközlemény. 1956 11/3. 15:00-kor

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa kérésére felmentette a minisztertanács összes tagjait, akik szakminisztériumokat vezettek. Kivételt képez ez alól a Külügyminisztérium, amelyet Nagy Imre a Min. Tan. [Minisztertanács] elnöke, s a Honvédelmi Minisztérium, amelyet Maléter Pál vezet. Az összes többi minisztériumokat a következő államminiszterek fogják a minisztériumok élére kinevezett miniszterhelyetteseken keresztül irányítani: Nagy Imre a Min. Tan. [Minisztertanács] elnöke, Tildy Zoltán államminiszter, Kovács Béla államminiszter, B. Szabó István államminiszter,³⁸⁷ Kéthly Anna államminiszter, Kelemen Gyula államminiszter, Farkas Ferenc államminiszter,³⁸⁸ Losonczy Géza államminiszter, Kádár János államminiszter.

— A magyar és a szovjet hadsereg parancsnokságának közös bizottsága ma délben összeült és mind a két fél kivetette [kifejtette] a szovjet csapatok kivonásának technikai kérdéseire vonatkozó álláspontját. A közös bizottság megegyezett, hogy a kölcsönösen kifejtetteket tanulmányozzák és este 10 órakor újból összeülnek. Addig is a szovjet delegáció ígéretet tett, hogy több szovjet csapatszállító szerelvénnyel a magyar határon nem érkezik be.

1956. november 3. 15:30³⁸⁹

— Kiegészítésképpen közöljük, hogy a tárgyalások, most ezekben a percekben folynak, tehát bővebbet mondani nem tudunk. Amennyiben a tárgyalások befejeződnek, értesíteni fogjuk a fejleményekről.

³⁸⁷ B. Szabó István (1893–1976) kisgazdapárti politikus, a párt alelnöke, 1944–1946 között a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára, 1946. február 23. – december 18. között államminiszter. 1956-ban részt vett pártja újjászervezésében, november 2–4. között a Nagy-kormányban hasonlóképp államminiszter. 1957. március 9-én letartóztatták, a Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa háromévi börtönbüntetésre ítélte 1958. augusztus 16-án. Szabadult 1959. november 16-án. A Legfelsőbb Bíróság semmissé nyilvánította ítéletét 1990. március 9-én.

³⁸⁸ Farkas Ferenc, bisztrai (1903–1966) politikus, közgazdász. 1939-ben a Nemzeti Parasztpárt alapító tagja. 1945. áprilisban budapesti küldötként delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, 1949-ig parlamenti képviselő. 1945–1949 között az Országos Földhitelintézet, illetve az Országos Szövetkezeti Hitelintézet elnök-vezérigazgatója, 1950-ig elnökhelyettese. 1956 őszén bekapcsolódott a Hazafias Népfront tevékenységébe. 1956. október 31-én részt vett a parasztpárt újjaalakításában, november 1-jétől a Petőfi nevét felvett párt főtitkára. 1956. november 2–4. között államminiszter. 1957. május 9-én lemondott pártfőtitkári tiszteréről.

³⁸⁹ A távirat átiratán 19:00 óra 30 perc van feltüntetve: „1956. 11/3. – 19.30-kor”. Az eredeti nyílt táviraton 15:00 óra 30 perc.

Vége.

– Köszönöm, rendben. Várjuk a fejleményekről való értesítésüket. Más hírek nincsenek?

– Más hír nincs. Bontok. Köszönöm. Gn. sk.

– Ok.

Diplomag Bp.

– Anyagom van. Adhatom?

– Igen, jöhet.

– Hivatkozással az amerikai kormány 20 millió dolláros felajánlására közöljük, hogy berni követségünknek [a] mai napon, [a] következő táviratot küldtük: berni követség [a] magyar kormány és [a] Magyar Vöröskereszt nevében közölje [a] Vöröskereszt nemzetközi bizottságával, hogy [a] Magyar Vöröskereszt és [a] magyar kormány e felajánlást örömmel fogadja, és mind a Magyar Vöröskereszt, mind [a] magyar [nem olvasható] egyetértenek [az] amerikai [nem olvasható] ...makkal. [A] Magyar Vöröskereszt és [a] magyar kormány kéri, hogy nevében [a] Comite fejezze ki köszönetét [az] amerikai kormánynak. [A] szükségletek listáját [a] washingtoni követségünk útján közöljük [az] amerikai kormánnyal. [A] Nemzetközi Vöröskereszt igazolványával ellátott szállítmányokat kísérő személyzetnek [a] berni követség vízumot kiadhat. [A] szállítmányokat Bécsen, Hegyeshalmon keresztül Budapestre küldeni. [A] Magyar Vöröskereszt és a magyar kormány nevében [a] washingtoni követség is fejezzen ki köszönetet, és közölje [az] amerikai szervekkel, hogy kívánalmakkal egyetértünk. Szükségeinket tegnapi táviratunk alapján közölje [az] amerikai kormánnyal.

MNL OL XIX-J-1-j 1945–1964 Vegyes 81. d. 4j dosszié

61.

Rejtjeltávirat Egyiptom damaszkuszi nagykövetétől az egyiptomi
Külügyminisztériumba. A szovjet kormány kész repülőgépeket,
fegyvert és kiképzőket küldeni Egyiptomba
1956. november 5.

Egyiptomi Külügyminisztérium
Hírszerzési Igazgatóság
Rejtjelező Osztály
Táviratszám: 5371/5372.
Érkezett: Damaszkusból (59/65)
Dátum: 1956. november 5.
Óra: 15:00

Kuvatli elnök értesített engem a következő üzenetről, [hogy adjam át] Gamel Abden-Nasszer elnöknek.

Ismertettem a szovjet kormány tagjaival a táviratukat. Készen állnak arra, hogy biztosítsák számunkra és Önöknek is mindazokat a felszereléseket, a repülőgépeket és többféle fegyvert, amelyekre szükségünk van. Ezek mellett a szükséges kiszolgáló személyzetet is biztosítani tudják az általunk kért számban. Szakértőként, és nem önkéntes minőségben vállalják a kiképzést. Gondolkoznak a lehetséges útvonalon, amelyen keresztül szállítani tudják azt, amit kérünk. Jelenleg náluk van egyik vezető katonánk, aki tárgyal velük a kéréseinkről. Egy másik tisztet is küldeni fogunk hozzájuk, hogy adjanak neki részletes magyarázatot azokról a dolgokról, amiket kérünk. Ők azt kérik tőlünk, hogy legyünk állhatatosak. Isten támogasson benneteket és adjon nektek sikert!

Amikor részletes magyarázatot kértem tőle, újra arról biztosított, hogy a Szovjetunió kész megadni mindazt, amit kérünk tőle, pl. a repülőgépeket és szakértőként pilótákat. Részletes felvilágosítást kértem a külügyminisztértől a köztársasági elnök nyilatkozatáról. Hozzátette, az egyetlen szovjet kikötés arra vonatkozik, hogy ők nem akarnak világháborúba bonyolódni. A külügyminiszter biztos abban, hogy ha repülőgépek és tengeralattjárók küldését kérjük tőlük kapitányokkal együtt, akkor azonnal bele fognak egyezni.

A Nagykövet

(1/2) elnökség

(3) Hírszerzési Igazgatóság

- d.) Érkezés: 15:55
- e.) Dátum: 1956. november 5.
- f.) Aláírás: Refki és Ad-Duszúki.
- g.) [Aláírás]

EOL Külügyminisztérium iratai. Vegyes iratok az 1956-os eseményekről. EAK Nagykövetsége (Damaszkusz), Hírszerzési Igazgatóság, Rejtjelező Osztály, Kódolt táviratszám: 5371/5372., Érkezett: Damaszkuszból (59/65).

62.

Az egyiptomi Külügyminisztérium Politikai Államtitkárság
Nyugat-európai Főosztályának feljegyzése arról, hogy az
egyiptomi kormány szóvivője vizsgálatot követelt a brit–francia
expedíciós csapatok által használt NATO fegyverek ügyében
1956. november 6.

Egyiptomi Arab Köztársaság
Külügyminisztérium
Politikai Államtitkárság
Nyugat-Európai Osztály
Brit–francia–izraeli agresszió
1956. október 29–december 4.
1956. november 6.

Egyiptom vizsgálatot követel a Nagy-Britannia és a Franciaország által Egyiptom
ellen felhasznált NATO-fegyverek ügyében

Az egyiptomi kormány szóvivője ma este vizsgálatot követelt az Egyiptom elleni
agressziót folytató brit és francia erők által használt azon amerikai repülőgépek és
fegyverek ügyében, amelyeket az Amerikai Egyesült Államok adott át a NATO-nak.

Azt közölte, hogy azon nyilatkozat értelmében, amit az Amerikai Egyesült Álla-
mok tett, ezeket a fegyvereket nem szabad használni a Közel-Keleten. Egyiptom
tájékoztatta tegnap este az ENSZ delegációját, hogy egy tizenhat éves diák, aki az
Egyiptomi Légi Közlekedési Iskolában tanul, az Új-Kairó [Maszr el-Gedida város-
rész] közelében lévő Almáza repülőtér ellen folytatott egyik légitámadás során olyan
Hellcat-1 típusú vadászrepülőgépet lőtt le, amit Amerikában gyártottak.

A repülőgép a NATO jeleit viselte, és ahhoz a típushoz tartozik, amit az Amerikai
Egyesült Államok ad át Nagy-Britanniának, illetve Franciaországnak az Atlanti Szer-
ződés szabályának megfelelően.

Mivel a NATO amerikai fegyvereit, amelyeket az Amerikai Egyesült Államok
európai szövetségesei kapnak, a civil lakosok legyilkolására használják Egyiptomban,
Algériában és más országokban, így az egyiptomi kormány követeli, hogy indítsanak
vizsgálatot ebben az ügyben.

EKK Külpolitikai dokumentumok. Politikai Államtitkárság, Nyugat-Európai Osztály, Brit–francia–
izraeli agresszió (Dokumentációs jelentés) 1956. október 29. – december 4. Első rész, bejegyzési szám:
0176. Al-Matábie al-Amíríja, Kairó, 80–81. oldal.

63.
Az egyiptomi kormány felhívása a világ országaihoz,
hogy fegyverekkel és önkéntesekkel támogassák
az egyiptomi hadsereget
1956. november 6.

Egyiptomi Arab Köztársaság
Külügyminisztérium
Politikai Államtitkárság
Nyugat-Európai Osztály
Brit–francia–izraeli agresszió
1956. október 29–december 4.
1956. november 6.

Ebben a döntő történelmi pillanatban, amikor az emberiség legnemesebb örökölt értékeivel szállnak szembe, és ezeket fenyegetik. Amikor az emberiséget vissza akarják lökni a káoszba és a barbárságba, illetve amikor Izrael, az Egyesült Királyság és Franciaország álnok támadást hajt végre Egyiptom ellen, dacolva a világgal, zűrzavar és gyalázat szégyenfoltját véve saját magukra. Egyiptom önkénteseket, fegyvereket és egyéb segítséget kér támogatásként mindazoktól, akik még mindig tisztelben tartják az emberi méltóságot és a törvények uralmát világszerte a nemzetközi kapcsolatokban. Az egyiptomi nép a megmaradásáért és a becsületért vív csatát, és nem csak saját magáért és hazájáért harcol, hanem az egész civilizált világért.

Amennyiben folytatódik az Egyiptom elleni agresszió a területén, dacolva az ENSZ-határozatokkal, Egyiptom is folytatja a gonosz erők elleni harcot teljes elkövetéssel és kitartással, az utolsó csepp vérünkig, a méltóságteljes életért, amelyet az embernek érdemes élni. Mindezt kéri Egyiptom a segítségeket.

EKK Külpolitikai dokumentumok. Politikai Államtitkárság, Nyugat-Európai Osztály, Brit–francia–izraeli agresszió (Dokumentációs jelentés) 1956. október 29–december 4. Első rész, bejegyzési szám: 0176. Al-Matábíe al-Amiríja, Kairó, 79–80. oldal.

64.

Huszein Rusdi, Egyiptom belgrádi nagykövetének feljegyzése
az egyiptomi Külügyminisztériumnak. Az 1956. októberi
és novemberi magyarországi események hatása
a jugoszláv kormányra
1956. november 8.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége
Belgrád
Titkos jelentés
Kelt: 1956. november 8.

Az egyiptomi és magyarországi események hatása
a szovjet–jugoszláv kapcsolatokra

Figyelembe kell venni, hogy az egyiptomi események – elsősorban az elmúlt hónap október 30-án történtek – fontos fordulópontot jelentettek a magyarországi eseményekben is, és döntően befolyásolták a szovjet álláspontot. Olyannyira, hogy a megfigyelők, diplomaták és újságírók többsége minden kétséget kizáróan összefüggésbe hozta az Egyiptomban folyó eseményeket a Magyarországgal kapcsolatos utóbbi szovjet határozatokkal.

Igen lassan indult el Magyarország a szabadulás útján. Rákosi, aki Moszkvához végtelen hűségéről ismert személy, két hónapja még mindig miniszterelnök volt,³⁹⁰ annak ellenére, hogy a jugoszlávok nem kedvelik, illetve maga a magyar nép gyűlöli, amelynek következtében elkezdődtek a tüntetések Magyarországon. Kiderült az igazság a bizonytalan helyzetről és a nehéz életkörülményekről. Eljött az alkalom, hogy olyan követeléseket támasszanak, amelyek az elkeserítően nehéz helyzet javulásához vezetnek.

A magyar nép többsége, amelynek legfeljebb csak 10%-a lehet kommunista, a szabadsághoz vezető utat két lépésben kívánja elérni: 1. Nemzeti kommunizmus követése, ez olyan, mint amit Tito hirdet és tesz, hogy a Kreml ellenőrzésétől megszabaduljon. 2. Mihelyt alkalom kínálkozik, végleg megszabadulni a kommunizmustól. Úgy látták, hogy jó irányba haladnak az események, és vannak a nyugati demokráciát kívánó elemek.

³⁹⁰ Rákosi Mátyás 1953. július 4-ig volt kormányfő, és Moszkva az MDP KV PB éléről 1956. július 18-án, tehát nem két hónappal korábban távolította el.

A kormány képtelen irányítása alatt tartani az ügyeket, továbbá Gerő kérésére beavatkoztak a szovjet haderők, valamint a magyar hadsereg is beavatkozott a tüntetők oldalán és fegyverekkel látta el őket. A forradalom sikeresnek tűnt, a követeléseknek egymás után következetesen eleget tett Nagy kormánya. Különösen az 1956. október 30-án kiadott szovjet nyilatkozat után, amelyben késznek mutatkoztak a Magyarországon állomásozó erők kivonására. Mindezeket a tényezőket mérlegelve a magyarok úgy látták, hogy megfelelő az alkalom a szocializmus elleni forradalomhoz.

A fentiekben október 30-án döntő fordulat állt be, amely az addigi helyzet alapvető megváltozásához vezetett. Ugyanis ekkor kezdődött az Egyiptom elleni brit–francia agresszió, amely az oroszok kezébe adta a legmegfelelőbb fegyvert és a legerősebb ütőkártyát a Nyugat ellen, mivel olyan pozícióba került, hogy most már nem követelhetik az államok szuverenitásának és szabadságának tiszteletben tartását, valamint a katonai erő használatának elkerülését [az Egyiptom elleni] háromoldalú leplezetlen összeesküvés után.

Amikor a szovjetek a kivonulásról nyilatkoztak, lehetőség mutatkozott, hogy újraértékeljék a keleti blokkal való kapcsolataik helyzetét, és hogy hová vezethet Tito teóriája, különösen, hogy Magyarország kilépése hatalmas repedésnek tekinthető a keleti blokk építményén, főleg katonai szempontból.

Ezután veszélyes helyzet alakult ki a keleti blokkban, sőt magában a Szovjetunióban is. A szovjetek nagyon közel álltak a kivonuláshoz. A Nyugat azonban adott nekik egy új esélyt az Egyiptom elleni brit–francia támadás kapcsán, annak ellenére, hogy a Nyugat azt a propagandát terjeszti, hogy a két cselekmény eltér egymástól, rendőrségi akcióként jellemezve az Egyiptom elleni műveletet.

Egy pillantást vetve a térképre kiderül, hogy egy olyan, a titói alapelveket követő, a keleti blokk fegyvertárának tekinthető blokk megléte, mely Jugoszláviából, Magyarországból, Lengyelországból állna (de közéjük ékelődik Csehszlovákia), nagymértékben fenyegeti és veszélyezteti a szovjet jelenlétet.

Ez idő alatt Jugoszlávia közvetlen közlőről, napról-napra növekvő aggodalommal követte az eseményeket. Ugyanakkor a jugoszláv sajtó és hasonlóképpen a blokk vezetői is elhallgattak, mivel sokkolta őket Gerő lemondása. Akkor törték meg a csendet, amikor Nagy átvette a miniszterelenöki posztot a a kinevezését övező végtelenül nehéz körülmények ellenére. Ő a titói elvek egyik támogatója. Örömmel fogadták visszatérését, de ezzel egyidejűleg nem titkolták az aggodalmukat a nyugati propaganda miatt, amely támogatta a magyar forradalmat a kommunizmussal szemben és a különféle irányzatokat ellenállásra bátorított. Így készítette az oroszokat rugalmatlan álláspont kialakítására, illetve a pozíciójukhoz való ragaszkodásra.

Amint az egyiptomi események hírei megérkeztek ide, a különböző jugoszláv körök szabad folyást engedtek a Nyugat elleni támadásnak a sajtóban, a rádióban és az illetékesek nyilatkozataiban. Nyilvánvalóvá vált számukra, hogy a Nyugat nem támogatja Tito politikáját, csupán megragadta az alkalmat, hogy megdöntse a kommunista rendszert és egy nyugatbarát államot hozzon létre Jugoszlávia határán.

A belgrádi kormányt nyugtalanítja egyrészt egy nyugatbarát magyar állam létrehozása Magyarországon, másrészt a szovjet páncélos egységek nagyszámú jelenléte a jugoszláv határokon. Az első ideológiai, a másik pedig katonai szempontból veszélyezteti Jugoszláviát.

A belgrádi amerikai nagykövettől tudom, hogy ő kérte a külügyminiszteren keresztül, hogy az oroszokkal való jó kapcsolatokra tekintettel [a jugoszlávok] avatkozzanak be a magyarországi eseményekbe annak érdekében, hogy – humanitárius szempontból – elkerüljék a vérontást. Arra hivatkozva utasították el a kérését, hogy ez nem egyezik Jugoszlávia politikájával, amely nem fogadja el a más ország belügyeibe való beavatkozást, ide értve a külföldi erők jelenlétét is. Itt nem feledkezhetünk meg annak említéséről sem, hogy a Nyugat, főleg az Amerikai Egyesült Államok rossz szemmel néz Jugoszláviára, mert egy szóval sem támogatja a magyarországi szabadságmozgalmat. Határozott álláspontot képvisel a Nyugattal szemben a Közel-Kelettel kapcsolatos álláspontja miatt. Ezen felül a jugoszlávok kiadtak egy nyilatkozatot, melyben arra kérték a magyar népet, hogy vessenek véget a zavargásoknak, szüntessék be a vérontást megőrizve a kommunista berendezkedést, és ne hallgassanak az ellenforradalmi elemek felhívására.

Huszein Rusdi
Nagykövet

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Belgrád), Tárcaszám: 141, dossziészám: 10; Kód: 0087/041390

65.

A magyar Külügyminisztérium nyílt távirata valamennyi magyar
külképviseletnek, Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének
és Marosán György államminiszternek 1956. november 7-én
a Kossuth Rádióban elmondott beszédeiről
1956. november 9.

Távirat Budapestről. 1956. XI. 9.

November 7-én Dobi István és Marosán György elvtársak beszédet mondtak a Kossuth Rádióban. Beszédeikben elítélik a Rákosi–Gerő klikk tevékenységét. Marosán kiemelte, hogy [a] személyes bántalmakon felül kell kerekedni[e] a szocializmus[ba] betett[vetett] hitnek. Felhívta a dolgozókat az ellenforradalmi visszaverésre [ellenforradalom visszaverésére]. Visszautasítja a szovjetellenes rágalmakat. A szovjet csapatok Magyarországra segíteni jöttek az ellenforradalom leverésében[re]. November 7-én Kádár János kormányának tagjai letették az esküt az elnök[i] tanács [Elnöki Tanács] kezeibe. Ugyanaznap [a] Minisztertanács ülést tartott. Ez többek között a következő határozatokat hozta: A minisztériumok és közhivatalok dolgozói, akik október 1-én munkaviszonyban állottak, haladéktalanul jelentkezzenek munkahelyeiken. A közalkalmazottak november 10-ig kötelesek megjelenni munkahelyeiken. A forradalmi tanácsok nem alkalmazhatnak, és nem küldhetnek el senkit sem. A forradalmi és egyéb hasonló jellegű bizottságok haladéktalanul eltávolítják a bizottságokból az ellenforradalmi elemeket. Az összes üzletet 24 órán belül ki kell nyitni. Az iskolai oktatást mindenütt, ahol az előfeltételek megvannak, el kell kezdeni.

Külügy – Sinovic³⁹¹

MNL OL XIX–J–1–j 1945–1964 Vegyes 81. d. 4j dosszié

³⁹¹ Sinovic (?) valószínűleg a magyar Külügyminisztérium távközlési részlegén dolgozott és ő adta le az adást.

66.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba. 1956. november 9-én
megalakult a Magyar Szocialista Munkáspárt egyiptomi
szervezete a kairói magyar követségen
1956. november 12.

4736

3943

Rejtjeltávirat

Kairó 1956.11/12

Orosz³⁹²

Diplomag Budapest

November 9-én összeültek a követség és a külkereskedelmi kirendeltség dolgozói és megalakították a Magyar Szocialista Munkáspárt 18 tagú alapszervezetét. Háromtagú Ideiglenes Intézőbizottságot választottak.

Feladás kelte: hó nap óra

Érkezés kelte: 956. XI. hó 12. nap 21 óra

Megfejtette: Kemp hó 12 nap 22 óra

Zágor 179.

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

³⁹² Kék golyóstollal, kézírással írva. Valószínű a kairói magyar követségen rejtjelező munkatársról lehet szó.

67.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Zágor György követ szerint
a magyar kérdést háttérbe szorította a szuezi ügy
1956. november 15.

4813

0310

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. XI.15.

Diplomag Budapest

Tájékoztatására közlöm, hogy a magyar kérdést általában háttértbe szorította az egyiptomi kérdés. Kormánykörök úgy tekintenek eseményeinkre, mint barátoknál lezajló kellemetlen dologra, amely Egyiptom által nem kívánatos negatív irányú kihatással lehet országaink közötti kapcsolatokra. Jugoszláv követ közbenjárására magyar ügyet levették a lapok első oldaláról. Október vége óta világos előttünk, hogy Nyugat felhasználja az ügyünket itteni agresszió következményeinek kivédésére. Újságírók barátságosan kérnek magyarázatot eseményekre. Úgy vélem, hogy egyéb információkból kifolyólag otthon már ismeretes Egyiptom ezzel kapcsolatos és UNESCO képviselő barátságos magatartása és állásfoglalása. Követség és kereskedelmi kirendeltség helyzetét otthoni események mellett az itteni rendkívüli állapot nehezítette. Jelenlegi helyzetünk nem rosszabbodott, azonban óvintézkedéseket tettünk.

Feladás kelte: hó nap óra

Érkezés kelte: XI. hó 15. nap 13 óra 00

Megfejtette: Pe-Or hó ” ” nap ” ” óra 30

Zágor =181=

Láttam:

.....
miniszter

*Szignók*³⁹³
miniszterhelyettes

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

³⁹³ Két különböző kék színű golyóstollal kézírással szignózva.

68.

Náfe Zádének, Egyiptom budapesti követének beszámolója
az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkárának
az 1956-os magyarországi eseményekről
1956. november 15.

Egyiptomi Arab Köztársaság Követsége

Budapest

Titkos jelentés

Kelt: 1956. november 15

Forradalom Magyarországon és a szovjet beavatkozás

Tisztelt Külügyi Államtitkár Úr!

Az egyiptomi követség a magyar Külügyminisztériumtól november 1-jei keltezésű jegyzéket kapott, de ezt november 2-án adták át a követségnek. Ennek feladója Nagy Imre miniszterelnök, aki azt a külügyminiszteri feladatok és hatáskörök ellátására felhatalmazott illetékes minőségében küldte az összes Budapesten akkreditált diplomáciai képviselő számára. A budapesti rádió közölte ennek a jegyzéknek a tartalmát, amely összefoglalásképpen arról szólt, hogy behívták a szovjet nagykövetet, és hevesen tiltakoztak az új szovjet katonai erők Magyarországra történő behatolása ellen, valamint követelték, hogy azonnal vonják ki az országból ezeket a katonai erőket. Ráadásul a magyar kormány bejelentette Magyarország semlegességét, és azt is, hogy kilép a Varsói Szerződésből. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének, illetve a négy nagyhatalom, azaz Amerika, Nagy-Britannia, Franciaország és Kína segítségét kérik, hogy garantálják Magyarország függetlenségét, illetve semlegességét.

A Nagy Imre-kormány tárgyalást előkészítő bizottságot alakított, hogy tárgyaljon a szovjet katonai hatóságokkal egységeik kivonásáról Magyarországról területéről. A bizottság vezetője Maléter Pál ezredes, honvédelmi miniszter volt, akit a hazafias harcosok nemzeti hősnek tekintettek, mert Budapesten eredményesen vívott harcot a szovjet csapatok ellen a magyar hadsereg laktanyáinak védelmében. Őt nevezte ki Nagy Imre az utolsó (harmadik) kormányába honvédelmi miniszterré.³⁹⁴

³⁹⁴ Nagy Imrének nem három, hanem két kormánya volt: az első, 1953. július 4. – 1955. április 18. között három összetételben, valamint a második, 1956. október 24. – 1956. november 4. között négy összetételben ismert. Maléter a harmadik összetételben, 1956. október 31. – november 2. között a Honvédelmi Minisztérium vezetője volt a honvédelmi miniszter első helyetteseként, majd a negyedik összetételben, november 2–4. között már honvédelmi miniszterként.

A budapesti rádió november 3-án közölt egy hivatalos nyilatkozatot arról, hogy a kormány lemondott, és új kormány alakult Nagy Imre vezetésével, tizenkét miniszterrel: Nagy Imre a miniszterelnök, a többiek pedig államminiszterek, akiket a különböző minisztériumok vezetésével bíztak meg. A honvédelmi tárcát a fent említett Maléter Pál ezredes kapta.

A követség egy november 2-i keltezésű jegyzéket kapott Nagy Imre miniszterelnöktől, amely a következőket foglalta magában. A miniszterelnök, egyben a külügyminiszteri feladatok és hatáskörök ellátására felhatalmazott illetékes, tisztelettel értesíti a kormányok [diplomáciai] képviselőit az alábbiakról.

A kormány minden lehetséges eszközzel szeretne megfelelő légkört biztosítani a tárgyalások számára azért, hogy békés módon megállapodásra jussanak a szovjet erők Magyarországról történő kivonulásáról. A kormány többször őszintén nyilatkozott erről a szándékáról. A kormány ezirányú készségének bizonyítása érdekében két előkészítő bizottságot alakított, hogy azok meghatározzák a végrehajtás időbeli kerekeit, illetve a kivonulás feltételeit (a két bizottság egyike katonai, a másik pedig polgári). A magyar kormány a budapesti szovjet nagykövettel tudatta ezt, és átadta neki a két bizottság megalakításával kapcsolatos javaslatokat, illetve a tárgyalások helyszínéről és idejéről szóló adatokat.

Az említett tények ellenére megbízható információk és a katonai felderítők jelentései szerint új katonai erők lépték át a magyar határokat és azok Budapest felé vették az irányt. Ezek az egységek ellenőrzésük alá vonták a vasútvonalakat és a vasútállomásokat. Más információk is érkeztek, amelyek előre jelezték, hogy a szovjet csapatok Magyarországon kelet felől nyugat felé nyomulnak, és az ország nyugati részén tartózkodnak.

A magyar kormány szükségesnek vélte, hogy minderről magyarázatot követeljen a budapesti szovjet nagykövettől, és újból határozottan tiltakozzon a szovjet erők magyarországi hadmozdulatai ellen.

A magyar kormány ezekről a harci eseményekről tájékoztatja a diplomáciai képviseléseket Magyarországon akkreditált vezetőit, és tudatja velük, hogy a kormány sürgősen értesíti az Egyesült Nemzetek Szervetének Biztonsági Tanácsát ezekről az új fejleményekről.

November 3-ai események³⁹⁵

Budapesten néhány kisebb fegyveres összetűzés kivételével csendes volt a nap. Ezek az összecsapások a felkelők és a politikai rendőrség tagjai között zajlottak, akik erő-

³⁹⁵ A Náfe Záde követ beszámolójában említett adalékok, adatok, tények és kötődő összefüggések – tekintettel azoknak az eseményeknek rendkívül közeli időpontban történt rögzítésére s ebből fakadóan a korabeli, széleskörű, megalapozott tényfeltárás ismert nehézségeire – számos esetben

dítményként használták a város néhány épületét. A felkelők mindenhol üldözték, sok épületben be is kerítették, majd megölték őket. Ahol csak lehetőségük volt, meggyilkolták a politikai rendőrség tisztjeit, illetve annak katonáit.

Sokszor körbejárt az a híresztelés, miszerint észak-keleti irányból, a magyar–szovjet határvonalról hatalmas orosz erők hatoltak be Magyarország területére. Az aggodalom és a gyanakvás ellenére a nép abban reménykedett, hogy sikerrel jár az a tárgyaló bizottság, amely november 3-án este az orosz haderők parancsnokságára ment, illetve abban, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének Biztonsági Tanácsa, illetve annak Közgyűlése támogatja a magyar népet.

Egész éjszaka fent szoktunk maradni, hogy meghallgassuk a híreket az Egyiptom elleni brutális agresszióról és az Egyesült Nemzetek Szervezetének Biztonsági Tanácsa, illetve a Közgyűlés megbeszéléseiről. Egészen a hajnal közeledtéig szoktunk híreket hallgatni. November 3-án este hallottunk arról, hogy mi történt a Biztonsági Tanácsban, illetve arról, hogy elhalasztották a magyar helyzet megvitatását a következő napra. Azt is hallottuk, hogy mi történt a Közgyűlésen Egyiptom ügyével kapcsolatban. Értesültünk arról is, hogy a magyar ENSZ-képviselő úgy nyilatkozott, hogy elhalasztották a magyar kérdést, tekintettel a magyar katonai bizottság és a szovjet katonai hatóságok között folyó tárgyalásokra az orosz erők Magyarországról történő kivonásáról. Hallhattuk, hogy mi történt az ENSZ Közgyűlés ülésén az Egyiptom elleni agresszió témájában. Amikor négy óra felé járt az idő, tankok, illetve páncélozott harcjárművek hangját hallottuk, amelyek a Gellérthegyén álló Citadella-hoz vezető úton haladtak felfelé – a nagykövetség épületétől keletre –, Buda egyik magaslatán, amely a követség épülete fölé magasodik.

November 4-ei események

November 4-én reggel nyolc órakor a szovjet páncélozott haderők megkezdték a behatolást Budapestre, illetve több fontos magyar városba. A tankok száma ezer és ezernégyszáz között lehetett. Azokat követték az új páncélos alakulatok, majd jelentős számú gyalogsági csapat. A magyarok mindenütt heves ellenállást tanúsítottak. Az orosz parancsnokság letartóztatta annak a katonai bizottságnak a tagjait, akik tárgyalni mentek hozzájuk a szovjet erők Magyarországról történő kivonásáról.³⁹⁶ Az utolsó dolog, amit Nagy Imréről hallottunk: reggel öt órakor a budapesti rádió

eltérnek a valóban bekövetkezett, érthető okokból az idő tájt titokban tartott mozzanatoktól, az utóbb, sokszor csupán évtizedekkel később feltárhatóvá vált, annak idején azonban ismeretlen, különböző jellegű kötődésektől. Ezeket a pontatlanságokat – amelyeket fokoztak az utca emberétől szerzett, jórészt rémhírek is – azonban a már érdemben hasznosítható, vonatkozó bőséges szakirodalomra is tekintettel (egy-két kivételtől eltekintve) nem jelezzük.

³⁹⁶ Pár perccel öt óra előtt a miniszterelnök rádión keresztül szólította fel a honvédelm minisztert (és a vezetésével Tökölre tárgyalni indult társait) a visszatérésre, leleplezve őrizetbe vételüket.

közölte, hogy Nagy Imre látogatást tett az Amerikai Egyesült Államok követségén majd visszament a miniszterelnökségi hivatalába, a Parlament épületébe.³⁹⁷

Míg a szovjet nehéztüzérség tüzet nyitott, és a városra záporosóként hullottak a lövedékek, addig Nagy Imre közre adta az utolsó felhívását a magyar népnek, amelyben tudatta velük a hírt, hogy a szovjet elnyomó erők támadást indítottak Magyarország függetlensége, illetve szabadsága ellen.³⁹⁸ Több nyelven hasonló közleményeket mondtak be a rádióban, tájékoztatva a nyugati világot arról, mi zajlik Magyarországon, és a magyar nép részére sürgős segítséget kértek.³⁹⁹ Ezután az újságírók és írók kértek segítséget a szabad világtól.⁴⁰⁰

A szovjet tüzérség folyamatosan lőtte a várost, záporoztak a bombák kegyetlenül, irgalmat nem ismerve. A szovjet katonai erők megszállták az összes stratégiai pontot a fővárosban. Azt állították, hogy letartóztatták Nagy Imrét és minisztereit, akik a minisztertanács elnökségi székhelyén tartózkodtak.⁴⁰¹ Azt is állították, hogy a bíboros [Mindszenty] az amerikai követségen kért menedéket, ahová százhatven olyan politikai fogoly is menekült,⁴⁰² akiket a felkelők engedtek szabadon. A brit követségre menekült számos olyan magyar újságíró és író, akik támogatták a nemzeti felszabadítási forradalmat.

Délelőtt⁴⁰³ a szolnoki rádió (Szolnok Budapesttől keletre, kb. 100 km-re fekvő város) azt közölte, hogy Forradalmi Munkás- és Paraszt Kormány alakul Kádár

³⁹⁷ Nagy miniszterelnök nem járt az Amerikai Egyesült Államok budapesti követségén.

³⁹⁸ „Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar kormányt. Csapataink harcban állnak. A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével.”

³⁹⁹ Nagy miniszterelnök beszéde 5:20-kor hangzott el először, 5:35-től pedig világnyelveken is sugározta a Szabad Kossuth Rádió.

⁴⁰⁰ 7:57-kor hangzott el.

⁴⁰¹ Nagy Imre és társainak menekülése a jugoszláv nagykövetségre lásd HORVÁTH Miklós–ZINNER Tibor: Koronatanúk jeltelen sírgödrökben. Dokumentumok Nagy Imre és társai pertörténeteihöz. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.

⁴⁰² A százhatven politikai fogoly jelenléte az Amerikai Egyesült Államok budapesti követségén téves információ, egyedül Mindszenty József bíboros kapott menedéket ott.

⁴⁰³ 5 óra 5 perckor hangzott el a közlemény a szolnoki rádió hullámhosszán arról, hogy megalakult a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány. Ez a Szovjetunió fegyveres erőivel együtt megkezdte harcát az ellenforradalmárokkal szemben. Előbb dr. Münnich Ferenc négytagú kormánylistát ismertetett, a kormányfő nevét nem említve. Később Kádár immár miniszterelnökként olvasta fel a miniszterek névsorát, valamint kabinetjének felhívását. ■ Münnich Ferenc (1886–1967) kommunista politikus. A Kommunisták Magyarországi Pártjának (KMP) egyik alapítója. 1942–1945 között főszerkesztő a Moszkvai Állami Rádió Magyar Osztályán. 1945-ben visszatért Magyarországra. 1946–1949 között Budapest rendőrfőkapitánya, altábornagy. 1949-től 1950-ig a helsinki követség vezetője, 1950–1954 között szófiai magyar követ, majd nagykövet. Moszkvában 1954. szeptember 1. – 1956. július 30, Belgrádban 1956. augusztus 8. – 1956. november 12. között nagy-

János vezetésével (akit a forradalom elején a Magyar Dolgozók Pártjának főtitkárává neveztek ki Gerő Ernő helyére, és aki benne volt Nagy Imre második kormányában⁴⁰⁴). Vele együtt más olyan miniszterek is csatlakoztak ehhez a kormányhoz, akik Nagy Imre kormányának is a tagjai voltak. A Kádár-kormány azt közölte, hogy november elsején alakult meg. Közölte, hogy [a Kádár-kormány] Nagy Imrének a szocializmus ellen irányuló politikája eredményeképpen alakult meg. Kijelentette, hogy a Nagy Imre-kormány ellen azért csináltak forradalmat, mert az képtelen volt visszaszorítani a bűnös irányzatokat, képtelen megvédeni azon eredményeket és vívmányokat, amelyekért a munkások küzdöttek, ugyanis képtelenség egyetérteni ezekkel az irányzatokkal és a pusztító fasiszta veszéllyel. A Kádár-kormány kérte a szovjet katonai segítséget. A Kádár-kormány programot hirdetett, amelynek legtöbb pontja megegyezik a Nagy-kormány programjában foglaltakkal. Ez a program a magyar fiatalok és a magyar nép programja. Nem törölte el az általános választások megtartásának lehetőségét. Kádár-kormány bejelentette, hogy a közrend helyreállítása után kész tárgyalásokat kezdeményezni a Szovjetunióval és a Varsói Szerződést aláíró országokkal a szovjet haderők Magyarországról történő kivonásáról.

Nagy Imre segítségkérését követően a Biztonsági Tanács rendkívüli ülést tartott, hogy megvizsgálják a Magyarországgal kapcsolatos szovjet agresszió kérdését. A szovjet képviselő azonban vétót jelentette be, így a kérdést áttették a Közgyűléshez, amely a következő sürgős döntéseket hozta meg. Azonnali tüzszünet, a szovjet erők kivonulása Magyarországról, Nagy Imre-kormány visszahelyezése. Az indítványt többséggel szavazták meg, ugyanis ötvenen voksoltak mellette és csupán heten ellene, míg tizenöten tartózkodtak a szavazástól.

A magyarok, amennyire a könnyű fegyvereikkel képesek voltak, mindenütt ellenálltak. Úttorlaszokat emeltek a fővárosi főutakon. A hazafiak abban reménykednek, hogy az Amerikai Egyesült Államok majd segít nekik, illetve fegyverek és hadianyag küldésével támogatja őket, amennyiben szerdáig, azaz az amerikai elnökválasztásokat követő napig képesek ellenállni.

A szovjet erők folytatták tevékenységüket, a Gellérthegyen álló Citadelláról hullottak a bombák, de a többi magaslatról is lőtték a várost, elpusztítva és leégetve az épületeket és lerombolva a lakóházakat, sok embert megölve.

követ. Közben 1956. október 25. – október 31. között belügyminiszter. A kormány elnökhelyettese 1956. november 4. – 1957. február 28., a Minisztertanács első elnökhelyettese 1957–1958, a Minisztertanács elnöke 1958–1961, államminiszter 1961–1965 között.

⁴⁰⁴ A második Nagy-kormány 1956. október 24-től kezdte működését, négy összetételben állt fenn 1956. november 4-ig. Kádár az elsőből kimaradt. Az 1956. október 26-tól második összetételben tevékenykedő Nagy-kormánynak október 30-tól lett tagja államminiszterként, miként a másnaptól eljáró harmadik, és (távollétében) november 2-től a negyediknek is.

November 7-ei események

Folytatódott az elkecseseredett harc a hazafiak és a szovjet erők között. Tovább folyt Budapest látványosságainak a pusztítása és rombolása, amely a szovjet nehéztüzérség, tankok és páncélozott harijárművek bevetésének volt a következménye. A budapesti rádió közölte, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, azaz a Kádár-kormány tagjai letették a hivatali esküt, továbbá azt is közölte, hogy a kormány a következő döntéseket hozta.

- a minisztériumoknak, a hivataloknak és a közintézményeknek azonnal fel kell venniük a munkát;
- azoknak az intézményeknek, amelyek a közellátás terén működnek, azonnal fel kell venniük a munkát;
- a forradalmi bizottságok tagságából el kell bocsátani minden ellenforradalmi elemet, és csak a tanácsadás jogát tarthatják meg a közhivatalokban;
- a katonai forradalmi bizottságokat megszüntetik, a magyar hadsereg egységeinek a laktanyákban kell maradniuk, és azoknak a magyar katonáknak, akik elhagyták a katonai egységeiket, otthon kell maradniuk;
- a szovjet katonai parancsnokság utasítása értelmében a polgári lakosság reggel 7-től este 7-ig járhat az utcákon.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése este ülést tartott, hogy megvitasák a pakisztáni javaslatot, amely a magyar probléma megoldását tűzte ki célul. A javaslatot a következőképpen lehet összefoglalni:

- azonnali tűzszünet;
- a külföldi erők kivonulása Magyarországról;
- az ENSZ nemzetközi rendfenntartó erőket küld Magyarországra;
- az ENSZ felügyelete mellett általános választások megtartása Magyarországon.

November 9-ei események

Az elmúlt napokban enyhültek a harcok. A lakosságnak engedélyezték, hogy átkelhessen a Duna hídjain. A szovjet főparancsnok új delegációt küldött, hogy bocsánatot kérjen, valamint azért, hogy megnézze a pusztítás mértékét.

Kádár új nyilatkozatot adott a rádiónak, amelyben a szovjet erők beavatkozására irányuló kérését próbálta megindokolni. Szerinte erre azért volt szükség, mert a Nagy Imre-kormány annak ellenére, hogy maga Nagy és minisztereinek többsége nem hajlott az ellenforradalom eszmeiségére, mégsem volt képes szembeszállni az ellenforradalom fasiszta áramlatával. Ez a rendszer, ha sikerrel járt volna, megsemmisítette volna a szocializmus építése során létrehozott pozitív eredményeket. Kádár részletesen elmagyarázta, mi történt volna, ha esetleg az ellenforradalmi elemek

aratnak győzelmet, majd beszélt kormányának programjáról, amely hasonlít Nagy Imre programjához. A szabad választásokat azonban elmulasztotta megemlíteni. Bejelentette, hogy a szovjet erők csak a közrend helyreállítása után fognak távozni Magyarországról. Ráadásul számos reformra tett ígéretet, mint például az alacsony keresetűek fizetésemelése, nyelvtanítási program, az idegen nyelv választási szabadságának biztosítása stb. Arra kérte a magyarokat, tegyenek erőfeszítéseket annak érdekében, hogy minél hamarabb visszatérjen a normális élet, helyreálljon a termelés, ellenkező esetben ugyanis éhínség lesz Magyarországon.

A magyar nép jelenleg borzasztóan gyűlöli Kádár kormányát, illetve hazaárulónak tekinti, mert behívta a szovjet katonai erőket. A magyarok hasonlóképpen utálják a szovjet hadsereget, de ennél még jobban gyűlölik Kádárt és kormányát, akik csak a szovjet ágyúkra és tankokra támaszkodhatnak.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa úgy döntött, hogy a parlament összehívásáig, illetve az alkotmány rendelkezéseinek a módosításához szükséges törvények kidolgozásáig a miniszterelnök vezetésével a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány lesz az ország legfelsőbb igazgatási szerve. Ezen felül a kormány meghatározza, hogy tagjai közül kik vezetik a minisztériumokat, illetve a különböző hivatalokat. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa arról is határozott, hogy megváltoztatják az ország címerét, és Kossuth (az 1848-as nemzeti forradalom hőse) címerét választották.

Ezen a napon lehetett egy példányt szerezni a *Népszabadság* mai számából (mely támogatja Kádár kormányát). A vezércikkben megemlítik, hogy az új párt és az új kormány tudatában van annak, hogy a nép nem bízik egyikben sem. Azzal is tisztában vannak, hogy a korábbi időszak, azaz a Rákosi–Gerő korszak jogosan szült bizalmatlanságot. Ezért a kormány érdekelt annak bejelentésében, hogy visszavonhatatlanul véget ért a sztálinista kormányzás korszaka, a kormány tiszteletben tartja az október 23-i mozgalom minden eredményét és teljes mértékben meg fogja valósítani az eredményekből adódó feladatokat (bérek, nyugdíjak és családi támogatások javítása, új rendőrség kialakítása, Kossuth-címer használata, március 15-e, az 1848-as nemzeti forradalom napjának nemzeti ünneppé tétele). A közrend helyreállítása után a kormány meg fog tenni minden szükséges intézkedést azért, hogy a szovjet erők megkezdjék a kivonulást. Jelenleg a döntés a munkások kezében van, ugyanis vissza kell állítani a normális életet, különben pénzügyi összeomlás következik be, és éhínség fogja sújtani őket.

Úgy döntöttek, hogy elfogadják a Nemzetközi Vöröskereszt segítségét, amelyet Jugoszlávián keresztül fognak szállítani Magyarországra. Egyre súlyosabbak lettek az élelmiszer-, a szén- és a benzinellátással kapcsolatos problémák, ami az általános sztrájk, illetve a közlekedési eszközök forgalmának leállása miatt következett be.

Külföldi szén bőségesen van a piacon, de magas áron szerezhető be. A magyar szén azonban a bányászok sztrájkja következtében már elfogyott.

Megjegyzés: a román követ megtekintette követségünk épületét, majd kijelentette, hogy a Szovjetunió együttműködik Egyiptommal és támogatja őt Nagy-Britannia, Franciaország és Izrael elleni háborújában. Hozzátette, hogy az egyiptomi követséget ért támadást⁴⁰⁵ nem lehet összehasonlítani azzal az előnnyel és nyereséggel, amelyet Egyiptom nyer az orosz segítséggel. Ráadásul Egyiptomnak erre az együttműködésre és támogatásra szüksége van. Jelenleg a Közel-Keleten kialakult veszélyes helyzet arra kényszerítette a Szovjetuniót, hogy rendkívüli erőket vegyen igénybe a magyar forradalom gyors elfojtására. Így emiatt nem szembesült kétoldalú veszéllyel, illetve Egyiptom támogatásának szentelhette figyelmét a gyarmatosító nyugati államokkal szembeni konfliktusában. Így győzedelmeskedett Egyiptom, és vele együtt az arab országok, és ezzel együtt megszűnt nálunk a gyarmatosítás veszélye.

Megteltek a város utcái gyalogosan közlekedő emberekkel, mert az összes közlekedési eszköz leállt. Hosszú sorokban álltak az emberek a nyitott üzletek előtt, hogy megvegyék az egyáltalán még kapható alapvető fogyasztási javakat. Az emberek sorokban gyalogoltak a hidakon, amelyeket néhány szovjet tank az ott állomásozó magyar és orosz katonákkal együtt őriz. Tiltakozásul a történetek miatt, mindenütt fekete zászlókat tűztek ki. A régi magyar zászlókat is kitették és felragasztották a falakra a Forradalmi Ifjúsági Diák Szervezet⁴⁰⁶ nyilatkozatát, amelyben közölték, hogy elvették a fegyvereiket, nem maradt más fegyverük, mint a sztrájk. Tudjuk, hogy ez éhínséghez és nyomorhoz vezet, de mi ezt annak érdekében elfogadhatónak tartjuk, hogy érvényre jusson a nép akarata, amely követeli Nagy Imre és kormányának visszatérését, Maléter Pál ezredes szabadon engedését és kinevezését a Honvédelmi Minisztérium élére, valamint a szabadságért harcoló felkelők szabadon engedését. Követelik, hogy mentsék fel Magyarországnak az Egyesült Nemzetek Szervezetébe delegált hazaáruló képviselőit – Horváth Imrét⁴⁰⁷ (a mostani külügyminisztert) és Sík

⁴⁰⁵ Valószínű, hogy az egyiptomi követség épületében is károk keletkeztek a szovjet fegyveres beavatkozás következtében.

⁴⁰⁶ Záde követ a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségére, a MEFESZ ifjúsági szervezetre utalt.

⁴⁰⁷ Horváth Imre (1901–1958) kommunista politikus. A kommün alatt a titkosrendőrség munkatársa, a bukás után internálták. Letartóztatták 1921-ben, tízévi fegyházbüntetését nem töltötte le, kicserélte a Szovjetunió. Hazaküldték 1934-ben, lebukott, Szegeden raboskodott 1944-ig, a Gestapo Dachauban hurcolta. Hazatérte után a Szűcs Ernő vezette titkosrendőrségi ügynökhálózat tagja volt. Külügyi tisztviselő volt 1945 őszétől. Washingtonban 1949–1951, Londonban 1951–1953, Prágában 1953-tól követ, majd nagykövet 1954–1956 között. A forradalom idején, Nagy kormányfő utasításával szemben nem New Yorkba, hanem Moszkvába repült (gépet állítólag eltérítették). Kádár előbb a külügyek ideiglenes vezetésével bízta meg november 4-étől, majd külügyminiszter volt 1957. május 9-étől haláláig.

Endrét (külügyminiszter-helyettest). Követelik továbbá az Egyesült Nemzetek Szervezetében meghozott döntések azonnali végrehajtását, a szovjet erők kivonulását, a szabad választások megtartását, a Nemzetközi Vöröskereszt által nyújtott segítség elfogadásának az engedélyezését. A nyilatkozat ezek után leszögezte: nem vagyunk fasiszták, és nem vagyunk ellenforradalmárok. Nem fogjuk kisajátítani a földeket, nem fogjuk birtokba venni a gyárakat. De addig fogunk sztrájkolni, ameddig a nép követeléseit nem valósítják meg.

A Kádár-kormány felhívásai, illetve figyelmeztetései ellenére a munkások mindenhol sztrájkolnak, ezt a fegyvert használják a szovjet beavatkozás és a Kádár-kormány ellen, valamint a Forradalmi Ifjúsági Diák Szervezet nyilatkozatához hasonló különféle kiadványokat osztogatnak. A sztrájk nagyon komoly hatást gyakorolt, jelentős károkat okozott a magyar gazdaság számára és a közlekedési eszközök – mind a személyszállítás, mind az alapélelmiszereket szállító eszközök – terén, amelynek következtében hiány lépett fel a piacokon. A sztrájk miatt a forradalom kezdetétől az ipari termelés teljesen leállt. Mindennek rendkívül rossz hatása volt Magyarország gazdaságára, pénzügyeire és iparára. A munkások Kádár különböző fenyegető nyilatkozatai és a munkabérek kifizetésének a megvonásával kapcsolatos zsarolása ellenére sem tértek vissza a munkához, így a helyzet nem sokat javult.

Híresztelik, hogy az oroszok a letartóztatott fiatal magyar felkelőket vonatokkal a Szovjetunióba, azon belül pedig Szibériába deportálják.⁴⁰⁸ A városban egyre nagyobb a gyalogosan közlekedő tömeg az utcákon, mivel teljesen leállt a tömegközlekedés. A nép minden rétegét képviselő férfiak és nők bejelentették, hogy inkább éhen halnak, minthogy elviseljék a szovjet katonák látványát. Világosan megnyilvánult a magyarok egysége, szolidaritása, ugyanis hosszú órákig állnak sorban az alapélelmiszereket árusító üzletek előtt, hogy gondoskodjanak arról, amire szükségük van. Anélkül, hogy bárki a másik elé furakodna, mindenki a helyén áll, arra várva, hogy sorra kerüljön.

Mindenhol elterjedt az a szóbeszéd, hogy Nagy Imre a rádióban közölt utolsó segélykérése után a budapesti jugoszláv nagykövetségre menekült. Hasonlóképpen a négy éve, a Rákosi-korszakban kivégzett belügyminiszter özvegye⁴⁰⁹ és néhány

⁴⁰⁸ November 16-a után hazaszállították őket, Kárpátalján különböző büntetés-végrehajtási intézetekben őrizték őket. Zinner Tibor: A kádári megtorlás rendszere, Budapest, 2001. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet, 17–18 és 35–36, SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: Szeizmográf a Szabadság téren. Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956–1971, Budapest, 2010. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet, 36–37.

⁴⁰⁹ A dokumentum szerzője az 1949. szeptember 24-én halálra ítélt Rajk László özvegyére utalhat. Rajk Lászlónét (Földi Júliát, 1914–1981) letartóztatták 1944. december 7-én, Sopronkőhidára szállították 11-én. Németországba hurcolták 1945. március végén, onnan tért haza. Az MND SZ főtitkára 1946 tavaszától, a pártközpontban dolgozott 1948-tól. Előbb házi őrizetben volt 1949. május

szabad magyar újságíró is menedéket kért a jugoszláv nagykövetségtől. Úgy tudják, hogy a jugoszláv miniszter [nagykövet] Belgrádba utazott.⁴¹⁰ Az emberek a remény forrásaként tekintettek erre a nagykövetségre.

Arról is beszéltek, hogy hogyan menekült a bíboros [Mindszenty] a budapesti amerikai követségre. Azt mondják, hogy az amerikai követségre menekülése egy vakmerő szökés következménye volt, amelyben – miután megállapodtak a bíboros kísé-
rőivel –, a követséget őrző néhány amerikai katona is részt vett. A bíborost hivatalos lakhelyéről a követség egyik gépkocsijával vitték el, amelyre feltették az amerikai zászlót.⁴¹¹

Kádár fogadta Csepel gyárainak munkásait, akik átadták neki a követeléseiket. Ezek a azt tartalmazták, hogy Nagy Imre vezetésével alakuljon kormány; hogy engedjék szabadon a magyar forradalom felkelőit; hogy távozzanak a szovjet had-
erők stb. Kádár azt válaszolta nekik, hogy nem lehet most Nagy Imre vezetésével kormányt alakítani, mert ő most idegen felségterületen van, és nem tud egyetértésre jutni vele ebben az ügyben addig, amíg Nagy Imre vissza nem tér Magyarorszá-
g területére.⁴¹² Kádár azt mondta a munkásoknak, hogy ő elvileg egyetért a követelése-

30-tól, előzetes letartóztatásba helyezték június 11-én (egy források szerint június 6-án). A Buda-
pesti Büntetőtörvényszék 1950. március 20-án, a Legfelsőbb Bíróság 1950. május 20-án egyaránt
ötévi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1954. június 14-én, a Legfelsőbb Bíróság felmentette
a vádak alól. 1955. július 26-án. Beleegyezése nélkül nevét Györk Lászlónéra változtatták utóbb.
Azért adhatták ezt nevet, mert nővére Schneider Lajos felesége lett, aki nevét Györkre magyarosí-
totta. Tiltakozását akként érzékeltette, hogy a rehabilitációjával összefüggő beadványait Rajk
(Györk) Lászlóné névvel nyújtotta be. 1956 nyarától használhatta meggyilkolt férje nevét újra.
(Györk László tanár, tüdőgyulladásban elhunyt személy volt a fiktív férj.)

⁴¹⁰ Dalibor Soldatić (1909–?) jugoszláv diplomata. 1953. november 24-től 1956. decemberig Jugoszlávia
magyarországi nagykövete volt.

⁴¹¹ Téves információ: Mindszenty József bíboros 1956. november 4-én nyolc óra előtt a Parlament épü-
letéből gyalog érkezett az Amerikai Egyesült Államok követségére titkára kíséretében.

⁴¹² A Belügyminisztérium kimutatása szerint 1956. november 4. és 22. között a Jugoszláv Nagykövetség
„védnöksége” alatt a következő személyek voltak: Nagy Imre, Nagy Imréné (Égető Mária), Lo-
sonczy Géza, Losonczy Gézáné (dr. Haraszi Mária), Losonczy Anna Mária „Ancsur”, dr. Donáth
Ferenc, dr. Donáth Ferencné (Bozóky Éva), dr. Donáth Ferenc édesanyja (Donáth Lipótné sz. Wittál
Helén), ifj. Donáth Ferenc, Donáth László, Donáth Mátyás, dr. Szilágyi József, dr. Szilágyi Józsefné
(Gombos Gabriella), (a 16 éves) Szilágyi Tibor (aki november 22. előtt a nagykövetségről kiment),
Szilágyi Júlia, ifj. Szilágyi József, Jánosi Ferenc, Jánosi Ferencné (Nagy Imre lánya, Nagy Erzsé-
bet), ifj. Jánosi Ferenc, Jánosi Katalin, Haraszi Sándor, Haraszi Sándorné (Gróf Irén), Vas Zoltán,
későbbi felesége, ez idő tájt titkárnője (Pintér Edith), Tanczos Gábor, Tanczos Gáborné (Bácskai
Vera), Fazekas György, Szántó Zoltán, Szántó Zoltánné (Révai Emma), Szántó Zoltán házvezető-
nője (még november 22. előtt kiment), dr. Ujhelyi Szilárd, Rajk Lászlóné (Földi Júlia), ifj. Rajk
László, Lukács György, Lukács Györgyné (Bortstieber Gertrúd), Vásárhelyi Miklósné (Pór Edit),
Vásárhelyi Miklós, Vásárhelyi István, Vásárhelyi Júlia, Vásárhelyi Mária, Erdős Péterné (Köves
Erzsébet), Erdős Ágnes, Kopácsi Judith (még november 22 előtt a nagypajja kivitte). A jugoszláv
katonai attasé lakásán tartózkodó személyek közül Nádor Ferenc és családja, valamint Erdős Péter

ikkel, de eltér a véleménye a követelések teljesítésének sorrendjétől. Személy szerint szükségesnek tartja, hogy a szovjet haderők a közrend helyreállításáig maradjanak. A munkások pedig azt felelték neki, hogy számukra ez elfogadhatatlan és minden áron ragaszkodnak a követeléseikhez. Azt állítják, hogy Kádárt a sztrájk folytatásával fenyegették meg, mire Kádár azzal fenyegette a munkásokat, hogy közējük lövet, ha nem mennek vissza dolgozni. A munkások erre viszont megfenyegették őt, hogy ők meg felrobbantják a gyárakat. A kormány lapja, a *Népszabadság* most azt hangoztatja, hogy a munkások és a parasztok pártja a kommunista párt örököse.

Kádár nyilatkozatot adott a rádióknak. Az emberek úgy érezték, hogy Kádár mostani álláspontja hasonlít Nagy Imrének a nemzeti forradalom első napjaiban képviselt álláspontjához. Úgy hitte a nép, hogy Kádár – ugyanúgy, mint Nagy Imre – kénytelen lesz fokozatosan feladni az álláspontját, illetve engedni a különböző követeléseiknek. Kádár nyilatkozatában megemlítette, hogy a gyári munkások forradalmi bizottságai hozhatnak döntéseket a gyárak ügyeiben, és azok nem konzultatív bizottságok lesznek, ahogyan a múltban voltak. Ezek a bizottságok erősítik majd a gyárakat. A vezetőik követik a bizottságok döntéseit és végrehajtják a határozatait. Kádár a pártokról is beszélt. Azt mondta, hogy azok a munkások, akik visszatérnek a munkához, bebizonyítják, hogy igazi hazafiak. Akik viszont kívánnak, és nem mennek vissza dolgozni, azok imperialista és fasiszta agitátorok.

A sztrájk minden szakmára kiterjedt. Mindenki ragaszkodik a sztrájk folytatásához a nemzeti érdekek érvényesítéséig. A falakra mindenütt újabb nyilatkozatokat és felhívásokat ragasztottak fel. Ezeket az értelmiség szervezetei adták ki. Ezek a nyilatkozatok hasonlóak a forradalmi egyetemista szervezetek és a munkások szervezeteinek nyilatkozataihoz. Felragasztották a Magyar Tudományos Akadémia, a Szépművészeti Főiskola, az Írószövetség és a Színész- és a Zenész Szövetségek nyilatkozatait is.

A népen úrrá lett a vásárlási láz, megvettek minden szükséges és szükségtelen dolgot. Az inflációtól, a forint vásárlóerejének csökkenésétől, valamint a forradalom és a sztrájk miatt várható áremelkedéstől tartva mindenki igyekezett elkölteni az összes pénzét. Egy másik magyarázat szerint a Kádár-kormány titokban azt a hírt

november 15-én a menedékjogról lemondtak és lakásukra távoztak. November 22-én Vásárhelyi a követség épülete előtt csatlakozott a buszra felszálló csoporthoz. A fentiekén kívül november 18-án Vas és ekkor még csak a titkárnője, Szántó és felesége, valamint Lukács és felesége a követség épületéből – a menedékjogról lemondva – kimentek. A szovjet szervek a nagykövetségtől nem messze letartóztatták, majd később Mátyásföldre, a II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola területére – ekkor már orosz laktanyába, a KGB magyarországi állítólagos „főhadiszállására” – szállították őket. A bennmaradók erről csak november 22-én este, a letartóztatásukat követően értesültek. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára V-150.000/90. 38–40. Készült: 1967. február 6-án.

terjeszti, hogy infláció várható. Mindezt azért, hogy az emberek elköltsék a pénzüket, így, amikor elfogy a pénzük, kénytelenek legyenek visszamenni dolgozni, és nem tudják tovább folytatni a sztrájkot.

Abdel-Hamíd Náfe Záde
Meghatalmazott miniszter

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Követsége (Budapest), Tárcaszám: 114 (5. rész), dossziészám: 1/7/220

69.

Rejtjeltávirat a magyar Külügyminisztériumból
a kairói magyar követnek. Az ENSZ főtitkára, Dag Hammarskjöld
ne látogasson Magyarországra, a magyar kormány képviselőivel
Rómában találkozzon
1956. november 16.

4627
00036

Rejtjeltávirat

Diplomag: *Kairó*

Követ informálására: Horvát[h] külügyminiszter New Yorkban tárgyalásokat folytatott az ENSZ főtitkárával, aki közölte, hogy a magyar kormány képviselőivel tárgyalások [at] kíván folytatni Rómában vagy Budapesten. Később közlést kaptunk, hogy nov. 19-én a főtitkár Budapestre érkezik. A kormány álláspontja, hogy lehetőség szerint a főtitkár ne jöjjön Magyarországra és a tárgyalások Rómában follyanak. Ilyen értelmű táviratot küldtünk az ENSZ-nek, és római követünknek,⁴¹³ akit megbíztunk azzal, hogy a Főtitkár [t] Bpesti [Budapesti] látogatásáról lebeszélje.

Kérjük követ e-at [elvtársat], hogy ugyancsak lépjen érintkezésbe a jelenleg Egyiptomban tartózkodó Főtitkárral és igyekezzék odahatni, hogy a Főtitkár lemondjon bpesti útjáról, és a tárgyalások színhelyéül Rómát fogadja el. Érvelésként hivatkozzon arra, hogy nem tudjuk méltóan fogadni, a kormány elfoglaltsága miatt és az országot ért megpróbáltatások miatt.⁴¹⁴

Rádióon továbbítva⁴¹⁵

Táviratot küldi: *Kolozs*

⁴¹³ Szabó Imre (1913–?) diplomata. 1950 novemberétől a Külügyminisztérium munkatársa. 1951–1953-ban beosztott diplomata a római követségen, 1953–1956 között rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter Buenos Airesben, 1956. március 26-tól római követ. 1957. szeptembertől a Konzuli Osztály osztályvezető-helyettese, 1964-től isztambuli főkonzul volt.

⁴¹⁴ A rejtjeltávirat nyomtatványt kézírással, kék golyóstollal töltötték ki.

⁴¹⁵ Piros színű pecsétrel rányomva a táviratblankettára.

Rejtjelezte: *Hoy–Pe* hó: 16 nap 19 óra 15 p.

Láttam:

.....
miniszter

*Szignók*⁴¹⁶
miniszterhelyettes

MNL OL XIX–J–1–u 6. d. Rejteltáviratok Kairóból

⁴¹⁶ Két különböző kék színű golyóstollal kézírással szignózva.

70.
Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer elnök
presztízse megnőtt a Közel-Keleten
1956. november 17.

4841
3990

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. 11. 17.

Diplomag Budapest

Kínai nagykövettől nyert értesülésem szerint Nasszer úgy Nehruval, mint Titóval elégedetlen, mivel ezek agresszióval kapcsolatban nem eléggé támogatták. India pl. ázsiai–afrikai konferenciát is ellenzi. Ennek oka, hogy félti Ázsiában megszerzett bizonyos fokú hegemoniáját, továbbá attól tart, hogy súlypont Afrikára terelődik át és Nasszer kerül előtérbe továbbá elveszíti Anglia által is óhajtott eddigi közvetítő szerepet és Kína fokozott befolyást szerez. Jugoszláv követ szerint Tito passzivitása magyar kérdéssel magyarázható. Szíriai nagykövet szerint *iraki* pálfordulást olajmezőiről tengerpartra vezető olajvezetékeinek többi arab államok által való veszélyeztetése okozta. Nury el Szaid bukása várható. Bejrúti Arab Liga konferencián elhatározták elvben egy külföldön felállítandó algíri kormány elismerését. Lengyel követ szerint moszkvai megbeszélések tartalma elsősorban gazdasági. Eredmény feltehetőleg befolyásolja majd politikai helyzetet.

Feladás kelte: hó nap óra
Érkezés kelte: 11. hó 17 nap 23 óra 00
Megfejtette: Or- Ném hó ” ” nap ” ” óra 40

Zágor =182=

Láttam:

.....

miniszter

*Szignók*⁴¹⁷

miniszterhelyettes

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

⁴¹⁷ Két különböző kék színű golyóstollal kézírással szignózva.

71.
Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba. Dag Hammarskjöld,
az ENSZ főtitkára nem látogat Budapestre
1956. november 18.

4857

2379

*Napi*⁴¹⁸

Rejtjeltávirat

Diplomag Budapest

Von. 140-ára: Főtitkár már látogatásom előtt döntött, hogy nem megy Budapestre. Érveinket nem tekinti elutasításnak, viszont tárgyalás színhelyéhez nem fűződik sem nekünk, sem nekik különösebb érdeke[sic!] és mivel hétfőn New Yorkban kel [l] lennie, így legcélszerűbb, ha ott külügyminiszterünkkel tárgyal, akivel egyben el tud mélyedni az egész magyar kérdésben. Találkozást kérésem után egy órával megrendezték, de főtitkár szívesen előre bocsájtotta, hogy csupán kettő percet tud nekem szánni.

Feladás kelte: 1956. 11. hó 18. nap 8 óra

Érkezés kelte: hó nap óra

Megfejtette: Va. Ke. hó 18 nap 16 óra 50

Zágor =185=

Láttam:

*Szignó*⁴¹⁹
miniszter

*Szignó*⁴²⁰
miniszterhelyettes

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

⁴¹⁸ Kék golyóstollal, kézírással írva.

⁴¹⁹ Kék golyóstollal, kézírással írva.

⁴²⁰ Kék színű golyóstollal kézírással szignózva.

Egyiptomi jegyzék Dag Hammarskjöldnek, az ENSZ főtitkárának
arról, hogy Nagy-Britannia és Franciaország nem veszi
figyelembe az inváziós erők kivonására és a tűzszünetre
vonatkozó ENSZ-határozatokat
1956. november 18.

Egyiptomi Arab Köztársaság
Külügyminisztérium
Politikai Államtitkárság
Nyugat-Európai Osztály
Brit–francia–izraeli agresszió
1956. október 29–december 4.
1956. november 18.

Hivatalos jegyzékben az egyiptomi kormány felhívta az ENSZ-főtitkár figyelmét arra, hogy Nagy-Britannia, Franciaország és Izrael továbbra is megsérti az ENSZ által hozott határozatokat. 1956. november 16-án, illetve 17-én megbeszélések folytak az ENSZ-főtitkár és az egyiptomi kormány képviselői között. Az egyiptomi kormány felhívta az ENSZ-főtitkár figyelmét arra, hogy 12 nap telt el az ENSZ döntése után, amely a következőket tartalmazta.

Az ENSZ újból felszólítja Izraelt, hogy azonnal vonja vissza erőit az 1949. február 24-én aláírt fegyverszüneti szerződés által megállapított határok mögé. Hasonlóképpen az ENSZ felszólítja az Egyesült Királyságot és Franciaországot, hogy az említett határozatoknak megfelelően azonnal vonja ki a fegyveres erőit Egyiptom területeiről. Mindezek ellenére sem az Egyesült Királyság, sem Franciaország, sem Izrael nem vonta ki haderejét Egyiptom területéről. Sőt éppen ellenkezőleg, ezek az erők teljesen ignorálva Egyiptom szuverenitását, ellenszegülve az ENSZ-nek, sőt az egész világnak, beleértve az egyiptomi közvéleményt és az egyiptomiak érzéseit, megerősítették a pozícióikat Egyiptom területén.

Az egyiptomi kormány ezúttal felhívja az ENSZ-főtitkár figyelmét arra, hogy ezek az erők ezzel egyidőben szélsőségesen provokatív agressziót hajtanak végre Port-Szaídban, illetve a Szezei-csatorna területén. Tűzet nyitnak a civil lakosságra, amelynek következtében sokan haltak meg, vagy váltak nyomorékká, míg mások megsebesültek. Ráadásul átkutatják és fosztogatják a házakat és az üzleteket, valamint fenyegetéssel és erőszakkal kényszerítik a munkásokat arra, hogy a támadó haderőknek dolgozzanak.

Az egyiptomi kormány azt a határozott kívánságát fejezi ki az ENSZ főtitkárának, hogy azonnal szűnjenek meg az inváziós erők agresszív cselekményei, hogy pontosan és teljes mértékben hajtsák végre az ENSZ november 2-i és 3-i tűzszünetről, illetve az inváziós erők kivonulásáról szóló határozatait, valamint, hogy az ENSZ-főtitkár értesítse az egyiptomi kormányt, illetve az ENSZ-t a helyzet alakulásáról.

Az egyiptomi kormány azt is kéri, hogy az ENSZ-főtitkár adjon utasítást ennek az ENSZ-dokumentumnak számító jegyzéknek a tagok közötti szétosztására.

EKK Külpolitikai dokumentumok. Politikai Államtitkárság, Nyugat-Európai Osztály, Brit–francia–izraeli agresszió (Dokumentációs jelentés) 1956. október 29–december 4. Első rész, bejegyzési szám: 0176. Al-Matábie al-Amíríja, Kairó, 109–111. oldal.

73.

Abdel-Hamíd Kadrinak, a moszkvai egyiptomi nagykövetség
tanácsosának jelentése az egyiptomi Külügyminisztériumnak
az 1956-os magyarországi eseményekről
1956. november 22.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége
Moszkva
Titkos jelentés
Kelt: 1956. 11. 22.

A magyar események

Okai: a magyar forradalom amiatt tört ki, hogy tüzelőanyag hiány lépett fel, a városokban kevés volt az élelmiszer és a lakás, valamint a fogyasztási javakban és nyersanyagokban is hiány volt, amelyet Magyarország a Szovjetuniótól importál. Ugyanakkor a legtöbb ipari termékét a Szovjetunióba exportálja. Ezen tényezők mellett az ötéves terv végrehajtásának felpörgetése, valamint a nép számára szokatlan nehéz életkörülmények váltották ki a népi elégedetlenséget. De nem felejtették még el a tizenegy évvel korábbi utolsó háború okozta borzalmakat.⁴²¹

Elemei és fejleményei:⁴²²

a diákok tüntetésével kezdődött a magyar forradalom, október 23-án. Azt követelték, hogy Nagy legyen újból a miniszterelnök, akit nézetei miatt váltottak le tisztségéből, továbbá követelték a Kommunista Párt titkárának, Rákosinak, Farkasnak, a hadügyminiszternek a lemondását. Nagy átvette a miniszterelnökséget, Kádárt pedig a párt titkárává nevezték ki, és sokan csatlakoztak hozzájuk a hadseregből, a munkások, a parasztok és a fiatalok közül. A gyárak leálltak a munkával, és minden iskola bezárt a körülmények miatt. A tüntetések forradalomba torkollottak, az összetűzések következtében sok katona, rendőr és civil állampolgár sebesült meg, amely ahhoz vezetett, hogy Nagy Imre segítséget kért a Magyarországon állomásozó szovjet csapatoktól

⁴²¹ Valóban közel volt a magyar társadalomhoz a második világháború emléke, de a forradalom kitörésében a pártvezetés és kiszolgálói által az ország lakosságával szemben elkövetett embertelenségek, az elnyomás, a brutális kommunista terror játszott fő szerepet.

⁴²² A moszkvai követségi tanácsos elemzése eltér a hazai és külföldi szakirodalomban elfogadott szakmai álláspontoktól, közismert tényektől. A munkahelyén hallottak, olvasottak, politikai állásfoglalások alapján rögzítette téves adatait, meglátásait stb. Pontosításuk nem feladatunk.

a kialakult helyzet konszolidálása érdekében. Kihasználva a helyzetet az antikommunisták, akik különböző országokba vándoroltak ki a Horthy-korszak idején, igyekeztek visszaállítani az előző parlamenti rendszert a régen tevékenykedő pártokkal együtt, újjáéleszteni a magántulajdont és a magánvállalkozást is. Nagyon valószínű, hogy valójában ezek az antikommunisták támogatást kaptak a nyugat-európai országoktól és különösen az Amerikai Egyesült Államoktól, amely az idei költségvetésében közel 120 millió dollárt különített el a zavargások, lázongások és puccsok keltésére a kelet-európai államokban. A lengyel forradalommal kezdődött, megrengetve a Szovjetunió uralmát. A cél, hogy gyengítsék hatalmát Európa ezen a részén.

A Nagy Imre kormány késlekedése a magyar nép által követelt reform-program végrehajtásában – szemben a lengyel kormány által nagyon gyorsan végrehajtott reformprogrammal – azt eredményezte, hogy a forradalom lángja magasra csapott. Ez arra készítette Nagy Imrét, hogy – a Varsói Szerződés alapján – támogatást kérjen a szovjet csapatoktól a helyzet konszolidálása érdekében. Nem sokkal később azonban Nagy Imre bizalma megrendült a szovjetekben, és elfogadva a forradalmárok követeléseit, a szovjet csapatok kivonulását követelte Magyarországról. Továbbá bejelentette kormánya semlegességét, és táviratban kérte az ENSZ Biztonsági Tanácsát és Közgyűlését, hogy tűzze napirendre és vizsgálja meg a magyar kérdést. Ugyanakkor a négy nagyhatalom segítségét kérte, hogy garantálják Magyarország semlegességét. Nagy Imre kormányának bukásához az vezetett, hogy a rendkívül nagyszámú szovjet csapat hatolt be [Magyarországra] és nem vonultak ki Magyarországról, ahogy azt ígérték a népnek. Jóllehet korábban a Szovjetunió felajánlotta a magyar kormánynak és a Varsói Szerződést aláíró minden kormánynak, hogy megvizsgálják a szovjet hadsereg kivonulásának lehetőségét a területeiről és ezt nyilatkozataiban Eisenhower is kedvezően fogadta.

November 4-én, Nagy Imre kormányának bukása után új kormány alakult, élén Kádár Jánossal, amelyet forradalmi munkás-paraszt kormánynak neveztek. Az új kormány a szovjet hadsereg segítségét kérte annak érdekében, hogy a lehető leghamarabb leverjék a forradalmat és legyőzzék a felkelőket. Ezt megvalósították. Az újonnan kinevezett magyar miniszterelnök bejelentette, hogy kormánya Marx és Lenin elveit követi. Később a kormány röpiratokat adott ki a magyar nép számára, amelyek a reformprogramot tartalmazták. Ezt a már említett elvek alapján fogják megvalósítani, és orvosolni fogják azokat a népi panaszokat, amelyek miatt kitört a forradalom.

A program összefoglalója:

- támogatni a testvéri és baráti kapcsolatokat a többi szocialista országgal a teljesen egyenlő jogok alapján,

- nem beavatkozni más országok belügyeibe,
- megerősíteni a gazdasági kapcsolatokat, amelyek a kölcsönös előnyökön, segítségen és együttműködésen alapulnak minden országgal, függetlenül az országok belső rendszerétől, elveitől és kormányformától,
- ígéret, hogy tárgyalásokat folytatnak a szovjet hadsereg magyar földről való kivonulásáról.

A Biztonsági Tanácsnak és a Közgyűlésnek táviratot küldtek, hogy a magyarországi helyzet Nagy Imre által korábban kért újraértékelése tárgytalan, mivel úgy értékelték, hogy ez beavatkozás Magyarország belügyeibe. Ezt megelőzően már a Biztonsági Tanács kilenc szavazattöbbséggel jóváhagyta a magyar helyzet felülvizsgálását.

Néhány újság jelezte, hogy az Amerikai Egyesült Államok és a nyugati országok olyan elemeket – akik katonaként szolgáltak Horthy Miklós uralma idején, illetve azokat, akiknek elkobozták a birtokaikat és vagyonukat – láttak el felszereléssel, eszközökkel, berendezésekkel, gyógyászati segédeszközökkel és konzervekkel, amelyeket a sebesülteknek és a magyar állampolgároknak küldtek. A beavatkozás a magyarországi szocialista rendszer megdöntése és a korábban működő kapitalista rendszer helyreállítása érdekében történt.

Meggondolásra és megfontolásra sarkall az a mozzanat, hogy ez a forradalom egybeesett az egyiptomi területek elleni angol, brit és izraeli erők katonai beavatkozásával. A forradalom elvonta a Szovjetunió figyelmét a közel-keleti térségről, és lehetőséget adott arra, hogy a nyugatiak rákényszerítsék agresszív politikájukat Egyiptomra és más arab országokra ebben az időszakban. A kommentátorok összefüggést találtak a két [szuezi és a magyar] esemény között az egymás belügyeibe való beavatkozás szempontjából. Ugyanis a Szovjetunió érvelése megdőlt, ha összehasonlítjuk az Egyiptom belügyeibe való angol, francia és más erők beavatkozását a Szovjetunió Magyarország belügyeibe való beavatkozásával, jóllehet a két válság más okból alakult ki. A különbség a két kérdés között jelentős. Ezek világosan kiderültek a különböző brit nyilatkozatokból, a szovjet kormány levelére adott francia válaszból, valamint abból, hogy ezen államok ragaszkodtak a magyar kérdés tárgyalásához az ENSZ Biztonsági Tanácsában és a Közgyűlésén.

A magyar forradalmat leverő szovjet beavatkozás garantálja a szocialista elvek fennmaradását az országban, miután attól tartottak, hogy Magyarországra ismét visszatérnek a kapitalista alapelvek a nyugati államok támogatásával, amelyek az ENSZ-ben a magyar kérdést továbbra is napirenden tartották. Az akcióval a Szovjetunió saját pozícióját és ideológiáját védte a kelet-európai országokban bekövetkező bármilyen államcsínnyel szemben, mert ha ezek a területek a nyugati és amerikai erők központjaivá válnának, akkor kiindulási pontot jelentenének támadás indítására

a Szovjetunió ellen. Jogi szempontból a beavatkozás csak a magyar kormány kérésével összhangban történt, a Varsói Szerződésben foglaltak szerint.

Abdel-Hamíd Kadri
nagykövetségi tanácsos

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Moszkva), Tárcaszám: 655 (4. rész), dosszié-szám: 1/7/226, Kód: 0078/040868

74.

Náfe Záde budapesti egyiptomi követ összefoglaló jelentése
az októberi és novemberi magyar eseményekről
1956. november 24.

Egyiptomi Arab Köztársaság Követsége

Budapest

Titkos jelentés

Kelt: 1956. 11. 24.

Kód: 78/46815

A magyar forradalom és a szovjet beavatkozás

Tisztelt Külügyi Államtitkár Úr!

A város [Budapest] hírei: a városban elterjedt a hír, hogy mindenhol letartóztatják a fiatal fiúkat és lányokat, ezután Moszkvába szállítják, majd Szibériába viszik őket tovább. Azt is beszélik, hogy két, magyar fiatalokkal teli vonat már átlépte a magyar–szovjet határt Záhonynál. Azt is mondják, hogy a vonatvezetők az élelmiszereket szállító vonatok vezetésétől teljes mértékben tartózkodtak, attól tartva, hogy a száműzetésre szánt fiatalok szállítására kényszerítik őket. Ezeket a híreket a budapesti rádióállomás megerősítette, ugyanis azt állította, hogy nem tettek semmilyen ellenlépést, hogy a magyar állampolgárokat ne száműzzék. Bemondták a rádióban, hogy a forradalmi munkástanácsokat feljogosították azoknak a vonatoknak az ellenőrzésére, amelyek átlépik a magyar határt a Szovjetunió irányába.

Elterjedt, hogy Hruscsov, pár nappal ezelőtti [budapesti] látogatása során,⁴²³ a város utcáin járva felfigyelt arra a mérhetetlen rombolásra, amelyet a szovjet fegyveres erők idéztek elő. Megdöbönt az óriási pusztítás láttán. Ennek következtében heves vita bontakozott ki közte és a budapesti szovjet erők parancsnoka között, ami oda vezetett, hogy másik parancsnokot neveztek ki helyette. Csökkent a szovjet katonák létszáma Budapesten és már csak kevés tank és páncélozott harcjármű található ott, illetve már nem lehet gyalogos katonákat látni, mert a hazafias mesterlövészek lelövik őket.

A város helyzete: majdnem minden épületet sújtott a pusztítás, melyet a szovjet tüzérség és légierő támadása idézett elő. Általános jelenségnek tekinthető, hogy az épületek ablakai üresen tátonganak, vagy soknak az üvege kitört. A templomokat

⁴²³ Hruscsov 1956 novemberében nem járt Budapesten.

sem kímélte a pusztítás, ugyanis megsemmisültek a kupoláik, illetve betörték az ablakaik. Az épületek nagy részét lerombolták.

A városban röviden az alábbi hírek járnak: először is, a sztrájk még mindig tart. Másodszor: a szovjet katonák még mindig erőszakkal összegyűjtik a fiatalokat, és közülük száműzetésbe küldik azokat, akik nem rendelkeznek kommunista párttagsági igazolvánnyal.⁴²⁴ Harmadszor: az a hír terjedt el, hogy húsz szovjet gyalogos hadosztály hatolt be Magyarország területére. Azt is állították, hogy ezek a katonák a sztrájkoló munkások helyett fognak dolgozni a különféle gyárakban. Negyedszer: a magyarok elvesztették a reményüket, hogy segítséget kaphatnak a nyugati országoztól, amelyek hatalmas botrányt csináltak a szovjet agresszióból, és élesen tiltakoztak ellene. Ezek az államok azonban megelégedtek azzal, hogy csupán korlátozott segítséget nyújtottak. Igaz, hogy ezek az országok sokat segítettek azoknak a magyaroknak, akik Ausztriába menekültek, de ennek semmi hatása nem volt a szabadságra vágyó nép nemzeti forradalmának eseményeire. A magyarok szívében kialudt a remény, hogy az ENSZ beavatkozik. Az ENSZ megelégedett azzal, hogy határozatokat hozzon, amiket nem hajtottak végre, illetve képtelen végrehajtani a mai napig. Ötödször: a nép között terjedő hírek szerint húsz új szovjet gyalogos hadosztály lépett Magyarország területére, ami iszonyatos félelmet keltett az emberekben, hiszen a szovjet hadsereg, amely elfojtotta a nemzeti forradalmat, hatalmas létszámú és jelentős katonai erőt képvisel, továbbá azt állították, hogy a tüzér és a gyalogos hadosztályokon kívül ötvenezer tank áll rendelkezésre Magyarországon. Ha hozzáadnánk a húsz új hadosztályt – figyelembe véve azt, hogy egy orosz hadosztály tizenkétezer katonából áll, összeségében tehát kétszáznegyezer katonáról van szó – a már itt tartózkodó szovjet hadsereghez, a végeredmény meghaladná a félmillió katonát.

Mi célból állomásozik itt ez a hatalmas sereg, különösen, ha a forradalom a végéhez közeledik, és az általános sztrájk is hamarosan befejeződik? Valószínűleg a szovjet hadseregnek e hatalmas létszámú koncentrációja a nemzetközi helyzettel függ össze, illetve a jövő bizonytalansága idézhette elő. Ezt támasztja alá az utóbbi szovjet–lengyel megállapodás is, amely feljogosította a Szovjetuniót arra, hogy haderőt állomásoztasson Nyugat-Lengyelországban. Vagy talán ez egyfajta szovjet fenyegetés a nyugati országokkal szemben, amelyek folyamatosan beavatkoznak Magyarországot belügyeibe. Talán nem hagyható figyelmen kívül Bulgaryin írása a nyugati országok vezetőihez, amiben felhívta őket arra, hogy csökkentsék a fegyverzetüket és figyelmeztette őket, hogy a szovjet hadsereg megfelelő erővel rendelkezik, amely képessé teszi az összes nyugat-európai ország megszállását anélkül, hogy szükség lenne távirányítású rakéták vagy hidrogén-, illetve atombomba használatára. Egy má-

⁴²⁴ November 16-tól már nem kifelé a Szovjetunióba, hanem visszafelé szállították az elhurcoltakat, akiknek határon túlra kerülése független volt politikai hovatartozásuktól.

sik feltevés szerint a Szovjetunió határozott álláspontot képvisel Jugoszláviával szemben, ha az bele akarna szólni a magyar belügyekbe. Tito álláspontja világos volt, ugyanis Nagy Imrének – a magyar miniszterelnöknek – gratulált a szovjet beavatkozás előtt a forradalom sikeréhez, illetve a magyar nemzeti követelések megvalósításához. Nagy Imre és más magyar hazafiak is a jugoszláv követségtől kértek védelmet, és kérték, hogy a követség garantálja a biztonságukat, ami miatt a szovjet vezetők bizonyára dühösek lettek Titóra. Mindenesetre majd a következő napokban kiderül számunkra, hogy mi okból koncentráltak ilyen hatalmas szovjet haderőt Magyarországon.

Szerda, november 21.

A munkások fokozatosan elkezdtek visszatérni munkahelyeikre, miután elfogyott a pénzük, és a végsőig küzdöttek. Jóllehet a munkások visszatértek a gyárakba, illetve műhelyekbe, a feszültség még nem szűnt meg, és a munkarend még egyáltalán nem állt helyre, a városi tömegközlekedés még mindig akadozik.

Magyarország jelentős válságban van a szénhiány miatt. Ez a válság körülbelül egy hónappal az október 23-i forradalom előtt kezdődött. Magyarországon két fajta szén használják: a magyar szén, amely olcsó és ennek köszönhetően a magyarok előnyben részesítik, és a fűtésre használják a téli évszakban, illetve a külföldi szénre, mely drága, és erre az iparnak van szüksége, ugyanis a szokásos helyi széntermelés nem fedezi a hazai fogyasztást. A zord telet követően a múlt tavasz elején a dunai árvíz nagy csapás volt, súlyos anyagi veszteségeket okozott. Többek között a szénbányákba beszivárgott a víz, mely megakadályozta a bányákból a kitermelést. Emellett a szénmunkások zavargásokat robbantottak ki a múlt nyáron egy déli uránbánya átadásakor, mely hátráltatta a termelést. Ezután tört ki az október 23-i forradalom, amelyet súlyos események követtek. Ezek vezettek a termelés teljes leállításához, illetve a közlekedés országos megbénulásához. A budapesti szénválsággal egyidőben beköszöntött a zord tél és a hideg idő. A budapesti válság az ENSZ határozatát igényli.

Az ENSZ Közgyűlése elfogadta Kuba, illetve három ázsiai ország Magyarország ügyével kapcsolatos javaslatát. Krishna Menon – India ENSZ képviselője – pedig úgy nyilatkozott, hogy ENSZ-megfigyelőket kell küldeni Magyarországra, ugyanis ezen intézkedés nem érinti Magyarország szuverenitását. A javaslatot elsöprő többséggel szavazták meg, ötvenöten voksoltak rá, s csupán tízen elleneztek, míg tizennégyen tartózkodtak a szavazástól.

Csütörtök, november 22.

A munkások új követelései: a budapesti, külvárosi és vidéki munkástanácsok által hozott tegnapi döntés arra kötelezte a kormányt, hogy ismerje el a nemzeti [országos] demokratikus munkástanács megalakítását, amely szabad választások alapján műkö-

dik és a munkásosztály kizárólagos képviseleti jogával rendelkezik. A munkástanács úgy döntött, hogy 48 órás haladékot ad a kormánynak a válaszadásra. A munkástanács tiltakozott, hogy megakadályozták ülésük megtartását a legnagyobb sportcsarnokban, és úgy határozott, hogy a munkások mindegyik csoportja sztrájkba lép, kivéve azokat a munkásokat, akik az élelmiszeriparban dolgoznak. Ha a kormány elfogadja a munkások követeléseit, november 24-én reggel mindnyájan újra munkába állnak. Ez a határozat a kormánnyal folyó tárgyalásra november 24-ét jelölte ki, azzal a feltétellel, hogy a kormány a nyilvánosság előtt hirdesse ki a feltételek elfogadását. A jóakarát jeleként pedig bocsássa szabadon a letartóztatott polgári és katonai személyeket, vagy nyilvános eljárás során állítsák őket magyar bíróság elé.

Hírek: az emberek arról beszélnek, hogy a kormány büntetlenséget ad Nagy Imrének, illetve társainak, akik menedéket kértek a jugoszláv követségtől, valamint a többi magyarnak, akik az amerikai, illetve a brit követségtől kértek menedéket. Hírül adták azt is, hogy Mindszenty bíboros kísérletet tett arra, hogy elmeneküljön és átlépje a magyar határt, de letartóztatták az amerikai követség egyik titkárával és néhány pappal együtt.⁴²⁵

Rákosi Mátyás: jelenleg Moszkvában él és minden reggel bejár a moszkvai magyar nagykövetségre, mely aggodalmat kelt népben a jövőt illetően.

Péntek, november 23.

A budapesti, külvárosi és vidéki Munkástanács által meghirdetett tömegsztrájk második napja, az élet teljesen megbénult a városban. A nap különlegességét az jelentette, hogy a Kádár-kormány elvben elfogadta a munkások követeléseit.⁴²⁶

⁴²⁵ Részben téves információ, mert a bíboros nem kívánta elhagyni a Amerikai Egyesült Államok budapesti követségének épületét, ahol 1956. november 4-én menedéket kapott. Vö. MINDSZENTY József: *1956. Írások a hagyatékából*. Szerkesztette: KOVÁCS Attila Zoltán–SOÓS Viktor Attila. Budapest, Szépműves Könyvek, 2016. BALOGH Margit: *Mindszenty József*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2015. I–II. köt., SOMORJAI Ádám OSB–ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – És vissza. Mindszenty József Bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékkal 1956–1971*. Budapest, VERITAS–Magyar Napló, 2016., BAIN, Leslie B.: *Reluctant Satellites*, New York, 1960. 172–179. Az újságíró Mindszenty bíboros titkárával, dr. Turchányi Egonnal együtt hagyta el Budapestet saját gépkocsiján, akit Tatabányán igazoltatott a politikai rendőrség és rögtön le is tartóztatta Bainnel együtt. Baint csak másnap, november 11-én engedtek el. SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *Majd' halálra ítélve. Dokumentumok Mindszenty József és társai élettörténetéhez* (CD-melléklettel), Budapest, 2008. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 778. 1047. jegyzet. Dr. Turchányi Egon Albert (1894–1969) római katolikus paptól letartóztatták 1956. november 9-én. A Fővárosi Bíróság életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte 1958. január 10-én. A Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta elmarasztalását 1958. szeptember 16-án. Szabadult a közkegyelemmel 1963 tavaszán.

⁴²⁶ Lásd erre vonatkozóan a *Magyar Honvéd* 1956. november 23-i számát *Megegyezés a kormány és a munkástanács között* címmel. „[...] A Budapesti Munkástanács küldöttsége folyó hó 23-ára virradó

Létrejött az egyezség: a következőkben állapodott meg a kormány a Munkástanáccsal:

1. A kormány úgy döntött, hogy a Budapesti Munkástanácsot elismeri tanácsadó szervezetként. A kormány saját határozatai meghozatalakor tanulmányozza azok ajánlásait, és teljes mértékben figyelembe veszi a Munkástanács javaslatait.
2. Kádár megígérte, hogy a kormánnyal együtt felülvizsgálja a gyárvezetők kinevezési gyakorlatát a Munkástanács követeléseinek megfelelően.
3. Továbbá a kormány a Munkástanácsnak adja azt a jogot, hogy közzé tegye döntéseit a rádióban, illetve a sajtóban is. Ráadásul csak a Munkástanács szólíthatja fel a gyárak, a kőbányák stb. munkásait, hogy térjenek vissza a munkába, hogy visszazökkenjen a gazdasági élet a szokásos kerékvágásába. Ugyanakkor a sztrájk hirdetésének jogát továbbra is fenntartja magának.

Még mindig folynak a kerekasztal tárgyalások.

Nagy Imre és társai ügyében terjedő értesülések. November 22-én Nagy Imre és társai ügyében a magyar kormány ígéretet tett a jugoszláv kormánynak arra, hogy nem üldözi Nagy Imrét és társait, amikor elhagyják a jugoszláv nagykövetséget, sőt békében hagyják élni mindannyiukat. Visszatérhetnek otthonaikba, és nem állítják őket bíróság elé a politikai állásfoglalásuk miatt.⁴²⁷ A nép nagyon örült a híreknek, ugyanis Nagy Imre hazafias magatartása, amit képviselt, és társai, akik minden tőlük telhetőt megtettek azért, hogy Magyarország teljes mértékben visszakapja a szabadságát, nagyon közel álltak ahhoz, hogy elérjék a céljukat.

éjjel megbeszélést folytatott Kádár Jánossal, a kormány elnökével. A megbeszélés eredményeként megállapodtak abban, hogy 1. a Budapesti Munkástanácsot a kormány tanácskozó testületnek tekinti, javaslatait minden esetben megvizsgálja és döntéseinél figyelembe veszi; 2. Kádár János miniszterelnök ígéretet tett arra, hogy a munkástanácsokról szóló törvényerejű rendelet azon pontját, amely az igazgatók kinevezéséről szól, a Budapesti Munkástanács kívánsága szerint újbóli megfontolás céljából a Minisztertanács elé terjeszti. A Budapesti Munkástanács kívánsága, hogy az igazgatókat a munkástanács pályázat alapján válassza meg; 3. a Budapesti Munkástanács közleményeit összekötőn keresztül a rádióban és a sajtóban ismerteti. A Budapesti Munkástanács a tárgyalások eredményeként felhívást intéz az ország összes üzemeihez, bányáihoz, közlekedési és szállítási vállalataihoz, hogy a gazdasági élet normalizálása érdekében - a sztrájkjog fenntartása mellett - a munkát haladéktalanul vegyék fel. Egyben közli a dolgozókkal, hogy a tárgyalások tovább folynak [...]”. In: <http://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/kmt1123s.htm> (Letöltés: 2016. november 19.)

⁴²⁷ Ígéretüket megszegték. November 21-én Kádár János írásos garanciát adott Edvard Kardelj jugoszláv miniszterelnök-helyettesnek, hogy Nagy Imrét és társait nem fogják felelősségre vonni. Edvard Kardelj (1910–1979) szlovén nemzetiségű jugoszláv politikus, a munkásnigazgatás teoretikusa, Tito egyik legbizalmasabb munkatársa.

A magyar Külügyminisztérium a következő közleményt adtak ki: november 2-án Nagy Imre néhány társa a budapesti jugoszláv nagykövethez fordult azzal a kérdéssel, hogy amennyiben a jelenlegi helyzet veszélyessé fordulatot venne számukra, tudnának-e menedékjogot biztosítani számukra a jugoszláv nagykövetségen. A humanitárius elvekből, illetve a nemzetközi jog alapelveiből fakadóan a jugoszláv kormány november 3-án elvileg igennel válaszolt. November 4-én Nagy Imre a jugoszláv nagykövetségre menekült tizenöt munkatársa, tizenöt nő, illetve tizenhét gyermek társaságában és védelmet kértek a nagykövetségtől. November 18-án öt menedékkérő szabad akaratából távozott a nagykövetségről. Tekintettel a két ország közötti baráti kapcsolatok fenntartásának fontosságára a jugoszláv kormány minden erőfeszítést megtett annak érdekében, hogy megoldja a Nagy Imre és társai biztonságával kapcsolatos problémát. November 21-én sikeresen egyetértésre jutott a két kormány ebben a kérdésben. A magyar kormány írásban is megerősítette mindazt, amit előzőleg szóban hangsúlyozott a jugoszláv kormány képviselőjének. Vállalták, hogy nem tesznek semmiféle intézkedést Nagy Imre ellen, illetve azok ellen, akik vele vannak, valamint biztosítják sértetlenségüket. Ezen vállalás és garancia alapján engedélyt kapott mindegyikük, hogy hazatérjen. A [nagykövetségre] menekültek belátták, hogy már nincs okuk tovább maradni a nagykövetségen, és úgy döntöttek, hogy hazatérnek. November 22-én este fél hétkor Nagy Imre és társai együtt távoztak a nagykövetségről, miután levelet küldtek a jugoszláv kormánynak, hogy kifejezzék köszönetüket a segítségért, hogy védelmet biztosítottak nekik, és befogadták őket politikai menekültekként a budapesti nagykövetségükön november 4 és 22 között. Továbbá tudatták, hogy úgy határoztak, hogy hazamennek, miután a két kormány egyezséget kötött.⁴²⁸

A Kossuth Rádió este nyolc órakor bejelentette, hogy Nagy Imre, illetve társai kérésére engedélyezték neki és a vele levőknek, hogy busszal Romániába utazzanak.

Szombat, november 24.

A közvélemény és Nagy Imre: újból háborgott a közvélemény, ugyanis mindenki tudott arról az ígéretről, amit a Kádár-kormány adott a jugoszláv kormánynak, mely szerint a kormány hagyja Nagy Imrét és társait hazatérni otthonaikba, és senkit nem állít közülük bíróság elé. De kiderült, hogy amint Nagy és társasága elhagyta a nagykövetséget és miután beültek kocsikba a jugoszláv nagykövetség titkárával együtt, egy szovjet katonai egység megállította őket, és letartóztatta Nagy Imrét, illetve

⁴²⁸ November 22-én a Nagy Imre és társai lemondtak a menedékjogukról és bízva a magyar kormány által tett bántatlansági ígéretben, a jugoszláv nagykövetség épületét elhagyták. A megszálló szovjet csapatok – megszegve a jugoszlávokkal történt megállapodást – azonnal őrizetbe vették őket, Nagy Imrét autóbusszal a mátyásföldi szovjet laktanyába vitték.

kísérőit, és átültették őket egy buszba, ami állítólag Romániába szállította őket. Mindezt a jugoszláv nagykövetség titkárának tiltakozása ellenére, akit visszavittek a nagykövetségre.⁴²⁹ Kádár kijelentette, hogy kormánya Nagy Imrét saját kérésére november 25-én Romániába vitette.⁴³⁰

A jugoszláv kormány álláspontja. A jugoszláv kormány élésen tiltakozott a magyar kormánynál amiatt, hogy megszegte azt a nyilvánosan tett ígéretét, miszerint nem fog semmilyen intézkedést fogantatosítani Nagy Imre és társai ellen. Kijelentették, hogy Nagy Imre és társai otthonaikba kívántak visszatérni, nem pedig azt, hogy Romániába vigyék őket. A jugoszláv kormány követelte, hogy adják át őket a jugoszláv kormánynak, vagy vigyék haza őket. A jugoszláv kormány a Szovjetunióknak is küldött üzenetet, melyben arra szólított fel, hogy mindenképpen vigyék vissza Budapestre Nagy Imrét és társait.

Abdel-Hamíd Náfe Záde,
meghatalmazott miniszter

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Követsége (Budapest); Tárcaszám: 114 (5. rész), dossziészám: 1/7/220, Kód: 0078/046815

⁴²⁹ Budapesten a jugoszláv nagykövetség a Hősök tere és az Andrássy út (az idő tájt használatos elnevezéssel: Magyar Ifjúság útja, majd Népköztársaság útja) sarkán volt.

⁴³⁰ Nagy Imrét nem a saját kérésére vitték Romániába.

75.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Egyiptomban nagy az érdeklődés
Nagy Imre és társai eltűnése iránt
1956. november 26.

4959

4038

Rejtjeltávirat

Kairó 1956.11/26

Diplomag Budapest

Az egész világhoz hasonlóan Egyiptomban is a közérdeklődés Nagy Imre és társai eltűnésének ügyére összpontosul. Tájékoztatás céljára a kérdésre vonatkozólag felvilágosítást kérünk.

Feladás kelte: hó nap óra

Érkezés kelte: 1956.11 hó 26 nap 10.31 óra

Megfejtette: Haj-Pe 12 hó 26 nap 11.20 óra

Zágor =189=

Láttam:

.....
miniszter

*Szignó*⁴³¹
miniszterhelyettes

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

⁴³¹ Kék színű golyóstollal kézírással szignózva.

76.

Mahmúd Fauzi egyiptomi külügyminiszter
válasz-nyilatkozata Izrael Állam ENSZ-képviselőjének
az ENSZ Közgyűlésében elmondott beszédére
1956. november 29.

Egyiptomi Arab Köztársaság
Külügyminisztérium
Politikai Államtitkárság
Nyugat-Európai Osztály
Brit–francia–izraeli agresszió
1956. október 29–december 4.
1956. november 29.

Az egyiptomi külügyminiszter nyilatkozata Izrael Állam ENSZ képviselőjének
beszédére az ENSZ Közgyűlésén

Elvártuk, hogy Izrael képviselője a gázai menekültekről, illetve az izraeli hadsereg velük szembeni bánásmódjáról beszéljen, de helyette, Eban⁴³² az Egyiptomban élő zsidókról kezdett el beszélni, hivatkozva néhány napilapban megjelent alaptalan és bizonyíték nélküli hírre, vagy inkább híresztelésre. Ilyen esetben fel kell tennünk a kérdést: vajon Izrael képviseli-e a világ teljes zsidóságát, és milyen jog hatalmazza fel őket képviseletükre?

Nem tagadom, hogy néhány zsidót letartóztattak Egyiptomban, mivel az állam biztonságát veszélyeztették ilyen nehéz körülmények között. Emiatt senki sem hibáztathatja Egyiptomot. Továbbá néhány Port-Szaídban élő zsidó állampolgár és mások is a jelenlegi kialakult helyzet miatt kérték, hogy külföldre utazhassanak. Az egyiptomi kormány elfogadta a kérést azzal a feltétellel, hogy annyi összeget válthatnak be, amennyit bármelyik más egyiptominak vagy külföldinek módjában áll, ha külföldre utazik. Máig soha sem fordult elő, hogy az egyiptomi kormány az Egyiptomban élő zsidók vagyonát elkobozta volna.

⁴³² Abba Eban (1915–2002) izraeli politikus, diplomata. 1947-ben összekötő tisztként delegálták az ENSZ Palesztinai Különleges Bizottságába, ahol szerepet játszott az ENSZ 181-es határozatának az elfogadásában, amely Palesztina területét egy arab és egy zsidó részre osztotta fel. 1957-ig képviselte Izrael Államot az ENSZ-ben, ugyanekkor 1950–1959 között Izrael Állam washingtoni nagykövete is volt. 1959 és 1960 között tárca nélküli miniszter, 1960–1963 között oktatási- és kultuszminiszter, 1963–1966 között miniszterelnök-helyettes, majd 1966–1974-ben külügyminiszter volt.

Jelenleg az egyiptomi kormány tanulmányozza a különböző lehetőségeket annak érdekében, hogy a külföldre távozott zsidók megmaradó pénzvagyonát átutalja. Igen nagy összegekről van szó, mert az egyiptomi zsidó közösség – mint sok más országban – jólétben él. A pénz átutalása az egyiptomi pénzügyi ellenőrző szabályok szerint történik meg, hogy azonban ez ne befolyásolná az egyiptomi gazdaság egyensúlyát, mivel negatív hatást válthat ki, ha hirtelen nagy pénzösszegeket vonnak ki.

Hangsúlyozom, hogy az egyiptomi kormány jobban bánik zsidó állampolgáraival, mint azt Nagy-Britannia tette a saját területén tartózkodó németekkel és olaszokkal a második világháború idején.

Közismert tény, hogy az Egyiptomban illetve a többi arab országban élő zsidók ugyanolyan bánásmódban részesülnek, mint a többi állampolgár. Az arab országokban nincsenek sem üldözések sem mészárlások. Ezzel szemben most az arabok ellen követnek el mészárlásokat és Izrael tett már ilyet Deir Jasszin-ban,⁴³³ illetve Gázában.

Dr. Mahmúd Fauzi,
Egyiptomi Arab Köztársaság külügyminisztere

EKK Külpolitikai dokumentumok. Politikai Államtitkárság, Nyugat-Európai Osztály, Brit–francia–izraeli agresszió (Dokumentációs jelentés) 1956. október 29.–december 4. Első rész, bejegyzési szám: 0176. Al-Matábie al-Amíríja, Kairó, 147–148. oldal.

⁴³³ 1948. április 9-én éjjel az Ecelés a Lehi zsidó csoport rátámadt Deir Jasszin falura. A Deir Jasszin-i mészárlásnak a saját tragikumán is túlmutató következményei is voltak. A hír hallatán tömegével menekültek el az emberek a környékbeli palesztin falvakból. A gyilkosságokat elítélték a Hagana (a zsidó közösség fő paramilitáris szervezete) vezetői.

77.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. A brit és a francia csapatok további
lehetséges célja, hogy fellépjenek az arab és afrikai felszabadító
mozgalmakat támogató Egyiptommal szemben
1956. december 3.

5024

4967

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. 12. 3.

Diplomag Budapest

Közel-keleti helyzet rendkívül feszült. Angolok és franciák célja, nem annyira Szuez visszahódítása, mint az arab és afrikai nemzeti felszabadulási mozgalom elfojtása, melynek feje és fő támogatója Egyiptom, illetve a Nasszer-rendszer. Az esetleges akciókat a korábbi hibák és komplikációk elkerülése végett feltehetőleg hatalmas erővel és villámcsapásként kívánnak végrehajtani, még pedig Egyiptomon kívül a jelek szerint Szíriában. Erre mutat, hogy a kiürítés helyett tovább koncentrálják erejüket. Amíg kiürítés nem történik meg, minden pillanatban lehetséges az agresszió tovább folytatása, ezért béketábor elsőrendű feladata; a kiürítés szorgalmazása. Egyiptomi katonai készültség naponta fokozódik. Főerőket a fővárosba és környékeire koncentrálták, hogy külső katonai rajtaütéssel párhuzamosan támadást kivédhessenek és adott pillanatban a központból szükséges helyre irányíthassák. Politikai körökben az a vélemény uralkodik, hogy a békét csak az Egyesült Államok mentheti meg.

Feladás kelte: hó nap óra

Érkezés kelte: 12 hó 3 nap 20 óra 00

Megfejtette: Or-Ném 12 hó ” ” nap ” ” óra 40

Zágor =190=

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

78.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Zágor György kairói magyar követ
tájékoztatása, hogy egyes vélemények szerint a szuezi ügyben
az Amerikai Egyesült Államok közvetítőként kíván fellépni
az ellenséges felek között
1956. december 3.

5025

2468

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. 12. 3.

Diplomag Budapest

Görög követ és mások véleménye szerint Amerika a feszültség csúcspontját várja,
amikor már egyik fél számára sincs kiút, és így mint mentőangyal jelenhetnek meg
a színen.

Feladás kelte: hó nap óra

Érkezés kelte: 12 hó 3 nap 22 óra 00

Megfejtette: Or-Ném 12 hó ” ” nap ” ” óra 10

Zágor =191=

Láttam:

.....
miniszter

*Szignók*⁴³⁴
miniszterhelyettes

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

⁴³⁴ Két különböző kék színű golyóstollal kézírással szignózva.

79.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külgyminisztériumba. Jevgenyij Dimitrijevic Kiszeljov
volt budapesti nagykövet közlései Rákosi Mátyásról
1956. december 6.

5100

2483

Rejtjeltávirat

Kairó. 1956.12/6.

Diplomag Budapest

Tájékoztatásra közlöm, hogy Kiszeljov volt budapesti szovjet nagykövet számos tényt elmondott otthoni ügyeinkről, melyekről annak idején helytelenítő jelentéseket küldött Moszkvába, de Rákosi önzése és Rákosi személyes tanácskozásai Sztálinnal megakadályozta észrevételei érvényre juttatását. Például Nógrádi⁴³⁵ megmelegülése egy hajszálon függött. Kiszeljov kijelentette, hogy amennyiben illetékes szovjet helyen engedélyezhetnék emlékiratai kiadását, úgy azok sok mindent elmondhatnának Rákosiékról. Egyébként a nagykövet éles bíráló hangot üt meg bizonyos

⁴³⁵ „[...] Rákosi elvtársnak! Véleményem szerint a nő imperialista hatalom ügynöke. Már világos, hogy Nógrádi fecsegett előtte és ennek következtében kiadott kiatonai titkokat. – Nőt még egy-két napig figyelteni akarom, hogy megállapítsuk mit csinál most, kihez jár, ki megy hozzá, és kivel miről beszélnek telefonon. Utána a nőt őrizetbe kell venni. Farkas [1950.] V/17.[...]” In: *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 1.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992. 290. Szerk. dr. HORVÁTH Ibolya, dr. SOLT Pál, dr. SZABÓ Győző, dr. ZANTHHY János és dr. ZINNER Tibor. Ifj. Jándy Gézné (Potoczky Mária) a Sólyom Lászlóval és társával szemben indított büntetőügyben letartóztatott, tőle különváltan élő ifj. Jándy Géza felesége (az apóst is elítélték a büntetőperben) édesanyját, testvéreit is előállították, hogy megtörjék. Az 1950. május 24-én letartóztatott asszonytól Péter Gábor még ebben a hónapban személyesen két alkalommal próbált hamis vallomást kicsikarni Nógrádival, „Mackó bácsival” szemben. Siketelenül. Tizenkétévi fegyházbüntetéssel sújtotta az elsőfokú, jogerős ítéletet kihirdető Budapesti Katonai Törvényszék 1950. október 31-én. Szabadult egyéni kegyelemmel 1956. május 9-én. A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1962. július 12-én. Nógrádi Sándor (1894–1971) munkás, partizán, hivatásos katonatiszt, végül altábornagy, kommunista politikus, 1945–1956 között az MKP, majd MDP KV tagja. 1945–1947-ben iparügyi államtitkár, 1949–1956 között a Magyar Néphadsereg politikai főcsoportfőnöke, 1955–1956-ban a miniszter első helyettese. 1956. október 26–31. között az MDP Katonai Bizottság tagja, 1956–1957-ben az MDP KV, majd MSZMP KB Agitációs- és Propaganda Osztály vezetője, 1957–1959-ben pekingi és hanoi nagykövet, 1959–1966 között a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, az MSZMP Központi Bizottság tagja volt.

saját hazai álláspontokkal szemben is. Felhívom a figyelmet, hogy az elmúlt időszak belső megítélése és magyar–szovjet viszony tisztázása érdekében nem volna-e helyes az emlékiratok kiadását szorgalmazni.

Feladás kelte: hó nap óra

Érkezés kelte: 1956. 12 hó 6 nap 17.50 óra

Megfejtette: Pete 12 hó 6 nap 21.40 óra

Zágor =192=

MNL OL XIX–J–1–u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

80.

Zágor György, kairói magyar követ jelentése
a magyar Külügyminisztériumba. A kairói „baráti” diplomaták
véleménye az 1956-ban Magyarországon
és Lengyelországban történekről
1956. december 7.

0217/1/1956

Szigorúan titkos!

Kairó, 1956. 12. 7.

Készült 3 példányban.

2 példány a Központnak

1 példány a Követségen

Tárgy: Baráti és más diplomáciai körök reagálása a lengyel és magyar eseményekre

Előadó: Veres János

A lengyel és a magyar események kapcsán számos beszélgetés zajlott le a kairói baráti követségek vezetői és tagjai között. Azt hiszem, hogy nemcsak kairói jelenség ez, hogy a vélemények hol élesebben, hol részben megoszlanak baráti körökben is a lengyel és magyar eseményeket illetően.

A kairói szovjet nagykövet fentiekkel kapcsolatos megnyilvánulásairól más jelentésben beszámoltam már, amihez azt fűzhetem még hozzá, hogy a nagykövet eléggé kritikus szemmel nyúl a Szovjetunióbeli állapotokhoz is, különösen, ami a bürokratikus irányítási módszereket illeti.

A bolgár követnek⁴³⁶ az a véleménye, hogy Bulgáriában is sok változtatást kellene eszközölni a demokratizálás érdekében, levonva a tanulságokat a mi országainkból. A követ meglehetősen egyedül áll ezzel a meggyőződésével a követség többi tagja között, akik éppen a megindult demokratizálódás eredményének tüntetik fel a lengyel és magyar eseményeket. A bolgár beosztott elvtársak a végtelenségig merevek ezen a téren. Veres elvtársnak Venkov II. titkár elvtárs azt fejtegette, hogy ők függetlenek a Szovjetuniótól, mert nem hajtják végre a XX. kongresszus határozatait stb.

A csehszlovák nagykövet és a román követ nem nyilvánít meghatározható véleményt, csupán arra szorítkoznak, hogy kijelentik: országukban a fennálló helyzet

⁴³⁶ Nikola Gavrilov (1900–1976) bolgár diplomata. 1948–1950 között kereskedelmi tanácsos Alexandriában. 1950–1960 között követ Tiranában, Kairóban, Khartúmban és Addisz-Abeában.

nem kíván különösebb intézkedéseket, nincsenek különösebb megoldásra váró társadalmi problémák. Mindenesetre jellemző, hogy a csehszlovák I. titkár – Suchy elvtárs – azzal kezdte a Veres elvtársnál tett látogatást, hogy állást foglalt az osztályharc élesedéséről szóló sztálini tétel mellett, a Hruscsov általi megfogalmazással szemben.

A lengyel nagykövet nemrégén tért vissza Lengyelországból és teljes mértékben képviseli, illetve magáévá teszi az otthon kialakult álláspontot. Elmondta, hogy a lengyel vezetőket rendkívül aggasztja a magyar eseményeknek a nemzetközi és az eddig kikristályosodottnak nem mondható helyzetre gyakorolt hatása. Rendkívül mély együttérzést nyilvánított a magyar nép tragikus eseményei iránt. Ugyanígy nyilatkozott Krolichi elvtárs, lengyel I. titkár Veres elvtárs előtt, miután részletesen kifejtette a lengyelek szovjetellenes érzéseinek gyökereit, kezdve a lengyel kommunista párt vezetőinek 1937-es kivégzéseitől, a katyn-i tömegsírokon⁴³⁷ keresztül a legutóbbi egyenlőtlen gazdasági kapcsolatokra.

A jugoszláv nagykövet minden fejtegetésem ellenére élesen elítélte a Nagy Imre ügygel kapcsolatos magyar–szovjet eljárást. A jugoszláv I. titkár a Tito beszéd elhangzásáig szinte szélsőséges szovjetellenes hangot ütött meg a magyar események kapcsán, annak ellenére, hogy november első napjaiban bizonygattuk neki: Magyarországon nem arról van szó, hogy lesznek-e munkástanácsok vagy sem, hanem népi demokrácia lesz-e, vagy kapitalizmus s esetleg fasizmus.

Hosszas beszélgetés zajlott le a kínai, svájci, indiai és görög nagykövettel, akiknek részletekbe menően igyekeztem rámutatni az eseményeket kiváltó rugókra és tényezőkre. Ugyan ilyen beszélgetés zajlott le Shafei szociálisügyi miniszterrel is.

Zágor György
követ

Külügyminisztérium
Miniszter Elvtárs részére
Budapest

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

⁴³⁷ A Belügyi Népbiztonság (NKVD) egységei 1940. március 5-én a szovjet hadifogolytáborokban raboskodó 22–23 ezer lengyel tisztet és főtisztet gyilkoltak le. Az áldozatok holttesteit a Szmolenszk melletti Katinyban, a Tver melletti Mednojében és Harkov elővárosában hantolták el.

81.

Havasi Béla kairói követségi attasé feljegyzése a magyar Külügyminisztériumnak. Havasi Béla előadása az egyiptomi magyarok számára és az azt követő vita az 1956. október 23-i eseményekről és a magyar politikai helyzetről
1956. december 7.

0217/1/1956

Szigorúan titkos!
Kairó, 1956. 12. 7.
Készült 3 példányban.
1 példány a Követségen
2 példány a Központnak

Tárgy: Egyiptomban élő magyaroknak tartott előadás az otthoni helyzetről

Előadó: Havasi Béla

November 24-én követségünk összehívta a régebben Egyiptomban élő magyarokat, és ismertetőt adott a magyarországi politikai helyzetről. Az előadást, amelyen 24-en jelentek meg, Havasi Béla követségi attaché tartotta. Az előadás megrendezését azért tartottuk szükségesnek, mivel a magyarság körében napról-napra élénk érdeklődés mutatkozott az otthoni események iránt és egyesek napról-napra magyarázatért fordultak követségünkhöz az otthon történetekkel kapcsolatban. Követségünk úgy látta, hogy nem helytelen politikai vitát rendezni azon magyarok számára, akiket éveken keresztül tartó szívós munkával sikerült körénk tömöríteni.

Az előadást egynéhányszor igen éles módon megszakították, majd pedig igen élénk vita következett, mely során érvekkel és tényekkel igyekeztünk megmutatni és érzékelteni az otthoni eseményeket. Különösen a következő kérdésem alakultak ki a legélesebb viták:

- a szovjet csapatok behívásának kérdése,
- Nagy Imre eltávozásának körülményei,
- a fasiszták súlya az október 23. utáni események menetében.

Az összejövetelt a kemény polémia, illetve szenvedélyes vita jellemezte, amelynek keretében igen nagy erőfeszítéssel kellett megvédenünk álláspontunkat és meggyőzni vita-ellenfeleinket.

Az egy-két élesebb felszólalás ellenére a megbeszélés pozitívnak mondható, különösen pozitívan értékelték a résztvevők azt, hogy a követség kimert állni olyan politikai kérdésekkel, amelyek a jelenlegi kényes helyzettel kapcsolatosak. Általában kíváncsiaknak nyilvánították, hogy a követség politikai kérdéseket a jövőben is megtárgyaljon az Egyiptomban élő magyarokkal.

Zágor György
követ

Külügyminiszter elvtársnak
Külügyminisztérium
Budapest

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

82.

Havasi Béla kairói magyar követségi attasé összefoglaló jelentése
a magyar Külügyminisztériumnak az Egyiptom elleni katonai
támadásról és annak következményeiről
1956. december 7.

0194/3/1956

Szigorúan titkos!

Kairó, 1956. december 7.

Készült 3 példányban
2 példány a Központnak
1 példány a Követségen

Tárgy: Az Egyiptom elleni agresszió és kihatásai

Előadó: Havasi Béla

I. A háború előzményei és célja

Az Egyiptom ellen október 29-én kirobbantott háborút olyan nagy jelentőségű, az egész világot foglalkoztató esemény előzte meg, mint a Szezei-csatorna államosítása. Az államosítás ténye az imperialista nagyhatalmak számára nemcsak a csatornából eredő jövedelem elvesztését jelentette, hanem egyben azt a veszélyt is, hogy a nemzeti felszabadító mozgalmak a különböző ázsiai és afrikai országokban erőt merítenek az egyiptomi kormány eme lépéséből és példának tekintik azt saját harcukban. A közel- és közép-keleti országok viszonylatában ez a tényező az utóbbi hónapokban különösképpen megerősödött, amit a felszínen jól mutat Nasszer népszerűségének hatalmas megnövekedése az arab országokban, továbbá az a tény, hogy ezen országok legkülönbözőbb tényezőiben felmerült a közös arab olajpolitika megvalósításának kérdése, mely a nyugati nagyhatalmak számára az itteni olajforrások elvesztésének veszélyét rejti magában. Felismerve ezt a veszélyt, különösen Anglia és Franciaország minden erejét latba vetette az egyiptomi kormány Szezei-csatorna határozatának megváltoztatásában. A Szezei-kérdésnek az ENSZ elé kerülése és az angol-, francia-, egyiptomi külügyminiszterek, valamint Hammarskjöld között lefolyt közvetlen megbeszélések olyan irányba terelték a dolgokat, hogy fennállt az

a lehetőség, hogy a Nyugat nem tudja keresztülvinni a csatorna nemzetközivé tételének gondolatát. Ez arra készítette ezen nagyhatalmakat, hogy az október 29-ére kitűzött genfi megbeszélések helyett más eszközzel keressék a probléma megoldását.

Anglia részéről más szempontok is közrejátszottak abban, hogy az Egyiptom elleni agressziót elősegítse. Ezt John Glubb tábornok a *The Sunday Times*⁴³⁸ 1956. november 4-i számában a következőképpen fogalmazta meg: a közép-keleti térségben fennállnak bizonyos alapvető tényezők, melyek a brit érdekeket vitális módon érintik. Ezek abból adódnak, hogy ez a térség három kontinens találkozója és ugyanakkor félúton van Nyugat-Európa és India, továbbá a Távol-Kelet és Ausztrália között. Ugyanekkor ez a térség képezi az egyedüli szárazföldi hidat az afrikai kontinens felé. A közép-keleti útkereszteződés a Brit Nemzetközösség számára, egyedülálló érdeket képvisel, mivel kizárólag a Brit Nemzetközösségnek jellemzője az, hogy szövetségesei, tartozékai és partnerei széjjel vannak szórva a földgömb egész területén. A kontaktust ezekkel kizárólag a Közép-Keleten keresztül lehet fenntartani.

Franciaország szempontjából szerepet játszott az is, hogy elterelje a figyelmet az algíri problémáról, illetve megtorlást alkalmazzon azon országgal szemben, mely a legaktívabb szerepet játssza ebben a térségben az algíri nép függetlenségi harcának támogatásában.

Izrael azt remélte ettől a vállalkozástól, hogy sikerül stabilizálni helyzetét és valamiképpen elismertetni magát az arab országokkal.

Ezen tényezők alapján a háborúnak a célja a következőkben lehetne összefoglalni:

1. Nasszer elsöprésével rendszerváltozást idézni elő ezen térség nemzeti felszabadító harcának vezető országában, Egyiptomban.
2. Keresztülvinni a Szezei-csatorna nemzetközivé tételét.
3. Szőnyegre vinni az arab–izraeli konfliktus ügyét, és ezzel megteremteni a lehetőséget ezen probléma végleges rendezése számára.

II. A háború lefolyása és eredményei

Az Egyiptom elleni agresszió Izrael október 29-i váratlan támadásával kezdődött. Az izraeli gyalogos és páncélos csapatok egyetlen nap leforgása alatt 100 km-t nyomultak előre a Sínai-félszigeten. Egyiptom számára teljesen váratlan volt ez a támadás. Az arab országok, illetve Nasszer vezérkara arra építették fel a stratégiai elgondolásukat, hogy Izrael semmiképpen sem kezdi támadását a legerősebb arab ország ellen, hanem ha támad is, először Jordániát, vagy Szíriát támadja meg. Nem gondolták, hogy Izrael Egyiptom ellen vonuljon, és ugyanakkor kiteszi Tel-Avivot a jordániai Arab Légiónak, amely hadsereg ettől a várostól alig 25 km-re állott.

⁴³⁸ *The Sunday Times* 1821-ben alapított brit konzervatív hetilap.

Ma már világos, hogy Izrael súlyos katonai támadásainak, illetve provokációinak sorozata az utóbbi hónapok folyamán a jordániai határ mentén nem voltak egyszeri „megtorló intézkedések”, hanem hatásvadászó katonai tüntetések, amelyek célja a megfélemlítés volt és annak érzékeltetése, hogy az Arab Légiónak nem ajánlatos beleavatkozni egy izraeli–egyiptomi háborúba.

A fent említett stratégiai elgondolás szerint az egyiptomi csapatok nem védelemre, hanem támadásra voltak berendezkedve, arra számítva, hogy ha szükséges, úgy gyorsan Szíria és Jordánia segítségére tudjanak sietni.

Az izraeliek gyors előrenyomulásának a másik oka az volt, hogy Egyiptom a Sínai-félszigeten elterülő hatalmas sivatag és Izrael határán csak néhány század határőrséget tartott második frontvonal létesítése nélkül. Az egyiptomi hadvezetőség nem is álmodott arról, hogy Izrael a teljesen járatlan és vízzel nem rendelkező sivatagi területen kockáztat meg támadást. Ennek az egyiptomi elgondolásnak megfelelően Egyiptom a Gazától délre eső aránylag kultivált és jó útviszonyokkal rendelkező területen helyezte el erőit. Ezek az erők a következők voltak:

1. Rafah környékén 5.000 főnyi gyalogság.

2. El Arich térségében 5.000 főnyi gyalogság, mely tankegységekkel volt megerősítve.

3. Abou Eguela körzetben 5.000 főnyi gyalogság.

Ezek az erőkön kívül Egyiptomnak csak a csatornától nyugatra voltak katonai egységei.

Izrael eredményes támadásánál nagyban közrejátszott a váratlansági tényező. Izrael ugyanis arab államoktól eltérően rendkívül gyorsan tud mozgósítani, elsősorban az ország területének kicsinyisége, a belső közlekedési utak kiválósága, valamint annak következtében, hogy lakossága legnagyobb részét városi településekbe tömörült. Ezek következtében Egyiptomot anélkül érte támadás, hogy előzőleg különösebb csapatmozgósításokat észlelt volna, a kérdésben szerepe van azonban annak is, hogy Izrael számolva a sivatagi viszonyokkal elég jelentős mértékben ejtőernyősökkel operált.

Izrael az előnyomás során október 31-én elfoglalta Abou Eguélat, Egyiptom által egyik legjobban védett területet. Ennek a helynek az elfoglalásával, amelyet az izraeliek lényegében bekaroló hadmozdulatnak szánták, a másik két térségben elhelyezett nagyobb egyiptomi csapategységek a bekerítés veszélyének voltak kitéve. Ez volt az egyik és a legfőbb oka annak, hogy az egyiptomi hadvezetőség csapatainak a Sínai-félszigetről való kivonását elhatározta.

A másik ok az angol és francia csapatok agressziójában keresendő.

Az angolok és a franciák október 31-én indították meg támadásukat Egyiptom különböző stratégiai pontjainak bombázásával. Az angolok és franciák az Egyip-

tom elleni háborút már a Biztonsági Tanács október 30-i ülésén jogosnak és szükségesnek *nyilvánították*,⁴³⁹; amikor azon amerikai javaslat ellen szavaztak, amely követelte a harcok azonnali beszüntetését. Ezen országok beavatkozásukat azzal a tézissel igyekeztek szükségesnek feltüntetni, hogy úgy Egyiptom, mint Izrael megfontolatlanul cselekednek, illetve felelőtlen magatartást mutatnak és ezzel a világbéke veszélyeztetőivé válnak. Az angol miniszterelnök szerint az angolok és franciák az ENSZ tekintélyét akarták megvédeni beavatkozásukkal. Indokaik között felhozták azt is, hogy a Szezei-csatornát meg kell védeni és biztosítani kell a szabad hajózást. Ennek szellemében 30-án 12 óráig⁴⁴⁰ ultimátumot küldtek Egyiptomhoz, hogy tegye lehetővé, hogy csapataik megszállják Port-Szaídot, Ismailiát, Szezezt és ezzel biztosítsák a Csatorna-zóna védelmét. Egyiptom a függetlenségét és a szuverenitását sértő ultimátumot visszautasította és egyben kérte az ENSZ segítségét. Az angol–francia támadás azt a veszélyt rejtette magában, hogy a Sínai-félszigeten lévő csapatok teljesen elszakadnak a háterszágtól. Ez volt a második eredménye a Sínai-félszigetet kiürítő egyiptomi határozatnak. A kiürítést 24 óra alatt elvégezték.

A kiürítés után az izraeli csapatok az egész Sínai-félszigetet hatalmukba kerítették. November 3-án az angolok partraszállást kíséreltek meg Szezeben, amely nem járt sikerrel. Ezt követően november 5-én Port-Szaíd környékén nagymennyiségű angol–francia ejtőernyősöket vetettek be, miközben Port-Szaídot egész nap bombázták. Az ejtőernyősök bedobása után rövid idő alatt elfoglalták Port-Szaíd és Port-Fuad egy részét.

A harcok és a bombázások november 7-én fejeződtek be, mikor a hadviselő felek elfogadták az ENSZ november 2-i határozatát, mely azonnali tűzszünetet követelt. – Mellékelten felterjesztjük a hadműveletek Nasszer által közzétett objektív, pontos leírását, valamint az egyiptomi kormány november 20-i nyilatkozatát.⁴⁴¹

A harcok során – egyiptomi hivatalos adatok szerint – Egyiptom 30 db. T-34-es tankot veszített. Az Izrael által közzétett adatok 120-at mondanak. Ezen túlmenően az egyiptomiak páncélcsoportot veszítettek 50-et. A bombázások során elpusztult az egyiptomi légiflotta repülőállományának mintegy fele. Annak ellenére, hogy az egyiptomi hadvezetőség újabb és újabb repülőterekre csoportosította át a légiflottáját, az angolok és franciák azonnal megtalálták azt és jelentős károkat okoztak. Izrael számára esetleg azt az előnyt tartogatja az Egyiptom elleni támadás, hogy az általa elfoglalt terület egy részének birtokban tartásával kikényszerítheti elismertetését, az arab országokkal való békeszerződést. Kétségtelen, hogy Izrael ezt az előnyt fel

⁴³⁹ Zágó György kairói magyar követ kézírásával, fekete színű töltőtollal írta a gépelt szöveg szélére és nyílal jelölte a kiegészítés helyét.

⁴⁴⁰ Ua.

⁴⁴¹ Nem található az irat mellett a melléklet.

fogja használni és ebben az esetben az arab országok a világ nagy részétől nem fogják megkapni a megfelelő támogatást ezen izraeli követelés visszautasítására. Megjegyezzük, hogy megfigyelésünk szerint az arab országok egy része többé-kevésbé helyesli is az Izraellel való békeszerződést, de eddig egymástól való félelmekben egyik arab ország sem mert vállalkozni arra, hogy ezt a kérdést ilyen formában felvesse.

III. Az ENSZ és a különböző országok magatartása a háborúval kapcsolatban

Az ENSZ az agresszió kezdete óta aktívan foglalkozott a problémával. A Biztonsági Tanács már október 30-án határozatot hozott a harc beszüntetéséről, majd az ENSZ rendkívüli közgyűlése november 2., 5., és 7-én foglalkozott a kérdéssel és határozatokat hozott a harc beszüntetéséről, a csapatok kivonásáról, majd a nemzetközi csapatok Egyiptomba küldéséről. Ezt követően az ENSZ főtitkára november 16. és 17-én Kairóban tartózkodott és megbeszéléseket folytatott a nemzetközi csapatok küldésével kapcsolatban. Az ENSZ-ben kialakult hatalmas nemzetközi nyomás fontos tényezőt jelent a harcok beszüntetésében. Egyiptomi hivatalos körök az agresszió első időszakában negatívan értékelték az ENSZ-et amiatt, mert tehetetlen, határozatait nem tudja gyorsan érvényre juttatni és nem képes megoldani az egyiptomi problémát. Nasszer részéről el is hangzott olyan nyilatkozat, miszerint az ENSZ könnyen a Népszövetség sorsára juthat, sőt mi több, egy határozat, ill. egy kommuniké is született Kairóban, arról, hogy Egyiptom kilép az ENSZ-ből. Ezt egy néhány órával később semmisnek nyilvánították,⁴⁴² ill. visszavonták. A negatív értékelés Hammarskjöld látogatásától kezdődően módosult és egyiptomi részről úgy könyvelik el, hogy ha késedelmesen is, de az ENSZ teljesítette hivatását. Megjegyzendő, hogy az ENSZ-ellenes egyiptomi hivatalos hangulat leszerelésében komoly szerepet játszik a szovjet diplomácia. (Nasszer eleinte ki akart vonulni az ENSZ-ből!).

A Szovjetunió igen nagy aktivitást mutatott az egyiptomi agresszióval kapcsolatban és magatartása tekintélyének további növekedését eredményezte a Közel-Kéleten. Bulgaryin leveleit Guy Mollet, Edenhez és Ben Gurionhoz nemcsak az arab országok, hanem az egész nyugati diplomácia is a legkomolyabb ultimátumnak értékelte és döntő szerepet tulajdonított ezeknek a hadicselekmények beszüntetésében. Igen nagy rokonszenvet váltott ki Egyiptomban a szovjet kormánynak az a javaslata, hogy a Szovjetunió és az USA közös fegyveres fellépésével segítsék Egyiptomot az agresszió visszaverésében. Ugyancsak eredményes volt a szovjet küldött ENSZ-beli szereplése, valamint az, hogy sok ezer szovjet önkéntes jelentkezett Egyiptom megvédésére, mely kezdeményezést a Szovjetunió Külügyminisztériuma határozottan

⁴⁴² Zágor György kézírásával, fekete színű töltőtollal írta a gépelt szöveg szélére és nyíllal jelölte a kiegészítés helyét.

támogatott. Nagy politikai eredménye volt a szovjet kormány azon határozatának is, mely megszüntette az izraeli kormánynak való olajszállítást és helyette Egyiptomnak szállít. Az egyiptomi sajtó és közvélemény egyre nagyobb hangsúllyal foglalkozott amellyel, hogy tovább kell szilárdítani a gazdasági, kulturális és politikai kapcsolatokat a Szovjetunióval és a szocializmust építő más országokkal. A háborúval kapcsolatos ismertetőjében Nasszer maga is igen pozitívan értékeli a szocialista országok Egyiptomnak nyújtott segítségét, és meleg hangon ismeri el, hogy szovjet és csehszlovák fegyvereknek aktív szerepük volt abban, hogy a háború ilyen kimenetellel fejeződik be. Két szakasz: az első, a fegyveres harcok szakasza, a másik, a tűzszünet kezdetétől a kiürítés megindításáig terjedő időszak. Az ENSZ magatartás milyen volt az első és milyen a második szakaszban.⁴⁴³

Az USA magatartása igen tartózkodó volt az Egyiptomban lezajlott eseményekkel kapcsolatban. Az USA aktivitása a kezdetben nem ment túl azon, mint hogy kinyilatkoztassa, hogy Anglia és Franciaország Egyiptom irányába a vele való konzultálás nélkül cselekedett és az ENSZ-ben követelte az agresszió beszüntetését. Ez részben az éppen küszöbön álló amerikai választásokban talált magyarázatot, részben pedig abban, hogy az USA két tűz között volt, mivel Egyiptom és az arab országok felé meg akarta tartani, sőt növelni népszerűségét, viszont nem akarta kockáztatni viszonyát szövetségeseivel sem. Az USA magatartását ezen kívül az a magatartás jellemezte és jellemzi, hogy a visszavonhatatlanul kiszoruló nyugat-európai hatalmak befolyását ő helyettesíthesse be a közép-keleti térségben, illetve megakadályozza az előálló vákuumnak a Szovjetunió általi betöltését. Az egyiptomi sajtó igen támadólag lépett fel az első időben Washington magatartása ellen, és ez a hang különösen akkor volt erőteljes, amikor az USA nem fogadta el a Szovjetunióval a közös fellépésére vonatkozó javaslatát. Ügyesen taktikázva az USA kivárta azt az időt, amikor a konfliktus megoldása már szinte kilátástalannak tűnt, és így mind az arab világ, mind a nemzetközi közvélemény már csak tőle várhatta az agresszió beszüntetését, illetve a külföldi csapatok kivonását. Ezen a vonalon az USA egyik nagyjelentőségű és hatásos lépést november 20-i bejelentése képezte arról, hogy nem szállít olajat a nyugat-európai országoknak az agressziós csapatok végleges kivonása előtt. Ez a gazdasági természetű intézkedés politikailag nagy eredményre vezetett, mivel Egyiptomban és az egész arab világban egyik igen komoly kiváltó okát látják ebben a csapatok kivonásának. (Az amerikai politika taktikázó vonalvezetését, ebben a jelentésben nem kívánjuk lépésről-lépésre ismertetni.)

⁴⁴³ Zágor György kézírásával, fekete színű töltőtollal írta a gépelt szöveg szélére.

A távol-keleti országokkal kapcsolatban elsősorban kell említeni Kína magatartását, melynek vezető politikusai minden eszközt megragadtak, hogy Egyiptom melletti szolidaritásukat megmutassák. Erre mutatnak a kormány és a párt vezetőinek nyilatkozatai, továbbá az, hogy 250.000 kínai önkéntes jelentkezett, hogy kész Egyiptom mellett harcba szállni, valamint az a tény, hogy a népi Kína kormánya 20 millió svájci frankot ajánlott fel Egyiptom megsegítésére.

India magatartása igen tartózkodó volt az agresszióval kapcsolatban, mellyel Nasszer nagyon elégedetlen volt. Erről egy másik 056/15/1956. sz. jelentésükben külön beszámolunk. Nehru magatartása lényegében a november 14–15-én tartott colombói értekezlettől tekinthető határozottabbnak.

Az arab országok nagy része – főképpen azok, amelyek katonai szövetségben állnak Egyiptommal – igen pozitívan álltak ki az egyiptomi ügy mellett és azt összarab ügynek tekintették. Ezt bizonyítja az, hogy Egyiptomon kívül Szaúd-Arábia, Szíria, Jordánia és Irak is megszakította kapcsolatait Franciaországgal és ezek közül Szaúd-Arábia és Szíria Angliával is. Amint erről Nasszer és Abdel-Hakím Amer hadügyminiszter beszámolt, az Egyiptommal katonai szövetségben álló országok az első pillanatban készen álltak arra, hogy az agresszor Izrael ellen támadjanak. Ebben a szellemben ezen országok fel is vonultatták csapataikat az Izraellel határos területekre. Az angolok és franciák fellépése következtében azonban az egyiptomi hadvezetőség úgy határozott, hogy nem helyes a többi arab ország fegyveres beavatkozása, mivel ez, csak is azzal az eredménnyel járna, hogy kiterjedne a háború, illetve az imperialista agresszió bázisa.

IV. Egyiptom külpolitikája

Egyiptom a háború következtében tovább szilárdította eddigi semleges külpolitikai vonalvezetését. Annak ellenére, hogy Egyiptom ingadozás nélkül megszakította a kapcsolatot a vele ellenséges magatartást tanúsító Angliával, Franciaországgal és Ausztráliával és annak dacára, hogy Nasszer november 8-i nyilatkozata és a sajtó hangja arra hagyott következtetni, hogy Egyiptom külpolitikája általában a nyugatellenesség irányába terelődik, a későbbi események azt mutatják, hogy továbbra is aktív kapcsolatokat szándékozik fenntartani a Nyugattal és a Kelettel egyaránt. Ezt bizonyítja Ali Szabrinak Nasszer politikai kabinetfőnökének november 18-i nyilatkozata, mely burkoltan ugyan, de elzárkózik attól, hogy Egyiptom elfogadja a szocialista országok önkénteseit. Ezt követően november 20-án Nasszer világosan kijelentette, hogy Egyiptom nem kíván lecsatlakozni egyik blokkhoz sem, és mentesíteni akarja politikáját mind a marxista, mind a fasiszta [sic!] elvektől, melyek forrása Európában van.

Egyiptomi hivatalos körökben úgy vélik, hogy csakis a semleges politika tudta biztosítani azt, hogy Egyiptomot az agresszió során a világ többsége támogatta. A háború tovább növelte Egyiptom tekintélyét az arab világban és a különböző országokban lezajlott imperialistaellenes tüntetések során, egyre-másra Nasszert éltették. Egyiptomnak és Nasszernek a népszerűsége az utóbbi hónapok eseményei során az egész ázsiai-afrikai tömb szemében megizmosodott olyannyira, hogy egyre inkább Egyiptomot tekintik ezen tömb vezető országának, illetve Nasszert fő vezető személyiségének.

Itt jegyezzük meg, hogy egyiptomi hivatalos körök és a sajtó komoly összefüggést lát az egyiptomi és a magyar események között. Azt tartják, hogy Anglia és Franciaország a magyar ügygel Közép-Európában kívánták lekötni a Szovjetuniót, illetve látva azt, hogy a Szovjetunió a magyar eseményekkel van elfoglalva, úgy gondolták, hogy szabadkézzel cselekedhetnek Egyiptom viszonylatában. Leszögezhető, hogy valóban arra használták fel az imperialisták a magyar ügyet, hogy eltereljék Egyiptomról a figyelmet és az ázsiai-afrikai népek körében a Szovjetunió tekintélyét, illetve erkölcsi hitelét megtorpedózzák.

V. Egyiptom belpolitikai állapota

A háborús események növelték a kormány belpolitikájának stabilitását. A Nasszer-kormány által folytatott, a diktatúrán alapuló belpolitikának kedvezett a hadsereg mozgósítása és általában a hadiállapot. A hadműveletek kezdetén, amikor az egyiptomi hadsereg kénytelen volt feladni Abou Aguéla térségét, sokan úgy gondolták, hogy ugyan az lett a helyzet, mint 1948-ban volt és ennek következtében a Nasszer-kormány nem tudja túlélni a Sínai-félszigeten elszenvedett vereséget. El lehet mondani, hogy a kormány belső stabilitása szempontjából pozitív volt az angol–francia agresszió, mivel ezáltal a kormány el tudta hitetni a tömeggel, hogy a sínai visszavonulást az tette szükségessé, hogy ne két fronton kelljen harcolni az ellenség ellen. Ezzel a Nasszer-kormánynak sikerült ellepleznie a sínai vereséget. A helyzetnek az a beállítása, amelyet Nasszernek sikerült elfogadtatnia, megóvta a kormányt, sőt hatalmas lelkesedést váltott ki az egyiptomi nép körében.

Értesüléseink szerint a háború napjaiban komoly veszélye volt egy államcsíny bekövetkezésének. Ennek ellensúlyozására a kormány a csapatok jelentős részét Kairóban helyezte el, a háború utolsó napjaiban pedig nagymértékű letartóztatásokat hajtott végre. A letartóztatott tisztek egy részét azzal fogták gyanúba, hogy elárulták az angoloknak az egyiptomi légiflotta tartózkodási helyét. Később kiderült, hogy ezek ártatlanok voltak és csak arról volt szó, hogy az angolok ismerve az összes egyiptomi repülőtereket és alkalmazva a modern technikát, könnyen tudták bombázni Egyiptom repülőgép állományát. Tény azonban, hogy 15 vezérkari tiszt, to-

vábbi 10 régi politikus ma is le van tartóztatva. Ugyancsak letartóztattak nagyobb csoport egyetemi hallgatót, akik állítólag wafdisták [vafdisták] ifjak. Tájékozott egyiptomi körökben jelenleg is beszélnek az államcsíny veszélyének lehetőségéről és ezzel kapcsolatban Ali Máhírt,⁴⁴⁴ Nagíb tábornokot és Nabhász pasát emlegetik a puccskísérlet után számba jöhető kormányfőkként. Az angolok november végén Farúk exkirályt Ciprusra szállították, ahol az most készenlétben áll.

VI. Egyiptom gazdasági helyzete

A háborús események nem eredményeztek lényeges változásokat Egyiptom gazdaságpolitikájában. A háború folyamán lényegében arról volt szó, hogy tovább erősödtek az egyiptomi gazdaság azon tendenciái, melyek a Szuezi-csatorna államosítását követően alakultak ki. Ebben az időszakban Egyiptom teljesen megszakította gazdasági kapcsolatait Angliával és Franciaországgal és ugyanakkor egyre nagyobb erővel jelentkezik, mint óhaj, és mint szükségesség a szocialista országokkal való kapcsolatok megszilárdítása. Az egyiptomi kereskedelemügyi miniszter december 5-i nyilatkozatában igen nagy teret szentelt annak megmutatására, hogy Egyiptom hatalmas lehetőségeket lát a szocialista országokkal való kereskedelmi kapcsolatok növelésében. Rá kell ugyanakkor mutatni, hogy megfigyelésünk és értesülésünk szerint, Nasszerék szívósan kitartanak jól bevált azon taktikájuk mellett, hogy Nyugattal és Kelettel egyaránt kereskedjenek. Most igen vigyáznak arra, hogy az angol–francia kiesést elsősorban nyugat-németekkel és amerikaiakkal helyettesítsék be, amiben kezükre játszik különösen a Közel-Kelet irányában ugrásra kész Bonn. (Márciusban a háború óta leglátványosabb ipari és kereskedelmi kiállítást rendezi Kairóban meg 350 cég részvételével.)

A háborús állapot tovább növelte a háború előtt is erősen jelentkező áremelkedést. Ez különösen vonatkozik a külföldről származó élelmiszerek és ruházati cikkek vonatkozásában, de ugyanakkor a belföldi cikkek áraiban is. A legszélesebb néprétegek által fogyasztott petróleum csak korlátolt mértékben és 50%-kal magasabb áron kapható.

A háborús események következtében az egyiptomi kormány széleskörű szekvesztálást⁴⁴⁵ hajtott végre, melynek során szekvesztálták mindazon vállalatokat, üzleteket és bankokat, melyekben angol vagy külföldi és hontalan zsidó tőke volt. Így

⁴⁴⁴ Ali Máhir (1881–1960) egyiptomi politikus. Többször miniszterelnök (1936, 1939, 1940, 1952) volt.

⁴⁴⁵ Szekvesztálról szó jelentése: lefoglal, kisajátít.

pl. állami ellenőrzés alá került a Shell Company,⁴⁴⁶ a Cicurel,⁴⁴⁷ a Chemla,⁴⁴⁸ és Dávid Ades⁴⁴⁹ vállalatai és raktárai, továbbá a Barclay's Bank,⁴⁵⁰ a Credit Lyonnais⁴⁵¹ stb. A kormány ezeknél a vállalatoknál széleskörű egyiptomizálást hajtott végre, mely során az egyiptomiakkal váltják fel az angol–francia és egyéb alkalmazottakat.

A szekvesztálás széles mértékben terjedt a zsidókra. A hadiállapot rég várt alkalmat adott arra, hogy az eddig zsidókézen lévő komoly gazdasági pozíciókat egyiptomiak foglalhassák el. Még nem állnak megbízható adatok rendelkezésre annak összevetéséhez, hogy mennyi volt Egyiptom háborús vesztesége, és mennyit veszít a csatorna hasznavehetetlensége, illetve kijavítási költségei miatt, és mennyi ez az összeg, amelyet az idegen tőkére való kézzrátévével megszerzett. Egyiptom – véleményünk szerint – jól járt.

*Aláírás*⁴⁵²

Zágor György
követ

Külügyminisztérium
Miniszter Elvtárs részére
Budapest

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

⁴⁴⁶ Shell Oil Company: a Royal Dutch Shell 1907-ben jött létre a holland Royal Dutch Petroleum Company és az angol Shell Transport and Trading Company egyesülésével. A Shell integrált olajipari vállalkozás napjainkban is foglalkozik az olaj kitermelésével, annak finomításával és a kőolajszármazékok közvetlen értékesítésével. Az első világháború alatt a Shell volt a brit hadsereg fő ellátója, a húszas években a világ kőolajtermelésének mintegy 11 százalékát adta.

⁴⁴⁷ A szefárd zsidó Cicurel-család a 19. században emigrált Törökországból Egyiptomba, ahol létrehozták a család nevét viselő Cicurel elit áruház-láncot. A szuezi válság alatt az egyiptomi hatóságok államosították a vállalatot, annak tagjai pedig elhagyták az ország területét.

⁴⁴⁸ Chemla cég: a zsidó Chemla család eredetileg a tunéziai Monastirban nyitotta meg a 19. század közepén ruhakereskedő üzletét. Clement Chemla 1905–1907 között Kairóba költözött, és itt vitte tovább a tunéziai családi vállalkozást. A család a kereskedelem révén jelentős vagyont tett szert az első világháború alatt, aminek köszönhetően az egyiptomi zsidó közösség befolyásos tagjaivá váltak.

⁴⁴⁹ Szintén a szuezi válság alatt államosították az egyiptomi hatóságok a zsidó Ades család Kairóban és Alexandriában lévő, megközelítőleg 1,4 millió egyiptomi fontot érő, a család nevét viselő ruhaboltjait.

⁴⁵⁰ A Barclay's 1690-ben alapított brit bank és pénzügyintézet, amely kis- és nagykereskedelemmel, befektetéssel, vagyonkezeléssel és jelzáloghitelezéssel foglalkozik.

⁴⁵¹ Crédit Lyonnais 1863-ban alapított francia bank. A századfordulón a világ legnagyobb bankjának számított, amelyet 1945-ben államosítottak.

⁴⁵² Kézírással.

83.

Havasi Béla kairói magyar követségi attasé időrendi összefoglalója a magyar Külügyminisztériumnak a szuezi válsággal kapcsolatos nemzetközi eseményekről (1956. szeptember 24. és október 2. között)
1956. december 7.

0194/2/1956

Szigorúan titkos!

Kairó, 1956. december 7.

Készült 3 példányban.
2 példány a Központnak
1 példány a Követségen

Tárgy: Szuezi probléma

Melléklet: 1 boríték azonos számon admin. postában.

Előadó: Havasi Béla

1956. szeptember 24.

a) Egyiptom kérte, hogy a Biztonsági Tanács tartson rendkívüli ülést „bizonyos országok, de különösképpen Franciaország és Anglia által hozott intézkedések megvizsgálására, melyek veszélyeztetik a békét és a biztonságot és azok az ENSZ alapszövevényének a súlyos megsértését jelentik”. (202. sz. melléklet.)⁴⁵³

b) Hivatalos kommuniké jelent meg a szaúd-arábiai hármass megbeszélésekről. A találkozón különös figyelemmel tanulmányozták a szuezi problémát, mellyel kapcsolatban a nyilatkozat leszögezi, hogy teljes mértékben egyetért az Egyiptom által tett lépésekkel. (203. sz. melléklet.)

c) Fauzi külügyminiszter hamarosan elutazik a Biztonsági Tanács ülésére. Fauzi ma Kiszeljov szovjet nagykövettel tárgyalt.

⁴⁵³ Az eseménynaptár mellett egyetlen mellékletet sem találtunk.

d) Az *Ahram* szerint, az USA felhívta az angol és francia kormány figyelmét, hogy ha háborút robbantanak ki a szuezi kérdésben az USA nem fogja azt támogatni.

e) Krisna Menon Selwyn Lloydal tárgyalt, mely [sic!] már ismertette kairói megbeszélései eredményeit. Hírek szerint, Menon eredeti javaslata előnyeiről is beszélt Selwyn Lloydnak.

Szeptember 25.

a) A francia Nemzetgyűlés külügyi bizottsága előtti beszédben Pineau bejelentette, hogy Franciaország és Anglia új olajvezetékek építését határozta el Izraelen és Törökországon keresztül. Pineau ismertette, hogy a francia kormány milyen elvek alapján egyezett meg Angliával abban, hogy a Biztonsági Tanács összehívását kérje. Végül kijelentette, hogy Franciaország békés megoldást igyekszik találni, de ez nem jelenti, hogy ha Nasszer bármit csinál, Franciaország nem fog soha fegyveres erő alkalmazásához folyamodni. (204. sz. melléklet.)

b) Menzies az ausztrál parlament előtt mondott beszédében – miközben támadta Egyiptomot – kijelentette, hogy elképed annak láttán, hogy vannak olyanok, akik ellenzik az Egyiptom elleni fegyveres erővel való fellépést. A parlamenti ellenzék élesen bírálta Menziest kijelentéseiért és javasolta, hogy Ausztráliának a Menon tervet kell támogatnia. (205. sz. melléklet.)

c) Egyiptom részéről hivatalos nyilatkozatot adtak ki, mely elítéli Menziest a parlament előtt tett kijelentései miatt. (206. sz. melléklet.)

d) Az egyiptomi sajtó – miközben bírálja Pineau és Menzies kijelentéseit – úgy fogja fel azokat, mint a fegyveres erő alkalmazása felé való fordulás újabb jeleit.

e) Az ENSZ részéről hivatalosan közölték, hogy a szuezi kérdéssel kapcsolatban az ideiglenes napirend szerint megvizsgálják az angol–francia és az egyiptomi panaszt is. (207. sz. melléklet.)

f) Pineau útban New York felé egy bizonyos ideig Karakasban⁴⁵⁴ fog állomásozni, hogy híveket szerezzen, akik a Biztonsági Tanácsban az angol–francia javaslat mellett foglalnának állást.

g) Nyugati lapvélemények szerint Franciaország és Anglia úgy számít, hogy sikerül elérnie a szükséges szavazatot ahhoz, hogy a szuezi kérdéssel kapcsolatban a nyugati panaszt vizsgálják meg. Kuba részéről közölték, hogy a kubai delegáció az egyiptomi, továbbá az angol–francia panasz napirendre tűzését is támogatja.

Hírek szerint az arab országok is igényt tartanak arra, hogy a Biztonsági Tanács vitájában részt vegyenek, mivel az angol–francia csapatösszevonások minden arab

⁴⁵⁴ Helyesen: Caracas, Venezuel fővárosa.

ország biztonságát veszélyeztetik, mellyel kapcsolatban már elküldték panaszukat az ENSZ-hez. (208. sz. melléklet.)

h) A pakisztáni külügyminiszter közölte Selwyn Lloydal, hogy Pakisztán nem vesz részt a harmadik londoni konferencián és nem kíván részt venni a Szezei Csatornát Használók Szövetségében sem.

i) A 75 meghívott ország közül 18 visszautasította az egyiptomi meghívást, 32 még nem válaszolt és 25 elfogadta azt. Az utóbbiak a következők: Jugoszlávia, Szovjetunió, Afganisztán, Bulgária, Spanyolország, népi Kína, Magyarország, Indonézia, Szaúd-Arábia, Jordánia, Szíria, Jemen, Irak, Szudán, Tunisz, Ceylon, Kambodzsa, Panama és Albánia.

j) 33 német, szovjet és jugoszláv révkalauz érkezett a mai napon a Szezei-csatornához. 5 amerikai révkalauz is érkezett ugyanezen a napon.

Szeptember 26.

a) A Biztonsági Tanács megkezdte a szezei-problémával kapcsolatos rendkívüli ülést. A Tanács elnöke miután ismertette az angol–francia, valamint az egyiptomi panaszokat, nyugtalanságának adott kifejezést a közel-keleti helyzettel kapcsolatban, melyet még élesebbé tettek a jordán–izraeli határon lezajlott összetűzések. Ezután az USA, Franciaország és Anglia küldöttei felszólalásukban azt követelték, hogy az ő panaszuk szerepeljen első napirendi pontban. A szovjet küldött az egyiptomi panasz elsődlegessége mellett foglalt állást és bírálta az angol–francia lépéseket, melyek élessé tették a helyzetet a Közel-Keleten. Jugoszlávia küldötte mindkét panasz napirendre tűzését kérte a formóziai⁴⁵⁵ küldöttel együtt. Az iráni küldött is emellett foglalt állást és kérte, hogy az érdemi vitára október 5-én kerüljön sor. Az ausztrál küldött ellene volt annak, hogy az egyiptomi panaszt napirendre tűzzék.

A szavazás során egyhangúlag elfogadták az angol–francia panasz napirendre tűzését, míg az Egyiptomét 7 szavazattal 4 tartózkodás ellenében (Anglia, Franciaország, Ausztrália, Belgium).

A szovjet küldött visszavonta azt a kérését, hogy az egyiptomi panaszt vegyék fel elsőnek napirendre. Ezután egységesen elfogadták, hogy Egyiptomot meghívják a Biztonsági Tanács Szezzel kapcsolatos ülésére. (209. sz. melléklet.)

b) Dulles nyilatkozatot adott a sajtónak, melyen hangsúlyozta az USA békés követelését a szezei kérdéssel kapcsolatban és kijelentette, hogy az USA támogatja az angol–francia lépést. Annak a reményének adott kifejezést a Biztonsági Tanács

⁴⁵⁵ Formóza más néven Tajvan-szigete.

ülésével kapcsolatban, hogy az ilyen módszerek és lépések mindenki számára elfogadható megoldással járhatnak.

Egyiptom magatartásáról kijelentette, hogy érthető az, hogy az idegen elnyomás alatt sokáig szenvedett országok különösen érzékenyek, amikor szuverenitásuk forog kockán. Ezért megértőnek és türelmesnek kell lenni Egyiptommal szemben és akkor az önkéntesen be fogja látni annak fontosságát, hogy más országokkal együttműködjön.

A továbbiakban kijelentette, hogy az USA a Szezi Csatornát Használók Szövetségének fogja fizetni az áthaladási díjakat, majd azt hangoztatta, hogy ha Egyiptom egyetlen hajót is megakadályoz a szabad átkelésben, akkor az USA hajói megkerülik Afrikát. Hozzátette azonban, hogy ez nem egy jövedelmező dolog a különböző országok számára, továbbá arra sem jó, hogy ezzel Egyiptomot belátásra bírják, mivel Egyiptomot nem sújtaná túlságosan, ha megfosztanák őt a csatorna bevételeitől. (210. sz. melléklet.)

c) Megkezdődtek az angol–francia tárgyalások Párizsban, melyeken angol részről Eden és Selwyn Lloyd, francia részről pedig Mollet és Pineau vesz részt. Eden szerint a tárgyalások a Szezra vonatkozó részei a következő elveken alapulnak:

1. Semmi szín alatt nem lehet az, hogy a Szezi-csatorna egy ember, vagy egy kormány kezében legyen.
2. A szezi-ügy több más nehéz problémát is felvet, mivel az a nemzetközi szerződések súlyos megsértését jelenti. Ha a kormányok nem teljesítik vállalt kötelezettségeiket, akkor ez súlyosan veszélyeztetné a békét és a biztonságot. Ha ez az elv érvényes volt a két háború között, akkor különösen érvényes napjainkban – mondotta.

d) Az angol Külügyminisztérium szóvivője szerint a szezi-probléma rendezésével kapcsolatban nem kizárt a fegyveres erő alkalmazása, de az csak utolsó eszközként jöhet létre.

e) Hírek szerint, Japán nem fog részt venni a Szezi Csatornát Használók Szövetségében. Ha azonban ez a szervezet az ENSZ égisze alatt jön létre, akkor csatlakozik ahhoz.

f) Az egyiptomi Minisztertanács rendkívüli ülésen foglalkozott a szezi probléma fejleményeivel.

Szeptember 27.

a) Közös kommunikét adtak ki az angol–francia megbeszélésekről. A nyilatkozat szerint a két ország igen szorosan együttműködött a szezi-kérdésben és tovább folytatja azt az együttműködést. (211. sz. melléklet.)

b) Kommuniké jelent meg a szaúdi király és Nehru közti tárgyalásokról. A nyilatkozat aláhúzza a két ország messzemenő érdekeltségeit abban, hogy a szuezi-probléma békésen rendeződjék (212. sz. melléklet.)

Nehru kijelentette, hogy a Biztonsági Tanács ülésén túlmenően a probléma békés rendezésére az Egyiptommal való közvetlen tárgyalások szükségesek.

c) Eisenhower nyilatkozatában az 1888-as szerződés megsértésének minősítette azt a tényt, hogy az izraeli hajók nem haladhatnak át a csatornán.

d) Fauzi külügyminiszter Kiszeljov szovjet nagykövettel, valamint a libanoni nagykövettel tárgyalt.

Szeptember 28.

a) Eddig 10 ország fogadta el a harmadik londoni konferenciára vonatkozó meghívást.

b) Törökország közölte, hogy belép a Szuezi Csatornát Használók Szövetségébe.

c) Koča Popović jugoszláv külügyminiszter⁴⁵⁶ elindult a Biztonsági Tanács ülésére. Kijelentette, hogy Jugoszlávia minden olyan javaslatot támogat, amely előre viszi a kérdés békés megoldásának ügyét.

d) A régi Csatorna Társaság szóvivője elismerte, hogy több nyugati hajótársaság tiltakozik a Szuezi-csatorna bojkottálása ellen. Egyre kisebb azon hajók száma, melyek elkerülik a Szuezi-csatornát – mondotta.

e) Londoni gazdasági körök véleménye szerint az augusztusi egyiptomi statisztikák tanulmányozásából az tűnik ki, hogy Egyiptomra nem jelent nagy hátrányt a Nyugat gazdasági blokád-politikája.

Szeptember 29.

a) A következő 14 ország fogadta el a harmadik londoni konferenciára vonatkozó meghívást: USA, Franciaország, Új-Zéland, Hollandia, Olaszország, Törökország, Portugália, Norvégia, Dánia, Svédország, Nyugat-Németország, Spanyolország. Japán és Pakisztán csak megfigyelőt küld. Japán fenntartja magának a jogot, hogy belép-e a Szuezi Csatornát Használók Szövetségébe, vagy sem. Irán és Etiópia még nem válaszolt a meghívásra.

b) Martino olasz külügyminiszter kijelentette, hogy Olaszország belép a Szuezi-csatornát Használók Szövetségébe, de nem azért, hogy részt vegyen egy háború ki-robantásában, sem nem azért, hogy elfogadjon minden intézkedést, melyet a 3 nyu-

⁴⁵⁶ Koča Popović (1908–1992) szerb származású jugoszláv költő, író, partizán parancsnok. 1948–1953 között a Jugoszláv Néphadsereg vezérkari főnöke, 1953–1965 között külügyminiszter volt.

gati nagyhatalom tenni szándékozik. Megemlítette, hogy Olaszország sok szemrehányást kapott azért a magatartásáért, hogy tovább is Egyiptomnak fizeti a csatornán való áthaladásért járó díjakat.

c) A szír külügyminiszter tegnap kijelentette, hogy az arab országok részt kívánnak venni a Biztonsági Tanács ülésén, mivel a szuezi-kérdés szorosan érinti az egész arab nemzetet.

d.) A *New Statesman and Nation*⁴⁵⁷ szerint a Munkáspárt közeli évi konferenciájának a következő alapelvekre kell támaszkodnia szuezi-üggyel kapcsolatban:

1. a csatorna államosítása a nemzetközi szerződések megsértését jelenti.
2. Angliának nem szabad fegyverhez nyúlnia, vagy támogatni egy fegyveres akciót.
3. A helyes út az, hogy tárgyalásokat folytatnak egy új kombináció kidolgozása tárgyában. (213. sz. melléklet.)

e) India kairói nagykövete Bejrútba utazott, hogy az ott keresztülutazó Krisna Menonnal találkozzon. Hírek szerint, Menon Nehruval való tanácskozása után Kairóba, majd Washingtonba utazik.

f) A szovjet Békevédelmi Bizottság felhívja az ENSZ figyelmét, hogy a Biztonsági Tanács ülése során olyan határozatokat hozzanak, melyek elismerik Egyiptom szuverén jogait és egyben biztosítják a csatornán való biztonságos és szabad közlekedést.

g) 4 amerikai, 2 olasz, 1 svéd, 1 görög és 1 német révkalauz érkezett a csatornához.

Szeptember 30.

a) Kijelölték a Biztonsági Tanács szuezi vitáján részvevő egyiptomi delegációt. A küldöttség Fauzi külügyminiszter vezetésével elutazott Kairóból. Nasszer fogadta a delegációt. A delegációval együtt New Yorkba utazott dr. Helmy Bahgat Badawl is, a Csatorna társaság Tanácsának elnöke. (214. sz. melléklet.)

b) A Szovjetuniót Sepilov elvtárs képviseli a Biztonsági Tanács ülésén. A lapok szerint Tito elvtárs szovjetunióbeli látogatása⁴⁵⁸ kapcsolatban áll a szuezi problémával és a közös javaslatot Sepilov viszi magával.

c) Az iráni külügyminiszter nyilatkozatban közölte, hogy Irán belép a Szuezi Csatornát Használók Szövetségébe, de ezt minden kötelezettség nélkül teszi. Irán til-

⁴⁵⁷ *The New Statesman* 1913-ban alapított brit politikai és kulturális magazin.

⁴⁵⁸ Josip Broz Tito eleget téve Hruscsov meghívásának 1956. szeptember 27-e és október 5-e között a Krím-félszigeten tartózkodott. Itt találkozott Gerő Ernővel is, és e tárgyalások során született döntés arról, hogy Hegedüs András, Kádár János, Apró Antal és Kovács István 1956. október 15-én Belgrádba látogat.

takozik az erő alkalmazása és az Egyiptom elleni gazdasági megtorló intézkedések ellen. (215. sz. melléklet.)

d) Etiópia még mindig nem válaszolt a holnap összeülő harmadik londoni konferenciával kapcsolatos meghívására.

e) Az elhangzott vélemények szerint, a szuezi probléma jól megmutatta, hogy nagyobb együttműködésre van szükség a nyugat-európai országok között. Mollett Rómában tett kijelentésében újra azt hangsúlyozta, hogy ha nem lépnek közbe közösen, akkor Nasszer a csatorna egyedüli gazdájává válik, ami veszélyt jelent a békére, mivel ebben az esetben Nasszer nyomást gyakorolhat a csatornát használó országokra és zsarolhatja azokat.

f) Az angol közlekedési miniszter⁴⁵⁹ elismerte, hogy szabály szerint folyik a csatorna forgalma. A csatorna bojkottálásának eszméje tárgyalanná válik – mondotta.

Az Observer⁴⁶⁰ szerint nem jelent agressziós lépést a csatorna államosítása, mivel a forgalom szabad. A Port-Szaídban lévő angol hajóstársaságok elismerték, hogy Egyiptom képes a csatorna forgalmának irányítására. (216. sz. melléklet.)

g) Karl Von Wiegand⁴⁶¹ az amerikai sajtótudósítók doyenje, az *Internationalnak News Service-hez*⁴⁶² intézett levelében annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy Nasszer sohasem fogja elfogadni, hogy a csatorna újból nemzetközi ellenőrzés alá kerüljön. (217. sz. melléklet.)

h) Az egyiptomi kereskedelmi kamarák tanácsának ülésén határozatot fogadtak el arra, hogy messzemenően támogatják Nasszert és kereskedelmi területen lépéseket tesznek Egyiptom importjának és exportjának további javításra. (218. sz. melléklet.)

i) Az Alexandriában élő görög kolónia gyűlése kérte a görög kormányt, hogy támogassa Egyiptomot és akadályozza meg, hogy Ciprust támaszpontul használhassák az arabok ellen. Elhatározták, hogy az itt élő görög diákok jelentkeznek a Felszabadító Nemzeti Hadseregbe.

Október 1.

a) A 18 ország londoni nagykövetének a részvételével megkezdődött a harmadik londoni konferencia. Az ülésen Pakisztán, Japán és Etiópia nagykövetei csak megfigyelőként vesznek részt, mivel ezen országok nem léptek be a Szuezi Csatornát

⁴⁵⁹ Harold Arthur Watkinson (1910–1995) brit politikus. 1955–1959 között közlekedési miniszter volt.

⁴⁶⁰ The Observer 1791-ben alapított brit hetilap. Politikai fókuszában a szociál-liberális és a szociáldemokrata eszme áll.

⁴⁶¹ Karl Henry von Wiegand (1874–1961) német származású amerikai újságíró és katonai tudósító. 1921-ben az első amerikai újságíróként interjút készített Hitlerrel.

⁴⁶² The International News Service (INS) 1909-ben William Randolph Hearst (1863–1951) alapított amerikai hírügynökség. 1958-ban beolvadt az *United Press*-be.

Használók Szövetségébe, de a végleges döntést a két ország parlamentje fogja meghozni.

Az ülésen 3 bizottságot választottak a következő kérdések megvizsgálására:

1. a Szezi Csatornát Használók Szövetsége belső szervezetének kidolgozása és a Szövetség végrehajtó bizottsága hatáskörének megállapítása.
2. A tengeri szállítással kapcsolatos kérdések.
3. A Szövetség első pénzügyi intézkedéseinek meghatározása, hogy fedezni tudja első kiadásait. (219. sz. melléklet.)

b) Az angol Munkáspárt megkezdte 55. rendes évi ülését. A jelenlévők részéről több támadás érte Eden kormányt a szezi-üggyel kapcsolatban. Gaitskell a következő megoldást javasolta: egyrészt fenn kell tartani a csatorna egyiptomi ellenőrzését és irányítását, másrészt a csatornát Használóknak legyen egy szervezetük, mely rendezi a pénzügyi kérdéseket és tárgyal Egyiptommal a csatorna fejlesztésével kapcsolatban. (220. sz. melléklet.)

c) A *MEN*⁴⁶³ szerint az angol–francia közös elgondolás a Biztonsági Tanács ülésével kapcsolatosan a következő:

1. kérni a Biztonsági Tanácsot, hogy támogassa a 18 ország tervét.
2. A Biztonsági Tanács határozza el, hogy kezdődjenek tárgyalások Egyiptom és a 18 ország között a Szezi Csatornát Használók Szövetségére vonatkozó terv alapján.

A lapok szerint a Szovjetunió gyakorolni fogja vétőjogát ezen elgondolás ellen. (221. sz. melléklet.)

d) Selwyn Lloyd elindult a Biztonsági Tanács ülésére. Vélemények szerint az angol külügyminiszter az ülésen kívül Fauzival és Ali Szabrival szándékozik tárgyalásokat folytatni.

e) Az USA hivatalos köreinek véleménye szerint az angol–francia elgondolást meg[sic!] kell módosítani úgy, hogy az lehetővé tegye az Egyiptommal való közvetlen tárgyalásokat. (222. sz. melléklet.)

f) Nasszer fogadta az indiai, majd a szovjet nagykövetet és ezután tárgyalást folytatott a hadügyminiszterrel, a Nemzeti Felszabadító Hadsereg parancsnokával és a belügyminiszterrel.⁴⁶⁴

⁴⁶³ A *MENA* (Middle East News Agency) hírügynökséget 1955-ben az egyiptomi kormány alapította. Hivatalos működését 1956. februárban kezdte meg. A *MENA* angol nyelvű gazdasági magazinja a *The MEN*, amely az egyiptomi gazdasággal kapcsolatos publikációkat, elemzéseket közöl heti rendszerességgel.

⁴⁶⁴ Nasszer ekkor Abdel-Hakím Amer tábornokkal, a hadsereg főparancsnokával és Zakarija Abdel-Magíd Mohieddin belügyminiszterrel tárgyalt.

g) Több lap beszámol arról, hogy angol hivatalos körökben igen nagy ijedelmet váltott ki az, hogy állítólag hat szovjet gyártmányú és egyiptomi felségjelet viselő tengeralattjáró cirkál a Földközi tenger térségében. A tengeralattjáróknak állítólag Albániában van a bázisuk. Hírek szerint több egyiptomi tengerészt képeznek ki jelenleg Odesszában. (223. sz. melléklet.)

Október 2.

a) Dulles sajtónyilatkozatában elismerte, hogy a szuezi-kérdésben van bizonyos nézeteltérés az USA és szövetségesei között. Kijelentette, hogy az USA nem folytat gazdasági háborút Egyiptom ellen.

b) Kairóba érkezett William Yates angol konzervatív képviselő.⁴⁶⁵ A képviselő Nasszerrel folytatott megbeszélése után a sajtónak kijelentette, hogy Egyiptom nagy felelősségérzettel gondoskodik a csatornán áthaladó minden egyes hajóról. Szerinte a szuezi problémát egy széleskörű nemzetközi értekezlet keretében kell megoldani, melyen felülvizsgálnák az 1888-as konvenciót.

c) Badavi – az Egyiptomi Csatorna Társaság elnöke – Amsterdamban kijelentette, hogy azért utazik az USA-ba, hogy ott tárgyalásokat folytasson a hajózási és olajtársaságokkal. Hozzáetette, hogy Egyiptom tudni óhajtja klienseinek óhaját, hogy ennek megfelelően tudja elvégezni a csatorna szélesítését és mélyítését.

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

⁴⁶⁵ William Yates (1921–2010) brit konzervatív, majd ausztrál liberális politikus. A katonai felderítés tagjaként a Csatorna-övezetben szolgált. 1955–1966 között a brit alsóház tagja. 1967-ben Ausztráliába költözött, és 1975–1980 között az ausztrál parlament tagja volt.

84.

A magyar Külügyminisztérium utasítása a magyar
külképviselőknek a külképviseléseken eddig végzett munka
felülvizsgálatáról és a jövőbeli irányelvekről
1956. december 11.

Külügyminisztérium
Budapest, II., Bem rakpart 47.
Távbeszélő: 350–100

Szigorúan titkos!

Címzett: Kairó

Készült: 2 [sic!] példányban

1. *Veres e.*[elvtárs]

2. *Haraszi e.*

3. *Zágor*⁴⁶⁶

Tárgy: A követségi munka átszervezése

Az október 23-át követő események következtében kialakult helyzet szükségessé teszi munkánk felülvizsgálását és így az eddigi követségi munkát is. Annak előre-bocsátásával, hogy kairói követségünk munkáját a XX. kongresszus szellemében a békés egymás mellett élés minél hathatósabb elősegítése és megvalósítása érdekében végezte, mégis szükséges, hogy a jelenlegi helyzetből adódó lehetőségek alapján határozzuk meg a követség közeljövőbeli munkáját.

A követségnek a jövőben is törekednie kell arra, hogy munkájában az előbb említett elvek a legnagyobb fokú takarékoság mellett érvényesüljenek. Világosan látnunk kell, hogy követségünkön csak is olyan feladatokat kell végezni, amelyek a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány külpolitikájának meghatározásához és annak végrehajtásához a legnagyobb mértékben hozzájárulnak. Úgy gondoljuk, hogy a célok érdekében a követség, akkor munkálkodik legeredményesebben, ha politikai munkájában a legfontosabb nemzetközi eseményeknek fogadó országában vissz-

⁴⁶⁶ Kézzel írva, kék golyóstollal.

hangjáról, kihatásáról, ottani állásfoglalásáról a legrészletesebb és legpontosabb tájékoztatást nyújtja. Így szükséges, hogy a legsürgősebben tájékoztatást kapjunk a magyarországi események ottani kihatásairól, az Egyiptomot ért angol–francia, izraeli agresszió következményeiről, az ENSZ-nek ezekkel kapcsolatos munkája ottani visszhangjáról és a Szovjetuniónak e kérdésekben tanúsított magatartásának ottani értékeléséről. A jelenlegi helyzetben Követ elvtárs tekintse egyik legfontosabb feladatának azt, hogy személyes ismeretségei útján is – a hazuról kapott tájékoztatás alapján – ismertesse, s magyarázza meg a magyarországi eseményeket. E munkájában támaszkodjon a hazuról küldött *Népszabadságra*, amelyben megtalálható az MSZMP és a kormány véleménye a hazánkban 1956. október 23-a óta lezajlott eseményekről.

Magyarország és Egyiptom között igen élénk és egyre fejlődő kereskedelmi kapcsolatok vannak. E kereskedelmi kapcsolatok keretében tudjuk, számos olyan ügylet van, amely kötelezettséget hárítanak, illetve jogokat biztosítanak mindkét félnek az elkövetkező években is. Éppen ezért a követség egyik legfontosabb feladatának tekintjük, hogy behatóan tanulmányozza és erről a Központot tájékoztassa. A követség gazdasági munkájában törekedjék arra, hogy mind az egyiptomi, mind a magyarországi események következtében felmerülő gazdasági problémákat a lehető legelőnyösebben oldja meg.

A folyamatban lévő ügyletek lebonyolításának lehetőségeit és az ebből származó kihatásokat.

A követség tájékoztatási és kulturális munkájában szem előtt kell tartani a takarékoság elvének legmesszebbmenő érvényesítését. A jelenlegi körülmények között egyetértünk azzal, hogy a követség csak napi bulletinteket ad ki (Hell-adás,⁴⁶⁷ rádióból nyert értesülések alapján:). Fentieknél megfelelően kell eljárni a tájékoztatási munka több területén is. Filmvetítéseket a követség csak akkor rendezzen, ha az nem kerül pénzbe.

Ez a néhány példa azonban nem jelenti azt, hogy tájékoztatási és kulturális tevékenységükben nem kívánjuk érvényesíteni e rendeletünk első bekezdésében foglalt elveket. Csupán arról van szó, hogy ezen elvek megvalósítását milyen formában és milyen eszközökkel végezzük.

A kulturális kapcsolatok keretében továbbra is azon vagyunk, hogy országaink között személyes látogatásokra sor kerüljön. Az eddigi gyakorlattól eltérően azonban ilyen irányú kérdéseknek – eltekintve a jelenleg fennálló gátló körülményektől –

⁴⁶⁷ A Hell-adás Rudolf Hell (1901–2002) német villamosmérnök és feltaláló nevét viselő távíró berendezés, amely a képelemre bontás elvén működik. Minden karaktert hét sorban hét elemre bont fel, másodpercenként a 122 vagy 250 karakter adására és vételére alkalmas, a telexgép elődjének is tekinthető.

csak akkor fogunk tudni eleget tenni, ha a delegátus vagy delegáció összes költségét – úti és magyarországi költséget – teljes egészében saját maga fedezi. Természetesen ilyen alapokon küldenénk mi is delegációt, ha az szükségessé válik.

A követségi munka a fentiekben vázolt elgondolások szerint végzése véleményünk szerint nem teszi szükségessé a követség jelenlegi létszámának fenntartását. Úgy gondoljuk, elegendő, ha a követségen Követ elvtáron kívül egy diplomata beosztott, egy adminisztrátor, egy hivatalsegéd és egy gépkocsivezető, tehát összesen 5 beosztott dolgozik. A helyi alkalmazottak közül szükségesnek látjuk Ibrahim Attar és Youssef Mahmud⁴⁶⁸ további foglalkoztatását.

A fentiekkel kapcsolatban kérjük követ elvtárs véleményének, valamint a követségi munkára vonatkozó elgondolásainak közlését.⁴⁶⁹

Budapest, 1956. december 11.

*Aláírás*⁴⁷⁰
Nagy Lajos
Osztályvezető

MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

⁴⁶⁸ A kairói magyar követségen dolgozó egyiptomi állampolgárokat, Ibrahim Attar-t és Youssef Mahmud-ot nem tudtuk azonosítani.

⁴⁶⁹ Zágor György kairói magyar követ véleményét 1957. február 7-i keltezésű levelében fogalmazta meg: „[...] Rendelettel egyetértek, bár elég általánosan határozza meg a feladatokat. Felhívnam a figyelmet, hogy Egyiptom jelenlegi helyzete a magyar forradalmi munkás–paraszt kormány külpolitikai aktivitásának kifejtéséhez komoly lehetőséget nyújt, amint ezt a február 7-én felterjesztett futárpostában megtalálható jelentésanyagban is megtalálható. Nyilvánvaló, hogy még az indiai fogadtatásnál is pozitívabb eredményre lehet számítani Egyiptomi részről külpolitikai lépéseinkre. [...]”. MNL OL XIX-J-11-a 9. d.

⁴⁷⁰ Kézírással.

85.

Náfe Záde budapesti egyiptomi követ összefoglaló jelentése
az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkárának az 1956-os
magyar események után a magyar közvéleményről,
a munkásokról, a kivándorlásról, Kádár János kormányáról,
Kádár János álláspontjáról a Nagy Imre vezette kormányról
és a sztrájkokról
1956. december 13.

Egyiptomi Arab Köztársaság Követsége
Budapest
Titkos jelentés
Kelt: 1956. 12. 13.

Tisztelt Külügyi Államtitkár Úr!

Van szerencsém Excellenciáddal tudatni, hogy a rendkívüli körülmények, amelyek sújtják Magyarországot, elkezdtek némileg lecsendesedni, ugyanis elhallgattak az ágyúk és már ritkán lehet hallani a vonuló tankokat. A Magyarországon belüli helyközi tömegközlekedés újból – szinte majdnem – teljeséggel működik és a vonatközlekedés Magyarország összes területén helyreállt. A nemzetközi közlekedés viszont teljesen leállt, beleértve a vasúti és légiközlekedést is. Mostanában kizárólag gépkocsival, Bécsen keresztül lehet kijutni Magyarországról.

A helyzet Magyarországon

Magyarországnak majdnem sikerült a nemzeti forradalma. Október 30-án Moszkva bejelentette, hogy a Szovjetuniónak nincs kifogása az ellen, hogy kivonja a szovjet haderőket a magyar területekről. Aztán összehívtak egy nemzetközi konferenciát a Varsói Szerződést aláíró országok részére. A magyarok és a szövetségeseik örültek. Izrael megtámadta Egyiptomot, és ezzel párhuzamosan Nagy-Britannia és Franciaország is megfenyegette Egyiptomot. Nem sokkal később a két gyarmattartó állam már támadni is kezdte Egyiptom repülőtereit, mely alapvető változást hozott a Szovjetunió politikájában Magyarország kapcsán. El is indultak az orosz tankok és páncélozott járművek a magyar területek felé azzal a céllal, hogy minél hamarabb leverjék a magyar forradalmat, megakadályozva ezzel egy másik, vele ellenséges front kialakulását, hiszen a Szovjetunió közvetlen határos Magyarország észak-keleti részével. Így Moszkva támogathatta Egyiptomot Nagy-Britannia, Franciaország és Izrael elleni harcában. Emellett nehéz elképzelni, hogy egy olyan nagyhatalmú állam számára, mint a Szovjetunió – amely hatalma alá kényszerítette a népi demok-

ratikus országokat, illetve felhasználta azok javait és termelését saját érdekében – elmulasztja az Egyiptom elleni brit–francia támadásban rejlő esélyt, amely által újból stabilizálja helyzetét Magyarországon, különösen, ha a magyar uránra, illetve a magyarok által gyártott vasúti kocsikra és más javaira is szükségük van. Ezért a szovjet beavatkozás szörnyen kegyetlen volt, és hatalmas pusztítással járt. Ekképpen sikerült a Szovjetuniónak biztonságossá tenni Magyarországgal közös határait. Amint a magyar forradalom lecsillapodott, a külföldre történő kivándorlást is megakadályozták. Amióta október 23-án este kitört a magyar forradalom és gyorsan terjedt az ország minden területére, megnyílt Magyarország Ausztriával közös határa, nincs semmiféle határőrizet, a vámolás is teljesen megszűnt. Így a magyarok sietve, titokban menekültek Ausztriába a megszokott úton keresztül. Amikor a szovjet hadsereg beavatkozott, azonnal újból lezárta az utakat, ezért a magyarok ettől a korábbi útvonaltól észak-nyugatra fekvő területen keresztül menekültek, amelyet a szovjet páncélozott harckocsik nem tudtak lezárni, mivel ez mocsaras terület. A szovjet hadseregnek nehéz lett volna oda vonulni, így több tízezer embernek sikerült átjutni Ausztriába ezen az útvonalon keresztül. Az emigráltak számát százhuszezerre lehet becsülni.⁴⁷¹ Közülük több mint harmincezer fő volt, aki nem töltötte be a tizennegyedik életévét, volt megközelítőleg kétezer orvos, valamint nagyszámban voltak köztük mérnökök és technikusok, illetve az egykori nemesek többsége is. Az emigrált munkások aránya 56%, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 26%, míg az egyetemisták aránya 5% volt. A kivándorlók 70%-a 30 éven aluli, míg 50%-a 16 és 25 éves kor között volt. Az Ausztriába menekült tekintélyes, fontos emberek közé tartozik Esterházy Pál herceg, a magyar nemesek doyenje és leggazdagabbika, aki börtönben volt, de sikeresen kiszabadult a fogságból és Ausztriába menekült. Azt állítja, hogy felajánlotta hatalmas nagy mezőgazdasági birtokait Ausztriában az államnak, illetve az osztrák földművesek részére annak viszonzásául, hogy az osztrák állam befogadta ezt a jelentős számú magyar kivándorlót.⁴⁷²

⁴⁷¹ Az 1956. októberi–novemberi magyar forradalom és szabadságharc idején, majd leverése után mintegy 200 ezer ember hagyta el Magyarországot.

⁴⁷² Herceg galánthai dr. Esterházy Pál (1901–1989.) nagybirtokos, letartóztatták 1948. december 26-án. Mindszenty József és társai büntetőügyében a Budapesti Népbíróság 15 évi fegyházbüntetésre ítélte 1949. február 8-án. A Népbíróságok Országos Tanácsa helybenhagyta elmarasztalását 1949. július 9-én. Szabadult 1956. november 2-án, elhagyta az országot. A Fővárosi Bíróság ítéletét semmissé nyilvánította 1990. július 9-én. Birtokait a magyar állam 1945-ben elkobozta és felosztotta. 1946-ban az ausztriai szovjet katonai közigazgatás burgenlandi birtokait mint német tulajdont lefoglalta. Az erdő- és mezőgazdasági birtokok, kastélyok, udvarok, gyárak és műgyűjtemények az 1955. évi osztrák államszerződés időpontjáig szovjet végrehajtási zárgondnokság alatt maradtak. A szovjet csapatok ausztriai távozása után a magyar kommunista vezetés megkísérelte megszerezni az Esterházy-birtokok feletti rendelkezés jogát. Bécs azonban elutasította a magyar hatóságok érveit.

Ha megvizsgálánk az okokat a magyar emigráltak nagy számának vonatkozásában, akkor biztos sok okot találhatunk, ami ide vezetett:

- a magyar fiatalok letartóztatása a szovjetek részéről és a Szovjetunióba való kiszállítása félelemmel töltötte el a magyar szülők szívét gyermekeik miatt, így kénytelenek voltak Ausztriába szöktetni őket, illetve velük együtt kivándorolni.
- A magyarországi politikai helyzet reménytelensége, miután az oroszoknak sikerült vérbe fojtani a nemzeti forradalmat.
- A Magyarországon kívüli szabad élet utáni vágy.
- Felkelti a reményt olyan munkalehetőségre, ahol a munkaadó tisztességes fizetést biztosít nekik. Ez különösen vonatkozik az orvosokra, a mérnökökre és a technikusokra.
- A külföldi rádiócsatornák, főleg a brit és a francia [biztatása].

A zsidók

A kivándorlók között voltak zsidók is, akik szokás szerint megtalálták segítőiket. Ezért a határokon át nem szökve vándoroltak ki, mint a keresztény magyarok, hanem legális útleveleket kaptak a magyar kormánytól, és kényelmes kocsikkal vitték őket a magyar határhoz, ahol elegáns személygépkocsik vártak rájuk, amelyeket a Bécsi Zsidó Egyesület bocsátott rendelkezésükre, továbbá egy zsidó útmutató is rendelkezésükre állt minden autóban. Állítólag a Bécsi Cionista Egyesület vállalta magára ezeknek a menekülteknek az ügyét, biztosítva számukra élelmiszereket, fedelet és ruhákat is, hogy előkészítsék Izraelbe költöztetésüket.⁴⁷³ Ugyanis az a hír terjedt el, hogy van egy titkos megállapodás Magyarország és Izrael között arról, hogy tízezer zsidót költöztetnek át Magyarországról az „ígéret földjére”.⁴⁷⁴ Magyarországon a zsidók száma körülbelül háromszázezer, a második világháború előtt a számuk nyolcszáz ezer volt. A migrációnak köszönhetően jelenleg Ausztria nagy gazdasági problémákkal küzd, annak ellenére, hogy a többi nyugati állam segítséget nyújt

⁴⁷³ 1956 novemberétől az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) elnökleite alatt rendszeresen üléseztek Genfben a magyar menekültekkel foglalkozó kormányzati és kormányközi szervezetek, valamint önkéntes ügynökségek. E Koordinációs Bizottság munkájában a zsidó ügynökségeket öt segélyezéssel foglalkozó szervezet jelenítette meg: az Amerikai Egyesített Elosztási Bizottság (AJDC), az Egyesült Hias Szolgálat, az ORT Világunió, az OSE Világunió és a Zsidó Ügynökség Palesztínából. A magyar menekültek fogadásában a Bécsi Izraelita Hitközség (Israelitische Kulturgemeinde Wien – IKG) működött közre. Vö. *Egy globális humanitárius akció hétköznapijai. A magyar menekültek segélyezésének szervezésére létrehozott Koordinációs Bizottság összefoglaló jegyzőkönyvei (Genf, 1956. november 13.–1957. október 29.)*. Szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta, a jegyzőkönyveket fordította és közli KECSKÉS D. Gusztáv. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történelemtudományi Intézet, 2014.

⁴⁷⁴ Az 1949. október 20-án kötött megállapodás alapján háromezer zsidónak engedélyezték a kivándorlást.

a menekülők ügyében. Kétségtelen, hogy ez az óriási kivándorlási hullám negatív hatással lesz Magyarországra, mivel a kilenc millió lakos közül sok magyar orvos, mérnök és technikus hagyta el az országot. Ez negatív hatást fog gyakorolni a magyar gazdaságra és társadalomra. Ezen felül sok fiatal vándorolt ki hazájából attól tartva, hogy letartóztatják és a Szovjetunióba viszik őket.

A közvélemény

Az utóbbi két évben kitűnt, hogy a magyar közvélemény formálódik, gyakran megnyilvánul, növekszik a befolyása az október 23-ai forradalom előtti hónapokban. Ez vezettet oda, hogy Rákosi Mátyás lemondásra kényszerült vezető szerepéről, és helyére Gerőt nevezték ki, ráadásul jelentős átalakítást hajtottak végre a párt vezetésében, illetve Politikai Bizottságban, valamint Hegedüs kormányában. Ezen túlmenően arra törekedtek, hogy a személyes szabadságjogok teret nyerjenek.

Miután jelentősen növekedett a közvélemény befolyása, az emberek egyre nagyobb szabadságra vágytak. A fiatalok élén a magyar egyetemisták, írók és értelmiségiek álltak. E körülmények folytán visszahelyezték Nagy Imrét korábbi különböző funkcióiba a Magyar Munkáspártban,⁴⁷⁵ a Budapesti Egyetemen, illetve a Tudományos Akadémián. Egyre feszültebbé vált a helyzet, október 23-án délután tüntetés kezdődött, amiből kirobbant az októberi nemzeti forradalom.

Jelenleg nincs befolyásos közvélemény Magyarországon, és a kormánylapok kivételével más újságok nincsenek. Az elnyomó hatalom véleményét ágyúk és tankok képviselik, amelyek legyilkolták a magyar fiatalokat és elnémították a közvéleményt. A nemzeti ellenállást pedig fasizmusnak és ellenforradalomnak nevezik. Habár a kommunista uralom, amelyet 1945-ben Magyarországra erőltettek, tizenegy évig tartott, mégsem tudta megváltoztatni a magyarok lelkét. Ezt egyértelműen bizonyította, hogy maguk a munkások és fiaik, az egyetemi hallgatók voltak azok, akik a forradalom élén álltak, és a szovjet hadsereg ellen küzdöttek.

A munkások

Nem maradt a magyarok kezében más fegyver, amellyel megvédhetik a szabadságukat, mint a sztrájk. Mindenki több hétig sztrájkolt, de az éhség és a betevő falat biztosítása miatt az emberek kénytelenek voltak újból visszatérni munkahelyeikre. Ennek ellenére, a munkások – a magyar nemzet támaszai – a nemzet szabadságáért való küzdelemben még mindig olyan hatalmas erőt képviselnek, amivel minden vonatkozásban számolni kell. A budapesti és külvárosi, valamint a vidéki munkástanács vezette az ellenállást a Kádár-kormánnyal szemben, amelyet támogattak a gyári

⁴⁷⁵ Helyesen (itt és másutt): a Magyar Dolgozók Pártjában.

munkástanácsok és a többi szervezetek is. A munkások már korábban benyújtották követeléseiket a Kádár-kormánynak. A követelések mind nemzeti követelések voltak. Követelték azt is, hogy a kormány vegye figyelembe a munkástanács döntéseit a kormány által benyújtott törvényekben. A legfontosabb követelések közé tartozik a szovjet hadsereg kivonása, Nagy Imre kormányának visszatétele és a letartóztatottak szabadon bocsátása. Még mindig súlyos konfliktus van a munkások és a Kádár-kormány között. Kezdetben Kádár megpróbálta konszolidálni a helyzetet, és tett pár engedményt a munkásoknak, akik ezeket visszautasították. Visszamentek a munka-helyeikre, fenntartva maguknak a sztrájk jogát és a passzív ellenállás gyilkos fegyverét. Igaz, hogy visszamentek dolgozni a gyárakba, de alig gyártottak valamit. A Kádár-kormány mindent megtett annak érdekében, hogy meggyőzze a munkásokat a termelés szükségességéről és hogy ugyanúgy dolgozzanak, mint a forradalom előtti időszakban, de a kísérletet nem koronázta siker. Ennek következtében a kormány ellenségesen kezelte a munkásokat, és a munkástanácsokat. Néhány munkást letartóztattak a különféle gyárakban, arra hivatkozva, hogy ők sztrájkra buzdítják a társaikat, és azzal vádolták őket, hogy ők fasiszták és ellenforradalmárok.

A munkások szembeállnak a kormánnyal azáltal, hogy tartózkodnak a munkától a gyárakban, jóllehet bemennek az üzemekbe, de nem dolgoznak vagy nem törődnek a munkával. Alig termelnek valamit. A valóság az, hogy teljesen leállt a termelés. A jelenlegi rendszerben az a jellemző, hogy az állam maga a munkáltató. Az állam irányít, intézkedik, értékesít, vásárol és szerződéseket köt külföldiekkel, akár-hogyan is nevezzék a termelő-, import- és exportvállalkozást. A nyereség az államé, de a veszteségért is az állam vállalja a felelősséget. Az állam fizeti a munkások bérét és vállalja a gyermekeik oktatási költségeit, illetve gyógykezelést és a különféle társadalombiztosításokat. A termelés leállása az állam ipari bevételeinek befagyasztását jelenti, mely biztosan csődhez vezet.

Kádár János és kormánya

A nemzeti forradalom kitörését megelőzően az emberek úgy tekintettek Kádárra, mint akit Rákosi üldözött és bebörtönzött, ezért rokonszenvet éreztek iránta, nagyra becsülték, mint ahogy mindazokat, akiket Rákosi üldözött. Örömmel fogadták a hírt, hogy nyáron a Munkáspárt központi vezetőségének, illetve annak Politikai Bizottsága tagjává nevezték ki. Politikai beállítottsága, illetve a börtönbeli szenvedése miatt sokan reménykedtek abban, hogy kinevezik a párt főtitkárává Rákosi helyett. Kádár nem minősült értelmiséginek, hiszen nem végzett felsőfokú tanulmányokat, de műszerészként – a többiekhez hasonlóan – a Szovjetunió által kiválasztott csoporthoz csatlakozott. Ennek többsége zsidó volt, ő ellenben keresztény hitű.

Kitört az október 23-i forradalom, amelynek harmadik napján a magyarországi Munkáspárt főtitkárává, valamint Nagy Imre második kormányában miniszterelnök-helyettesnek nevezték ki. A magyar hazafiak hazafias embernek tekintették, Nagy Imre harmadik kormányában azonban nem vett részt.⁴⁷⁶

Az viszont döbbenetes meglepetés volt mindenki számára, amikor november 4-én reggel Kádár bejelentette, hogy új kormány alakult, hogy harcoljon az ellenforradalom ellen, arra utalva, hogy a kormány már november 1-én megalakult.⁴⁷⁷ Kádár megkísérelte megindokolni az intézkedését, illetve a szovjet katonai beavatkozást Magyarországon. Elismerte, hogy az ő kormánya kérte ezt a beavatkozást azért, hogy megakadályozza a rendszer felbomlását, legyőzze az ellenforradalmárokat, a fasisztákat és a kapitalistákat, megvédje a forradalom eddig elért pozitív eredményeit és védelmet biztosítson az egész magyar nép számára.

Kádár mindent megtett annak érdekében, hogy visszaállítsa a munkások korábbi, a forradalom előtti viszonyát a kommunizmus eszmeisége iránt. De gyűlöletből épített, áthatolhatatlan fal volt mindannyiuk és az oroszok között, és őt különösen meggyűlölték. Kádár ugyanis csak a szovjet ágyúk és tankok védelme alatt tudta megalakítani a kormányát. Neki, illetve minisztereinek egyedül csak Moszkva volt a támogatója, és az a magyar kommunista klikk, amely rászabadította a magyar népre az önkényuralmi rendszert. Mindez gyalázatot és rombolást okozott, miközben ők kiváltságos helyzetben és bőségben éltek. A munkások közölték Kádárral a követeléseiket, melyek nem tértek el a többi népréteg nemzeti követeléseitől, de hozzátették a saját egyéni követeléseiket is. A munkások, mint említettük, a sztrájkot, majd a passzív ellenállás módszerét használták fegyverként. Elmentek tehát a munkahelyeikre, de nem termeltek. A munkásokban erősödött a Kádár iránti ellenszenv, aki sokszor félrevezette őket. Ő ugyanis nem ura tetteinek, kívülről irányítják, és nincs választása. A magyar hazafiak hazaárulónak tartották, és egyre jobban gyűlölték, kételkedtek a szavában. Különösen igaz ez Nagy Imrével kapcsolatban, hiszen ígéretet tett arra [Kádár], hogy szabadlábban hagyja őt és társait.

Kádár új pártot alapított a Magyar Munkáspárt⁴⁷⁸ helyett, amely megszűnt a magyar nemzeti forradalom kitörésével egy időben.⁴⁷⁹ Az új pártnak a következő nevet adták: Magyar Szocialista Munkáspárt. Ekképpen Kádár felhagyott annak erőltetésével, hogy a munkásokat csatlakoztassa ehhez a párthoz, amelyet mindenki bojkot-

⁴⁷⁶ Nagy Imrének két kormánya volt, és mindkettő több összetételben működött. Kádár '56 őszén nem volt miniszterelnök-helyettes. Az 1956. október 26-tól második összetételben tevékenykedő Nagy-kormánynak október 30-tól lett tagja államminiszterként, miként a másnaptól eljáró harmadik, és (távollétében) november 2-tól a negyediknek is.

⁴⁷⁷ Nem a kormány, hanem az MSZMP alakult akkor meg.

⁴⁷⁸ Helyesen: Magyar Dolgozók Pártja.

⁴⁷⁹ Az MDP nem október 23-án szűnt meg.

tált. A párt Kádárból, minisztereiből, illetve kevés számú barátjából állt, akik mellette maradtak.

Kádár kormány programja

Kádár arra kényszerült, hogy őszinte legyen a munkásokkal, mert tehetetlen volt. Kádár, valamint a fegyveres erők és a közbiztonsági ügyek minisztere, Münnich Ferenc rendelkeznek a kormányban teljhatalommal. November 26-án elkészítették a kormányprogramot, amely valójában nem teljesítette a munkások egyik követelését sem, sőt azzal vádolta meg őket, hogy ők ellenforradalmárok és fasiszták. Úgy jellemezte az ártatlan munkások egy részét, mint akik az ideológiai terrorizmus áldozataul estek.

A programból kiderül, hogy a kormány veszélyes helyzetben van, és arra törekszik, hogy rendezze ezt. Ugyanazt a régi nótát fújják, mint a többi kommunista vezető az összes kommunista országban, akik azzal vádolják az ellenzékét, hogy ők ellenforradalmárok, illetve a kapitalizmus propagandistái és fasiszták. Továbbá a kormány célja az, hogy megvédje a szocialista forradalom vívmányait, a dolgozó nép javára megvalósított előnyöket és eredményeket. A program négy pontból áll:

- 1 Az ország jogrendszerének és biztonsági helyzetének helyreállítása.
- 2 A demokratikus és szocialista rendszer megvédése bármilyen támadás ellen. A szocialista vívmányok védelme és a haladás biztosítása a szocialista építész útján.
- 3 A testvérharc megszüntetése. A kormány nem tűri el, hogy a munkásokat bármilyen ürüggyel üldözzék azért, mert részt vettek az utóbbi idők eseményeiben.
- 4 A magyarországi szovjet katonai beavatkozás rendezése és az ENSZ magyar belügyekbe történő beavatkozásának megakadályozása. Szoros baráti viszony kiépítése minden szocialista országgal, a teljes egyenjogúság és a kölcsönös be nem avatkozás elve alapján.

Kádár november 26-i beszédét⁴⁸⁰ nagy jelentősége miatt az alábbiakban mutatjuk be.

A törvényes rend

Munkások, parasztok, értelmiségiek, elvtársak! Néhány időszerű kérdésről szeretnék beszélni. Az első a törvényes rend problémája. Köztudott, hogy a november 4-ét követő napokon legyőztük az ellenforradalom fegyveres erőit, és most az az alapvető feladatunk, hogy a közbiztonságot fenntartsuk, és megszilárdítsuk a magyar forradalmi honvédség hadosztályainak járőrei és a rendőrségi erők támogatásával. Ezek

⁴⁸⁰ Kádár János 1956. november 26-án este tíz órakor mondott rádióbeszédet.

az erők valóban egyre jobban végzik a feladataikat és elfogják a rendkívüli körülmények miatt elszökött bűnözőket. Honfitársak! Veszélyben van a munkások és parasztok hatalma, a szocializmus szent ügye.

Mindent megteszünk azért, hogy elfogjuk az ellenforradalmárokat – akik az ellenzéki propagandát terjesztik, intenzíven és kegyetlenül üldözik a demokrácia híveit – és bíróság elé állítsuk őket. Ezzel kapcsolatban egyértelműen meg kell mondanom, hogy a kormány elsőrendű feladata a munkások és az államrend érdekében az, hogy börtönbe zárja az ellenforradalmárokat, az uszítókat, valamint az elszökött bűnözőket, és őket bíróság elé állítsa büntetés kiszabása végett. Ebben a kérdésben semmiképpen sem tudunk engedni, mert az halálos bűnnek minősülne a nép és az állam ellen.

Másodszor: ismét egyértelműen kijelentem, hogy mi betartjuk azt az ígéretet, amelyet kormányunk tett november 4-én, hogy nem fog megbüntetni egyetlen dolgozót sem az október 23-i eseményekben való részvétele miatt.

A munkástanácsok és a bizottságok

Vannak más problémák a közrend helyreállítását illetően az országban, amelyeket a dolgozóknak meg kell oldaniuk a programunk szerint. Habár újból működnek a gyárak, a hatóságok és a közintézmények az országban, helyenként még előfordulnak súlyos visszaélések, és ezeket haladéknélkül meg kell szüntetni. Mit kell tennünk az ügyben? Biztosítanunk kell, hogy a munkástanácsok valamennyi termelő üzemben teljesíthessék feladatukat a törvényben biztosított hatáskörben. Ráadásul véget kell vetnünk annak az egyes munkástanácsokban még mindig meglévő gyakorlatnak, hogy törvényes felhatalmazás nélkül a nép tulajdonát képező árucikkeket kiárusítják, illetve elcserélik. Ez súlyos károkat okoz a nemzetgazdaságnak.

Köztudott, hogy a törvény határozza meg a termelőszervezetek munkáját, mint ahogy azokét a bizottságokét is, amelyek együttműködnek a munkástanácsok végrehajtó bizottságaival. El kell mondanunk azonban, hogy ezek a bizottságok – bármi is legyen a nevük – gyakran a különböző hivatalokban, intézményekben és hatóságoknál tevékenykedve, nem nyújtanak semmit a népnek. Kiderült, hogy ezek a bizottságok akadályozzák a munkát ahelyett, hogy segítenék kibontakozni az elvárt eredmények teljesítését. Az általános termelési rend visszaállításának sürgető szükséglete tehát azt igényeli, hogy mindenki kötelezően betartsa, illetve végrehajtsa a vezetők által kiadott utasításokat. Azért, hogy helyreállítsuk a törvényes rendet, minden becsületes magyar állampolgárnak tisztában kell lennie a dolgozó nép értékével, és meg kell védenie a törvényes rendet.

A demokrácia bevezetése

A törvényes renddel kapcsolatban pedig kijelentem, hogy kormányunk úgy határozott, hogy fejleszti a demokráciát a társadalmi élet minden területén, felszámolja a bürokráciát a gazdasági életben, és erősíti a demokratikus vonásokat a hivatalokban és az intézményekben. Meg kell mondani őszintén, hogy a demokráciának is megvan a törvényes rendje. Az anarchia és az engedetlenség egyáltalán nem nevezhető a demokrácia részének.

A közbiztonság

A törvényes rend védőinek végezniük kell a feladataikat mindenhol és mindenkivel szemben, aki lázad ellene. Azt kívánjuk, hogy a törvényes rend mihamarabb helyreálljon az egész országban, az élet minden területén. Ennek feltételei megvannak. Meggyőződésem szerint hamarosan elmondhatjuk, hogy ezt a feladatot teljesítettük, és akkor minden magyar törvénytisztelő állampolgár félelem nélkül élhet. Őszintén meg kell mondanom, hogy ennek ma még nem jött el az ideje. Szerencsére a helyzet megváltozott, de még mindig gyakori jelenség, hogy terror alatt tartanak olyan embereket, akik dolgozni akarnak és a törvényes rend betartására törekszenek. Nézzetek körül, elvtársak! Olyan embereket fogtok találni a hivatalokban és a gyárakban, akik azt állítják magukról, hogy demokraták, de valójában a régi kapitalisták, vagy például Horthy tisztjei és börtönőrei, akik a gyárakat és üzemeket vissza akarják adni a kapitalistáknak. Mindenesetre ők mindannyian romlottak, és meg kell tőlük szabadítani a világot. Mindenkinek meg kell értenie, hogy a népi demokratikus rendszer biztosítja a munkások, a parasztok és a szellemi dolgozók számára a demokráciát, de az ellenforradalmárok és a fasiszták számára ez diktatúrát jelent. Ennek magyarázataként azt mondom, hogy a kormány meghatározott idő alatt szeretne nyugalmat biztosítani mindenkinek. Ne munkás, paraszt vagy értelmiségi dolgozó legyen az, aki félelmet érez hazánkban, hanem azok, akik nem tartják be a törvényt, a faszizmus hívei és a népi demokratikus köztársaság ellenségei.

A termelés és a sztrájk

A második kérdés pedig az élet alapját képező munkára vonatkozik. Mindenki ismeri a helyzetet. Három hétig tartó sztrájk után újból, majdnem mindenhol beindult a termelés. Külön és elismeréssel kell beszélnem a falu és vidék dolgozóiról. Akár az egyénileg gazdálkodó földművesek, akár a termelőszövetkezet földművesei folyamatosan dolgoztak és nem hallgattak azokra, akik sztrájkra buzdították őket. Ők belátták, hogy később is meg lehet beszélni a munkakörülményeket a kormánnyal. Ha nem dolgoznának, nem lenne se kenyér, se élet. Valójában miről is van szó? A munka az ipar, a kereskedelem és a tömegközlekedés terén megkezdődött, de azt

mégsem lehet mondani, hogy a termelés rendesen folyik. Akkor mi az oka ennek a nagy sztrájknak? Két oka van. Az első az, hogy az ellenforradalmi elemek rémhíreket terjesztenek, sztrájkra bátorítják az embereket, és arra ösztönzik őket, hogy képtelen dolgokat követeljenek. Az ellenforradalmárok között vannak olyan személyek, akik segítik ezeket az elemeket. Nekünk pedig meg kell tennünk a szükséges intézkedéseket velük kapcsolatban. A sztrájk második oka pedig az, hogy a jóhiszemű dolgozók gyakran nem értik, hogy érdekük ellen cselekszenek, mikor olyan követeléssel állnak elő, amelyek ma még nem valósíthatók meg. Ere jellemző példa, amikor kormányátalakítást követeltek.

Ezzel kapcsolatban három megjegyzésem van. Az első: sokszor előfordul, hogy a dolgozók nem rendelkeznek megfelelő tudással arról az emberről, mint Molnár [Maléter],⁴⁸¹ akinek a kormányba kerülését követelték. A második: a november 4-i határozatunknak megfelelően átalakítjuk a kormányt oly módon, hogy az kommunista és nem-kommunista szakértő tagokból fog állni, akik majd betöltik a különböző miniszteri tárcákat. A nem-kommunistákat illetően egyetlen feltétel, amihez a végsőig ragaszkodunk, hogy a szocializmus építésének az alapján dolgozzanak. A harmadik megjegyzésem az, hogy a normális mindennapi élet helyreállításáig és stabilizálásáig nem lesz kormányátalakítás. Lehet, hogy ez egy hét vagy egy hónap múlva jön el. Ez nem rajtunk múlik. Nem szeretnénk eleget tenni az ellenforradalom által félrevezetett jó szándékú emberek nyomásának, illetve feltételeinek. Drága áron tanultam meg a leckét [a] Nagy-kormány működése révén. Az ellenforradalom ellen úgy kell harcolni, hogy szétfűzzük őket, és nem úgy, hogy követeléseiknek engedünk, vagy elfogadjuk a feltételeiket.

Mi a helyzet a Nagy-kormánnyal? Az ellenforradalmárok óráról órára más és más dolgokat követeltek, és a kormány más és más tagjainak a leváltását követelték. A kormány tagjainak leváltásával foglalkozott, ahelyett, hogy az igazi feladatait megvalósította volna. Eközben napról-napra erősödött az ellenforradalom. Megváltozott a kormány összetétele. Mi nem követjük az utat, amelyen ez a kormány haladt, mert tisztában vagyunk azzal, hogy a tigrist koncokkal nem lehet megszelídíteni, hanem agyon kell verni.

A munkabérek

Sokszor előfordul, hogy a dolgozók munkabeszüntetést hirdetnek, ha nem teljesítik a béremelésre vonatkozó követeléseiket. Mindenestre ezek a követelések jogosak és megalapozottak is lehetnek, de sajnos megvalósíthatatlanok. A mai munkabéremelésről szóló határozatunkkal a gyári munkások részére emeltünk addig a határig,

⁴⁸¹ Az arab nyelvű iratban Molnár név szerepel, ami elírás is lehet, mert az arab írásban az „n” és „t” betű között egy pont a különbség.

amelyen túl már nem mehetünk, ha az a célunk, hogy ne legyen infláció. Mindent megteszünk annak érdekében, hogy ezt elkerüljük, mert az infláció sokkal inkább sújtja a munkásokat, mint másokat. A munkabérek emelni könnyű, de csak akkor helyes megtenni, ha biztos alapra épül. Ennek az a következménye, hogy az ember több pénzt kap, de kevesebb árut tud venni rajta. Már 1945-ben, illetve 1946-ban volt ilyen infláció, szerintem senki sem kívánja, hogy ez újra megtörténjen. A követelések és kikötések kapcsán úgy véljük, hogy a jelenlegi helyzet az összes dolgozó megértését igényli, és hogy minden követelés és feltétel nélkül dolgozni kell. A kormány érdekelt a munkabérek rendezésében. Tökéletesen értem a helyzetet, mert műszerész munkás vagyok. Tudjuk, hogy az ellenforradalmárok rádióállomása, a Szabad Európa Rádió⁴⁸² azon mesterkedik, hogy bemocskoljon minket a munkások előtt. Azonban még ez a rádióállomás sem mert úgy jellemezni minket, mint ha gyárosok, bankárok, fölbirtokos vagyonos grófok kormányja volnánk. Ezért helyre kell állítanunk a rendet minden területen, sőt még a munkabéreket is emeltük, hogy ne legyen több lázadás. El kell mondanom őszintén a munkásoknak, hogy ha továbbra is olyan lassan menne a termelés, mint most, nem fognak semmiféle munkát találni, még akkor sem, ha dolgozni szeretnének.

Kádár álláspontja Nagy Imre-kormányáról

Mostanában sok szó esik Nagy Imréről. Szerintem a történelem már túllépett ezen a kérdésen. Az egész világ ismeri, hogy milyen volt a helyzet október 30. és november 3. között. Az október 30-i tüzszünet első óráitól fokozódott az ellenforradalmárok nyomása. Esterházy megjelenésével világossá vált számunkra, hogy a Nagy-kormány órái meg vannak számlálva, és néhány napon belül az ellenforradalom el fogja sodorni. Ezekben a napokban a Nagy-kormány és maga Nagy is megbocsáthatatlan bűnt követett el a magyar nép ellen. Nagy Imre mint kommunista is megbocsáthatatlan szerepet játszott. Ha tehetetlen volt, akkor le kellett volna mondania, és az egész világ előtt el kellett volna mondania, hogy ellenforradalmárok gyilkolják halomra Budapest utcáin a kommunistákat, illetve a munkás és értelmiségi hazafiakat. Ehelyett nevével fedezte ezeket a szörnyűségeket. Nagy Imre kormányának gyöngesége miatt ellenforradalmi erők garázdálkodtak, gyilkoltak és raboltak az országban. Végül november 4-én reggel felhívást tett a szovjet haderő ellen, amelyek rendet tettek. Aztán úgy nyilatkozott, hogy a kormány a helyén van, majd fogta

⁴⁸² *Szabad Európa Rádió (SZER)*: A Szabad Európa Rádió (Radio Free Europe) az Amerikai Egyesült Államok támogatásával 1949 decemberében alakult meg azzal a céllal, hogy a szovjet uralom alá került kelet-közép-európai régió számára sugárzott műsoraival befolyást gyakoroljon a térség országainak lakosságára. A magyar adás 1950. augusztus 4-én indult. A SZER európai központja 1951 májusától München lett.

a csomagját, és a parlament egyik titkos kijáratán keresztül megszökött, és a jugoszláv nagykövetségre menekült.

Kádár ígéretszegésének indokolása

Lehet, hogy az ellenforradalmárok kevésre értékelik mindazt, amit Nagy Imre értük tett, de ami a Magyar Népköztársaságot, illetve a meggyilkolt magyar kommunistákat illeti, az általa tett dolgok súlyosak. Amikor Nagy Imre a jugoszláv nagykövetségre menekült – a törvény szerint –, elhagyta a magyar felségterületet, egy idegen ország területén tartózkodik. Néhány nappal később diplomáciai úton közölte velünk, hogy el akarja hagyni Magyarországot területét. Kormányunk és pártunk úgy gondolta, hogy attól a férfitől, aki már eltávolodott a kommunistáktól és a magyar párttól, már semmi jót nem lehet várni. Ezért – az ügy jugoszláv vonatkozású diplomáciai részét lezárva – lehetővé tettük neki és társainak, hogy elhagyják Magyarországot. Tekintettel arra, hogy a Román Népköztársaság kész volt arra, hogy menedékjogot biztosítson számukra, engedték nekik, hogy november 23-án Romániába távozzanak. Biztosítottuk őket arról, hogy nem kezdeményezünk semmilyen eljárást súlyos tetteikért, amelyeket utóbb ők is elismertek.

Mi betartjuk az ígéretünket. Távozásukat nem tekintjük véglegesnek, de a jelenlegi helyzetben úgy véltük, hogy helyesebb, ha elhagyják az országot. Van még egy másik ok, amely miatt megtettük az utóbbi intézkedést, ez pedig az, hogy az ellenforradalmi elemek részéről provokációtól tarthattunk, mivel várható volt, hogy Nagy Imre csoportjából egyeseket meggyilkolnak, amelyért a kormányunkat tehetnék volna felelőssé. Ilyen viszonyok között kötelességünk volt védelmet biztosítani számukra. Az előbbieket kiegészítve el kell mondanom még, hogy én hosszú ideig együtt mentem Nagy Imrével, amikor még mindketten Rákosi vezetése ellen küzdötünk a pártban. November 2-án megszakítottam vele a kapcsolatot látva, hogy más útra lépett. Jelen voltam és szavazatommal támogattam Nagy Imre és társai kormányát, mert arra gondoltam, hogy esélyt kell adni nekik elképzeléseik érvényesítésére, de ez ellenforradalomhoz vezetett. Szerintem minden kommunista, minden haladó demokrata és minden becsületes dolgozó egyetért velem abban, hogy nincs rosszabb annál, mint amikor az ország vezetői össze-vissza beszélnek. Sok vérbe került, amíg megtanultuk, hogyan lehet harcolni az ellenforradalom ellen ilyen időszakban. Nemzetünk rendkívül nehéz napokat élt át.

A szovjet beavatkozás és az Egyesült Nemzetek

Szólni kívánok az Egyesült Nemzetek magyar ügygel kapcsolatos vitájáról. Nézetünk szerint mindazok a fájdalmas események, amelyek az október 23-i forradalom elején történtek, Magyarország belügyét képezik, és nincs másnak beleszólása. Ami

a magyar belügyekbe való szovjet beavatkozást illeti, az jogilag világos és vitathatatlan. Több ország által aláírt szerződés alapján a szovjet csapatok tartózkodása Magyarországon területén törvényes. Ezek a csapatok csak a törvényes kormány kérésére avatkoztak be. Azoknak pedig, akik ezt a beavatkozást a nemzetközi joggal ellentétesnek látják, a válasz a következő: a munkásmozgalom tagjai, illetve a kapitalista országokban a haladó emberek mindannyian egyetértenek azzal, hogy a szovjet segítség nemcsak megóvta a magyar népet az ellenforradalmárok rémuralmától, hanem megakadályozta egy háborús tűzfészek kialakulását. Ma az a helyzet, hogy sikerült szétzúzni az ellenforradalom szervezett fegyveres erejét Magyarországon, a háborús tűzfészek megszűnt. A magyar nép úgy döntött, hogy a legrövidebb időn belül helyre kell állítani a törvényes rendet, amely biztosítja békés életünket. Vannak fájdalmas sebeink, de begyógyítjuk ezeket. Hajrá! Álljatok munkába, hogy a napfényes jövő útjára lépjünk!

Kádár-kormány

Az előbbieken alapján nyilvánvaló, hogy Moszkva erőltette rá Magyarországra a Kádár-kormányt, amelyet a zsidó Münnich, belügyi és honvédelmi miniszter támogatott. A Kádár-kormány megbízható fegyveres erő létrehozására törekedett. Azt mondják, hogy fegyveres csapatot szerveztek a magyar hadseregből, és Nemzeti Gárdát [Nemzetőrséget] alakítottak, mint ahogy politikai rendőrséget is létrehoztak az egykori politikai rendőrség mintájára, miután megszüntették a korábbi politikai rendőrséget.

Menon érkezése Budapestre

Menon és a magyar követük december 2-án Budapestre érkezett, mint ahogy Koshla, India prágai nagykövete is Budapestre jött, hogy tárgyaljon Kádár Jánossal, aki elutasította a diplomáciai kibontakozásra vonatkozó javaslatokat. Egyetértettek abban, hogy a magyar belügyekbe való szovjet katonai beavatkozás az Egyiptom elleni brit-francia agresszióra vezethető vissza, ugyanis a Szovjetunió el akarta kerülni a kétfrontos harcot, amennyiben Egyiptomban a helyzet súlyosbodna. Azt közölte velem Menon nagykövet, hogy ő nagyon meglepődött a Szovjetunió politikájának váratlan változásán, mely október végén még késznek mutatkozott teljesíteni a magyar követelések többségét, de az Egyiptom elleni agresszió hirtelen alapvető változást hozott a politikájában. A magyarok nagyon várták Menon Budapestre érkezését, abban reménykedve, hogy a látogatása pozitív eredményt hoz válságuk minél gyorsabb megoldásában.

A munkástanácsok és a statárium bevezetése

Az lett a vége, hogy a Kádár-kormány december 10-én a Budapesti Központi Munkástanácsot, annak külvárosi és vidéki részlegét, illetve Magyarország összes ipari területén működő munkástanácsot törvényen kívül helyezte, és kihirdette a statáriumot kedden, azaz december 11-én este 6 órától. A kormány bejelentésében úgy indokolta a két lépését, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány által megtett rendkívüli intézkedésekre azért volt szükség, hogy megvédjék a magyar nép erőfeszítéseit, illetve fenntartsák a biztonságot. Ezeket az intézkedéseket az ellenforradalmi mozgalom hozzáállása miatt hozták, amely nem késlekedett gonosz terveinek megvalósításával, a folyamatos cselszövással és a lázítás számos eszközével. Emellett még mindig sok fegyverrel rendelkeznek. Az ellenforradalmi mozgalom érdekelt volt abban, hogy embereit becsempésszék a munkástanácsokba, sőt sikerült tévútra vinni nagyszámú munkást is. Ez volt az, ami arra készítette a Budapesti Munkástanácsot az utolsó törvényen kívüli gyűlésén, hogy új sztrájkra hívjon fel. Ez pedig értelmetlen vérontásba torkollott. Ezen okok miatt helyezte a kormány a Budapesti (Központi) Munkástanácsot törvényen kívül. Ugyanez történt Budapest külvárosai, a városok és falvak, illetve vidékek munkástanácsaival is. A gyári munkástanácsokat ellenben támogatja a kormány. A kormány azért kényszerült ezeknek a rendkívüli intézkedések a megtételére, hogy lecsendesítse az országot és a népet.

A munkások sztrájkja

A Budapesti és a Külvárosi Munkástanács, illetve az összes munkástanács, amelyet a kormány törvényen kívül helyezett, úgy döntöttek, hogy 48 órás sztrájkot hirdetnek december 11–12-én. Az összes dolgozó sztrájkba lépett az élet minden területén, kivéve az alkalmazottakat. Ennek eredményeképpen leállt a tömegközlekedés, leállt a termelés az összes gyárban és műhelyben, bezárt minden bolt. Budapest lakossága újból gyalog közlekedett. A szovjet csapatok létszáma mindenhol megemelkedett.

A kormány és a munkások közötti konfliktus

Miután az október 23-i nemzeti forradalmat a szovjetek leverték a dolgozó nép érdekeinek megvédésére hivatkozva, a háború folytatódott az ágyuk által támogatott kormány és a dolgozók különböző csoportjai között. De ez egy különös háború volt a magyaroknál. A fegyveres csapatok erővel kényszerítették rájuk akarataikat. A fegyvertelen munkások csoportjai viszont a szokásos módon kihirdették, hogy bevetik a békés, éles és pusztító csodafegyverüket, a passzív ellenállást, bojkottálva vagy lassítva a termelést, de nem sztrájkolnak. Az élet alapja Magyarországon az ipar és a mezőgazdaság. Mára az ipar foglalja az első helyet, amely az ország gazdagságának, illetve teljes költségvetésének alapjául szolgál. Bármilyen nyers erőt alkalmaz-

nak, nem képesek visszaállítani és helyrehozni termelést a szokásos szintre. A paszszív ellenállás a termelés megbénítására hatásos fegyvernek tekinthető, mely szokatlan a kommunista országokban, sőt Moszkva sem ismerte ezelőtt.

A válság most érte el csúcspontját, a dolgozók a végsőig elszántak, hogy megvalósítsák nemzeti követeléseiket, akármibe kerül is ez nekik. Egyáltalán nem akarják a kommunizmust építeni, hiszen hosszú éveken át súlyosan szenvedtek tőle. Inkább azt kívánják, hogy az országuk független legyen, és olyan rendszerre vágynak, amely tiszteletben tartja életmódjukat, biztosítja számukra az állampolgárnak kijáró jogokat. Minden egyes magyar állampolgár szabadsága és biztonsága az elérendő cél. A Kremlnek hamarosan döntenie kell, hogy véget vessen ennek a rendkívüli állapotnak, amely nem folytatódhat így tovább, hacsak nem akar a Szovjetunió hatalmas mennyiségű kárpótlást nyújtani a magyar kormánynak a termelés leállásáért. Ez pedig nem észszerű.... [Nem olvasható sor]

Abdel-Hamíd Náfé Záde
meghatalmazott miniszter

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Követsége (Budapest); Tárcaszám: 114 (5. rész), dossziészám: 1/7/220, Kód: 0078/046815

86.
Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. A brit és a francia erők távoznak
Port-Szaídból
1956. december 13.

5218

Rejtjeltávirat

Kairó 956. 12/13

Itteni svájci követ szerint Port-Szaíd kiürítését angolok és franciák rendkívül gyorsítják abból a célból, hogy így erkölcsi alapot teremtve amerikaiakkal együtt minél előbb teljes erővel ráfeküdhessenek a magyar kérdésre.

Érkezett: 1956.12 hó 13 nap 14 óra
Megfejtette: Gar-Ta hó 13 nap 15 óra

Zágor =196=

Láttam:

.....
miniszter

*Szignók*⁴⁸³
miniszterhelyettes

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

⁴⁸³ Két különböző kék színű golyóstollal kézírással szignózva.

87.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről a magyar
Külügyminisztériumba. Gamel Abden-Nasszer céljai a brit
és a francia csapatok távozása után, illetve washingtoni
pénzügyi kölcsön lehetősége Egyiptom számára
1956. december 13.

5234

Rejtjeltávirat

Kairó 956.12/13

Egyiptom tekintetében jelenleg a központi diplomáciai kérdés az angol és franciák után maradt politikai és gazdasági vaku[u]m betöltése. Nyugat-Németország és USA erre irányuló erőfeszítései hírek szerint találkoznak Nasszer azon szándékával, hogy fenntartja Kelet és Nyugat között az egyensúlyt. Az állítólag titkos megbeszélés tárgyat képező amerikai kölcsönhöz kötött feltételek kérdésében elnökkel szemben áll hadügyminiszter valamint oktatásügyi miniszter, akik mereven állást foglalnak mindenféle feltételekkel szemben.

Érkezett: 1956.12/13 19 [óra]

Megfejtette: Gar-Ta 12/13 22 [óra]

Zágor =197=

Láttam:

.....
miniszter

*Szignók*⁴⁸⁴
miniszterhelyettes

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

⁴⁸⁴ Két különböző kék színű golyóstollal kézírással szignózva.

88.

Egyiptom moszkvai nagykövetségének jelentése
az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkárának
a Szovjetunióról és a Varsói Szerződésről
1956. december 17.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége

Moszkva

Titkos jelentés

Kelt: 1956. 12. 17.

Tisztelt Külügyi Államtitkár Úr!

Új szovjet politika kezdődött, amelyet az 1956. év februárjában a kommunista párt XX. kongresszusán határoztak meg az azt megelőző sztálinista politika helyett. Ennek az új politikának az alapjául szolgált a demokrácia kiterjesztése, személyes szabadságjogok biztosítása és azok védelmének növelése, illetve az életszínvonal emelése. Külföldön pedig a kommunizmus alapelve módosításának szándékával léptek fel, mely véget vethet a kapitalista országokkal szembeni ellenségeskedésnek, előnyben részesítve a békés egymás mellett élést. Ennek érdekében lemondtak az erőszak alkalmazásáról a kommunista ideológiában, mint a szocializmus elérésének módszeréről, és elálltak annak ösztönzésétől is, hogy terjesszék a világon a kommunizmus eszméjét, mert súlyosan károsítják érdekeiket, illetve magát a kommunizmust is. Ráadásul lényeges változásokat vezettek be a szocialista országokkal fennálló kapcsolatuk terén, elismerve, hogy azoknak jogukban áll belső körülményeiknek, illetve lehetőségeiknek megfelelően sajátos módszereket választani a szocializmus építésében. Ugyanis ez a szovjetek és azon országok közötti súrlódás és félreértés fő okát szüntethetné meg.

A szovjetek kezdetben igyekeztek rugalmasan kezelni az elégedetlenségi mozgalmakat és teljesíteni jogos követeléseiket, illetve gazdasági segítséget nyújtani. Ez sikerült nekik Lengyelországban, ami arról tanúskodik, hogy őszintén szándékukban állt azt az új politikát folytatni, amelyet a szovjet kormány a XX. kongresszuson hirdetett meg. Az 1956. október 30-án kiadott nyilatkozatban részletesen elmagyarázták az alapelvek módosítását a köztük [a szovjetek] és a szocialista országok közötti baráti kapcsolatok, illetve az együttműködés megerősítése érdekében.

A nyilatkozat továbbá szólt a katonai szövetségről, amely a szocialista országokat összeköti, említve, hogy ennek alapját a Varsói Szerződés képezi. Szovjet fegyveres erők tartózkodhatnak Magyarországon, Romániában és Lengyelországban a Varsói

Szerződéssel összhangban, illetve a négy állam, Franciaország, Anglia, az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió által kötött egyezmény értelmében. Ennek ellenére a Szovjetunió – a szocialista országok biztonsága érdekében – készséget mutatott arra, hogy megtárgyalja a szerződést aláíró szocialista országokkal a szovjet haderők jelenlétét az előbb említett országok területén. Ebben a témában a szovjet kormány arra az általános elvre hivatkozott, amely azt diktálja, hogy csak abban az esetben tartózkodhatnak fegyveres erők a szerződést aláírt tagállamok közül valamelyik állam területén, ha a tagállamok mindegyike egyetért ezzel, és azzal a feltétellel, hogy az az ország, amelyben ezek a haderők tartózkodnak, hozzájárul ehhez, illetve kéri ezt.

A szovjet kormány rugalmas politikát kívánt folytatni Magyarországon, mint tette azt Lengyelországban. Azonban nem tudott úrrá lenni a helyzeten, és az elégedetlenségi mozgalom gyorsan a szocialista rendszer elleni, illetve a szocialista államok csoportja elleni forradalommal változott.

A magyar nép ismert hirtelen lobbanékonyágáról, hevesességéről és szélsőséges érzelmeiről, valamint a magyar hadsereg híres volt a háború alatt mutatott kegyetlenségéről, ellentétben más, a németek oldalán harcoló hadseregekkel. Ez viszont fájdalmas emlékeket hagyott azon népek lelkében, akiknek a hazáját megszállta Németország a magyar hadsereg segítségével, mint például Jugoszlávia. Talán ez magyarázhatja meg azoknak az eseményeknek a bekövetkeztét, amelyek kizárólag Magyarországon zajlottak és egyetlen más kelet-európai országban sem.

Meg kell említeni, hogy a Szovjetunió beavatkozása, noha felháborító, hiszen beavatkozásnak számít egy független ország belügyébe, mindazonáltal formailag a magyar kormány és a Szovjetunió is biztos abban, hogy ez ellen sem nemzetközileg, sem törvényileg nem lehet tiltakozni, mivel a törvényes magyar kormány kért segítséget a Varsói Szerződés alapján, a Magyarországon tartózkodó szovjet fegyveres erőktől.

Tartalmi szempontból a két kormány [a magyar és a szovjet] abban is megállapodott, hogy megvédi a szocialista rendszert Magyarországon a reakciós elemektől, illetve az idegen beavatkozástól. A magyar nép többsége teljes mértékben bízott a szocialista rendszerben és nem volt érdekelt abban, hogy újból visszatérjen a kapitalizmus, illetve az ország kizsákmányolása. A szovjet beavatkozás tehát tartalmi szempontból legális. Ráadásul a Szovjetunió kormánya azt állítja, hogy a beavatkozás célja a többi szocialista országok biztonságának védelme volt. A Szovjetunió számára talán az lehetett legfontosabb szempont, hogy megakadályozza azt, hogy a Nyugat Magyarországot támaszponttá tegye, ahonnan megtámadhatja a Szovjetuniót, illetve beavatkozhat az ügyeibe, ami egy világháború kitöréséhez vezethetne.

Bármilyen sok ellentétes vélemény is van a szovjet beavatkozással kapcsolatban, abban egyetértenek, hogy a szovjeteknek nincsenek anyagi, illetve regionális törekvései Magyarországon, és nem lehet őket megvádolni az ország gyarmatosításával, vagy kizsákmányolásával... [Nem olvasható szövegrész].

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Moszkva); Tárcaszám: 655, dossziészám: 1/7/226 (4. rész), Kód: 0078/040868

89.

Rejtjeltávirat a kairói magyar követségről
a magyar Külügyminisztériumba. Zágor György követ javaslata
a szorosabb magyar–egyiptomi kapcsolatokra
1956. december 19.

5318-19

0937ű

Rejtjeltávirat

Kairó 1956. 12. 19.

Diplomag Budapest

Az imperialista agresszió kapcsán, illetve az egyiptomi események folyamán nem csupán a szocialista, de egész sor egyéb ország is úgy szóban, mint tettekben kifejezték szolidaritásukat Egyiptommal. Hazai események miatt mi részünkről semmiféle megnyilvánulás nem volt. Az eseményeket itt nagyjából és egészében párhuzamban vonták Egyiptom elleni akcióval és a népi közvéleményben a legmelegebb érzelmekkel találkoztunk. Mind szorosabbá váló baráti kapcsolataink megszakítása mentes véleményének⁴⁸⁵ bizonyításra helyénvaló volna legközelebbi megfelelő alkalmat megragadni a mulasztás pótlására, ami egyben külpolitikai aktivitásunk normalizálását is bizonyíthatná. Javaslom, hogy Kádár elvtárs legközelebbi beszédének nemzetközi helyzettel foglalkozó része erre való tekintettel kerüljön megszerkesztésre. Utasításokra esetleg más javaslatot is tehetek.

Érkezés kelte: hó nap óra

Feladás kelte: 12. hó 18 nap 21 óra 00

Megfejtette: Pe-Nyit hó ” ” nap ” ” óra 45

Zágor =200=

Láttam:

.....
miniszter

*Szignók*⁴⁸⁶

miniszterhelyettes

MNL OL XIX-J-1-u 6. d. Rejtjeltáviratok Kairóból

⁴⁸⁵ A megfejtett táviratban a véleményének szó gépirással aláhúzva.

⁴⁸⁶ Két különböző kék színű golyóstollal kézírással szignózva.

90.
Náfe Záde budapesti egyiptomi követ jelentése
az egyiptomi Külügyminisztérium államtitkárának
az 1956-os magyarországi eseményekről
1957. január 5.

Egyiptomi Arab Köztársaság Követsége
Budapest

Titkos jelentés

Kelt: 1957. 01. 05.

Tárca szám: 114; Dosszié szám: 712/81/2; Kód: 78/046816

Magyarország az 1957-es év elején

Tisztelt Külügyi Államtitkár Úr!

Az újév kezdete előtt a [magyar Külügyminisztérium] Protokoll Osztály értesítette a diplomáciai képviselők vezetőit, hogy az újév alkalmából a Népköztársaság Elnöki Tanácsa tagjai fogadják a Magyarországon akkreditált diplomáciai képviselők vezetőit január elsején délben, az Országházban, a Parlament épületében.

Az ünnepélyes fogadáson megjelent a népi demokráciák mindegyik nagykövete, illetve ügyvivője, továbbá az indiai, az osztrák, illetve az argentin követ, valamint Finnország, Svédország és Izrael ügyvivői is.

Nem jelentek meg az ünnepségen Belgium, Hollandia, az Egyesült Királyság, Törökország, Franciaország, valamint Olaszország meghatalmazott miniszterei, illetve Amerika ügyvivője. Bojkottálták az ünnepséget a Magyarországon kialakult helyzet elleni tiltakozásuk kifejezéseképpen. Arról értesültem, hogy a brit meghatalmazott miniszter [követ] egy találkozót tartott ezekkel a képviselőkkel, és e találkozó eredményeként bojkottálták az ünnepséget.

1956-ban Magyarország kegyetlen megpróbáltatáson ment keresztül. A nép abban reménykedett a nemzeti forradalom kitöréséig, október 23-ig, hogy elérik a függetlenséget kommunista keretek között, Jugoszlávia mintájára alakítva országuk politikáját. De olyan körülmények jöttek létre, amelyek ezt megakadályozták. Az eseményeket három időszakra lehet osztani.

Az első: amikor kitört a forradalom teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy a magyarok szívből gyűlölik a kommunistákat. A nép meg akart szabadulni tőlük, és szabad életre vágyott.

„A forradalmat a munkások fiai, egyetemi hallgatók, illetve maguk a munkások, valamint a nép összes társadalmi rétege kezdte el. Kiderült, hogy Magyarországon csak az a kis csoport hisz a kommunizmusban, amelynek tagjai éveket töltöttek Moszkvában, mielőtt a kommunizmust bevezették volna Magyarországon. Azok többsége zsidó volt, akik kizárólag saját érdekeiket érvényesítik.

Az az állítás, hogy a tőkés osztály, a földbirtokosok rétege és a korábbi főnemesi címeket viselők voltak azok, aki tönkretették az országot és kirobbantották a forradalmat, nyilván cáfolható, mert ezek a csoportok a társadalmi élet peremére szorultak, vagyis elvesztették az összes befolyásukat.

Igaz, hogy közülük sokan részt vettek ebben a forradalomban, de ők a magyar nép kis töredékének tekinthetők. Az is igaz, hogy voltak külső hatások, amelyek befolyásolták a forradalom kitörését. Ezek a külső hatások az amerikai propaganda és a pozanyi felkelés Lengyelországban. De ezeknek a külső hatásoknak nem volt meghatározó szerepe a forradalom kitörésében. A forradalom okai:

- kétség sem férhet ahhoz, hogy a Rákosi-korszak hosszú zsarnoksága és kegyetlen elnyomása volt az, ami növekvő mértékben rontotta a helyzetet, és nehezzé tette a körülményeket.
- A magyarok utálták a zsidókat. Rákosi zsidó volt, aki uralma alá gyűrte a létfontosságú központokat.
- Nem valósult meg az a jólét és boldogulás, amit a munkásoknak és a parasztoknak ígértek a kommunizmus magyarországi bevezetésekor 1945-ben.
- A szabadságjogok lábbal tiprása, és a politikai rendőrség erőszakosságától való félelem és rettegés, az ugyanis megkínozta és durván gyötörte a Rákosi-rendszer ellenzőit.
- Az életszínvonal csökkenése.
- Az alacsony munkabérek, melyek egyáltalán nem álltak arányban az áremelkedésekkel.
- A magyar mezőgazdasági és ipari termékek exportálása olcsó áron a Szovjetunióba, illetve a népi demokratikus országokba.
- A [SZKP] XX. kongresszus határozata, amelyek leszámoltak a személyi kultusz teóriájával.
- Az egyetemisták – akik mindnyájan munkások gyermekei voltak, hiszen csak azokat vették fel egyetemre, akik munkás származásúak voltak – tudatára ébredtek országuk dicsőséges történelmének, majd az írók és az értelmiségiek mozgalma követelni kezdte a szabad gondolkodás lehetőségét. Az önkényes ítéletek meghozatala is szerepet játszott a forradalom kitörésében.

Az előbbi okok mindegyike Magyarország egész népére hatott. Azt látták, hogy a kommunizmus boldog világa, amiről prédikáltak, rosszabb, mint az a világ, amelyben azelőtt éltek. Akkor tört ki a forradalom, amikor Gerő beszédet intézett a néphez és türelmet és nyugalmat kért tőlük. Majd ő, illetve Hegedüs segítségül hívták a szovjet haderőket, hogy véget vessenek a tüntetésnek. Gerő egy gyűlölt zsidó, aki a nemzeti forradalmat lángra lobbantotta. Harcok robbantak ki a hazafiak, azaz az egész nép – a hozzájuk csatlakozott magyar hadsereg és rendőrség csapatai –, valamint a szovjet haderők között, akik mellett a politikai rendőrség harcolt, melynek az összes tisztje, illetve sok katonája zsidó volt. Majdnem sikerrel járt a forradalom.

Ezt követően bekövetkezett az Egyiptom elleni brit–francia–izraeli orvtámadás, és a Kádár-kormány kérésére a szovjet haderők behatoltak Magyarországra. Nagy menedéket keresett a jugoszláv nagykövetségen. A szovjet haderők kegyetlenül leverték a forradalmat. Budapest sok kerületét elpusztították. Kádár, illetve társai olyan álláspontot képviseltek, melyet mindenki szégyenletes hazaárulásnak tekintett. Kádár bejelentette, hogy a kormánya volt az, aki a szovjet katonai erők segítségét kérte, hogy leverje a kapitalista, illetve a fasiszta ellenforradalmat (ez az állítás csak a munkásokra, illetve a nép többi rétegére vonatkoztatható), és megmentse a (kommunista) forradalmat, illetve annak vívmányait. Kádár kormánya szörnyű bűncselekmények, kínzások és gyilkosságok elkövetésével vádolta meg a hazafiakat, illetve azzal, hogy kegyetlenül bántak a magyar munkásokkal. A Magyar Minisztertanács Elnökségének Tájékoztatási Hivatala fehér könyvet adott ki, aminek *Az Ellenforradalom és az Októberi Események Magyarországon*⁴⁸⁷ címet adták. A könyvben található képek többsége azt mutatja be, hogy a hazafiak meggyilkolják a politikai rendőrség embereit. Ők azok, akik rettentő szörnyű és durva eszközökkel elnyomták és kínozták a magyar állampolgárokat, és elektromos kemencékben gyilkolták meg őket Hitler náci módszerét követve.⁴⁸⁸

A munkások

A szovjet beavatkozáskor, november 4-én a hazafiak megpróbálták ellenállni, de erre képtelennek bizonyultak, mivel csak egyszerű könnyűfegyverekkel rendelkeztek, szemben a szovjet nehézfegyverekkel. Aki tudott, elmenekült, külföldre emigrált. A fiatalok közül több ezret fogtak el a szovjetek, és a Szovjetunióba száműzték őket.⁴⁸⁹

⁴⁸⁷ A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Tájékoztatási Hivatala által kiadott Ellenforradalmi Erők a Magyar Októberi Eseményekben című kötetre (Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Tájékoztatási Hivatala, Egyetemi Nyomda, Budapest) gondolt az egyiptomi követ.

⁴⁸⁸ Az egyiptomi követnek az 1945–1956 között volt politikai rendőrség összetételével és tevékenységével összefüggő számos megállapítása téves, részben rémhíreken is alapul.

⁴⁸⁹ November 16-a után hazaszállították őket, Kárpátalján különböző büntetés-végrehajtási intézetekben őrizték őket. ZINNER Tibor: *A kádári megtorlás rendszere*, Budapest, 2001. Hamvas Béla

Nem maradt más erő, amire számítani lehetett, csak a munkások, akik a forradalmi mozgalom legelejétől küzdöttek. Nem maradt más fegyver nekik, csak a sztrájk. Leállt a munka a gyárakban és a közintézményekben. Majd Kádár megszüntette a munkástanácsokat, kihirdette a statáriumot, és rendkívüli bíróságokat hozott létre, melyek halálra ítélték embereket, és a halálos ítéleteket végrehajtották. Sok embert letartóztattak. A munkások pedig a legújabb fegyvert vették igénybe, ez a passzív ellenállás. Bejártak dolgozni a gyárakba, de nem termeltek semmit vagy hanyagolták a termelést. Ugyanakkor a munkások igyekeztek eltávolítani a kommunista párttitkárokat, akiket kineveztek a gyárak minden részlegébe, hogy azok politikai ellenőrzés alá kerüljenek.

A szén és a nyersanyagok

Több mint két hónapig állt a termelés Magyarországon, amelynek az oka, hogy nem volt szén és nyersanyag, amely szükséges volt a munka folytatásához. A forradalom kezdetétől megszakadt a közlekedés Magyarország és a külföld között, így nem tudtak beszerezni szenet, illetve nyersanyagokat, amelyek nélkülözhetetlenek az iparnak. Emellett nem bányásztak szenet sem Magyarországon a forradalom kitörése óta. Mindez az ország iparának és gazdaságának óriási károkat okozott.

A jelenlegi helyzet

A Szovjetunió naponta mintegy hétezer tonna szenet küldött Magyarországnak rendszeresen. Kádár kormánya nagyon nehéz helyzetbe került, hiszen romlottak a gazdaság mutatói a termelés leállása, illetve a nyersanyaghiány miatt. Ez vezetett ahhoz a döntéshez, hogy csak a termelésben eltöltött órák értékét fizetik ki a munkásoknak. Annak érdekében tett lépés volt ez, hogy ne kelljen kétszázezer munkást elbocsájtani.

Az 1956-os év második időszaka

Ez a forradalom leverésétől kezdődik. Magyarország helyzetét a következőkben lehet összefoglalni:

- a termelés állt több mint két hónapra keresztül,
- nincs a munka folytatásához szükséges szén, illetve nyersanyag, a Szovjetunió hét ezer tonnát küld,
- a kormány csak a termelésben eltöltött órák értékét fizeti ki a munkásoknak,
- Magyarország veszteségei 500 millió dollárra tehetők,

Kultúrakutató Intézet, 17–18. és 35–36., SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *Szeizmográf a Szabadság téren. Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956–1971*, Budapest, 2010. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet, 36–37.

- az ország az infláció útjára lépett,
- a Magyarországról emigráltak száma 160 ezer fő,
- eltűntek a szovjet tankok és katonák, csak pár tank maradt, ami őrzi a Parlament épületét, ahol Kádár lakik és dolgozik.

Abdel-Hamíd Náfé Záde
meghatalmazott miniszter

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Követsége (Budapest), Tárcaszám: 114 (1. rész), dossziészám: 2/81/712

91.
Abdel-Hamíd Kadri moszkvai egyiptomi nagykövetségi
tanácsos jelentése a szovjet–jugoszláv kapcsolatokról
a magyarországi eseményekkel összefüggésben
1957. január 15.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége
Moszkva
Titkos jelentés
Kelt: 1957. 01. 15.
Kód: 78/040868

A szovjet–jugoszláv kapcsolatok a lengyelországi
és a magyarországi események után

Tisztelt Külügyi Államtitkár Úr!

A magyarországi események gyors egymásutánja majdnem megrengette a Szovjetunió pozícióját, illetve az európai szocialista blokk összetartozását. Annak ellenére, hogy Jugoszlávia bizonyos határok között szolidaritást vállalt a Szovjetunióval a magyar kérdés ENSZ-beli megvitatását illetően, világosan látható volt, hogy Tito marsall támogatja Magyarország szabadságát, illetve a szovjet beavatkozás megszüntetését. Ez világosan kiderült az 1956. november 11-i, Pulában tartott beszédéből.⁴⁹⁰ Egyre fokozta az elégedetlenséget a szovjet félben az, hogy ezt a jugoszláv vezetők, újságok és rádióállomások nyilvánosságra hozták, ugyanis a szovjetek elégedetlenek voltak azzal, hogy Tito kitarthat függetlenségi politikája mellett.

Tito a beszédében azt mondta, hogy ha Nagy Imre, aki Tito elveinek híve, elszántan küzdött volna a reakciós erők ellen, elmaradhatott volna a Szovjetunió beavatkozása. Ezután Tito támadta mindazokat, akik Jugoszlávia befolyásáról beszélnek a magyarországi, illetve lengyelországi események menetére. Ezt a [jugoszláv] befolyást pozitívnak, illetve hasznosnak írta le. Majd azt mondta, hogy a jövő azon múlik,

⁴⁹⁰ Tito 1956. november 11-én Pulában, a Jugoszláv Kommunisták Szövetségének isztriai aktivistái előtt mondott beszédében a magyarországi eseményekkel foglalkozott. A történekeért a Rákosi–Gerő-vezetést, valamint a szovjet politikát hibáztatta, de egyben úgy vélekedett, hogy Magyarországon a méltányos követelések mellett egyre erőteljesebbé váltak az „ellenforradalmi tendenciák”, amelyeket viszont a Nagy Imre-kormány nem tudott elfojtani. Ezért a jugoszláv vezetés végül elfogadta a szovjetek magyarországi beavatkozását, mivel Tito értékelése szerint csak így lehetett megakadályozni a kapitalista restaurációt és egy esetleges világháború kitörését. Beszédében azt is nyomatékosította, hogy a rend megszilárdulása után Magyarországnak folytatnia kell a reformpolitikát, s a szovjet csapatokat ki kell vonni az ország területéről.

hogy a kommunista pártok sikeresen haladnak-e az új úton, amelyen Jugoszláviában már elindultak.

Egy másik jugoszláv vezető, Kardelj úr is beszédet mondott december 17-én,⁴⁹¹ amelyben beszélt a magyarországi eseményekről, sokkal keményebben kritizálva a Szovjetuniót, mint ahogyan azt Tito tette a [pulai] beszédében. Kijelentette, hogy a magyarországi eseményeket nem Rákosinak, illetve társainak tévedései idézték elő, hanem a tíz éve Magyarországon fennálló politikai rendszer, amelyet mindenképpen módosítani kell a demokratikus elveknek megfelelően.

Ennek értelmében létre kell hozni a független munkástanácsokat. Az előbb elmondottak világosan tükrözik a szovjetek és a jugoszlávok közötti ideológiai különbségeket a kommunista országokban alkalmazott kormányzási formákkal kapcsolatban. A fő okok, amelyek az ideológiai szembenállást kiváltották és döntő hatással voltak a magyarországi, illetve lengyelországi események alatti szovjet–jugoszláv kapcsolatokra, annak ellenére, hogy a szovjetek elismerték, hogy a kommunizmushoz több út is vezethet, a következők:

- Jugoszlávia azt kívánja, hogy a vele szomszédos országok kövessék az általa választott szocialista utat.⁴⁹²
- Jugoszlávia aggodalmat érez a határain állomásozó nagy létszámú szovjet erő miatt. Ez pedig megmagyarázza, miért tekintette Tito a magyarországi szovjet lépéseket a belügyekbe való beavatkozásnak.⁴⁹³ Ellenben a szovjetek segítségnek tekintették a beavatkozást, amit a Varsói Szerződés kötelezettségei írtak elő, illetve nemzetközi téren a szocialista országok iránti szolidaritásnak megfelelően jártak el.

⁴⁹¹ A jelentés Edvard Kardelj a jugoszláv Nemzetgyűlésben elmondott beszédét tévedésből teszi december 17-ére, mert a valóságban december 7-én hangzott el.

⁴⁹² Az 1948-as szovjet–jugoszláv konfliktus miatt Jugoszlávia ideológiai okokból szakított a sztálini bürokratikus-etatista, államszocialista modellel, és az öngazgatás eszméjének a rendszerére tért át. Ennek fókuszában az az elmélet állt, amely szerint a szocialista fejlődés során a katonai funkciók kivételével az állam idővel elhal. Az öngazgatási modell egyfajta gazdasági és közigazgatási decentralizációja volt a jugoszláv társadalomnak. A jugoszláv gazdaságban ekkortól a köztulajdonosi funkciókat – elvileg – a választott munkástanácsokon keresztül a vállalatok dolgozói gyakorolták. A gazdaság ilyen jellegű átszervezése mellett 1952–1955 között a közigazgatás decentralizációja is végbement, amikor az addigi járásokat (megközelítőleg 15 ezer települést) 1520 községbe tömörítették, amelyek nagyjából a magyar szocialista megyék funkcióival bírtak. Magukat a járásokat 1967-ben végleg eltörölték. Ettől függetlenül a jugoszláv gazdaságot és a közigazgatást a korszakban mindvégig az éles kettősség jellemezte, mivel a decentralizációval párhuzamosan igen erőteljes centralizációs törekvések is voltak, amelyet tovább súlyosbított az ország különböző régióinak az igen eltérő fejlettsége is.

⁴⁹³ 1948-ban Tito Sztálinnal történt szakítását követően a szocialista országok gazdasági blokád alá helyezték Jugoszláviát, a határszakaszokon pedig számos fegyveres incidens történt. A jugoszláv vezetés egy esetleges szovjet inváziótól tartva jelentősen megerősítette a hadsereget.

- Jugoszlávia attól tartott, hogy a térségben fokozódó feszültség arra kényszeríti a szovjeteket, hogy erőszak használatával legyenek úrrá a helyzeten, illetve hogy visszatérjenek a sztálinizmusához.

A Szovjetunió szempontjából teljesen más a helyzet. A Szovjetunió számára elsőrendű a szocialista országok biztonsága. Az akkori nemzetközi körülmények mellett a Szovjetunió fő célja az volt, hogy megghiúsítsa a nyugati blokk kísérleteit a szocialista országok megosztására, illetve a kommunista mozgalom megsemmisítésére. A Szovjetunió kész volt ennek érdekében bármeddig elmenni. A Szovjetunió álláspontját az utóbbi eseményekkel, illetve Jugoszláviával kapcsolatban a következőképpen foglalhatjuk össze:

- a Szovjetunióknak két dolog közül kellett választania, vagy alkalmazkodik az eseményekhez, vagy pedig határozottan, erővel kezeli a helyzetet. Eleinte az első opciót választotta, és október 30-án kiadott nyilatkozatában eldöntötte Magyarországon állomásozó erőinek kivonását, ám ez a hozzáállás komplikáltabbá tette a helyzetet, mert a felkelők túlzó követeléseket támasztottak, valamint kihasználták a nyugat-barát elemek azt a helyzetet, hogy véget vessenek a kommunista rendszernek, így a Szovjetunió kénytelen volt megváltoztatni az álláspontját, és erővel verte le a felkelést. Ebben az ügyben segítségére volt az Egyiptom ellen indított brit–francia támadás.
- A Szovjetunió attól tartott, hogy a szabadságmozgalmak terjedése veszélyezteti a pozícióját Európában, illetve a kommunista blokk gyengítéséhez vezet. Ezzel jó esély nyílna a nyugati országok számára propagandájuk terjesztésére, illetve arra, hogy feszültséget és problémát okozzanak.
- A szovjet vezetők között akadnak olyanok is, akik úgy vélik, hogy még nem jött el az ideje, hogy nagyobb szabadságot adjanak olyan népeknek, amelyek újonnan léptek a kommunizmus útjára.
- A szovjet vezetők őszinte sajnálatukat fejezték ki a Magyarországon történetekkel kapcsolatban, és azt kívánták, hogy bárcsak rendeződött volna a helyzet véröntés nélkül. Mindezek ellenére, a szovjetek ragaszkodnak ahhoz, hogy az általuk végrehajtott intézkedések feltétlenül szükségesek voltak [Magyarországon].

Abdel-Hamid Kadri
tanácsos

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Moszkva), Tárcaszám: 655 (4. rész), dosszié-szám: 1/7/226, Kód: 0078/040868

92.

Fathi Ahmed Haszannak, Egyiptom líbiai nagykövetének
jelentése a tripoli kormány álláspontjáról a szuezi válsággal
kapcsolatban. Az Amerikai Egyesült Államok
és Nagy-Britannia líbiai politikájáról
1956. augusztus 13.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége
Líbia – Tripoli
Kelt: 1956. augusztus 13.

Tárgy: A líbiai kormány álláspontja a Szezi-csatorna körüli konfliktusról

Mellékeltek száma: 1 db

Tisztelt Nagykövet Úr, a Külügyminisztérium Állandó Államtitkára!

A Szezi-csatorna államosításának visszhangjával kapcsolatos leveleink közül az utolsó a 325. számú, folyó év augusztus 6-án kelt irat.

Van szerencsém tudomására hozni, hogy a következő lépéseket tettem az utóbbi időben.

Szerda, 1956. augusztus 8.

Találkoztam a külügyminiszter-helyettes úrral, és kifejtettem neki a jelenlegi nemzetközi helyzetet. Elmagyaráztam, hogy az angol újságok azt írták, hogy Nagy-Britannia és Franciaország meg fogja támadni Egyiptomot a Líbiában tartózkodó erőivel, továbbá, hogy biztos információk vannak arról, hogy a brit kormány törölte a Líbiában állomásozó 10. hadosztály katonáinak és tisztjeinek szabadságolását. A Líbiában állomásozó brit erők mozgásáról is vannak információk, illetve arról is, hogy újabb katonai egységek fogadására készülnek. Elmondtam, hogy a líbiai miniszterelnök nyilatkozata, miszerint a líbiai kormány nem fogja megengedni ezeknek az erőknek a használatát, csupán egy helyi [újságban megjelent] nyilatkozat volt, melyre nem utaltak a nemzetközi lapok, és senki sem kérte, hogy kommentálja, hiszen olyan légkörben tette ezt a nyilatkozatot, amikor nagyon szívélyesek voltak

a líbiai–brit kapcsolatok. Amikor a miniszterelnök visszaérkezett Nagy-Britanniából – ahol olyan tárgyalásokat folytatott, amelyekből Líbia pénzügyi hasznot húz –, kértem tőle, hogy mondja meg őszintén és világosan a líbiai kormány álláspontját, abban az esetben, ha katonai műveleteket kezdenének Líbia területéről Egyiptom ellen.

Közölte velem, hogy a líbiai minisztertanács már tanulmányozta ezt a helyzetet, és hogy ő személyesen közölte a brit nagykövetség ügyvivőjével, hogy Líbia ellenzi ezeknek az erőknek a felhasználását. Továbbá említette, hogy ők nagyon figyelik a brit erők mozgását. (322. számú, 1956. július 30-án kelt nagykövetségi levél.)

Elmondtam, hogy ami eddig történt, az nem elég, és ez nem fogja megakadályozni a brit erőket a szabad mozgásban. Biztos, hogy a líbiai hadsereg csekély ereje nem tud ellenállást tanúsítani. Ha Líbia egyértelműen és őszintén Egyiptom mellett akar kiállni, akkor be kell jelentenie az általános mozgósítást, és fel kell készülni katonai akciók végrehajtására a brit erők ellen, ha azok megtámadják Egyiptomot. Ezt az intézkedést nyilvánosságra kell hozni, és be kell jelenteni ezt az egész világ előtt, még vasárnap előtt, mert azon a napon Gamel Abden-Nasszer elnök sajtókonferenciát fog tartani, ahol kifejti az álláspontját a nyugati fenyegetésekről. Kétség sem férhet ahhoz, hogy mindannak, amit jelenleg Líbia tesz, nemzetközi visszhangja lesz.

Jelezttem neki félelmemet, hogy amennyiben Líbia nem ezt teszi, nem kívánatos helyzet fog kialakulni a két szomszédos testvérország között. Ugyanis az egyiptomi katonai repülőgépek le fognak csapni a Tobrukban,⁴⁹⁴ Bengáziban,⁴⁹⁵ és más líbiai városokban lévő brit hadsereg támaszpontjaira, amennyiben Nagy-Britannia használná az itt állomásozó erőit az Egyiptom elleni támadásra.

Megígérte nekem a következőket:

- bekéri a brit,⁴⁹⁶ az amerikai és a francia nagyköveteket,⁴⁹⁷ és figyelmezteti őket, hogy ne használják a Líbiában állomásozó brit és francia erőket Egyiptom elleni támadáshoz. Továbbá közli velük, hogy Líbia általános mozgósítást fog elrendelni, hogy katonai akciókat hajtson végre azon erők ellen, amelyek támadják Egyiptomot.
- Megtárgyalja a minisztertanáccsal ezt az ügyet, figyelmeztető táviratot küldenek a Biztonsági Tanácsnak és az Egyesült Nemzetek Szervezetének, amelyben értesítik őket arról, hogy Nagy-Britannia és Franciaország erő használatával

⁴⁹⁴ Tobruk kikötőváros Líbia keleti részén, az egyiptomi határ közelében, a Földközi-tenger partján. Butnán tartomány székhelye.

⁴⁹⁵ Bengázi Líbia második legnépesebb városa, Kireneika régió központja, amely a Földközi-tenger partján fekszik. Elővárosaival együtt közigazgatási körzetet is alkot Bengázi tartomány néven.

⁴⁹⁶ Az Egyesült Királyság líbiai nagykövete 1955–1959 között Walter Graham volt.

⁴⁹⁷ Franciaország líbiai nagykövete 1952–1958 között Jacques Dumarçay volt.

fenyegeti Egyiptomot, ami azt jelenti, hogy e két országnak szándékában áll használni a Líbiában lévő katonai bázisait. Ez viszont romlást hoz Líbiára, és tökéletesen ellentétes a Nagy-Britanniával kötött megállapodás szövegével, így a líbiai kormány kénytelen lesz általános mozgósítást elrendelni, hogy megállítsa ezeket az erőket.

- Beterjeszti a minisztertanács elé, hogy tájékoztassák a londoni konferencián részt vevő országok képviselőit ezekről a figyelmeztetésekről.
- Sajtókonferenciát szerveznek, amelyen jelen lesznek a nemzetközi hírügynökségek képviselői, és egyértelmű módon tájékoztatják őket a líbiai kormány álláspontjáról, illetve figyelmeztetéseiről. Mindennek Gamel Abden-Nasszer vasárnapi nyilatkozata előtt kell megtörténnie.

Csütörtök, 1956. augusztus 9.

A következőket közölte velem a külügyminiszter-helyettes:

Behívta a brit nagykövetet, és felhívta a figyelmét annak szükségességére, hogy tartsa tiszteletben a líbiai–brit egyezmény szövegét. Tudatta vele, hogy a líbiai minisztertanács összeült és úgy döntött, hogy Líbia – Egyiptom elleni katonai erő használatával való fenyegetés miatt – nem fogja megengedni, hogy a Líbiában állomásozó erők segítségével bármilyen intézkedést tegyenek Egyiptom ellen, mert az egyezmény védelmi egyezmény, és ha Nagy-Britannia megtámadna bármilyen arab országot, akkor Líbia az arab ország mellé áll, még akkor is, ha az arab ország lenne a támadás kezdeményezője.

Közölte vele a líbiai kormány nevében, hogy Nagy-Britannia bejelentése, miszerint szándékában áll erőt használni Egyiptom ellen, felettébb veszélyes bejelentés, ami a britek elleni fegyveres forradalom kitörését okozhatja Líbiában. Maga a líbiai kormány is kénytelen lesz a forradalmárok oldalára állni. Ne higgyen Nagy-Britannia a képmutatóknak, akik mást állítanak, hiszen a biztonsági emberek maguk is a harcolókhöz fognak csatlakozni. Ha Líbia kormánya és vele együtt a lakosság fellázad, akkor veszélyes dilemma elé állítja a brit erőket. Továbbá tudatta vele, hogy Nagy-Britannia bejelentése, miszerint erőt fog használni Egyiptom ellen, megrengette a brit kormányba vetett bizalmat, hiszen ez a bejelentés nem volt bölcs, és nem tartja tiszteletben az egyezményeket.

A brit nagykövet azt kérdezte tőle, hogy vajon a líbiai erők csak akkor állnának ellen a briteknek, ha a Líbiában lévő brit erőket használnák Egyiptom ellen, vagy akkor is, ha Líbián kívüli erők bevetésével alkalmaznának erőszakot Egyiptom ellen. A külügyminiszter azt felelte, hogy ha erőt alkalmaznak Egyiptom ellen, az mindenképpen azt jelenti, hogy Líbia is erőt fog alkalmazni Nagy-Britannia ellen. A brit nagykövet nem kommentálta a külügyminiszter-helyettes beszédét, és azt mondta,

hogy értesíteni fogja kormányát. A nagykövet számára átadták a megbeszélés emlékeztetőjét.

Behívta az amerikai nagykövetség ügyvivőjét, és közölte vele ugyanazt, amit a brit nagykövetnek mondott. Jelezte, hogy Amerika bölcsebb volt a Szezei-csatorna miatt kialakuló konfliktusban. De a líbiai minisztertanács kritizálta az amerikai külügyminisztert, mert a nyilatkozata szerint Amerika nem járult hozzá, hogy a Szezei-csatorna egyetlen állam kezébe került. [A külügyminiszter-helyettes] elmondta [az amerikai ügyvivőnek], hogy Amerikának van egy nagy katonai bázisa Líbiában. Ha a nép felkel a brit erők ellen, akkor nem kerülhet el ennek a katonai bázisnak a megtámadása sem. Amerikának lehetősége van arra, hogy megakadályozza az erő alkalmazását. Ezért a líbiai minisztertanács megbízásából arra kérte az ügyvivőt, hogy értesítse a kormányát Líbia figyelmeztetéséről, miszerint bármilyen Egyiptom elleni katonai műveleteknek súlyos következményei lesznek a Líbiában tartózkodó amerikai katonai erőkre nézve.

Közölte, hogy az ügyvivő megkérdezte őt, vajon ez azt jelenti-e, hogy ha Nagy-Britannia erőszakot alkalmaz Egyiptom ellen, a Tripoliban lévő amerikai katonai bázis veszélynek lesz kitéve a líbiaiak támadása miatt. A külügyminiszter-helyettes igennel válaszolt.

Említette [a külügyminiszter-helyettes], hogy az ügyvivő világosan összefoglalta a beszédét, és azt mondta neki, hogy táviratban fogja értesíteni a kormányát erről. Majd röviddel utána azt mondta, hogy távirat érkezett hozzá az amerikai kormánytól. Ebben azt közölték, hogy békés megoldást szeretnének találni, amivel mindkét fél elégedett lesz. Nem szeretnék, ha erőszak alkalmazására kerülne sor.

A külügyminiszter-helyettes közölte velem, hogy nyilvánosságra hozza a sajtóban és rádióban a líbiai kormánynak a Szezei Csatorna Társaság államosításával kapcsolatos véleményét, illetve álláspontját, ha katonai műveleteket hajtanak végre Egyiptom ellen. Kifejeztem neki helyeslésemet azért, amit tett. Ugyanakkor kifejeztem azzal kapcsolatos kételyemet is, hogy Nagy-Britannia tétovázna használni a Líbiában lévő katonai bázisait, amennyiben erőszakot alkalmazna Egyiptom ellen. Válaszomban elmondtam, hogy amit eddig tett, nem elegendő ahhoz, hogy országa elkerülje a súlyos következményeket, amelyeket Líbia kénytelen lesz elszenvedni azon belső konfliktusok és katonai műveletek miatt, amelyek a brit erők ellen vagy az ország ellen folynak. Továbbá kifejtettem számára, hogy teljesítenie kell azt, amit korábban ígért, azaz, hogy panaszt tesz a Biztonsági Tanácsnál és az ENSZ-nél, mielőtt Gamel Abden-Nasszer elnök a beszédét megtartaná, és bejelenti az egész világnak, hogy a líbiai kormány és nép veszélyes helyzetbe kerül a Líbiában tartózkodó brit és francia erők miatt, ha a két ország erőszakot alkalmaz Egyiptom ellen. Ráadásul meg kell hívnia a londoni konferencián részt vevő országok képviselőit, hogy tudassa velük

azokat a korábbi figyelmeztetéseket, amelyeket a brit nagykövetnek és az amerikai ügyvivőnek már elmondott. Megígérte nekem, hogy ezt megteszi.

A külügyminiszter-helyettes nem kívánta bekérteni a Líbiában akkreditált francia meghatalmazott minisztert, mivel elhidegült a viszony a líbiai kormány és a francia követség között, mert nem volt jelen egyetlen illetékes sem a július 14. ünnepségen, amelyet a [francia] követségen szerveztek. Továbbá nem volt jelen a francia meghatalmazott miniszter a líbiai felszabadítási hadsereg alapításának évfordulós ünnepségen augusztus 9-én. De meggyőztem őt, hogy a hűvös viszony ellenére bekérthetné a francia meghatalmazott minisztert és felolvashatna neki egy írásba foglalt felhívást, amely ugyanazokat a figyelmeztetéseket tartalmazza, amiket a brit nagykövettel és az amerikai ügyvivővel közölt. Megígérte nekem, hogy ezt megteszi.

Péntek, 1956. augusztus 10.

A külügyminiszter-helyettes tudatta velem, hogy a líbiai minisztertanács hosszú ülés után abban állapodott meg, hogy a miniszterelnök-helyettes keményhangú nyilatkozatokban bejelenti a brit és a francia erőkkal kapcsolatos, illetve a Szezi-csatorna körül kialakult konfliktusra vonatkozó líbiai álláspontot. Továbbá, hogy a minisztertanács tárgyalásai még mindig folynak, hogy tanulmányozzák a további intézkedéseket, amire ígéretet tettek. Már táviratban közöltem mindezt a [Külügy] minisztériummal.

Szombat, 1956. augusztus 11.

A miniszterelnök-helyettes semmitmondó nyilatkozatokat tett a helyi újságokban az *Al-Ráid* újság tudósítójával készült interjújában, amikor Líbia álláspontjáról kérdezte őt azzal kapcsolatban, ha Nagy-Britannia használná az itteni bázisait Egyiptom ellen. Erre így válaszolt: nem hisszük, hogy a brit kormány arra gondolna, hogy megtámadja Egyiptomot líbiai területekről, hiszen a líbiai–brit egyezmény erre egyáltalán nem jogosítja fel. Líbia mint arab ország szolidaritást vállal az arab testvéri országokkal jóban és rosszban egyaránt. Semmiképpen sem fogjuk megengedni a külföldi erőknél, hogy bármilyen arab országot a területeinkről megtámadjanak, amint erről korábban a kormányfő a Nemzetgyűlésben nyilatkozott. A líbiai kormány nagy reményeket fűz ahhoz, hogy békés és bölcs megoldás születik ebben a kérdésben oly módon, amely garantálja a béke és a biztonság fennmaradását és szilárdságát a világnak ebben a szegletében.

Majd egy másik kérdésre, az államosítással kapcsolatos líbiai álláspontról ezt válaszolta: a líbiai kormány már korábban kifejtette ezzel kapcsolatban a véleményét. Az államosítás kérdése egy olyan ügy, amely minden független és szuverén államnak a joga. Szerintünk az egyiptomi szuverenitáshoz tartozik, hogy Egyiptom

államosította a Szuеzi Csatorna Társaságot. Így világos, hogy Líbia támogatja Egyiptomot, és mellette áll ebben a tekintetben.

A külügyminiszter-helyettes közölte velem, hogy bekérte a szovjet nagykövetség ügyvivőjét, és tudatta vele azokat a figyelmeztetéseket, amelyeket Nagy-Britannia, Franciaország és Amerika képviselőinek mondott.

Úgy véltem, esély nyílt arra, hogy megbizonyosodjak annak igazáról, hogy a külügyminiszter-helyettes tényleg megtette-e ezt. Felhívtam a szovjet nagykövetség ügyvivőjét, aki kategorikusan tagadta, és azt mondta, hogy nem a miniszter-helyettes, hanem saját kérésére találkozott vele. A találkozó célja az volt, hogy átadják a szovjet kormány nyilatkozatát a Szuеzi-csatorna államosításával kapcsolatban. Azt is megemlítette [a szovjet ügyvivő], hogy a nyilatkozat tetszett a miniszternek. Közölte, hogy ezt a rádióban hallotta [a líbiai külügyminiszter helyeslését a szovjet nyilatkozattal kapcsolatban].

A szovjet ügyvivő említette, hogy a külügyminiszter-helyetessel való megbeszélése egy kérdésre irányult, amit ő tett fel neki azzal kapcsolatban, hogy vajon hisz-e a háború kitörésében. Erre az ügyvivő azt válaszolta, hogy ha a világ összes népe összintén kimutatja szándékát a háború kitörésének elkerülésére, akkor nem lesz háború.

Közölte, hogy a külügyminiszter-helyettes egyáltalán nem említette neki, hogy bármilyen figyelmeztetéseket adtak volna a líbiai kormány nevében Nagy-Britanniának, Amerikának vagy Franciaországnak.

A szovjet ügyvivő által említettek miatt kételkedem a külügyminiszter-helyettes igazmondásában azzal kapcsolatban, hogy figyelmeztetéseket, illetve felhívásokat adott volna Nagy-Britannia, Franciaország és Amerika képviselőinek. Szerintem a legvalószínűbb, hogy hamisan nyilatkozott nekem. Ez a dolog gyakran előfordul a líbiai illetékesekkel, élükön Musztafa ibn Halím-mal. Ők csak beszélnek a hazafiasságról, miközben nagyon féltik a pozícióikat.

Azt is közölte velem a külügyminiszter-helyettes, hogy táviratot kapott a jelenleg Törökországban Idrisz király⁴⁹⁸ társaságában tartzkodó miniszterelnöktől, amelyben arra utasította őt, hogy ne tegyen olyan új intézkedéseket, amely miatt a külügyminiszter arra kényszerül, hogy a korábban megígértéket ne tartsa be. A táviratban azt szerepelt, hogy Musztafa ibn Halím Törökországból visszatérve Egyiptomba fog látogatni, ahol határozott nyilatkozatokat tesz majd, hogy tisztázza Líbia álláspontját.

⁴⁹⁸ I. Idrisz (1889–1983) Líbia királya volt 1951–1969 között. Az 1969. szeptember 1-én katonai puccsal létrehozott köztársaság élére az akkor 26 éves Moammer Kadhafi (1942–2011) ezredes került. A puccs után a király lemondott, utódja rövid időre Szajjid Haszan ar-Ridá al-Mahdi asz-Szanusszi koronaherceg lett. I. Idrisz száműzetésben halt meg Egyiptomban.

Ezt táviratban közöltem a [Külügy]minisztériummal még ugyanazon a napon, és kértem, hogy az egyiptomi hatóságok igyekezzenek nyomást gyakorolni a líbiai miniszterelnökre az egyiptomi látogatása során, hogy nyíltan fejtse ki kormánya álláspontját.

Vasárnap, 1956. augusztus 12.

Azon a napon a Tripoliban angol nyelven megjelenő és a brit álláspontot képviselő újság, a *Sunday Ghibly* közölte, hogy a brit hadsereg szóvivője így nyilatkozott: a 10. hadosztályt, mely jelenleg Líbiában van, teljes hadilétszámra feltöltötték a Földközi-tengeri helyzet alakulása miatt. Továbbá azt nyilatkozta, hogy még nem érkezett meg az erősítés a Líbiában tartózkodó katonai erőkhöz.

Ez a nyilatkozat azt jelenti, hogy Nagy-Britanniának szándékában áll erősítést küldeni a Líbiában tartózkodó erőinek, annak ellenére, hogy a brit–líbiai egyezmény titkos záradéka (a nagykövetség 354. számú, 1953. szeptember 2-án kelt jelentése) előírja, hogy a Líbiában állomásozó brit erők létszáma ne haladja meg a tízezer katonát. A brit hadsereg hivatalos szóvivője szerint jelenleg egy teljes hadosztály, azaz legalább tizennyolcezer katona van jelen.

Tekintettel arra, hogy a miniszterelnök-helyettes fent említett nyilatkozata határozatlan volt, adódik a gondolat, hogy a líbiai kormány csak szemlélő lenne, vagy kapitulálna, ha Nagy-Britannia megtámadná Egyiptomot líbiai területekről.

Ezért kezdeményeztem találkozót a miniszterelnökkel. Tájékoztattam őt a brit hadsereg szóvivőjének nyilatkozatáról. Kifejtettem neki, hogy ez a dolog ellenkezik a brit–líbiai egyezmény szövegével, melynek titkos záradéka előírja, hogy a haderő létszáma nem haladhatja meg tízezer katonát. Kértem őt, hogy tiltakozzon Nagy-Britanniánál, illetve tegyen panaszt a Biztonsági Tanácsban, de kibújt, és köntörfalazott az egyezményben megújított létszám említésével kapcsolatban, és nem kívánt nyilatkozni az előírt létszámról.

Hangsúlyozottan kifejtettem neki: a jelenlegi körülmények között az együttműködés alapelvei azt követelik, hogy Líbia tájékoztasson bennünket a területén állomásozó brit katonai erők számáról, mert a terveink, illetve az erőink szétszórása, háború kitörése esetén azon múlik majd, hogy Líbia területén mekkora jogszerűen állomásozó brit erő van. Nem fogok csodálkozni, ha ezeket az erőket több hadosztályra növelnék anélkül, hogy a líbiai kormány ez ellen valamit is tenne.

Amikor a miniszterelnök-helyettes nehéz helyzetbe került, azt közölte, hogy a líbiai kormány törekszik arra, hogy pontos ismeretekkel rendelkezzen a haderők létszámáról. Hozzátette, hogy a líbiai kormány nem fogja megengedni, hogy nagyobb számú erőt állomásoztassanak a területén, mint amennyit előír az egyezmény titkos záradéka, melynek szövegét nem lehet nyilvánosságra hozni. Ami pedig a líbiai kor-

mánynak a Biztonsági Tanácshoz, illetve az ENSZ-be beterjesztendő panaszát illeti, azt mondta, hogy a minisztertanács úgy döntött, hogy ezt a lépést csak akkor teszi meg Líbia, ha a brit erők megtámadnák Egyiptomot. Azt közöltem vele, hogy én ennél egyértelműbb álláspontot vártam a líbiai kormánytól Egyiptom mellett.

Ezen a találkozón azt közölte velem, hogy tiltakozik az egyiptomi nagykövetség által osztogatott nyilatkozat ellen (csatolva egy másolat róla).⁴⁹⁹ Azt állította, hogy mi ezzel a nyilatkozattal uszítjuk a líbiai népet és közvetlenül szólunk hozzájuk, jól-lehet van felelős kormányuk. Azt válaszoltam, hogy mi csupán védjük magunkat a külföldi erőktől, amelyek az Önök területén találtak menedéket, mindaddig, amíg a líbiai kormány nem segít nekünk. Elmondtam neki, hogy a nagykövetségnek jogában áll bármilyen nyilatkozatot megosztani az emberekkel, különösen ebben az időszakban, amikor Líbia cenzúra nélkül engedi az Egyiptom ellen durva támadást intéző brit és francia újságok beáramlását Líbia területére. Jeleztem, hogy minden lehetséges eszközzel folytatom a hazám megsegítéséért vállalt feladatomban. Azt várom a líbiai kormánytól, hogy együttműködjön velem ebben a helyzetben, ahelyett, hogy a jelenlegi utat követné, amely ellenkezik a többi arab ország irányvonalával. Elég arra utalni, hogy a líbiai kormány széteszlatta az Egyiptom támogatásáért szervezett békés tüntetéseket, szemben más országokkal, ahol támogatták azokat.

A fent említettekből arra lehet következtetni, hogy

- a líbiai kormány határozatlan és bizonytalan álláspontot képvisel Egyiptommal kapcsolatban a jelen körülmények között, és a Nagy-Britanniával, illetve Amerikával fennálló kapcsolataira figyel. Az illetékesek abból kiindulva viselkednek így, hogy a nyugati országok nem fognak erőt alkalmazni Egyiptom ellen. Ezért teljesen semleges álláspontot igyekeznek képviselni Egyiptom és a nyugati országok között, míg a helyzet nem tisztázódik. Figyelemre méltó, hogy Líbia mindig ezt a politikát folytatja az Egyiptom és más országok közötti konfliktus kezelése során.
- az illetékesek azért, hogy gondoskodjanak egyrészt a nyugati országok, másrészt Egyiptom barátságának megtartásáról, hazug módszereket használnak, illetve valótlan nyilatkozatokat tesznek. Bebizonyosodott számomra, hogy mindaz, amit a miniszterelnök-helyettes és a külügyminiszter hancegve bejelentett, hogy Nyugat-ellenes nyilatkozatokat tesznek és Egyiptom mellé állnak, csak üres szavak voltak, aminek semmi valós alapja sem volt.
- a líbiai nép nagy lelkesedéssel Egyiptom oldalán áll. A nagykövetséghez rengeteg önkéntes felajánlás érkezik. Időről időre tüntetések robbannak ki. Beszélgetnek a líbiai kormány álláspontjának határozatlanságáról, de a nép a kormány elnyo-

⁴⁹⁹ A másolat nem volt az irathoz csatolva.

mása és terrorja alatt áll és behódol. Ezért nagyobb figyelmet, gondoskodást és irányítást igényelne Egyiptomtól az Arabok Hangján⁵⁰⁰ keresztül. Jó lenne egy titkos állomást létrehozni, amely Líbiába sugározna, hogy felláztassa, és felbátorítsa a líbiai népet a brit bázisok elleni támadásra, ugyanúgy, mint a jelenleg működő állomás, amelyet tisztán lehet hallani Líbiában, és Egyiptom ellen működtetik.

- ha katonai erőt alkalmaznak Egyiptom ellen, abban az esetben az egyiptomi kommandósokra kell támaszkodni a Líbiában lévő brit és francia bázisok megtámadásában. A líbiaiak szerepe az lenne, hogy segítsék őket.

Legmélyebb tisztelettel:
Fathi Ahmed Haszan
Nagykövet
*Aláírás*⁵⁰¹

Készült:

1 eredeti és 9 másolat

1 másolat a dossziéba

1 másolat Bengázi (Konzulátusunk) részére

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Tripoli), Tárcaszám: 140, dossziészám: 30/45/15

⁵⁰⁰ Az Arabok Hangja rádióadó volt, amely arab nyelvű műsort sugárzott.

⁵⁰¹ Kézírással.

93.

Abdel-Hamíd Kadrinak, Egyiptom moszkvai nagykövetsége
ügyvivőjének jelentése a magyar és a szovjet kormány közötti
megállapodásról, a szovjet csapatok magyarországi jelenlétéről
1957. május 29.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége
Moszkva
Szigorúan Titkos
Kelt: 1957. 5. 29.

Megállapodás a szovjet hadsereg magyarországi tartózkodásával
kapcsolatos kérdésben

A Külügyi Államtitkár Úr részére

Megállapodás született a Szovjetunió kormánya és a magyar kormány között a szovjet hadsereg magyarországi tartózkodásának megszervezéséről, mely nem tér el a Szovjetunió kormánya és az egyéb szocialista országok közötti korábbi megállapodásokról.⁵⁰²

Abdel-Hamíd Kadri
ügyvivő

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Moszkva), Tárcaszám: 675 (1. rész), dosszié-szám: 3/81/724

⁵⁰² Az ideiglenesen Magyarországon állomásozó szovjet csapatok jogi helyzetéről a megállapodást Budapesten írta alá 1957. május 27-én a két ország honvédelmi minisztere.

94.

Abdel-Hamíd Kadrinak, Egyiptom moszkvai nagykövetsége
ügyvivőjének jelentése az egyiptomi külügyi államtitkának.
A szovjet kormány véleménye a magyarországi eseményekkel
kapcsolatos ENSZ-jelentésről
1957. július 9.

Egyiptomi Arab Köztársaság Nagykövetsége

Moszkva

Titkos jelentés

Kelt: 1957. 07. 09.

Tisztelt Külügyi Államtitkár Úr!

A magyarországi eseményekről kiadott ENSZ-jelentésnek⁵⁰³ igen súlyos hatása volt a Szovjetunióban, ugyanis a moszkvai kormányt kritizálta, és az eseményekért a felelősséget rá hárította. A Szovjetunió haragját növelte, hogy az amerikai kormány folyamatosan igyekezett felhasználni a jelentést arra, hogy rágalmazza a Szovjetuniót, illetve a jó hírét rontsa. Ráadásul az amerikai Kongresszus egy tervezetet nyújtott be, amelyben azt követelte az amerikai kormánytól, hogy hívassa össze az ENSZ Közgyűlésének rendkívüli ülésszakát, hogy megvitassa a jelentést. Közben a Brit Nemzetközösség miniszterelnökeinek konferenciája tanulmányozta a magyar kérdést. Emellett Nehru elnök a stockholmi látogatása alatt azt nyilatkozta a sajtónak, hogy a magyar népnek mindenképpen meg kell kapnia azt a szabadságot, amit köve-

⁵⁰³ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlése 1957. január 10-én elfogadott 1132/XI. számú határozatával hozta létre az 1956-os magyar forradalom eseményeit, a szovjet katonai beavatkozást, a Kádár János vezette ellenkormány hatalomra kerülésének körülményeit és ténykedését vizsgáló Különbizottságot (Special Committee on the Problem of Hungary). A Bizottságba öt ország delegált képviselőt: Ausztrália, Ceylon, Tunézia, Dánia és Uruguay. A Különbizottság öt tagból állt, így Ötös Bizottságként is emlegették. Alakuló ülését 1957. január 17-én tartotta a Bizottság, amelynek elnökévé a dán Alsing Andersent választották. Dag Hammarskjöld a Bizottság első titkárává William M. Jordant, az ENSZ politikai és biztonsági tanácsi ügyekkel foglalkozó osztályának vezetőjét nevezte ki, a testület másodtitkára pedig Povl Bang-Jensen dán diplomata lett, aki 1959-ben máig vitatott körülmények között öngyilkosságot követett el. Héderváry Klára, a Bizottság asszisztense és szakértője irányította az anyaggyűjtést, koordinálta a munkát és részt vett a jelentés szövegezésében is. Az Ötös Bizottság 1957. június 7-én közzétette jelentését, amely a forradalom Nyugatra menekült résztvevőinek beszámolóit, a budapesti diplomáciai missziók jelentései és más hozzáférhető dokumentumok alapján a magyarországi események történetének lehetőség szerinti hiteles rajzát adta. A XII. ülészak előestéjén összehívott Közgyűlés 1957. szeptember 14-én nagy többséggel elfogadta a jelentést, és elítélte a Szovjetuniót, valamint a magyar hatóságok magatartását. Lásd: *A forradalom és a magyar kérdés az ENSZ-ben, 1956–1963. Tanulmányok, dokumentumok, kronológia.* Szerk. BÉKÉS Csaba–KECSKÉS D. Gusztáv. Budapest, Magyar ENSZ Társaság, 2006.

tel. Mindez nem tetszett a szovjet politikai köröknek, hiszen azt akarták, hogy ne tárgyalják meg újból ezt a [magyar] kérdést. A szovjet politikai körök magyarázatai a következőkben foglaljuk össze:

- a bizottság, amely kiadta a jelentést, nem az ENSZ bizottsága, hanem az amerikai Külügyminisztérium befolyása alatt álló bizottság, ezért a jelentést azon amerikai politikai körök készítették, akik jelentős szerepet játszottak a magyarországi eseményekben. Ezenfelül a szovjetek hazaárulással és a második világháború alatt Hitlerrel való kollaborációval vádolták meg az említett bizottság elnökét, a dán Andersent.⁵⁰⁴
- A szovjet politikai körök szerint a jelentés Amerika ENSZ-képviselőjének, Lodge-nak⁵⁰⁵ az egyik trükkje. Nevezetesen, hogy a jelentéktelen apróságok felnagyításával megint felszínre hozza a magyar kérdést, és újabb támadásra uszítson a Szovjetunió és a szocialista rendszer ellen, valamint megkísérelje meggyengíteni a jelenlegi magyar kormányt.
- Kijelentték, hogy a Magyarország sorsával való kiemelt törődés valójában pusztán képmutatás. Miközben a Nyugat megpróbálja felkelteni a közvélemény figyelmét Magyarország iránt, Franciaország kegyetlen tetteit támogatja a szabadságért és függetlenségért küzdő algériai nép ellen. Ráadásul az anyagi és katonai segítség, amit a Nyugat nyújt Franciaországnak az úgynevezett nyugati világ védelmezése végett, saját érdekei miatt teszi.

Nincs jobb bizonyíték arra, hogy a nyugati országok nem akarják csillapítani a nemzetközi feszültséget, mint az, hogy ezt a témát abban az időben hozták fel, amikor a Szovjetunió mindent megtett azért, hogy megállapodásra jussanak a fegyverzet csökkentésével, illetve a nukleáris fegyverek betiltásával kapcsolatban. Úgy tűnik, hogy egyes nyugati országok hivatalos körei a háborús veszély fokozása érdekében megpróbálják elterelni a nemzetközi közvélemény figyelmét az olyan lényeges nemzetközi ügyek megoldásáról, mint a fegyverzetcsökkentés. A magyarországi eseményekkel kapcsolatos ENSZ-jelentés kiadására akkor került sor, amikor a szovjet és a nyugati fél nézetei közeledtek ebben a kérdésben. A nyugati lapok szerint ennek az az oka, hogy az ENSZ jelentését nyomástgyakorló eszközként használták a szovjet

⁵⁰⁴ Alsing Emmanuel Andersen (1893–1962) dán honvédelmi-, pénzügy-, bel- és egészségügyi miniszter 1933–1948 között. Az ENSZ-ben hazája állandó képviselője 1948-tól, a magyar kérdést vizsgáló ENSZ különbizottság elnöke 1957–1958-ban.

⁵⁰⁵ Cabot Lodge, Henry Jr. (1902–1985) Eisenhower kampánymenedzsere 1952-ben, az Amerikai Egyesült Államok képviselője az ENSZ-ben 1953–1960 között, 1960-ban alulmaradt az alelnök-jelöltségért folyó versengésben. Dél-Vietnamban 1963–1964 közepe és 1965 közepe–1967, az NSZK-ban 1968–1969 között nagykövet. Párizsban, a vietnami tárgyalásokon hazája küldöttségét vezette 1969-ben. Az elnök személyes képviselője a Vatikánban 1970-től.

delegációval szemben az Egyesült Nemzetek Leszerelési Ügyek Bizottságában annak érdekében, hogy [Moszkva] elfogadja a Nyugat feltételeit.

Az amerikai körök megpróbálták rákényszeríteni az ENSZ-re a magyar kérdés megvitatását. Amerika [ENSZ] képviselője, Lodge manőverezett annak érdekében, hogy rávegye az amerikai befolyás alatt álló ENSZ-tagokat arra, hogy szerepet vállaljanak a szovjet hadsereg hírnevének meggyalázásában.

A Szovjetunió válasza:

- a magyar ellenforradalom a Nyugat felforgató tevékenységének eredményeképpen tört ki, a Szovjetunió azonban csak azért avatkozott be, hogy megmentse a magyar népet a rá leselkedő veszélyektől.
- A szovjet beavatkozás törvényes. A Szovjetunió csak a törvényes magyar kormány kérésére avatkozott be.
- A fasizmus hívei robbantották ki az ellenforradalmat Magyarországon. A Szovjetunió beavatkozása gátat szabott az új európai fasiszta támadás veszélyének.

Akármi is a szovjetek álláspontja, akár jogosak, akár jogtalanok a magyar néppel kapcsolatos lépései, az nem lehet kétséges, hogy amit a Szovjetunió tett, arra sürgősen szükség volt, hogy megakadályozzák az európai szocialista blokk felbomlását. Komoly fenyegetés lett volna, ha a forradalom kiterjed [más országokra is]. Ezen túlmenően a Szovjetunió kénytelen volt leverni a magyar forradalmat és elkobozni a civilek kezébe került fegyvereket. A francia újság, *La Liberation*,⁵⁰⁶ a következőket írta ezzel a témával kapcsolatban: a magyar migránsok nyilatkozataiból kiderült, hogy az amerikai követség nem télenkedett az októberi napokban, ugyanis meghatalmazott ügyvivője október 27-én felajánlotta segítségét a magyar kormánynak az azal kapcsolatban, hogy közvetítő szerepet játszik a kormány és az ellenforradalmárok között. Ezt a lépést Miklós követségi másodtitkár és Nagy Ernő, követségi attasé tette meg. Mindkettő magyar származású amerikai állampolgár.⁵⁰⁷ Az első felvette a kapcsolatot a forradalmi bizottsággal, illetve jelentős számú tiszttel, főleg Király Bélával.⁵⁰⁸ A másodtitkár a nemzeti forradalmi bizottság parancsait jutatta el a forra-

⁵⁰⁶ Az arab nyelvű iratban *La Libération* nevű francia napilap szerepel, amely valószínűleg elírás, mert a *Libération* című lapot 1973-ban alapították.

⁵⁰⁷ Pontos adataik előttünk nem ismertek. Felvetjük azonban mindkét személy esetében, hogy fedőnevet is használhattak a hírszerző diplomaták, illetve a tőlük információt kapó levélírónak fedőnéven mutatkoztak be. A „Miklós” és „Nagy Ernő” személyek további kutatást igényelnek.

⁵⁰⁸ Király Béla (1912–2009) hivatásos katonatiszt. 1950-ben vezérőrnagy és a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia alapító parancsnoka. 1951. július 31-én letartóztatták, a Budapesti Hadbíróóság 1952. január 15-én halálra, majd a Katonai Felsőbíróóság 1952. január 29-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. 1956. szeptember 7-én ideiglenesen szabadult. A forradalom időszakában október 31-én a Legfelsőbb Bíróóság felmentette a vádak alól. Budapest katonai parancsnoka, a Nemzetőrség főparancsnoka volt. November 4-e után szervezte a fegyveres ellenállást, majd Ausztriába emigrált

dalmárokhoz. Ő továbbította a parancsokat a magyar titkos mozgalom – amelyet a Magyar Migránsok Központjának neveztek – vezetőihez. Ennek következtében egyáltalán nem véletlen, hogy az amerikai kormánykörök barátságtalan lépésket tesznek a [Kádár vezette] Magyar Népköztársaság ellen. Ugyanakkor nem véletlenül fordult Mindszenty menedéért az amerikai követséghez. Ráadásul Amerika megtiltotta a magyar sportolóknak a területére való belépést, valamint azt tanácsolta a híres zeneművésznek, Yehudi Menuhinnek,⁵⁰⁹ hogy ne menjen Budapestre, és ne játsszon ott.

Magyarország és az ENSZ

A magyar kormány bejelentette a magyar kérdés vizsgálatának kezdetén, hogy ez a magyar belügyekbe való beavatkozás. Magyarország ENSZ képviselője kénytelen volt távozni az ülésről a durva kijelentések miatt, amelyekkel Magyarországot jellemezték.

Amerika[i] Egyesült Államok]

Ami a magyar kérdéssel, illetve a nép szabadságával kapcsolatos amerikai érdeklődést illeti, az nagyrészt képmutatásból fakad. Amit a szovjetek mondanak az amerikaiak ellentmondásos álláspontjáról a magyarországi események, illetve az algériai és ciprusi problémák megítélésével kapcsolatban, az vitathatatlan. Miután meggyőződünk arról, hogy Amerika nem fogja tudni megváltoztatni a helyzetet Magyarországon sem saját erőfeszítései által, sem az ENSZ segítségével, arra a meggyőződésre jutottunk, hogy a magyar probléma felhozásával és napirenden tartásával kapcsolatos amerikai cél csupán az, hogy rágalmazza a Szovjetuniót, illetve a jó hírét rontsa.

Abdel-Hamíd Kadri
ügyvivő

EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Moszkva), Tárcaszám: 675 (1. rész), dosszié-szám: 3/81/724

1956. november 9-én. 1957 januárjától a Strasbourgban létrejött Magyar Forradalmi Tanács egyik alelnöke volt. Az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le, 1965-ben kapott állampolgárságot. 1989-ben tért vissza Magyarországra. A Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte '56-os felmentő ítéletét 1957. április 23-án, aztán ismét visszaállította azt hatályába 1989. október 27-én. Honatya volt 1990–1994 között, vezérezredessé léptették elő.

⁵⁰⁹ Yehudi Menuhin (1916–1999) hegedűművész és karmester New Yorkban született, de megkapta a brit állampolgárságot és lovaggá ütötték. Megkapta a Nehru Békédíjat a nemzetközi megbékélésért tett erőfeszítéseiért. 1958-tól két-három évenként járt Magyarországon.

Mellékletek

Térképek

Szuezi válság 1956

- ① Október 29.
Izrael ejtőernyősöket dob le Szuez keleti városrészére.
- ② Október 30.
További ejtőernyősök ereszkednek le a Mitla-szorosban, az izraeli hadsereg átlépi az 1949-es fegyverszüneti vonalat.
- ③ Október 31.
Brit bombázók támadják Kairót és nemzetközi repterét.
- ④ November 2.
Izraeli ejtőernyősök landolnak El-Tur közelében.
- ⑤ November 5.
Brit és francia ejtőernyősök támadják Port-Szaídot. Izrael elfoglalja Sarm es-Sejket, blokádn alá veszi az Akabai-öböt.
- ⑥ November 6.
A brit és francia haderő partraszáll Port-Szaíd mellett. Utána a brit és francia expedíciós seregek elfoglalják a Szuezi-csatornát Iszmáílija határáig.
- ⑦ November 7.
Az ENSZ felszólítására a brit és francia haderő megáll Iszmáílija határánál.
- ⑧ November 21.
Megérkeznek az ENSZ első egységei Port-Szaíd-hoz.
- November 23.
Brit és francia visszavonulás megkezdése.
- December 22.
Brit és francia visszavonulás befejezése.
- 1957 márciusa
Izrael visszavonja teljes haderejét.

Névmutató

Források jegyzéke

Magyarország

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)

MNL OL XIX-J-11-a 6. doboz Egyiptom 1956
MNL OL XIX-J-11-a 7. doboz Egyiptom 1956
MNL OL XIX-J-11-a 9. doboz Egyiptom 1956
MNL OL XIX-J-11-j 1945–1964 vegyes 53. doboz
MNL OL XIX-J-11-j 1945–1964 vegyes 81. doboz
MNL OL XIX-J-11-u 6. doboz Rejtjeltáviratok Kairóból 1956

Külgazdasági és Külügyminisztérium

Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések 1955.
Külügyminiszteri utasítások, körözhvények, értesítések 1956.

Egyiptom

Egyiptomi Országos Levéltár (EOL)

EOL Külügyminisztérium iratai. Vegyes iratok az 1956-os eseményekről. EAK Nagykövetsége (Washington) Száma: 121
EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Moszkva), Tárcaszám: 655
EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Követsége (Budapest), Tárcaszám: 114
EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Peking), Tárcaszám: 1149
EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Új-Delhi), Tárcaszám: 1505
EOL Külügyminisztérium iratai. Vegyes iratok az 1956-os eseményekről. EAK Nagykövetsége (Damaszkusz) Rejtjelező Osztály
EOL Külügyminisztérium iratai. EAK Nagykövetsége (Tripoli), Tárcaszám: 140
EOL Külügyminisztériumi iratok. EAK Nagykövetsége (Addisz-Abeba), Tárcaszám: 140

Egyiptomi Külügyminisztérium Könyvtára (EKK)

EKK Külpolitikai dokumentumok. Politikai Államtitkárság
EKK Külpolitikai dokumentumok. Politikai Főosztály

Felhasznált irodalom

- A forradalom és a magyar kérdés az ENSZ-ben, 1956-1963. Tanulmányok, dokumentumok és kronológia. Szerk. BÉKÉS Csaba–KECSKÉS D. Gusztáv. Budapest, Magyar ENSZ Társaság, 2006
- ALMOG, Orna: Britain, Israel and the United States, 1955–1958. Beyond Suez. London–Portland, Frank Cass Publishers, 2003
- BALOGH Margit: Mindszenty József. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2015. I–II. köt.
- BARÁTH Magdolna: A Kreml árnyékában. Tanulmányok Magyarország és a Szovjetunió kapcsolatainak történetéhez, 1944–1990. Budapest, Gondolat Kiadó, 2014
- BENKE József: Arabok története. Budapest, Kossuth Kiadó, 1987
- BÉKÉS Csaba: Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában. Budapest, 1956-os Intézet, 2006
- BÉKÉS Csaba: Egyesült Államok. In: Evolúció és Revolúció. Magyarország és a nemzetközi politika 1956-ban. Szerk. BÉKÉS Csaba. Budapest, 1956-os Intézet – Gondolat Kiadó, 2007. 226–238.
- BÉKÉS Csaba: Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika az enyhülés időszakában 1953–1991. Akadémiai doktori értekezés. Budapest, 2012
- BÉKÉS Csaba: Nagy-Britannia. In: Evolúció és Revolúció. Magyarország és a nemzetközi politika 1956-ban. Szerk. BÉKÉS Csaba. Budapest, 1956-os Intézet – Gondolat Kiadó, 2007. 260–279.
- DAVID, François: John Foster Dulles. Secrétaire d'État, Cold Warrior et père de l'Europe. Paris, Presse de l'Université Paris–Sorbonne, 2011
- Döntés a Kremlben 1956. A szovjet pártelnökség vitái Magyarországról. Szerk. SZEREDA, Vjacseszlav és RAINER M. János. Budapest, 1956-os Intézet, 1996
- Egy globális humanitárius akció hétköznapijai. A magyar menekültek segélyezésének szervezésére létrehozott Koordinációs Bizottság összefoglaló jegyzőkönyvei (Genf, 1956. november 13.–1957. október 29.). Szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta, a jegyzőkönyveket fordította és közli KECSKÉS D. Gusztáv. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 2014
- FERWAGNER Péter Ákos–J. NAGY László: Az arab országok története 1913–2003. Szeged, JatePress, 2004
- FISCHER Ferenc: A megosztott világ. A Kelet–Nyugat, Észak–Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1941–1991). Budapest, IKVA, 1993

- Főkonzulok, követek és nagykövetek, 1945–1990. Szerk. BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI Lajos. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2015 2. kiadás
- GAZDIK Gyula: Az egyiptomi külpolitika útja a szuezi válságig. In: *Kül-Világ* 2008/3–4. 1–19.
- GOLDCSHMIDT, Arthur Jr. – Johnston, Robert: Historical dictionary of Egypt – African historical dictionaries. Lanham, Maryland, and Oxford, The Scarecrow Press, 2003
- GOLDCSHMIDT, Arthur Jr.: Modern Egypt: The Formation of a Nation State. Colo, Boulder, 2004
- GROVE, Eric: Who to Fight in 1956, Egypt or Israel? Operation Musketeer versus Operation Cordage. In: Reassessing Suez 1956. New Perspectives on the Crisis and its Aftermath. Edited by SMITH, Simon C. Hampshire–Burlington, Ashgate, 2008
- HORVÁTH Miklós – ZINNER Tibor: Koronatanúk jeltelen sírgödrökben. Dokumentumok Nagy Imre és társai pertörténeteikhez. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2008
- Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 1–5. kötet Szerkesztette: HORVÁTH Ibolya–SOLT Pál–SZABÓ Győző–ZANATHY János–ZINNER Tibor. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Rt., 1992–1996.
- J. NAGY László: Magyarország és az arab térség. Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó, 2006
- J. NAGY László: Magyarország és az arab térség. In: *Századok* 2006/5. 1149–1162
- J. NAGY László: Az algériai háború 1954–1962. Szeged, Universitas Szeged Kiadó, 2010
- J. NAGY László: A Maghreb-országok története a 20. században. Szeged, JatePress, 2014
- J. NAGY László: Magyar–egyiptomi kapcsolatok a második világháború után. Szeged, JATEPress, 2015
- JACKSON, Robert: Suez 1956: Operation Musketeer. London, Ian Allan, 1980
- KAHLER Frigyes–M. KISS Sándor: Kinek a forradalma? Erőszakszervezetek 1956-ban. A fordulat napja, ismét sortüzek, a nagy per. Budapest, Püski Kiadó, 1997
- KECSKÉS D. Gusztáv: A szuezi válság és az 1956-os magyar forradalom. Utószó Denis Lefebvre: A szuezi ügy című könyvének (Denis Lefebvre, L’Affaire de Suez, Paris, Bruno Leprince Editeur, 1996.) magyar kiadásához, Budapest, Osiris Kiadó, 1999. 135–148.
- KECSKÉS D. Gusztáv: Franciaország. In: Evolúció és Revolúció. Magyarország és a nemzetközi politika 1956-ban. Szerk. BÉKÉS Csaba. Budapest, 1956-os Intézet – Gondolat Kiadó, 2007. 280–299.

- KECSKÉS D. Gusztáv: Magyar–francia kapcsolatok, 1945–1990. Források. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013
- KECSKÉS D. Gusztáv: The Suez Crisis and the 1956 Hungarian Revolution. In: *East European Quarterly* 2001/1. 47–58.
- KRAJCSÍR Lukács: *Az 1955-ös csehszlovák–egiptomi fegyvervásárlási egyezmény és következményei: Nasszer „keleti nyitása”*. In: *Belvedere* 2015/3. 23–33.
- KYLE, Keith: Suez. London, Weidenfeld-Nicolson, 1991
- La France et l’opération de Suez de 1956. Actes du Table Ronde organisée sous la direction de VAÏSSE, Maurice. Paris, Ministère de la Défense, Centre d’études d’histoire de la défense, Addim, 1997
- LAHAV, Pnina: The Suez Crisis of 1956 and its Aftermath: A comparative study of constitutions, use of force, diplomacy and international relations. In: *Boston University Law Review* 2015/4. 1297–1354.
- LEFEBRE, Denis: A szuezi ügy. Budapest, Osiris, 1999
- MAGYARICS Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Mítosz és valóság: érdekek és értékek. Budapest, Antall József Tudásközpont, 2014
- MINDSZENTY József: 1956. Írások a hagyatékából. Szerk. KOVÁCS Attila Zoltán–SOÓS Viktor Attila. Budapest, Szépmíves Könyvek, 2016
- NASSZER, Gamel-Abden: A forradalom filozófiája, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1957
- RAINER M. János: Nagy Imre. Politikai életrajz 1896–1953. Budapest, 1956-os Intézet, 1993. I. köt.
- RAINER M. János: Nagy Imre. Politikai életrajz 1953–1958. Budapest, 1956-os Intézet, 1999. II. köt.
- RAINER M. János: Szovjet döntéshozatal Magyarországról. In: *Évkönyv II.*, Budapest, 1956-os Intézet, 1993
- SÁRINGER János: A diplomáciai rangok eredete és használata a középkortól napjainkig. In: *Külgügyi Szemle* 2016/1. 3–33.
- SOMORJAI Ádám OSB–ZINNER Tibor: A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza. Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékekkel 1956–1971. Budapest, VERITAS Történetkutató Intézet–Magyar Napló, 2016
- SZABÓ Lóránd: A Szuezi-csatorna története. Ferdinand de Lesseps vízi „kiskapuja a Távol-Keletre.” In: *Afrika Tanulmányok* 2008/3. 16–23.
- SZAKOLCZAI Attila: Az 1956-os forradalom és szabadságharc. Budapest, 1956-os Intézet, 2001
- Szovjet nagyköveti iratok Magyarországról 1953–1956 – Kiszjeljov és Andropov titkos jelentései. Szerk. BARÁTH Magdolna. Budapest, Napvilág Kiadó, 2002

VARBLE, Derek: The suez crisis. Oxford, Osprey Publishing, 2003

ZINNER Tibor: „A nagy politikai affér” – a Rajk–Brankov-ügy, Budapest, Saxum, 2013. I. köt.

ZINNER Tibor: A „nagy affér” – a Rajk–Brankov-ügy. Budapest, Saxum, 2014. II. köt.